ספר

שלבי הסולם

מאמרים ורשימות דברים
מאת כ"ק האדמו"ר המקובל האלוקי
רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל,
שרשם מפי קדשו של אביו קדוש ישראל צים"ע
האדמו"ר המקובל האלוקי
רבי יהודה לייב הלוי אשלג זצוק"ל,
מחבר פירוש "הסולם" על ספר הזהר הקדוש

*

לפי סדר חמישה חומשי תורה, נביאים וכתובים,
תלמוד בבלי, תלמוד ירושלמי ומדרש רבה

*

כרך ה
תלמוד בבלי
תלמוד ירושלמי
מדרש רבה

תלמוד
בבלי

ברכות

מהו השינוי שבשער הדמעות משאר שערים ..... א (1)
מי הוא הגורם לתפלה ..... ו (6)
מהו, אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, בעבודה ..... יא (11)
מדוע החיים נחלק לב׳ בחינות ..... יח (18)
מהי סעודת חתן ..... כו (26)
סדר ישיבת התועדות ..... לז (37)
סדר ישיבת החברה - ב .....מא (41)
יש תמיד להבחין בין תורה לעבודה ..... מג (43)
מהו ״הנהנה מסעודת חתן״ בעבודה ..... מו (46)
כובד ראש בעבודה מהו ..... נד (54)

מהו השינוי שבשער הדמעות משאר שערים

מאמר ג׳, תשמ״ט

הנה חז״ל אמרו (ברכות נ״ט) וזה לשונו ״אמר רבי אלעזר, מיום שנחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה. ואף על פי ששערי התפלה ננעלו, שערי דמעות לא ננעלו״, עד כאן לשונו. ומקשין העולם, אם שערי הדמעות לא ננעלו, ובשביל מה צריכים שערים, אם הם לא ננעלין.

אנו רואים, שבזמן שילדים קטנים בוכים, בזמן שהם משתוקקים לאיזה דבר, או שמי שרואה שילדים משחקים במשחקים, וילד אחד חוטף מהשני איזה דבר, והילד בוכה, מכל מקום אנשים שעוברים על ידם, מי שם לב לזה, היות שכולם יודעים, שעכשיו הם מתקוטטים זה עם זה, אמנם אח״כ שוב יעשו שלום ביניהם. אם כן הבכיות של הילדים, אף אחד לא שם לב להם.

מה שאם כן אם אדם הולך ברחוב, והוא איש מבוגר, ורואים שהוא בוכה, מי שעובר על ידו מתעוררת בו תשומת לב, לדעת מהי הסיבה שהוא בוכה. שבטח אדם מבוגר אינו בוכה על שטויות. לכן הבכיות של אדם מבוגר גורם התעניינות, אולי הוא יכול לעזור לו.

וכמו כן בעבודה, יש אנשים כשמקיימים תורה ומצות בכל פרטיה ודקדוקיה, והם חושבים בעצמם שהם יראים ושלמים. אבל בטח צריכים לקיים מה שאמרו חז״ל ״מאוד מאוד הוי שפל רוח״. וזה גורם להם עבודה

רבה, היות שהם צריכים לחפש בעצמם איזה חסרון, שתהיה להם היכולת לומר, שהם שפלים.

למשל שמעתי מאיש אחד, ששאל לתלמיד חכם, איך הוא אומר, שהוא שפל ויש לו עבירות, בו בזמן שהוא רואה בעצמו, שאין בעולם הרבה תלמידי חכמים ויראת שמים כמוהו. נמצא, בזה שהוא אומר, שהוא שפל, הוא אומר דבר שקר. והוא השיב לו, שהוא מאמין בחז״ל שאמרו ״אין אדם ניצול מאבק לשון הרע״. לכן כבר יש לו חסרון. נמצא, שאדם דוגמתו, שהוא יודע בעצמו, שהוא אדם שלם, וכשהוא בוכה, שה׳ יתן לו כח לעסוק בתורה ומצות, אין הוא בוכה על דבר עיקרי, שה׳ יקרב אותו לתו״מ, אלא שחסרה לו איזו תוספת על מה שהוא בעצם אדם שלם. והגם שהוא בוכה בדמעות שליש, היות שהוא בוכה על מותרות, אין מי שיסתכל על בכיותיו.

נמצא, לפני אדם זה יש שערים של דמעות, והם סגורים, ולא נותנים להכנס את תפלתו. והטעם הוא כמו בגשמיות, על מותרות לא בוכים, אלא על דברים הכרחיים נהוג ענין של בכיות.

וזה דומה לפי המשל, שאדם אחד בא מחוץ לארץ ונכנס לאיזו עיריה, או לאיזה מושב. והועד של המושב רוצה ממנו למשל עשרת אלפים דולר, בכדי שיתנו לו מקום לגור בהמושב. ואין להיהודי הזה את הסכום הדרוש. הוא נכנס להרב ומספר לו כל לבבו, והרב הבטיח לו, שבשבת לפני קריאת התורה, הוא ידרוש לפני הקהל, ובטח עם ישראל נתבעין ונותנים. וכך היה. הרב הרים קולו בבכי, איך אדם מטופל בילדים, ובא מרוסיה, ועד כמה שהאדם סבל, ועכשיו הוא נמצא במצב של חוסר דירה וחוסר פרנסה, ואנחנו יכולים להציל את האדם הזה. והבכיות של הרב עשה רושם על הקהל, ונותנו לו את הסכום הדרוש.

וכעבור חצי שנה בא עוד הפעם הרב להקהל לפני קריאת התורה, ושוב התחיל לבכות, וצועק, יהודים רחמנים, אני זקוק עכשיו גם כן לעשרת אלפים דולר, היות שהרבנית שלי היתה באיזו חתונה, ושם באה איזו רבנית מאמריקה, שהיתה לה טבעת עם יהלום, ששוה עשרת אלפים דולר, והרבנית רוצה, שאני אקנה לה גם כן דבר כזה. והרב הרים קולו בבכי. ואף אחד מהקהל לא רוצה להתנדב עבור הטבעת בשביל הרבנית. והרב מתחיל יותר לבכות, עד שהקהל פרץ בצחוק מהבכיות שלו. והוא טוען להקהל, מדוע כשבאתי לאסוף כסף בשביל אדם פשוט, כל אחד נתן כפי נדבת לבו. ועכשיו אני מבקש כסף בשביל תלמיד חכם, ואני גם כן רב, ואיפה כבוד התורה, ומדוע אין אתם עוזרים לי.

והנמשל הוא, כי בזמן שהאדם בוכה והדמעות שלו הם על **הכרחיות**, כלומר שהוא צועק ובוכה לה׳, שיעזור לו בכדי שיהיה אדם פשוט, אפילו לא רוצה להיות תלמיד חכם, אלא פשוט יהודי פשוט שיאמין בה׳, שתהיה לו האפשרות לקיים ״ואהבת את ה׳ אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך״, ושלא יהיה שקוע באהבה עצמית, אלא רוצה להיות איש פשוט, כלומר שיהיה לו תמיד רצון לאהוב את ה׳, ולא לעבוד לתועלת עצמו, והוא רואה, שאין לו שום כח, שיהא בידו להתגבר על אהבה עצמית, אלא כל מה שהוא עושה, הכל הוא לתועלת עצמו, ובמה הוא נקרא ״יהודי״, בו בזמן שאפילו קריאת שמע אין בידו לקיים, אלא כשהוא אומר ״ואהבת את ה׳ אלקיך״, הוא רואה איך שהוא רחוק מזה, ועל זה הוא בוכה, וכבר הוא רואה, שכבר עשה הכל בכדי שיזכה למשהו אמת, וכבר היה אצל כל השערים עם התפלה שלו, וכל השערים, הוא רואה שהם ננעלים.

אז מרוב צער הוא מתחיל לבכות. הדמעות האלו, בזמן שבאים לשער הדמעות, הוא רואה שהשער הזה לא ננעל, מטעם שהוא לא מבקש מותרות, כלומר הוספה על מה שיש לו כבר רכוש של תורה ומצות, אלא הוא מבקש שהוא רוצה להיות פשוט יהודי, שיאמין בה׳ ולאהוב אותו, ולא להיות שקוע באהבה עצמית, ולתועלת ה׳ אין הוא מסוגל לעשות שום דבר, אם כן הוא מרגיש, שפשוט אין הוא יהודי.

כלומר, הוא שואל לעצמו, אני מאמין בה׳, והוא גדול מאוד, ומכל מקום הוא רואה, שאין הוא מסוגל לוותר על תועלת עצמו בפני תועלת ה׳. אם כן הוא צועק ובוכה פשוט שחסר לו ענין אמונה, להאמין בה׳ באמת, ולא משפה ולחוץ. וזה דומה אצלו, כאילו הוא אומר איזה לחש, שהוא מקבל על עצמו אמונת ה׳, ולמעשה, אין לו התפעלות ממה שאמר ״הריני מקבל על עצמי עול מלכות שמים״, והוא עושה הכל לתועלת עצמו, ולתועלת ה׳ אין לו שום כח - בפני אדם כזה אמרו ״שערי דמעות לא ננעלו״, מטעם כי **הוא מבקש הכרחיות ולא מותרות**, כמשל הנ״ל, מהרב התלמיד חכם, שביקש שיתנו לו כסף עבור יהלום להרבנית שלו.

ולפי זה יוצא, שמה שאמרו, ששערי הדמעות לא ננעלו, ושאלנו, אם לא ננעלו למה צריכים בכלל שער. התשובה היא, **ששער הדמעות ננעל בפני אלה שבוכים על מותרות**. שהדמעות שלהם דומה לילד, שבוכה על דברים של מה בכך, או כנ״ל במשל של הרב. מה שאין כן מי שבוכה על הכרחיות, שהם דברים שנוגעים לכל האדם, שהוא רואה, שעומד בין החיים והמות, היות שהוא מאמין מה שאמרו חז״ל ״רשעים בחייהם נקראים מתים״,

משום שאין להם דביקות בה׳, אלא הם משוקעים באהבה עצמית, שזהו נבחן לבחינת פירוד מחיי החיים, לכן נקראים ״מתים״, נמצא, שהוא בוכה שיתנו לו פשוט חיים. ובטח מי שמתפלל על חיים, שהוא מפחד מפני המות, הוא בוכה מעומק הלב, והתפלה שלו היא לא סתם בכיות.

אולם בחיצוניות אין האדם יכול להבחין בין שהוא בוכה על דברים של מה בכך, כדוגמת הילדים שבוכים, או כנ״ל במשל הרב. אמנם למעלה יודעים על מה שהאדם מבקש, בכדי שימלא לו מבוקשו. כי אין נותנים מלמעלה דברים של מותרות, כי בטח לא ישמור את מה שנותנים לו, והס״א יקבל את הכל. לכן אם האדם רואה, שתפלתו לא נתקבלה, אז עליו מוטל לעבור על הבקשה שלו, מה שהוא מבקש, ולראות, אם באמת הוא זקוק לרחמי שמים, או סתם שחסר לו דברים של מותרות. והאדם צריך להאמין, שבזמן שהוא יסדר תפלתו על הכרחיות, אז תפלתו תתקבל, כנ״ל, ש״שערי הדמעות לא ננעלו״, בזמן שהאדם מבקש שיצילו את חייו, ולא ישאר במצב של ״רשעים נקראים מתים״, אלא שיזכה לדביקות ה׳.

וזהו על דרך שאמר אאמו״ר זצ״ל פשט על מה שכתוב ״ששערי התפלה ננעלו, שערי דמעות לא ננעלו״. שהפירוש ״מתי שערי הדמעות לא ננעלו״, בזמן שהאדם כבר עבר על כל השערים, והוא רואה, שהכל ננעלו עבורו, אז במצב כזה האדם מתפרץ מתוך לבו הבכיות והדמעות האלו שנתגלו אצל האדם, לאחר שהוא ראה שכל השערים ננעלו, ואין לו שום תקוה להגיע להתקרבות ה׳. הדמעות האלו פועלים, ששערי הדמעות לא ננעלו.

מה שאין כן סתם דמעות, מטרם שהאדם ראה, שכל השערים ננעלו, אין הדמעות האלו יכולים להתקבל בשער הדמעות. לכן נגדו כן השער הדמעות ננעלו, היות שעדיין אין לו חסרון אמיתי, שירצה שה׳ יקרב אותו, אלא הוא חושב, שגם מכוחו עצמו הוא יכול להתקרב לקדושה. אם כן, אין תפלתו שלימה, שיהא באמת נצרך לה׳, שיעזור לו.

ובהאמור נוכל לפרש, מה שאנו מבקשים (בתפלת נעילה) ״פתח לנו שער בעת נעילת שער״. ויש להבין, מדוע דוקא בעת נעילת שער, אנו צריכים שיפתח לנו שער. הלא התפללנו כל היום, ומדוע זה לא מספיק שתתקבל בקשתינו, אלא שאנו מבקשים, שיפתח לנו רק עכשיו בעת נעילת שער, וכאילו רק עכשיו אנו יכולים להתפלל, מה שאם כן לפני זה לא היה מספיק התפלות שלנו.

והענין הוא, שיש לנו להתפלל ב׳ מיני תפלות:

א) הוא כשהאדם בא להתפלל לה׳ על צרכיו, הוא עוד לא יודע מה שחסר לו, כנ״ל. יכול להיות שהוא בוכה בדמעות שליש לה׳, שיתקבל את מבוקשו, אבל הוא מתפלל על דברים של מה בכך, כנ״ל במשל של ילדים או במשל של הרב התלמיד חכם. לכן **התפלה הראשונה של האדם היא, שה׳ יודיע לו, מה שחסר לו באמת, בכדי לדעת על מה לבקש.**

וכמו שאנו אומרים בראש השנה וביום הכפורים בתפלת מוסף ״היה עם פיפיות שלוחי עמך בית ישראל, העומדים לבקש תפלה ותחנונים מלפניך על עמך בית ישראל, הורם מה שיאמרו, הבינם מה שידברו, השיבם מה שישאלו, ידעם איך יפארו״.

ידוע כשמדברים מבחינת עבודה, כל אדם הוא ״עולם קטן״. לכן ״עמך בית ישראל״ יהיה פירושו, האדם בעצמו. ״השליח של עמך בית ישראל״ יהיה פירושו, זה שהאדם מתפלל ומבקש, שה׳ יושיע לו, המתפלל נקרא ״שליח״ עבור האדם בעצמו, שהאדם בעצמו הוא נקרא ״עמך בית ישראל״, כנ״ל. ואנו צריכים להתפלל, שהשליח שלנו ידע על מה להתפלל, היות שאין האדם יודע מה שחסר לו באמת, אלא הקב״ה צריך להודיע לאדם, מהו עיקר ומהו תפל. כלומר, מה נקרא ״הכרחיות״ ומה נקרא ״מותרות״, כנ״ל.

לכן ניתן לנו להתפלל עבור בעלי תפלות, הורם מה שיאמרו, הבינם מה שידברו, השיבם מה שישאלו. וזה אנו מתפללים, שה׳ יודיע לנו מה להתפלל. ובעת נעילת שער אנחנו מאמינים שכבר יש לנו הידיעה, כלומר שאנחנו כבר מבינים על מה להתפלל, היינו שאנו כבר יודעים להתפלל על העיקר מה שחסר לנו.

ב) אז מתחיל מין הב׳ של התפלה, ששם שייך, שהוא נותן דמעות אמיתיות, כלומר על צורך אמיתי. ועל זה אנו מתפללים ״פתח לנו שער בעת נעילת שער״. בעת נעילת שער אנו מאמינים, שכבר אנו קבלנו את הידיעה מלמעלה על מה להתפלל. לכן אנו אומרים ״אל תסגור את השער״. כאילו עכשיו, בסוף היום של כל התפלות, אנו יכולים עכשיו לבקש על תפלה אמיתית.

ובזה יש לפרש, מה שאנו אומרים בראש השנה ויום כפור ״וכל מאמינים שהוא עונה לחש, הפותח שער לדופקי בתשובה״. ויש להבין, למה צריכים להתפלל לפתוח השער. הלא השער פתוח, כלומר בשביל מה צריכים להתפלל, שיפתח לנו השער. הלא יש עצה פשוטה מאוד, שיתן דמעות על התפלה שהוא מתפלל. וידוע ששער הדמעות לא ננעל, אם כן יש עצה להאדם לבכות, ואינו צריך לבקש, שיעשה לו טובה, שיפתחו לו השער. אם כן מדוע

האדם צריך להאמין על זה, כמו שכתוב "וכל מאמינים, שהוא עונה לחש, הפותח שער לדופקי בתשובה". הלא יש לו עצה טובה, שיבכה הבעל תשובה עם דמעות, והשער הזה לא ננעל.

אלא כנ"ל, שהאדם צריך להתפלל מקודם, שידע מה הוא באמת חסר לו. ואז מודיעים לו מלמעלה, שלא חסר לו דברים של מותרות, אלא כמו שאמר הזה"ק על פסוק "או הודע לו חטאתו", שהקב"ה מודיע לו החטא. אז הוא יודע, על מה הוא צריך לעשות תשובה. כלומר, להשיב לו מה שחסר לו.

נמצא, בזמן שהאדם כבר יודע שהוא רשע בבחינת "רשעים בחייהם נקראים מתים", שכבר בא לידי הכרה, שזה שהוא מונח תחת שליטת הרצון לקבל, אם כן הוא נפרד מחיי החיים, ועל זה הוא דופק עכשיו ורוצה לעשות תשובה. כלומר, שהוא רוצה עזרה, שיתנו לו מלמעלה, שתהיה לו היכולת לצאת מאהבה עצמית, ותהיה בידו היכולת לאהוב את ה' בכל לבבך. נמצא, שהוא מרגיש שהוא רשע, היות שבמקום שצריכים לאהוב את ה', הוא אוהב את עצמו.

נמצא, שהדפיקות שלו, מובן לנו, שהוא עושה מה שביכולתו, שה' יקרב אותו, ולהוציאו משליטת הרע שלו, זה נקרא "דמעות אמיתיות". וזהו כנ"ל, שביארנו "פתח לנו שער בעת נעילת שער". היינו היות שרואה, שכל השערים הם סגירות, ואז הוא מתחיל לדפוק. נמצא, בעת נעילת שער, היינו שכבר התפלל והודיעו לו סיבת החטא, אז הוא מתחיל לתת הדמעות האמיתיות, כלומר שהוא רוצה אז פשוט להיות יהודי. אז הדפיקות שלו נבחנות לדמעות. וזהו "הפותח שער לדופקי בתשובה".

מי הוא הגורם לתפלה

מאמר י"ח, תשמ"ו

חז"ל (במסכת ברכות ל"ב) אמרו "לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה, ואח"כ יתפלל". זה מראה לנו, שהאדם צריך להאמין, כי זה שהאדם בא לידי מצב, שירגיש את חסרונו בעבודת ה', היינו הרגשתו שאין לו אמונה כמו שצריך להיות, זאת אומרת, שתהיה לו היכולת להאמין שהקב"ה הוא

טוב ומטיב. והרגשה זו, שרואה, שאין בידו להודות לה׳, ולומר בפה מלא, שיהיו פיו ולבו שוים ״ברוך שאמר והיה העולם״, היינו שהוא נהנה מהעולם עד שהוא נותן תודה לה׳, מזה שברא את העולם, ויש לו ממה להנאות. ואם חס ושלום לא מרגיש את הטוב והעונג שיש לקבל, אז קשה לו לתת תודה על זה. וזה כואב לו, מדוע אין הוא יכול להלל להקב״ה על העולם שברא, ולומר ״ברוך שאמר והיה העולם״ בפה מלא.

והחסרון הזה כואב לו, היינו שהוא אומר, שבטח הרגשה זו באה לו מזה, שהוא מרוחק מה׳, היינו שהוא משוקע באהבה עצמית. וזה גורם לו פירוד מה׳, היינו שאין לו רגש של גדלות הבורא, כי הבורא נסתר ממנו. ומשום זה הוא לא יכול לראות את האמת, מה שכתוב ״כי הוא חייך ואורך ימיך״. וכמו כן הוא לא יכול להרגיש את חשיבות התורה, כמו שכתוב ״כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו, רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה״.

וכשהאדם נותן חשבון לעצמו, איפה היא ההתפעלות הזו, מצד מה שהגויים אומרים עלינו ״רק עם חכם ונבון״ אנחנו מכח התורה, מכח מה שאנו מקיימים מה שכתוב ״ושמרתם ועשיתם, כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים״. ומדוע אין אני מרגיש את חשיבות התורה והמצות.

ובמצב ההתבוננות הזה, שהוא מרגיש, איך שהוא רחוק מכל חשיבות של עבודת ה׳, ומתחיל להתעורר ולחשוב, שבטח צריכים לעשות משהו, שלא ישאר כך במצב השפלות הזו כל ימי חייו. ובטח אז האדם מתחיל להתפלל לה׳, שיקרב אותו אליו, ויתן לו עזרה מלמעלה, כמו שאמרו חז״ל ״הבא לטהר מסייעין אותו״.

היינו שיסיר ממנו את ההסתרה של גדלות וחשיבות דקדושה, שיוכל להתגבר על כל מחשבות ורצונות השפלות, הבאים מכח אהבה עצמית. ושכל דאגותיו יהיו אך ורק, איך יכולים לעשות משהו עבור הקדושה, הנקרא ״בעמ״נ להשפיע נחת רוח ליוצרו״, שבטח שזה יכול להיות רק בשיעור שהוא מאמין בגדלות וחשיבות של הקב״ה.

אם כן הוא מבקש מה׳ שיאיר עיניו, ויראה וירגיש את גדלות וחשיבות ה׳, כמו שכתוב (תהילים פ״ח) ״למה ה׳ תזנח נפשי, תסתיר פניך ממני״. ואז הוא התפלה הוא מעומק הלב, היינו שהאדם רוצה אז שהקב״ה ירפא את לבו, כמו שכתוב (תהילים קמ״ז) ״הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם״.

ואז בטח האדם חושב, שההתעוררות לתפלה, שה׳ יקרב אותו אליו, זה בא מכח אדם עצמו, ומחכה לישועת ה׳, שהוא יעזור לו, בזה שיקבל תפלתו, ויענה לו על תפלתו. זאת אומרת, שיקרב אותו אליו יתברך, כמו שהוא מתפלל עכשיו, מסיבת שהוא מרגיש עכשיו את חסרונו, מה שלא היה מרגיש מקודם.

אי לזאת, כשהאדם לא מקבל מהבורא, מה שהוא חושב שהבורא צריך לתת לו, אז הוא האדם מתרעם, מדוע אין הבורא עונה לו על תפלתו, שהוא מתפלל. בשמא אנשים אחרים, שלא מקרב אותם לפי דעתו, הוא מטעם שאין להם חסרון לרוחניות. אבל הוא לא דומה לשאר אנשים, שאין להם שום זיקה לה׳, אז ממילא אין הקב״ה צריך לקרב אותם.

אבל אדם זה, שהתפלל לה׳, שיעזור לו, שיקרב אותו אליו, הלא הקב״ה בעצמו רואה, שאין הוא דומה לשאר אנשים, אלא הוא מרים מעם, שיש לו הבנה בחיי העולם ותכליתו, שהוא עושה חשבון לעצמו, לאיזה מטרה הוא נברא, ולמה הוא צריך להגיע. מה שאם כן שאר אנשים, כשהוא מסתכל עליהם, הוא רואה את שפלותם, שכל מחשבותיהם ומעשיהם הם רק לצורך תועלת עצמם. והוא מרגיש, שהוא מבין אחרת, מסיבת שכלו ומידותיו שהם יותר במעלה וחשיבות משאר אנשים.

ועוד יותר מזה. לפעמים אדם רואה, שהוא עומד במעלה יותר גדולה ויותר חשובה, אפילו מאנשים שהוא נמצא איתם בחברותא. והוא רואה, שהם לפעמים חושבים על רוחניות. מה שאם כן הוא, כל מחשבתו ורצונו הוא רק על רוחניות, והוא רוצה תמיד לצאת מאהבה עצמית, וכל בקשותיו לה׳, הוא רק שיוציא אותו משפלות זו. והוא לא רואה על שאר חברים שלו, שגם הם יהיו כל כך רציניים, שיחשבו רק על רוחניות.

לכן יש לו תרעומות על הבורא, מדוע הוא לא עונה לו על תפלתו, על מה שהוא מתפלל, ומשאיר אותו במצבו שהוא נמצא, כמו שאר החברים, ולא מתחשב עמו, היינו עם תפלתו, שהוא מתפלל באמת מעומק הלב. אם כן הוא רואה חס ושלום בעניית התפלה מלמעלה חסרון. ושואל לעצמו, הלא כתוב ״כי אתה שומע תפלת כל פה״, ש״כל - פה״ פירושו, שכל הפה יבקש את התפלה, היינו שכל הגוף שלו דורש, שה׳ יעזור לו. מה שאם כן שאר אנשים, שלא מקבלים תשובה על תפלתם, הוא משום שהוא לא ״כל - פה״.

הנה אאמו״ר זצ״ל אמר על זה, הנה כתוב ״והיה טרם יקראו ואני אענה, עוד הם מדברים ואני אשמע״. והוא זצ״ל פירש, שזה שהאדם מרגיש

חסרונו, ומתפלל לה׳, שה׳ יעזור לו, אין הסיבה שהאדם מרגיש חסרונו, זה נותן לו מקום להתפלל, אלא הסיבה היא, היות שהוא מצא חן בעיני ה׳, וה׳ רוצה לקרבו.

אז ה׳ שולח לו את הרגשת חסרונו, וקורא אותו שיתחבר אליו. זאת אומרת, שה׳ מקרבו, בזה שה׳ נותן לו רצון, שהוא יפנה לה׳, ושידבר לה׳. נמצא, שכבר יש לו עניית התפלה מטרם שהוא התפלל. היינו, שה׳ קרבו אליו, בזה שהוא נתן לו מקום, שידבר לה׳. וזה נקרא ״טרם יקראו ואני אענה״. זאת אומרת, שה׳ קרב את האדם אליו, מטרם שעלתה מחשבה במוחו של אדם, שצריכים להתפלל לה׳.

אבל מדוע בחר ה׳ בו, לתת לו קריאה, לבוא אליו להתפלל. על זה אין לנו תשובה. אלא שצריכים להאמין למעלה מהדעת, שכך הוא. וזה נקרא אצלנו בשם ״הנהגה השגחה פרטית״. דהיינו, שאסור לו לאדם לומר, שאני מחכה עד שה׳ יתן לי התעוררות מלמעלה, אז תהיה לי אפשרות לעבוד בעבודת הקודש. כי הוא זצ״ל אמר, שעל עתיד אדם מחוייב להאמין בשכר ועונש. היינו שהוא צריך לומר ״אם אין אני לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני, ואם לא עכשיו אימתי״ (אבות פרק ראשון).

אם כן אסור לחכות על רגע אחד אחרי כן. אלא האדם צריך לומר, אם לא עכשיו אימתי. ואסור לחכות על זמן יותר מוכשר, ש״אז אני אקום לעבוד עבודת הקודש״. אלא כמו שאמרו חז״ל (אבות פרק שני, ה׳) ״ואל תאמר לכשאפנה אשנה, שמא לא תפנה״.

אלא אחר המעשה, אמר זצ״ל, שהאדם צריך להאמין בהשגחה פרטית, שלא שהאדם קורא לה׳, אלא הקב״ה קורא לאדם, ואומר לו, שאני רוצה שתדבר אליך. נמצא, שלא הסיבה להתקרבות באה מצד האדם, אלא מצד הבורא. ומשום זה אין להאדם לחשוב, שאין הקב״ה שומע תפלה חס ושלום. אלא כבר קירב אותו עוד מטרם שהאדם פנה לה׳, שיקרב אותו אליו.

וזה נקרא ״טרם יקראו ואני אענה״. נמצא לפי הנ״ל, אם האדם נתעורר להרגיש את מצבו השפלות שלו, זה לא בא מצד האדם, אלא הקב״ה שלח לו אז הרגשה כזאת, בכדי שיבקש שיקרבו. אי לזאת, תיכף כשבאה לאדם מחשבה שהוא מרוחק מה׳, ורוצה להתפלל לה׳ שיקרב אותו, **אין לו להתפלל, עד שיתן מקודם תודה לה׳, בזה שה׳ קורא אותו, שיתקרב אליו.**

וה׳ רוצה שהאדם יתפלל לה׳. וכשהאדם נותן לעצמו חשבון נפש, מה פתאום נזכר עכשיו שישנו רוחניות בעולם, והוא צריך להשתדל להשיג מה שהוא ברוחניות, ואם תיכף אומר, שהמחשבה זו הקב״ה שלח, אז אח״כ הוא יכול להתפלל.

וזה שאמרו חז״ל ״לעולם יסדר אדם שבחו של מקום״. זאת אומרת, תיכף שנפל במחשבתו את מצבו בענין רוחניות, הוא צריך תיכף על המקום לתת שבח והודיה לה׳, על זה שהוא נתן לו את המחשבה ורצון על רוחניות. ואח״כ, היינו לאחר שהוא יודע, שה׳ קורא אותו, ותיכף מתחיל להודות ולשבח את המלך, בזה שקירב אותו, אז הוא יכול להתפלל על מצבו. היות שהוא רואה, שחסרה לו תורה, ואינו יודע שום הבחנות בין אמת לשקר. ומתפלל לה׳, שיראה לו את דרך האמת.

ובזה נבין מה שאמרו חז״ל (מדרש רבה, תולדות, ס״ג, סימן ה׳) וזה לשונם ״ווייעתר לו ה׳. רבי לוי אמר, משל לבן מלכים, שהיה חותר על אביו, ליטול ליטרא של זהב. והיה זה חותר מבפנים, וזה חותר מבחוץ, שכן בערביא קורין לחתירתא עתירתא״. ומפרש שם ״המתנות כהונה״, ש״ליטול ליטרא, פירוש, וגם אביו חפץ ליתנו, והיה חותר כנגדו כדי שימהר לקחתו״.

ולפי מה שהתבררנו, שהסיבה שהאדם רוצה להתקרב באה מצד הבורא. ואין הבורא מחכה עד שהאדם יתעורר, אלא הוא מעורר את האדם. ואח״כ האדם מתפלל, שהבורא יקרב אותו. את זה יכולים להבין בדבר, שנותן משל על הפסוק ״ווייעתר״, שהוא, שיצחק התפלל לה׳. ונתן על זה משל, דהיינו, שאביו, היינו הבורא, חותר מבפנים, היינו שאביו נתן לו מחשבה ורצון להתפלל אליו, ואח״כ הבן מלכים חותר מבחוץ, זאת אומרת, שעם ישראל הם בני מלכים, והם עומדים מבחוץ של היכל המלך, ורוצה להתקרב לה׳, היינו לכנס להיכל המלך, זאת אומרת, שאביו שבשמים הוא התחיל תחילה.

מהו, אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, בעבודה

מאמר כ״ז, תשנ״א

חז״ל אמרו (ברכות, ס׳) ״אשה מזרעת תחילה, יולדת זכר. איש מזריע תחילה, יולדת נקבה. שנאמר, אשה כי תזריע וילדה זכר״, עד כאן לשונו.

ויש להבין, מה מרמז לנו זה בעבודה, שנדע איך להתנהג.

ידוע, שהעבודה שניתנת לנו, לקיים תו״מ, הוא בכדי לזכות את ישראל, כמו שכתוב בספר ״פתיחה לחכמת הקבלה״, וזה לשונו ״ונודע ש**זכות** הוא מלשון **הזדככות**. והוא על דרך שאמרו חז״ל ״לא נתנו מצות, אלא **לצרף** בהן את ישראל״.

היות שהנבראים נבראו עם הטבע של רצון לקבל לעצמו, מטעם שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו, לכן ברא בהנבראים רצון והשתוקקות לקבל הנאה ותענוג. והיות שזהו בשינוי צורה להבורא, שהוא המשפיע, לכן ניתן לנו עבודה, שאנו צריכים להשתוות הצורה עם הבורא. שגם אנו צריכים לתקן עצמנו, שכל מה שאנו עושים יהיה הכל בעל מנת להשפיע.

ואנו רואים, שיש בנו מעשים, שאנו עושים להשפיע, ויש מעשים, שאנו עושים לקבל. דוגמא, אנו עוסקים במצות בין אדם למקום, ומצות בין אדם לחבירו. שבדרך כלל הם נקראים בשם ״מעשים דלהשפיע״. וכמו כן אנו עושים מעשים של קבלה, היינו אוכלים, ושותים, וכדומה. וניתן לנו עבודה דהשתוות הצורה, היינו שאנו צריכים לעשות בעל מנת להשפיע, הן מעשים של השפעה והן מעשים של קבלה.

ידוע שיש ערך הפכי בין כלים לאורות. היינו שיש אורות, הנקראים ״זכרים״, ויש אורות הנקראים ״נקבות״. ש״זכר״ פירושו שלימות, ו״נקבה״ פירושה חסרון. כלומר, שאין עדיין המדרגה בשלימות עם האור הזה שקבלה. היות שיש ב׳ מיני אורות:

א) אור של מטרת הבריאה, שזה נקרא ״אור השלם״.

ב) אור של תיקון הבריאה, שהוא רק לבוש לאור של מטרת הבריאה, שהיא בחינת נקבה. היינו שאין זה שלימות, אלא שזהו רק אמצעי לבוא לשלימות. ואור הא׳ נקרא ״אור החכמה״ או ״אור החיים״, ואור הב׳ נקרא ״אור דחסדים״, הנקרא בדרך כלל ו״ק (היינו ו׳ קצוות). זאת אומרת, שעדיין חסר לו את ג׳ ספירות ראשונות.

לכן, אם האדם משמש עם כלים דנקבה, היינו עם כלים דקבלה, זאת אומרת, שהאדם נתעורר לשמש עם כלים דקבלה בעל מנת להשפיע, אז "ילדה זכר". היינו, שמעבודה זו נולד אור החכמה, שהוא אור השלם, ואור החיים, שהוא נקרא "זכר", מטעם שאור הזה שייך למטרת הבריאה, שהבורא ברא את הכלי קבלה, הנקרא "רצון לקבל" את אור של מטרת הבריאה.

וזה שכתוב "אשה מזרעת תחילה, יולדת זכר". מה שאם כן אם האדם עובד עם הכלים דהשפעה, כלומר, רק במעשים של השפעה הוא יכול לעבוד בעל מנת להשפיע, שכלים דהשפעה נקראים "זכר", אז נולד מזה רק אור נקבה. כי אור דחסדים המתגלה על כלים דהשפעה, הוא יכול להוליד רק אור דחסדים, הנקרא "ו"ק חסר ג"ר", שזה מראה על חסרון ג"ר. והאור דחסדים נקרא רק "אור המלביש". כלומר, שבאור דחסדים באה אח"כ ומתלבש בו אור חכמה. וזה שכתוב "איש מזריע תחילה יולדת נקבה".

הזה"ק (תזריע, דף כ', אות ס') אומר וזה לשונו "בוא וראה, בשעה שהקב"ה נמצא יחד עם כנסת ישראל, שהיא המלכות, והיא מעוררת תחילה הרצון אליו, ומושכת אותו ברוב אהבה והשתוקקות. אז נתמלאה המלכות מצד ימין, שהוא חסדים לבחינת זכר. וכשהקב"ה מעורר תחילה אהבה ורצון, והמלכות מתעוררת אח"כ, אז הכל נמצא בבחינת הנקבה, שהיא המלכות".

ויש להבין, מה מרמז לנו זה בעבודה. ידוע, שהנבראים נמשכים ממלכות. לכן המלכות נקראת "כנסת ישראל", ש"עם ישראל" נמשכים ממלכות. לכן אומר הזה"ק, כפי שהסדר הוא למעלה, כך נמשכים לענפים הגשמיים. ולפי זה יש לפרש, בזמן שהאדם מתעורר להקב"ה, שהאדם רוצה, שה' יקרב אותו אליו, היינו שהוא רוצה להידבק בו יתברך, שזה נקרא "השתוות הצורה", היינו שהאדם רוצה לעשות את מעשיו לשם שמים, ואינו יכול, לכן הוא מבקש מה', שיתן לו את הכח, הנקרא "רצון להשפיע".

היות שהאדם משתוקק לכח הזה, מטעם שיש להאדם חסרון, היינו שאין בידו את הכח, שיעשה הכל לשם שמים. אז, על ידי עבודה זו, שהוא מתעורר לבקש מה', שיתן לו הכח הזה, אז נותנים לו מלמעלה את הכח של רצון להשפיע, שהיא טבע שני. וזה נקרא "וילדה זכר", היינו **רצון להשפיע נקרא זכר**, שזה נקרא, שהעליון נתן להתחתון את אור דחסדים, ש"חסד" נקרא משפיע.

כלומר, העבודה של ההשתוקקות, שהתחתון מרגיש בחסרונו, זה נקרא "תפלה". היינו שמבקש, שה' ימלא חסרונו, כנ"ל. שאז מילוי החסרון נקרא "זכר". וזה שכתוב "והיא מעוררת תחילה הרצון אליו". שפירושו, שהרצון שלה, היינו המלכות, שנקרא "רצון לקבל", **אליו**.

כלומר, שרצונה **אליו**, היינו להתדבק **בו**, שנקרא "השתוות הצורה", שמבקש את הרצון להשפיע, שזה נקרא "דביקות". וזה שכתוב "אז נתמלאה המלכות מצד ימין, שהוא חסדים, לבחינת זכר". ובזה יש לפרש "אשה כי תזריע, וילדה זכר". היינו שהתעוררות באה מצד האדם.

אולם זה יכול להיות דוקא, שמקודם לכן היה רצון להאדם, שהוא רוצה להתקרב לה', כלומר, שקבל התעוררות מלמעלה, שיש ענין רצון לקבל על רוחניות, היינו שיכולים לטעום טעם של תענוג בעשיית תורה ומצות. וכבר דברנו במאמרים הקודמים, שהתענוג הזה, שבקבלת השכר יש להבחין ג' בחינות:

א) שיהיה לו שכר בעולם הזה, ושיהיה לו שכר בעולם הבא. היינו שהוא מקיים תו"מ בגלל שהוא יקבל תמורה. שכר. זאת אומרת, בהמעשים שהוא עושה, אין לו טעם, אלא שהוא מקיים תו"מ, מטעם שיקבל אח"כ שכר. והוא נהנה מזה עכשיו.

ב) שהוא מרגיש טעם בעת עשיית המצות, משום שמאיר לו. והוא נהנה מזה שהוא משמש את המלך. וזהו השכר שלו. כי הוא מאמין, במה ששמע מפי ספרים ומפי סופרים, שיש תענוג בתו"מ. וגם קבל קצת התעוררות מלמעלה, שהתחיל להרגיש, שיכולים לטעום טעם בעשיית תו"מ יותר מתענוגי עולם הזה.

ג) שהוא רואה מה שאמרו חז"ל על ענין דביקות "ולדבקה בו, הדבק במדותיו. מה הוא רחום, אף אתה רחום".

לכן הוא מתעורר לעבוד בבחינת משפיע, ואז הוא רואה, שאין זה בידי אדם. אז הוא מתחיל להשתוקק לה', שיתן לו את הכח, שיהא בידו לעשות הכל בעל מנת להשפיע. וזה נקרא, שהאדם, שהוא מרגיש, שהוא בחינת אשה, היינו נקבה, היינו שהוא שקוע באהבה עצמית, אז הוא מקבל מלמעלה בחינת זכר. והוא זוכה אז לטבע שני, הנקרא "רצון להשפיע". וזה שכתוב "אשה כי תזריע, וילדה זכר". היינו, שמלמעלה נותנים לו בחינת חסד, שהוא בחינת זכר.

מה שאם כן "איש מזריע תחילה, יולדת נקבה". וזה שכתוב "וכשהקב"ה מעורר תחילה אהבה ורצון, והמלכות מתעוררות אח"כ, אז

הכל נמצא בבחינת הנקבה, שהיא מלכות״. כעין זה כתוב ״אשה כי תזריע, מהו הטעם. למדנו, שהוא משום שעולם התחתון נמצא כעין עולם העליון, וזה דומה לזה״.

ויש לפרש זה בדרך העבודה, שאם האיש מזריע תחילה, וילדה נקבה. **הקב״ה נקרא איש**. והאדם נקרא בחינת **נקבה**, מטעם שהוא נמשך ממלכות. לכן אם ההתעוררות באה מלמעלה, כלומר בזמן שהבורא מקרב את האדם, אז האדם מתחיל להרגיש את גדלות וחשיבות ה׳. שהוא מרגיש אז, שאם הוא יהיה מחובר עם ה׳, הוא ירגיש תענוג בקרבת ה׳. אז האדם מתחיל לעסוק בתו״מ, מטעם שמרגיש קצת חיות בזה. נמצא, שכל הגורם, שמחייב אותו לעסוק בתו״מ, הוא התענוג שמרגיש עכשיו מצד התעוררות של איש, היינו הבורא.

וזה שכתוב ״איש מזריע תחילה, וילדה נקבה״. היינו מעבודה זו, שהאדם עובד מטעם שקבל אתערותא דלעילא, יכול להיוולד רק בחינת נקבה. שידוע, שבחינת נקבה ברוחניות נקראת ״מקבל ואינה משפעת״. שיש לפרש כאן בדרך העבודה, שאז האדם בונה את העבודה שלו על בסיס, שהוא מקבל הנאה מהעבודה הזו, וזה הוא הגורם שיעבוד.

וזה נקרא בחינת ״נקבה״. היינו שהאדם עובד אז על בסיס, הנקרא **רצון לקבל רוחניות**. אבל לעבוד בעל מנת להשפיע אין לו כח, מטעם שכל הבסיס שלו בנוי על התענוג, שקבל מלמעלה, מצד אתערותא דלעילא. אז האדם נולד בבחינת **נקבה, שהוא הרצון לקבל רוחניות בעל מנת לקבל**. אבל לעבוד בעל מנת להשפיע הוא לא יכול. וזה שכתוב ״איש מזריע תחילה, יולדת נקבה״, היינו בחינת ״מקבל ואינה משפעת״.

לכן אם יש להאדם זכיה, אז מראים לו מלמעלה, שהאדם צריך לעבוד בעל מנת להשפיע, והוא אינו יכול לעבוד בעל מנת להשפיע. לכן הוא מקבל ירידה, מטעם שעל בסיס של השפעה אין הוא עוד מוכשר לעבוד. זאת אומרת, בזמן שהוא רואה, שיש לעבוד בעל מנת להשפיע ולא לתועלת עצמו, הוא מקבל ירידה, מטעם שהוא רואה, שזה לא בשבילו.

והירידה זו גורמת לפעמים לברוח מהמערכה. ואם יש לו זכיה, אז הוא מתאושש, ומתחיל לראות, מה זה שצריכים לעבוד בעל מנת להשפיע. ורואה, שזה אינו בידי אדם. אז הוא מתחיל להתפלל לה׳, שיעזור לו לצאת משליטת אהבה עצמית, שעם זה האדם נולד. ומבקש שה׳ יעזור לו.

וזה נקרא, שהאדם צריך לבקש על גלות השכינה. כלומר, איך לעבוד עבור המלכות שמים. והוא דבר קשה, שזה נמשך משליטת אומות העולם על בחינת ישראל הפרטית של האדם. ויש גם כן להתפלל על הכלל כולו, שכל הכלל ישראל יהיה בידם לעבוד עבור הקדושה, הנקראת "מלכות שמים". ובחינה זו שהאדם עובד עבור המלכות, זה נקרא בחינת "אשה כי תזריע, וילדה זכר". מה שאם כן "איש מזריע תחילה, יולדת נקבה" כנ"ל.

לכן אין לאדם לישב ולחכות עד שיקבל התעוררות מלמעלה, אלא באיזה מצב שהאדם נמצא, הוא צריך להתחיל ולהתעורר, שה' יעזור לו.

ויש לדעת בענין התפלה, בזמן שהאדם מתפלל לה', שיעזור לו, שיש להבחין בין תפלה לבקשה. כי "תפלה" נקרא, מה שהאדם מתפלל את סדר התפלות, שסדרו לנו חז"ל. ו"בקשה" הוא, מה שאדם מבקש באופן פרטי. כך מפרשים את הפירוש של תפלה ובקשה.

ויכולים להסביר זה, כי מה שחז"ל תקנו, האדם צריך לומר זה בפה. כלומר, אפילו שהוא לא מתכוון, שה' ישמע את מה שהוא אומר בנוסח התפלה, גם כן נקרא "תפלה". מטעם שאנו אומרים, מה שהם אמרו, ולהם היה זה דברים קדושים. דוגמא, האדם אומר אחרי תפלת "שמונה עשרה" תפלה "ונפשי כעפר לכל תהיה". בטח האדם אינו רוצה שה' יקיים את תפלתו.

אבל האדם אומר זה בנוסח התפלה. וזהו מטעם סגולה. כלומר, בתור סגולה, מה שהוא אומר "ונפשי כעפר לכל תהיה", יכול לעזור אפילו על פרנסה, וכדומה. וזהו מטעם, שכל התפלות מה שחז"ל תקנו, הכל הם בחינת שמות הקדושים, שזה הוא סגולה לכל, היינו לכל דבר זה מועיל.

והפירוש המילים, מה שהאדם חושב, שזהו לפי מה שהאדם חושב, הוא צריך לדעת, שהתפלות האלו הם למעלה משכלנו, אלא הכל הוא שמות הקדושים. ואנו משתמשים אותם בתור סגולה, שע"י יש לנו קשר עם הבורא. לכן כל התפלות צריכים לומר בפה, היות בלב אין אנו מבינים. לכן כשאומרים זה בפה, יש לנו קשר עם מה שהם אמרו. היות מה שהם אמרו, הכל היה עם רוח הקודש, והם מיוסדים על בחינת שמות הקדושים.

כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל. הגם לפי המקובל, בזמן שרוצים להתפלל על החולה, הסדר הוא, שבשמונה עשרה, בזמן שאומרים "רפאנו ה' ונרפא", וזהו מטעם שאין הכלל יכול להבין רק לפי פירוש המילות. אבל לפי האמת, הוא אמר, יכולים להזכיר את החולה, שה' ישלח לו רפואה, אפילו בברכת

"ולמלשינים", מטעם שכל הברכות של שמונה עשרה הכל הוא שמות הקדושים. לכן הוא אמר, זה שאנו אומרים את התפלות, מה שהם אמרו, יש לנו קשר עמהם, היינו עם התפלות שלהם, היינו עם הכוונות שלהם יש חיבור.

מה שאם כן בקשה, זהו מה שהאדם מרגיש, מה שחסר לו. זהו דוקא בלב, היינו שלא חשוב מה שהוא אומר בפה, כי "בקשה" פירושו, כנ"ל, היינו מה שחסר להאדם על זה הוא מבקש, וכל החסרונות של אדם אינם נמצאות בפה אלא בלב. לכן לא חשוב מה שהאדם אומר בפה, אלא ה' הוא יודע מחשבות. לכן למעלה שומעים רק מה שהלב דורש ולא מה שהפה דורש, מטעם הנ"ל, כי אין הפה בעל חסרון, שצריכים למלאותו.

לכן האדם שהולך להתפלל, צריך לעשות הכנה לתפלה. והכנה זו מהי. כמו שכתוב "הכון לקראת אלקיך ישראל" (שבת י). שמביא שם, שענין הכנה, כל אחד ואחד עשה הכנה לפי הבנתו. ויש לפרש, שענין הכנה, שכל אחד עשה, הוא בכדי לדעת מה לבקש. כי האדם צריך לדעת מה לבקש. כלומר, שהאדם צריך לדעת מה חסר לו.

זאת אומרת, שיש להאדם לבקש על הרבה צרכים, אבל מדרך העולם הוא, שמבקשים לדבר הנחוץ לו ביותר להאדם. כדרך העולם הוא, בזמן שהאדם יושב בבית אסורים, כל דאגותיו הם, שה' יוציא אותו מבית האסורים. הגם שיש לפעמים, שהאדם אין לו פרנסה, וכדומה, מכל מקום אין האדם מבקש אז מה', שיתן לו פרנסה גם כן, הגם שהוא נצרך לזה. מטעם היות עיקר היסורים הוא בזה שנמצא בבית הסוהר, לכן האדם מבקש על הדבר שהוא מרגיש שנחוץ לו ביותר. היינו במה שהוא מרגיש יותר יסורים, על זה הוא מבקש.

לכן כשהאדם הולך להתפלל לה', שיעזור לו, הוא צריך מקודם לעשות הכנה, ולבדוק את עצמו, ולראות, מה שיש לו ומה שחסר לו. ואז הוא יכול לדעת על מה לבקש מה', שיעזור לו, וזה שכתוב "ממעמקים קראתיך ה'". שענין "עומק" פירושו, שהאדם נמצא בתחתית שאפשר להיות, כמו שנאמר "בשאול תחתיות", היינו שהחסרון שלו הוא למטה, שהוא מרגיש, שהוא נמצא למטה מכל אדם.

היינו, שהוא מרגיש, שהוא כל כך רחוק מקדושה, יותר משאר אנשים. כלומר שאין אף אחד, שירגיש את האמת, איך שאין להגוף שלו שייכות לקדושה. לכן אלו אנשים שלא רואים את האמת, איך שהם מרוחקים

מהקדושה, ממילא הם יכולים להיות שבעי רצון מעבודתם בעבודת הקודש. מה שאם כן הוא סובל מהמצב, שבו הוא נמצא.

לכן האדם הזה, שהוא עשה בקורת על עצמו, והוא רוצה לראות את האמת, אז האדם הזה יכול לומר "ממעמקים קראתיך ה'". היינו, מעומק הלב. וזה נקרא "תפלה מעומק לב" מצד המקבל. כלומר, שהוא עשה בקורת על עצמו, והוא רואה את חסרונו.

אולם בזמן שהאדם מכין עצמו לתפלה, הוא צריך לעשות תשומת לב על המשפיע. וזהו הכי קשה. היות שיש כלל, שכל דבר, התלוי באמונה, אין הגוף מסכים לזה. והיות שהאדם מתפלל לה', הוא צריך להאמין, שה' הוא "שומע תפלת כל פה". ואפילו שהאדם אינו ראוי שה' ממלא את משאלותיו.

וזהו כמו שאנו רואים בתפלה שבין אדם לחבירו. שמדרך העולם הוא, שמי שהולך לבקש איזו טובה מחבירו, צריך להיות ב' תנאים:

א) שיש לחבירו מה שהוא רוצה. שאם יבקש ממנו, הוא יכול לתת לו, מטעם שיש לו לחבירו.
ב) שיהיה לחבירו לב טוב. אחרת יכול להיות, שיש לחבירו מה שהוא מבקש, אבל אין חבירו רוצה לתת לו, משום שחבירו אינו בעל רחמים.

כמו כן בין אדם למקום, גם כן צריכים להיות אלו ב' תנאים, כמו שאמרו חז"ל (חולין ז' ע"ב) "ישראל קדושים הן. יש רוצה ואין לו, ויש שיש לו, ואינו רוצה". ויש לפרש זה על דרך העבודה. יש לו להבורא לתת מה שהוא רוצה, היינו שהאדם מבקש, שה' יקרב אותו, ויתן לו את הזכיה, שישמש אותו. כלומר, שהאדם רוצה, שה' יתן לו את הרצון להשפיע. אז מאמין, שיש לו להקב"ה את הכח לתת להאדם את הרצון להשפיע.

אבל הקב"ה אינו רוצה. מטעם שה' רואה, שעדיין אין האדם מוכשר לזה, מטעם שעדיין אין לו רצון אמיתי לזה, היות שהאדם חושב, שכבר נתן הרבה תפלות לה', שימלא את רצונו של האדם, ויתן לו את המילוי, שהוא הרצון להשפיע.

אבל מטעם "כיתרון האור מתוך החושך", אין עדיין האתערותא דלתתא של האדם בשלימות, אלא האדם עוד צריך לתת יגיעה, בכדי להבין את המתנה הגדולה שהוא מבקש מה', הנקרא "רצון להשפיע". וזה נקרא "יש לו, ואינו רוצה לתת". אבל האדם נקרא "קדוש", משום שהוא מבקש מה', שיקח אותו בתור עבד ה'.

ויש לפעמים, שהאדם מבקש מה׳, שיקרב אותו, וה׳ יתן לו טעם בתורה וטעם בתפלה. שאז, אם יהיה לו טעם מתיקות בתורה ועבודה, אז האדם מוכן להיות עובד ה׳. אבל סתם ללמוד ולהתפלל ולקיים את כל תרי״ג מצות בכל פרטיה ודקדוקיה, בזמן שאינו מרגיש טעם בזה, האדם אומר שאינו יכול.

לכן הוא מבקש מה׳, שימלא את רצונו. זה נקרא אצל הבורא ״ישראל קדושים הן. יש רוצה, ואין לו״. שפירושו, שה׳ רוצה לתת להאדם את טעמי תורה וטעמי מצות, אבל ״אין לו״. היינו שאין הדברים האלו אצל ה׳ בכלים דקבלה, שתהיה אפשרות ליתן זה להאדם בכלים דקבלה של האדם.

וזה הוא ״לא יכול ה׳ לתת לו״. מטעם, שאין לו להקב״ה כלים דקבלה, אלא אצל הקב״ה הכל בכלים דהשפעה. והיות שהאדם רוצה, שה׳ יתן לו הכל בכלים דקבלה של האדם, מטעם, כי האדם טוען, שהוא רוצה להנות מתורה ומצות, ובשביל זה הוא מבקש מה׳, שימלא חסרונו, זה נקרא אצל הקב״ה ״רוצה לתת להאדם, מה שהאדם מבקש, ורוצה לתת מטעם שרצונו להטיב לנבראיו, אבל מטעם שהאדם מבקש, שה׳ יתן לו הכל בכלים דקבלה של האדם, זה **אין לו** להקב״ה״. אלא אצל הבורא **יש לו** רק הרצון להשפיע.

לכן, הגם שאין האדם יכול לקבל מהבורא, אבל מכל מקום הוא נקרא ״קדוש״, מטעם שרוצה לעסוק בתורה ומצות. לכן, **כשאדם הולך להתפלל, צריך לעשות הכנה מקודם, בכדי לדעת על מה להתפלל.**

מדוע החיים נחלק לב׳ בחינות

מאמר א׳, תשמ״ח

חז״ל (ברכות י״ח) אמרו וזה לשונם ״כי החיים יודעים שימותו״. אלו צדיקים שבמיתתן קרויים חיים. ופירוש רש״י ״אלו צדיקים״, ומאי יודעים שימותו, נותנים אל לבם יום המיתה, ומושכין ידיהן מן העבירה. ״והמתים אינם יודעים מאומה״, אלו רשעים שבחייהם קרויים מתים. ופירוש רש״י ״הרשעים אינם יודעים מאומה״, שעושים עצמם כאינם יודעים וחוטאים״, עד כאן לשונו.

ובהאמור יוצא, שיש חיים שנקרא ״מיתה״. היינו אצל הרשעים, החיים שלהם נקרא ״מיתה״. וכמו כן יש מיתה שנקרא ״חיים״. וזהו אצל הצדיקים. כלומר שיש ב׳ בחינות חיים:

א) חיים של רשעים,
ב) חיים של צדיקים.

ואיך נקרא החיים של צדיקים, לא כתוב. אלא מה כן כתוב. שהמיתה של צדיקים נקרא ״חיים״. ובודאי צריכים לומר, אם המיתה של צדיקים נקרא ״חיים״, ובודאי החיים של צדיקים היא מדרגה יותר גדולה.

ולפי פירוש רש״י משמע, שבמיתתן, היינו כשמסתכלים על בחינת מיתה שלהם, לכן אינם חוטאים. אבל איזה שייכות יש זה לחיים. כי מי שאינו חוטא, כבר יש לו חיים. וכמו כן שרש״י מפרש, שרשעים בחייהם נקראים ״מתים״, מדוע. מטעם, כי המתים אינם יודעים מאומה. כלומר שעושים עצמם כאינם יודעים. צריכים לפרש, שאינם יודעים מיום המיתה.

גם זה יש להבין. כי מי שאינו זוכר מיום המיתה, הוא מוכרח לחטוא. הלא אמרו חז״ל (ברכות ה׳) ״לעולם ירגיז אדם יצר הטוב על יצר הרע. אם נצחו, מוטב, ואם לאו, יעסוק בתורה. אם נצחו, מוטב. ואם לאו, יקרא קריאת שמע. ואם לאו, יזכיר לו יום המיתה. משמע אפילו שלא זוכר את יום המיתה, גם כן לא מוכרח לעשות חטאים״.

אם כן, מהו שפירש רש״י, שעושים עצמם כאינם יודעים מיום המיתה, לכן חוטאים. שמשמע, שמי שלא רוצה לעשות חטאים, הוא צריך לזכור תמיד את יום המיתה.

ובכדי להבין את כל הנ״ל, צריכים לזכור את כל אשר לפנינו, היינו מטרת הבריאה, וגם ענין תיקון הבריאה, שנעשה אח״כ. וגם צריכים להבין את הכלל, שאין אור בלי כלי. ידוע שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו. וגם ידוע, שאין אור בלי כלי. כלומר, שאי אפשר להיות מילוי בלי חסרון. ומשום זה ברא הקב״ה יש מאין בחינת חסרון והשתוקקות לקבלת תענוגים, שזה מכונה ״רצון לקבל הנאה״.

ועל הכלי הזו, הנקרא ״רצון לקבל״, נעשה אח״כ תיקון, המכונה ״צמצום״. כלומר, היות שע״י קבלת השפע אין השתוות בין המשפיע להמקבל, והכלי הזה חשקה להשתוות הצורה, המכונה ״דביקות״, לכן לא רצתה לקבל לתוך הרצון לקבל שלה, אלא על בחינה זו יהיה צמצום, ולא

תקבל יותר, אלא מה שהיא יכולה לכוון בעמ"נ להשפיע. וזהו תיקון הבריאה. כלומר, בכדי שהנבראים ירגישו אי נעימות בזמן קבלת התענוגים מהבורא.

ועכשיו מובן לנו, שהמטרת הבריאה הוא, שהנבראים יקבלו טוב ועונג. ותיקון הבריאה הוא, שהנבראים לא ירגישו בחינת אי נעימות בעת קבלת התענוגים. ו"כלי" נקרא חסרון, ו"אור" נקרא מילוי. ולפי זה יוצא, שהכלי שמלובש בה החיים, **הכלי נקרא רצון, והחיים, המלובש בה, נקרא אור**.

ומזה נבין, שיש לנו ב' מיני כלים:

א) כלי אחד בלי תיקון הבריאה, הנקרא "מקבל עמ"נ לקבל"

ב) ויש לנו כלי, שכן יש עליו תיקון הבריאה, הנקרא "מקבל בעמ"נ להשפיע".

ובהנ"ל, שהחיים נקרא "אור", נמצא, שיש לנו חיים, המלובש בכלים דרצון לקבל, שע"י זה מקבלים שינוי צורה מהבורא, שזה גורם לנו פירוד מחיי החיים. ולכן החיים האלו נקראים בחינת "מיתה", מסיבת הפירוד שנעשה שם.

ויש חיים המכונה "אור", המלובש בכלים שיש עליהם תיקון הבריאה, הנקרא "מקבל בעמ"נ להשפיע". שע"י זה, הגם שהם נקראים "מקבלים", אבל היות שהכוונה היא בעמ"נ להשפיע, הם נשארים בדביקות, אפילו בעת קבלת התענוגים. נמצא, שהאור שהוא מקבל, היינו החיים, נקרא "חיים", משום שהאור נשאר דבוק בחיי החיים.

ובזה יש לפרש מה שנאמר "רשעים בחייהם נקראים מתים", משום שכל מה שמקבלים, הם מקבלים בכלים דקבלה, שזה גורם פירוד. לכן אמרו "רשעים בחייהם נקראים מתים". ומזה מובן ממילא "צדיקים בחייהם נקראים חיים", משום שמקבלים את המילוי של הכלי, היינו האור והתענוג, בכלים דהשפעה, שבזה הם דבוקים בחיי החיים, אף על פי שהם נעשים מקבלים.

אולם לפי זה איך יתפרש את מה שאמרו חז"ל "צדיקים במיתתן נקראים חיים". והענין הוא, כי בסדר העבודה הוא, שמתחילים ב"שלא לשמה", ומתוך "שלא לשמה" באים "לשמה".

נמצא, כשאדם נכנס בהעבודה, היתה הכוונה לתועלת עצמו, המכונה "שכר ועונש". ואח"כ הוא זוכה, ומראים לו מלמעלה בבחינת אתערותא דלעילא, שהוא צריך ללכת בדרך של אמת, היינו שיעשה הכל לשם שמים. ובזמן שמראים לו מלמעלה, מה זה לשם שמים ולא לתועלת עצמו, אז הגוף

בורח מעבודה זו, ולא רוצה יותר לעבוד. והאדם חושב אז, שהוא נמצא במצב של ירידה.

כלומר, כשהתחיל לעבוד הוא היה במצב עליה, היינו שהוא היה יותר זך, ולא היה כל כך מגושם. לכן הגוף לא היה מתנגד לו לעבודה. מה שאם כן עכשיו הגוף נעשה מגושם, ובגלל זה הגוף לא רוצה לעבוד. והוא אומר אז, העבודה זו היא לא בשבילי. כי אני רואה, שלא די שאני לא מתקדם יותר, אלא אני הולך אחורה. אם כן חבל על העבודה שלי ועל הזמן שלי. אי לזאת, היות שאני לא מסוגל לקנות חיים רוחניים, לכל הפחות אני אקנה חיים גשמיים, כמו כל העולם, שלא חושבים על רוחניות, רק על גשמיות.

כמו כן אני אהיה כמוהם. לכל הפחות אני אשתדל להנות מהעולם מה שאפשר. אחרת אני אשאר קרח מכאן וקרח מכאן. והוא אומר אז, שאקיים מה שאמרו חז״ל (יומא ע״ב) וזה לשונם ״אמר להו רבא לרבנן, במטותא מינייכו, לא תירתון תרתי גיהנום״. ופירוש רש״י ״תרתי גיהנום״, להיות יגעים ועמלים בתורה בעולם הזה. ״ולא תקיימוה, ותירשו גיהנום במותכם, ובחייכם לא נהניתם בעולמכם״.

ובזה יש לפרש, בזמן שהאדם בא לידי מצב של ירידה, הנקרא ״מיתה״, כלומר, שמרגיש טעם מיתה, אם הוא ילך בדרך של השפעה, היינו שכל מעשיו שהוא עושה, יהיו רק שע״י זה תהיה נחת רוח להבורא, ובשביל עצמו הוא לא רוצה שום דבר, שזה נקרא ״עובד את ה׳ במסירת נפש״, ודבר זה, מרגיש האדם, שזהו בחינת מיתה אצלו.

ובאמת נתעוררה השאלה ששאלנו, הלא ידוע ש״מצוה גוררת מצוה״. אם כן, מדוע הוא בא ממצב שהיה מרגיש טעם חיים בעת התעסקותו בתורה ומצות, לידי מצב, שבזמן שמתחיל רק לומר שהוא הולך לקיים תו״מ לשם שמים, הוא מרגיש בזה טעם של מיתה ולא של חיים. איפה הכלל ש״מצוה גוררת מצוה״, שכתוב (אבות פרק ד׳ ב׳) וזה לשונו ״בן עזאי אומר, הוי רץ למצוה קלה וברח מן העבירה, שמצוה גוררת מצוה, ועברה גוררת עברה. ששכר מצוה, מצוה. ושכר עבירה, עבירה״.

אלא הענין כנ״ל. דהיינו, בזה שהתחיל בעבודה דשלא לשמה, והתמסר לעבודה בלב ונפש, וקבל הכל על עצמו ברצינות, ומשום זה הוא זכה שמלמעלה נתנו לו לדעת, שיש עבודה דלהשפיע ולא לתועלת עצמו. והסיבה שזכה לידיעה זו, להרגשה באיברים, היתה מטעם ״מצוה גוררת מצוה״, כי לא כל אחד זוכה להרגיש מה הוא שכל העבודה שלו תהיה רק לתועלת ה׳

ולא לתועלת עצמו. וזה דוקא שייך במי שנתן כל כוחו בשלא לשמה, וע״י זה הוא בא להרגשה של לשמה. ובודאי על זה הגוף לא מסכים בשום אופן.

אולם עתה, כלומר במצב שהוא רואה, שהעבודה דלהשפיע אין לו להגוף מה לקבל, האדם עומד בפני הדילמה:

או להגיד שעכשיו הוא במצב של ירידה, הנקרא ״עבירה״. ואז הוא בא לידי יאוש, שאומר כנ״ל, שהוא רואה עכשיו, כי עיקר הוא להשפיע, ולהשפיע אין הוא מסוגל לעבוד, לכן הוא צריך לברוח מהמערכה, ולחזור לכל הפחות להנות מחיים הגשמיים.

או להגיד, כי כשהתחלתי בעבודה היה כל המעשים על הכוונה דשלא לשמה. אז העבודה היא לא כנגד הרצון לקבל. אז הגוף לא היה מתנגד. מה שאם כן עכשיו, שזכיתי לדעת, שיש ענין של לשמה, הנקרא ״לעבוד עבור תועלת ה״״, ובטח הגוף צריך להתנגד, היות שזהו נגד הטבע. ואיך יכולים לעבוד עבור תועלת ה׳. התשובה היא, שיש בטבע, שהקטן יכול לשמש את הגדול בלי שום תמורה, היות שמרגיש הנאה גדולה, בזה שהוא משמש אותו.

אם כן מתעוררת השאלה, מדוע אין הגוף מסכים לעבוד עבור תועלת הבורא. והתשובה היא, שאין הגוף מאמין בגדלות הבורא. כי במקום שצריכים להאמין, הגוף מתנגד, משום שענין אמונה הוא דבר שלא חשוב. זאת אומרת, שאם אין גדלותו יתברך מגולה בתוך הדעת, אלא שצריכים להאמין, זה נקרא אצל אדם דבר ״שפל״ ובחינת ״מטה״ בחשיבות. ועבודה הזו אין הגוף סובלתן.

ואם כן יש לשאול, מדוע עשה הבורא ענין ההסתר והצמצום, שלא מגולה גדלותו יתברך. אלא שאם האדם רוצה להרגיש גדלות ה׳, הוא יכול לבוא לזה רק ע״י אמונה. התשובה היא ידועה. היות שבזמן שהאדם עוד לא נקי מכלים דקבלה, אז הוא יקח הכל, היינו כל הגילויים של הבורא יתברך, לתוך כלים דאהבה עצמית. וזה יגרום לו פירוד מרוחניות. וזה יהיה כבחינת ״היודע את רבונו ומכוון למרוד בו״.

ואם האדם צדיק, כמו שאמרו חז״ל, ש״צדיק נקרא מי שמצדיק את קונו״. היינו שאומר, בטח מה שהוא מרגיש עכשיו זמן של ירידה, בטח שה׳ לא דחה אותו מלעבוד אותו, אלא שזהו תיקון גדול בשבילו. כלומר, שניתן לו עכשיו מקום להאמין למעלה מהדעת בגדלות ה׳. וכמו כן ניתן לו עכשיו צורך לבקש מה׳, שיאיר לו מגדלותו יתברך.

ואין הוא רוצה להרגיש את גדלות ה׳, משום הנאה שיש בהתגלות הזה. כלומר, שאין כוונתו, שהוא רוצה להנות את הכלי קבלה שלו. אלא להיפך, היות שהוא רוצה לבטל את כל אהבה עצמית שבו, והגוף אינו רוצה להיכנע, לכן הוא מבקש מה׳, שיאיר לו, ולהעביר ממנו את ההסתרה, כדי שהרצון לקבל לעצמו יתבטל מנגד ה׳.

ובזה נבין את מה שאמר בן עזאי ״הוי רץ למצוה קלה״. פירוש, היות שאדם עומד לפני דילמה:

או להגיד, שהירידה, שנפל ממדרגתו הקודמת, שהיה לו רצון וחשק לעבודה, ועכשיו המצב, שמרגיש טעם בעבודה הוא בחינת אי נעימות בלי שום חיות, אלא הכל עושה בדרך כפיה, היא באה לו מלמעלה, מטעם שרוצים שהוא ילך בדרך האמת, היינו באמונה למעלה מדעת, שהיא בחינת מצוה קלה, שהאדם מקל בזה, מטעם שהיא בחינה בלתי חשובה אצל האדם, בזמן שהוא צריך ללכת למעלה מהדעת.

או לומר להיפך, שזה הוא לא מטעם ״מצוה גוררת מצוה״, אלא פשוט שהוא אדם יותר גס ויותר בעל מידות רעות משאר אנשים. אי לזאת, זה הוא פשוט בעל עבירה, ואין הוא ראוי לעבוד עבודת הקודש. אלא ״עבירה גוררת עבירה״. היות מה שאני עושה עתה בתו״מ, הוא על דרך כפיה, שאין לי שום אהבה לעבודת הקודש. לכן אני יעשה עוד עבירה, היינו לעזוב את דרך הכפיה, ומתי שיהיה לי מצב רוח טוב, אז אני אעסוק בתו״מ. ובינתים אני אשוב לחיי הגשמיים, ואני אהנה לכל הפחות מעולם הזה, כנ״ל בדברי רבא.

ולכן כשהאדם עומד בפני הדילמה, אומר בן עזאי ״הוי רץ למצוה קלה, שתריץ ותכריע למצוה קלה״. היינו שהמצב הזה הוא בחינת מצוה קלה, שנתנו לך מן השמים, שאתה תלך קדימה לדרך המוליך להאמת. והסיבה היא ״כי מצוה גוררת מצוה״, היות שהתחלת בשלא לשמה, וכוונתך היתה להימסר לתו״מ בלב ונפש, לכן ״מצוה גוררת מצוה״.

ומשום זה נתנו לך מן השמים, להודיע שיש ענין ״לשמה״, והתחלת להרגיש זה, ועכשיו הזמן, שיש להאדם צורך שה׳ יקרבהו. כי האדם רואה אז את מה שאמרו חז״ל ״יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ואלמלא הקב״ה עוזרו, אינו יכול לו״.

ובורח מן העבירה. כלומר, שתברח מלהגיד שהמצב הזה, שבו אתה נמצא עכשיו, הוא בחינת עבירה. אלא שתגיד, שמצוה גוררת מצוה, ולא יכול להיות שזהו עבירה. ואם לא תגיד כך, אלא שתגיד שזהו עבירה, תדע

ש״עבירה גוררת עבירה״. לכן אתה תהיה מוכרח לעשות עוד עבירה. זאת אומרת, אתה תהא בהכרח לחזור לחיים הגשמיים, ולעזוב את העבודה שהתחלת בה, כי תרצה לכל הפחות להנות מחיי עולם הזה, כנ״ל בדברי רבא, שאמר, שלא תירשו גיהנום במותכם, ובחייכם לא נהניתם בעולמכם.

ובהאמור נבין מה ששאלנו בדברי פירוש רש״י, שאומר במה שכתוב ״כי החיים יודעים שימותו, אלו צדיקים שבמיתתן קרויים חיים״. ״ומאי יודעים שימותו״, נותנים אל לבם יום המיתה, ״ומושכין ידיהן מן העבירה״, ״והמתים אין יודעים מאומה״, אלו רשעים, שבחייהם קרויים ״מתים״. ואומר, שעושים עצמם כאינם יודעים, וחוטאים.

ושאלנו, לפי פירוש רש״י משמע, מי שאינו נותן לב ליום המיתה, כבר הוא חוטא. ושאלנו:

א) על מה שמפרש, כי הצדיקים במיתתן קרויים חיים. כי ע״י שיודעים שימותו, אינם חוטאים. נמצא, כי מי שאינו חוטא כבר יש לו חיים. איזו שייכות יש בין מי שאינו חוטא לחיים.

ב) כאן משמע מדברי רש״י, שאומר על אלו צדיקים ״כי החיים יודעים שימותו״, נותנים אל לבם יום המיתה. ״ומושכין ידיהן מן העבירה״, משמע מדבריו זה שלא חוטאים, הוא מסיבת שנותנים אל לבם יום המיתה, אחרת הם היו חוטאים, והלא יש מאמר חז״ל ״לאו דוקא יום המיתה מעכב מן החטא (ברכות ה׳) וזה לשונו ״לעולם ירגיז אדם יצר הטוב על יצר הרע, אם נצחו מוטב, ואם לאו, יעסוק בתורה. ואם לאו, יקרי קריאת שמע. ואם לאו, יזכיר לו יום המיתה״.

אם כן אנו רואים, שלאו דוקא יום המיתה מעכב את האדם מלחטוא. ובהאמור נבין, ולכן יש לדייק במה שאמר ״יום המיתה״, פירוש, שהכוונה היא, בזמן שהאדם בא למצב של ירידה, היינו שאין לו טעם בתורה, וטעם בתפלה, וכל מה שהוא עושה בענין תו״מ, הכל אצלו בדרך הכפיה, ואין לו שום חיות, שזה ממש הרגשה של מיתה.

והאדם שואל לעצמו, מה היא הסיבה, שירדתי ממצבי הקודם. היינו, מטרם שנכנס בעבודה דלהשפיע, הייתי בשמחה ובטחון, שאני אהיה עובד ה׳. והיה מעורר בי תמיד לתת כוחות. ולא ידעתי שום עצלות ושום חלשות, אלא תמיד הייתי ער לכל דבר. מה שאם כן לאחר שנכנסתי לעבוד בדרך של השפעה, נאבד לי כל החיים בעבודה, וכל דבר הולך לי בעצלתיים. ואני מרגיש טעם מיתה בהחיים של העבודה זו. והלא חז״ל אמרו, שמצוה גוררת מצוה. ואני רואה עכשיו ההיפך.

אלא האדם צריך לתת לב להמצב של מיתה, מה שהוא מרגיש עכשיו. וזהו מה שאומר "כי החיים יודעים שימותו, נותנים אל לבם יום המיתה, ומושכין ידיהן מן העבירה". הפירוש "נותנים אל לבם יום המיתה" יהיה, לפי הכלל "מצוה גוררת מצוה", היה צריך להיות עכשיו יום. היינו, בזמן שהוא נכנס לעבודה דלשמה, היה צריך להיות יותר חיים, היות שהוא הולך עכשיו על דרך האמת. ומדוע הוא מרגיש עכשיו בחינת מיתה, שהוא חושך ולא יום, אלא שהוא בחינת לילה.

אלא מי שהוא בחינת צדיק, הוא מצדיק את קונו, ואומר, בטח מה שה' נתן לו עכשיו בחינת ירידה הוא לטובתו. פירוש, שעכשיו ה' נתן לו לדעת, מהו הפירוש שהאדם עובד לא לתועלת עצמו, אלא רק לתועלת ה'. ובטח הגוף הוא מתנגד לזה, משום שזהו נגד הטבע שלו. מה שאם כן מטרם שנכנס בעבודה דלשמה, אלא שהיה עובד לתועלת עצמו, לכן אין הגוף היה מתנגד לזה.

נמצא, זהו סימן שהודיעהו לו, שידע, שהוא הולך על דרך הנכונה, היות שהגוף מתנגד, אחרת לא היה מתנגד. ולכן עכשיו יש לו צורך, הנקרא "כלי", שהקב"ה יעזור לו. כמו שכתוב "הבא לטהר מסייעין אותו", משום שכדי ללכת נגד הטבע, צריכים לעזרת ה'. כי מה שיש בדרך הטבע, האדם מסוגל לעשות. מה שאם כן מה שהוא נגד הטבע, זה נקרא "נס מן השמים", שפירוש, שרק מן השמים יכולים לתת לו כוחות, שיהיה באפשרותו ללכת נגד הטבע.

אם כן יהיה הפירוש "נותנים אל לבם להבין את יום המיתה", שבאמת המיתה הזו, מה שאני מרגיש, היא בחינת יום ולא לילה. ו**ביום - המיתה** הכוונה שיש כאן מקום בחירה, להגיד שהוא **יום**, הנקרא **חיים**, או להגיד שזהו **מיתה**. שזה בא לי לאחר שעבדתי באמת ובמרץ, בכדי להגיע להמטרה שבשבילה נולדתי. והיות שהתחלתי בשלא לשמה, ובשלא לשמה אין זה בהופכיות להטבע, לכן הגוף לא היה מתנגד.

מה שאם כן עכשיו, זיכה אותי מהשמים, שאני אלך בדרך של לשמה, לכן הגוף מתנגד, ולא רוצה לתת כוחות עבודה, משום שהוא נגד הטבע. לכן אני מרגיש עכשיו טעם מיתה. אם כן, אם אני אומר, שעכשיו הוא **יום** ולא מיתה, אז אני מקבל מהמצב הזה כח בטחון, שאני אצליח בהדרך, שאני הולך עתה.

ואני מושך ידי מלהגיד, שהמצב הזה, שאני מרגיש בחינת מיתה, הוא מטעם שאני נמצא במצב של עבירה, שנקרא "ירידה". ובגלל זה אין לי מה לעשות עוד בעבודה, כי אני רואה, שאני מדרדר והולך. אם כן חבל על הזמן

שלי. אלא אני אומר, שאין המצב הזה בחינת ירידה, אלא עליה בדרגה, עליתי על המסלול של אמת.

וזה שכתוב "ומושכין ידיהן מן העבירה". היינו שמושכים עצמן מלומר, שהמצב הזה הוא בחינת עבירה. וממילא "עבירה גוררת עבירה". כלומר, שכדאי לי לעזוב את כל המערכה, אלא שאני אומר, שעליתי בדרגה, מטעם "מצוה גוררת מצוה".

נמצא, שענין "מצוה גוררת מצוה", יכולים לפרש הן על העבר והן על העתיד. כלומר, אם הוא אומר שהמצב הזה הוא מצוה, אז "מצוה גוררת מצוה", היינו שיש לו עכשיו אמונה ובטחון, שיזכה לעלות במעלת הקודש, ויזכה להגיע להמטרה.

ובזה נבין מה שאנו אומרים "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים, וכתבנו בספר החיים, למענך אלקים חיים". ויש להבין, מהו הסיום, שאומרים "למענך אלקים חיים". וכפי שאנו רואים, שיש ב' מיני חיים:

א) של רשעים,

ב) של צדיקים.

שהחיים של רשעים הם בכלים דקבלה, הנקרא "פירוד מהבורא", והחיים של צדיקים הם בכלים דהשפעה, שהוא בחינת "דבקות בהבורא". לכן אומרים "זכרנו לחיים". איזה חיים, "למענך", היינו להשפיע. כלומר, אנחנו מבקשים חיים, שיהיו בכלים דהשפעה.

מהי סעודת חתן

מאמר י"ב, תשמ"ט

חז"ל אמרו (ברכות ו') "כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו, עובר בחמישה קולות". ויש להבין, מדוע נקרא סעודה זו, סעודת חתן, ולא סעודת כלה. בתורה אנו מוצאים אצל יעקב, שלבן עשה את הסעודה ולא יעקב, כמו שכתוב (ויצא שלישי) "ויאסוף לבן את כל אנשי המקום ויעש משתה".

בענין הריקודים בהחתונה, אנו רואים להיפך, שחז"ל לא אמרו "כיצד מרקדין לפני החתן", אלא "כיצד מרקדין לפני הכלה" (כתובות ט"ז ע"ב).

וזה לשונם "כיצד מרקדין לפני הכלה. בית שמאי אומרים, כלה כמות שהיא. ובית הלל אומרים, כלה נאה וחסודה. אמרו להם בית שמאי לבית הלל, הרי שהיתה חגרת או סומא, אומרים לה, כלה נאה וחסודה. והתורה אמרו, מדבר שקר תרחק. אמרו להם בית הלל לבית שמאי, לדבריכם, מי שלקח מקח רע מן השוק, ישבחנו בעיניו או יגנו בעיניו. הוי אומר, ישבחנו בעיניו. מכאן אמרו חכמים, לעולם דעתו של אדם מעורבת עם הבריות", עד כאן לשונו.

ובכדי להבין את ב' המאמרים האלו, נפרש זה בדרך העבודה. הנה "כלה" נקרא בזמן הגלות. כלומר, בזמן שהאדם נמצא בזמן העבודה בהסתרת פנים, שלא מאיר לו את האהבת ה' וכבוד גדלות ה', שיהיה תמיד לנגד עיניו, ושלא יפול ממדרגתו, אלא שיעלה תמיד למעלה מעלה. אולם האדם נמצא בזמן הסתרת פנים, הנקרא "זמן הגלות". כלומר שעדיין נמצא תחת שליטת "אומות העולם", שהוא הרצון לקבל לעצמו.

זאת אומרת, שכל זמן שלא יצא מרשותו של הרצון לקבל, עדיין שורה עליו הצמצום וההסתר. שכל פעם הוא צריך להתגבר על ההסתרה, שהוא רואה את ההנהגה של הבורא, ולומר, שהוא ממש בבחינת טוב ומטיב, וכל מה שהוא מקבל מה', הוא רק טוב. וממילא הוא צריך לתת שבח והודאה בכל הלב, בזה שהבורא נותן לו כל טוב.

ובבחינה זו לפעמים יש לו כח התגברות על מה שהוא רואה, ולומר כמו שכתוב "עינים להם ולא יראו". וזהו רק בזמן עליה.

אבל אחר כך באים לו מחשבות של רצון לקבל, והם דורשים ממנו, שהם רוצים לראות ולהסכים למעלה מהדעת, שכך הוא באמת, שהוא מקבל מהבורא רק טוב, הגוף לא נותן להאמין את זה, וממילא הוא נופל ממדרגתו.

והגם שידוע לו, שהעצה לצאת ממצב הירידה היא תפלה, אולם אין לו אז כל כח להתפלל. והגם שיש כלל, שכל מה שחסר לאדם, יש לו להתפלל לה', אם כן גם על זה שאינו יכול להתפלל, הוא צריך להתפלל. אבל לפעמים גם על זה אין כח להתפלל. לכן האדם במצב הזה הוא בירידה גמורה.

אולם שלפעמים אדם מדרדר והולך, עד שבא למצב, שהוא כבר שוכח ואינו מרגיש שהוא נמצא בירידה. וכמו שדברנו מזה כמה פעמים, שהאדם נופל כל כך למטה, עד שנשאר מחוסר הכרה. כלומר, שאין לו אז את ההכרה

שהוא נמצא "בשאול תחתיות". רק לאחר כך, כשהוא מתאושש, הוא רואה, איך שהוא נמצא בתחתית השפלות, ואין לו כח אפילו להתפלל.

אולם האדם צריך אז להתגבר ולהתחזק ולומר, עתה אני יכול לומר בפה מלא "שיר המעלות, ממעמקים קראתיך ה'". היות שאי אפשר להיות יותר עומק בארץ מכפי שאני נמצא, ובטח אם אני אבקש ממצב של אמת, והוא רואה אז, שאם ה' לא יעזור לו, הוא כבר אבוד, ואז הוא רואה, שאין הוא מסוגל לעשות משהו מצד כוחות עצמו, לכן אז הוא צריך לומר לה', שאפילו להתפלל אליך שתושיע לי, גם זה איננו מסוגל. אי לזאת, רק אתה יכול להושיע לי. ואז הוא אומר "מן המצר קראתי יה, עניני במרחב יה". וע"י הירידות והעליות מתרקמים באדם צורך וחסרון לעזרת ה'. ואז בכל פעם מתגלים להאדם כלים, שה' ימלא אותם.

וזה כמו שכתוב בהסולם (הקדמת ספר הזהר, דף קכ"ו) וזה לשונו "כי ימי הגלות נקרא לילה, כי הוא הזמן של הסתרת פניו מבני ישראל. ואז שולטים כל כוחות דפרודא על עובדי ה'. ועם כל זה, דוקא בעת ההיא, מתחברת הכלה בבעלה, ע"י התורה והמצות של הצדיקים, הנקראים בעת ההיא בשם תמכין דאורייתא. וכל המדרגות הנשגבות, הנקראות רזין דאורייתא, מתגלות על ידיהם. כי על כן הם נקראים עושיהם, שהם כביכול העושים של התורה".

הנה אנו רואים, שענין **"כלה" נקראת העבודה בזמן הגלות**, ששם יש הסתרת פניו. ואז שולטים על האדם כל כוחות דפרודא, שענינם הוא, שבאים לו מחשבות, שגורמים בו, שהוא ירגיש, שהוא נפרד מהבורא. ואז הוא עומד בפני הדילמה:

א) או שיברח מהעבודה. ואז הוא נפרד לגמרי מהקדושה,
ב) או שיעשו כל מה שבכוחו, שה' יעזור לו להינצל מהמחשבות האלו. כלומר, שה' יאיר פניו. אז אין מקום לשליטת הכוחות של פירוד.

זאת אומרת, שאין עליו להתפלל שהמחשבות האלו יסתלקו ממנו. אלא עליו לבקש, שה' יאיר פניו אליו, שלא יסתיר פניו ממנו. זאת אומרת, שאם הוא יתפלל לה', שהמחשבות האלו יסתלקו ממנו, אם כן הוא לא הרויח כלום מהכוחות דפרודא, אלא הוא יחזור למצב שבו היה נמצא, מטרם שבאו לו המחשבות דכוחות דפרודא. אם כן לא הרויח שום דבר. וזה נקרא, שסבל יסורים בחינם. מה שאם כן אם הוא מבקש מה', שיאיר לו פניו, בכדי שהכוחות דפרודא יכנעו, נמצא, שעלה אז בדרגה ע"י זה שזכה לקרבת ה'.

נמצא, שבחינת "כלה" היא העבודה, שהוא בחינת "קבלת עול מלכות שמים", שנקרא בחינת "אמונה בה'". ונגד זה הם כוחות דפרודא, שהיא לא נותנת לאדם להאמין בה' למעלה מהדעת. אלא כפי מה שהשכל החיצוני מחייב, כך הכוחות דפרודא מפרידים את האדם מה'. לכן במצבים האלו נוהג ענין "עליות" ו"ירידות". היות שכל הבסיס של האמונה הוא למעלה מהדעת, לכן יש מקום לכוחות דפרודא, שלא נותנים להאדם רשות ללכת נגד הדעת.

ובזה יש לפרש את מה ששאלנו, מדוע אצל כלה אמרו חז"ל "כיצד מרקדין לפני הכלה". שענין ריקוד, אנו רואים, שבזמן שמרקדין, האדם עולה למעלה ותיכף יורד למטה, ולפעמים הוא נופל לצד מזרח, ולמערב, ולצפון, ולדרום. היינו, שהנפילות מצד הריקוד הן לכל ששה קצוות העולם. והנפילות באות כדי שהאדם ירגיש את הצורך לעזרת ה'. כלומר, שנעשה בכוונה תחילה, שהאדם בעצמו לא יכול לצאת משליטת "האומות העולם" שבקרבו מבלי עזרת ה'.

ולשם מה רוצה הקב"ה, שהאדם יבקש עזרה ממנו. הוא כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, היות שאין להאדם צורך ונחיצות, שישיג בחינת נפש - רוח - ונשמה (נר"ן), את מה שהקב"ה רוצה לתת זה להאדם, והיות שהאדם מסתפק במועט, לכן ע"י זה שהאדם מבקש עזרה, והעזרה מה שה' נותן לו היא בחינת נר"ן, כמו שכתוב בזהר הקדוש "הבא לטהר מסייעין אותו. ואומר, במה מסייעין אותו, בנשמתא קדישא".

פירוש, שכל פעם כשהוא רוצה להיות יותר זך, נותנים לו העזרה ע"י נשמה יותר גבוה. נמצא, לפי בקשת העזרה מלמעלה, זה הוא הגורם, שיקבל כל פעם מדרגה יותר גבוהה, שע"י זה הוא יקבל את הנר"ן שלו. לכן זה שהקב"ה רוצה, שיבקשו ממנו עזרה, זה הגורם, שהאדם יהא מוכרח להמשיך כל פעם מדרגה יותר גבוה.

ובהאמור נוכל להבין, מדוע אצל הכלה שאלו "כיצד מרקדין לפני הכלה", ולא לפני החתן. היות ריקודין, שענינו הוא עליות וירידות, הנוהג בזמן הגלות, הנקרא, הסתרת פניו יתברך, שאז שולטים כוחות דפרודא. אולם השאלה היא, מהו הגורם שיש עליות וירידות. בזה יש מחלוקת בית שמאי ובית הלל.

בית שמאי אומרים, כלה כמות שהוא. כלומר, כפי הטעם שהוא מרגיש בהעבודה, הוא צריך להתגבר ולומר, אפילו אני לא מרגיש את חשיבותה,

ומכל מקום אני מקבל עלי מלכות שמים באמונה למעלה מהדעת. ולומר, היות שאני רוצה לעבוד ולשמש את המלך, מה חשוב לי איך אני מרגיש טעם בעבודה זו. אלא הכל צריך להיות למעלה מהדעת. כלומר, שהאדם צריך לומר, שהוא מסכים לעבוד את עבודת הקודש, אפילו שאני אשאר בכל החיים שלי בטעם כזה. זה נקרא "כלה כמות שהיא".

וכמו שאמר אאמו"ר זצ"ל (מובא במאמר "סדר עבודה") שיש להאמין באמונה, שה' הוא המשגיח בבחינת אמונה לבד. כלומר, אף על פי שהאמונה הוא למטה בחשיבות, מכפי שהוא היה מבין זה בתוך הדעת, והוא בוחר ללכת בדרך הזו. ולא עוד, אלא זה שהולך למעלה מהדעת, אין זה מטעם שאין לו ברירה.

אלא, אפילו יתנו לו דעת, הוא בוחר יותר ללכת למעלה מהדעת. וזה נקרא "כלה כמות שהיא". כלומר, שהוא מקבל על עצמו מלכות שמים, אפילו שאין לו הרגשה של חשיבות, כמו שצריכים להרגיש בזמן שמשמשים מלך גדול וחשוב. ומכל מקום אין הוא משגיח על ההרגשה שהוא מרגיש, אלא הכל הוא מקבל על עצמו בשמחה רבה. אבל היות שהכל הוא למעלה מהדעת, יש בעבודה זו עליות וירידות. לכן בזמן עבודה של בחינת כלה, יש עליות וירידות, שזה נקרא "ריקודין".

ובית הלל אומרים, שהריקוד הוא לאו דוקא כדעת בית שמאי, שאומרים, שצריכים לומר "כלה כמות שהיא", היינו שמקבל על עצמו, אף על פי שהוא אצלו בבחינת למטה בחשיבות, ושרק בזה האופן יש עליות וירידות, הנקרא "ריקודין". אלא, לפי דעתנו, לא צריכים להחמיר כל כך באלו העובדים, שרוצים לקבל עליהם בחינת אמונה, בצורה, שכל כך היא במצב שלמטה בחשיבות.

אלא שיש לקבל את האמונה בצורה, שלא יסתכל עכשיו על מה שהוא מרגיש. אלא צריך לומר, שבאמת הכלה הזו, היא כלה נאה וחסודה ("חסודה" פירושו, חוט של חסד משוך עליה). ומה שהוא לא מרגיש, זה הוא משום שעדיין לא ראוי להרגיש. אבל באמת אחר כך הוא יראה את יופיה, איך שהיא נאה וחסודה. ומכל מקום, היות שעכשיו אין לו ההרגשה זו, כבר נוהג כאן ענין עליות וירידות, שזה נקרא בעבודה "ריקודין".

ובהאמור יוצא, שענין זה נוהג רק בזמן שהעבודה היא בבחינת "כלה". לכן אמרו חז"ל "כיצד מרקדין לפני הכלה", ולא אמרו "כיצד מרקדין לפני החתן". מה שאם כן כשמדברים מסעודה, נקרא זה "סעודת חתן" ולא

"סעודת כלה". והטעם הוא, כי סעודה היא, כמו שאמרו חז"ל (ע"ז דף ג'), "מי שטרח בערב שבת, אוכל בשבת, ומי שלא טרח בערב שבת, מהיכן יאכל בשבת", היות ששבת היא "תכלית מעשה שמים וארץ".

"שבת" פירושו זמן של קבלת את הטוב והעונג, שהוא תכלית מטרת הבריאה. לכן נקרא שבת "תכלית מעשה שמים וארץ". נתינת הטוב והעונג, זה שייך להחתן, שהכוונה היא על הבורא, שהוא המשפיע טוב ועונג להנבראים. והקב"ה נקרא "חתן", על שם כמו שאמרו חז"ל (יבמות ס"ג) "נחית דרגא ונתיב אתתא", שפירושו של "חתן", שהוא צריך לרדת מדרגה יותר למטה ולקבל אשה. כמו שכתוב בספר "מתן תורה", "וירד ה' אל ראש ההר". ומבחינת ירידה זו נקרא הקב"ה "חתן", מלשון "נחית דרגא", כנ"ל.

ויש לפרש, מהו ענין ירידה אצל הקב"ה. אלא כמבואר בדברי האר"י הקדוש, שבכדי שתהיה יכולת להנבראים לקבל אורו יתברך, היו הרבה צמצומים והמעטת האור, עד שיהא ראוי להשגת התחתונים. כי אם האור יהיה גדול יותר מדי, לא תהיה שום אפשרות לתחתונים לקבל את שפעו, כי הם מתבטלים להאור "כנר בפני האבוקה".

וזה נקרא אצל הבורא "וירד", לשון ירידה מגדלותו. כלומר, שאין התחתונים ראויים לראות את גדלותו יתברך, אלא כל אחד לפי הכשרתו, בשיעור הזה מסתלק ממנו הצמצום, והאור מתגלה. ומבחינה זו נקרא הבורא "חתן", בזמן שהוא לוקח את העם ישראל בתור "כלה", לתת לה כל מה שהיא צריכה, כמו שכותבים בכתובה, מה שהחתן נותן להכלה "ואנא אפלח ואוקיר ואיזון ואפרנס יתיכו".

כלומר, שהבורא, בזמן שהוא לוקח לעם ישראל בתור כלה, שווא שהוא יתן לה כל מה שהיא צריכה. **זה נקרא "סעודת חתן", שהבורא, שהוא החתן, מלשון "נחות דרגא", הוא מזין ומפרנס את הנבראים, כלומר, שצריך להשפיל עצמו, בכדי שיתן לכל אחד ואחד לפי יכולת השגתו.** שבעבור זה היו כל הצמצומים. ומזה בא כל ענין ריבוי השמות.

ובטח מובן מאליו, בזמן שהאדם מקבל מהבורא טוב ועונג, לא שייך לומר, שבמצב כזה, בעת קבלת השפע, שיהיו עליות וירידות. שרק בזמן שהאדם הוא נמצא במצב של הסתרת פנים, שהוא צריך להתגבר על מה שהוא מרגיש, ולומר, שהבורא הוא טוב ומטיב, שזה לא תמיד האדם מסוגל להתגבר.

מה שאם כן בעת קבלת טוב ועונג, אין שום מציאות, שיהיה לו אז מצבים של ירידות, שזה נקרא "ריקודין". לכן לא אמרו "כיצד מרקדין לפני החתן". כי בזמן שהקב"ה נקרא "חתן", הוא כשלוקח את "הכלה". כלומר, שיש אז יחוד בין חתן לכלה, שענין "יחוד" נקרא השתוות הצורה.

כלומר, שעם ישראל בכלל, או אדם פרטי בלבד, הגיע להשתוות הצורה, זה נקרא "יחוד". שאז מסתלקת ההסתרת פנים, וכל אחד ואחד מקבל את גילוי פנים של הקב"ה. זה נקרא "סעודת חתן". לכן אמרו, ששם, אצל חתן, העבודה היא מתקבלת אז בצורה אחרת, היינו שצריכין לשמח את החתן.

אולם יש להבין מה שאמרו חז"ל (ברכות ז') "כל הנהנה מסעודת חתן, ואינו משמחו, עובר בה' קולות. ואם משמחו, מה שכרו. אמר רבי יהושע בן לוי "זוכה לתורה, שנתנה בה' קולות". ויש להבין, מה מרמז לנו בעבודה "סעודת חתן". שכל הנהנה מסעודת חתן, צריך לשמחו. ובגשמיות קשה להבין, בשביל מה צריכים לשמח את החתן. וכי הוא בעצמו לא שמח. כי מי מכריח אותו להיות חתן. ובטח שהוא שמח, כמו שכתוב "כמשוש חתן על כלה". ובטח בגשמיות יש על זה תירוצים, אולם בדרך העבודה מה זה מרמז לנו.

והענין הוא, כמו שידוע, כי כל עבודתנו היא, שעל ידי הקיום בתו"מ הוא שנגיע להשתוות הצורה. שענינו הוא להגיע "שכל מעשיו יהיה על מנת לעשות נחת רוח ליוצרו, ולא לתועלת עצמו". והמצב של עבודה זו נקרא בשם "כלה", כנ"ל, שיש שמה ענין עליות וירידות, הנקרא "ריקודין".

ואח"כ, כשגמר את העבודה זו מצד התחתון, שזה נקרא "כל אשר בידך ובכוחך לעשות, עשה", אז נקרא זה בשם "גמר מלאכה". וזה הוא פירוש "כלה", כמו שכתוב "בכלות משה", שהוא ענין גמר מלאכה מצד התחתון. אז האדם זוכה לבחינת אמונה בקביעות. היינו, שכבר בא לדרגת "כל מעשיך יהיו לשם שמים". לכן מה שהוא מקבל אז שפע מלמעלה, שנקרא "סעודת המלך", הוא צריך לקבל את השפע בעל מנת להשפיע ולא לתועלת עצמו.

כלומר, שהוא צריך אז להיות מוכן לומר, שהתענוג הזה, שהוא מקבל, הוא מקבל לא מטעם, שהוא רוצה להנות עצמו, אלא שהוא רוצה לשמח את ה'. היות שהבורא ברא את העולם, בכדי להטיב לנבראיו. ואם הוא לא יקבל את הטוב ועונג, לא יכול לצאת כוונתו יתברך לפועל. ובזה שהוא נהנה

עכשיו, אז הקב״ה נהנה, שמטרתו מתגלה בפועל. נמצא, בזה הוא מקיים מה שאמרו חז״ל ״כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו״. והוא כן משמחו.

ובאמת צריכים להבין:

א) במה יכולים לשמח את החתן.

ב) בשביל מה צריכים לשמח את החתן.

ובדרך העבודה, מה שייך לומר, שעם ישראל צריכים לשמח את הקב״ה. וכי שייך לומר דבר כזה אצל הקב״ה, שהוא צריך להשמחה שלנו, שאנחנו נשמח אותו.

ג) ומדוע הוא עובר בה׳ קולות, אם אינו משמחו. כלומר, למה דוקא מספר של ה׳ קולות.

ד) שכל מי שמשמחו, הוא מקבל שכר. ומהו שכרו, אמר רבי יהושע בן לוי ״זוכה לתורה, שנתנה בה׳ קולות״. גם זה יש להבין. כל אדם יודע, שהשכר הוא בעולם הבא. ומהו שאומר, שהתורה הוא השכר. לכאורה משמע להיפך, כמו שכתוב ״תנא דבי אליהו, כל השונה הלכות בכל יום, מובטח לו, שהוא בן עולם הבא״. נמצא, שבשביל תורה מקבלים שכר ״עולם הבא״. וכאן אמר רבי יהושע בן לוי, שהשכר הוא תורה.

ובהאמור, שכל עבודתינו היא, שע״י קיום תו״מ האדם צריך לכוון, שע״י זה הוא יגיע לבחינת השתוות הצורה, כנ״ל ״מה הוא רחום, אף אתה רחום״. והמצב הזה נקרא בחינת ״כלה״, כנ״ל.

וכל מה שמקבלים מהבורא, לא חשוב גשמיות או רוחניות, אלא כל תענוג שמקבלים מהקב״ה, זה נקרא ״סעודת חתן״. כלומר, שכל מה שהאדם נהנה, נקרא בשם ״סעודה״. לכן כל ההנאות שהאדם מקבל מה׳, נקרא ״סעודת חתן״.

והיות שע״י זה שהאדם מקבל, האדם בא לידי שינוי צורה, שזה גורם פירוד. ועל בחינה זו היה צמצום והסתר, שאין אור פניו מתגלה במקום פירוד. זה שהקב״ה נותן לו משהו להנות, שע״י זה שהקב״ה נותן לו משהו, הוא צריך לקבל מזה עליה בדרגה. היינו, שיהיה יותר מקורב לקדושה. כי עתה הוא יותר מוכשר להאמין, שה׳ טוב ומטיב. ומשום זה היה צריך לקבל על עצמו, שיאהב את ה׳, היות שהוא זן ומפרנס.

וראיה לזה, שקבל עכשיו בחינת מזונות. היות מזה שהגוף מתקיים וחי חיי אושר, זהו לאו דוקא מאכילה ושתיה. אלא האדם צריך גם למזונות השייכים לבחינת רוחו של הגוף. היינו מכבוד, והשכלה, ומעבודת ה׳. כל

אחד לפי רוחו, יש לו צורך לדברים שירומו לו את רוחו. והכל נקרא "מזונות". לכן כל הנאה שהאדם מקבל מה', השכל מחייב שיתקרב לקדושה. אמנם למעשה, אדם נעשה ע"י זה יותר מרוחק, מטעם שינוי צורה הנובע מבחינת קבלת התענוג.

לכן, אם האדם, בזמן שמקבל את התענוג מה', הוא משתדל לשמח את המלך, בזה שהוא מקבל בעל מנת להשפיע להקב"ה, והשמחה שלו היא מזה, שמשתדל לכוון בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, היות שע"י זה הוא משיג כלי דהשפעה, ועם הכלי הזה הוא משמח את הבורא, מסיבת היות שמטרת הבריאה היא להטיב.

ומזה יש שמחה לה', שעכשיו ה' יכול לתת טוב ועונג להאדם, מסיבת שהאדם מוכשר עכשיו לקבל בעל מנת להשפיע, ואז יקוים מה שכתוב "ישמח ה' במעשיו", שפירושו, במעשה הבריאה, שרצונו להטיב לנבראיו. והיות מסיבת הצמצום, היה הקב"ה צריך להסתיר עצמו מפני הנבראיו. מה שאם כן בזה שהאדם מכוון בעת קבלת הנאה, שמקבל זה לתועלת הבורא, בזה שיש להבורא הנאה, מזה שנותן להנבראים.

נמצא לפי זה, שמכל הנאה והנאה, כשהוא מקבל ומכוון בזה, שכוונתו היא לתועלת ה', ע"י זה מתרקם אצלו כלי, הנקרא "מקבל בעל מנת להשפיע". וכשהכלי הזה מתגדל אצלו, אחרי כל נתינה ונתינה, אז מה יהיה שכרו אח"כ מהגדלת הכלים, שיהיו בעל מנת להשפיע, השכר שלו יהיה, שיזכה אח"כ לבחינת תורה, הנקרא בחינת "שמותיו של הקב"ה", היות שעכשיו, מה שיקבל, יהיה בעל מנת להשפיע.

נמצא, השכר יהיה בחינת תורה, כמו שאמר רבי יהושע בן לוי. כלומר, מה יהיה אחר שהאדם כבר זכה לדרגה, שיכול לשמח המלך. זאת אומרת, שרוצה רק לעשות נחת רוח ליוצרו. ומהו שכרו. אין הפירוש, שהאדם צריך לקבל שכר, עבור זה שהוא משמח את הבורא. אלא הפירוש הוא, מהו שכרו. היינו, שהוא אומר, שהשכר שלו הוא, במה שהוא יכול לשמח את המלך.

ובמה משמח את המלך. עם קבלת התורה. שענין להטיב לנבראיו, הוא ההטבה שהבורא רוצה לתת להנבראים, שהוא גילוי אלקותו יתברך לנבראים. וזה נקרא "**תורה**", היינו "תורה מבחינת שמותיו של הקב"ה". נמצא, שכרו הוא בזה, שהקב"ה יכול לתת לו בחינת תורה, שמנתינה זו הקב"ה נהנה. וזה משמח אותו.

נמצא לפי זה "הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו", כלומר שהוא עדיין שקוע באהבה עצמית, ואינו יכול לומר, שכל מה שהוא עושה, הוא רק לתועלת הבורא. ואין הקב"ה יכול לתת את בחינת תורה, היות שהכל ילך להס"א. לכן אמרו, שהוא "עובר בה' קולות". שידוע, שה' בחינות הוא כולל כל העולמות וכל המדרגות, המתגלות בבחינת שמותיו של הקב"ה, שהם **קוצו של י'** וד' אותיות **ה'ו'י'ה'** , שבעולמות נקראים **א"ק ואבי"ע**. ובבחינת הנשמות נקראים נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה.

אם כן, יהיה הפירוש "עובר בה' קולות", היינו שהוא גורם, שה' בחינות הנ"ל לא יתגלו, מסיבת שלא משתדלים להגיע לידי הכוונה, שכל המעשים יהיו רק לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו. שזה נקרא, במקום שהוא צריך לעבוד לשמח את הקב"ה, הוא דואג רק לשמח את עצמו. וממילא הוא מונע בזה, שהשפע עליון לא יוכל לבוא לידי גילוי.

נמצא, שהאדם גורם מניעת השפע למטה. וזה נקרא, שבמקום שהאדם צריך להשתדל, שיהיה כבוד שמים מגולה, שזה נקרא "גילוי אלקות לנבראיו", שזוהי מטרת הבריאה, האדם עושה מעשים, שע"י גורם, שאין כבוד ה' מגולה, אלא שכבוד הס"א מגולה, ושכינתא היא בעפרא.

וזה נקרא "**שכינתא בגלותא** תחת אומות העולם", הנמצאים בכל אדם ואדם. כלומר, במקום שהאדם ישתדל, שבחינת טוב ומטיב יהיה מגולה, ושיסתלק ההסתר ע"י זה שמכוונים להשפיע, הוא גורם שהאומות העולם שבו, הם יעלו מעלה מעלה. היות שענין אומות העולם הוא הרצון לקבל לעצמו. והיות שעובדים בשבילו, הוא מקבל כח, ובחינתו מתגלה. ובחינת ישראל שבו יורד תחתיו, זה נקרא "שעובר בה' קולות".

מה שאם כן אם עובדים בעל מנת להשפיע, הקדושה מקבלת כח, והיא שולטת. מה שאם כן "מי שנהנה מסעודת חתן" כנ"ל, וכוונתו היא "בכדי לשמחו". שפירושו, שהשכר שלו הוא, במה שהוא זוכה לשמח את הבורא. והסימן על השכר, כלומר מאיפה הוא יודע, שכן הוא אמת, שכוונתו בעל מנת לשמח את הבורא.

על זה אמר ריב"ל, ש"שכרו הוא תורה". אם הוא זוכה לתורה, היות אם כוונתו באמת היא רק לשמח את המלך. וזהו כל שכרו. וממילא מסתלק ממנו הצמצום וההסתר, וצריך לזכות לגילוי אור פניו יתברך, שזה נקרא בחינת "תורה של שמותיו יתברך", הנקרא "גילוי אלקותו יתברך לנבראיו".

ובהאמור יוצא, שענין "כלה" הוא עבודה של אמונה, היינו קבלת עול מלכות שמים. וכאן יש ענין של עליות וירידות. זאת אומרת, מה שהאדם צריך לתת לה'. שהוא בחינת "כניעה ללא תנאי". כלומר, שאם האדם מקבל בחינת אמונה למעלה מהדעת, אפילו שאין לו שום הרגשה, ואין לו שום התפעלות, מזה שקבל על עצמו עול מלכות שמים, מכל מקום הוא מסכים על המצב הזה, ואומר, שבטח כך הוא רצון ה', שיעבוד וישמש אותו בשפלות כזו, אם כן מה חשוב לו, איזו התפעלות הוא מרגיש מהאמונה כזו, כי על עצמו, היינו לתועלת עצמו, על זה הוא לא דואג, אלא רק מה שהוא לתועלת ה'. ואם ה' רוצה שהוא ישאר במצב הזה, הוא מקבל עליו בלי שום תנאים. וזה נקרא "כניעה ללא תנאי".

ומבחינה זו נקראת אמונה, בחינת "מטה". היינו, שהבחינה זו היא בחינת "מטה בחשיבות" אצל האדם. כמו שכתוב בספר "פרי חכם" (חלק ב' דף נ', ד"ה "ואפרש"), ש"ענין אמונה נקרא מטה, מטעם שהוא מטה בחשיבות. לכן, כשמשליכין את האמונה ארצה, כלומר שלא מחשיבים את גדלות של אמונה, נעשה מזה נחש. היינו, שנעשה האדם אז במצב הזה יותר גרוע משהתחיל לכנס בעבודה דבחינת אמונה. שמלפני זה הוא היה בבחינת דומם דקדושה, ולא היה חסר לו בחינת אמונה. מה שאם כן עתה, שהתחיל לקבל על עצמו בחינת אמונה למעלה מהדעת, אז האמונה שלו בלתי חשובה, מטעם שהדעת שלו לא נותנת לו להאמין בלי דעת. לכן הוא נופל לקליפת נחש. לכן, כשרוצה להכנס לקדושה, הוא אוחז אותו בזנבו. היינו, שזנב הוא הבחינה האחרונה שבכל דבר. כלומר, שהוא מקבל את האמונה עם כל שפלותה, דהיינו למעלה מהדעת. אז נעשה לבחינת מטה. מפרש שם וזה לשונו, שבידו של הגואל היה מטה, שהוא סוד רעיא מהימנא, שיש מטה בידו להטות לבן של ישראל, לאביהם שבשמים".

מה שאם כן "חתן" הוא שנותן, כשמדברים ממה שהבורא עושה, בחינתו הוא להטיב לנבראיו. לכן נקרא "סעודת חתן". וזה שאמרו "הנהנה מסעודת חתן".

סדר ישיבת התועדות

מאמר י״ז, תשמ״ו

חז״ל במסכת ברכות (דף ל״ב) וזה לשונם ״דריש רבי שמלאי, לעולם יסדר אדם שבחו של הקב״ה ואח״כ יתפלל. מנא לן ממשה, דכתיב. ואתחנן״. ופירש זה אאמו״ר זצ״ל, היות שמי שרוצה לבקש ממי שהוא, שיעשה לו טובה, הוא צריך לדעת:

א) אם יש בידו לתת לו, מה שהוא מבקש ממנו. כי אם אין בידו, מה היא התועלת שמבקש.

ב) שיהיה לו לב טוב לתת. שיכול להיות, שיש לו לתת, מה שהוא מבקש, אבל אין לו לב לתת.

ולכן צריכים לסדר מקודם שבחו של הקב״ה, כלומר שיאמין שיש בידו להקב״ה את הכל מה שהאדם מבקש. וגם שהקב״ה הוא רחמן ונותן לכל אחד ואחד משאלותיו לטובה.

ולפי זה יוצא לעיננו, כשהחברים מתאספים במקום אחד, ובטח שההתאספות היא לאיזו מטרה, כי כל אחד נותן מזמנו חלק, מה שהיה צריך להשתמש עמו לצרכי עצמו, ומוותר על כל עסקים שלו, ובא להשתתף בהתועדות, אז הוא רוצה לקנות משהו. אם כן צריכים להשתדל, שכל חבר וחבר, שהולך הביתה, צריך לראות עם מה הוא בא להתועדות, ומה רכש עכשיו, שהולך הביתה.

ויש לפעמים, שבעת הישיבת חברים, כל אחד מרגיש טעם בהישיבה. ואז לא עולה על מחשבתו, לחשוב, במה, היינו באיזה רכוש אני הולך עכשיו הביתה. זאת אומרת, מה יש לי ביד, שקניתי בישיבת חברים, מה שלא היה לי לפני שבאתי להחברה. אז הוא רואה, שאין לו בידו מאומה.

וזה דומה כמו שכתוב (דברים כ״ג, פסוק כ״ה) ״כי תבוא בכרם רעך, ואכלת ענבים כנפשך שבעך, ואל כליך לא תיתן״. ויש לפרש זה, כי בזמן שמתאספים החברים, שזה מכונה ״כרם רעך״, כשיושבים, ואוכלים, ושותים ביחד, ומדברים על תהו ובהו, בשעת מעשה, הגוף נהנה. וזה נקרא בדומה ״ואכלת ענבים כנפשך שבעך״.

אבל כשהולכים הביתה ורוצים לראות מה שיש להם בהכלים, בכדי שניקח משהו חיות להבית, היינו בזמן שעוזבים את ההתועדות, ורוצים להסתכל, מה יש לנו בהכלים מכל המסיבה, אז רואים ״וכליך לא תיתן״, אין שום דבר בהכלים, שנוכל להחיות את הנפש לאחר ההתועדות.

אולם האדם צריך לראות, בעת שהוא נותן איזו יגיעה, שלא יהיה בלי שכר. כמו שאנו אומרים בתפלת "ובא לציון", "למען לא ניגע לריק". אלא כשהאדם הולך להתועדות, הוא צריך לקנות שם מזונות, גם כשהוא הולך הביתה, שתהיה לו היכולת להסתכל, אם יש לו מה להכניס בתוך הכלים. ואז יהיה לו מזונות להזין את עצמו עד לפגישה שניה, ועד אז יהיה לו מן המוכן, ממה שרכש בעת אסיפת החברים.

אי לזאת, **צריכים מקודם לסדר שבחו של ההתועדות**. ואח"כ לראות מה לקנות מהפעולה הזאת. כנ"ל בדברי חז"ל "לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל". זאת אומרת, תחילת הישיבה, היינו תחילת הדיבורים, שהוא תחילת פתיחת האסיפה, צריכים לדבר בשבח החברה. וכל אחד ואחד צריך להשתדל לתת טעם והסבר למעלת וחשיבות שיש בהם. ולא לדבר בשום דבר חוץ משבח החברה.

ועד שיהיה מגולה שבחה ע"י החברים. אז צריכים לומר, עכשיו גמרנו שלב א' מישיבת החברים ולהתחיל בשלב ב'. היינו, שכל אחד ואחד יגיד לפי דעתו, מהו המעשים, שאנו יכולים לעשות, מעשים בכדי שכל אחד ואחד יהיה בידו לקנות אהבת חברים. זאת אומרת, **מה כל אחד יכול לעשות, שיקנה בלבו, שיאהב את כל אחד ואחד מהחברה.** ואחר שגומרים את השלב הב', שהוא הצעות, מה לעשות לטובת החברה, בא שלב ג', שהוא **ענין הוצאות לפועל במעשה, מה שהחליטו החברים, מה שיש לעשות.**

ובענין שבח החברה עיין בספר "מתן תורה" (דף קל"ז), מביא שם ענין של אהבת חברים, שעל ידי התחברות בחברים, הוא יכול להגיע לידי רוממות ה'. היות שכל העולם משוקעים באהבה עצמית, והוא רוצה ללכת בדרך של השפעה. וזה נגד דעת העולם, מסיבת שזהו הטבע שאנו נולדנו בה, מכח מטרת הבריאה, שהיא כמו שנאמר "רצונו להטיב לנבראיו".

וכל הכח שאנו יכולים ללכת נגד זה, שהוא לעשות מעשה להיפך, שלא די שאין אנו רוצים לקבל לטובת עצמנו, אלא אנו רוצים לתת, הנקרא "שכל מעשינו יהיו רק בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו", הוא מכח שיש בטבע ההשפעה, שנותנים לאדם חשוב, האדם נהנה מזה. נמצא, שבלי הנאה אין בידי האדם לעשות שום מעשה, משום שזהו נגד הטבע.

אלא אנו יכולים להחליף את ההנאה. זאת אומרת, במקום לקבל הנאה ממעשה קבלה, אנו רוצים לקבל הנאה ממעשה השפעה. כי זה נקרא "השתוות הצורה", שאנו צריכים לומר, כמו שיש הנאה להבורא, בזה

שמשפיע להנבראים, כמו כן צריכה להיות לנו הנאה, בזה שאנו משפיעים להבורא.

אחרת, היינו אם בעת שאנו משפיעים להבורא, אין לנו שמחה והנאה, אנו פוגמים בהשתוות הצורה, כמו שאמרו חז"ל "לא היתה שמחה לפניו, כיום שנברא בו שמים וארץ. לא היתה שמחה לפני הקב"ה מיום שנברא העולם, כאותה שמחה שעתיד לשמוח עם הצדיקים לעתיד לבוא" (זהר א' קט"ו).

אי לזאת, אם אין לנו שמחה, בעת שאנו עושים את מצות ה', נמצא, אפילו שהוא מכוון בעמ"נ להשפיע, אין זה נקרא "השתוות הצורה". כי אין האדם יכול לשמוח, אלא במקום שיש הנאה. נמצא, אם אין לו הנאה ותענוג מזה שהוא המשפיע לה', עוד אין זה נקרא "השתוות הצורה", שיהיה לו מקום לקבל את השפע העליון, כי עדיין חסרה לו את ההנאה, שיש להקב"ה בעת שהוא משפיע להנבראים.

ומשום זה יוצא, שכל הבסיס, שאנו יכולים לקבל הנאה ותענוג, ושזה מותר לנו להנות, ועוד יותר מזה, שחיוב גדול להנות ממעשה השפעה, יש לנו לעבוד על נקודה אחת, דהיינו **להחשיב את הרוחניות**. וזה מתבטא בלתת תשומת לב "למי אני פונה", ו"למי אני מדבר", ו"מצות של מי אני מקיים", ו"תורה של מי אני לומד". היינו, לראות עצות, איך להחשיב את נותן התורה.

והיות האדם מצד עצמו, מטרם שזכה להשיג איזו הארה מלמעלה, אז הוא צריך לחפש אנשים, הדומים לו פחות או יותר, שגם הם מחפשים להגדיל את חשיבות. להיות מגע כל שהוא עם הבורא, באיזה אופן שתהיה, והיות שיש דעת רבים בזה, אז כל אחד יכול לקבל סיוע מחבירו.

וצריכים לדעת "כי מיעוט רבים שנים". זאת אומרת, אם שני חברים יושבים ביחד, וחושבים, איך להגדיל את חשיבות של הבורא, כבר יש להם כח לקבל התחזקות על גדלות ה' בבחינת אתערותא דלתתא, שעל המעשה זו באה אח"כ התעוררות מלמעלה, שהם מתחילים קצת להרגיש את גדלות ה'.

ולפי מה שכתוב "ברוב עם הדרת מלך", נמצא, **מה שהרבים יותר גדול, הכח של הרבים יותר פועל, היינו שמייצרים אוירה יותר חזקה של גדלות וחשיבות של הקב"ה.** שאז כל אחד ואחד, הגוף שלו מרגיש, שכל המעשים מה שהוא רוצה לעשות עבור קדושה, שהוא להשפיע לה', להון תועפות יחשב לו, שזכה להכנס בין האנשים, שזוכים לשמש את המלך. ואז, כל

מעשה קטנה שהוא עושה, הוא מלא שמחה ותענוג, שיש לו עתה במה לשמש את המלך.

ולפי שיעורו, שהחברה עם מחשבותיהם בעת ההתועדות חשבו בגדלות ה׳, כל אחד לפי שיעורו גורמו לו חשיבות בגדלות ה׳, כן הוא יכול ללכת כל היום בעולם השמחה והחדוה. זאת אומרת, מכל דבר קטן, שהוא עוסק בעניני עבודת ה׳, הוא נהנה בזה. כי אפילו שנזכר לרגע, שצריכים לחשוב על רוחניות, תיכף הוא אומר, אני כבר מודה ומשבח ומהלל לה׳. כי הוא מאמין, שה׳ קרא אותו עכשיו ורוצה לדבר עמו.

וכשאדם יצייר לעצמו, אם המלך קורא אותו, ואומר לו, שהוא רוצה להשתעשע עמו, איזו שמחה היתה אז להאדם, ואיזה מצב רוח היה לו. ובטח במצב המרומם כזה, בודאי לא היה חושב על שום דברים של ״מה בכך״. ורק היה קצת מתבייש, שלא יודע חוקי ונמוסי המלך, איך להתנהג בזמן שהמלך מדבר עמו.

ומה שהוא כן יודע לעשות עבור המלך, היה אצלו, להון גדול יחשב. כי על כל פנים הוא יודע קצת חוקים, לקיים בזה מצות המלך, במה שלמד בבית הספר, כשהיה קטן. ובודאי עכשיו, כשהוא כבר התבגר, ורוצה לשמש את המלך, בטח שחסר לו ידיעות בחוקי המלך. נמצא, שהדאגות שלו הוא בזה, שלא יודע ממה המלך יהיה לו יותר הנאה, היינו מאיזה מעשה או כוונה. וחוץ מזה הוא חי בעולם שכולו טוב. את כל זה החברה צריכה לחשוב בעת שמתאספים בהתועדות. ולדבר מחשיבות החברה, כנ״ל ״לעולם יסדר אדם שבחו של הקב״ה ואח״כ יתפלל״.

כמו כן אצל החברה, כשאנו רוצים לדרוש משהו מהחברה, שזה מכונה ״יתפלל״, מוכרח מקודם לסדר לעצמו את שבחו של החברה. ״ואח״כ יתפלל״, היינו לדרוש מהחברה, שיתנו לו מה שהוא דורש מהחברה.

אם כן, הוא צריך מקודם לראות מה שיש להחברה. איזה רכוש יש להם, שהוא יכול לקבל מהם, על ידי זה שיתחבר עמהם. שיכול להיות הרכוש הזה שיש להחברה, הוא אינו צריך לזה, אלא אדרבה, הוא בורח מזה ומתרחק כמטוחי קשת.

ולפי זה הוא צריך תמיד להשגיח, כשבא לישיבת החברים, אם יש לחברים את המטרה, שהוא משתוקק אליה. ולכל אחד מהם יש לו קצת אחיזה במטרה זו. והוא חושב, שבטח ע״י התחברות כולם ביחד למטרה

אחת, אז כל אחד ואחד יהיה לו חלקו, וגם החלקים של כל החברה. נמצא ע"י זה, שיהיה לכל אחד מהחברה, כח, כמו כל החברה ביחד.

היוצא מזה, שכל אחד ואחד צריך להסתכל בכובד ראש על המטרה של ההתועדות, שזה צריך להביא לידי הרגשה, שלאחר הישיבה של החברים, שיש לכל אחד משהו בידו, שהוא כן יכול להשים בתוך הכלים שלו. ולא שיהיה בבחינת "ואל כליך לא תיתן". וכל אחד צריך לקבל בחשבון, אם הוא לא יושב בההתועדות עם תשומת לב מיוחדת, לא די שהוא מפסיד את עצמו, אלא הוא מקלקל את כל החברה.

וזה דומה מה שמובא במדרש (ויק"ר פ"ד) "לשנים, שהיו באים בספינה. והתחיל אחד קודר תחתיו ולעשות נקב בספינה. אמר לו חבירו, למה אתה קודר. אמר לו, מאי איכפת לך, הלא תחתי אני קודר, ולא תחתיך. אמר לו, שוטה, הרי שנינו נאבדים יחד בספינה".

ולאחר שדברו בהישיבה על חשיבות ונחיצות החברה, אז מתחיל סדר של תיקונים, איך ובמה נוכל לחזק את החברה, שיהיה גוש אחד, כעין שנאמר "ויחן שם ישראל נגד ההר" (שמות י"ט), שדרשו "כאיש אחד בלב אחד". והסדר צריך להיות, שכל מי שיש לו איזו הצעה, שזה יועיל לאהבת חברים, שידונו בזה, **וצריך להתקבל על כל החברים, שאין כאן ענין של כפיה**.

עד כאן דברנו בקשר בין אדם לחבירו, שזה יביא לנו את הקשר בין אדם למקום, כמו שכתוב בספר "מתן תורה" (דף קל"ז). נמצא לפי זה, כמו שמדברים מחשיבות של אהבת חברים, וכל החשיבות היא, שזה יביא לנו לידי אהבת ה', אז צריכים גם כן לחשוב, שאהבת חברים צריכה להביא לנו לידי חשיבות של אהבת הקב"ה.

סדר ישיבת החברה - ב

תחילה, כשמתאספים, צריך להיות סדר היום. היינו, שכל אחד ואחד, כפי יכולתו, ידבר בחשיבות החברה. היינו, איזה רווחים יביאו לו החברה. ולפי מה שהוא מקווה, שהחברה יביאו לו דברים חשובים, מה שהוא בעצמו לא מסוגל להשיג, וכפי שיעור זה, הוא מחשיב את החברה.

וזהו כמו שאמרו חז"ל (ברכות, ל"ב) וזה לשונם "דרש רבי שמלאי, לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל. מנא לן ממשה, דכתיב ואתחנן אל ה' בעת ההיא. וכתיב, ה' אלקים אתה החילות. וכתיב, אעברה נא ואראה את הארץ הטובה".

והטעם, שצריכים מקודם לסדר שבחו של מקום הוא, כי מדרך העולם הוא, מי שמבקש משהו ממישהו, צריך להיות ב' תנאים:

א) שיש לו מה שאני מבקש ממנו. למשל, עושר, ובעל יכולת, והוא מפורסם ברוב עושרו ותפארתו.

ב) שיהיה לו לב טוב, היינו שיש לו רצון להשפיע לאחרים.

מאיש כזה יש מקום לבקש טובה. לכן אמרו "לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל". זאת אומרת, שלאחר שהאדם מאמין בגדלות הקב"ה, שיש לו כל מיני תענוגים לתת להנבראים, ורצונו להטיב, אז ששייך לומר, שמתפלל להקב"ה, שבודאי יעזור לו, כי רצונו להטיב, לכן יש בידו של הקב"ה לתת לו, מה שלבו חפץ. ואז יכולה להיות התפילה בבטחון, שהקב"ה יקבל תפילתו.

וכמו כן אצל אהבת חברים, שמקודם תחילת הכל כשמתאספים, צריכים לסדר שבחו של החברים, את חשיבותו של כל אחד מהחברים. ובשיעור שמשער את גדלות של החברה, בשיעור זה הוא יכול לכבד את החברה. ואח"כ יתפלל. היינו, שכל אחד צריך לעשות בקורת על עצמו, עד כמה הוא נותן כוחות עבור החברה. ואז, כשרואים, שאין להם כח לעשות מה שהוא לטובת החברה, אז יש מקום לתפילה, שהקב"ה יעזור לו, שיתן לו כח ורצון לעסוק באהבת הזולת.

ואח"כ הוא צריך, כל אחד, להתנהג כמו בג' אחרונות של תפלת "שמונה עשרה". היינו, לאחר שסדר את כל מבוקשו לה', אמרו בזוהר הקדוש, שבג' אחרונות של תפלת "שמונה עשרה" יהא דומה אצלו, כאילו הקב"ה כבר נתן לו את מבוקשו, והוא הלך ממנו.

כן באהבת חברים צריכים להתנהג כן. שלאחר שעשה בקורת על עצמו, ועשה את העצה הידועה, שהתפלל, יחשוב עכשיו, כאילו תפלתו נתקבלה, וישבו בשמחה עם החברים, כאילו שכל החברים הם גוף אחד. וכמו שהגוף רצה, שכל האברים יהנו, כמו כן הוא רוצה, שכל החברים יהנו עכשיו.

לכן אחרי כל החשבונות, בא הזמן של שמחה של אהבת חברים. ואז כל אחד צריך להרגיש את עצמו, שהוא מאושר, כאילו עשה עכשיו עסק טוב,

שעל ידי העסק הזה ירויח הרבה כסף. ומדרך העולם הוא, שנותן אז משקה להחברים.

כמו כן כאן, כל אחד צריך, שחברו ישתה משקה ויאכל עוגות, וכדומה, מטעם שעכשיו הוא מאושר, אז הוא רוצה, שגם החברים ירגישו את עצמם בטוב. לכן צריך להיות, בזמן שהאסיפה מתפזרת, צריך להיות מתוך שמחה והתרוממות.

וזהו על דרך "זמן של תורה" ו"זמן של תפלה". כי "זמן של תורה" הוא בחינת שלימות, שאין שום חסרון. וזה נקרא בחינת "ימין". כמו שכתוב "מימינו אש דת למו". מה שאין כן "זמן של תפלה" נקרא "שמאל". כי מקום החסרון הוא מקום הצריך תיקון. וזה נקרא "תיקון הכלים". מה שאין כן בחינת "תורה", שנקרא, "ימין", אין מקום לתיקונים. לכן נקראת תורה "מתנה".

והדרך הוא, שנותנים מתנות למי שאוהבים. ודרך העולם הוא, שאין אוהבים בעל חסרון. לכן ב"זמן של תורה" אין מקום לחשוב על תיקונים. ובזמן שעוזבים את האסיפה, צריך להיות כמו בג' אחרונות של שמונה עשרה כנ"ל. ומשום זה כולם ירגישו שלימות.

יש תמיד להבחין בין תורה לעבודה

מאמר מ', תשמ"ה

יש תמיד להבחין בין תורה לעבודה. "תורה" נקרא מה שהיא בחינה בפני עצמה. ואז אין לדבר מהאדם, אלא כאילו אין האדם מופיע כלל. אלא מדברים מהתורה, כשהיא לעצמה, שהיא בחינת שמותיו של הקב"ה. ולתת תשומת לב על חשיבותה. היינו, ממי אנו מדברים.

זאת אומרת, שאנו צריכים תמיד לזכור, שאנו מדברים מהמלך, איך שנתן סדר והנהגה, איך ששמותיו הקדושים שלו ישפיעו להנשמות. ושהם יקבלו אותם, ושיוכלו להתקיים עם גילוייהם, כמו שכתוב "מי יעלה בהר ה', ומי יקום במקום קדשו".

ובזמן כשהאדם נותן תשומת לב, ולהרגיש ממי הוא מדבר, שהוא מדבר מהבורא, רק שאין לנו את ההבנה, שיהיה לנו איזה קשר, שנבין, שמדברים מהבורא, רק אנו צריכים להאמין, שכל התורה כולה היא שמותיו של הקב"ה.

אלא שהוא מלובש או בעניני דינים והלכות, מה שהאדם צריך לקיים את המצות, שהם נוהגים בין אדם למקום, או בין אדם לחבירו, או בסיפורי מעשיות, או שמלובשים בשפת הקבלה, והשמות הקדושים. אז צריכים לזכור, שהפנימיות המלובש בתוך אלו הלבושים, הוא רק אלקות, שזה מכונה "כל התורה כולה היא שמותיו של הקב"ה".

אם כן, בזמן שלומדים תורה, צריכים ללמוד עם דרך ארץ. היינו, שצריכים לזכור ממי אנו מדברים. ובאופן כזה אנו יכולים להמשיך מאור התורה, ושנרגיש "כי הם חיינו ואורך ימינו". וממילא, כשלומדים עם הכוונה הנ"ל, אז יכול האדם להיות בשמחה, מטעם שהוא דבוק אז בחיי החיים, שזה נקרא "כי הם חיינו ואורך ימינו". כי האדם מתחיל להרגיש את בחינת להטיב לנבראיו, שזוהי סיבת בריאת העולמות כנודע.

ואת הטוב הזה אנו צריכים להוציא מהתורה. וזה נקרא, שאנו מדברים רק בשבח התורה ולא חושבים כלל על האדם. לכן נמצא, שבזמן לימוד התורה, האדם נמצא בשלימות, כפי הכלל "במקום שאדם מחשב, שם הוא". ומזמן זה צריך האדם לקבל חיות על כל היום, כי זה נקרא "זמן תורה לחוד, וזמן תפלה לחוד", משום שכל אחד בסתירה להשני.

וזמן עבודה זה הוא דבר אחר לגמרי. כי עבודה מדברים דוקא מהאדם. מה שאם כן תורה מדברים דוקא מהבורא, שזה נקרא "תורת ה'". אבל עבודה, דבר זה שייך דוקא אצל אדם, כי האדם צריך לעבוד, כמו שכתוב "אדם לעמל ילוד". והיות שהאדם הוא בריאה, והבריאה נקראת בחינת חסרון, שהוא בחינת **יש מאין**, **והיש** הזה, הנקרא "רצון לקבל", צריכים למלאותו, כי זוהי תכלית הבריאה. והיות שמטעם השתוות הצורה, נעשה צמצום על הרצון הזה, אז צריכים לתקן ולהעביר את הצמצום, שהיה על הרצון הזה, בכדי שיוכל לבוא להמטרה, המכונה "רצונו להטיב".

ובכדי להעביר את הצמצום, ניתנה לנו סגולה, שהיא תורה ומצות, שזה נקרא "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין", כידוע. וכאן, בענין עבודה, יש להבחין, אם הוא מתקדם להמטרה של העברת הצמצום. היינו, אם יש כבר

ניצוצי השפעה. היינו, שכבר קיבל משהו מסגולת התורה והמצות בבחינת זיכוך המחשבה והרצון, ונמצא בעניני עבודה שייך ביקורת על עצמו.

מה שאם כן בתורה, אל יעשה שום ביקורת על עצמו, אלא שילמוד תורה כמו שהיא. רק צריכים לעשות עצות, איך להחשיב את התורה. ותורה בפני עצמה היא מציאות, הנקראת "שמות של הקב"ה". נמצא, כשלומדים מן התורה איזה דינים, או דברי מוסר, או סתם סיפורי מעשיות, או דרך של עבודה, זה הכל עוד לא נקרא תורה, אלא זה לומדים מן התורה, והתורה בעצמה אין לה יחס להנברא אלא להבורא, היות שזה הוא שמותיו של הקב"ה.

זאת אומרת, "**תורה" נקרא התגלות אלקות**. וזה מכונה בשם "פנימיות התורה". ומה שמגולה לחוץ, הלכות, ומוסר, ודרכי עבודה וסיפורי מעשיות, זה הכל נקרא **לבושים על התורה**. לכן נקרא זה "חיצוניות התורה". ושמותיו של הקב"ה נקרא "פנימיות התורה".

ולפי הנ"ל יש לשאול, אם התורה כשלעצמה היא מתייחסת להבורא, שהוא בחינת אלקות, אם כן זה דומה רק לבחינת דרוש. ומה יכול האדם להוציא מזה, ממה שלומד תורה, אם אין הוא מבין שום קשר אליו. על זה אומרים חז"ל "גדול המדרש שמביא לידי מעשה". כי בטח האדם רק לבחינת מעשה הוא צריך, כמו שכתוב "אשר ברא אלקים **לעשות**".

לכן "לא המדרש עיקר, אלא המעשה". ועל זה באה התשובה "גדול המדרש, שמביא לידי מעשה" (קידושין, דף מ', שם הלשון "תלמוד גדול", וב"ק ר"ז). היינו, שמאור התורה, שהוא הפנימיות, מאיר לאדם, שיהיה לו כח לעשות מעשים טובים. וזהו בסגולת התורה, שמביא לו כוחות, שיכול לעשות. כמו שכתוב "אשר ברא אלקים לעשות".

וזה שאמרו חז"ל "זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד". שכל אחד הוא בסתירה להשני כנ"ל. כי בזמן לימוד התורה, האדם צריך לחשוב רק על חשיבות התורה, ולא על עצמו כלל. מה שאם כן בזמן התפלה, האדם צריך קודם כל חסרונותיו שיהיו מגולים. בכדי שיכול לבקש עליהם, שיתמלאו. כי אין חסרון בלי שמחפשים אותו.

כי רק בגשמיות החסרונות מגולים, מטעם שהחסרונות באים מהרצון לקבל, והרצון לקבל הוא מגולה. מה שאם כן ברוחניות, שכל הבנין של קדושה בנוי על בסיס של רצון להשפיע, והיות שהרצון להשפיע אנו מתייחסים להנברא. כמבואר, שהמלכות הנקראת "רצון לקבל" חשקה להשתוות הצורה, המכונה "להשפיע", לכן כשנמשך ענין זה להנבראים,

שהם באים כבר אחר שבירת הכלים, שהיה, וכמו כן אחר חטא דעץ הדעת, כבר החסרון הזה, שהאדם ירגיש שחסר לו הכלי, הנקרא "רצון להשפיע", כבר אינו בנמצא.

אלא האדם צריך לתת יגיעה, עד שירגיש חסרון של רצון להשפיע. ולפי ערך הרגשת חסרונו, בשיעור זה הוא יכול להתפלל לה', שיעזור לו, שיתן לו הכלי הזה, שכל דאגותיו שלו יהיו רק על מה שאין לו כח הזה, הנקרא "רצון להשפיע". ובשיעור שהוא רחוק מכלי זו, בשיעור הזה הוא צריך להצטער, ולבקש רחמים מה', שיושיע לו ויתן לו הרצון הזה.

ועוד יותר מזה יכולים לומר, שהאדם צריך לבקש מה', שיתן לו חסרון הזה, היינו שירגיש, שחסר לו רצון להשפיע, ושזה כל המעכב להגיע לרוחניות, כנ"ל, כי החסרון הזה אינו באה מצד עצמו.

נמצא לפי זה, שהבורא צריך לתת להאדם הן הכלי והן האור. ובזה יש לפרש מה שאמרו "אחור וקדם צרתני". "אחור" נקרא "הכלי", "קדם" נקרא "הפנים", שהוא המילוי. נמצא, הן האור והן הכלי, הכל בא ממנו יתברך.

וזה ענין שאמרו חז"ל (קידושין, ל') תנו רבנן "ושמתם, סם תם, נמשלה תורה כסם חיים". כך הקב"ה אמר לישראל "בני, בראתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין. ואם אתם עוסקים בתורה, אין אתם נמסרים בידו". והענין הוא כנ"ל, **המאור שיש בתורה, שהוא פנימיות התורה, הוא מחזירו למוטב. אבל צריכים לכוון לקבל את המאור התורה בזמן הלימוד**, כמבואר בהקדמה לתלמוד ע"ס (אות י"ז).

מהו "הנהנה מסעודת חתן" בעבודה

מאמר ל"ה, תש"ן

חז"ל (ברכות, ע"ב) אמרו "הנהנה מסעודת חתן, ואינו משמחו, עובר בחמשה קולות. ואם משמחו מה שכרו. אמר רבי יהושע בן לוי, זוכה לתורה, שניתנה בחמשה קולות".

ויש להבין, מהו הפירוש, שאם נהנה מסעודת חתן, הוא צריך לשמחו. ואם לא נהנה מסעודת חתן, אינו צריך לשמחו. ועוד, מהו הענין שצריך

לשמחו. האם החתן הוא בעצבות, כשהוא נעשה חתן, שצריכים להשתדל לשמחו. ועוד יש להבין, עם מה יש לשמח את החתן, שעל ידי זה שהאדם משמחו, האדם יזכה אח"כ לתורה.

הגיון מחייב, שאם אומרים לאדם שיעשה איזו מצוה, מבטיחים לו שכר עולם הבא. וכאן אמרו, שיהיה לו שכר, שיזכה לתורה. האם זהו שכר, המחייב לשמחו את החתן. וכל זה, איך זה להבין בעבודה.

וכמו כן יש להבין, מדוע לא מחייבים לשמח את הכלה, רק החתן. וכאן בכלה אנו מוצאים חיוב אחר, היינו שבכלה אמרו (כתובות, ט"ז ע"ב) "כיצד מרקדין לפני הכלה. בית שמאי אומרים, כלה כמות שהיא. ובית הלל אומרים, כלה נאה וחסודה. אמרו להם, בית שמאי לבית הלל, הרי שהיתה חיגרת או סומא, אומרים לה, כלה נאה וחסודה. והתורה אמרה, מדבר שקר תרחק. אמרו להם, בית הלל לבית שמאי, לדבריכם, מי שלקח מקח רע מן השוק, ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו. הוי אומר, ישבחנו בעיניו. מכאן אמרו חכמים, לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות".

ויש להבין, מדוע בכלה מדברים רק מריקוד. ולא אמרו, שצריכים לשמח את הכלה רק בעת הריקוד, איזה שם לתת להכלה, אם כמות שהיא, או לתת שם יפה, אף על פי שאינו אמת.

הנה גם שבת נקראת בשם "כלה", כמו שכתוב "לכה דודי לקראת כלה". ולפני שבת יש ששת ימי המעשה, שבששת ימים האלו אנו צריכים לטרוח להכין הכל בשביל שבת. וגם אנו אוכלים סעודת שבת.

הנה **שבת** נקראת בשם "מלכות". **"כלה"** נקרא מלכות. וגם **"ארץ ישראל"** נקראת מלכות. וגם **"הבריאה"** באופן כללי נקראת בשם "מלכות". כלומר, שיש לנו לדבר באופן כללי בשני נושאים, היינו:

א) בורא.

ב) נבראים.

הנה **הבורא נקרא "חתן". והנבראים נקראים "כלה". חתן** נקרא על שם **נחות דרגה**, כמו שאמרו חז"ל "נחות דרגה, נתיב איתתא" (רד דרגה וקח אשה), שפירוש הוא, שאין הבורא יכול להיקרא בשם "חתן", אלא בזמן שיש לו "כלה". כמו בגשמיות, שאנו אומרים, שאדם הזה הוא חתן. פירושו הוא, שיש לו כלה. ומה מרמז לנו זה ברוחניות.

היות שאין שייך לומר בורא בלי נבראים, לכן יוצא, מי הוא שאומר שיש בורא. זהו לאחר שנברא נבראים, והם משיגים אותו, שהוא ברא אותם, אז

הנבראים אומרים, שיש בורא. אבל אם אין מי שישיג אותו, נמצא, שאין מי שידבר ממנו. לכן כשברא הנבראים, וזה היה על ידי שצמצם עצמו אחר כמה צמצומים, היה אפשרות שיצא נבראים, שהם בחינת מקבלים, ושהם רחוקים ממנו יתברך מבחינת הפכיות הצורה, שרצונו יתברך הוא רק להשפיע, ורצון הנבראים הוא אך לקבל. ושינוי צורה ברוחניות עושה ריחוק ופירוד.

נמצא, שדוקא על ידי שהשפיל עצמו, בכדי שהנבראים ישיגו אותו, אז יש לדבר שהבורא נקרא "חתן". שהשפיל עצמו, שישיגו אותו. והמשיגים הם נקראים בחינת "כלה", שהיא יודעת שיש "חתן". ואם הנבראים לא היו משיגים אותו, בטח שהוא לא היה נקרא "חתן", והמשיגים לא היו נקראים בשם "כלה".

וכשאנו מדברים בכללות העולמות, אז מבחינים הכל לב' בחינות:

א) האור המשפיע, הנקרא "חתן", שמאיר לתוך העולמות על ידי צמצום ומסך, שזה נקרא בחינת "חתן".

ב) הכלי המקבלת את האור והשפע, שנקרא "מלכות של כללות העולמות".

אלא באופן פרטי יש הרבה בחינות בהאור, שענין ריבוי בא מסיבת הכלי המקבלת אותם. כלומר, בהאור בעצם אומרים "אין שינוי באור, אלא כל השינויים הוא בהכלי". מטעם כנ"ל, היות שאין האור מאיר, אלא על ידי צמצומים, ובשיעור שיש השתוות בין האור להכלי.

לכן תלוי זה בעבודת המקבל, כמה שיכול לתקן עצמו, שיהיה לו השתוות עם האור. לכן מטעם המקבל, הנקרא "כלי", יש להבחין הרבה בחינות בהאור. לכן, הגם שיש לנו הרבה פרטים, מכל מקום באופן כללי הוא אור אחד וכלי אחד, כמו שלומדים בגמר התיקון "יהיה ה' אחד ושמו אחד".

הנה שבת נקראת בשם "כלה". ויש לפניה ששת ימי המעשה, שאז היא זמן של טרחא, כמו שכתוב "ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, וביום השביעי שבת". ש"שבת" נקראת בחינת **גמר מלאכה**, ו"כלה" נקראת גם כן בחינת **גמר מלאכה**, כמו שכתוב "כלת משה, שהמלאכה נגמרה".

ויש להבין ענין "המלאכה" מהו. ומהו "גמר המלאכה" הנקראת "שבת" בעבודה. הכתוב אומר "אשר ברא אלקים לעשות". וכפי שמפורש בהסולם, ששת ימי המעשה הוא תיקון השש מידות, הנקראים **חג"ת נה"י**. והיא מטעם, שהבורא ברא את העולם עם בחינת רצון לקבל לעצמו, שזה נקרא "ברא", היינו **יש מאין**.

והיות שהיא בחינת שינוי צורה, הגורם ריחוק ופירוד, הכלי הזה, שהבורא ברא אותה, ניתן לתחתונים לעשות. היינו לתקן אותה. כלומר לתת על המעשה של קבלה את הכוונה בעל מנת להשפיע, שזה נקרא "דביקות", "השתוות הצורה", שבזה נתקן הבריאה, הנקרא "מקבל לעצמו ופירוד", בתיקון של דביקות, שהקבלה מקבלת צורת השפעה.

ובעת שהתחתונים נותנים את הכלי הזה, אז האור יכול להגיע להתחתונים. כלומר, שאז בא מחשבת הבריאה, שהיא "רצונו להטיב לנבראיו", לכלל מעשה. וזה נקרא "**גמר מלאכה**" של הכלי, המוכשרת לקבל את השפע השייכת להכלי.

נמצא, ששת ימי המעשה הוא בחינת עבודה לעשות את הכוונה דלהשפיע. ו"שבת" נקרא, שכבר הוכן את הכלי, שיהיה בעל מנת להשפיע. לכן "כשבא שבת", פירוש, כשהאור בא לכלי המוכנת להאור, אז נקרא "**שבת**", היינו שכבר שבת ממלאכתו, היינו ממלאכת עשיית הכלי, כי כבר תיקן את הכלי.

וכשהאור מאיר בהכלים, אין להכלי מה לעשות. רק להנות מהאור, שזהו מטרת הבריאה "להטיב לנבראיו". וזהו הפירוש מה שאמרו חז"ל "בא שבת, באה מנוחה". כי בזמן שהאור מאיר בהכלים, אין כבר מקום לעבודה, אלא נקרא ה"נהנה מסעודת שבת". וזהו מה שאמרו חז"ל "מי שלא טרח בערב שבת (לעשות כלים), מה יאכל בשבת".

היינו, ששבת נקראת "סעודה", היינו שהוא זמן של קבלת טוב ועונג. ואם אין לו כלים מוכנים מערב שבת, וכשבא האור, אין לו כלים במה לקבל את הסעודה. לכן נקראת שבת "כלה", מלשון גמר, סיום, השלים. כמו שכתוב, "ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה". שפירושו, שהסעודה כבר מוכנת, בגלל שכבר נגמרו הכלים לקבלת הסעודה. כידוע, האור, לא שייך לומר שחסר, כמו שכתוב "מלוא כל הארץ כבודו". אלא כשיש כלים מוכנים, רואים את האור. היינו האור בא לכלל גילוי לתוך הכלים.

הנה **ארץ ישראל** גם כן נקראת "כלה", על שם שיש לה חתן. כמו שכתוב "ארץ, אשר עיני ה' אלקיך בה, מראשית השנה עד אחרית השנה". ולכאורה קשה להבין, מהו דוקא ארץ ישראל הוא כך. הלא כתוב "עיני ה' משוטטות בכל", ולאו דוקא בארץ ישראל.

ויש לפרש, שהתורה נותנת לנו סימן, לאלו עובדי ה׳, הרוצים לדעת, אם הם כבר זכו לבחינת ״ארץ ישראל״. הסימן הוא, כשהאדם מרגיש, ש״עיני ה׳״, היינו השגחתו יתברך, משגיח בבחינת טוב ומטיב, זהו נקרא, שהאדם נמצא ב״ארץ ישראל״. שאז ״ארץ ישראל״ נקרא ״כלה״, היות שיודעת שיש לה חתן.

וכנ״ל, כי אצל מי נמצא החתן. היינו, מי יודע שיש חתן. זה שמשיג את החתן. ודרגה זו נקראת ״כלה״. כלומר, שכבר זכה להשגת אלקות. שהאור הוא בחינת אלקות, והמקבל את האור, הוא המשיג. לכן ״ארץ ישראל״ נקראת בחינת ״כלה״, היינו שמגולה בה החתן, שה׳ הוא המשגיח.

הנה בכדי להשיג את ארץ ישראל, הנקראת ״ארץ, שהיא בחינת כלה״, גם כן נהוג כמו שנהוג בגשמיות, שהולכים לחפש כלה, שלא תהיה בה שום חסרון, כמו שכתוב אצל המרגלים, שדיברו לשון הרע על ארץ ישראל. היינו, שאמרו, שהכלה, היינו הארץ, אינה כדאי לקחת אותה. מהרבה סיבות.

יש שאמרו, שהיא בעלת גאוה, שהיא דורשת מאודם הרבה דרישות. היינו, שהאדם יבטל את דעתו ורצונו נגדה. ורק מי שיכול ללכת בעינים עצומות, ולשמוע את כל פקודותיה, עמו היא יכולה לדבר. ואם הוא ירצה להבין, מה שהיא אומרת לו בתוך הדעת, תיכף היא בורחת מפניו.

אם כן, הם אומרים, איך אדם מבטל את כל ישותו בשבילה. זאת אומרת, היא כל כך חזקה בדעתה, שאם הוא ימרה את מה שהיא אומרת לו פעם אחת, תיכף היא בורחת ממנו. כלומר, שענין ״ארץ ישראל״ היא בחינת **מלכות שמים**. וצריכים לקבל את המלכות בבחינת למעלה מהדעת, ושלא לחכות עד שהגוף יסכים לקבלת עול מלכות שמים. והקבלת מלכות שמים צריכה להיות, שהאדם יגיע לאהבת ה׳ ״בכל לבבך, ובכל נפשך, ובכל מאודך״. והכל על הבסיס שלמעלה מהדעת, כלומר ״כניעה ללא תנאי״. היינו, הגם שהגוף לא מבין.

והאדם צריך ללכת ולקבל את הארץ בעינים עצומות, היינו למעלה מהדעת. ואם האדם באמצע עבודה, כשזכה לאיזו עליה ברוחניות, ומרגיש טעם בעבודה, ואומר ״עכשיו אינני צריך להאמין באמונת ה׳, היות שכבר אני מרגיש טעם בעבודה, והטעם שיש לי בעבודה, את זה אני לוקח לבסיס״.

נמצא, בזמן הזה הוא, כנ״ל בהמשל, שברגע שהוא רוצה להבין את הענין האמונה למעלה מהדעת, ״למה לי״, אלא אומר ״שעכשיו כבר יש לי יסוד להאמין בה׳״, תיכף היא בורחת ממנו. היינו, שכל העליה, מה שהוא

היה מרגיש, תיכף הוא יורד ממצבו. וזה נקרא, שהמלכות הנקראת "ארץ ישראל", בורחת ממנו. והוא נשאר בבחינת "חוץ לארץ".

וזהו כמו שאמרו חז"ל "ארץ העמים, אויר שלהם טמא". פירוש, שהאדם בזמן הירידה, נמצא, שהוא יורד מ"ארץ ישראל" ונכנס ל"ארץ העמים", שאויר שלהם טמא. פירוש, שכל המחשבות של "אומות העולם" נכנסים לתוך מוחו ולבו, ובחינת הרצונות של "ישראל", הנקרא "רצון ישר - אל", מסתלק ממנו. ובמקומו בא הרצון של "אומות העולם", שהם הלעומת דקדושה.

נמצא, במצב הירידה האדם אומר "מה הרווחתי, בזה שנתתי הרבה יגיעות, בכדי להרויח קדושה. ואני רואה עכשיו, שלא די שלא הרווחתי כלום, אלא אני עתה יותר גרוע מטרם שנכנסתי להשיג את העבודה דלשם שמים". היינו שאומר "לא די שאין לי הכוונה דלהשפיע, אלא אפילו בבחינת המעשה, נעשה עתה המצב יותר קשה לקיים. כלומר, בבחינת המעשה בלי כוונה. מה שאם כן מטרם שרציתי לכנוס ל"ארץ ישראל", בקל הייתי יכול לקיים תורה ומצות".

וזה הוא כמו שכתוב בזה"ק (שלח, דף כ"ב, ובהסולם אות ס"ג) "זה שכתוב וישובו מתור הארץ. וישובו, היינו שחזרו לצד הרע, וחזרו מדרך האמת. שאמרו, מה יצא לנו, עד היום לא ראינו טוב בעולם, עמלנו בתורה והבית ריקם. ולעולם ההוא מי יזכה, ומי יבוא לתוכו. מוטב לנו שלא היינו יגעים כל כך. הרי עמלנו ולמדנו, כדי לדעת חלק עולם ההוא, כמו שיעצת לנו. וגם זבת חלב ודבש הוא. טוב הוא העולם העליון ההוא, כמו שידענו בתורה. אבל מי יכול לזכות בו. אלו בני האמונה, מה אמרו, אם חפץ בנו ה', ונתנה לנו. כיון שאדם משתדל ברצון הלב להקב"ה, יזכה בה, כי אינו רוצה ממנו, אלא הלב".

הרי אנו רואים, "ארץ ישראל" היא בחינת מלכות, היינו בחינת "כלה". ששולחים אנשים לראות, אם "הכלה" טובה היא, ואם היא גאוותנית. וגם שבת נקראת "כלה" מבחינת גמר מלאכה. לכן לפני שבת, יש ששת ימי המעשה, שהעבודה והטרחא הוא, להסתגל להתנאים שהכלה מציגה, אם רוצים לקבל אותה. והטרחא שיש בששת ימי המעשה, היא כמו שהיה במרגלים, לפעמים חושבים שהכלה היא טובה, ומי שלוקח אותה, הוא איש המאושר בעולם, וכדאי לעשות הכל, היינו לקבל כל התנאים שלה, מה שהיא דורשת.

ומה היא אומרת, שרק לאחר שהאדם יגיד, שהוא מבטל את צרכיו, מה שגופו של אדם דורש, היינו הרצונות שלו, מה שהיא לתועלת עצמו, הוא מוותר עליהם, ואינו דואג אלא לתועלת "הכלה", הנקראת "מלכות".

"כלה", שהיא בחינת מלכות שמים, שרק אז, מתי שהוא יבטל את עצמו, על דרך שאמרו חז"ל "אין התורה מתקיימת, אלא במי שממית עצמו עליה". שפירושו, שכל המחשבות והרצונות, שנוגע לצורך עצמו, הוא ממית. ואינו דואג אלא לתועלת ה'.

כמו כן ב"ששת ימי המעשה" יש להאדם עליות וירידות. כלומר, שלפעמים האדם אומר, שהצדק עם המרגלים. מה שאמרו, שצריכים לברוח מהמערכה, שאין זה בשבילם. ולפעמים הם מתגברים ואומרים, שהצדק הוא עם יהושע וכלב, שהם היו אומרים "אם חפץ בנו ה' ונתנה".

ולאחר שגומרים את העבודה, היינו שכבר האדם מסכים לכל דרישות של הכלה, אז האדם זוכה, ש"שבת" נקרא "שבת מלכתא". היינו, שכל הטוב ועונג מה שהיא מקבלת מהחתן, היא נותנת לאדם, המבטל את עצמו נגדה. וזהו הדרישות שהיא מציגה. שדוקא לאחר שהוא יקבל על עצמו את התנאים שלה, אז היא מראה את מה שהאדם מרויח בחיים שלו, אם הוא יכול לקבל אותה בתור "כלה". ואז "הכלה" מקבלת שם, שהיא "בת מלך", וכלום חסר ב"בית המלך".

ובהאמור נוכל לפרש מה ששאלנו, מהו שצריכים לשמח את החתן. התשובה היא, היות מבחינת ענף ושורש "החתן" נקרא הבורא, ו"הכלה" נקראת הנבראים, מה שהם צריכים לקבל מהבורא. והיות שהבורא ברא את העולם על המטרה להטיב לנבראיו, לכן בזמן שהנבראים מקבלים את הטוב ועונג, זהו נקרא "שמחת חתן", כמו שאמרו חז"ל "לא היה שמחה לפניו, כיום שנברא בו שמים וארץ".

נמצא, שכל אדם נהנה מ"סעודת חתן". היינו, שכל הנאות שישנם בעולם, באים מהבורא, שזה נקרא "סעודת חתן". "ואינו משמחו" יהיה הפירוש, שהוא מדבר לשון הרע על "הכלה". כלומר, שהאדם אומר, ש"הכלה" אינה יפה, והיא מלאה חסרונות. שענין "כלה" נקרא בחינת הנבראים, שהם צריכים לקבל את הטוב ועונג מהבורא. והם אומרים, ש"הכלה", הנקראת בחינת מלכות, שהיא כלל כל הנשמות, אין היא נותנת להנבראים טוב ועונג.

נמצא, כאילו שאין הבורא נותן לה שום דבר. נמצא, שאם האדם אומר, שאין למלכות מה לתת להנבראים, נמצא, שמדבר לשון הרע על "הכלה", שהיא עניה ודלה. וגם מדבר לשון הרע על הבורא, מטעם שהבורא לא נותן לה שום דבר, שיהיה לה מה לתת להנבראים.

לכן כל אדם "הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו, עובר בחמישה קולות. שענין חמישה, כידוע, שברוחניות כל דבר שלם נקרא "חמישה ספירות", "חמישה עולמות". לכן נקרא "עובר", היינו עובר עליהם, ואינו מקבלם. ואם משמחו, שואל הגמרא, "מאי שכרו". אמר רבי יהושע בן לוי "זוכה לתורה, שניתנה בחמישה קולות".

ויש להבין, מדוע לא מבטיחים לו, שזוכה לבחינת עולם הבא, כמו שמבטיחים בכל המקומות. והתשובה היא, היות שהוא משמח את החתן, היינו שהוא מאמין במלכות שמים, שהיא בחינת "הכלה". שהוא אומר, שהיא "כלה" יפה וטובה. שהוא מאמין בבחינת אמונה, שיש לה "חתן". וכבר רואים, שהוא נמצא אצל "הכלה".

וזה נקרא "סעודת שבת". פירוש כנ"ל, שאז, בשבת, המלכות, שהיא הכלל של הנשמות, כבר יש בה, מה שהבורא, הנקרא "חתן", רצה לתת בשביל הנשמות. וזה ענין, ש"שבת" היא בחינת "מעין עולם הבא", שאז הזמן שנהנין מ"סעודת החתן".

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מדוע אומר, שהשכר של מי שמשמח את "החתן", הוא זוכה לתורה. ולא אומר, שזוכה ל"עולם הבא", כמו שכתוב בהרבה מקומות. התשובה היא, במה האדם יכול לשמח את "החתן" בעבודה, כש"החתן" נקרא הבורא, זה שהאדם אומר ש"הכלה" היא יפה בלי שום חסרון.

מזה החתן נהנה כנ"ל, ש**כלה נקראת מלכות מבחינת אמונה למעלה מהדעת**. ואומר, שמלכות, שהיא מנהגת את העולם בשליטתה, ומנהגת בבחינת טוב ומטיב. וזהו כמו שכתוב ("שיר השירים", ד') "כולך יפה רעיתי ומום אין בך". אז האדם זוכה לבחינת "תורה", שהיא נקראת "סעודת המלך", שהיא בחינת "תורה, מבחינת שמותיו של הקב"ה", שתורה זו אינה מתגלית מטרם שהאדם זוכה לבחינת "אמונה", הנקראת בחינת "מלכות שמים".

אולם מטרם שזוכים לבחינת אמונה, הנקראת מלכות בחינת "כלה", ויש שם עליות וירידות, שזה נקרא בחינת "ריקוד", ששם כל העבודה, איך

לזכות שהאדם יקבל על עצמו עול מלכות שמים, שלא יעשה שום דבר למה שנוגע לתועלת עצמו, אלא כל מעשיו יהיו לשם שמים.

ועל זה אמרו חז"ל "כיצד מרקדין לפני הכלה", היינו בכדי לזכות לבחינת "כלה". ובזה יש מחלוקת בית שמאי ובית הלל. בית שמאי אומרים "כלה כמות שהיא". היינו, איך שהאדם מרגיש, אם טוב לו או אם חס ושלום רע לו, על הכל הוא צריך להאמין למעלה מהדעת, היינו שכל ההרגשותיו הן לטובתו. וזה קשה מאוד.

אבל בית הלל אומרים, שהאדם צריך לומר, שמה שהוא מרגיש במצב שהוא נמצא, שלא טוב לו, הוא צריך להאמין, שזה כן טוב, רק הוא לא רואה את הטוב, משום שעדיין לא ראוי לראות. לכן מה שהוא מרגיש אינו אמת, מטעם "עינים להם ולא יראו".

וכולם אומרים, שהאדם צריך ללכת למעלה מהדעת ולשמח את החתן. לכן יש ב' מיני עבודות:

א) של ששת ימי המעשה, שאז הזמן של העבודה.
ב) של שבת, שאז הזמן של הסעודה. (עיין מאמר י"ב, תשמ"ט).

כובד ראש בעבודה מהו

מאמר כ"ה, תשמ"ז

חז"ל אמרו (ברכות ל', ע"ב) "אין עומדין להתפלל, אלא מתוך כובד ראש".

ופירוש רש"י "כובד ראש פירושו הכנעה". עוד שם תנו רבנן "אין עומדין להתפלל לא מתוך עצבות, ולא מתוך קלות ראש". ופירוש רש"י "קלות ראש פירושו חילוף של כובד ראש".

ויש להבין, כשהוא אומר "אלא מתוך כובד ראש", משמע אם אין לו כובד ראש אין להתפלל. ואח"כ כתוב "אין עומדין להתפלל, ולא מתוך קלות ראש". משמע, אם אין שם קלות ראש, כבר יכולין להתפלל, ולא צריכים עד שיהיה לו כובד ראש.

אלא מכאן משמע, שאם אין לו קלות ראש, אז יש לו כובד ראש. וכן להיפך, שאם אין לו כובד ראש, כבר יש לו קלות ראש. כלומר, שאין שום אמצע בין כובד ראש לקלות ראש. ומשום זה אין שום סתירה בין הלשונות. אבל צריכים להבין, איך הוא דבר זה, שלא יהיה בחינת אמצע בין כובד ראש לקלות ראש.

ובעיקר צריכים להבין, מה זה תפלה, שאמרו "אין עומדין להתפלל, אלא" לפי התנאים שחז"ל אמרו. כלומר, מהי תפלה, שמוכרחים להיות שם תנאים אלו, אחרת לא יכולים להתפלל.

חז"ל אמרו (תענית ב') וזה לשונם "לאהבה את ה' אלקיכם, ולעבדו בכל לבבכם". **איזו היא עבודה שהיא בלב, הוי אומר, זו תפלה.**

ויש להבין, מדוע נקרא תפלה "עבודה שבלב", יותר משאר מצות התורה, וכי לימוד התורה אינו עבודה גדולה כמו תפלה.

ועוד יש לשאול, למה דוקא תפלה נקראת "עבודה שבלב". ואין לומר, שרק תפלה שייכת ללב ולא תורה, הלא גם תורה שייכת ללב, כמו שאמר הרבי אבן עזרא ז"ל (מובא בהקדמה לספר "פנים מסבירות") וזה לשונו "ודע כי התורה לא נתנה, אלא לאנשי לבב". אם כן יש להבין:

א) מדוע נקראת תפלה, "עבודה" יותר משאר מצות.

ב) מדוע נקראת תפלה עבודת הלב דוקא, ולא עבודה שבמוח. ולתפלה, שהיא עבודה שבלב, חז"ל אמרו לנו "אין עומדין להתפלל, אלא מתוך כובד ראש". שמשמע, שדוקא ע"י זה התפלה שלו תהיה בסדר. אם כן יש להבין מהו "כובד ראש".

ולהבין את הנ"ל, צריכים להקדים ולחזור את דבר הידוע, בענין מטרת הבריאה. הגם שהוא ברור, אבל **כדאי לחזור, בכדי לזכור המטרה, שזה סגולה, שלא יחטיאו את המטרה**. בענין מטרת הבריאה, יש לדבר רק משני נושאים:

א) מהבורא, שהוא המשפיע,

ב) מהנבראים, שהם מקבלי השפע.

כי מטרת הבריאה, שהיא "רצונו להטיב לנבראיו", ברא נבראים, שיקבלו את מה שהוא רוצה לתת להם. כלומר, שהם יקבלו הנאה מה שהוא רוצה לתת להם. כי זה פירוש "להטיב". כי לא שייך לומר, שמקבל משהו טוב ולא נהנה. כלומר, אם הוא לא נהנה מהדבר, מדוע נקרא זה "טוב".

אמנם אנו רואים, שאין האדם נהנה, אלא רק מדבר שהוא משתוקק אליו. ומשום זה ברא בהנבראים רצון להשתוקק לקבל תענוגים. וזה מכונה "רצון לקבל לתועלת עצמו". ובעולמות העליונים מכונה הרצון לקבל לתועלת עצמו, בשם "**מלכות**". וכן מכונה בחינה זו בשם "**עביות**", לאחר שנפסלה הרצון לקבל לעצמו, ואסור להשתמש עם כלי זה בלי תיקונים.

אולם נעשה כאן תיקון על הרצון לקבל, שלא להשתמש עמו כמו שהוא יצא מתחילת בריאתו, היינו בשורש הראשון כשנולד, מסיבת שינוי צורה שיש בינו לבין הבורא, היות שהבורא הוא המשפיע והנבראים יהיו מקבלים.

ובכדי שיהא השתוות הצורה, כלומר שגם המקבל יהיה נבחן לבחינת משפיע, אחרת אם לא תהיה השתוות הצורה, זה יגרום שהנבראים, בעת קבלתם הטוב והעונג, ירגישו בזה אי נעימות, המכונה "בושה". ובכדי להציל מהנבראים הבושה הזו, נעשה תיקון, המכונה "מקבל בעמ"נ להשפיע". כלומר, הגם שהוא מקבל עם הכלי, הנקרא "השתוקקות".

זאת אומרת, שאי אפשר להנות מהטוב, אם הוא לא משתוקק לקבל את הטוב. רק התיקון הוא, שהוא צריך לתת כוונה על המעשה. כלומר הוא צריך לראות, אף על פי שהרצון לקבל להדבר, הוא בכל תקפו, מכל מקום אם אין הוא יכול לכוון בעמ"נ להשפיע נחת רוח ליוצרו, הוא מוותר על התענוג, אף על פי שהוא משתוקק מאוד.

והסיבה שהוא מוותר, צריכה להיות רק מטעם, שהוא רוצה בדביקות ה', המכונה "השתוות הצורה", בסוד מה שאמרו חז"ל "מה הוא רחום, אף אתה רחום". ומתיקון הנ"ל נמשך לנו בחינת צמצום והסתר. כלומר, שמטרם שיש לתחתונים הכוונה הזו, שיוכלו לוותר על התענוגים הכי גדולים, אם הם לא יכולים לכוון בעמ"נ להשפיע, שורה חושך בעולם.

כלומר, שהבורא נסתר מהנבראים, שלא מרגישים אותו. וצריכים להאמין למעלה מהדעת, שיש לו קשר עם הנבראים, שהוא ברא אותם בעמ"נ לתת להם טוב ועונג. מה שאם כן מה שנגלה לעינינו, מטרם שאדם יכול לכוון בעמ"נ להשפיע, הוא מונח תחת שליטת החושך, ואינו מאיר שום דבר רוחני, ולא נגלה אז המטרה של הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, מסיבת שרואים אז רק סבל ומכאובים בעולם, ולא רואים את ההשגחה של טוב ומטיב. ורק מוטל עלינו להאמין, שמטרת הבריאה, להטיב לנבראיו, הוא אמת ויציב. ומה שאנו לא רואים, זה הוא מטעם תיקון בשבילנו, הנקרא "צמצום והסתרת פנים".

וזהו כמו שאומר (במאמר "פתיחה לחכמת הקבלה", אות י) וזה לשונו "והנך מוציא איך שהנפש הזאת, שהוא אור החיים המלובש בגוף, נמשכת יש מיש, ובעברה דרך ד' עולמות אבי"ע, כן היא הולכת ומתרחקת מאור פניו יתברך, עד שבאה לכלי המיוחד לה, הנקרא גוף, ואם אמנם גם האור שבה נתמעט מאוד, עד שאין ניכר שורש מוצאו".

וזה גורם לנו, שיש לנו עבודה של האמונה, מסיבת שכבר לא ניכר בנפש שלנו, שהיא באה מהבורא, אלא שצריכים עבודה מיוחדת, להאמין בה', שהוא המנהיג את כל הנבראים. לפי זה יוצא לנו, שכל הכבידות שאנו מרגישים בעבודה דלהשפיע, הוא אינו מטעם שקשה לנו לעבוד בלא תמורה, מטעם הטבע שבנו, הנקרא "רצון לקבל", אלא שיש כאן ענין אחר לגמרי, היות לפי הכלל שאאמו"ר זצ"ל אמר, כי יש בטבע שלנו ענין, שכל תחתון רוצה להתבטל לגבי העליון, החשוב לו ביותר. ויש הנאה לאדם פשוט, שהוא משמש לאדם חשוב, כדרשת חז"ל (קדושין ז') "שבאדם חשוב, נתנה היא, ואמר הוא, הרי זו מקודשת", כי קבלתו, שהיא עמ"נ להנות לנותנת לו, נחשבת להשפעה ונתינה גמורה אליה.

והטעם הוא, כי מצד הטבע יש הנאה, שהאדם נותן ומשפיע לאדם חשוב. ולפי זה מתעוררת השאלה, מדוע קשה לנו לקיים תו"מ בעמ"נ להשפיע. והתשובה היא כנ"ל, היות שמסיבת תיקון הנהמא דכסופא נעשה תיקון, הנקרא "צמצום", "הסתר", ו"חושך". שכל זמן שהנבראים נמצאים בשליטת המקבל לעצמו, כל כך נתרחקו משורשם, עד שאינו ניכר מקור מוצאם כנ"ל.

וניתן לנו עבודת אמונה למעלה מהדעת, שאף על פי שאין אנו רואים ומרגישים שום ענין רוחני, עלינו לעבוד הכל למעלה מהדעת, זה גרם לנו הכבידות בעבודה דלהשפיע. ובהאמור יוצא, כשאנו רוצים ללכת בעבודה על דרך האמת, אנו צריכים לבקש מהקב"ה, שיתן לנו כח האמונה.

וכמו שכתוב (בתפלת רבי אלימלך "תפלה קודם התפלה") "**ותקבע אמונתך בלבנו תמיד בלי הפסק**". זאת אומרת, כשהקב"ה יתן לנו את כח האמונה, שנרגיש שאנו משמשים מלך מלכי המלכים, בטח שהגוף שלנו יתבטל "כנר בפני האבוקה".

אולם היות שאנו נולדנו מצד הטבע, שיש לנו שכל ודעת, שהוא המנהיג שלנו, שהוא המורה דרך, והוא אומר לנו מה שטוב ומה שהוא רע בשבילנו,

לכן כל דבר שהוא לא מבין זה בהדעת שלו, הוא אומר לנו, שדבר זה לא טוב בשבילנו.

אם כן כשניתן לנו עבודת האמונה למעלה מהדעת, בא הדעת שלנו ונותן לנו להבין, שלא כדאי ללכת בדרך הזו. אלא הוא בא בטענה "וכי בחנם נתן לנו הקב"ה שכל, בטח כל מה שברא הוא לטובתנו". כלומר, שאנחנו נשמח בזה. ומביא לנו ראיה ממה שכתוב "כפי שכלו יהלל איש".

פתאום בא האדם ואומר להגוף "נכון, עד עתה אתה היית המורה דרך שלי. ואף פעם לא עשיתי שום דבר מה שהוא נגד הדעת, כלומר, מה שאתה מצוה לי לעשות. אבל מכאן ולהבא, תדע לך, שכל מה שאתה תגיד לי לעשות, אני לא אשמע בקולך. רק כפי ששמעתי מפי ספרים וסופרים. אני מקבל עלי עול מלכות שמים בלמעלה מהדעת, ואני רוצה לשמש להבורא כראוי לפני מלך גדול, ומעתה אני לא רוצה לדאוג משהו בשבילו, אלא כל מחשבותי יהיו רק לטובתך, הבורא.

ובהאמור יוצא, שלא חסר לאדם שום דבר, שתהיה לו היכולת להגיע להאמת, אלא רק בחינת אמונה למעלה מהדעת. שעל זה הגוף עומד בכל תוקף, ומתנגד לזה, ומזה נמשך שאין אנו מתקדמים בעבודת ה'. וזה נקרא "כובד ראש", ש"ראש" נקרא בחינת הדעת שבאדם. ואם האדם הולך לפי מה שהדעת אומר לו, נקרא זה **"קלות דעת". היינו, שדבר זה קל להדעת לסבול,** שהאדם יעשה מעשים לפי מה שהדעת מחייב אותו.

מה שאם כן **אם האדם רוצה ללכת למעלה מהדעת, זה נקרא "כובד ראש"**. פירוש, שקשה להדעת, הנקרא "ראש", לסבול, בזמן שהאדם רוצה ללכת נגד הדעת, וזה אצלו לעול ולמשא. וזה נקרא "כובד ראש".

ובזה יש לפרש מה שכתוב "אין עומדין להתפלל, אלא מתוך כובד ראש". כלומר חז"ל מיעצים לנו, מה יש לאדם להתפלל. אומרים לנו "אלא מתוך כובד ראש". כלומר, כי האדם צריך לראות מטרם שהוא מתפלל, מה חסר לו, שעל החסרון הזה הוא מתפלל, שהקב"ה ימלא חסרונו.

לכן כדאי מקודם שיבדוק עצמו, אם הוא יכול לקבל על עצמו ללכת באמונה למעלה מהדעת, הנקרא "כובד ראש". ורק אז ילך להתפלל, שהקב"ה יתן לו קביעת האמונה בלבו. כי אם תהיה אמונה למעלה מהדעת, כבר יש לו הכל, כנ"ל, שקטן מתבטל בפני גדול.

וזהו שפירש רש"י, שכובד ראש הוא הכנעה. ומהי הכנעה. זהו שהאדם מכניע עצמו בפני הגדול ושומע דעתו של הגדול. זאת אומרת, אם ילד קטן

אומר לאדם גדול איזה דבר, והגדול רואה, שזהו לפי ההגיון, מה שהילד אומר לו, בודאי הגדול ישמע בקולו. ואיננו אומר, שהגדול מכניע עצמו בפני הקטן.

אלא מה נקרא "הכנעה". אם אדם בא ושואל בעצת הגדול "מה לעשות". והגדול אומר "לעשות כך וכך". והאדם רואה, שזהו ממש נגד השכל. ואם ישאל את מי שהוא, אם כדאי לשמוע, מה שהגדול אמר לו, ובטח יגיד לו, הלא זהו נגד ההגיון, ואסור לך לשמוע בקולו. ומכל מקום אדם זה מכניע עצמו, היינו הוא מכניע את דעתו, וגם דעת העולם, שהם נגד דעת הגדול, ושומע בקולו. זה נקרא "הכנעה", שהוא שומע בקולו של הגדול למעלה מהדעת.

וזה קשה מאוד לעשות, שזה נקרא "כבד הדבר לעשות". וגם זה נקרא "כבד פה וכבד לשון אנכי", הנאמר אצל משה רבנו עליו השלום. היות שמשה נקרא "רעיא מהימנא", היות שבחינת משה נקראת "אמונה". ובאמונה אין שם "פה ולשון", כי "פה ולשון" משמע, שמסביר את הדברים בשכל ובדעת. ובחינת משה היא בחינת **אמונה למעלה מהדעת**.

ומזה נוכל להבין, מה שרש"י מפרש על "קלות ראש" פירושו חילוף של "כובד ראש". מדוע הוא לא מפרש ישר, אלא הוא אומר בלשון חילוף של "כובד ראש". זהו משום שרוצה לפרש לנו ביתר בהירות, מה זה "כובד ראש", שהוא ענין אמונה למעלה מהדעת. לכן הוא אומר לנו על קלות ראש, שהיא ההיפך מבחינת אמונה למעלה מהדעת.

כלומר, להסביר לנו, שאין בחינת אמצע ביניהם. אלא אמונה למעלה מהדעת, הנקרא "כובד ראש" או "בתוך הדעת", הנקרא "קלות ראש", משום דבר המלובש בשכל ודעת זה קל לראש להסכים, שהאדם יבצע את הפעולות האלו, הנבנים על יסוד שהשכל החיצון מבין.

מה שאם כן אם אומרים להאדם, שיעשה מעשים מה שהוא נגד השכל והדעת, זהו כובד ראש. כלומר, שזהו כובד משא, שהשכל יוכל לסבול. ולכן כשאומרים לאדם, שיקבל על עצמו עול מלכות שמים "כשור לעול וכחמור למשא", הוא מתנגד.

ובהאמור נבין, מדוע המשנה אומרת "אין עומדין להתפלל, אלא מתוך כובד ראש". משמע, שאם אין לו כובד ראש, אין לו להתפלל. וגמרא אומרת "אין עומדין להתפלל, ולא מתוך קלות ראש".

ושאלנו, שכאן משמע, שאם אין לו קלות ראש, ואפילו שאין לו כובד ראש, כבר יכול להתפלל. משמע, שאין כאן תחנת ביניים. ולפי הנ"ל, אין באמת תחנת ביניים, אלא או שיש לו אמונה למעלה מהדעת, שנקראת

"כובד ראש", או שיש לו אמונה תוך הדעת, שזה נקרא "קלות ראש", מסיבת שזה קל לראש להבין ולהסכים, אם השכל מחייב אותו, שנחוץ לו לעשות הפעולות האלו.

אבל באמצע אין שום דבר. אי לזאת, בטח שמי שרוצה להתפלל לה', בטח שיש לו אמונה, אחרת לא היה הולך להתפלל. אלא:

א) או שמתפלל על בסיס אמונה בתוך הדעת, הנקראת "קלות ראש", כפירוש רש"י, שאין לו הכנעה.
ב) או שמתפלל בכובד ראש, שיש לו הכנעה. כלומר, שמכניע את דעתו ולא מסתכל עליו, כאילו הוא כלום לא שוה, אלא כל הבסיס שלו בנוי על אמונה למעלה מהדעת.

ועתה נוכל להבין את השאלה מה ששאלנו, מדוע נקראת תפלה "עבודה". ולא עוד, אלא שנקראת "עבודה שבלב". ידוע, **עבודה** נקרא, אם האדם צריך לעשות איזה דבר, שהגוף לא נהנה מעשייתה. זה נקרא "עבודה". ולכן אין האדם מסוגל לעבוד בלי שכר. מה שאם כן אם האדם נהנה מהעבודה, זה לא נחשב ליגיעה.

זאת אומרת, אותו המעשה שהאדם עושה, אצל אדם זה שאינו נהנה מעשייתה, נקרא אצלו "יגיעה". ולהשני, שהוא כן נהנה מהמעשה שהוא עושה, אצלו לא נחשב זה ליגיעה ועבודה. וממילא הוא לא צריך לקבל תמורתה שום שכר, מטעם כי אין האדם מסוגל לעשות מעשה בלי הנאה. ולכן כשהוא כן עושה מעשה ולא נהנה ממנו, אם כן מדוע הוא כן עושה את המעשה.

התשובה היא, כי הוא מצפה שע"י היגיעה שהוא עשה עכשיו, הוא יהנה ממנה אח"כ, היינו שיקבל שכר תמורת העבודה, והוא יהנה. נמצא, בזמן שהאדם עושה איזה מעשה, ואין לו הנאה, איך הוא מקבל כח עבודה. אלא מוכרחים לומר, שהוא מסתכל על התמורה. ומזה הוא מקבל חומרי דלק לעבודה.

לדוגמא, נגיד, כשבא אדמו"ר מלובביץ' לשדה תעופה, ויש לו איזה תיק, והוא נותן לסבל, בטח הסבל עובד, ולוקח התיק בכדי להביאו להמונית. ואח"כ הוא ידרוש תמורה עבור עבודתו. והוא מטעם, שאינו מכיר בחשיבות הרבי. מה שאם כן אם הרבי יתן התיק לאיזה חסיד מהחסידים שלו, והרבי ירצה לשלם לו תמורת עבודתו, בטח החסיד לא ירצה לקבל. מטעם, היות

שהוא כבר קיבל הנאה בעת העבודה. כי להון תועפות יחשב לו, בזה ששימש את הרבי.

וכפי שהסברנו, שענין תפלה צריך להיות בכובד ראש. היינו, בזמן שהאדם מרגיש בעצמו, שאין אמונה למעלה מהדעת. פירוש, שאין הדעת מחייב אותו לעבוד בעמ"נ להשפיע. והאדם מבין, שעיקר המטרה צריכה להיות "לזכות לדביקות ה'". והיות הדעת מתנגד לזה, והוא צריך ללכת נגד הדעת, זוהי עבודה גדולה מאוד.

היות שהוא מבקש, שה' יתן לו דבר, שכל האברים שבו מתנגדים לזה. נמצא, שכל תפלה ותפלה שהוא נותן לה', יש לו עבודה מיוחדת. **לכן נקראת תפלה "עבודה שבלב". היינו, שהוא רוצה ללכת נגד השכל והמוח, שהם אומרים לו ממש להיפך.**

ומשום אין זה נקרא "עבודת המוח". כי עבודת המוח נקראת, שהאדם מתייגע עצמו, להבין איזה דבר עם השכל ודעת שלו. מה שאם כן כאן אין הוא רוצה להבין עם הדעת, שצריכים לעבוד ה' בבחינת ידיעה, אלא הוא רוצה דוקא לעבוד את ה' באמונה למעלה מהדעת. ומשום זה נקראת תפלה "עבודה שבלב".

ולפי זה יש לפרש "אין עומדין להתפלל", כי תפלה הוא חסרון, שחסר לאדם משהו, ואין ביכולתו ובכוחות עצמו להשיג את מבוקשו. הוא מבקש לאחרים, שיעזרו לו. ולכן כשאדם הולך להתפלל לה', שיעזור לו, הוא צריך מקודם לראות, מה חסר לו באמת. כלומר, אם יתנו לו את מבוקשו, הוא כבר איש שלם, ואינו חסר לו כלום.

וזה שייך לומר דוקא על בחינת אמונה, כי בזמן שהאדם זוכה לאמונה למעלה מהדעת בקביעות, כבר הוא זוכה להכל. לכן אמרו "אין עומדין להתפלל, אלא על חסרון של כובד ראש". היינו, שה' יתן לו את אור האמונה.

שבת

מהו הכנה לקבלת התורה, בעבודה ..... סג (63)
מהו שהדיין צריך לדון דין אמת לאמיתו, בעבודה ..... סט (69)
לעולם ימכור אדם קורות ביתו ..... עז (77)
ענין זכות אבות ..... פ (80)
מהי "ארץ יראה ושקטה" בעבודה ..... פב (82)

מהו הכנה לקבלת התורה, בעבודה

מאמר כ"ט, תשמ"ט

חז"ל (שבת דף פ"ז) אמרו, ענין ההכנה, מה שהיה שם במתן תורה, שהיה ענין ממלכת כהנים, ומצות הגבלה, וענין פרישה. וזה היה להכלל כולו. שיש אנשים, שהם מקיימים תו"מ באופן כללי, כלומר רק בבחינת המעשה, היינו שמכוונים, שהבורא ציווה לנו לקיים תו"מ, ועבור זה שאנחנו שומעים בקולו, הוא ישלם לנו שכר עבור היגיעה, בזה שאנו מוותרים על הרבה דברים, שהגוף מתאוה להם. וזה עולה לנו ביגיעה גדולה, לא לשמוע בקולו של הגוף, מה שהוא דורש. אלא אנו משתדלים לשמוע בקול ה', היינו מה שה' דורש. כלומר, אנו מבטלין את רצוננו מפני רצון ה'. תמורת זה הוא ישלם לנו שכר בעולם הזה ובעולם הבא, כמו שנאמר "אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא", זהו עבודת הכלל.

ויש עבודת הפרט. היינו, שהם רוצים לקיים תו"מ באופן פרטי. כלומר, שלא מעניין להם מה שהכלל עושה, אלא שהם רוצים לדעת, מפני מה ה' ציווה אותנו לקיים תו"מ. וכי הוא בעל חסרון, שיהא נצרך למי שהוא יעשה לו טובה ויקיים את התו"מ שלו. אלא בטח התורה ומצות שנתן לנו, הוא לטובתינו. אז הם מתחילים לחשוב, ולשום תשומת לב, איזו טובה תצמח מזה להנבראים, בזה שיקיימו את התו"מ. כלומר, מה הם מפסידים, שאין הם מקיימים, ומה הם מרויחים, בזה שכן מקיימים את מה שצוה לנו ה'.

וזהו כמו שאמרו חז"ל (אבות פרק שני) וזה לשונם "והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות, והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה, היינו (הנאה שאתה נהנה בעבירה) כנגד הפסדה". לכן כשהם מתחילים לחשוב על התועלת של קיום תו"מ, מי

מרויח מזה, אז הם רואים מה שאמרו חז״ל (אבות פרק ראשון) וזה לשונם ״אלא היו כעבדים, המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס, ויהי מורא שמים עליכם״.

מכאן משמע, זה שצריכים לעבוד שלא על מנת לקבל שכר, משמע שזהו מטעם, שקיום תו״מ הוא לא בשביל הבורא, שהוא צריך שיעבדו בשבילו. כי אם היה נכון, שהוא היה צריך את העבודה שלנו, בטח שהיה צריך לשלם. כדרך שאנו עובדים בעולם הזה אצל מישהו, שאם הוא צריך לעבודת הפועל, בטח שהוא משלם, כי זהו דרך העולם. והיות שחז״ל אמרו לעבוד שלא על מנת לקבל שכר, בטח שהטעם הוא, משום שהעבודה זו היא בשבילנו, היינו לטובתינו.

אם כן איך יכולים לומר, מי שעובד באיזו עבודה שהיא לטובתו, היינו שהוא צריך את העבודה, רק שמישהו נתן לנו תכנית של עבודה, בכדי שהאדם ידע איך לעבוד, שיצא מזה דבר שלם, שהוא יהנה מזה, שנאמר, שהאדם שנתן לו התכנית עבודה, שיתן לו גם שכר עבור עבודתו. אנו רואים בעולמנו להיפך, שהאדם צריך לשלם עבור התכנית עבודה, מה שהוא נתן לנו, ולא מי שנותן תכנית עבודה, הוא יתן שכר גם עבור שהאדם הולך לעבוד לפי תכנית העבודה שקבל.

וזה דומה, מי שרוצה לבנות לו בית, הוא הולך למהנדס, שיסדר לו תכנית. אז מי צריך לשלם. המהנדס להאדם שקבל תכנית עבודה, או שהאדם משלם להמהנדס, עבור זה שנתן לו תכנית עבודה, ויכול ע״י זה לבנות לו בית. הוי אומר, בטח שהאדם משלם להמהנדס.

ובהאמור מובן, זה שה׳ נתן לנו תו״מ בכדי לתקן את עצמנו, שיהיה לנו בנין דקדושה. נמצא, מי צריך לתת שכר תמורת התכנית, בטח אנחנו. היות שבלי תו״מ, שהוא התכנית שלנו של בנין דקדושה, לא היתה שום מציאות לבנות לנו בית דקדושה. וזהו כמו שאמרו חז״ל ״אם לא בריתי יומם ולילה, חקות שמים וארץ לא שמתי״. שפירושו, שבלי תורה ומצות, חקות שמים וארץ, שהוא בנין העולם, לא היה יכול להתקיים. **אלא דוקא אם בונים את העולם לפי התורה, אז יש קיום העולם.** לכן מבינים מכאן, שאנו, **הגם שאין לנו מה לשלם לה׳ עבור זה שנתן לנו את התכנית של תו״מ, אלא אנו יכולים רק להודות ולהלל עבור זה.** אבל לא שאנחנו נבקש עבור קיום תו״מ שכר, שהוא ישלם עבור זה, שאנו מקיימים את התו״מ, היינו שמשתמשים עם התכנית שלו לבנות לנו את הבית.

אלו אנשים שמבינים את זה, הם נקראים "שהולכים בעבודת ה' בדרך פרט". שיש להם השקפה אחרת על ענין קיום תו"מ, מכפי שהכלל מבינים את קיום תו"מ, שה' צריך לשלם להם, עבור שהם הולכים לפי חוקי התורה, שהוא התכנית של ה'. והם מבינים, שה' רוצה, שהם ילכו לפי התכנית, שהוא נתן להם. **ושזה הוא לטובת ה'. לכן הוא צריך לשלם תמורת עבודה זו**, שהולכים לפי התכנית שלו.

וזהו על דרך שאמרו חז"ל (מדרש רבה, פרשה א', א') וזה לשונם "דבר אחר, אמון אומן, התורה אומרת, אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה. מלך בשר ודם בונה פלטין, אינו בונה אותה, אלא מדעת אומן. והאומן אינו בונה, אלא דיפתראות ופינקסאות (שהם ספרים, שיש שם מיני ציורים של בנינים, ולפיהם האומן נותן תכנית, איך לבנות את הפלטין). כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם".

ויש להבין, מה בא זה ללמדינו על דרך עבודה. איך היתה בריאת העולם, שהקב"ה הסתכל בתורה, כלומר שהתורה היא התכנית, שלפי התכנית הזו ברא העולם. הנה ידוע, שמטרת הבריאה היתה כדי להטיב לנבראיו, שזו היתה סיבת בריאת העולם. ומסיבה זו ברא הבורא בהנבראים רצון והשתוקקות לקבל תענוגים. ובלי תענוג אי אפשר להתקיים.

וכמו שאנו רואים, מי שמאבד עצמו לדעת, זהו מסיבת, שהוא לא רואה, שיקבל עכשיו מאיזה מקום תענוג, שזה נקרא "הווה". וגם בעתיד אינו רואה, שיהיה לו מקום לקבל תענוג. אלא שהוא רואה, שהעולם חשך בעדו, ואינו מאיר לו. אז אין לו עצה אחרת, אלא לאבד עצמו. היינו שהוא חושב, שע"י זה הוא יברח מהיסורים. לכן זה שהאדם רוצה תמיד לקבל תענוגים, זה הבורא ברא הטבע זו, שכל נברא שואף אך לקבל תענוגים. וצריכים לדעת, שכל מה שאנו מכנים "יצר הרע", אינו אלא הבחינה זו, שנקראת "רצון לקבל תענוג, בכדי למלאות את ההשתוקקות".

והטעם, שהרצון לקבל לעצמו נקרא "יצר הרע", מבואר מטעם תיקון הבריאה, שנעשה. כלומר, היות בזמן שהנברא מקבל מהבורא, יש בזה ענין שינוי צורה, לכן מזה נמשך, שהאדם יתבייש בעת שיקבל לעצמו מחבירו. לכן האדם מתבייש לאכול לחם חסד. נמצא, אם האדם היה מקבל את הטוב ועונג בכלים דקבלה, היה האדם מרגיש אי נעימות בעת קבלת השפע. לכן נעשה תיקון, שכל זמן שאין האדם מבטל את הכלים של רצון לקבל לעצמו, אין האדם מסוגל לקבל טוב ועונג. נמצא לפי זה, שכל המפריע

מלקבל את הטוב ועונג, הוא הרצון לקבל לעצמו. לכן הרצון לקבל הזה הוא **היצר הרע**.

אולם איך אפשר לבטל אותו. כמו שכתוב "בטל רצונך מפני רצונו". הוא התורה, כמו שאמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי **יצר הרע**, בראתי **תורה** תבלין". שפירושו, שהקב"ה אומר, זה שבראתי הרצון לקבל תענוג, וזהו הטבע של הבריאה, כמו שנאמר, שענין הבריאה נקראת "יש מאין", שמשמע שכאן נברא דבר חדש, הוא נאמר על הרצון לקבל הזה. ואמר הקב"ה "בראתי תורה תבלין". היינו ע"י "המאור שבה מחזירו למוטב".

נמצא לפי זה, אם לא היה ענין של תורה, לא היתה מציאות להעולם. כי מפני ההעלם וההסתר שהיה מסיבת תיקון העולם, היו הנבראים מוכרחים להישאר בחושך, בלי אור. וממילא לא היה קיום העולם. וזה הוא הפירוש, שהסתכל הקב"ה בתורה, היינו שהתורה היא התוכנית. כלומר, שלפי התוכנית הזאת, היינו שהעולם ילך ויבנה ע"י התורה, יהיה קיום העולם, כנ"ל שזה נקרא "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין".

הנה בענין לימוד התורה, אמרו חז"ל (חגיגה י"ג) "אין מוסרין דברי תורה לעובד כוכבים, שנאמר, לא עשה כן לכל גוי, ומשפטים בל ידעום". ויש להבין מהי בחינת עכו"ם בעבודה. כלומר, שבבחינת עבודה לומדים הכל בגוף אחד, כמו שכתוב בזה"ק, שהאדם הוא עולם קטן. אם כן, מהו "עכו"ם" בבחינת עבודה. ומהי בחינת "ישראל" בבחינת עבודה.

כבר דברנו מזה, "ישראל" נקרא, שכל מעשיו הוא רוצה שיהיו לשם שמים ולא לתועלת עצמו, שזה נקרא **ישר - אל**. היינו, שכל מעשיו הם ישר לה'. "עכו"ם" נקרא ממש להיפך, שכל מעשיו יהיו לתועלת עצמו, היינו הוא רוצה בשתי רשויות. זאת אומרת, שהוא רוצה להוציא טוב ועונג מרשותו של הקב"ה לתוך רשותו עצמו.

כלומר, שהוא רוצה, שישארו ב' רשויות בעולם, רשותו של הקב"ה ורשותו עצמו. זה נקרא שהוא "עובד עבודה זרה", היינו עבודה שזרה לנו. פירושו "ישראל" נקרא, שהוא עובד לתועלת ה'. נמצא שהוא נקרא "עובד ה', שכל מעשיו הם לשם שמים". מה שאם כן אם האדם עובד לתועלת עצמו ולא לתועלת ה', זה נקרא, שעבודתו היא עבודה זרה, ולא עובד ה'.

נמצא, שכל ההבדל בין עכו"ם לישראל בבחינת העבודה הוא, ש"ישראל" נקרא, שהוא רוצה לעבוד לשם שמים, והגם שעדיין הוא משועבד להיצר הרע, ועדיין אין בידו להכניע אותו, מכל מקום, כיון שהולך

על דרך להגיע לעבוד לשם שמים, כבר נקרא בחינת "ישראל", היות שהוא רוצה להגיע לדרגה זו.

אולם בזמן שהאדם רוצה לעבוד בבחינת ישראל, שאמרנו, שזה נקרא עבודה בבחינת הפרט, אז כל הרע שנמצא באדם, עומד לנגדו. כלומר, מטרם שהחליט ללכת בבחינת ישראל, רק שעבודתו היתה בבחינת הכלל, שהיה מסתכל על המעשים שהוא עושה, והיה מאמין, שעבור כל עשיה ועשיה הוא יקבל תמורה, הן בשכר של עולם הזה והן בשכר של עולם הבא. היה לו בקל לעשות מעשים טובים, היות שזה לא היה נגד היצר הרע, הנקרא "רצון לקבל לעצמו"

מה שאם כן עכשיו, שהוא רוצה לעבוד בכדי שיבטל רשות עצמו, ושתישאר רק רשות אחת בעולם, שהוא רשותו של הקב"ה, אז הרצון לקבל לעצמו מתנגד לזה. ואז באה לו שאלת הרשע, ששואל "מה עבודה הזאת לכם", זה שאתם רוצים לעבוד לא לתועלת עצמכם, מה יהיה לכם מזה. ועל זה אין שום תשובה, אלא כמו שכתוב "הקהה שיניו". נמצא, שאז אדם צריך לעזרה, שתהיה לו היכולת לצאת משליטת היצר הרע. אז אין לו עצה אחרת, אלא מה שהקב"ה אמר "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". נמצא, שעתה הוא הזמן האמיתי שהאדם נצרך לעזרת תורה, שתעזור לו לצאת משליטת היצר הרע.

ובהאמור יוצא, מה האדם צריך להכין בעצמו לקבלת התורה, הוי אומר "צורך להתורה". שצורך נקרא "כלי". ואי אפשר להיות מילוי בלי חסרון. וזה דומה, שאם אדם ישאל את חבירו, בזמן שהוא מזמין אותו, שיבוא בערב לסעודה שהוא הכין בעדו, מה אני צריך להכין את עצמי, שאני אוכל לאכול אצלך, בטח הוא יגיד לו, שתזהר, שאל תאכל בבית מטרם שאתה תבוא אלי, כי אחרת אתה לא תוכל לאכול אצלי.

כמו כן, **בכדי לקבל את התורה, האדם צריך להכין עצמו, שיהיה לו חסרון, הנקרא "כלי"**, שהתורה ימלא את הכלי הזה. וזה נוהג דוקא בעת שהוא רוצה לעבוד לשם שמים, שאז יש לו התנגדות מצד הגוף, שצועק "מה עבודה הזאת לכם". והאדם מאמין באמונת חכמים, שאמרו, שרק התורה היא יכולה להוציא את האדם משליטת יצר הרע. וזה שייך לומר רק באלו שרוצים להיות בחינת "ישראל", כנ"ל, שהוא **ישר - אל**. והם רואים, שהיצר הרע לא נותן להם לצאת משליטתם, אז יש להם צורך לקבלת התורה, בכדי שמאור התורה יחזיר אותם למוטב.

ובהאמור נבין מה שאמרו חז"ל "אין מוסרין דברי תורה לעכו"ם, שנאמר, לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום". מטעם שאין להם צורך לתורה. היות מי שהוא עובד עבודה שזרה לנו, היינו לתועלת עצמו, הוא יכול לחיות בלי תורה, כי אין הוא זקוק לעזרת התורה. כי רק ישראל, מי שרוצה לעבוד לתועלת ה', הוא צריך לאור תורה, כי "המאור שבה מחזירו למוטב". כלומר, שאי אפשר לנצח את הרע שבו בלי תורה, כנ"ל.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל "אין התורה מתקיימת, אלא במי שממית עצמו עליה". ויש להבין את מילה "מתקיימת", מה משמיענו זה. יש לפרש זה על דרך שאמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". כלומר, שהתורה תהיה בחינת תבלין. במי מתקיים זה. הלא "אין אור בלי כלי, אין מילוי בלי חסרון".

לכן אמרו, אלו אנשים שרוצים להמית את עצמותם, כלומר שרוצים להמית את הרצון לקבל לתועלת עצמם, אלא שרוצים לעשות הכל לשם שמים, והם רואים, שאינם יכולים לעשות זאת בכוחות עצמם, להם אמר הקב"ה "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין".

מה שאם כן באלו אנשים, שאין הם רוצים לבטל את עצמם, ורוצים שיהיו ב' רשויות כנ"ל, היינו רשותו של האדם תישאר, והקב"ה יתן להם, ויוציא את הטוב ועונג שיש ברשותו, ולתת לרשותם של המקבלים, אין התורה מתקיימת. כלומר, שאין התורה נעשה אצלם **תבלין**, משום שהם לא רוצים שיהיה תבלין. ואם אין רצון וצורך, שהוא כלי, אין אור.

ובהאמור מובן, מדוע אסור ללמוד תורה לעכו"ם בבחינת עבודה. שהכוונה, מי שהוא עובד בעבודה שהיא זרה לנו, היינו שהוא עובד לתועלת עצמו, כי התורה היא בשביל היצר הרע, שמי שרוצה לבטל אותו ואינו יכול, עליו נאמר "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". מה שאם כן מי שרוצה לעבוד לתועלת עצמו, שהוא בחינת עבודה זרה, אין לו צורך לתורה. אם כן, זה שילמוד תורה, אין התורה מתקיימת אצלו בבחינת מה שהתורה צריכה לתת. נמצא, מהי **הכנה לקבלת התורה - צורך לעזרת התורה**. וזהו ע"י שרוצה לכוון הכל לשם שמים. אז צריכים שהתורה יתן את העזרה.

מהו שהדיין צריך לדון דין אמת לאמיתו, בעבודה

מאמר מ"ה, תשנ"א

חז"ל אמרו (שבת י') "כל דיין שדן דין אמת לאמיתו, כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית".

ויש להבין:

א) מה זה "דין אמת", ומהו "דין אמת לאמיתו". שמשמע, שיכול להיות דין אמת, רק חסר ענין "לאמיתו". אבל בדרך כלל זהו אמת. ומהו פירושו "לאמיתו". כלומר, מה זה מוסיף לנו את ענין "לאמיתו".
ב) מהו "כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית".
ג) מהו דוקא "אמת לאמיתו" הוא יכול להיות שותף להקב"ה. מה שאם כן סתם אמת, לא יכול להיות שותף. ויש להבין מהי הסיבה, כלומר מהו הקשר "אמת לאמיתו" למעשה בראשית.

הנה ידוע שמעשה בראשית, שהוא ענין בריאת העולם ומילואה, היתה על הכוונה להטיב לנבראיו. ומבחינה זו יצא העולם עם חסרון וגם עם המילוי של החסרון, הנקרא בשם "עולם אין סוף", שהיה אז אור העליון ממלא כל המציאות של הבריאה. אלא כדי שלא יהיה ענין של בושה, נעשה תיקון, הנקרא "צמצום". שהוא ענין העלם והסתר, שלא יהא ניכר בעולם את הטוב ועונג, מה שהבורא רוצה לתת להנבראים, טרם שיכולים לכוון בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו.

לכן מוטלת על הבריאה לתקן את ענין הבושה, שהם שצריכים לכוון בעל מנת להשפיע. והיות שהנבראים נבראו בטבע של רצון לקבל לעצמו, כידוע, מטעם שהבורא רוצה שהנבראים יהנו מהטוב, מה שהוא רוצה לתת להם, לכן ברא בהם רצון והשתוקקות להדבר. לכן, אם הנבראים צריכים לעשות פעולה הפיכה, היינו לקבל על הכוונה דלהשפיע, זהו עבודה רבה. וזה נקרא, שניתן לנו לעשות כלים מוכשרים, שיהיו מוכנים לקבל את הטוב ועונג, ושלא תהיה שום בושה בעת קבלת התענוגים.

נמצא לפי זה, שהכלי הצריכה לקבל את הטוב מהבורא, מורכבת מב' בחינות:

א) רצון לקבל תענוג.
ב) שהכוונה תהיה בעל מנת להשפיע.

ובהאמור יוצא, כדי שתצא לפועל מטרת הבריאה, שהיא, שהנבראים יקבלו טוב ועונג, יש שם להבחין בענין עשיית הכלים ב׳ שותפים:

א) הבורא, מה שהוא נתן את הרצון לקבל.

ב) מה שהנבראים צריכים לתת את הכוונה על הקבלה, מה שהם מקבלים, הנקרא ״בעל מנת להשפיע״.

ומב׳ אלו נעשה הכלי, הראוי לקבל את הטוב ועונג.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מהו הפירוש שאמרו ״כאילו נעשה שותף למעשה בראשית״. ויש להבין, מה מרמז לנו, בזה שאומרים ״כאילו״. והענין הוא, כי מצד האור, שהוא הטוב ועונג, בטח רק הבורא נותן, ובזה אין שייך לומר שותפות. אלא על הכלי, שם שייך לומר שותפות. היות שהבורא נותן הרצון לקבל וההשתוקקות לקבל תענוג, והנבראים נותנים חציה השני של הכלי, שהיא הרצון להשפיע. כלומר, שחלק מן הכלי אנו מיחסים להבורא, שהוא הרצון לקבל. וחלק הב׳ של הכלי, שהוא הרצון להשפיע, אנו מיחסים זה להנבראים, שהנבראים עושים את זה. נמצא, בהכלי יש ב׳ שותפים.

וזהו על דרך שכתוב בזה״ק (הקדמת ספר הזהר, אות ס״ז) וזה לשונו ״ולאמר לציון, עמי, אל תקרי, עמי אתה, אלא, עמי אתה, עם עין חרוקה. שפירושו, להיות שותף עמי. מה אני עשיתי שמים וארץ בדברי, אף אתה כך. זאת אומרת, אני התחלתי את הבריאה בזה שבראתי את הרצון לקבל, ואתה צריכים לגמור, היינו לתת על הרצון לקבל כוונה בעל מנת להשפיע. וזה נקרא שותפות״.

נמצא, שעיקר שותפות נובעת מכח הצמצום וההסתר, שנעשה על הכלי קבלה. כלומר, שנסתלק האור מכח תיקון הצמצום. אלא ע״י התיקון, הנקרא ״בעל מנת להשפיע״, שוב יכול האור להאיר, כפי שיעור שיש בהכלי רצון להשפיע.

ולפי זה יש לשאול, הלא כתוב ״מלוא כל הארץ כבודו״, וכמו כן כתוב בזה״ק ״לית אתר פנוי מניה״ (אין מקום שיהא פנוי מהבורא), שמשמע, שאין שום מקום הסתר וצמצום בעולם, הלא אנו רואים, שבזמן שהאדם בא לידי ירידה, אז האדם שורה תחת שליטת הסתר וצמצום, ואינו מרגיש שום רוחניות.

אלא הפירוש הוא, שלגבי הבורא אין שום צמצום, אלא ״מלוא כל הארץ כבודו״. אלא ״אתה הוא עד שלא נברא העולם, ואתה הוא משנברא

העולם״. שיש לפרש, כמו מטרם שנברא העולם (שהעולם, היינו ההעלם וההסתר), היה אז הבורא ממלא כל המציאות. כמו כן משנברא העולם (לאחר שנברא ההעלם והסתר), גם כן הבורא ממלא כל המציאות. ואין מקום פנוי מהבורא, אלא כלפי הנבראים הוא נסתר, שלא מרגישים אותו מטעם התיקון, שהוא ענין שלא תהיה בחינת בושה.

ובהאמור יוצא, שענין ההעלם וההסתר, שהאדם מרגיש בעבודה, מתחיל דוקא בעת שהאדם רוצה לזכות לדביקות ה׳, כמו שכתוב ״ולדבקה בו״, שהוא ענין השתוות הצורה. שענינו הוא, כמו שהבורא רוצה להנות לנבראיו, כמו כן האדם צריך להשתדל, שכל דאגותיו בחיים יהיו אך ורק לעשות נחת רוח להבורא.

ובכדי שהאדם לא ירמה את עצמו, לומר שהוא לא דואג לעצמו, אלא כל כוונתו הוא אך ורק להשפיע להבורא, לכן כשנותנים לו מלמעלה בחינת ירידה, היינו שאינו מרגיש שום טעם בתו״מ, אז ניתן להאדם לראות את מצבו האמיתי, אם אין לו שום רצון לעצמו, אלא כל מחשבותיו הם לתועלת הבורא, או לתועלת עצמו. היות בזמן הירידה האדם צריך לומר, מה חשוב לי מה אני מרגיש בעת שאני עוסק בתו״מ, הלא כל מחשבותי הם לתועלת ה׳, לכן אני עושה את שלי, ואני מאמין שה׳ יהנה מזה. וענין מחשבה, שצריכים כך לחשוב, אני מקבל מאמונת חכמים. מה שאם כן כשכוונתו לתועלת עצמו, הוא אומר אחרת.

וזהו כמו שמובא במאמר ״סדר עבודה״ של אאמו״ר זצ״ל (אות ו׳) וזה לשונו ״וכשמתיחסים את העבודה לה׳, צריכים להאמין, שה׳ מקבל עבודתינו, ולא חשוב באיזה צורה נראה העבודה, ורק האדם צריך ליחס את העבודה לה׳, זה הוא מספיק״.

לכן, בזמן הירידה הוא יכול לראות את מצבו האמיתי בעבודה. אולם עיקר הנקודה היא, שהוא צריך אז להתחזק באמונה, ש״מלוא כל הארץ כבודו״. אם כן, אפילו שהאדם נמצא במצב השפלות, אסור לו לאדם לומר, שבמקום הזה חס ושלום לא יכולים לומר ״מלוא כל הארץ כבודו״. אלא האדם צריך להאמין במה שכתוב ״כבודו מלא עולם״, שרק ממנו נסתר הדבר, וזה נעשה בכדי שע״י זה יהיה לו מקום לעשות בחירה, ולעשות בעל מנת להשפיע, ולא לתועלת עצמו. היות בגלל תועלת עצמו, אין הוא יכול לעבוד בשמחה, מטעם שהרצון לקבל לעצמו אין מרגיש שום טעם.

והאדם יכול אז להיות שבע רצון, מזה שיש לו עכשיו המקום, שהוא יכול לומר, שהוא עובד עתה רק לתועלת ה׳. ואם הוא לא יכול להתגבר ולהיות בשמחה מעבודה הזו, אז האדם צריך לומר, אני שבע רצון, שאני רואה את האמת, איך שאני מרוחק מעבודה של אמת, לכן עכשיו יש לי הזדמנות, שאני אוכל לבקש מה׳ בכל הלב, שיעזור לי, אחרת אני אבוד, כי אני רואה, שאין בידי שום כוח, שאני אוכל להתגבר ולצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו.

ובהאמור אנו רואים, שסדר העבודה הוא, שהאדם צריך לבקש שכר תמורת עבודתו בתו״מ, שעל ידם הוא יגיע לעבוד לשם שמים, שזה נקרא, שהאדם צריך לקנות כלים דהשפעה, שעל ידיהם תהיה יכולת לקבל את הטוב ועונג, שזו היתה מטרת הבריאה ״להטיב לנבראיו״. וזהו על דרך שאמרו חז״ל ״לא נתנו תו״מ, אלא לצרף בהם את ישראל״. היינו, שהשכר, שהם מבקשים עבור קיום תו״מ, הוא הצירוף, היינו הכוונה, שיזכו ע״י קיום תורה ומצות להרצון להשפיע, כמו שאמרו חז״ל ״המאור שבה מחזירו למוטב״.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מהו שאמרו ״כל הדיין שדן אמת לאמיתו, נעשה שותף להקב״ה במעשה בראשית״. והשאלה היא, מהו ״אמת״ ומהו ״אמת לאמיתו״. והתשובה היא, כמו שכתבתי (מאמר מ״ד, תשנ״א), שבענין ״לשם שמים״ יש ב׳ בחינות:

א) שהוא עובד לא בשביל שאנשים יכבדו אותו, או בשביל כסף, וכדומה. אלא הוא עובד בהצנע לכת עם ה׳ אלקיך. וכל עבודתו היא, כדי לקיים תו״מ, מה שה׳ צוה אותנו. לכן הוא מבקש מה׳, שיתן לו בעולם הזה חיים, ובריאות, ופרנסה, וכדומה. וגם יתן לו שכר בעולם הבא. כמו שכתוב בתורה ״והיה אם שמוע, ונתתי, ונתתי עשב בשדך״, היינו שה׳ ישלם לו שכרו. היינו, ש**המעשה** מצות מה שהוא עושה, הוא רק לשם שמים.

ב) שהוא עובד לשם שמים, אפילו גם **הכוונה** שלו היא לשם שמים. כלומר, שהוא לא רוצה שום שכר, אלא הכל לתועלת ה׳, שזה נקרא, שגם הכוונה היא לשם שמים.

אם כן יש לפרש ״אמת״ סתם נקרא, שרק המעשים שלו הם לשם שמים, אבל הכוונה הוא עוד לא מסוגל לעשות לשם שמים. לכן כשמדברים מבחינת עבודה, יהיה הפירוש, **כל אדם, שהוא רוצה לדון את עצמו, ולראות, איך המצב שלו בעבודה, הוא צריך להיות דיין אמת.**

והגם שהוא דיין אמת, שהוא רואה, שכל מעשיו הם לשם שמים, אבל הדיין הזה אינו יכול להיות "כאילו הוא שותף להקב"ה במעשה בראשית". היינו, שמעשה בראשית, שהוא ענין בריאת העולם, שהכוונה היתה בכדי להנות לנבראיו. ונעשה תיקון, בכדי שלא תהיה נהמא דכסופא, שהנבראים צריכים לעשות את חצי הכלי הב' כנ"ל, שהוא הכוונה בעל מנת להשפיע. והיות שהדן דין אמת, עדיין אינו ראוי לקבל את הטוב והעונג, מסיבת שעדיין יש שינוי צורה בינו לבין האור, לכן הוא לא יכול להיות שותף.

מה שאם כן הדיין הזה, הדן דין "אמת לאמיתו", היינו שגם הכוונה היא לשם שמים, שאז כבר יש תיקון את הכלי קבלה, שתהיה השתוות בין הכלי להאור, שאז יכול האור לבוא בכלי ההוא, הדיין הזה הוא נעשה שותף. מטעם כנ"ל, שהוא נתן את השותפות של הכלי, היינו הרצון להשפיע, השורה על הכלי של רצון לקבל, הנקרא "מקבל בעל מנת להשפיע".

זאת אומרת, שרק עכשיו, בזה שהוא גמר את הכלי, כבר מטרת הבריאה, שהוא מעשי בראשית, יכולה להתגלות להתחתונים, מטעם שכבר נתקן את ענין של בושה, מכח שהם כבר יכולים לקבל הכל בעל מנת להשפיע.

אולם בזמן שהאדם מעמיד דיין, לדון את מצבו, כלומר לראות, איך שהוא אם הוא מעדיף אהבת ה' יותר מאהבה עצמית, שהדיין צריך לומר את האמת שבדבר, זה לא צריך להיות עיקר עבודתו. אלא להיפך, עיקר העבודה היא, שהאדם צריך להשתדל בימין, כלומר לעסוק בתו"מ, ולקבל מזה בחינת שלימות ושמחה, כי הוא זכה לעסוק בתו"מ. ולא חשוב עד כמה אהבה יש לו אז לתורה ומצות, אלא עצם מעשי המצות בלי שום תנאים, הוא מאמין שזהו דבר גדול, כנ"ל, שבזמן שהאדם מיחס את העבודה לה', לא חשוב איזה צורה יש להעבודה שלו, אלא הכל מקבל ה'.

והעבודה בדרך זו הנקראת "ימין" ובחינת "שלימות". ומזה האדם מקבל חיות, שיהיה לו כח אח"כ ללכת גם כן בדרך "שמאל", היינו להעמיד דיין, שהוא יתן דין של אמת, איך באמת היא עבודתו. אבל זה צריך להיות רק חלק מזמנו, שהוא נותן לעבודת ה'. אבל עיקר הזמן של עבודה צריך להיות בדרך ימין. וזה נבחן לב' רגלים, כי על רגל אחת אי אפשר ללכת ולהתקדם בעבודה.

ובזה יש לפרש מה שכתוב "שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו". שיש לפרש, מהו "לרחוק" ו"לקרוב" בעבודה. אלא "רחוק"

נקרא **קו שמאל**. כלומר, בזמן שהאדם מעמיד דיין, לדון איך הוא מתנהג בעבודה, שאז הוא רואה, איך שהוא מרוחק מה׳. ו״לקרוב״ יהיה הפירוש, בזמן שהוא חוזר לעבוד **בקו ימין**, שאז הוא הזמן לראות רק שלימות. היינו, שמחשיב את העבודה, אפילו שהיא רק קצת אחיזה בתו״מ, חשוב אצלו להון רב, מטעם כי קצת התקרבות לא מגיע לו. לכן האדם במצב של ימין מכונה, שהוא ״קרוב לה׳״.

אבל אלו ב׳ קוים הם במחלוקת זה לזה, היות ששניהם מנוגדים אחד להשני. אז בא **קו האמצעי**, ומכריע, ועושה שלום ביניהם. וזה נקרא, שה׳ עושה שלום ביניהם, כידוע ש**הקב״ה נקרא קו אמצעי**.

וכידוע שסדר עבודה הוא, **שמתחילים לעבוד בקו אחד**, שזהו עבודת הכלל, שמסתכלים רק על בחינת המעשה. ושם, בדרך כלל, כל אחד ואחד מקבל סיפוק מהעבודה. שיש לדעת, שבקו אחד מאיר באופן כללי אור המקיף, שהוא האור, המאיר מרחוק. כלומר, שעדיין האדם רחוק מענין השתוות הצורה, מכל מקום האדם מקבל הארה מאור הזה. ואז אין לו ענין של ״ב׳ כתובים, המכחישים זה את זה״, כי אין לו אלא דרך אחד.

מה שאם כן, כשהאדם **עובר לבחינת קו שמאל**, שהוא רוצה לעשות תשובה. וזה יכול להיות רק בזמן, שמעמיד דיין לבדוק את מצבו. ואם הדיין דן דין אמת, אז הוא רואה, שהוא לא בסדר. היינו, כי כל מה שהוא עושה, הכל הוא לתועלת עצמו. ואז יש לו מקום להתפלל, שהוא רוצה לעשות תשובה. היינו, שהוא רוצה לשוב לה׳. כלומר, שיהא דבוק בה׳ ולא יהיה בפירוד. אז נעשה לו מהקו אחד. **קו ימין**.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז״ל (מדרש רבה י״ט), שראובן פתח בתשובה, כמו שכתוב ״הילד איננו, ואני אנה אני בא״. שיש לפרש, שזהו הרמז לסדר של תשובה היא, בזמן שהאדם אומר, הילד איננו. ידוע, שיש באדם ב׳ כוחות:

א) נקרא **מלך זקן וכסיל**.
ב) נקרא **ילד מסכן**. כמו שכתוב (קהלת ד׳) ״טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל״.

זאת אומרת, כשהאדם מתחיל לעשות תשובה, הוא צריך לדעת על מה לעשות תשובה. ועל זה בא הרמז, מה שראובן אמר ״הילד איננו, ואני אנה אני בא״. כלומר, שהילד הנקרא יצר טוב. והוא איננו. ורק מה האדם רואה,

שכל השליטה על הגוף, הוא המלך זקן וכסיל, שהוא היצר הרע. וכידוע, **יצר טוב נקרא הרצון להשפיע, יצר הרע נקרא הרצון לקבל**.

נמצא, שמטרם שהאדם רואה, שהרצון לקבל שולט עליו, והשליטה הזאת מביאה לו רעות, היינו שגורמת לו להיות מרוחק מה׳, עדיין אין לו על מה לעשות תשובה. ורק כשרואה ש״הילד איננו״ הוא מקבל מקום חסרון לעשות תשובה, כלומר, שישוב לה׳, שזה נקרא ״דביקות בה׳״. זאת אומרת, במקום שהיה מקודם מרוחק מה׳, נעשה עכשיו מקורב לה׳. וזה נקרא ״תשובה״.

וזה נקרא ״קו שמאל״ לפי הכלל ״כל דבר הצריך תיקון נקרא ״שמאל״. והיות שהאדם צריך ללכת גם בבחינת השלימות, הנקרא ״ימין״, אז נעשה ״ב׳ כתובים, המכחישים זה את זה, שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם״. היינו, שאז הקב״ה נותן לו את הרצון להשפיע. ואז הוא משיג שלימות אמיתית. היינו, שאז הוא זוכה אח״כ לבחינת תורה, הנקראת ״אורייתא וישראל וקוב״ה חד הוא״.

אולם לא לשכוח, הגם שעיקר העסק צריך להיות בבחינת הימין, שזה נקרא ״שלימות״, שמבחינת הימין האדם לוקח חומרי דלק לעבודה, מכל מקום ההתקדמות בעבודה, היינו להגיע לשלימות המטרה, היינו לקבל את הטוב ועונג, תלוי דוקא מהשמאל. היות ששם האדם רואה את חסרונו, ויש לו מקום לתקן החסרון הזה ע״י התפלה, שה׳ ימלא את חסרונו. כי רק מעזרת ה׳ האדם מתקדם, כמו שכתוב בזה״ק, כי העזרה הבאה מלמעלה היא בחינת ״נשמתא קדישא״. וכך הוא מתקדם, עד שזוכה להגיע ולהשיג את מטרת הבריאה, שהיא הטוב והעונג.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (תהלים ע״ח) ״ויבחר בדוד עבדו, ויקחהו ממכלאות צאן, מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו ובישראל נחלתו״. שיש לפרש, זה שבחר בדוד עבדו, מה היו המעלות שלו יותר מאחרים. על זה אומר ״ויקחהו ממכלאות צאן״. ״ממכלאות״ יש לפרש, שהוא ענין מאכלות. כלומר, שהמאכלים שלו, ממה היו המזונות שלו, הוא אומר, צאן. שענין ״צאן״, פירש אאמו״ר זצ״ל, הוא ענין יציאות.

זאת אומרת, זה שהאדם מרגיש, שיצא מבחינת עבודת ה׳, שהוא מרגיש בחינת ירידה, הוא לא התפעל מזה. אלא אדרבא, זה נותן לו מקום להתפלל לה׳, שיוציאו משליטת הרע ולקרב אותו אליו. לכן כל יציאה ויציאה, שהיתה לו, מזה היו לו חומרי דלק על מה להתפלל. מה שאם כן בזמן

שהאדם נמצא תמיד בזמן עליה, אין לו צורך להתקדם. וזה שכתוב "ויקחהו ממכלאות צאן".

וכמו כן מה שכתוב "מאחר עלות הביאו". שיש לפרש "עלות" בחינת עליות. "מאחר עלות", כלומר שאחרי עליות, שהיא ירידות, "הביאו לרעות ביעקב". "יעקב" נקרא בחינת

י - עקב, כי עקב נקרא בחינת אמונה, שהיא דבר שאדם דש בעקביו. כלומר, דבר שהיא למטה בחשיבות. כלומר, שדוקא מהמצבים שהם אחר עליות, שהיא ירידות, שדוקא מהירידות היה רועה את האמונה שלו.

זאת אומרת, מהירידות הוא לקח כח להרחיב את האמונה. וזה שכתוב "יעקב עמו", שפירושו, עמו של ה'. "ובישראל נחלתו". היינו, לאחר שזכה מבחינת הירידות לבחינת

י - עקב, שהיא בחינת אמונה כנ"ל, זכה אח"כ לבחינת "ירושת הארץ". וזה שכתוב "ישראל", שאח"כ בא לדרגת **ישר - אל**, ואז השיג את ירושת הארץ, שזוהי מטרת הבריאה. וזה שכתוב "ובישראל נחלתו".

אולם לא לשכוח, שעיקר תשומת לב בעבודה צריך להיות בקו ימין. כי הגם מהמצב דשמאל מתקדמים ללכת קדימה, אבל לא יכולים ללכת בלי ימין, כי האדם צריך להיות בבחינת שמחה, כמו שכתוב "עבדו את ה' בשמחה". וזה יכולים לקבל רק מבחינת קו ימין. והגם שזהו בסתירה לקו שמאל, אבל היות שהאדם צריך להיות במצב רוח מרומם, וזה משיגים רק בזמן שהאדם מאמין בה', ויש לו אמונת חכמים, מה שהם אמרו לנו, שהאדם צריך להשתדל להחשיב את כל מעשיו, אפילו שעדיין עוד לא בסדר הראוי להיות. **ובשיעור שהאדם נותן תודה לה', אפילו על מעשים קטנים, שיש ביכולת האדם לעשות, זה גורם לו שיש לו חיבור עם ה'.**

לעולם ימכור אדם קורות ביתו

מאמר ט׳, תשמ״ה

״אמר רבי יהודה, אמר רב, לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח מנעלים לרגליו״ (שבת קכ״ט). ויש להבין, מהו הדיוק ״קורות ביתו״, ומהי החשיבות של מנעלים, עד כדי כך שכדאי למכור קורות ביתו בשביל זה, היינו בכדי שתהיה לו היכולת לקחת נעלים לרגליו.

ויש לפרש את זה על דרך העבודה. הנה ״קורות ביתו״ הוא מלשון ״מקרה״, היינו כל מה שעבר על אדם בביתו. היות שהאדם מובן לנו בשתי הבחנות: בידע, היינו בשכל, ובהרגשה. זאת אומרת, מה שהאדם מרגיש בלבו, אם טוב לו או חס ושלום להיפך. והנה המקרים האלו, שעוברים על האדם, מעוררים לו שאלות בחיי יום יום. וזה נוהג בין אדם למקום, וכמו כן בין אדם לחבירו.

בין אדם למקום. היינו, שיש לו טענות להבורא, מדוע הוא לא ממלא לו כל צרכיו. זאת אומרת, מה שהאדם חושב שחסר לו, הבורא צריך למלאות לו. מטעם הכלל, שמדרך הטוב להטיב. ולפעמים יש לו טענות, כאילו הוא מרגיש להיפך, שמצבו הוא תמיד ברע ביחס לאחרים, שהם נמצאים במדרגה יותר גבוהה ממה שיש לו.

נמצא, שהוא בבחינת מרגלים, שמדברים על ההנהגה העליונה חס ושלום, מסיבת שהוא לא מרגיש את הטוב והעונג בהחיים שלו, וקשה לו לומר: ״אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי״. נמצא, שהוא אז בבחינת מרגלים.

ועל זה אמרו חז״ל (ברכות, נ״ד) ״חייב אדם לברך על הרע כשם שמברך על הטובה״.

כי הבסיס של היהדות בנוי על האמונה למעלה מהדעת. היינו, שלא להסתמך על מה שהשכל מחייב אותו לחשוב, ולדבר, ולעשות, אלא להאמין בהשגחה עליונה, שהיא בבחינת טוב ומטיב. שדוקא ע״י זה שמצדיק את ההשגחה עליונה, הוא זוכה אח״כ להשיג ולהרגיש את הטוב והעונג.

ובעל הסולם זצ״ל אמר משל, על מה שיש לאדם טענות ותביעות להבורא, שהוא לא עונה לו על משאלותיו. שזה דומה לאדם, שהולך עם ילד קטן ברחוב, והילד בוכה בבכיות איומות. וכל אנשים שברחוב מסתכלים על האב, איזה מן אכזריות נמצאת באדם זה, שהוא יכול לשמוע בקול בכיותיו ואינו שם לב לכל זה. לאנשים ברחוב הילד מעורר רחמים עם בכיותיו, ולאדם הזה, שהוא אביו, אינו כך. הלא יש כלל, ״כרחם אב על בנים״.

והנה לקול בכיות הילד, הלכו אנשים אל אביו ושאלו, איפה הרחמנות של אביו. אז אביו השיב להם, ומה אני יכול לעשות, שבני, מחמד נפשי, שאני שומר עליו כבבת עיני, דורש ממני, שאני אתן לו סיכה, לדקור את עיניו, מסיבת שמגרד לו בעינים. האם בזה שאני לא ממלא את משאלותיו, אני נקרא "אכזר". או מטעם רחמנות עליו, אני לא אתן לו, שידקור את עיניו, וישאר סימא ועיור לעולמים.

אי לזאת, אנו צריכים להאמין, שכל מה שהבורא נותן לנו, הוא לטובתינו. הגם שאנו צריכים להתפלל על כל צרה שלא תבוא, שהבורא יסיר ממנו את הצרות האלו. אבל אנו צריכים לדעת, שתפלה לחוד, ועניית התפלה לחוד. זאת אומרת, אם אנו עשינו את מה שעלינו לעשות, אז הבורא עושה מה שהוא טוב בשבילנו, כמשל הנ"ל. ועל זה נאמר "וה' הטוב בעיניו יעשה".

וכמו כן אותו ענין נוהג בין אדם לחבירו. היינו כנ"ל, ש"ימכור אדם קורות ביתו ויקח מנעלים לרגליו". זאת אומרת, ש**אדם צריך למכור "קורות ביתו", היינו כל המקרים שעבר על ביתו בקשר לאהבת חברים**. שיש לאדם שאלות וטענות על חבירו, היות שהוא עובד במסירות לאהבת חברים, ואין הוא רואה שום תגובה מצד החברים, שיעזרו לו משהו, וכולם מתנהגים עמו לא לפי הבנתו, שצריך להיות באהבת חברים. דהיינו, שכל אחד ידבר עם חבירו בצורה המכובדת ביותר, כמו שנהוג בין אנשים מכובדים.

וכמו כן במעשה, הוא לא רואה שום פעולה מצד החברים, שיהיה לו על מה להסתכל, שיש כאן ענין של אהבת חברים, אלא הכל מתנהג כרגיל, כמו בין סתם אנשים, שעוד לא היה להם ענין להתאסף ולהחליט, שצריכים לעשות חברה, שתהיה בהם אהבת חברים, שכל אחד ידאוג לטובת הזולת.

אם כן, הוא רואה עכשיו, שאין על מי להסתכל, שמי שהוא יעסוק באהבת חברים. והיות שהוא מרגיש, שהוא היחידי שהולך בדרך הישר, ועל כולם הוא מסתכל בעין של לעג וקלס, וזה נקרא "מרגלים", שמרגל אחר החברים, לראות אם מתנהגים כסדר נגדו באהבת הזולת. היות שכל הזמן הוא שומע, שהחברים דורשים כל היום, שעיקר הוא אהבת הזולת. והוא רוצה באמת לראות, אם זה תוכו כברו.

ואז הוא רואה, שהכל הוא משפה ולחוץ. ואפילו בדיבורו הוא רואה, שאין שם שום אהבת הזולת, שזה דבר הכי קטן באהבת הזולת. דהיינו שאם הוא שואל ממנו איזה דבר, הוא עונה לו כלאחר יד, בלי תשומת לב, לא כדרך שעונים לחבר, אלא הכל בקרירות, כאילו הוא רוצה להפטר ממנו.

ואל תשאלו אותי, אם אני חושב על אהבת הזולת, מדוע אני עושה בקורת, אם החבר שלי אוהב אותי, כאילו אהבת חברים נתייסדה על בסיס של אהבה עצמית. לכן אני רוצה לראות, מה הרויח אהבה עצמית שלי מכל העסק הזה. לא כך הוא מחשבותי. אלא אני באמת רוצה באהבת הזולת.

ולכן הייתי מעונין בחברה זו שנתייסדה, בכדי שאני אראה, שכל אחד ואחד עוסק באהבת הזולת, שע״י זה כח הקטן שלי, שיש לי באהבת הזולת, יתרבה ויתגדל ע״י זה, ויהיה לי כח לעבוד באהבת הזולת, בכח יותר גדול מכפי שיש לי מכח עצמי. ועכשיו אני רואה, שלא הרוחתי כלום, כי אני רואה ״אין עושה טוב גם אחד״. אם כן, יותר טוב יהיה, אם אני לא אהיה עמהם, ואני לא אלמד ממעשיהם.

ועל זה באה התשובה, אם חברה שנתייסדה על אנשים מסוימים, ובעת שהתאספו, בטח היה מי שהוא, שרצה אז ליסוד את החבורא זו דוקא, בטח היה מברר אנשים אלו, שהם מתאימים לזה. היינו שיש בכל אחד מהם ניצוצין של אהבת הזולת. אלא שהניצוץ לא היה יכול להדליק את אור האהבה, שיאיר בכל הפרט. לכן הסכימו אז, שע״י התחברותם יחד אז, מכל הנצוצין ביחד יעשה שלהבת אחת גדולה.

לכן גם עתה, לאחר שהוא מרגל אחריהם, הוא צריך להתגבר ולומר, שכמו שהיו אז בעת שנתייסדה החברה, כולם בדיעה אחת, שצריכים ללכת בדרך של אהבת הזולת, כמו כן גם עתה. ובעת שכולם ידונו לכף זכות כל אחד לחבירו, שוב ידלקו את כל הנצוצים, ושוב תהיה שלהבת אחת גדולה.

וזה דומה כמו שאמר פעם בעל הסולם זצ״ל, ששאל, מה זה ענין כריתת ברית בין שני חברים, כמו שמצינו בתורה (וירא, שישי) ״ויקח אברהם צאן ובקר, ויתן לאבימלך, ויכרתו שניהם ברית״. ושאל, אם שניהם אוהבים זה לזה, ובטח אז שניהם עושים טובות זה לזה, ומובן מאליו, בזמן שאין האהבה נמצאת ביניהם, שמשום איזו סיבה שהיא האהבה נחלשה, בטח שאין הם עושים טובות זו לזו. אם כן מה מועיל את הכריתת ברית ביניהם.

ותירוץ, שהברית מה שהם עושים, אין זה על עכשיו, משום שעכשיו, בזמן שהאהבה מורגשת ביניהם, אין צורך לכריתת ברית. אלא הכריתת ברית נעשתה בכוונה תחילה על העתיד לבוא. היינו לאחר זמן, יכול להיות שהם לא ירגישו את האהבה כמו עכשיו, שגם אז יקיימו ביניהם היחסים כמקדם. ועל זה באה הכריתת ברית.

ולעינינו גם כן, הגם שעכשיו לא מרגישים את האהבה, כמו שהיתה בעת התיסדות החברה, מכל מקום כל אחד צריך להתגבר על דעתו וללכת למעלה מהדעת. ואז ע"י זה יתוקן הכל. וכל אחד ידון את חבירו לכף זכות.

ובזה נבין את דברי חז"ל, מה שאמרו "לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח מנעליו לרגליו". "מנעליו" הוא מלשון "נעילת דלת", שפירושו "סגירה". שהאדם, לאחר שריגל את חברו, ש"ריגל" הוא מלשון "רגלים", שימכור אדם "קורות ביתו", היינו כל המקרים שעבר על ביתו בקשר בין אדם לחבירו, היינו שיש לו מרגלים, שאומרים לו דיבה רעה על החברים.

אז "ימכור הכל". זאת אומרת, שיוציא את כל המקרים, מה שהרגליו הביאו לו, ויקח במקום זה "מנעליו לרגלו". שהכוונה היא, שיסגור את כל המרגלים, כאילו אינם עוד בארץ. וכל השאלות ותביעות שיש עליהם, יסגור אותם. ואז הכל על מקומו יבוא בשלום.

ענין זכות אבות

מאמר י"א, תשמ"ה

מובא מחלוקת בענין זכות אבות (שבת דף נ"ה) "שמואל אמר, תמה זכות אבות. ורבי יוחנן אמר, תחון זכות אבות". ובמדרש (ויקרא רבה, סוף פרשה, ל"ז) אמר רב אחא "לעולם זכות אבות קיימת, ולעולם מזכירין אותה". ושם בתוספות וזה לשונו: "אומר רבינו תם, שזכות אבות תמה, אבל ברית אבות לא תמה". ולרבי יוחנן נראה "דלא פליגי שמואל ורבי יוחנן. אלא שמואל קאמר דלרשעים תמה, אבל לא לצדיקים. ורבי יוחנן בצדיקים איירי. עד כאן".

ולפי הנ"ל נוכל לפרש את מה ששואלים בענין הבחירה, ששואלים, אם יש זכות אבות, אם כן אין כאן בחירה, מטעם כי זכות אבות גורמת להאדם שיהיה צדיק. ולפי דברי התוספות בשם האר"י, שאומר, שזכות אבות הוא רק לצדיקים, נמצא, מקודם יש לו בחירה, בכדי שיהיה צדיק, ואח"כ הוא יכול להנות מזכות אבות.

ומספר "מתן תורה" (דף ל"ו אות י"ט) משמע, ש"בזכות האבות יש לנו כח לעשות את הבחירה, ולולי זכות אבות לא היה לנו שום מקום לעשות בחירה". ומבחינת המציאות אנו רואים, שאפילו שיש לנו זכות אבות, ומכל מקום אין אנו רואים, שיהיה לכולם כח הזה לעשות בחירה. אלא כל אחד ואחד מתקשה בדבר ההוא. אלא שזכות אבות מסייע לנו, שנוכל לעשות בחירה. שהמשמעות היא, שבחירה היא במקום שיש שני דברים שוים, ועלי מוטל להכריע.

מה שאין כן שצד אחד יותר קשה מהשני, לא שייך לומר, שיש לי להכריע. כיון שמאליו כבר נוטה לצד היותר חזק. לכן בזכות האבות הם שני כוחות שוים, ויש לנו להכריע. וזה נקרא, שניתן לנו כח לעשות בחירה.

ובכדי להבין הדברים, כדאי לעיין בספר "מתן תורה" מה שמובא שם (באות י"ט) וזה לשונו: "ולפיכך לא מצא הקב"ה שום עם ולשון, שיהיו מוכשרים לקבלת התורה, זולת בני אברהם יצחק ויעקב, שזכות אבותם עמדה להם. וכמו שאמרו חז"ל, האבות קיימו כל התורה עוד בטרם שניתנה, שפירושו, שמתוך רוממות נשמתן היתה להם היכולת להשיג ולבוא בכל דרכי ה' בבחינת רוחניותה של התורה, הנובעת מדביקתו יתברך, בלי הקדם הסולם של המעשיות שבתורה, שלא היתה להם האפשרות לקיימם כלל (כנ"ל אות ט"ז), "שבלי ספק הן הזיכוך הגופני והן הרוממות הנפשית של אבותינו הקדושים, פעלו הרבה על בניהם ובני בניהם אלה".

נמצא לפי זה, כי בזכות האבות יש לנו לעשות בחירה, אחרת לא היתה שום אפשרות. אבל אנו צריכים לרחמים גדולים, אפילו לאחר שיש לנו זכות אבות, שנוכל לעשות בחירה, היינו לעזוב את אהבה עצמית ולקבל עלינו אהבת הזולת, ושכל שאיפותינו יהו אך ורק להשפיע נחת רוח להבורא יתברך. וגם עם כל הסגולות של תורה ומצות, שנוכל לנצח את הרע שבנו ולהפוך אותו לטוב.

אבל יש להבין במה שאומר "תמה זכות אבות". נשאלת השאלה, מה היה לפני שתמה זכות אבות. ואם כן אז לא היה צריך לבחירה, כיון שיש לו זכות אבות, אלא צריכים לומר, שענין זה, שהאדם מבקש, שיעזור לו לקרב אותו אליו לעבודת ה' באמת, התפלה בעצמה, שהוא מבקש, שיעזור לו בזכות אבות, היא בעצמה נקראת "בחירה", שהבחירה בזה שעושה מה שביכולתו. זה נקרא כבר "בחירה".

מהי "ארץ יראה ושקטה" בעבודה

מאמר ל"ג, תש"ן

חז"ל במסכת שבת (דף פ"ח, ע"א) אמרו "אמר רבי חזקיה, מאי דכתיב, משמים השמעת דין, ארץ יראה ושקטה. אם יראה, למה שקטה. ואם שקטה, למה יראה. אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה. ולמה יראה, כדריש לקיש, מאי דכתיב, ויהי ערב ויהי בוקר יום השישי. ה' יתירה למה לי. מלמד, שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית. ואמר להם, אם ישראל מקבלים התורה, אתם מתקיימים, ואם לאו, אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו".

ויש להבין זה, מהו הענין, שהקב"ה התנה עם מעשה בראשית. שזה תלוי, אם ישראל יקבלו את התורה, מוטב, ואם לאו, הוא יחזיר אותם לתוהו ובוהו. ויש להבין מקודם, מהו ענין **מעשה בראשית**, שאנו רואים, שמכנים כל מעשה בראשית בשם "ארץ". כמו שכתוב "ארץ יראה ושקטה". אם כן יש להבין, מה מרמז לנו מילת "ארץ" דוקא. והכתוב אומר "בראשית ברא אלקים את השמים ואת **הארץ**". אם כן מדוע מכנה מעשה בראשית רק בשם "ארץ", כמו שכתוב "ארץ יראה ושקטה".

ויש לפרש "מעשה בראשית" הכוונה על תחילת המחשבה. זאת אומרת, ראשית המחשבה של המעשה של בריאת העולם, היא כמו שכתוב "מטרת הבריאה היתה מטעם שרצונו להטיב לנבראיו". וזהו הפירוש "מעשה בראשית". כלומר, זוהי המטרה של המעשה, היינו שהנבראים יקבלו טוב ועונג.

אולם בכדי שהתענוג שהם יקבלו יהיה בשלימות, היינו שלא ירגישו בעת קבלת התענוגים בחינת בושה, נעשה תיקון, הנקרא "צמצום". שאין האור מאיר במקום שיש רצון לקבל לתועלת עצמו, ששם לא מגיע האור התענוג. אלא דוקא לאחר שהנבראים יתקנו עצמם, שיהיה להם כוונה בעל מנת להשפיע.

נמצא, אם אין הכוונה דעל מנת להשפיע, לא יהיה להם שפע. ממילא כל מעשה בראשית, היינו המטרת הבריאה "להטיב", לא יהיה מי שיוכל לקבל את זה, ממילא מתבטל את כל המטרה של מעשה בראשית, כנ"ל. ולפי זה מובן לנו, שאם לא יהיה מי שיהיה לו הכוונה בעל מנת להשפיע, זה נקרא "חזרת מעשה בראשית לתוהו ובוהו".

אולם יש להבין, מה הוא הקשר של ישראל. שאם ישראל יקבלו את התורה, יתקיים מעשה בראשית. ואם לא, יתבטל. לפי האמור, שהבורא

רוצה לתת להם טוב ועונג, וגם צריכים תיקון להרצון לקבל שלהם, שיהיה בעל מנת להשפיע. אבל מהו הקשר התיקון דעל מנת להשפיע, שבגלל זה צריכים לקבל את התורה.

והתשובה היא, על דרך שאמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין. שעל ידי התורה, המאור שבה מחזירו למוטב", הוא יבוא להכוונה דעל מנת להשפיע. נמצא, בלי תורה, שורה על הבריאה, הנקרא "יש מאין", שהוא הכלים דקבלה, צמצום והסתר. שאין אור ה' יכול לבוא לתוך הכלים דקבלה.

נמצא, שמעשה בראשית, שהוא ענין להטיב לנבראיו, מתבטל, אם אין הכלים שיוכלו לקבל את מטרת הבריאה, שהיא הטוב ועונג מחמת תיקון הצמצום. ותיקון הזה בא על ידי קיום התורה. אז במקום צמצום שוב מתגלה השפע.

אולם לפי זה משמע, שאם האדם כבר הגיע לתיקון הכלים שלו, היינו שכבר יש לו כלים, הנקראים "מקבל בעמ"נ להשפיע", בשביל מה הוא צריך אז התורה. הלא כבר קיבל כל העצות, איך לעשות הכל לשם שמים.

התשובה היא, שידוע, שהתרי"ג מצות נקראים בזה"ק (הקדמת ספר הזהר, דף רמ"ב, אות א') בשם "תרי"ג עיטין", ובשם "תרי"ג פקודין", שהם **עצות איך להגיע לבחינת תיקון הבריאה**, שהוא להשיג את הרצון להשפיע, שעל ידי זה קונים השתוות הצורה, והצמצום וההסתר מסתלק. שזה הוא התיקון, מה שאמרו חז"ל "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין".

ולאחר שכבר השיג את התבלין, אז התרי"ג מצות נקראים בשם "תרי"ג פקודין", שבכל מצוה יש שם אור מיוחד בתור פקדון, שמחכה עד שיהיה לאדם את הכלי המוכשר לזה. אז נותנים להאדם את מה שהיה שם בתור פקדון, ולא היה יכול להוציא את הפקדון, מטעם שהיה שולט על זה הצמצום וההסתר.

ובהאמור יוצא, ש**מטרת הבריאה היא בחינת תרי"ג פקודין**. שנפקד שם, עד שיהיה להנבראים את תיקון הבריאה, שרק אז יקבלו את מטרת הבריאה. ואיך להגיע לבחינת תיקון הבריאה, היינו שיהיה לכולם כלים שיוכלו לכוון בעל מנת להשפיע. הוא על ידי התרי"ג מצות, שהם בבחינת עיטין, היינו עצות.

ומה הן העצות. זהו כמו שכתוב "המאור שבתורה מחזירו למוטב". ויש לדעת, שבתרי"ג מצות, הנקראים "עצות". זהו נותן **עצה, בזמן שיש לאדם**

איזה רצון להשיג משהו, והוא לא יודע איך להשיג, האדם הזה מחפש עצות איך להשיג את הדבר.

לכן כשהאדם, בזמן שמקיים תו"מ, שואל הגוף להאדם, בגלל מה אתה מקיים תו"מ. אז האדם עונה לו, שהוא מאמין בשכר ועונש, לכן, בכדי לקבל שכר ולא יקבל עונש, לכן הוא מקיים תורה ומצות. אולם שכר ועונש לא יכולים לקוראם בתור עצה. כי עצה היא בחינת אמצעי איך להשיג את הדבר. נמצא, שעצות הוא דבר אחד, ומה שמקבל על ידי העצות זהו דבר שני.

נמצא, מי שמקיים תו"מ בכדי לקבל שכר, לא שייך לומר, שהם עצות לקבל שכר, אלא העבודה נקראת בשם "יגיעה", והשכר נקרא בשם "תמורה". ולא שאומרים, שהעבודה היא העצה על השכר. אלא שזהו כמו חליפין, הפועל נותן לבעל הבית את העבודה, ותמורת זה הבעל בית נותן לו שכר.

אם כן מהו הפירוש של תרי"ג עיטין. אלא שענין "עצות" יש לפרש, שזה נוהג בזמן שהאדם רוצה לזכות לדביקות ה'. היינו שהוא רוצה, שכל מעשיו יהיו בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, ולא לעבוד לתועלת עצמו. והיות שהאדם נולד עם טבע, שאין אדם יכול להבין לעשות משהו אלא רק לתועלת עצמו, והאדם רוצה לצאת משליטת הטבע, והאדם רואה, שלפי מה שהוא רוצה לעשות משהו לא לתועלת עצמו, אין זה באפשרותו, אז האדם מחפש עצות בכדי להשיג את הרצון הזה.

היות שהגוף טוען, שמדרך העולם הוא, מי שעושה משהו עבור השני, הוא מקבל שכר. וכאן, כשהאדם מתחיל לעבוד לתועלת ה', ולא לתועלת עצמו, אז הגוף, כל פעם הוא נעשה מתנגד יותר לעבודה, היות שהאדם רוצה, עם קיום תו"מ, לבטל את התועלת עצמו, היינו שלא יעבוד לתועלת הגוף. איך הגוף יכול לתת לו כוחות עבודה שיבטלו.

וזה דומה, שהאדם מסייע להשני, למי שרוצה להורגו. האם זה מדרך העולם, שמישהו יעזור להרוצח שיהרוג אותו. אלא כל כמה כוחות שיש להאדם, הוא מתנגד לו.

לכן כשהאדם בא ואומר להגוף "אני רוצה להרוג אותך", בטח שהגוף מתנגד. וזהו כמו שאמרו חז"ל על הכתוב, שדוד אמר "ולבי חלל בקרבי, שהרגו את היצר הרע בתעניית".

אם כן בטח שהגוף מתנגד בכל כוחו, אם הוא רוצה לעבוד רק בעל מנת להשפיע. אז האדם מחפש עצות, איך לצאת משליטת היצר הרע, הנקרא "רצון לקבל לעצמו". נמצא, שרק במצב הזה, שרוצה לעבוד בעל מנת

להשפיע, אז הוא צריך לעצות. על זה אמרו, שתרי״ג מצות הם ״תרי״ג עיטין״, היינו **עצות איך לצאת משליטת הרע.**

אז כשהאדם לומד תורה, האדם צריך לכוון, שהתו״מ, מה שהוא עושה, יעזרו לו לצאת משליטת הרע. ויהיה בידו הכח לעשות הכל על הכוונה בעל מנת להשפיע. כי אז, כשהוא לומד תורה, הוא רוצה, שהמאור שבתורה יחזירו למוטב. ואז הוא צריך למה שאמרו, שאמר הקב״ה ״בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין״. נמצא, שהתו״מ, שהוא עוסק, הם אצלו במצב הזה רק כמו עצות.

ועתה יש להבין, מהו, לאחר שכבר זכה לכלים דהשפעה, על ידי העצות של תו״מ, ומה עליו לעשות הלאה בקיום תו״מ. כלומר, הלא הוא כבר לא צריך את התו״מ בתור עצות. וידוע, שהכלל הוא, שהעצות הן רק גורמות איך להגיע להמטרה, מה שהוא רוצה להגיע, ולא היה בידו להשיג, עד שמצא עצות, איך להשיג מה שהוא רוצה. ונשאלת השאלה, מה הוא רוצה, היינו מה המטרה שאליה הוא צריך להגיע.

על זה באה תשובה פשוטה. המטרה, שהאדם עושה עצות איך להגיע להמטרה, ולאיזו מטרה האדם צריך להגיע. לכן צריכים לומר, היות שאין האדם עובד לתועלת עצמו, אלא שהוא כבר זכה לצאת משליטת אהבה עצמית, אם כן הוא רוצה עכשיו להגיע להמטרה של הבורא, שרצונו להטיב לנבראיו, שהנבראים יקבלו טוב ועונג.

נמצא, שעל ידי תרי״ג עצות הגיע אל המטרה של הבורא, כלומר, מה שהבורא רוצה שהנבראים יקבלו טוב ועונג. ועל זה בא הזה״ק ואומר לנו, שהטוב ועונג הם בחינת תרי״ג פקודין. כנ״ל, שבכל מצוה יש שם אור מיוחד בבחינת פקדון, שעומד ומחכה מתי יבוא הזמן, שהיא יכולה להחזיר את הפקדון, שיש בה בהמצוה כנ״ל, שבכל מצוה יש אור המיוחד, שמרמז על המצוה בבחינת ענף ושורש.

נמצא, שלאחר שהאדם כבר הגיע בבחינת ״תרי״ג עיטין״, אז הוא מקיים ״תרי״ג פקודין״. לכן יש אח״כ סדר חדש, שאז נקרא התורה בשם ״שמותיו של הקב״ה״, שבחינה זו נקראת ״אורייתא וישראל וקוב״ה חד הוא״.

נמצא, בתו״מ יש להבחין בהם הרבה בחינות. ובאופן כללי הם מתחלקות לג׳ בחינות:

א) שלא לשמה.

ב) לשמה, שכל מעשיו הם להשפיע. ואז התרי״ג מצות הם אצל האדם

בבחינת תרי״ג עיטין.

ג) שזוכה אז להגיע למטרת הבריאה, שרצונו להטיב לנבראיו, שאז התרי״ג מצות אצלו בבחינת תרי״ג פקודין. שתרי״ג עיטין הם איך להגיע לבחינת לשמה. ותרי״ג פקודין נקרא בשם ״גילוי רזי תורה״.

ובשלא לשמה גם כן יש להבחין כמה בחינות:

א) הלומד על מנת לקנתר. שעל בחינה זו אמרו ״תורתו נעשית לו סם המות״.

ב) הלומד על מנת שיקראו ״רבי״.

וב׳ אלו הוא עושה הכל לשם בני אדם, ולא לשם שמים.

ג) שיהיה לו שכר בעולם הזה.

ד) שיהיה שכר בעולם הבא.

וב׳ אלה הוא עושה לשם שמים. והוא רוצה, שהקב״ה ישלם שכרו. מה שאם כן ב׳ בחינות הקודמות, השכר שלו הוא ממה שהוא רוצה לקבל מאנשים כמוהו. היינו, בחינת ״הלומד על מנת לקנתר״, הנאה היא ממה שהוא מקבל מחבירו, וכמו כן ״הלומד על מנת שיקראו לו רבי״, את זה הוא דורש מאנשים ולא מהבורא.

ובהאמור נוכל לפרש מה ששאלנו:

א) מדוע מעשה בראשית נקראים בשם ״ארץ״ דוקא. הלא כתיב ״בראשית ברא אלקים את השמים והארץ״. התשובה, ש״ארץ״ נקראת מלכות. וחז״ל אמרו ״למה נקרא שמה ״ארץ״, משום שרצתה לעשות רצון קונה״. שבאופן כללי אנו מדברים רק מב׳ בחינות, שהם **אור** ו**כלי**. השפע וכל האורות נקראים בשם ״**שמים**״, וכל המקבלם נקרא בשם ״**ארץ**״. לכן כתוב ״ארץ יראה ושקטה״.

וכשאנו מדברים בעבודה, ״ארץ יראה ושקטה״ יש לפרש, ש״ארץ״ נקרא רצון. היינו, היות הרצון הנמצא בלבו של אדם, יראה. ומהו הוא היראה. היות שהכלי המקבל את השפע נקרא בשם ״ארץ״, ואצל האדם נקרא לבו של אדם בשם ״ארץ״, והיות מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, צריכה להתגלות בלבו של אדם, כי לבו של אדם נקרא ״רצון לקבל״, והיות שעל הרצון לקבל היה צמצום והסתר, אין אור עליון מגיע שמה.

אם כן איך אפשר שמטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, יכולה לבוא לידי הנבראים, בו בעת שכל הבריאה היא בחינת רצון לקבל לעצמו. אלא על

ידי התורה כנ״ל ״בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין״, שעוסקים בתו״מ על הכוונה, שעל ידי זה יזכו לכלים דהשפעה.

אבל על זה יש בחינת **יראה**, מטעם כנ״ל, שהרצון להשפיע הוא נגד הטבע. אם כן היראה כאן היא מטעם, שמפחד ״אולי לא יוכל לעשות הכל בעל מנת להשפיע, וממילא יתבטל מעשה בראשית, שהוא בחינת מטרת הבריאה, שצריך להתגלות לתחתונים״. זאת אומרת, שיש כאן ב׳ דברים:
א) אולי לא יוכל לכוון את לימוד התורה, שיביאו לו את הרצון להשפיע. כי הגוף יעשה כל מה שבידו, ולא יתן לכוון, שהתו״מ מה שהוא עושה, שיהיו על הכוונה להביא לו את התבלין. אלא שיהיו לו מחשבות אחרות, בשביל מה הוא צריך לעסוק בתו״מ. וכל זה הוא מטעם, שהגוף מתנגד לזה, כנ״ל.
ב) יראה, שכל מעשה בראשית, שהוא הכוונה של הקב״ה להטיב לנבראיו, יתבטל, שלא יהיה מי שיוכל לקבל. אם כן אף פעם לא תצא לפועל את מטרת הבריאה. וזה הטעם, שארץ יראה, היינו, שהרצון הכללי נקרא ״ארץ״. וכמו כן כל יחיד נקרא בשם ״ארץ״, על שם שלבו של אדם נקרא ״רצון״.

ובהאמור, מהו התנאי שהתנה הקב״ה עם מעשה בראשית, אם ישראל מקבלים התורה, אתם מתקיימים. היינו, **שרק על ידי קיום התורה, שהוא בבחינת תבלין, שזה מביא להשתוות הצורה, אז יש מקום, שהטוב ועונג, שהיא מעשה בראשית כנ״ל, יכול להתקיים, שפירושו, יכול להתגלות לתחתונים.**

וכמו כן, למה דוקא להארץ היתה יראה, ולא לשמים. כי היראה שייך רק למקבלים, אולי הם לא יוכלו לקבל. מה שאם כן אצל האור, הנקרא ״שמים״ לגבי הקב״ה, לא שייך יראה. שבטח הוא יודע, מה שהוא רוצה, בטח יצא לפועל. אלא כל היראות היא רק לגבי המקבלים, הנקראים ״ארץ״.

ויש לפרש, שבזכות היראה, שהיא ״אולי לא תהיה לו היכולת לבוא לזכות לרצון להשפיע״, בזכות היראה זכו לרצון להשפיע על ידי התורה. לכן שקטה.

עירובין

מהו "שכור אל יתפלל" בעבודה ..... פט (89)

מהו "שכור אל יתפלל" בעבודה

מאמר כ"א, תשמ"ט

חז"ל (עירובין דף ס"ד) אמרו "שכור אל יתפלל. ואם התפלל, תפלתו תועבה".

זאת אומרת, שיותר טוב שלא יתפלל, משום שתפלתו תועבה. ומהו פירושו "תועבה".

אנו מוצאים לשון "תועבה" גם לגבי העריות. באופן כללי שם "תועבה" הוא דבר מאוס, כמו שנאמר "לא תאכל כל תועבה", "בא וראה את התועבות הרעות, אשר הם עושים פה", וכדומה. ויש להבין זה על דרך העבודה, מדוע אם הוא שכור, יותר טוב שלא יתפלל, משום שהוא דבר מאוס.

בזה"ק (שמיני, דף כ', ובהסולם אות ס"א) שואל על מה שכתוב "יין ושכר אל תשת", וזה לשונו, "רבי חייא פתח, ויין ישמח לבב אנוש. שואל, אם הכהן צריך לשמוח, ולהמצא בהארת פנים יותר מהכל, אם כן למה אסור לו יין, הרי בו נמצאת שמחה, והארת פנים נמצאת בו. אלא, תחילת היין היא שמחה, וסופו הוא עצבות. והכהן צריך להיות תמיד בשמחה. ועוד, שהיין בא מצד הלויים, כי התורה ויינה של תורה, הוא מצד הגבורה. וצד הכהנים, הוא חסד".

עוד שם (באות ס"ו) "משום זה, כהן שנכנס למקדש לעבוד עבודה, אסור לשתות יין, כי מעשיו הם בחשאי, והיין מגלה סוד. וזה סוד, שהוא להרים קול". וזה הרמת קול שייך ללויים.

ויש להבין מהו נקרא "כהן" בעבודה, ומהו, "עבודת הכהן היא בחשאי" בעבודה, ומהי בחינת "לוי". ומדוע הלויים צריכים להיות בהרמת קול, ההיפך מהכהנים. ומדוע יין בתחילה הוא בשמחה, ואח"כ הוא בא לידי עצבות. היינו, מה נקרא "בתחילה" ומה נקרא "בסוף".

קודם כל צריכים לדעת, מה זה "עבודה". ידוע, שיש בעבודת ה' ב' אופנים:

א) שלא לשמה,

ב) שלא על מנת לקבל פרס.

שפירושו, שהוא מאמין בה', שהוא מלך העולם. ולפי שיעור אמונתו בגדלות ה', כך הוא מרגיש, שזו זכיה גדולה, שהוא משמש את המלך. ובמה הוא יכול לשמש את המלך, שהמלך יהנה מזה.

התשובה היא, שצריכים להאמין, שה' צוה לנו ע"י משה רבינו עליו השלום, במה שאנו יכולים לשמש אותו, היינו שנתן לנו תורה ומצות. וגם להאמין באמונת חכמים, לקיים כל מה שרבותינו הוסיפו לנו, הנקרא "מצות מדרבנן". וכמו כן נתן לנו לקיים מנהגים, שהם נתנו לקיים. ובזה מה שאנו מקיימים את כל אלה, הוא בכדי שתהיה נחת רוח לפניו, בזה שאנו מקיימים את התורה ומצות. וכל הנאה שלנו היא בזה שיש לנו הזכיה הגדולה הזו. ומזה אנו שואבים את כל החיים שלנו.

כלומר, היות שבלי הנאה ותענוג אי אפשר לחיות. כידוע, שזה נמשך מכח, שמטרת הבריאה היתה בכדי להטיב לנבראיו. לכן נטבע בהנבראים רצון וחשק להשתוקק לקבל הנאה, אחרת אין האדם יכול להתקיים בעולם. לכן כל הנבראים, תיכף שנולדים, מוכרחים לקבל הנאה.

אלא כל ההבדל מקטנים וגדולים הוא בההתלבשות. כלומר, הנאה מוכרחת להיות מלובשת באיזה דבר. לכן לפי ההתבגרות של האדם, כן הלבושים משתנים אצל האדם. למשל, ילד, יש לו הנאה ממשחקים, וכדומה, וכשהוא מתבגר הוא מחליף את הלבושים.

וכמו כן האדם המתחיל לעבוד בעבודת הקודש, בכדי שתהיה לו הנאה בקיום תו"מ. לכן צריכים להבטיח לו, שיקבל שכר תמורת עבודתו. כדוגמת עבודת האדם בגשמיות, שהאדם אף על פי שיש לאדם תענוג גדול במנוחה, מכל מקום הוא מוותר על המנוחה והולך לעבודה, היות שע"י העבודה הוא יקבל "שכר", הנקרא דברים שיהנה מהם. והנאה הזו שמקבל מהעבודה, היא ע"י ב' אופנים:

א) שכר, הנקרא "משכורת". שע"י המשכורת שהוא יקבל, יהיה בידו לקנות מצרכים, שעל ידם הוא יהנה.

ב) יש אנשים שהם עובדים לא בכדי לקבל משכורת תמורת עבודתם, אלא הם מקבלים כבוד. ומזה הם נהנים, ומזה הם מקבלים חומרי דלק לעבודה.

כמו כן בעבודת הקודש, יש שעובדים עמ"נ לקבל שכר או כבוד תמורת עבודתם. וגם בזה יש ב' אופנים:

א) שהנבראים יתנו להם כסף או כבוד.

ב) שהם רוצים, שתמורת עבודתם הקב"ה יתן להם כסף, וכבוד, וכדומה. וכמו שכותב הזה"ק, שהם רוצים תמורת עבודתם, שה' יתן להם עולם הבא. וכל זה נקרא "על מנת לקבל פרס".

אולם אלו אנשים שרוצים לעבוד רק בעל מנת להשפיע, שהחומרי דלק שלהם הוא בזה שהם משמשים את המלך, כמו שאומר בזה"ק (הקדמת ספר הזהר, הסולם אות קצ"א) וזה לשונו "היראה, שהיא עיקר, הוא, שהאדם ייראה מפני אדונו, משום שהוא רב ושליט, העיקר והשורש של כל העולמות, והכל נחשב כאין לפניו, וישים חפצו באותו המקום, שנקרא יראה".

כאן בעבודה הזו מתחיל העיקר כבידות, היות שהאדם צריך להמציא לעצמו חומרי דלק לא ממה שמקובל בהכלל, היות שהכלל יכול להבין, שרק שכר המקבל תמורת עבודה. היינו, שהעבודה היא בתו"מ, והשכר הוא מקבל דבר אחר. שרק זה, במה שהוא מקווה, שהוא יקבל את התמורה, זה מחייב אותו לעבוד. זאת אומרת, לפי מה שהוא מצפה לקבל איזו תמורה, בזה הוא מודד את שיעורו בעבודה, היינו כמה כוחות להשקיע בעבודה, שהוא לפי שיעור השכר, שהוא יקבל אח"כ.

מה שאין כן אלו אנשים, שרוצים לעבוד בלי שום תמורה, אלא בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, אז המודד הוא גדלות הבורא. כלומר, לפי מה שהאדם משער בעצמו גדלות המלך, בשיעור זה יש לו כח לעבודה. וכמו שכתוב (הקדמה לתע"ס, אות י"ד), שיש ענין אמונה חלקית, שכל אחד ואחד יש לו שיעור באמונה. כלומר, שזה קובע לו, כמה כוחות הוא צריך לתת בעבודת ה'.

וזה כמו שאומר בזה"ק על פסוק "נודע בשערים בעלה. כל חד וחד לפום מה שמשער בלביה". שפירושו, כל אדם יש לו שיעור בגדלות ה'. והגדלות ה' הוא אצל האדם לפי מה דמשער בלבו. זאת אומרת, לגדלות ה' אין שיעור, שהאדם יוכל לתת שיעור אמיתי לגדלות הבורא. כמו שכתוב "ולגדולתו אין חקר, דור לדור ישבח מעשיך", שענין "דור לדור" בעבודה לומדים זה באדם אחד. היינו **כל מצב ומצב נקרא דור**.

זאת אומרת, במצב עליה, האדם יש לו איזה שיעור בגדלות הבורא, ובמצב הירידה יש לאדם שיעור אחר בגדלות הבורא. זה נקרא "דור לדור".

והמובן הוא, שע״י הדורות האלו, היינו ע״י העליות וירידות, שהאדם נותן חשבון לעצמו, עד כמה הוא מעריך את גדלות יתברך בב׳ מצבים האלו, והוא מתחזק בעבודה, ע״י זה הוא בא אח״כ לזכות ש״ישבח מעשיך״. כלומר, אפילו המצב דירידות, הוא רואה שהם היו לשבח ולא להפסד.

כי אין בהאדם יכולת להעריך שום דבר, אלא ע״י דבר והפוכו, כמו שנאמר ״כיתרון האור מתוך החושך״, כמבאר אאמו״ר זצ״ל (ספר ״שמעתי״, מאמר ״כיתרון האור מתוך החושך״). נמצא, ש״דור לדור״, היינו משניהם ביחד באים לידי בחינת ״ישבח מעשיך״. שעל ידי מצבים האלו, שנעשו ונשנו כל פעם, אפילו ביום אחד יכולים להיות כמה מצבים, הנקראים ״דורות״, ומכל אלו ״הרבה דורות״ באים לשלימות. אבל בתנאי שלא יברחו מהמערכה באמצע העבודה.

ובהאמור אנו רואים, שבכדי שיהיו חומרי דלק לעבוד בעל מנת להשפיע, ולא לקבל שום תמורה, אלא העבודה בעצמה תהיה שכר, אנו זקוקים להאמין בו יתברך. הכוונה, להאמין על גדלותו. וצריכים לתת כח ויגיעה גדולה איך להשיג אמונה בגדלות הקב״ה. ובלי אמונה בגדלות הבורא, אין כח לעבודה בעל מנת להשפיע. כלומר, שדוקא בזמן שמרגישים גדלות ה׳, אז האדם מוכן לעבוד בלי שום תמורה.

אלא העבודה בעצמה היא השכר, היות ששוה אצלו מה שהוא משמש למלך גדול, שכל הון דעלמא אין לו שום ערך נגד השרות הזה, שה׳ נותן לו רשות לכנס ולשמש אותו. לכן אנו צריכים לרכז את כל מחשבותינו, איך להגיע להרגיש את גדלות ה׳. ואז הכל נמשך אחרי הנקודה זו.

וידוע, כשמתחילים בעבודה, צריכים להתחיל **בקו ימין**, שנקרא ״שלימות״. כלומר, שהאדם צריך להשתדל להאמין בלמעלה מהדעת, עד כמה שאפשר. ולומר, אפילו שהוא אינו יכול לעשות רק שרות קטן בקדושה, הוא צריך להאמין, שזה הוא חשוב מאוד, ואין לו שכל להעריך את חשיבות שבדבר.

וזהו כמו שאמרו חז״ל ״הולך ואינו עושה, שכר הליכה בידו״. פירוש, שהאדם צריך להעריך אפילו נגיעה קטנה ברוחניות, לא חשוב באיזו צורה שהיא, והכל הבורא מקבל, ושם זה על חשבונו של אדם, ופרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. וכמו שמובא במאמר ״סדר העבודה של בעל הסולם זצ״ל״, כשמייחסים את העבודה לה׳, להאמין שה׳ מקבל עבודתנו, ולא חשוב באיזו צורה נראית העבודה.

פירושו, שה׳ מתחשב עם כל אחד ואחד, אם הוא עושה משהו בעבודה. ולא חשוב על הכוונות שהאדם חושב אז, אלא הכל הקב״ה מקבל לחשבון. לכן גם האדם בוודאי צריך לחשוב על כל מה שהוא משהו בעבודת ה׳, ומהכל האדם צריך לקבל הנאה ושמחה, בזה שיש לו זכות על משהו לנגוע ברוחניות.

ועל האדם מוטל לתת רב תודות לה׳, במה שזיכה אותו במשהו עם רוחניות, כנ״ל, אפילו הולך ואינו עושה, שכר הליכה בידו. אם כן, האדם צריך לתת תודה לה׳, במה שזיכה אותו לכל הפחות ללכת לבית הכנסת. וכשהאדם נותן תודה לה׳ עבור זה, ולא סתם שנותן תודה, אלא האדם צריך לשמוח עם זה, זה נקרא ״ימין״, ״שלימות״, וזה מידת החסד, קו ימין.

היינו שהוא אומר, שה׳ עושה עמו חסד, בזה שנותן לו רשות, לעשות משהו ברוחניות. ובחינה זו נקראת בחינת ״כהן״. היינו, שהוא נקרא, שהוא עובד עבודת הקודש.

וכשהאדם הולך בקו ימין, הוא יכול להיות תמיד בשמחה, שזה נקרא ״כי חפץ חסד״. היינו, שהוא שמח בחלקו במה שיש לו, ואינו מדבר חס ושלום לשון הרע על הבורא. כלומר, שבזמן שהאדם הוא בשמחה, אין אז מקום לדבר לשון הרע. היות שבזמן שהוא בשמחה, אין לו אז טענות להבורא, שאין הקב״ה מתנהג עמו במידת טוב ומטיב. ואז האדם נקרא בחינת ״ברוך״.

וכמו שכתוב במאמר ״אמונת רבו״, שאז הזמן, שהאדם יכול לזכות למדרגה גבוהה, מטעם ש״ברוך מתדבק בברוך״. מה שאם כן כשהאדם מדבר לשון הרע, אפילו שהוא רוצה מהבורא שיתן לו רוחניות ולא גשמיות, מכל מקום אין הבדל בין זה לזה. אלא בו בזמן שיש לו טענות, ואינו שבע רצון ממצבו שבו הוא נמצא, ואינו יכול לומר, שהבורא מתנהג עמו בבחינת טוב ומטיב, כבר נקרא זה ״לשון הרע״, שאיסור לשון הרע ידוע לכל.

לכן בזמן שהאדם הולך בקו ימין, ובאות לו מחשבות של לשון הרע, הוא צריך לדחות אותם ולומר, שאסור לשמוע לשון הרע. ויעשה כל מה שבידו, לדחות ולסלק ממנו את כל המחשבות הרעות, שמדברים לשון הרע, הגם שהמחשבות האלו כשבאות להאדם, הן אומרות, אין אנחנו מחשבות זרות, אלא אדרבה, אנו רוצים, שאתה אל תרמה את עצמך, אלא שתראה את מצב העבודה שלך, אינו בסדר, ולך תתקן, אולם אם כן אנחנו מביאים מחשבות טובות על האדם.

אז יש לומר, אם אתם אומרים לי לטובתי, מדוע אין אתם באים אלי בזמן, שאני נמצא בקו שמאל, היינו בזמן שהאדם עושה חשבון נפש, שהאדם צריך להיות הולך ולא עומד במצב אחד. וימין נקרא, שהוא מסתפק במועט. ולב' צריכים, כידוע. ולהגיד לי, איך אני לא בסדר.

אלא דוקא בזמן שאני רוצה ללכת עתה בקו ימין, אתם באים אלי. לכן אין אני רוצה לשמוע בקולכם. וזה נקרא "שלימות של ימין". ובחינה זו היא תמיד בשלימות, כי הוא שמח בחלקו, ולא מעניין לו שום דבר, רק לתת רב תודות לה'. ובחינה זו נקראת בחינת "כהן", והוא שמחה תמידית.

אולם עבודה זו נקראת שהיא בחשאי, כלומר שאינה מגולה לחוץ את שלימותה. כי זה נקרא "**חסדים מכוסים**", היינו שאינו יכול להראות לחוץ את חשיבותה, כי כלפי חיצוניים אין לו מה להראות. כי החיצונים תיכף ישאלו אותו, על מה אתה מסתכל. שאנו רואים, שאתה שש ושמח בחלקך. אדרבה, תראה לנו מה יש בידך, איזה רכוש אתה קנית ברוחניות, שבגלל זה אתה שמח.

והוא עונה להם, אני שמח בחלקי. אבל הם אמרו לו, הלא אנו רואים, שאין לך שום דבר ממשי ברוחניות, ומכל מקום אתה שמח. אם כן אתה מרמה את עצמך. ומהי האמת. הוא אומר, אני הולך למעלה מהדעת, אם כן אין לי צורך לענות לכם תשובות על מה שאתם שואלים אותי בתוך הדעת. אולם צריכים לדעת, שענין החיצוניים, אין הכוונה על גוף שני, אלא האדם בעצמו כלול מהרבה מחשבות, כמו שכתוב בזה"ק "האדם הוא עולם קטן, וכלול מכל אומות העולם".

ועתה נבאר מהו "לוי". מדוע הוא בהרמת קול, שהוא ההיפך של כהן, שעבודתו בחשאי, היינו למעלה מהדעת. ששם יש שלימות, לכן הוא יכול להיות תמיד בשמחה. הנה **הלויים הם בחינת שמאל, שהוא בחינת הארת חכמה**, שחכמה בא בכלים דקבלה. מה שאין כן **חסדים, שהוא בחינת כהן**, זה בא בכלים דהשפעה.

ובכלים דקבלה צריכים תמיד שמירה, שלא ימשכו אחר הכלים שהם עוסקים בקבלה. והשמירה שלהם היא, שממשיכים גם כן חסדים. והחסדים האלו שומרים על הכוונה, שתהיה בעל מנת להשפיע, שזה נקרא "מקבל בעל מנת להשפיע". וברגע שנמשך אחר המעשה, שהוא קבלה, תיכף נופל ממדרגתו, היות שהוא נעשה נפרד מהקדושה. לכן עבודת הלויים, שהיא בהרמת קול, היינו שמאירה שם הארת חכמה, שזה נקרא "גילוי

החסדים". וגילוי מכונה הרמת קול, היות שזהו מגולה לחוץ, היינו בכלים דקבלה. לכן הוא אומר, שבתחילתו הוא מביא שמחה, וסופו הוא עצבות.

ושאלנו, מהו "תחילה" ו"סוף". אלא "תחילה" נקרא בעת שהוא מעורב על חסדים, אז הוא יכול להשתמש עם החכמה. מה שאם כן בסופו, שהחסדים שלו, היינו ממה שנכלל מחסדים, מסתיימים, והוא נשאר עם העצם, היינו עם חכמה לבד, ואז החכמה אי אפשר להשתמש בלי חסדים, זה מביא לו עצבות, היות שהוא צריך תמיד ללבוש של חסדים, ואין לו. מה שאין כן בחינת "כהן", שהוא צריך להיות תמיד בשמחה, אז הוא צריך ללכת רק בקו ימין, שהוא חסד, היינו "כי חפץ חסד", והוא "שמח בחלקו", ואין לו שום צורך לגדלות. וממילא הוא יכול להיות תמיד בשמחה.

וזהו על דרך מה שכתוב (תע"ס, חלק י"ד, דף א' - תקכ"ח) כתוב שם שיש ב' בחינות:

א) ברכה,

ב) בחינת חירו, שהוא חרות. שמפרש שם באור פנימי, ש"חסדים מכוסים נקרא בן חורין", שלא חסר לו שום דבר, משום שהוא לא נצרך לשום דבר. לכן הוא מרגיש עצמו לחירות, שאין לו שום שעבוד מדבר, מה שהוא צריך לקבל אותו. נמצא, שהוא לא משועבד לשום דבר. וזה דוקא כשהוא שמח בחלקו. וזה נקרא בחינת "כהן", שעבודתו היא בחשאי, שאינו מגולה לחוץ מה שיש לו, כלומר שאינו צריך שיהיה מגולה לחוץ את הרכוש, אלא הוא מאמין למעלה מהדעת, שכל מה שיש לו זה מספיק בשבילו.

אולם בחינת לויים, שהם שייכים לבחינת שמאל, היינו חכמה, שהיא בחינת "יינה של תורה". ותורה דוקא צריך להיות מגולה. כי התורה צריך להיות עם בחינת דעת, שדעת נקרא "קו אמצעי", שהוא המכריע בין ימין ושמאל, כלומר שלא יקח יותר חכמה מכפי שיש לו חסדים. מה שאם כן אם הוא רוצה לקבל חכמה יותר מחסדים, זה נקרא ש"שותה יין יותר מכפי שהוא מוכשר". אז הוא נעשה ע"י זה "שכור" ומאבד את "הדעת", הנקרא "קו אמצעי", השוקל, שלא יהיה יותר חכמה מחסדים.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל "שכור אל יתפלל. ואם התפלל, תפלתו תועבה". כלומר, בזמן שנאבד לו הדעת, שהוא הקו אמצעי, אלא שהוא מתפלל, שרוצה שיתנו לו חכמה יותר מחסדים, זה נקרא "תועבה". כי זה דבר מאוס, משום שהוא מתפלל לה', שיתן לו חכמה בלי חסדים, שזה ילך להחיצוניים ולא לקדושה.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (ויק"ר, א' ט"ו) "כל תלמיד חכם שאין בו דעת, נבלה טובה ממנו". היינו כנ"ל, שהוא מקבל חכמה יותר מחסדים. נמצא, שאין בו קו אמצעי, הנקרא "דעת, המכריע בין ימין ושמאל". וכנ"ל "נבלה טובה ממנו", כלומר שהוא מאוס, היות שאין בו דעת, הוא נבחן ל"שכור", ש"שתה יין יותר מן המידה", היינו יותר מחסדים. וכשהוא מתפלל בדרך זו, שיתנו לו תורה, המכונה "יינה של תורה", תפלתו תועבה. היינו, שהוא נבחן לדבר מאוס.

וזה יכולים להבין על דרך שאמרו חז"ל (אבות, פרק שלישי) וזה לשונם "כל שחכמתו מרובה ממעשיו, למה הוא דומה, לאילן, שענפיו מרובין ושורשיו מועטין, והרוח באה ועוקרתו". פירוש, מעשה נקרא "ימין", "חסד". ולא צריך להבין בדעת ובשכל, שכדאי להיות עובד עבודת הקודש בעל מנת להשפיע, אלא שהוא יכול ללכת למעלה מהדעת, אף על פי שהדעת באה אליו עם "השאלות של פרעה", ששואל "מי ה', אשר אשמע בקולו" או "שאלת רשע", ששואל "מה העבודה הזאת לכם". ועל זה הוא עונה להם, שהוא הולך למעלה מהדעת. זה נקרא "מעשה", היות שהוא לא עונה להם עם חכמה ושכל, אלא הוא עונה להם, שהוא עובד במעשה ולא בשכל, וזהו כל השמחה שלו, בזה שהוא מקיים בחינת אמונה למעלה מהדעת.

ואח"כ, כשהוא זוכה לבחינת חכמה, אין הוא רוצה לשמש עם החכמה בתור תמיכה, לומר, עכשיו כבר אני לא צריך לבחינת אמונה, היות שכבר יש לי בסיס של שכל. זה נקרא "חכמתו מרובין ממעשיו". אלא הוא מקבל את החכמה, בגלל שהבורא רוצה שיקבל, הוא מקבל ולא לתועלת עצמו. ואם הוא רוצה לקבל חכמה יותר ממעשיו, זה נקרא "שכור" ותפלתו תועבה. אלא שהכל יהיה בדעת, היינו שהוא בחינת קו אמצעי, שלא יהיה יותר שמאל מימין, כנ"ל.

פסחים

מהו שמתחילים בשלא לשמה, בעבודה ..... צז (97)

מהו שמתחילים בשלא לשמה, בעבודה

מאמר כ״ג תשמ״ח

בפסחים (דף נ׳) כתוב ״אמר רבי יהודה, אמר רב, לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות, אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה, בא לשמה״.

הרמב״ם (הלכות תשובה, פרק י׳, ה׳) אומר וזה לשונו ״ואמרו חכמים, לעולם יעסוק אדם בתורה, ואפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. לפיכך, כשמלמדים את הקטנים, ואת הנשים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותם אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתרה, מגלים רז זה מעט, ומרגילים אותם לענין זה בנחת, עד שישיגוהו, וידעוהו, ויעבדוהו מאהבה״.

ובפסחים (דף נ׳) כתוב שם בהתוספת וזה לשונו ״תימא בפרק ב׳ דברכות אמר, כל העוסק בתורה שלא לשמה, נח לא שלא נברא. ואומר רבי יהודה, דהתם מיירי כגון שלומד כדי להתיהר ולקנתר״.

ובברכות מתרץ התוספות וזה לשונו, ״ויש לשאול דהכא דמיירי, שאינו לומד אלא לקנתר חביריו, והתם מיירי שלומד על מנת שיכבדוהו״.

ובהאמור אנו רואים, שבאופן כללי יש להבחין ב׳ בחינות בעבודת ה׳:

א) לשמה,

ב) שלא לשמה.

ויש לדעת מהו בדיוק ״לשמה״, ומהו בדיוק ״שלא לשמה״. ובשלא לשמה אנו רואים, שיש להבחין ה׳ בחינות:

א) בחינה הא׳ בשלא לשמה כדברי הרמב״ם, שהוא עוסק בתו״מ, מטעם שהבורא צוה לנו, ורוצה לקיים מצות ה׳, וזוהי הסיבה שעוסק בתו״מ. ורק שיש להבחין כאן מהי הסיבה שמחייבת אותו לקיים מצות ה׳. אומר הרמב״ם, שצריכים להגיד לו ״מטעם שכר ועונש״. כלומר, שאם יקיים מצות ה׳, ה׳ יתן לו שכר, שיהיה לו אריכות ימים, ועושר, ועולם הבא. ואם לא יקיים, הוא יקבל עונש, בגלל שהוא לא רוצה לקיים מצות ה׳.

אולם בשכר ועונש יש להבחין ב׳ בחינות:

כמו שאומר הרמב״ם, שיש שכר ועונש מתענוגי התורה ומצות. שענין זה גם כן לא יכולים לגלות למתלמדים שמתחילים בעבודה, וכמו כן לקטנים ולנשים.

ב) בחינה הב׳ בשלא לשמה, כמו שאומר התוספות, שהוא לומד תורה בכדי שיכבדוהו. וזה גרוע מבחינה א׳, שאומר הרמב״ם, היות שכאן אין הוא דורש שה׳ ישלם לו שכרו, ומסיבה זו הוא עובד, אלא הוא רוצה שאנשים יכבדוהו לו, בין בכסף ובין בכבוד. וזוהי הסיבה שמחייבת אותו לעסוק בתו״מ. ויכולים לומר, שזה נראה כאילו הוא מקיים תו״מ משום שאנשים מחייבים אותו, אחרת האנשים לו יתנו לו שכר, ולא משום שה׳ צוה לקיים את התו״מ. אולם גם זה נכנס בבחינת ״שלא לשמה, המביא לשמה״.

ג) בחינה הג׳ בשלא לשמה היא כמו שאומר התוספות, הלומד בעל מנת לקנתר חביריו, זהו גרוע מבחינות הקודמות של שלא לשמה. ועל זה אמרו ״כל העוסק בתורה שלא לשמה, נח לו שלא נברא״.

ונבאר את בחינת ״לשמה״ מהי, ואת ה׳ בחינות בשלא לשמה, ונתחיל מלמטה למעלה:

השלא לשמה על מנת לקנתר, שהוא הגרוע ביותר שבהם, עד שחז״ל אמרו, שמי שהולך בדרך הזה ״נח לו שלא נברא״. ויש להבין הטעם, מדוע על מנת לקנתר יותר גרוע ממי שלומד עמ״נ שיכבדוהו. הלא הוא לומד בשביל הנבראים ולא עבור ה׳, כדוגמת על מנת לקנתר, שהוא עבור הנבראים.

ויש לפרש את ההבדל ביניהם, היות שידוע, שניתן לנו מצוה ״ואהבת לרעך כמוך״. ואמר רבי עקיבא על זה, שזהו כלל גדול בתורה. וכמובא בספר ״מתן תורה״, **שזהו המעבר, לצאת מאהבה עצמית לאהבת הזולת שהיא אהבת חברים, לאהבת ה׳**. זאת אומרת, שאי אפשר לאדם, שיוכל לעבוד לשמה, מטרם שיוצא מאהבה עצמית. לכן יש לנו להבחין בענין אהבת הזולת ב׳ בחינות:

א) שיש לו אהבת הזולת,

ב) שאין לו אהבת הזולת,

ויש בחינה ג׳, שהיא שנאת הזולת. כלומר, שעושה מעשים לצער את הזולת. וזה נקרא ״המתכבד בקלון של חבירו״. פירוש, הוא נהנה מזה שחבירו מתבזה וסובל יסורים, מזה הוא שואב את הנאתו. אדם הזה נקרא, שהוא עוסק בשנאת הבריות.

ובזה יש להבחין בין מי שלומד בעל מנת שיכבדוהו, או שלומד על מנת לקנתר. היות שהמטרה היא להגיע לבחינת לשמה, וניתנה לנו עצה, שע"י נוכל להגיע לשמה, שהיא ע"י אהבת הזולת. נמצא, מי שלומד על מנת שיכבדוהו, הגם שהוא לא עוסק באהבת הזולת, אבל על כל פנים הוא לא עושה מעשים לשנאת הבריות. כי אלה אנשים, המכבדים אותו, הם נהנים ממנו, ולכן הם מכבדים אותו. אי לזאת, יש לו עוד סיכויים להגיע לשמה, מטעם עצם עשיה, מה שהוא עוסק בתו"מ, מטעם כי התו"מ בעצמם מביאים לו רוח טהרה, שתהיה לו היכולת לעלות בסדר המדרגה, להגיע לאהבת הזולת ולאהבת ה'.

לכן על זה אמרו "מתוך שלא לשמה יבוא לשמה". מה שאין כן, מי שלומד על מנת לקנתר, שזהו מעשה המביא לו לשנאת הזולת, אלא הוא רוצה להתכבד בקלון של חבירו, בודאי אף פעם לא יוכל להגיע לאהבת ה', היות שהוא עושה פעולות המעכבות לצאת מאהבה עצמית. אם כן איך יצא מאהבה עצמית לאהבת ה'.

אולם עוד בחינה אחת יש להבחין בשלא לשמה. והיא בדרך הכפיה, כמו שכתוב (מאמר י"ט, תשמ"ז). לדוגמא, אדם עובד אצל אדם דתי, ויש לו ממנו פרנסה בריווח. והבעל הבית אומר לו, שאני רוצה ממך, שאתה תהיה שומר תורה ומצות, אחרת אני לא רוצה שאתה תעבוד אצלי.

והוא בא הביתה ומספר לאשתו, שהבעל בית רוצה לפטר אותו מעבודה. ואישתו אומרת, מה פתאום לשמור תו"מ, בשביל שיש לך בעל בית דתי, הלא אנחנו לא מאמינים בזה, אם כן בשביל כסף אנחנו נמכור את המצפון שלנו. אבל כשהוא אומר לאשתו, היות שהייתי בכמה מקומות עבודה, ואין להשיג עתה מקום עבודה, לכן יוצא, אם אנחנו לא נקבל את התנאי של בעל הבית, אנחנו גוועים ברעב.

לכן, אומר הבעל, שלא כדאי לעבוד בשביל המצפון שלנו במסירת נפש, אבל אנחנו יודעים את האמת, שאין אנו מאמינים בתו"מ, אלא נקיים תו"מ לא מטעם שה' צוה לנו לקיים תו"מ, אלא מטעם שבעל בית חרושת צוה אותנו. לכן אנו מקיימים תו"מ. ובבעל הבית אין אנו צריכים להאמין. אם כן מה יש שאנחנו נקיים תו"מ, הלא **בהמעשה אין אנו עוד פוגמים בהמצפון שלנו**, שפתאום אנו נהיה מאמינים, כי **אנחנו נשארים, אפילו כשאנו עושים את המעשים, בלתי מאמינים בה'**.

ולכאורה איזה חשיבות יש בתו"מ כאלו, שהוא אומר בפירוש, שהוא נשאר בדעתו כמו כל החילוניים, ואיזה ערך יש למעשים כאלו לפי דעתנו. אולם מצד הלכה, אנו מחויבים לכוף אותו, אף על פי שהוא אומר, שאינו רוצה. משמע שבזה גם כן מקיים מצות ה', אלא שנקרא "שלא לשמה". וזהו כמו שכתב הרמב"ם (הלכות דעות, פרק ו') וזה לשונו "אבל בדברי שמים, אם לא חוזר בו בסתר, מכלימין אותו ברבים, ומבזין ומקללין אותו עד שיחזור למוטב".

משמע מכאן, שגם באופן זה נקרא בחינת "שלא לשמה", שמתוך אותו השלא לשמה באים גם כן לשמה, יותר מכפי שלומד על מנת לקנתר, ששם אמרו חז"ל "נח לו שלא נברא". וכאן יש לפרש, שמזה שהוא מקיים תו"מ שלא לשמה, הוא לא עושה פעולה, שהיא נגד אהבת הזולת, אלא מכאן יש הנאה להזולת. כלומר, **הדתיים, שרואים שהוא נעשה עכשיו שומר תו"מ, לא מסתכלים על הסיבה, אלא על המעשה**. לכן הם נהנין מזה. מה שאם כן הלומד על מנת לקנתר, שעושה פעולה הפוכה ממה שהאדם צריך לעשות, כנ"ל.

ובזה ביארנו ההבדל בין "הלומד על מנת לקנתר", שזהו הגרוע ביותר, לבין "שעובד בכפיה", שאחרים כופים אותו שיעבוד, שזהו "שלא לשמה", העומד למעלה מזה "שלומד על מנת לקנתר". והגם שקשה לומר כך, הלא הוא מקיים תו"מ מרצונו הטוב ולא מכפיה, אלא רצונו לקנתר, שזהו רק מחשבה ולא מעשה. מה שאם כן מי שמקיים תו"מ מטעם כפיה, שהקהל לוחצים עליו, מדוע יהיה זה יותר טוב ממי שלומד על מנת לקנתר, שהמעשה שלו הוא לא עושה זה מרצונו הטוב.

ואולי יש לומר, מכל מקום בסגולת המעשה, שהוא עושה, הגם שהוא בכפיה, המעשה בעצמו יש לו סגולה, שיביא לו רצון ומחשבה טובה. על דרך שאמרו חז"ל על הכתוב "יקריב אותו לרצונו לפני ה'". ואמרו "יקריב אותו. מלמד שכופין אותו, יכול בעל כורחו, תלמוד לומר לרצונו. הא כיצד כופין אותו, עד שיאמר, רוצה אני" (ערכין כ"א). ומסיבה זו יכולים לומר, שהוא יותר חשוב ממי שלומד על מנת לקנתר.

אולם יש לשאול, הלא סוף כל סוף הוא עושה את המעשה בשלמות. אלא שהוא חושב שע"י זה הוא יקבל כבוד, מזה שהוא מראה שהוא יודע, והשני לא. ומדוע זה יהיה כל כך קשה להגיע להמטרה, הנקראת "לשמה" עם השלא לשמה, שהוא על מנת לקנתר, עד כדי כך שאמרו "נח לו שלא נברא".

ויכולים לומר, כי מי שלומד על מנת לקנתר, **בטח שהוא שקוע ראשו ורובו בתורה, וממילא הוא חושב על עצמו, שהוא איש שלם בתורה**. אם כן אף פעם לא יחשוב על ענין של לשמה, היות שהוא רואה, שהוא שקוע בתורה יותר משאר חבריו, שהם אינם נותנים כל כך כמות בשעות, כמו כן באיכות. והוא מסתכל על עצמו, שהוא נותן יגיעה גדולה בתורה יותר מהחברים, בזה שהוא **מתעמק לדעת את הפירוש הנכון** שיש להבין בהתורה, ואינו לומד בשטחיות כמו אחרים, אלא הוא **נותן יגיעת המוח**. אם כן, איך יכול לחשוב על עצמו, שיש לו חסרון. אם כן אף פעם הוא לא יכול להגיע להכרת הרע, שידע, שהוא צריך להגיע לשמה. לכן הוא אבוד. לכן אמרו עליו "נח לו שלא נברא".

והיותר חשוב ב"שלא לשמה" שהוא מביא לשמה, הוא כמו שאמר הרמב"ם, כדי לקבל שכר ושלא לקבל עונש. כי השלא לשמה מה שהתוספות אומר, שהוא "כדי שיכבדוהו", הוא עושה מעשים **עבור אנשים, שהם יראו ויכבדוהו**. נמצא, שנראה, כאילו הוא מקיים את מצות אנשים, שבשבילם הוא עובד. והאנשים ישלמו לו שכר.

מה שאם כן כשהוא עובד על הכוונה של שכר ועונש, הוא עובד **עבור ה', אלא שהוא רוצה, שהקב"ה ישלם לו שכר**, תמורת עבודתו בתו"מ. ואין הוא רוצה, שאנשים ישלמו לו שכר. כי הוא לא עובד עבור אנשים, שהם ישלמו לו שכר. אלא הוא עובד ומקיים תו"מ, מטעם שהקב"ה נתן לנו תורה ומצות, לקיים אותם. וע"י נקבל שכר תמורת עבודתנו בתו"מ. אם כן בטח שדרגה זו יותר גבוהה ממה שהתוספות אומר, היינו שלא לשמה בעל מנת שיכבדוהו.

כי שם עובד לשם אנשים, שאנשים יכבדוהו. מה שאם כן בשכר ועונש, הוא עובד בשביל הקב"ה, שזה נקרא "לשמה", כלומר בשביל ה'. רק הוא רוצה שכר תמורת עבודתו. לכן אינו נקרא עוד "לשמה ממש".

אולם יש להבחין בשכר ועונש עוד בחינה, הנקראת "שלא לשמה", כמו שאמר הרמב"ם. אלא שהשכר ועונש הוא בצורה אחרת. כי מדרך העולם הוא, מה שיש להבין בשכר ועונש, הוא מה שהוא מלובש בלבושים גשמיים, כדוגמת אכילה, ושתיה, וכדומה, שהזה"ק אומר, שזה שאנו יכולים להנות מתאוות גשמיים, הוא רק נהירו דקיק, ממה שנפלו מעולם השבירה ניצוצים קדושים לתוך הקליפות. וזהו כל התענוג שיש בהם. וכל העולם כולו רצים אחרי התענוגים האלו, מה שכתוב, עיקר האור מלובש בתורה ומצות, ולשכר ועונש כזה הוא מצפה.

ויש תמיד לתת תשומת לב, בזמן שמדברים למי שהוא יכנס לקיים תו״מ, לחשוב מקודם, לאיזו סיבה מתאים האיש הזה. כי כל אחד ואחד יש לו דבר אחר שמעניין אותו, שבשביל סיבה זו הוא מבין, שכדאי לקיים תו״מ. כי ע״י הוא יקבל דבר, שכדאי לתת יגיעה ועבודה רבה. וכל מה שדורשים ממנו, הוא יהיה מוכן לתת, בכדי להשיג את מה שהוא מבין, שכדאי הוא לו.

ומשום זה צריכים תמיד לומר לאדם את מה שיהא אצלו חשוב, בשיעור שכדאי לתת לו כל מה שדורשים ממנו. אחרת, אם לא נותנים סיבה, שיבין את הכדאיות, בטח שלא ישמע מה שמדברים אליו. והיות האדם מסתפק במה שיש לו, וקשה לשנות את הרגלו, אם לא ירויח מזה דבר, שבשביל חשיבות הדבר יש לו חומרי דלק לשנות את הרגלו, ולהתחיל לעבוד בצורה אחרת ממה שהיה רגיל, ולכן יש לפנינו ה׳ בחינות ״שלא לשמה״, הנקראות:

א) על דרך הכפיה

ב) הלומד על מנת לקנתר

ג) הלומד על מנת שיכבדוהו (התוספות)

ד) בשביל שכר ועונש הגשמיים (הרמב״ם)

ה) בשביל שכר ועונש הרוחניים. לא בדברים הגשמיים, שהוא דבר מובן מאליו לכולם, אלא הוא רוצה שכר ועונש של תענוגים הרוחניים, כמו שכתוב (הקדמה לספר הזהר, אות ל׳) וזה לשונו ״והמדרגה הסופית שבחלוקה זו (בשלא לשמה), היא, שיתאהב בהקב״ה בתאוה גדולה, ובדומה לבעל תאוה, המתאהב בתאוה גשמית, עד שאין התאוה סרה מנגד עיניו כל היום וכל הלילה, עד שאמר הפייטן, בזכרי בו אינו מניח לי לישון״.

אמנם בחינה ה׳ בשלא לשמה, לא יכולים לומר לאדם, שהוא יתחיל בשלא לשמה הזה, כי לא כל אדם מוכשר להבין שיש דבר כזה. היינו להאמין, שיש תענוג להנות מהאור, המלובש בתו״מ, יותר הנאה מכפי שיכולים להנות מהתענוג, המלובש בתענוגים גשמיים.

זאת אומרת, אם היה תיכף מגולה אור התענוג, המלובש בתורה ומצות, היה נקרא זה ״השגחה גלויה״. ואז לא היתה יכולה להיות שום אפשרות לאדם, שתהיה לו היכולת לעבוד לשמה. כי התענוג שהיה מרגיש בתורה ומצות, היה מכריח אותו לעשות הכל, ולא מטעם שה׳ צוה לקיים.

וזהו כמו שאומר בהקדמה לתע״ס (אות מ״ג) וזה לשונו ״ונניח למשל, אם היה הקב״ה נוהג עם בריותיו בהשגחה גלויה, באופן, אשר למשל, כל

האוכל דבר איסור יחנק תיכף על מקומו, וכל העושה מצוה ימצא בה תענוג נפלא, בדומה לתענוגות המצוינים ביותר שבעולם הזה הגשמי, כי אז מי פתי היה מהרהר אפילו לטעום דבר איסור, בשעה שהיה יודע, שתיכף יאבד מחמתו את חייו, וכן מי פתי היה עוזב איזו מצוה מבלי לקיימה תיכף בכל הזריזות, כמו שאינו יכול לפרוש או להתמהמה על תענוג גדול גשמי, הבא לידו מבלי לקבלו מיד בכל הזריזות".

נמצא, אז לא היתה מציאות של בחירה, מסיבת תענוגים גדולים, המלובשים בתורה ומצות, הם אורות גדולים. לכן התענוג הזה הוא בהסתרה. ולהיפך, בגשמיות כן מגולה תענוג בכל עשיה, שזה מביא לנו להשתוקק, לכל מקום שרואים שיש איזה תענוג. ובין שאסור ובין שמותר, אין הגוף מבחין. ויש בגלל זה ענין של בחירה וענין שכר ועונש.

ובהאמור יוצא, שבזמן שמדברים עם מי שהוא, שיקבל עליו עול תו"מ, צריכים לשקול בדעת מיושבת, איזו בחינת שלא לשמה להגיד לו, כנ"ל, כי כל אחד ואחד יש לו שלא לשמה המתאים לאופי שלו, שהוא יבין, שעל "שלא לשמה" הזה כדאי לקבל על עצמו תו"מ. ולפי ה' בחינות הנ"ל בשלא לשמה:

א) על דרך הכפיה
ב) הלומד על מנת לקנתר
ג) הלומד על מנת שיכבדוהו (התוספות)
ד) בשביל שכר ועונש הגשמיים (הרמב"ם)
ה) בשביל שכר ועונש של תענוגים הרוחניים

בחינה א' (על דרך הכפיה). היא מתאימה לכל, כלומר במקרה שהאדם יכול לכוף את השני, בענין כפיה לא חשוב, אם השני מבין או לא מבין. ממילא נקרא זה "כפיה", שהאדם יכול לעשות אפילו דבר, שהוא מבין מאה אחוז שהצדק עמו, אבל אין ברירה. וזה נקרא "כפיה". מה שאם כן בשאר בחינות דשלא לשמה, אז כל יחיד ויחיד יש לו אופי אחר, שצריכים להגיד דבר המתקבל על הלב.

בחינות ב', ג', ד' (על מנת לקנתר, על מנת שיכבדוהו, כדי לקבל שכר ועונש הגשמיים). זה יכולים להבין, אבל לכל אחד יש אופי אחר. לכן צריכים לתת תשומת לב מיוחדת, לדעת איזו בחינת שלא לשמה להגיד לו. כלומר, איזה שלא לשמה האדם יכול להבין, שכדאי לעבוד בגללו.

בחינה ה' (על מנת לקבל תענוגים של אהבת ה'). מה שאם כן שלא לשמה של בחינה ה', שהוא משתוקק לאהבת ה', מטעם שהוא מרגיש הנאה

בתורה ומצות. זה לא יכולים להבין, מטעם שזה תלוי בהרגשה. וכל זמן שאין האדם מתחיל להרגיש טעם, אין מה לדבר עמו. לכן נקרא זה בשם "בחינה הסופית בשלא לשמה", כלומר שאח"כ נכנסים לדרגת "לשמה".

אולם יש להבין, אם האדם מגיע לדרגה, שהוא משתוקק לתו"מ בשיעור כנ"ל "בזכרי בו איננו מניח לישון", ומדוע נקרא זה עוד "שלא לשמה", אלא היות שההנאה מתו"מ, זה מה שמחייב אותו לקיים את התו"מ. ולשמה נקרא, שגדלות ה', מטעם "בגין דאיהו רב ושליט", זה גורם לו שיקיים תו"מ.

נמצא, שאין ההנאה מחייבת אותו, שזו תהיה הסיבה שלו, אלא הבורא הוא הסיבה, שגורם לו לקיים תו"מ. ובחינת לשמה מבוארת בהקדמה לספר הזהר (אות ל"ב) וזה לשונו "העבודה בתורה ומצות לשמה, דהיינו על מנת להשפיע ולא לקבל פרס, ונעשה ראוי ומוכשר לקבל ה' חלקי הנפש, הנקראות נרנח"י".

אולם לפי הכלל, ש"האדם הוא עולם קטן, הנכלל מע' אומות", כמו כן הוא כלול מכלל ישראל. כלומר, זה שאמרנו שיש ה' בחינות בשלא לשמה, שיש אנשים, ששייכים לבחינה מיוחדת של שלא לשמה, כמו כן צריכים לומר, ש**באדם אחד ישנם כל אלו ה' בחינות דשלא לשמה**. אלא שהם בזה אחר זה. שהאדם, לפעמים הוא פועל אצלו שלא לשמה על מנת לקנתר, ולפעמים הוא משמש עם השלא לשמה על מנת שיכבדוהו, ולפעמים הוא משמש עם השלא לשמה בכפיה.

כמו שאמר הרמב"ם "שמכלימין אותו ברבים, ומבזין ומקללין אותו עד שיחזור למוטב". כלומר, שהאדם בא להתפלל לבית הכנסת, או שבא ללמוד תורה, בכדי שהחברים לא יסתכלו עליו בבזיון, כי כל אחד יבזוהו אותו בלבו, אף על פי שאף אחד לא יגיד לו, מדוע הוא לא בא לשיעורי תורה שישנם בבית הכנסת. אבל האדם יודע, שבטח כל אחד יסתכל עליו, כאילו הוא נחות דרגא. נמצא, שהבזיון שהוא ירגיש, זה נותן לו לבוא לבית הכנסת. נמצא, הגורם דשלא לשמה, שמחייב אותו, הוא דוגמת הכפיה, שאומר הרמב"ם כנ"ל.

ועם השלא לשמה הזה יותר קל לשמש בתור שלא לשמה המועיל. היות השלא לשמה שקשור עם יסורים, היינו בזיון, זה נותן יותר כח, שיוכל להתגבר על ההפרעות שיש לו. לכן בזמנים, שהאדם נמצא בבחינת הירידה הכי תחתונה, הוא גם יכול לפעול אצלו את השלא לשמה מבחינת הבושה.

ומשום בושה זה נקראת כפיה. כלומר, הבושה, שהיא יסורים, כופים את האדם לעשות מעשים, אף על פי שהגוף לא מסכים.

ולפעמים אדם מתחזק עצמו עם השלא לשמה של שכר ועונש, כמו שאמר הרמב״ם. ולפעמים יש לו שכר ועונש מזה שמרגיש טעם בעבודה, ואי ואם לא שומר תו״מ, שזהו סוף דשלא לשמה, כנ״ל.

יומא

שנאת חינם בעבודה מהו ..... קז (107)
ענין למעלה מהדעת ..... קיג (113)
מהו, שובה ישראל עד ה׳ אלקיך, בעבודה ..... קכד (124)

שנאת חינם בעבודה מהו

מאמר כ״ד, תשמ״ז

חז״ל אמרו (יומא ט׳, ע״ב) ״מקדש שני, שהיו עוסקים בתורה ומצות וגמילות חסדים, מפני מה חרב, מפני שהיתה בו שנאת חינם״. ויש להבין, מהו החומר של שנאת חינם. עד כדי כך שאמרו חז״ל, אף על פי שהיתה שם תורה ומצות וגמילות חסדים, ומכל מקום אם היתה שנאת חינם, כלום לא שוה, שיהא כח להגן על חורבן בית המקדש.

ועוד יש להבין, בשביל מה היה צריך לחרב המקדש, אם יש שם כל אלה שלושה דברים, שמשמע, אם יש שם שנאת חינם, כבר אין מקום שהמקדש ישאר על קיומו, אלא שהוא מוכרח להיחרב.

אם כן צריכים להבין, מהו הקשר ״שנאת חינם״ ל״מקדש״. ועוד יש להבין, שמשמע שבשביל שנאת חינם, מה שאם כן אם היתה שנאה ולא חינם, לא היה איסור כל כך חמור, והמקדש כן היה יכול להתקיים.

ובתורה כתוב (קדושים, שלישי) ״לא תשנא את אחיך בלבבך״. ששם משמע, כמו שמפרש רשב״ם שם ״אם גמלך רעה״. אם גמלך רע, מכל מקום אסור לשונאו. ומכל שכן בחינם ודאי אסור. וזה הוא רק איסור באופן אחד. ואם האיסור הזה היה **בחינם**, כבר אין זכות קיום למקדש, ולא היתה ברירה אחרת אלא שיחרב. כלומר, אם היתה שם שנאה, והשנאה לא היתה בחינם, המקדש לא היה נחרב. וכל הסיבה לחורבן המקדש, היתה רק משום, שהשנאה היתה בחינם. אם כן יש להבין הקשר בין שנאת חינם למקדש.

בתפילת ״יהי רצון״, שאומרים לפני אמירת תהילים, כתוב וזה לשונו ״וזכות דוד המלך עליו השלום יגן, שתאריך אפך, עד שובנו אליך בתשובה שלמה לפניך, ומאוצר מתנת חינם חנני״.

ויש להבין, מהו הקשר, שמבקשים על תשובה שלימה, משמע, שלא חסר לנו שום דבר, ואין אנו מבקשים שום דבר בעולם, ואח"כ תיכף אנו מבקשים "מאוצר מתנת חינם חנני", שמשמע שאנחנו רוצים עוד משהו חוץ מתשובה שלמה. ועוד משמע מכאן, שבאמת אנו רוצים שכר תמורת עבודתנו, רק מסיבת שאנחנו מלא עוונות ופשעים, ואנחנו מבקשים שתכפר על פשענו, ואנחנו רוצים לשוב בתשובה. לכן לא מגיע לנו שכר. מסיבה זו לא מבקשים שכר. ומשום זה אנו מבקשים ממך "מאוצר מתנת חינם חנני".

וזה יש להבין, הלא אנו צריכים לעבוד לשם שמים ולא לקבל שכר. ואנו כן מבקשים ממנו, שיתן לנו. ולא שיכולים לומר "תן לנו שכר". משום שלא מגיע לנו, משום שאנחנו חוטאים. לכן אנו רוצים מתנת חינם. ולפי זה, איך מותר לבקש בחינם שיתן לנו. הלא אין אנו צריכים שום דבר בשבילנו, אלא הכל בשביל תועלת ה'. אם כן, איך אנו מבקשים, שיתן לנו "מאוצר מתנת חינם". וכי משם כן מותר לקבל לעצמנו.

אולם כפי שלמדנו, שעיקר עבודתנו היא, היות שהבורא ברא כלי לקבל את הטוב ועונג, הנקרא "רצון לקבל לעצמו". זאת אומרת, בלי השתוקקות לא יכולים להנות משום דבר, מטעם שכך אנו רואים בטבע שלנו, לכן הכלי המקורי שיכול להנות, נקרא "רצון לקבל הנאה".

אמנם נעשה אח"כ תיקון, המכונה "השתוות הצורה", שהוא, שלא להשתמש עם הרצון לקבל לעצמו, אלא כפי שיכול לכוון בעמ"נ להשפיע. כלומר, כמו שהבורא ברא את העולם, המכונה "רצון לקבל הנאה", והרצון הזה נקרא, שברא אותו "יש מאין", כי הרצון להשפיע, שיש בו יתברך, ברא דבר חדש.

ובכדי שלא תהיה בחינת בושה, אנו צריכים להמציא לנו את הרצון להשפיע, מה שיש לו יתברך, מטרם שברא אותנו עם הרצון לקבל. והיות שהרצון להשפיע הזה הוא נגד הטבע שלנו, לכן אנו מבקשים ממנו, שכמו שנתן לנו את הרצון לקבל, הוא יתן לנו עכשיו את הרצון להשפיע, שיש לו, שמסיבתו ברא לנו רצון לקבל. כי אין לנו כח ללכת נגד הטבע. אלא הבורא, שנתן לנו את הטבע הזה, הוא יכול לתת טבע שני. כלומר, שרק הוא יכול לתת לנו, שאנחנו נשתמש בכלים דהשפעה.

ובזה יש לפרש, מה שאנו מבקשים "מאוצר מתנת חינם חנני", הכוונה, מרצון של הבורא, שברא העולם, היה מתנת חינם. כי למי היה חייב. כמו כן אנו מבקשים ממנו, שיתן לנו מאוצר הזה, הנקרא "מתנת חינם". כלומר,

שגם לנו יהיה הכח הזה לעבוד עבודת הקודש בחינם, הנקרא "שלא עמ"נ לקבל פרס".

ובזה נבין מה ששאלנו, מהו הקשר בזה שאנו מבקשים ואומרים "שתאריך אפך עד שובנו אליך בתשובה שלמה לפניך". ואח"כ אנו מבקשים, שיתן לנו מאוצר מתנת חינם. מתחיל בתשובה, שרק זה חסר לנו. ותיכף אנו אומרים "תן לנו". שתשובה משמע, שאנו רוצים לחזור להשורש, כמו שכתוב בזה "תשובה נקרא, תשוב ה' לגבי ו'", שפירושו הוא, **ה'**, הנקרא מלכות, שהיא בחינת קבלה, תשוב לגבי **ו'**, הנקרא המשפיע.

כלומר, שע"י זה שאנו רוצים לעשות כל מעשינו שיהיו בעמ"נ להשפיע, גורמים, שגם בהשורש נשמה של כל אחד ואחד, שהיא המלכות, יהיה הכל בעל מנת להשפיע. נמצא לפי זה, שתשובה, שאנו מבקשים, הוא, אנחנו רוצים לעשות מעשים רק להשפיע. ותיכף אנו אומרים "תן", היינו שאנו מבקשים "מאוצר מתנת חינם חנני".

ולפי מה שהסברנו לעיל, יהיה הפירוש של "אוצר מתנת חינם" הסבר על תשובה. כלומר, איזו בחינת תשובה אנו מבקשים. על זה תיכף אנו מסבירים. זאת אומרת, אנו רוצים, שתיתן לנו הרצון להשפיע, הנקרא "אוצר מתנת חינם". כלומר, את הרצון הזה, שעמו בראת את העולם, הנקרא "רצונו להטיב לנבראיו" בלי שום תמורה, אלא רק בחינם, כידוע שבריאת העולם נקרא "בנדבה". את הרצון הזה תן לנו. נמצא, מה שאנו מבקשים "מאוצר מתנת חינם", זה הסבר על איזו בחינת תשובה אנו רוצים, כנ"ל כמו שכתוב בזה"ק "שתשובה נקראת תשוב ה' לגבי ו'".

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מה שאמרו חז"ל, שמקדש שני נחרב, הגם שהיה שם תורה ומצות וגמילות חסדים. ומכל מקום כיון שהיתה שם שנאת חינם, לא היה יכול להתקיים. ותו"מ וגמילות חסדים לא היה להם כח להציל מחרבן בית המקדש.

ובהנ"ל שהסברנו, כי ענין "מתנת חינם" פירושו, שצריכים כלים שהקדושה יתקיים בהם. אחרת הקדושה מוכרחת להסתלק, מטעם שאין השתוות הצורה בין האור להכלי. כי קדושה הוא להשפיע. ואם הכלי הוא בעמ"נ לקבל, אז האור מוכרח להסתלק. ומסיבה זו אנו מבקשים "מאוצר מתנת חינם חנני".

והיות בבית שני היתה שנאת חינם, כלומר שהם היו שונאים את הבחינת "חינם", שהכוונה הוא **לעבוד בחינם בלי שום תמורה**, אלא שלא

עמ״נ לקבל פרס, לכן אפילו שהיו עוסקין בתורה ובמצות ובגמילות חסדים, מכל מקום, כיון שלא היתה להם הכוונה דעמ״נ להשפיע, אין אז מקום להקדושה, שתוכל להתיישב שם, כנ״ל מטעם הופכיות הצורה שיש ביניהם. ומשום זה היה המקדש מוכרח להיחרב.

אלא סדר העבודה הוא, שאנו צריכים לתורה ומצות ולגמילות חסדים, בכדי שזה יביא לנו כח לעבוד בחינם, שזהו רק בחינת **אמצעי להגיע להמטרה**. והמטרה היא להגיע לידי דביקות בה׳, שהיא השתוות הצורה, כמו שכתוב ״ולדבקה **בו**״. וכדרשת חז״ל ״מה הוא רחום, אף אתה רחום״.

והתרי״ג מצות במצב זה הם האמצעים להגיע לידי דביקות. ונקראים בלשון הזה״ק ״תרי״ג עיטין״. כמו שכתוב (הקדמת ספר הזהר, דף רמ״ב, מראות הסולם אות א׳) וזה לשונו ״המצות שבתורה נקראים בלשון הזהר בשם **פקודין**. ונקרא אמנם גם בשם תרי״ג **עיטין**. וההפרש ביניהם הוא, כי בכל דבר יש פנים ואחור, שבחינת ההכנה אל הדבר נקרא **אחור**, ובחינת השגת הדבר נקרא **פנים**. וכשמקיימין תורה ומצות בבחינת **עושי דברו**, מטרם שזוכים לשמוע, נקרא המצות בשם **תרי״ג עיטין והן בחינת אחור**. וכשזוכים לבחינת **לשמוע בקול דברו**, נעשים תרי״ג המצות בבחינות פקודין. והוא לשון פקדון. כי יש **תרי״ג מצות, אשר בכל מצוה מופקד אורה של מדרגה מיוחדת**״.

ובהנ״ל מוסבר לנו, שסדר העבודה הוא בזמן ההכנה, שצריכים לקיים תו״מ, שזהו עצה, שבזכותם יכולים להגיע לידי דביקות, הנקרא ״השתוות הצורה״. ורק לאחר כך, שיהיה להם כלים המוכשרים לקבל אור עליון, אז נעשים התרי״ג מצות לבחינת פקדון. היינו, שזוכים לכל האורות, המיוחדים לכל מצוה ומצוה, כפי בחינתה.

והיות ששם היתה שנאת חינם, שהיו שונאים את העבודה בחינם בלי שכר, כלומר שלא היה להם שום צורך לעבוד בשלא עמ״נ לקבל פרס, אלא התורה והמצות, וגמילות חסדים, היה הכל בעמ״נ לקבל שכר, ומשום זה נקרא עבודה זו ״לא זכה, נעשית לו סם המוות״. ולכן הקיום של התורה ומצות וגמילות חסדים, שהיה בבית שני, זה לא היה יכול להציל את חורבן המקדש. כי כדי להחזיק את הקדושה, צריכים כלים דהשפעה, כנ״ל. וזה לא היה להם. ולכן נחרב המקדש.

ובהאמור יוצא, שהגם שהאדם נולד מהכלי, שהבורא נתן לו, הנקרא ״רצון לקבל לעצמו״, וכל מה שהאדם עובד ומרויח, הכל שייך לרשותו של

המקבל, ואין לאף אחד שייכות להרכוש הזה, מה שהאדם רוכש. כלומר, הן האדם והן הרכוש, הכל שייך להמקבל לעצמו.

וזהו כמו שאומר (הקדמה לספר הזהר, אות י"א) וזה לשונו "כי הגוף, שהוא הרצון לקבל לעצמו, נמשך משורשו שבמחשבת הבריאה כנ"ל, ועובר דרך המערכה של העולמות דטומאה, ונשאר משועבד תחת המערכה ההיא עד י"ג שנה".

לפי זה יוצא, באמת הכל שייך להמקבל. אם כן איך אומרים לו "אחר י"ג שנה, תדע לך, שהגם עד עכשיו הכל היה שייך לך, אבל מכאן ולהבא, אתה וכל הרכוש, מה שאתה רואה, הכל צריכים להעביר לרשותו של הקב"ה, ובשבילך אין שום דבר, כלומר שעד עכשיו היית בחינת "גוי", ועכשיו לוקחים כל, מה שיש להגויים, ומעבירים הכל לרשותו של "ישראל".

ו"רשותו של ישראל" מהו. זהו רשותו של הקב"ה, המכונה **ישר - אל**. שפירושו, שהכל, מה שיש לישראל, הכל נכנס לרשות היחיד. נמצא עכשיו, שכל מה שהיה ברשותו של המקבל, שלכל פרט ופרט מוכרחים עתה כל הפרטים ביחד, שנקראים "אומות העולם", משום שהכל היה שייך להם, אומרים להם עכשיו, שכל פרט ופרט של המקבל לעצמו, צריך לוותר על מה שיש לו, ולהעביר את הכל לרשותו של ישראל. ומהו "רשותו של ישראל". כנ"ל, **הקב"ה הוא רשותו של ישראל**, כי אין להם שום רשות בפני עצמם, אלא כולם רוצים להיבטל להקב"ה.

ובזה יש לפרש דברי רש"י, על מה שמפרש על כתוב "בראשית". וזה לשונו "אמר רבי יצחק, לא היה צריך להתחיל התורה, אלא מ"החודש הזה לכם", שהיא מצוה ראשונה, שנצטוו ישראל. ומה טעם פתח ב"בראשית". משום כח מעשיו הגיד לעמו, לתת להם נחלת גויים. שאם יאמרו עכו"ם, ליסטים אתם, שכבשתם ז' אומות. הם אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה היא. הוא בראה, ונתנה לאשר ישר בעיניו. ברצונו נתנה להם. וברצונו נטלה מהם, ונתנה לנו".

ויש להבין זה על דרך העבודה, מה בא זה ללמדנו. וכפי שהסברנו, נבין זה בפשטות. כי הבורא ברא את העולם על הכוונה להטיב לנבראיו. שהיא, המקבל לעצמו הוא יהנה. ובכדי שתהיה בחינת דביקות בה', הנקרא "השתוות הצורה", נעשה תיקון שלא לעבוד עבור המקבל לעצמו, אלא לתועלת ה', שזהו הנקרא "בעמ"נ להשפיע".

וידוע שבעמ"נ להשפיע נקרא "ישראל", ובעמ"נ לקבל נקרא "אומות העולם". והיות שיש ז' מידות דקדושה, שהם חג"ת נהי"מ, כמו כן יש בהקליפות גם כן ז' מידות רעות, שהם נקראים "ז' אומות". וצריכים להוציא הכל מרשותם, ולהעביר אותם לישראל. כלומר, שהבעלות על הז' מידות יהיו ישראל ולא אומות העולם, שהם ז' אומות, שהם כנגד ז' קליפות.

וכמו שאומר (בהקדמה, שם) "שעד י"ג שנה האדם ברשות הקליפות. ולאחר כך הוא צריך לצאת מהקליפות, שאז הוא הזמן שנקרא "עכו"ם". ולכנס לקדושה, הנקרא "ישראל". אז באים הקליפות עם הטענות "הלא הקב"ה ברא אותנו, היינו הרצון לקבל לעצמו. ונתן אתכם תחת שליטתנו. ומדוע אחר י"ג שנה אתם רוצים לצאת משליטה שלנו. ולא עוד, אלא אתם רוצים לשלוט עלינו". וזוהי טענת הגוף לאדם, בזמן שרוצה לצאת מבחינת עכו"ם, הנקרא "קבלה עצמית", ולהיות "ישראל", שהוא לעשות הכל בעמ"נ להשפיע לה'.

וזה שכתוב "לסטים אתם, שכבשתם ז' אומות. הם אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה". שפירושו, הלא מי הוא בעל הבית של העולם. כלומר, הבורא, שברא את העולם בכדי להטיב לנבראיו. מקודם ברא, שהמקבל לעצמו, הוא יקבל ממנו הטוב והעונג. ואח"כ, בכדי שהנבראים לא ירגישו שום חסרון בעת קבלת הטוב והעונג, נעשה דין, והאור נסתלק מהמקבל לעצמו. והאור ניתן להמקבל בעמ"נ להשפיע. והמקבל לעצמו נשאר בחושך בלי אור.

ומזה נמשך אח"כ, בבריאת הנשמות ובעולם התיקון, ב' מערכות, אבי"ע דקדושה ואבי"ע דטומאה. והאדם יוצא ונולד ונמצא עד י"ג שנה בשליטת אבי"ע דטומאה. ואח"כ, בסגולת תו"מ, הוא יוצא משליטתם, ולוקח הכל עם עצמו לצד הקדושה.

זהו שהאומות העולם טוענים "ליסטים אתם", שכבשתם ז' אומות. שהכוונה, שהאומות העולם שבאדם טוענים להאדם "מה אתם מרעיש עולמות, הלא אתה רואה, שהקב"ה ברא את הרצון לקבל עצמו. ובטח הוא רוצה, שהרצון לקבל הוא יהנה מהעולם. ומדוע אתה רוצה לעשות ההיפך. כלומר, להוציא כל ההנאות מקבלה עצמית, ולתת הכל לבחינת "ישראל", הנקרא בעמ"נ להשפיע. אם כן, אתה רוצה להיות גנב. ואתה אומר, שהקב"ה מסכים לזה. היתכן".

ועל זה באה התשובה, שזהו כמו שכתוב "מים גנובים יומתקו" (משלי ט'), שע"י הגנבה זו יומתקו, שמוצאים הכל מהמקבל לעצמו, הנקרא "בחינת עכו"ם", שהם בחינת ז' אומות. **ימתקו**, זאת אומרת, דוקא ע"י בחינת ישראל, שלוקחים חלקים מן הקליפות ומעלים אותם לקדושה, זה יהיה התיקון שלהם. שרק ע"י הגנבה, מה שהם חושבים, שלוקחים מהם מה שיש להם, יקבלו תיקון.

כי בכלים שלהם, היינו בבחינת עכו"ם, שהם בחינת ז' אומות, הם רוצים לקבל. ובאמת הם מקבלים. אבל זהו רק בחינת "נהירו דקיק" בערך מה שהבורא רוצה לתת. כמו שכתוב "להטיב לנבראיו הוא בהרחבה, ולא באור דק מאוד, שזה ניתן להם רק בכדי שיתקיימו, שיהיה להם קיום, עד שיקבלו באמת כל האור, שהיה במחשבת הבריאה. ובגמר כל התיקונים, אומר הזה"ק, "עתיד מלאך המוות להיות מלאך קדוש". וכמו כן אומר "עתיד ס"מ להיות מלאך קדוש".

נמצא, שדוקא ע"י הגנבה, שאומרים אומות העולם "ליסטים אתם", ע"י זה הם מקבלים מיתוק, שכל פעם עובר חלק מהם לקדושה. והם מקבלים תיקון בזה. וזה שכתוב "מים גנובים ימתקו". מה בא להשמיענו הכתוב הזה בדרך העבודה. שאנחנו נדע, בשיעור שאנחנו יכולים להוציא רכוש מהס"א והקליפות, שהם בחינת קבלה, בשיעור זה אנו ממתיקים את הרע ומקבל תיקון שלם. ובזמן שיצאו כל הבחינות, שנפלו לתוך הקליפות, ויכנס לתוך הקדושה, אז יהיה גמר התיקון. והכל יבוא על שלימותו.

ענין למעלה מהדעת

מאמר כ"א, תשמ"ו

בענין למעלה מהדעת. יש להשתמש עם כלי זו הן בין אדם לחבירו, והן בין אדם למקום. אבל יש הבדל ביניהם. כי בין אדם למקום, הכלי הזו צריכה להישאר לעולמים. היינו, שאף פעם אסור לזלזל בכלי זו שנקראת "אמונה למעלה מהדעת". מה שאם כן בין אדם לחבירו, אם הוא יכול לראות מעלת חבירו בתוך הדעת, הוא יותר משובח.

אבל מטבע של הגוף הוא להיפך, שתמיד הוא רואה את חסרון חבירו ולא מעלתו. ומשום זה אמרו חז"ל "הוי דן את כל האדם לכף זכות". היינו, אף על פי שבתוך הדעת הוא רואה, שאין הצדק עם חבירו, מכל מקום הוא צריך להשתדל לדון אותו לכף זכות. וזה יכול להיות למעלה מהדעת. זאת אומרת, אף על פי שמצד השכל אין לו במה להצדיקו, מכל מקום למעלה מהדעת הוא כן יכול להצדיקו.

אבל אם יכול להצדיקו בתוך הדעת, זהו ודאי משובח. נגיד דרך הציור, אם הוא רואה, איך שהחברים עומדים במדרגה גבוהה ממנו, והוא רואה בתוך הדעת, איך הוא נמצא בתכלית השפלות מול החברים, והוא רואה, שכל החברים הם שומרי זמן, שנקבע לשמור סדר ביאתם לבית הכנסת, והם יותר מתעניינים לכל מה שמתרחש בין החברים, לעזור לכל אחד בכל מה דאפשר, וכל דברי עבודה ששומעים מפי מגידי השיעורים, הם תיכף לוקחים את זה לשימוש בפועל במעשה, וכדומה.

בודאי זה פועל עליו, שיתן לו כח להתגבר על עצלותו, הן בעת שהוא צריך לקום לפנות בוקר, בזמן שמעוררים אותו. ובעת הלימוד הגוף שלו מתענין יותר בהשעורים, כי אחרת הוא יהיה המפגר בין החברה. וכמו כן בכל דבר בקדושה הוא מוכרח לקבל יותר ברצינות, משום שהגוף לא יכול לסבול שפלות. ועוד יותר מזה, הגוף שלו, בעת שהוא מסתכל על החברה, והוא רואה בתוך הדעת, איך שכולם עובדים לשם שמים, אז גם הגוף שלו גם כן נותן לו לעבוד לשם שמים.

והסיבה שהגוף עוזר לו לעבוד לשם שמים, היא כנ"ל, היינו שאין הגוף מוכן לסבול שפלות. אלא כל גוף הוא בעל גאוה, ואינו מוכן להשלים עם המציאות, שחברו יהיה יותר גדול ממנו. נמצא לפי זה, שבזמן שהוא רואה, שהחברים עומדים במעלה יותר גבוהה ממנו, זה גורם להתעלות בכל המובנים.

וזה שאמרו חז"ל "קנאת סופרים תרבה חכמה". היינו, בזמן שכל החברים מסתכלים על החברה, שהם נמצאים ברמה גבוהה, הן מצד המחשבה, והן מצד המעשים, אז מצד הטבע הוא, שכל אחד ואחד מוכרח לעלות מדרגתו לדרגה יותר גבוהה, ממה שיש לו מצד תכונת גופו.

זאת אומרת, אפילו מצד הלידה אין הוא משתוקק לתאוות גדולות, ואין לו המשכה גדולה לתאוות כבוד, מכל מקום מצד הקנאה הוא יכול לרכוש כוחות נוספים, מה שאין לו מצד הטבע, שעמהם הוא נולד. אלא מידת

הקנאה שיש בו, הכח הזה הוליד בו כוחות חדשים, הנמצאים אצל החברה. ועל ידם הוא קיבל אותו תכונות חדשות, היינו כוחות שאינם נמצאים אצלו מצד ההורים שהולידו אותו. נמצא עכשיו, שיש לו תכונות חדשות, מה שהחברה הולידה בו.

נמצא, שיש להאדם תכונות, מה שההורים מורישים להילדים, ויש לו תכונות, מה שהוא רכש מהחברה. שזה הוא קנין חדש. וזה בא לו רק מכח חיבור עם החברה, וע״י הקנאה שיש בו על החברים, בזמן שהוא רואה, שיש להם תכונות יותר יפות, ממה שיש לו, זה נותן לו תנופה, שירכוש מהם את מידותיהם הטובות, שיש להם, ולו אין, והוא מקנא בהם.

נמצא, שהוא מרויח מהחברה תכונות חדשות, מה שהוא מסגל לעצמו, מכח מה שהוא רואה, שהם נמצאים במדרגה יותר גבוהה ממנו, והוא מקנא בהם. זוהי הסיבה שיכול עכשיו להיות יותר גדול, מבאם שלא היה לו חברה, כי קונה ע״י החברה כוחות חדשים.

אולם זה ניתן להיאמר, אם באמת שהוא רואה, שהחברה עומדים במדרגה יותר גבוהה ממנו. אבל בו בעת שהיצר הרע בא ומראה לו את שפלות החברה, ונותן לו להבין, אדרבה, החברה הזאת, שאתה רוצה להתחבר עמהם, זהו לא בשבילך, היות שהם נמצאים הרבה שלבים יותר למטה מדרגתך. אם כן מחברה כזו, לא שאתה תרויח מהם משהו, אלא אדרבה, גם הכוחות שיש לך מצד הלידה, שהם כוחות קטנים, אבל החברה הזו, יש להם תכונות יותר קטנות מכפי שיש לך. אם כן, אדרבה, תתרחק מהם. ואם אתה כן רוצה להתחבר עמהם, תראה לכל הפחות, שכולם ישמעו בקולך. היינו, כפי מה שאתה מבין, שהחברה צריכים להתנהג. היינו, איך באיזו צורה הם ישבו, כשהם מתאספים, ואיך ובאיזו צורה ילמדו ויתפללו. היינו, או שיהיו כולם רציניים, וחס ושלום לא יעלה שחוק על פיהם, ואל ידברו אף פעם מגשמיות של חבירו, היינו אם יש לו פרנסה, או איך הוא ממציא את הפרנסה שלו, בנקל או ביגיעה רבה, או אם יש לו מקום עבודה בלי יסורים, או שיש לו בעלי בתים קשים שהוא סובל מהם, או הפועלים שהוא עובד אתם ביחד, אם לא מצערים אותו משום שהוא דתי וכדומה, כל הענינים האלו הם בבחינת דברים של מה בכך, ולא כדאי לחשוב בהם, כי זה הוא רק עניני גשמיים. והוא בא להשתתף באסיפת חברים לצורך ענין גבוה, היינו שהוא רוצה להיות עובד ה׳ באמת.

נמצא, שבזמן שהוא רוצה לשכוח מהגשמיות שלו, שבאמת הגשמיות שלו נוגעת לו עד הלב, ועם כל זה הוא מוותר ואינו רוצה לזכור, באים

חברים ומתחילים לדבר מגשמיות של חבירו. שזה לא מעניין לו מגשמיות של חבירו, כי הוא רוצה עכשיו רוחניות, ומה פתאום החברים מבלבלים את ראשי עם ענינים גשמיים, מה שלא נוגע לי כלל, וכי בשביל זה אני רוצה לשכוח מהגשמיות שלי, בכדי שיהיה לי זמן לחשוב על גשמיות של חברים, היתכן דבר כזה. אם כן, יותר טוב, אומר לו הגוף, תשמע בקולי ותתרחק מהם, ובודאי יותר תצליח, אם כן מה לבלבל את ראשך עם שטויות כאלו.

נמצא, בזמן שהגוף מראה לו את שפלות החברים, ומה הוא יכול לענות להגוף, בזמן שבא עם טענות של צדיק. זאת אומרת, מה שהגוף מייעץ לו להתרחק מהחברה, אינו משום שהגוף מייעץ לו להיות רשע חס ושלום, אלא אדרבה, שהגוף אומר לו, בזה שאתה תתרחק מהחברה, אז אתה תהיה צדיק, ותחשוב רק על רוחניות שלך, ובעת הצורך גם על גשמיות שלך.

ואי לזאת, אם האדם מאמין, שבלי חברה אי אפשר להתקדם להגיע לאהבת ה׳, כי זהו קרש קפיצה לצאת מאהבה עצמית לאהבת ה׳, אז אין לו עצה אחרת, אלא ללכת למעלה מהדעת. זאת אומרת, שיאמר להגוף שלו, כי זה שאתה רואה, שהם לא כל כך עומדים במדרגה של השתוקקות להגיע לאהבת ה׳, כמו שאתה משתוקק, היינו היות שאתה הגוף שלי, אני רואה בך, שאתה יותר קדוש משאר גופות החברים, היינו שאתה רוצה להיות עובד ה׳, כמו שאני רואה, כפי שאתה מייעץ לי לעזוב את החברה, משום שהגופות שלהם ניכר בחוץ את שפלותם, ואין להם כח להצניע את תכונותיהם המגונות, היות מדרך העולם, שכל אחד מסתיר את הרע שיש לו בפני השני, כדי שהשני יכבד אותו, משום שיש לו תכונות חשובות.

וכאן, הרע שלהם כל כך גדול, שאין בהם כח להתגבר על הרע, ולהסתירו שהשני לא יראה אותם. אם כן בודאי לפי ראות עיני הם בודאי שפלים. אבל בלי חברה אני לא ארויח כלום, עם כל התכונות הטובות שיש לי. אלא למעלה מהדעת אני אקיים, כמו שאמרו חז״ל (אבות, פרק רביעי ד׳) ״מאוד מאוד הוי שפל רוח״. היינו למעלה מהדעת אני מוכרח ללכת ולהאמין, שהם עומדים במדרגה יותר גבוהה ממנו. ואז, כפי אמונה שלי, אני יכול לקבל עידוד וחיזוק מהחברה, ולקבל מהם מה שהחברה מסוגלת לתת. נמצא, שכל מה שהוא מקבל את אהבת חברים למעלה מהדעת, הוא מטעם הכרח, היינו אין ברירה, אבל בתוך הדעת הוא רואה שהצדק עמו.

אולם דוקא כאן, היינו בענין חברים, **בתוך הדעת הוא יותר חשוב מדרגת למעלה מהדעת**. מטעם, שהאמת הוא, בזמן שהאדם רוצה להתקרב את עצמו לדביקות ה׳, אז הוא ע״י עבודתו, שרוצה לעבוד רק בעמ״נ

להשפיע. אז הוא מתחיל להתגלות אצלו הרע. וענין הכרת הרע, אין זה ענין שכלי, אלא זה הוא ענין הרגשה בלב.

זאת אומרת, שהוא צריך להרגיש בעצמו, שהוא יותר גרוע ויותר שפל מכל העולם. ואם עוד לא הגיע לידי הרגשה זו, אלא שנדמה לעיניו, שיש עוד מי שהוא יותר גרוע ממנו, בטח עוד לא הגיע לידי הכרת הרע. היינו עוד הרע שהוא טמון בלבו של אדם, עוד לא נתגלה אצלו. כי לא יכולים לראות רע, אלא שיש לו קצת טוב. כדוגמא, בחושך, לא רואים שום לכלוך בבית. אלא בזמן שמדליקים שם מנורה, אז יכולים לראות שיש שם לכלוך.

כמו כן אם אין האדם עושה מעשים טובים, היינו שאינו עוסק בתורה ותפלה ורוצה להתקרב לה׳, אין לו שום אור שיאיר את לבו, ותהיה לו היכולת לראות את כל הרע הנמצא בלבו. ולפי זה יוצא, מדוע אין הוא עוד לא רואה, שיש בלבו יותר רע מכל החברים. הוא משום שחסר לו עוד טוב. ומשום כך הוא חושב את עצמו, שיש בו מעלות יותר טובות, ממה שיש לחבירו.

ובהאמור יוצא, שכל זה שהוא רואה, שיש חברים יותר גרועים ממנו, הוא משום שחסר לו בחינת אור שיאיר לו, שיראה את הרע שבקרבו. נמצא, שכל ענין רע, הנמצא באדם, הוא לא במציאות הרע. כי לכולם יש הרע הזה, הנקרא ״רצון לקבל בעמ״נ לקבל״, שהוא אהבה עצמית. אלא כל ההבדלים הם בהגילוי של הרע. זאת אומרת, שלא כל אדם רואה ומרגיש את אהבה עצמית לדבר רע ומזיק, כי אין האדם רואה, שיהיה לו רע, בזה שהוא עוסק למלאות את הרצון לקבל שלו, המכונה ״אהבה עצמית״.

אולם בעת שמתחיל לעבוד עבודת הקודש בדרך האמת, היינו שהוא רוצה להגיע לדביקות ה׳, היינו שכל מעשיו יהיו לשם שמים, שע״י זה הוא מקבל כל פעם קצת אור שמאיר לו, אז הוא מתחיל להרגיש, שאהבה עצמית הוא דבר רע. וזה הולך לפי סדר ומדרגה, שכל פעם ופעם, שרואה, שהוא המפריע לו להגיע לדביקות ה׳, אז הוא רואה כל פעם יותר, איך שהוא, היינו הרצון לקבל, השונא האמיתי שלו, כמו ששלמה המלך היה קורא את היצר הרע בשם ״שונא״, כמו שכתוב ״אם רעב שונאך האכילהו לחם, כי גחלים אתה חותה על ראשו״.

ולפי זה אנו רואים, שהאמת הוא, שהאדם צריך להרגיש, שהוא יותר גרוע מאחרים, משום שכך הוא האמת. וגם יש להבין את ענין שחז״ל אמרו ״קנאת סופרים תרבה חכמה״. זהו דוקא בתוך הדעת. מה שאם כן למעלה

מהדעת לא נראה כל כך מעלת חבירו, שנגיד שיש לו קנאה על חבירו, שזה יגרום לו צורך לתת עבודה ויגיעה, מסיבת שחבירו מחייבו כך, מסיבת הקנאה.

ואאמו"ר זצ"ל פירש את מאמר של רבי יוחנן "ראה הקב"ה שצדיקים מועטים, עמד ושתלן בכל דור ודור", שנאמר "כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל". ופירש רש"י "פזרן בכל הדורות" להיות שתות וקיום ויסוד לקיום תבל (יומא ע"ח ע"ב). "מעוטים" משמע, שמתמעטים והולכין. לכן מה עשה "עמד ושתלן בכל דור ודור". היינו, שעל ידי זה שתלן בכל דור ודור, ע"י זה יתרבו. ויש להבין, איך, אם פזרן אותם בכל דור ודור, יתרבו. שיש להבין, מהו ההבדל אם כל הצדיקים נמצאים בדור אחד, או שפזרן בכל הדורות, כמו שמובן מדברי פירוש רש"י, שע"י זה שפזרן בכל הדורות, יתווספו צדיקים.

והוא זצ"ל אמר, ע"י זה שיהיו צדיקים בכל דור, אז יהיה מקום לאנשים, שאין להם מצד הלידה התכונות המוכשרות להגיע לידי דביקות בה', אלא ע"י זה שיתחברו לצדיקים, שיהיו בכל דור, אז ע"י הדביקות בהם, ילמדו ממעשיהם, ויוכלו לקבל תכונות חדשות, מצד הצדיקים שיהיו בכל דור. לכן פזרן את הצדיקים בכל דור ודור, שבאופן כזה יתרבו הצדיקים.

ובהאמור, אותו דבר יכולים להשיג ע"י דיבוק חברים, תכונות חדשות, שעל ידן יהיו מוכשרים להגיע לידי דביקות ה'. וכל זה ניתן להיאמר, בזמן שהוא רואה מעלות בהחברים, אז שייך לומר, שילמד ממעשיהם. אבל בו בזמן שהוא רואה, שהוא יותר מוכשר מהם, אם כן כבר אין מה שיוכל לקבל מהחברים.

ולכן אמרו, בזמן שהיצר הרע בה ומראה לו את שפלות החברים, הוא צריך ללכת למעלה מהדעת. אבל בטח שיותר טוב ויותר הצלחה היתה, אם הוא היה יכול לראות בתוך הדעת, שהחברים עומדים במדרגה יותר גבוהה ממנו. וזה יכולים להבין את התפלה, שסדר לנו רבי אלימלך זצ"ל, וזה לשונו "**תן בליבנו שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם**".

אמנם בין אדם למקום, זהו ענין אחר לגמרי. היינו, שלמעלה מהדעת הוא יותר משובח. שאם הוא, הוא מקבל על עצמו אמונה למעלה מהדעת, אז עבודתו היא בדרך הנכונה. מה שאם כן בתוך הדעת, הגם שהשכל של האדם מבין אחרת. זאת אומרת, כל אדם יודע ומבין, אם הוא לא היה צריך

להאמין, אלא שהיה מגולה לכל השגחתו יתברך בעולם כולו, היינו אצל כל הנבראים, בטח שכל העולם היו עוסקים בתורה ומצות, ולא היה אז מקום לחילוניים, אלא כולם היו דתיים.

אבל היות שגילוי השגחתו יתברך אינו מגולה לתחתונים, אלא שצריכים להאמין, וענין אמונה זהו דבר קשה, היות שהבורא נתן לנו שכל ודעת לראות כל דבר ודבר לפי ראות עיניו, וכל ענינינו בין אדם לחבירו אנו מסתכלים רק לפי ראות השכל שלנו, ואין לנו שום דבר שיתן לנו הבחנה, רק השכל שלנו, כמו שאמרו חז"ל (ב"ב קל"א) "אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות", נמצא לפי זה, שכל הענינים אנו הולכים לפי השכל, שהוא בתוך הדעת, ולא למעלה מהדעת.

ומשום זה, בזמן שאדם מתחיל בעבודת ה', ואומרים לו, שהוא צריך לקבל על עצמו אמונה למעלה מהדעת, הוא מתחיל להרהר, הלא אני רואה, שהבורא נתן לנו דעת להבין כל דבר ודבר לפי השכל, היינו לפי מה שהדעת שלנו מבין. ואיך אני יכול לקבל על עצמי דבר שהוא נגד השכל שלנו. ודבר זה הוא קשה מאוד, שהגוף יבין, שכדאי לעבוד את עבודת הקודש בלמעלה מהדעת.

וענין למעלה מהדעת נוהג בין במוחא ובין בליבא. וזו היא הסיבה שלא כל אחד ואחד מסוגל להכנס לעבודת הקודש בבחינת השפעה, שהיא עבודה דלמעלה מהדעת. ומשום זה, כשמלמדים את כלל העולם בעבודת ה', הסדר הוא, כמו שאמר הרמב"ם ז"ל, שמתחילים בשלא לשמה, עד שתרבה דעתם ויתחכמו חכמה יתירה, אז מגלים להם, שעיקר עבודה הוא בעמ"נ להשפיע, שהיא נקראת "עבודה לשם שמים".

אבל יש להבין, מדוע דוקא בעמ"נ להשפיע הוא יותר משובח. והלא הדעת מחייבת ההיפך, שאם עבדות ה' היתה מלובשת בתוך הדעת, היו אז באים יותר אנשים, שירצו להיות עובדי ה'. על זה אמר אאמו"ר זצ"ל, שאל יחשוב אדם, שהבורא נתן לנו את עבודתו, שיהיה בלמעלה מהדעת, שזהו מדרגה שפלה. אלא שאנו צריכים להאמין, שזוהי מדרגה גבוהה מאוד, שדוקא ע"י יש להאדם הזדמנות, שתהיה לו היכולת לעבוד בעמ"נ להשפיע, אחרת הוא מוכרח לעבוד בעמ"נ לקבל.

אי לזאת, הגם אם היתה העבודה בבחינת הדעת, בטח שהיו אז יותר עובדים, אבל אף פעם לא היו יכולים להגיע לידי דביקות ה', שהיא עבודה בעמ"נ להשפיע. לכן, הגם שהיה ריבוי כמות, אבל מבחינת האיכות לא

היתה שום מציאות, שהאדם יהיה מוכשר לקבל את הטוב והעונג, מה שהבורא היה רוצה לתת להנבראים, כידוע, שרצונו יתברך הוא "להטיב לנבראיו".

אלא בכדי שהטוב והעונג שיקבלו הנבראים לא יהיה בהם שום חסרון, דהיינו שלא יהיה בבחינת נהמא דכסופא, היה תיקון הצמצום, שלא יאיר השפע העליון, אלא במקום שתהיה השתוות הצורה. שזה נקרא, שהנבראים יקבלו את השפע בכלים דהשפעה. ובזמן שהכלים דהשפעה לא יהיו נמצאים אצל הנבראים, אז הם מוכרחים להישאר בחושך, שזה נקרא "וימותו ולא בחכמה".

אבל צריכים לדעת, שגם בהשלא לשמה יש שם מאור תורה. שעל זה אמרו חז"ל "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה באים לשמה, משום המאור שבה מחזירו למוטב". אבל אח"כ צריך האדם להגיע לשמה, היינו שיעבוד בבחינת מוחא וליבא בלמעלה מהדעת.

מה שאם כן בין אדם לחבירו, אם הוא יכול לעבוד באהבת חברים בתוך הדעת, היינו אם הוא משתדל לראות אצל החברים, שהם נמצאים במעלות הקודש יותר ממנו, בטח שזה יהיה יותר משובח. זאת אומרת, אם הוא רואה בתוך הדעת, שהחברים נמצאים קרובים לדביקות ה' יותר ממנו, בודאי זהו משובח יותר, מכפי שהיה צריך להאמין בלמעלה מהדעת.

היינו, שבאמת הוא רואה, שהוא נמצא במדרגה יותר נעלה מהחברים, ובתוך הדעת הוא רואה תמיד, שהחברים נמצאים בשפלות, אלא למעלה מהדעת הוא מאמין, שיש לו לומר מטעם מצוה, שהוא צריך להאמין, שאיננו כך כמו שהוא רואה. בטח שבתוך הדעת, אם הוא יכול לראות שהחברים הם במעלות קודש, הוא יותר משובח.

וכעין זה יכולים לפרש את הכתוב (שמואל ט"ז, ז') "ויאמר ה' אל שמואל, אל תבט אל מראהו, ואל גובה קומתו, כי מאסתיהו, כי לא אשר יראה האדם, כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב".

רואים אנו, שבזמן שה' שלח את שמואל למשוח למלך את אחד מבניו של ישי, שמואל הבין לפי ראיית עינים שלו, כי אליאב בן ישי ראוי לפי ראות עיניו להיות מלך לישראל במקום שאול המלך, וה' לא הסכים על מה שהוא מבין. אלא לבסוף כשהביאו את דוד, שהוא היה רועה בצאן, ודוד היה אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי, "ויאמר ה', קום משחהו כי זה הוא".

ומה מלמדנו זה. אנו רואים כאן שני דברים:

א) מצד שמואל, שהוא הבין לפי שכלו את המעלות של אליאב, שהוא ראוי להיות מלך על ישראל. וה' אמר לו "לא, אל תלך לפי הדעת שלך". כי מה שנוגע כלפי ה', אז אין הדעת מועילה כלום. אלא כיון שה' רצה למלוך מלך. זה נקרא "בין אדם למקום", ששם אין ענין לדעת, "כי לא מחשבותי מחשבותיכם, ולא דרכי דרכיכם". אלא מה אמר לו ה' "כי לא אשר יראה האדם, כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב".

ולפי הנ"ל יכולים לפרש "כי האדם יראה לעינים" זהו טוב בין אדם לחבירו. אז הוא טוב, שיכולים ללכת בתוך הדעת, שזה הוא לפי ראות עיני האדם. מה שאם כן "וה' יראה ללבב". זאת אומרת, מה שנוגע לעניני ה', הוא למעלה מהדעת, אין להאדם להסתכל לפי ראות עיניו אלא למעלה מהדעת. לכן יוצא כאן שיש להבחין ב' דברים:

א) **בין אדם למקום** למעלה מהדעת יותר משובח,
ב) **בין אדם לחבירו** בתוך הדעת הוא יותר משובח.

לכן אמר לו ה' "אל תביט אל מראהו". כי בענין, ללכת לפי ראות עיניו, זה הוא טוב בין אדם לחבירו. אם אתה יכול לראות את המעלות של החבר בתוך הדעת, הוא יותר משובח. מה שאם כן כאן, שאני רוצה למשוח אותו בתור מלך, הפעולה זו שייכת לי, אני רוצה שיהיה מלך. נקרא זה "בין אדם למקום". כאן דוקא בלמעלה מהדעת היא העבודה הנכונה, שדוקא ע"י זה תהיה האפשרות להגיע לידי קבלה בעמ"נ להשפיע, אחרת הוא יפול לתוך מקבל בעמ"נ לקבל, שזהו גורם פירוד וריחוק מהקדושה.

אבל כאן נשאלת השאלה, היות לאחר שהאדם החליט ללכת למעלה מהדעת, ושלא להסתכל על כל הקושיות, מה שהגוף מתחיל לשאול, בזמן שהוא מתחיל לעבוד בדרך השפעה ואמונה למעלה מהדעת, והוא מתגבר על כל המכשולים, מה שהגוף מביא לו קושיות מכל העולם, והוא סוגר את העינים, ואינו רוצה להסתכל על שום דבר, שהוא בסתירה לבחינת מוחא וליבא, אלא החליט ללכת רק בלמעלה מהדעת.

ואחר החלטה זו, יש לפעמים, שבאים לו פתאום תירוצים יפים, שהגוף מוכרח להסכים להתירוצים שלו. אם כן הוא רואה, שהוא הולך עכשיו בתוך הדעת. ומה יש בידו לעשות, בזמן שהוא רואה עכשיו, ע"י התירוצים שקיבל מלמעלה. והוא אומר לעצמו, ומה עלי לעשות, שאין לי עכשיו מקום, שאני אוכל לעבוד למעלה מהדעת. הלא אני רואה עכשיו, שכל מה שאני עובד בעמ"נ להשפיע, אני מבין, שכך צריך להיות.

שכבר אין לו עכשיו שום קושיות על עבדות ה׳, שיהא מוכרח לעבוד למעלה מהדעת. והיות שעיקר עבודה הוא בלמעלה מהדעת, אם כן מה יש לו לעשות במצב כזה, שהוא נמצא בו.

ואאמו״ר זצ״ל אמר, שבזמן שאדם זכה לאיזה גילוי מלמעלה, ועכשיו הוא מרגיש, שכדאי להיות עובד ה׳, נמצא, שעד עכשיו, שהיתה לו עבודה בבחינת למעלה מהדעת, שהגוף לא היה מסכים לעבודה כזו, והיה צריך תמיד להתגבר, והיה זקוק שהבורא יתן לו כח להתגבר למעלה מהדעת. מה שאם כן עכשיו כבר הוא לא צריך לעזרת הבורא, היות שעכשיו הוא מרגיש, שיש לו יסוד על מה לבנות את בנין שלו. היינו, שכבר יש לו תמיכה על מה לסמוך. נמצא, בזה שעכשיו הוא פוגם באמונה, ממה שהיה משתמש מקודם, שעתה הוא כבר יכול לומר, ברוך ה׳ שנשתחררתי מהעול אמונה, שהיה עלי בבחינת לעול ולמשא. מה שאם כן עתה, כבר יש לי בסיס בתוך הדעת, כיון שקיבלתי עתה איזה התעוררות מלמעלה, שהגוף גם כן מסכים, שכדאי לקיים תורה ומצות. נמצא בזה, שהוא פוגם בהאמונה.

ואמר זצ״ל, שאז מוטל על האדם לומר, שעכשיו אני רואה, שהדרך האמיתית היא דוקא ללכת למעלה מהדעת. והראיה לזה היא, כי זה שזכיתי עכשיו לאיזו הארה מלמעלה, הוא רק בגלל שקיבלתי עלי ללכת למעלה מהדעת. לכן זכיתי שה׳ קירב אותי קצת אליו, ונתן לי איזה התעוררות מלמעלה.

וההארה זו, שקיבל עתה מלמעלה, נותנת לו תירוץ על כל הקושיות. נמצא, שזה מעיד על הלמעלה מהדעת. אם כן, ומה עלי לעשות עתה, שאני אמשיך בלמעלה מהדעת. רק להתגבר ולהתחיל לחפש דרכים, איך שיוכל להלביש את העבודה שלו בלמעלה מהדעת.

ונמצא, בזה שלא פגם כלל את האמונה שלו, שהלך בה לפני שזכה לאיזו הארה מלמעלה. כי גם עכשיו אינו מקבל את ההארה ליסוד, לבנות עליו את בנין עבודתו. אלא הוא לוקח את ההארה זו לבחינת **עדות**, שהוא הולך בדרך הנכונה, שהוא בחינת אמונה למעלה מהדעת. שרק בעבודה בבחינת זו, הקב״ה מקרב את האדם אליו, ונותן לו מקום להתקרב אליו, משום שההתקרבות הזו לא תיתן לו ליפול לתוך כלי קבלה, הנקראים ״בתוך הדעת״. היות שהבורא רואה, שהוא משתדל ללכת רק למעלה מהדעת.

היוצא מהנ״ל, בענין למעלה מהדעת יש הבדל מבין אדם למקום, לבין אדם לחבירו. כי בין אדם לחבירו, אם הוא יכול לראות את מעלות חברים

בתוך הדעת, הוא יותר משובח. אבל אם בתוך הדעת הוא רואה רק חסרונות של החברים, אז אין לו ברירה, אלא מוכרח ללכת למעלה מהדעת, ולומר, מה שאני רואה, ושומע, ומרגיש, כל זה אינו נכון ואמת. כי אי אפשר להיות, שהחברים, שאני בחרתי בהם, להתחבר עמהם, היתה לי טעות, היינו שהחישוב שלי היה בטעות.

היינו, אני חשבתי, שאני אוכל להתעשר מהם ברוחניות, משום שיש להם רכוש מה שאין בידי. לכן אם אני אתחבר עמהם, אז אני אוכל לעלות בדרגה יותר גבוהה, מכפי שחשבתי. ועכשיו אני רואה, שלמעשה אני רואה אחרת. והיות ששמעתי, שבעל הסולם זצ"ל אמר, ש**העצה היחידה, שיכולה לעזור לאדם, לצאת מאהבה עצמית, ולזכות לאהבת ה', היא אהבת חברים.**

אי לזאת, אין לי שום ברירה, אלא אני צריך להתחבר עם אלו החברים, אף על פי שלפי ראות עיני, יותר טוב יהיה בשבילי, אם אני אתרחק מהם, ולא להתחבר עמהם. אבל אין ברירה, אלא אני מוכרח להאמין למעלה מהדעת, שבאמת החברים הם עומדים כולם במדרגה גבוהה. אלא עם עינים שלי אין לי זכות לראות את מעלתם. לכן הוא מוכרח להאמין למעלה מהדעת. אבל בזמן שהוא רואה מעלת חברים בתוך הדעת, בטח שהוא היה יכול לקבל מהחברים תועלת גדולה. אמנם מה לעשות, אין ברירה.

אולם בין אדם למקום הוא סדר אחר. כי במקום שהוא יכול ללכת למעלה מהדעת, הוא יותר משובח. ומשום זה, במקום שהאדם יכול לקבל איזה סיוע מתוך הדעת, היינו אם זכה לקצת הארה מלמעלה, אז יש לו האפשרות לומר, עכשיו אני רואה, שכדאי להיות עובד ה', היות שאני מרגיש טעם בעבודה. נמצא, שהוא לקח את ההרגשה זו, שמרגיש טעם בעבודה, לבסיס ויסוד שעל זה הוא בונה את היהדות שלו. ועכשיו הוא כבר מבין עם הדעת שלו, כדאי לקיים תורה ומצות. נמצא, שכל הבסיס שלו נבנה על התנאי הזה. זאת אומרת, שבזמן שיש לו טעם בעבודה, אז הוא כדאי לשמוע בקול ה'. משמע מזה, שאם לא כן, היינו שבאם אין לו טעם בעבודה, אין הוא מסוגל לקיים מצות ה'.

וידוע, שקבלת מלכות שמים צריכה להיות "בכל נפשך ובכל מאודך". היינו, אפילו שנוטל ממנו את נפשו. שמשמע, שאפילו אין לו שום חיות, אפילו בחינת נפש אין לו, גם כן מחויב להיות עובד ה', ולא להעמיד תנאים להבורא, ולומר לו, אם אתה תמלא את רצוני, מה שאני מבין שזה חסר לי, היינו שבדבר זה אני מרגיש חסרון, אם תמלא את חסרוני, אני מבטיחך שאני אהיה עובד ה', ובאם אין אתה תמלא את כל חפצי, מה שאני מבין,

שזה נחוץ לי, אין אני יכול לקבל עלי את כל מה שאתה ציווה אותי על ידי משה רבנו עליו השלום.

אלא האדם צריך לקבל עול מלכות שמים בלי שום תנאים. היינו, אפילו למעלה מהדעת. ויותר מזה, שעל האדם לומר, שזה שאנחנו מוכרחים לעבוד בלמעלה מהדעת, זה הוא לא מטעם שאין הבורא יכול לתת לנו דעת. אלא אנו צריכים להאמין, שכל זה הוא לתועלת שלנו. נמצא, שבין אדם למקום צריכים דוקא להשתדל, שיהיה בלמעלה מהדעת. ואם הוא מקבל איזה דעת, הוא צריך לנהוג כנ"ל.

מהו, שובה ישראל עד ה' אלקיך, בעבודה

מאמר ב', תשנ"א

הכתוב אומר "שובה ישראל עד ה' אלקיך, כי כשלת בעוונך. קחו עמכם דברים, ושובו אל ה'. אמרו אליו, כל תישא עוון וקח טוב, ונשלמה פרים שפתינו". ויש להבין, מהו הקשר, שמשמע, היות "כי כשלת בעוונך", לכן "שובה עד ה' אלקיך". וכמו כן מהו "אמרו אליו, כל תישא עוון". וכמו כן יש להבין מה שאמרו חז"ל "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, שנאמר, עד ה', אלקיך" (יומא פ"ו).

ידוע שבסדר עבודה יש להבחין לב' בחינות:

א) מה שנוגע לכל הכלל. שהעבודה שלהם הוא בבחינת המעשה, ועל הכוונה אין הם עובדים, היינו לכוון שיהיה בעל מנת להשפיע. ולכן בבחינת המעשה פחות יותר כולם חושבים שהם בסדר. אלא כל אחד מאמין, שבטח אי אפשר להיות שהאדם יהיה שלם. לכן בדרך כלל הוא חושב עצמו שלם, וכשהוא מסתכל על חבריו, הוא רואה את החסרונות שלהם, שהם לא בסדר. מה שאם כן הוא בסדר.

אלא חסר לו משהו. ועל זה הוא מתרץ, הלא כתוב "אין צדיק בארץ, אשר יעשה טוב ולא יחטא". לכן בטח גם הוא בעל חסרון. וגם הוא נזהר במידת השפלות, כמו שאמרו חז"ל "מאוד מאוד הוי שפל רוח". הגם שהוא

רואה, שהוא יותר מרומם משאר אנשים, ומכל מקום הוא מאמין באמונת חכמים, והוא מאמין למעלה מהדעת, בטח הוא שפל, היינו שהוא יותר גרוע משאר אנשים. אולם זהו הוא אצלו בבחינת אמונה למעלה מהדעת.

נמצא, שאלו אנשים **השייכים לבחינת הכלל**, כשהם עוסקים בתורה, הם לא יכולים להרגיש שיש להם עוונות, ושהם יותר גרועים משאר אנשים. אלא באופן כללי הם מרוצים מעבודה שלהם. לכן כשבא חודש אלול ועשרת ימי תשובה, שאז הזמן שצריכים לעשות תשובה, יש להם אז עבודה רבה, למצוא אצלם עוונות, שצריכים לעשות תשובה עליהם.

אחרת הם נידונים בבית דין של מעלה, שיכולים חס ושלום לתת להם עונשים על מעשיהם. הם מבינים, שאפשר להיות, שהשכר, מה שמגיע להם לפי הבנתם, זה לא יהיה. היינו, שיהיה להם פחות שכר. אבל לא עונשים, על זה אין מה לדבר. היות שהם יודעים בעצמם, שיש להם הרבה תורה והרבה מצות.

מה שאם כן אלו אנשים, **שעובדים בבחינת הפרט**, כלומר שהם רוצים לזכות לבחינת דביקות בה׳, והם מבינים, שהתו״מ מה שהם מקיימים, הוא רק בבחינת תרי״ג **עצות**, איך להגיע לזכות להיות דבוק בה׳. כלומר, שלא תהיה להם רק דאגה אחת, איך לעשות נחת רוח ליוצרו, ולתועלת עצמם אינם דואגים.

ובטח הגוף מתנגד לזה, ומביא לו טענות צודקות, איך מה שהוא מדבר, הוא נכון. ומתחיל להביא לו ראיות מכל העולם, שאף אחד לא הולך בדרך כזה לבטל את הרצון לקבל לעצמו, ולעסוק רק לשם שמים. והאדם רוצה להתגבר על העוונות, מה שהרצון לקבל מביא לו מחשבות, מה שהם נגד האמונה. שזוהי טענת פרעה, שאמר ״מי ה׳, אשר אשמע בקולו״.

נמצא, שהאדם נכשל בעוון של כפירה חס ושלום. ועד כמה שהאדם מתגבר, הוא בא ומתגבר על האדם. זאת אומרת, עד כמה שהאדם רוצה להאמין בה׳, שהוא משגיח על העולם בבחינת טוב ומטיב, הגוף מראה לו את ההיפך. וממילא הוא נמצא תמיד בכשלונות, והוא רואה, שהוא דבר שאין לו סוף, והוא נמצא בעליות וירידות, ולא יודע מה לעשות נגד זה.

על זה הכתוב אומר ״שובה ישראל עד ה׳ אלקיך״. ומדוע מוכרח להיות ״עד ה׳ אלקיך״. זהו מטעם ״כי כשלת בעוונך״. כלומר, היות שאתה נכשלת בעוונך, היינו מעוון של אמונה, ואתה מרגיש עכשיו, שאתה הוא אדם הכי

שפל שבעולם, כי המחשבות ורצונות שיש לך, אין לאף אחד בעולם, שיהיו כל כך בתכלית השפלות. ואתה מרגיש, שאתה מרוחק מרוחניות מכל וכל.

כלומר, החילוניים, אין הם אומרים, שהם מרוחקים מהרוחניות, היות שהם בכלל לא מאמינים שיש רוחניות בעולם. וכמו כן הדתיים, שמאמינים בתו"מ, הם לא מרגישים שהם מרוחקים, כנ"ל, שכל אחד מרגיש עצמו פחות או יותר שהם בסדר. ואם הוא רואה איזה חסרון בעצמו, בטח שיש לו איזה תירוץ על עצמו. ובעיקר שהאדם רואה, שכל העולם חיים חיי שלוים, והוא נמצא במצב של מלא כשלונות, בעוונות. ואין הוא רואה שום מוצא לצאת מהמצב הזה.

לכן אין לו עצה אחרת אלא "שובה ישראל". האדם צריך לשוב לה', ולא נסוג ממנו עד שיזכה שה' יהיה אלקיך. כלומר, שיזכה לאמונה שלימה, אחרת הוא יהיה נשאר בהכשלונות. לכן מוטל על האדם להשתדל ולעשות כל מה שבידו, עד שירחמו עליו מלמעלה, ויתנו לו את הכח, הנקרא "רצון להשפיע".

ובהאמור נבין מה שכתוב "קחו עמכם דברים". היינו אלו הדברים, שהגוף מדבר אליכם, וטוען, שלא כדאי לעבוד לשם שמים, אלו דברים קחו, בעת שובו אל ה'. אמרו אליו "כל תישא עוון". היות שהדברים האלו, מה שהגוף אומר לנו, אין בידינו להתגבר עליהם, אלו הדברים אותם קחו, בעת אשר אתם שבים אל ה'. ואומרים "כל", שרק אתה הוא ה**כל** יכול, שאתה יכול לתת לנו טבע שני, הנקרא "רצון להשפיע". אתה "תישא עוון", שאתה יכול לקבל את העוון שלנו, ולתקנו, שרק אתה הוא הנושא עוון שלנו, ולנו אין שום כח.

אולם אנחנו מאמינים, שכל אלו הדברים, שהגוף מדבר אלינו, אתה הוא נתת לו את הדברים האלו, ובטח שאתה שלחת לנו, בטח זהו לטובתינו. לכן אמרו אליו "כל תישא עוון וקח טוב". כלומר, קח את הטוב הזה ששלחת לנו. היינו, אלו דברים, שהגוף היה טוען נגד ה', אתה מוכרח לתת טבע אחר, הנקרא "רצון להשפיע". כי אחרת אנחנו אבדנו, היות שאנחנו מלא כשלונות.

וזה שכתוב "ונשלמה פרים שפתותינו". ואנחנו רוצים, במקום שאנו נמצאים, במקום "שפתותינו", ש"שפתים" הוא בחינת הסוף שבדבר, היינו מחוץ לקדושה. לכן היות שע"י הרצוניות שבנו, אנו נמצאים מחוץ לקדושה, לכן אנו מבקשים ממך "ונשלמה פרים שפתותינו". כלומר, במקום שאנחנו

נמצאים בשפתים, בסוף, אנחנו רוצים, שאנחנו נהיה שלמים עם פירות, שהיא בחינת "פרים", היינו פריה ורביה במעשים טובים.

ובהאמור נבין מה שאמרו חז"ל "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד". והיינו כנ"ל, כי אלו אנשים, שהם שייכים לבחינת הכלל, הם לא מרגישים, שיש להם כשלונות. בעוון, הנקרא "עוון הראשון". היות שהם מרגישים, שיש להם אמונה. והם בסדר. כי הגם שאין להם רק אמונה חלקית, כמו שמבואר (הקדמה לתע"ס, אות י"ד) אבל הם לא מרגישים את זה.

לכן הם חושבים, שהם בשלימות. מה שאם כן, אלו אנשים ששייכים להפרט, היינו שהם רוצים, שיהיה רק רשות אחד, היינו רשות היחיד, כלומר שהם רוצים לבטל את רשות עצמו, הנקרא "רצון לקבל", אלא שיהיה מגולה בעולם רק רשותו של הקב"ה, אז הם מרגישים, איך שהגוף מתנגד לזה, והם רוצים לחזור בתשובה, היינו לשוב לה', והתשובה הזאת מגיע עד כסא הכבוד.

אולם יש להבין, מהו ענין "כסא הכבוד" בעבודה. ידוע, שמלכות נקראת "כסא הכבוד", כמו שכתוב בהקדמת ספר הזהר (דף מ"ה, אות ל"א) וזה לשונו "כי סוד הכסא הוא בב' בחינות:

א) שהוא מכסה על המלך, בסוד "ישת חושך סתרו". ומשום זה כסא מלשון "כיסוי".

ב) היא מגלה כבוד המלכות בעולמות, בסוד הכתוב "ועל הכסא דמות כמראה אדם".

והענין הוא, שאנו צריכים להאמין, שהצמצום וההסתר, שהיו, הוא תיקון עבור הנבראים. כלומר, שדוקא ע"י ההסתר והכיסוי, שנעשה, אז הנבראים יגיעו לשלימותם. ושצריכים להאמין למעלה מהדעת על ההנהגה, שהקב"ה מנהיג את העולם הוא בבחינת טוב ומטיב, אלא, מה שאין אנו רואים זה, אלא שהנהגת טוב ומטיב מוסתר מאתנו, ואנו צריכים להאמין, שבאמת ההשגחה היא בבחינת טוב ומטיב, אלא שיש על זה כיסוי, המכסה את זה.

והגם שהגוף מתנגד לזה, כי הוא טוען "אין לדיין, אלא מה שעיניו רואות", ולא להאמין למעלה מהדעת. והאדם רוצה להתגבר על טענת הגוף. זוהי עבודה קשה. ויש בזה עליות וירידות.

וכשהאדם צועק לה', שיעזור לו, שיוכל לקבל על עצמו את הכיסוי הזו. כלומר, שיהיה בידו להאמין, שבאמת ההשגחה היא בבחינת טוב ומטיב,

אלא הוא עדיין, אין לו זכיה לראות זה. נמצא, שעל ידי עבודה זו, הוא נעשה מרכבה להכסא. היינו, שמקבל על עצמו את הכסא הזו, אף על פי שזהו הסתרה ממש. ואז נעשה מהכסא הזה בחינת "כסא הכבוד". כלומר, שזוכה, שכבוד השכינה יושבת על הכסא.

נמצא, **שבשיעור, שהיה מקודם בבחינת "כסא", שהיא בחינת הסתר, נעשה שהיה בבחינת "שכינתא בעפרא", נעשה עתה לבחינת "כסא הכבוד"**. וזה שכתוב, שהכסא שהוא מכסה על המלך, בסוד "ישת חושך סתרו". היינו, שאינו מאיר הכסא, אלא שהיא בחינת חושך. וצריכים להתגבר על החושך, ולומר "עינים להם ולא יראו".

נמצא, שבזמן "הכסא", המצב הזה נקרא "כי כשלת בעוונך". שיש להאדם במצב "הכסא" עליות וירידות. ואין האדם רואה, שהעבודה הזו יקח סוף. אלא תמיד הוא בהלוך ושוב. היות שבזמן הכיסוי קשה להאדם להתגבר ולומר, שהקב"ה מתנהג בבחינת טוב ומטיב.

לכן מוטל על האדם הזה לעשות תשובה, שהוא, שמהכסא, שהיא בבחינת "ישת חושך סתרו", יתגלה בחינת הב' שבכסא, שהיא מגלה כבוד המלכות בעולמות, בסוד הכתוב "ועל הכסא דמות כמראה אדם".

וזה שכתוב "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד". פירוש, שהתשובה צריכה להיות, שהאדם צריך לזכות לבחינה ב', שבפירוש "כסא", שהיא "כסא הכבוד". וזהו "שובה ישראל עד ה' אלקיך".

וענין "כי כשלת בעוונך" יש לפרש, כי בזמן שהאדם רוצה לעשות תשובה, היינו שהאדם שנפרד מה' מטעם הרצון לקבל, שהיא בהפכיות הצורה מהבורא, ורוצה להתחבר עם הבורא, שיהיה לו אז בחינת השתוות הצורה, אז הוא רואה, ש"הנסתרות לה' אלקינו".

כלומר, בזמן שהוא רוצה לעשות משהו לה', היינו לתועלת ה', הוא טעם "נסתר". היינו, שנסתר אז ממנו טעם של העבודה. מה שאם כן בזמן שהוא עובד לתועלת עצמו, הנקרא "לנו ולבנינו", אז הטעם מגולה אצלנו. כלומר, "הנסתרות" ו"הנגלות" הכוונה על הטעם.

זאת אומרת, בזמן שהאדם עובד לתועלת ה', הנקרא "לה' אלקינו", אז טעם עבודה נסתר. מה שאם כן לתועלת עצמו, שנקרא "לנו ולבנינו". אז הטעם נקרא "נגלות", הטעם עבודה מגולה. נמצא, שזה גורם לנו כשלונות. וזה שכתוב "כי כשלת בעוונך". לכן אין עצה אחרת, אלא שהאדם צריך לשוב לה'. ועל זה אמרו "וכל תישא עוון וקח טוב".

ובהאמור יש לפרש זה שכתוב ב"ברכת המזון" "ונמצא חן ושכל טוב בעיני אלקים, ואדם". ויש להבין, בשביל מה צריכים לבקש מה', שנמצא חן בעיני אדם. מה הכוונה, שבני אדם יכבדו אותנו ויתנו לנו כבוד. מה זה שייך לעבודה. אלא כנ"ל, שאנחנו מבקשים מה', שנמצא חן בעיני אלקים. ומה אנו רוצים ממנו, שיתן לנו בחינת "אדם". היות מצד הטבע, האדם נברא עם הרצון לקבל, שנקרא בחינת "מלכות", שהוא בחינת שם ב"ן, שגימטריא בהמה.

לכן אנו מבקשים, שנמצא חן בעיני אלקים, שיתן לנו בחינת אדם, כמו שאמרו חז"ל "אתם קרויים אדם, ולא אומות העולם". שאדם גימטריא מ"ה, שהוא בחינת משפיע. כלומר, שמבקשים, שנמצא חן בעיני אלקים, שיתן לנו בחינת "אדם". וזה שכתוב "ונמצא חן בעיני אלקים, **ואדם**", שיתן לנו בחינת **אדם**.

נמצא, שהאדם צריך להתפלל רק על דבר אחד, היינו שה' יקרב אותו. כי "קירוב" ברוחניות נקרא השתוות הצורה. כלומר, שהוא רוצה, שה' יתן לו את הרצון להשפיע, הנקרא "טבע שני".

ובזה יש לפרש מה שכתוב (תהילים, קמ"ז) "הרופא לשבורי לב". ויש להבין, מהו שה' רופא לשבורי לב. והענין, כי ידוע שעיקר אצל האדם הוא הלב, כמאמר חז"ל "רחמנא ליבא בעי". ש"לב" הוא הכלי המקבל את הקדושה מלמעלה. וזהו כמו שאנו לומדים בשבירת הכלים, שענינו הוא, שאם הכלי שבור, כל מה שנותנים בתוכו, הכל הולך לחוץ.

כמו כן אם הלב שבור, היינו שהרצון לקבל הוא השולט על הלב, נמצא, שלא יכול שם לכנס שפע, מסיבת שכל מה שהרצון לקבל מקבל, הכל יוצא להקליפות. וזה נקרא "שבירת הלב". לכן כשהאדם מתפלל לה', ואומר "אתה מוכרח לעזור לי, כי אני יותר גרוע מכולם, מסיבת שאני מרגיש, שהרצון לקבל שולט בלבי, ובגלל זה אין שום דבר שבקדושה יכול לכנס בתוך לבי, ואיני רוצה שום מותרות, אלא פשוט שאני אוכל לעשות משהו לשם שמים, ואין לי שום אפשרות לזה, לכן רק אתה יכול להושיע לי".

ובזה יש לפרש מה שכתוב (תהילים, ל"ד) "קרוב ה' לנשברי לב". פירוש, אלו אנשים, שמבקשים מה', שיעזור להם, שהלב שלהם לא יהיה שבור, אלא שיהיה שלם. וזה אפשר להיות רק אם האדם זכה לרצון להשפיע. לכן הוא מבקש מה', שיתן לו את הרצון להשפיע. כי הוא רואה, שלא חסר לו שום דבר בעולם, אלא שתהיה בידו יכולת לעשות מעשים לשם שמים.

נמצא, שהוא מבקש רק קרבת ה׳. ויש כלל ״מידה כנגד מידה״. לכן ה׳ מקרב אותו. וזה שכתוב ״קרוב ה׳ לנשברי לב״.

ובהאמור נבין מה שכתוב שם ״שומר כל עצמותיו, אחת מהנה לא נשברה״. וזהו כנ״ל, שהעצם של האדם הוא הלב, היינו הרצון שישנו בהלב. וכל פעם הרצונות שבאדם מתחלפים בעליות וירידות. וה׳ שומר את הרצונות שלהם, שלא יתערב הרצון לקבל בתוך הרצונות של קדושה.

וזה שכתוב ״אחת מהנה לא נשברה״. היינו, היות שהרצון לקבל גורם לשבירת הכלים, וכשהבורא שומר אותו, היינו שהוא מקרב את האדם, הנקרא ״השתוות הצורה״, בזה שהוא נותן לו טבע שני, הנקרא ״רצון להשפיע״, זה נקרא ״שומר ה׳״, כמו שכתוב ״שומר פתאים ה׳״. היינו, מי שמרגיש עצמו שהוא פתי, שאין לו שכל, שישמור את עצמו, שלא יפול תחת שליטת הס״א, הנקרא ״רצון לקבל לעצמו״, והוא מבקש מה׳, שישמור אותו. נמצא, שהאדם נותן את האתערותא דלתתא, שזה נקרא ״רצון״ וכלי, אז ה׳ נותן לו את האור.

מה שאם כן כשהאדם נמצא בזמן העליה, ואז הוא חושב שכבר הוא לא צריך לעזרת ה׳, היות שיש לו עכשיו בסיס של הרגשה, שנקרא אצלו בחינת ״ידיעה״. היינו, שעתה הוא יודע על איזו מטרה הוא עובד. כבר העבודה שלו אינה למעלה מהדעת, היות שיש לו כבר בסיס על מה לסמוך. היינו, על הרגשה הזו, שהוא מרגיש, שהמצב הזה טוב לו. ועל הבסיס הזה הוא קובע את העבודה.

אז תיכף זורקים אותו מלמעלה, ושואלים אותו כאילו ״איפה החכמה שלך, שאתה אמרת, שאתה כבר יודע על מה שהעבודה נתמכת״. אלא כל זמן שהאדם חושב את עצמו לפתי, היינו שהבסיס של העבודה הוא למעלה מהדעת, והוא זקוק אז לעזרת ה׳, אז האדם אומר ״אם ה׳ לא יבנה בית, שוא עמלו בוניו בו״. ודוקא באופן כזה נקרא הבורא ״שומר ישראל ה׳״.

ובזה מובן, מהו שהאדם נמצא בצרה, בעבודה. התשובה היא, ידוע, ש״צר״ נקרא חוסר חסדים. לכן, בזמן שהאדם רואה, שאין בידו לעשות שום דבר בעל מנת להשפיע, שזה נקרא, שאין בידו לעשות חסד, אלא רק לתועלת עצמו, והוא רואה, שבמצב שבו הוא נמצא, אף פעם לא יהיה בידו לזכות לדביקות ה׳, והוא מצטער על זה. ומה האדם יכול לעשות. על זה, זאת אומרת, אין לאדם לעשות שום דבר שיעזור, אלא לצעוק לה׳. וה׳

שומע. "ומכל צרותם" היינו מכל מצב. שהוא נמצא במצב הצרות, שהוא חוסר חסדים, שאי אפשר לו להתגבר על מעשיו, ה' מציל אותו, כמו שכתוב "מכל צרותם הצילם". מה שכתוב "אין לו צרות", היינו שאינו מצטער, מזה שאינו בידו לעשות משהו בעל מנת להשפיע. לכן אין לו כלי, שה' יציל אותו, היות שהוא מרגיש, הוא בסדר המצב שבו הוא נמצא.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (חולין, קל"ג) "כל השונה לתלמיד שאינו הגון, נופל בגיהנום". ויש להבין, הלא כתוב "אמר הקב"ה "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". אם כן בטח מי שיש לו יצר הרע, ואינו יכול להתגבר עליו, אמר "בראתי תורה תבלין". הלא רואים אנו, שצריכים ללמוד תורה, אפילו בזמן שהוא לא הגון.

ויש לפרש זה על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל, על מה שכתוב "יהיב חכמתא לחכימין". הלא "לטפשים" היה צריך לומר. ותירוץ, כי מי שמחפש חכמה, אף על פי שעדיין אין לו, כבר נקרא "חכם", היות רצונו הוא להיות חכם. וכמו כן יש לפרש כאן, כי מי שרוצה להיות הגון, כבר נקרא "תלמיד הגון".

זאת אומרת, מי שרוצה ללמוד תורה, מסיבת שהוא רוצה להיות הגון, כבר נקרא "הגון". והוא מטעם, שהיות שהוא מרגיש, שהוא מרוחק מעבדות ה', היינו שאין הוא יכול לעבוד אלא לתועלת עצמו, והוא שאינו הגון, ורוצה להיות הגון, אבל לא הולך לו, לאלו אמרו "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין".

לכן יש לפרש "אסור ללמוד תורה לתלמיד שאינו רוצה להיות הגון". מה שאם כן מי שרוצה להיות תלמיד הגון, מותר לו ללמוד.

סוכה

מהו חטא גדול או קטן, בעבודה ..... קלג (133)

מהו חטא גדול או קטן, בעבודה

מאמר ב׳, תשמ״ט

קודם כל אנו צריכים לדעת מהו נקרא ״עבודה״. זאת אומרת, במילת **עבודה**, שאנו משתמשים, מהו פירוש. יש לדעת, שניתן לנו לקיים תרי״ג מצות התורה, וז׳ מצות דרבנן. וכמו כן יש לנו לקיים את מנהגי ישראל, מה שגדולי ישראל הנהיגו, כל מקום לפי מנהגו. והם קבעו לנו, מהי מצוה גדולה ומהי עבירה גדולה.

דוגמא, חז״ל אמרו ״גדול כיבוד אב ואם, שהחמיר בו הקב״ה יותר מכבודו״ (ירושלמי, פ״א, ה׳, א׳). או ״גדולה גמילת חסדים יותר מן הצדקה״ (סוכה, מ״ט). ורבות כהנה יש בחז״ל. וכן על דרך זה אנו רואים בעבירות. שחז״ל אמרו ״גדול עונשו של לשון הרע מעונש של עבודה זרה״ (מדרש גדול וגדולה, פי״ח).

נמצא, שהם קבעו מהי מצוה גדולה ומהי מצוה קטנה, זה לגבי זה. וכמו כן לגבי עבירה קבעו, מהי עבירה גדולה, וכנגד זה מהי עבירה קטנה. ומה שהם קבעו, אנו צריכים להאמין שכך הוא, שזה ענין **אמונת חכמים**, שאנו צריכים להאמין מה שאמרו. ואסור להרהר אחריהם. וכל זה נקרא בחינת ״תורה״. כלומר, שאין יד אדם שום שייכות לנוגע בזה.

״עבודה״ נקראת על שם האדם, מה שהוא עושה. היות שהאדם העובד, הוא עושה את השיעורים, איך לקיימם. כלומר, אין הכוונה שעל **המעשה** הוא ברשותו של אדם, לעשות שם איזה שינויים חס ושלום. אלא הפירוש הוא על **הסיבה**. כלומר, שבשביל הסיבה הזו הוא מקיים תורה ומצות. בזה יש שיעורים מצד העובד.

וזהו כמו שאומר הרמב״ם ז״ל (בהלכות תשובה, פרק י״א) וזה לשונו ״לפיכך כשמלמדין את הקטנים, ואת הנשים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותם, אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר. עד שתרבה דעתן, ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט״.

רואים אנו, שהרמב"ם אומר, שיש שיעורים בהסיבה. דהיינו נשים, ולקטנים, וכלל עמי הארץ, להם יש **סיבה של שלא לשמה**.

ואלה, שכבר הרבה דעתן והחכימו חכמה יתירה, להם נותנים סיבה אחרת, שהיא **הסיבה דלשמה**, שהם שצריכים לעבוד בעמ"נ להשפיע נחת רוח ליוצרו, ולא לתועלת עצמם.

נמצא לפי זה, שבבחינת המעשה אין הבדל בין קטן לגדול. מה שאם כן בבחינת הכוונה, היינו בבחינת הסיבה, שבשבילה מקיימים תו"מ, כן יש הבדל בין סוגי אנשים. כלומר, יש אנשים, ששייכים להכלל. היינו, כמו שאומר הרמב"ם ז"ל "כלל עמי הארץ". שיש הבחן בין הכלל להפרט. זאת אומרת, שיש אנשים פרטיים, שהם לא רוצים ללכת בתלם של הכלל, כלומר לעבוד לתועלת עצמם, אלא שנתעוררת בלבם תשוקה לעבוד בעל מנת להשפיע.

ויש לדעת, כי העבודה דלהשפיע נקראת, שהאדם הוא הנותן. מה שאם כן בהעבודה דלקבל שכר, הקב"ה הוא הנותן. ויש בזה הבחן גדול מאוד. כי בזמן שסיבת העבודה היא מה שמקבל תמורתו, נמצא, **שהאדם מסתכל על גודל המצות, כפי שיעור התמורה.** כלומר, שאם יש תמורה גדולה וחשובה תמורת העבודה, זה נקרא אצל האדם "מצוה גדולה", היות שהוא מסתכל על השכר.

מה שאם כן בעבודת דלהשפיע, שהאדם הוא הנותן, **אז מסתכלים על גודל המקבל, כלומר למי האדם נותן.** וכל שהמקבל הוא יותר חשוב, אז הנתינה זו יותר גדולה וחשובה, כמו שאמרו חז"ל "באדם חשוב, באם נתנה היא, ואמר הוא, הרי את מקודשת, הרי זה דומה כאילו נתן הוא, מטעם בההוא הנאה דמקבל מניה".

הרי אנו רואים, שגדלות הנתינה תלויה למי שאנו נותנים. בזה מודדים את גודל המעשה. זאת אומרת, שאם נותנים לאדם גדול, נקרא "נתינה גדולה" ואם נותנים לאדם קטן, הרי זה "נתינה קטנה".

ומזה אנו יכולים למדוד את שיעור העבודה של השפעה. כלומר, אם האדם משפיע למלך קטן, הרי היא עבודה קטנה, היות שאין הנותן מתפעל כל כך בעת שנותן למלך קטן. מה שאם כן אם האדם משפיע למלך גדול, אז המעשה של הנתינה הוא מעשה גדול, היות "בההוא הנאה דמקבל מניה". היא הנאה גדולה, משום שמשפיע למלך גדול.

הרי אנו רואים, שענין גדלות וקטנות של נתינה תלוי בהעובד בעצמו. כלומר, שהעובד בתו"מ הוא הקובע לאיזה סוג הוא שייך, כנ"ל. שאם האדם

עדיין נמצא בבחינת החינוך, הנקרא "מצות אנשים מלומדה", כלומר, שהוא עדיין עובד בתורה ומצות מטעם קבלה עצמית, כנ"ל בדברי הרמב"ם, שאומר "כשמלמדין את הנשים וקטנים וכלל עמי הארץ, מלמדין אותם בעמ"נ לקבל שכר", הנקרא "שלא לשמה".

וענין "מלומדה" פירושו, כמו שהוא רגיל לעבוד עד עכשיו, שהיה הזמן של שלא לשמה, אדם הזה מודד קטנות וגדלות לפי שיעור השכר. מה שאם כן אלו שעובדים בעל מנת להשפיע, הם מודדים לפי שיעור גדלות של המקבל את העובד, כנ"ל.

ובהאמור נבין, שיכול להיות שני אנשים, שעושים אותה מצוה. ולאחד נחשב זה למצוה גדולה, היות שהוא נותן את העבודה שלו למלך גדול. אם כן הוא מרגיש, שהוא משמש למלך גדול. לפיכך הוא שש ושמח, ויש לו התרוממות הרוח מזה שיש לו זכיה גדולה, שנותנים לו רשות לכנס ולשמש מלך גדול. ואין קץ להשמחה שלו.

מה שאם כן השני, שהוא לא חושב, שכל מה שהוא עושה, הוא משמש בזה למלך גדול, אלא למלך קטן. כלומר, שהוא רואה, שאף אחד לא מחשיב אותו לשמור את מצותיו. אלא הוא ריחם על המלך הזה, ושומר מצותיו. אז האדם מבין, שהמלך צריך להתחשב עמו, היות שהאדם מרחם על המלך, בזמן שאף אחד לא רוצה להסתכל על המלך. והאדם הזה מודד מה המלך משלם לו בעד עבודתו.

ואם אינו מאיר לו השכר שמלך נותן לו, הגם שעושה את כל מה שהמלך ציווה עליו, לכן הוא עושה זה בעצלתיים, בלי חיות, היות שאינו מאיר לו את השכר, מה שהמלך יתן לו תמורת עבודתו.

ולפי זה יוצא, באלו שני אנשים, שעושים אותו דבר, ולאחד נחשב זה, שעושה מצוה גדולה, מסיבת שמקבל הרבה חיות והתרוממות רוח, בזה שהוא משמש מלך גדול. ולהשני אין לו מצב מרומם, ועושה זה בהכרח, משום שלא מאיר לו את השכר, למה שהוא חשוב שיקבל אח"כ.

לכן ההבדל ביניהם הוא גדול מאוד. כי אחד חושב על המצוה שהוא עושה, מצוה קטנה, כלומר קטן בחשיבות. ולהשני נחשב זה למצוה גדולה, כלומר שהוא אומר, שאין בידו שכל להעריך את חשיבותה וגדלותה של המצוה, שהוא מרגיש עכשיו בה, היות שהוא לא צריך לשום שכר שיתנו לו אח"כ.

אלא עכשיו כבר הוא מרגיש את השכר, בזה שיש לו הנאה גדולה, בזה שזכה לשמש מלך גדול. נמצא, שהוא שמח משום שכבר קיבל את השכר. והוא לא צריך להאמין, שיקבל שכר. ואין לו שום ספיקות על השכר, שנוכל לומר, שהוא לא שמח, היות שהוא בספק על ענין שכר ועונש, מטעם, שהוא כבר קיבל את השכר תיכף על המקום, ואין מצפה לשכר אחר.

אלא זה שהוא מאמין, שהוא משמש מלך גדול, מזה הוא נהנה. ובשביל זה, היינו שכדאי להיוולד, בכדי להיות לו זכיה לשמש מלך גדול. נמצא, שהאדם בעצמו הוא הקובע מהי נקראת "מצוה גדולה" ומהי "מצוה קטנה".

אולם לפעמים יכול להיות להיפך, דהיינו זה שהולך על קו אחד, שכל מעשיו הם רק לכוון שהמעשה יהיה בסדר, בכל פרטיה ודקדוקיה, ועל הסיבה שבשבילה הוא עוסק בתורה ומצות, הוא בכדי לקבל אח"כ שכר בעולם הזה או בעולם הבא, והוא מאמין בשכר ועונש, כשהוא עושה את המצוה, ומדייק לעשות את המצות החשובות ביותר, מה שאמרו חז"ל, איזו מצוה הוא גדולה, ואיזו מצוה היא פחות חשובה.

וכשעושה את המצוה, מה שהוא בחר, שזוהי מצוה גדולה, הוא שמח, ומרגיש עצמו, שהוא אדם החשוב ביותר משאר אנשים, היות שיהיה לו שכר יותר משאר אנשים, וממילא הוא עושה את המצוה בהתלהבות גדולה.

מה שאם כן החבר שלו, שהוא עושה אותו מצוה גדולה מה שהחבר שלו עושה. אבל הוא לא רוצה לעבוד בעל מנת לקבל שכר, אלא רוצה לעבוד בעל מנת להשפיע. ובכדי לעבוד בעל מנת להשפיע, אז האדם צריך להאמין, שהוא משמש מלך גדול וחשוב, שכדאי לשמש אותו בלי שום תמורה. ואם האמונה שהוא מאמין בה', אינו יכול להרגיש בעצמו, שהוא משמש מלך גדול, אין לו אז כח לעבוד בשמחה.

אלא שהוא עובד אז בכפיה, שהוא מתגבר על ההתנגדות, מה שהגוף נותן לו להבין, שלא כדאי לעבוד בעמ"נ להשפיע למלך קטן. ואומר לו, בשלמא החבר שלך, שהוא עובד בכדי לקבל שכר, אם כן מה חשוב אם הוא מלך גדול או קטן. כי בעיקר מסתכלים על השכר.

ומהו ההבדל בין שהוא מלך גדול או קטן. כי עיקר השכר עושה אותו למלך גדול. ואם הוא נותן שכר קטן, זה נקרא "מלך קטן". נמצא, כאן הוא סדר אחר מבין להשפיע נחת רוח ליוצרו, שזהו כל הסיבה המחייבו לעסוק בתו"מ, לבין שהסיבה שלו המחייבו לעסוק בתו"מ הוא בכדי לקבל שכר.

רואים אנו, שאי אפשר לקבוע את האמת לפי הרגשת האדם. כי זה שהאדם רואה, שהוא עובד בשמחה ובהתלהבות גדולה, זה עוד לא אומר, שהוא הולך על דרך הנכונה, כנ"ל. לכן אמרו חז"ל "עשה לך רב", שרק הרב יכול להדריכו ולקבוע באיזו דרך הוא הולך.

מה שאם כן אדם העובד, הגם שהוא המרגיש, מה זה טוב ומה זה רע, מכל מקום האדם בעצמו אינו יכול לדעת את האמת, מסיבת שעדיין אין להאדם להבין, אלא בירור אחד, שהוא בירור "**מר ומתוק**". היות שבזמן שיש לו שמחה ועובד בהתלהבות, הוא מרגיש טעם של "מתוק". לכן אומר האדם, שהוא הולך על דרך הנכונה. ובזמן שהאדם צריך לעבוד על דרך הכפיה, האדם מרגיש ש"מר" לו. האדם מבין אז, שהוא נמצא במצב של ירידה. וההבחנה זו האדם לוקח לדעת, שזהו בירור אמיתי.

אולם הבירור הזה של "מר ומתוק" היה לפני חטא דעץ הדעת. מה שאם כן לאחר חטא דעץ הדעת, ניתן לנו בירור אחר, הנקרא, בירור של "**אמת ושקר**". כלומר, שיכול להיות, שהאדם מרגיש מצב של מתוק אבל זהו בבחינת **שקר**. ויכול להיות מצב, שהאדם מרגיש שהוא "מר" אבל זהו **אמת**.

וזהו כמו שכתוב בהקדמה לפנים מסבירות (אות ט"ז) וזה לשונו "וצריכים לדעת טוב של ב' מיני הביאורים, הנוהגים אצלנו:

בירור א' נקרא בירורי טוב ורע.

בירור ב' נקרא בירורי אמת ושקר.

והנה בירור הא' הוא כח הפועל גופני, שאופני פעולתו ע"י הרגש מר ומתוק, שהוא ממאס ודוחה צורת המר, כי רע לו. ונאהב לו ומקרב צורת המתוק, כי טוב לו, וכו'.

ונוסף עליהם מין האדם, שהטביע בו ה' יתברך כח פועל שכלי, שאופני פעולתו בבירור הב', שדוחה עניני שקר וריקות, במיאוס עד להקאה, ומקרב ענינים אמיתיים, וכל תועלת באהבה גדולה. ובירור זה נקרא "בירור אמת ושקר". ואינו נוהג אלא במין האדם. כל אחד ואחד לפי שיעור.

ותדע, שכח הפועל הזה הב', נברא והגיע להאדם בסיבת עטיו של הנחש. כי מצד היצירה, לא היה לו זולת כח הפועל הא', מבירורי טוב ורע, שהיה די ומספיק לו לתועלתו בעת ההיא".

ובהאמור אנו רואים, שבזמן שהאדם רוצה ללכת לפי הבחן "מר ומתוק", כבר אין הבירור הזה אמת, לאחר חטא של עץ הדעת. אלא שיכול להיות, שהאדם מרגיש טעם מתוק בעבודה, והוא נמצא בתוך השקר כנ"ל.

וכן להיפך. ומשום זה אמרו "עשה לך רב, והסתלק מן הספק" (אבות, פרק ראשון, ט"ז).

אבל האדם בעצמו, הגם שהוא הקובע, במה שהוא מרגיש. אבל כנ"ל, שהאדם יכול להרגיש מתוק, אבל זהו לא על דרך האמת, שנוכל לבוא לידי דביקות בה'. היות שיכול להיות, שהוא הולך בדרך הפוך מן המסילה המוליכה לידי דביקות בה', וכל היגיעה שלו הוא בכדי לבוא להשתוות הצורה, שזה נוהג בכל המדרגות, שזה ענינו של מסך, השורה על העביות, שדוקא ע"י עשיית המסך מתגלה הטוב ועונג.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (אבות, פרק שני, א') "והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות". ולכאורה יש סתירה לדברי חז"ל, שאמרו "גדול כיבוד אב ואם, שהחמיר בו הקב"ה יותר מכבודו". או "גדולה גמילת חסדים יותר מן הצדקה". ורבות כהנה. ואם הם אמרו "הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה", אם כן מהו הפירוש גדולה. במה מתבטא, שמצוה זו גדולה מן האחרת.

ובהאמור, שאין לדעת בעת העשיית המצות, המצות של מי הוא מקיים. כי בטח מי שמקיים המצות של מלך גדול, שהוא צוה לנו לקיים, בטח שהוא יותר חשוב, ממי שמקיים את התו"מ של מלך קטן. נמצא, שמצוה קלה, אבל היא מצוה, שמלך גדול צוה אותו לעשות. בטח שזהו יותר חשוב, ממי שמקיים מצוה חמורה של מלך קטן.

והיות שהאדם הוא נמצא תמיד בעליות וירידות, כלומר שפעמים אדם מאמין שהוא משמש מלך גדול, ולפעמים הוא להיפך, לכן חז"ל הורו לנו, שנדע, שאין הגדלות וקטנות תלוי בהמצוה, **אלא בגדלות הַמְצַוֶּה את המצות**. ועל זה האדם צריך לתת תשומת לב, שכל פעם יאמין, שיש מלך גדול. היינו, שהאדם **צריך להשתדל להשיג גדלות ה'**. וזהו העיקר ולא דברים אחרים.

תענית

ענין תפלה ..... קלט (139)
מהו "כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה" בעבודה .. קמג (143)
ענין שמחה ..... קנ (150)

ענין תפלה

מאמר י', תשמ"ו

חז"ל במסכת תענית (דף ב') אמרו וזה לשונם "לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו, זו תפלה. אתה אומר, זו תפלה, או אינו אלא עבודה. תלמוד לומר, בכל לבבכם. איזו היא עבודה שבלב, הוי אומר, זו תפלה".

יש להבין, מדוע נקראת התפלה "עבודה". וכי עבודה היא להתפלל לה', שימלא משאלותינו ובקשותינו. ואם חז"ל דרשו כך, הרי שהם רוצים לרמוז לנו, שיש בענין התפלה משמעות מיוחדת, שהיא עבודה ולא סתם תפלה. אם כן, מהו הענין שעליו רומזים חז"ל.

בודאי שאין שייך לומר, שאדם מתפלל ומבקש שיתנו לו משהו, אם אין לו חסרון לזה. ורק בזמן שהאדם מרגיש, שחסר לו משהו, אז הוא הלך לבקש את המילוי הזה, השייך להחסרון, ממי שיכול למלאות לו. כי אין האדם מבקש, רק ממי שיש לו, מה שדרוש לו. וגם יודע, שיש לו רצון לתת ולהטיב להזולת.

ולפי זה, כשהאדם בא להתפלל ולבקש מה', שימלא את חסרונו, בודאי צריך שתהא תפלתו ברורה. היינו, שידע בברור את חסרונו. זאת אומרת, בזמן שהולך לבקש מה', צריך לצייר לעצמו, שהוא מדבר עכשיו להמלך. והמלך יכול בפעם אחת לעשות לו טובה, שהוא יהיה איש המאושר בעולם, כי כלום חסר מבית המלך. אם כן, האדם צריך מקודם להתבונן היטב מטרם התפלה, לדעת מהו באמת חסר לו, שאם המלך יתן לו את המילוי על חסרונו, כבר לא חסר לו שום דבר, והוא יהיה האיש המושלם בעולם.

הנה לפי מה שלמדנו, שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו. נמצא, שמצד הבורא אין שום עיכובים מלהשפיע להנבראים טוב ועונג. זאת אומרת, שמה שברא הבורא חסרון, הנקרא "רצון לקבל" בהנבראים, היה

בכדי למלאות את החסרון. וכפי שהסברנו, חסרון נקרא יסורים וצער, אם הוא לא יכול למלאות את חסרונו.

ולפיכך, כל החסרון שנברא, היתה הכוונה כדי להרגיש על ידו תענוג. כי גם החסרון נכלל בהכוונה דלהטיב, כפי הכלל, שהשתוקקות להדבר היא נותנת את ההנאה מהמילוי. כידוע, שאפילו שנותנים לאדם סעודה "כסעודת שלמה בשעתו", אם אין לו השתוקקות להסעודה, הוא לא יכול להנות מהסעודה.

אי לזאת, כשהאדם מרגיש חסרון, ואין לו מילוי על חסרונו, ובטח הוא הולך לבקש מה', שיתן לו משאלותיו, שבאופן כללי אין האדם מבקש מה' רק הנאה ותענוג. וכפי שלמדנו, **שמצד הבורא לא שייך לומר, שהאדם יתפלל, שהבורא יתן לו טוב ועונג, כי זה רצונו יתברך להטיב לנבראיו**. אם כן לא שייך לבקש ממישהו דבר, באם רצונו של הנותן לתת.

נמצא לפי זה, שעל האדם להתבונן, מקודם שהולך לבקש מה', שיתן לו משאלותיו, מה שחסר לו. שדבר זה הוא צריך לבקש מה'. שזה נראה, כאילו שאין הקב"ה נותן להאדם בלי שהאדם יבקש מקודם. משמע, משום שהביקוש הוא דבר שאינו נכלל במטרת הבריאה, הנקרא "להטיב לנבראיו". אלא שהוא דבר, שנולד אח"כ, מצד הנברא. ומשום זה על הנברא לבקש מה', שיתן לו. אבל על שפע ועונג, אין שייך לבקש מה', שיהיה לו רצון לתת, משום שזהו רצונו, כנ"ל, שרצונו הוא לתת הנאה ותענוג להתחתונים.

אלא שצריכים לדעת, היות שהיה ענין הצמצום, המכונה "תיקון הבריאה", כידוע שהוא מטעם, שלא יהא מתנת הבורא אי נעימות, הנקרא "נהמא דכסופא". והיות שהתיקון הזה אנו מתייחסים להתחתון, המכונה "מלכות דאין סוף", הנקראת "הכלי" שקבלה את האור העליון. והמקבל הזה, לאחר שקבלה השפע, נתעוררה בחינת השתוקקות להשתוות הצורה. לכן עשתה את הצמצום.

וכמו שאומר בתע"ס (דף ט', באור פנימי ד"ה "ולפי") וזה לשונו "כי האור העליון אינו פוסק מלהאיר לנאצלים אפילו רגע. וכל ענין הצמצום והסתלקות האור האמורים כאן, אינם אמורים אלא בערך התפעלותו וקבלתו של הכלי, דהיינו הנקודה האמצעית. פירוש, אף על פי שהאור העליון אינו פוסק מלהאיר, מכל מקום הכלי לא קבל כלום מהארתו, משום שמיעטה את עצמה".

באמור, שענין שלא לקבל בעמ"נ לקבל, זה לא מתייחסים להמטרת הבריאה, אלא זה נבחן לתיקון הבריאה. וזה פעולה מצד התחתון, שהוא

רוצה בהשתוות הצורה. ומכאן נמשך, שאין התחתונים יכולים לקבל טוב ועונג, אף על פי שהעליון רוצה לתת, משום לכלים דהשפעה הם צריכים. ודבר זה שייך להמקבל ולא להמשפיע, כנ"ל, שהתחתון, הנקרא "מלכות דאין סוף", עשתה את הצמצום. לכן הכלי הזו שייך להתחתון, היינו שהתחתון ירצה לקבל, רק בתנאי שהוא יכול לכוון בעמ"נ להשפיע.

ומשום זה, כשהאדם הולך להתפלל לה', שיתן לו מה שחסר לו, צריכים לומר, שחסר לו דוקא דבר שאינו בא מצד מטרת הבריאה. אלא מה חסר לו, רק דבר שבא מצד התחתון. היינו, מה שהמלכות, הנקראת "תחתון", שהיא המקבלת מהעליון השפע, והיא עשתה כלי חדשה, היינו שלא לקבל שפע רק בכלי הזו הנקראת "כלי דהשפעה". אי לזאת, רק לכלי זו הוא צריך להתפלל לה', שיתן לו, משום שרק זה חסר לו.

אבל כאן יש מקום להתבונן. אם התחתון צריך לעשות את הכלי הזו, משום שזה שייך לתחתון, כנ"ל, שמלכות עשתה זאת, ומדוע אין האדם בעצמו עושה את הכלי הזו, אלא שהוא צריך לבקש, שה' יתן לו הכלי זו. ולא עוד, אלא שאנו אומרים על הכלי הזו, שהתחתון צריך לעשות. אומרים לו, שרק את זה הוא צריך לבקש מה'. אם זה שייך לעבודת האדם, מדוע הוא צריך לבקש מה'.

והענין הוא יותר מבואר בדברי חז"ל, שאמרו וזה לשונם "ואמר רבי חנינא, הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שנאמר, ועתה ישראל, מה ה' אלקיך שואל מעמך, כי אם ליראה", (ברכות ל"ג ע"ב).

"הכל בידי שמים", פירש רש"י וזה לשונו "אבל צדיק ורשע אינו בא על ידי שמים, את זה מסר בידו של האדם, ונתן לפניו שתי דרכים, והוא יבחר לו יראת שמים".

וענין יראה מבואר בהסולם (הקדמת ספר הזהר, דף קצ"א, אות ר"ג) וזה לשונו "אמנם הן היראה הראשונה והן היראה השניה אינן חס ושלום לתועלת עצמו, אלא רק מפחד, שמא ימעט בעשיית נחת רוח ליוצרו". ולפי הנ"ל משמע, שיראה, הוא מה שהאדם צריך לכוון, את כל כמה שהוא עושה, שיהיה בעמ"נ להשפיע נחת רוח להבורא.

ושאלנו, אם כן, שענין להשפיע מוטל על האדם לעשות, ומדוע אמרנו, שענין זה הוא צריך לבקש מה'. הלא אמרו "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים". אלא שצריכים לדעת, שאין האדם מסוגל ללכת נגד הטבע, שבו הוא

נולד. והיות שהבורא ברא את האדם עם טבע של רצון לקבל, כנ״ל, שבלי חסרון להתענוג אין שום אפשרות להנות מהתענוגים.

ולמדנו שעיקר הבריאה, הנבחן יש מאין, הוא הרצון לקבל. ומשום זה, כשהאדם רוצה לעשות משהו בעמ״נ להשפיע, נקרא שהוא הולך עכשיו נגד הטבע. לכן אין באפשרותו לשנות את הטבע שלו. ולפי זה, אם אין ביד האדם לשנות את הטבע, ולמה אמרו חז״ל ״הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים״, שמשמע שכן יש כוח בידי האדם לשנותו.

ויכולים לפרש, שיש כאן שני דברים:

א) רצון, הנקרא, שהוא **רק בכוח** הוא רוצה להשפיע.
ב) שגם יש לו היכולת להוציא את מחשבתו **בפועל**.

אי לזאת יש לפרש, מה שדורשים מהאדם, שיבחר ללכת בדרכי השפעה, וידע שזה הוא הכלי לקבל את מטרת הבריאה, שהוא לקבל את הטוב והעונג, ואם אין לו הכלים האלו, הוא ישאר בחושך בלי אור. ולאחר שהוא יודע זה בבירור גמור, ומתחיל לכוון לעשות מעשים של השפעה, אז הוא רואה, שאינו מסוגל ללכת נגד הטבע.

וכאן בא הזמן של תפלה. ולא מקודם לכן. כי לא שייך לבקש עזרה דחופה, שהוא מבקש כלים דהשפעה, שהם כלים, שדוקא בהם הוא יכול לקבל חיים, ובלעדם הוא נחשב כמת, כדברי חז״ל ״רשעים בחייהם נקראים מתים״. היות **שמטבע האדם, שאינו מבקש עזרה, רק בזמן שהוא בעצמו אינו מסוגל להשיג את מבוקשו.** כי לפני זה יש ענין של בושה, כמו שאמרו חז״ל על פסוק ״כרום זלות לבני אדם״, ״כיון שנצרך אדם לבריות, פניו משתנות ככרום. מאי כרום. עוף אחד יש בכרכי הים ושמו כרום. וכיון שהחמה זורחת עליו, מתהפך לכמה גוונין״ (ברות, דף ו׳).

וידוע, שמהטבע הגשמיים, שניתן לנו, הוא שעל ידיהם נלמד דברים רוחניים. אי לזאת, מטרם שהאדם יודע, שאין הוא מסוגל להשיג בעצמו את הכלים דהשפעה, אין הוא מבקש מה׳, שיתן לו. נמצא, שאין לו רצון אמיתי, שה׳ יענה לו על תפלתו.

ומשום זה צריך האדם לעבוד בעצמו, בכדי להשיג את הכלים דהשפעה. ואחרי ריבוי עבודה, שהשקיע בזה, ועוד לא השיג אותם, אז מתחילה התפלה אמיתית מעומק הלב. ואז הוא יכול לקבל עזרה מלמעלה, כמו שאמרו חז״ל ״הבא לטהר מסייעין אותו״.

אבל היות שהתפלה הזו היא נגד הטבע, מטעם שהאדם נברא של רצון לקבל, שהוא בחינת אהבה עצמית, ואיך הוא יכול להתפלל לה׳, שיתן לו כח השפעה, וכל האברים הם נגד הרצון הזה. לכן נקרא עבודה זו ״תפלה״, היינו שצריך לתת יגיעה גדולה, שיוכל להתפלל לה׳, שיתן לו כח השפעה, ויבטל אצל האדם כח הקבלה.

לכן אמרו חז״ל ״ועבדתם, זו תפלה, עבודה שבלב״. ובזה נבין, מדוע הם מכנים ״תפלה״ עבודה שבלב. משום שהאדם צריך מאוד לעבוד עם עצמו, שיבטל את אהבה עצמית, ויקבל עליו את עבודה, להשיג כלים דהשפעה. נמצא, על הרצון, שיהיה לו כלים דהשפעה, הוא צריך לעבוד עם עצמו, שירצה להתפלל, שיתנו לו כח השפעה.

מהו ״כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה״ בעבודה

מאמר ל״ט, תש״ן

חז״ל (תענית דף ל׳, ע״ב) אמרו ״כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה״. הנה בפשטות קשה להבין, בטח שהיה הרבה צדיקים, שהיו מתאבלים על ירושלים, והלא ירושלים עדיין לא נבנה, ואיך הם זכו לראות ירושלים בשמחתה. בטח על דרך הפשט יש על זה תירוצים. ויש לפרש זה על דרך עבודה.

ידוע, שמלכות נקראת ״ירושלים״. לכן כשאנו אומרים ״חורבן ירושלים״, הפירוש יהיה על בית המקדש, שנחרבה. היינו, שזה נקרא ״שכינתא בעפרא״ או ״שכינתא בגלותא״. כלומר, זה שהאדם צריך לקבל על עצמו עול מלכות שמים, ולהאמין שהקב״ה הוא מנהיג את העולם בהשגחה של בחינת טוב ומטיב. היות שזה נסתר מהאדם.

מלכות, היא המשפעת לנשמות ולבי״ע. שכל השפעות שבאות מלמעלה להנבראים, הן בחינת מלכות. נמצא לפי זה, שהמלכות אינה מכובדת אצל הנבראים, בגלל שלא רואים את חשיבותה, מה שהיא משפעת אלינו. וזה נקרא ״ירושלים בחורבנה״. היינו כלומר, במקום שהיא היתה צריכה

להשפיע טוב ועונג להנבראים, שכולם יראו את מעלתה, רואים שהכל אצלה חרב ואין לה מה לתת. כמו שנאמר (בתפלת "נחם" של תשעה באב) וזה לשונו "ואת אבלי ירושלים, ואת העיר האבלה, והחרבה, והבזויה, והשוממה". היינו, שהכל חרב ונחרב, שזה נקרא "שכינתא בעפרא". לכן בזמן שהאדם צריך לקבל עול מלכות שמים, יש התנגדות גדולה מצד הגוף.

לכן אם האדם מתגבר, ומקבל על עצמו עול מלכות, אף על פי שלא רואה שום חשיבות, והוא מתאבל על זה, מדוע הוא כך, היינו למה כל כך נסתר מאתנו את חשיבותה של ירושלים, ומתפלל על זה, מדוע אין חשיבות למלכות, ומבקש מה', שיקים את ירושלים מעפר הזה, שהיא נמצאת בה, ובשיעור שהאדם מצטער על חורבנה, הוא זוכה, שהקב"ה ישמע את תפלתו.

והאדם זוכה לראות אותה בשמחתה, היינו שהיא כן משפיע לו טוב ועונג. נמצא, שהפירוש יהיה, אותו אדם המצטער ומתאבל על ירושלים, מדוע היא שכינתא בעפרא, האדם הזה הוא הזוכה לראות בשמחתה. "כי אין אור בלי כלי" והיות שיש לו הכלי, היינו החסרון, מדוע ששכינתא היא בעפרא, ומצטער על זה, לכן הוא זוכה ורואה בנחמת ירושלים.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (ישעיה א') "ידע שור קנהו, וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע, עמי לא התבונן". ויש להבין, מהו ההבדל בין שור לחמור בעבודה. וכמו כן מהו ההבדל בין ישראל לעמי, בעבודה. אאמו"ר זצ"ל אמר, ההבדל בין שור לחמור הוא, ש"שור" נקרא בחינת **מוחא**, שהיא בחינת **אמונה למעלה מהדעת**. וזהו "ידע שור קנהו". ו"חמור" הוא בחינת **ליבא**, היינו **הרצון לקבל**, שזהו "וחמור אבוס בעליו". ולפי זה יש כאן להבחין ב' בחינות:

א) אלו שעובדים בשביל שכר, היינו שמקיימים תו"מ הוא בכדי לקבל שכר. נמצא, עיקר שאלתם היא, כמה שכר אני אקבל, ומה יהיה השכר, אם הוא כדאיות לתת עבור השכר הזה את היגיעה בתו"מ.

ב) אלו שרוצים לעבוד בעל מנת להשפיע, מטעם כמו שכתוב בזה"ק "בגין דאיהו רב ושליט". זאת אומרת, שעובד רק מטעם גדלות ה'. היינו שיש לו זכיה גדולה, שהוא משמש מלך גדול. נמצא, באלו שעובדים בעל מנת להשפיע, הם כבר צריכים **לדעת את מי הם עובדים**, היינו אם הוא באמת מלך גדול וחשוב, שכדאי לעבוד בשבילו.

אולם בזמן שמתחילים לעבוד בעל מנת להשפיע, וכל הסיבה שיש להם כח לעבודה, היא מטעם חשיבות הבורא, אז מתחילה העבודה להיות בבחינת "שכינתא בעפרא". כלומר, במקום שהרוחניות, היינו לעבוד

לתועלת ה׳, היה צריך להיות כל פעם יותר חשוב, באות לאדם מחשבות כאלו, שמראות להיפך. והאדם, במקום שהוא היה צריך ללכת כל פעם קדימה, ולעבוד ביותר שמחה, היות שהוא משמש מלך גדול וחשוב, בא לו ציורים בלתי חשובים. היינו, שהוא לא מרגיש את גדלותו יתברך. וזה גורם לו ירידות כל פעם.

זאת אומרת, אפילו שהוא מתגבר על הירידות, מכל מקום לא תמיד הוא יכול להחזיק מעמד ולהילחם עם המחשבות האלו. ומה המחשבות מראים לו, בחינת ״שכינתא בעפרא״. זה שהוא רוצה לעבוד בשמחה, בזה שהוא משמש מלך גדול וחשוב, שזה צריך להביא לו שמחה, הוא מרגיש ממש להיפך, היינו בחינת דחיה. כלומר, כאילו דוחים אותו מעבודה.

וזה נקרא ״שכינתא בעפרא״. זה שהוא מרגיש עתה, כאילו דוחים אותו החוצה. כלומר, שהוא מרגיש, בעת שהוא רוצה לקבל על עצמו עול מלכות שמים, באות לו אז ״השאלות של פרעה״, ששאל ״מי ה׳, אשר אשמע בקולו״. וזה נקרא שהמלכות, היינו השכינה, היא בגלות אצל פרעה מלך מצרים, שהם מראים את שפלות של המלכות שמים.

ואז אין להאדם רק לבקש שיבנה את המלכות, היינו שהמלכות לא תשאר בהצורה של שפלות. שמהשפלות הזו אין האדם יכול לקבל שמחה, בזמן שהוא רואה, שאין לה שום חשיבות. וזה נקרא, שהאדם צריך להתפלל על ״חורבן בית המקדש״. כלומר, מדוע כל העולם לא יכולים לראות את קבלת מלכות שמים לדבר טוב. היינו, לעבוד לתועלת ה׳, שתהיה בכבוד. היינו, שתהיה עבודה מכובדת.

ולכן כשהאדם מתפלל על גלות השכינה, אל יתפלל על מה שרק שאצלו היא בעפרא. אלא האדם צריך להתפלל, מדוע היא כל כך בשפלות אצל כל העולם, בשיעור שכל העולם לא חושבים בכלל על רוחניות. והוא מתפלל עבור כל העולם, כמו שאנו מתפללים ״ובנה ירושלים במהרה בימינו״. שזה יהיה לכבוד לכל העולם, כמו שנאמר בתפלת ראש השנה ״מלוך על כל העולם כולו בכבודך״. והיות שאין הכלל מרגיש את החסרון, איך הם יכולים להתפלל.

אלא האדם הזה, שהוא זכה להשיג על כל פנים בחינת חסרון, היינו שהוא השיג את **הגלות**, לכן הוא יכול לבקש על **גאולה**. מה שאם כן אלו אנשים, שהם לא מרגישים שיש גלות, איך הם יכולים לבקש שיוציאם

מהגלות. נמצא, זה שהאדם מרגיש שהוא נמצא בגלות, כבר נקרא "עליה בדרגה". ועליו מוטל לבקש מילוי עבור הכלל כולו.

וזהו כנ"ל "כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה". כלומר זה שהוא מרגיש את גלות השכינה, ומתאבל, הוא זוכה ורואה בשמחתה. היות שמבחינת הכלים רק לו יש הכלים המוכשרים לגאולה. כי ענין **כלים פירושו חסרון למילוי**.

לכן כשהוא מתאבל, בזה שהוא מרגיש, איך שהשכינה הוא בגלות, שלא רואים את גדלותה, אלא מי שרוצה לקבל עליו מלכות שמים, מטעם "בגין דאיהו רב ושליט", בא לו מחשבות וציורים, שהמחשבות האלו דוחים אותו לחוץ מקדושה, ורק על ידי התגברות וכפיה למעלה מהדעת, הוא יכול להחזיק מעמד, וכל פעם כשהוא רוצה להאמין, שהשגחתו יתברך היא בבחינת טוב ומטיב, באות לו מחשבות, שמדברות לשון הרע על ה', וכואב לו, מדוע הוא מוכרח לשמוע לשון הרע, והוא מאמין שזהו רק מטעם, שהאומות העולם שולטים על הקדושה, היינו שיש הסתרה, שמי שרוצה להכנס לעבוד עבודת הקודש, אז הסטרא אחרא מסתירה את החשיבות של הקדושה. נמצא, שדוקא האדם המתאבל, הוא זקוק לרחמי שמים, שתהיה יכולת בידו להתגבר על הרע שבו, והוא מתאבל ובוכה שה' יעזור לו.

אבל בטח הוא צריך להתפלל עבור כל הכלל. אחרת נקרא זה, שהוא מתפלל רק לתועלת עצמו. כלומר, שרק הוא יצא מהגלות. ואם באמת האדם מבקש לתועלת ה', שיהיה כבוד שמים מגולה בעולם, איך הוא מבקש רק עבור עצמו. לכן האדם צריך לבקש, שיתגלה כבוד שמים על כל העולם. וזה כמו שאמרו חז"ל (בבא קמא צ"ב) "כל המבקש רחמים על חבירו, והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה".

ובבחינת עבודה יש להבין, אם האדם מבקש רחמים על חבירו, הוא נענה תחילה, נראה זה, כאילו מה שהוא מבקש רחמים, אין זה מטעם, שיש לו ענין לעורר רחמים על חבירו, אלא זהו כמו רמאות. היות שחז"ל אמרו, שהוא נענה תחילה, לכן הוא מבקש רחמים על חבירו. ועוד יותר מזה יש להבין, מדוע הוא נענה תחילה. האם משמים לא יכולים לתת להם, שיקבלו את עניית התפלה שניהם ביחד, אלא מוכרח להיות כאילו זה אחר זה, ולא שניהם ביחד. ויש להבין, מה יש בזה שהוא נענה תחילה.

אלא כנ"ל, זה שהאדם מבקש רחמים על חבירו בענין עבודה, יש לפרש, כשהאדם מתחיל ללכת על דרך, שיגיע על ידי הקיום בתו"מ לדביקות ה',

הנקרא "שכל מעשיו יהיו לשם שמים ולא לתועלת עצמו". אז הזמן שהגוף מתחיל להתנגד לעבודה זו, ומביא לו מחשבות, איך שהעבודה זו אינה בשבילו. מטעם, שהיות שטבע הגוף הוא לתועלת עצמו, והוא רוצה לעבוד עתה לתועלת ה', לכן הגוף, הנקרא "רצון לקבל", מראה לו תמיד שאינו כדאי לעבוד לתועלת ה'. והיות בלי תענוג אין האדם יכול לעשות שום תנועה, שכך הוא הטבע של הבריאה, וזה נובע מטעם, שרצונו להטיב לנבראיו, שזהו סיבת הבריאה, לכן אם אין להאדם תענוג מהעבודה, הוא לא יכול לעבוד.

לכן כל מה שהאדם עושה, הוא רק בכדי להנות, היינו שהוא מקבל תמורה עבור היגיעה שהוא נותן. לכן בשלא לשמה, היינו כשהאדם מאמין בשכר ועונש, יש חומרי דלק להאדם בזמן עבודה, היות שהוא מסתכל על השכר, מה שהוא יקבל אחר כך. מה שאם כן כשהאדם עובד בכדי להשפיע, היינו שלא רוצה לקבל שום תמורה עבור היגיעה, איך הוא יכול לעבוד בלי הנאה.

ועל זה אומר הזה"ק, שצריכים לעבוד מסיבת שהבורא הוא רב ושליט, שפירושו, מטעם גדלות ה'. היות שאנו רואים מה שנמצא בהטבע, שיש הנאה להקטן בזמן שהוא משמש להגדול. כי מדרך העולם הוא, שיש באדם כח לשמש אדם חשוב. ובפרט לשמש מלך גדול יש להאדם תענוג גדול. ועל זה אין האדם צריך לעבודה, אלא זה נמצא בטבע הבריאה. **אלא על מה יש להאדם לעבוד, שיהיה הידיעה והרגשה שהוא אדם חשוב, אז כבר האדם מסוגל לשמש אותו.**

לכן, דוקא בזמן שהאדם רוצה לעבוד מטעם גדלות ה', אז באות לו מחשבות רעות, שלא נותנים לו להרגיש את גדלות ה', אלא ממש מראים לו להיפך. ובאמת הסתרה זו שולטת על הכלל כולו. אלא, אצל אלו אנשים, שלא עובדים מטעם גדלות ה', אין להגוף צורך להסתיר ממנו את גדלות ה'. וזהו מטעם, שכל עוד שלא נותנים הסיבה להעבודה "מטעם גדלות ה'", הגוף לא עובד בחינם, היות שהוא מסתכל על השכר, ולא על הנותן השכר.

נמצא לפי זה, דוקא אצל אנשים שרוצים לעבוד רק מטעם גדלות ה', אז יש התנגדות, ומכסים, ומסתירים אומות העולם על בחינת ישראל שבאדם. וממילא אצל מי נמצא עיקר לשון הרע על גדלות ה', דוקא באלו אנשים שהם רוצים להגיע לדביקות ה'. ואלו אנשים, שמרגישים את בחינה זו, הנקראת "שכינתא בעפרא", להם יש צורך לבקש מה', שיוציא אותה

מהגלות, שהיא נמצאת בין העמים. היינו, שהעמים שולטים עליה, שמסתירים את גדלותה וחשיבותה של השכינה הקדושה.

לכן אלו אנשים שמרגישים ששכינתא בעפרא, צריכים להתפלל על כבוד שמים, שיתגלה לכל העולם. אלא שלא כל העולם צריכים לזה, היינו לאקמא שכינתא מעפרא. לכן הוא "נענה תחילה", מטעם שהוא צריך לאותו דבר. אולם אח"כ מביא זה גם הגילוי לכל הדור. אולם כל זמן שאין להם הכלים המוכשרים לזה, לא יכול להיות אצלם כל כך בגלוי. וזהו על דרך שאמרו חז"ל "עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף זכות".

לכן רק האדם הזה, שהוא מרגיש את **ההסתרה על הרוחניות, היינו על הרצון להשפיע מטעם גדלות ה'**, לכן מוטל עליו לבקש רחמים על הדור כולו, כנ"ל. והיות שהוא צריך לאותו דבר, לכן הוא נענה תחילה. לכן עליו נאמר "כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה". והטעם הוא כנ"ל, מפני שהוא צריך לאותו דבר, ולא הכלל. לכן המבקש רחמים על חבירו, לא יכולים לקבל שניהם בבת אחת את העניית התפלה, מטעם שרק הוא צריך לאותו דבר, היינו להישועה הזו, שהוא להרגיש את גדלותה של הקדושה, הנקראת "לאקמא שכינתא מעפרא".

מה שאם כן אלו העובדים, שבבחינה הא' הנ"ל, היינו שעובדים בשביל שכר, לכן הם מסתכלים על השכר. ויש כלל, מי שנותן הוא חשוב. נמצא, שזה שמאמינים שהם יקבלו שכר, שה' ישלם שכרם, כבר הוא חשוב אצלם. מה שאם כן אלו, שלא עובדים בשביל שכר, אז הם צריכים להרגיש עתה את גדלותו יתברך. ועל זה בא ההסתר, מה שמונח על הקדושה, שלא רואים את גדלותה. ועל זה ניתן לנו לבקש מה', שהוא יסיר את ההסתר, כמו שכתוב "אל תסתר פניך ממנו".

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו "ישראל לא ידע", ומהו "עמי לא התבונן". כי הנה "ישראל" הוא אלו אנשים שעובדים על הכוונה להגיע לדביקות ה', שיזכו להגיע לדרגת **ישר - אל** ולא לתועלת עצמו. והם שייכים לבחינת כוונה, הנקראת "ידיעה", **שהם צריכים להגיע לידי ידיעה ברורה, שצריכים להגיע להשיג את גדלות ה'**. וידיעה זו באה דוקא על ידי אמונה למעלה מהדעת. כי על הדעת יש שליטת אומות העולם, שמסתירים את גדלותה של הקדושה, ומשפילים את מלכות שמים עד העפר.

ודוקא על ידי התגברות באמונה למעלה מהדעת, והאדם עושה מעשיו בכפיה, בזמן שבאות לו מחשבות רעות של הס"א, שמדברים לשון הרע

ואומרים, שלא כדאי לעבוד לתועלת ה׳, שסיבת רצון עבודה זו, תהיה רק מטעם גדלות ה׳, אז אין להאדם לעשות שום דבר, רק להאמין באמונת חכמים, מה שהם אומרים לנו, שדוקא מעבודה זו, שהאדם עובד למעלה מהדעת, יש הנאה להבורא, כמו שאמר אאמו״ר זצ״ל, כי עיקר עבודה הוא, מה שהאדם נותן משהו להבורא, וזהו דוקא בזמן שהוא הולך למעלה מהדעת.

פירוש, שהדעת אומר לו, שלא כדאי לך לעשות מעשים בעל מנת להשפיע, והאדם מתגבר, ועושה למעלה מהדעת. זה נבחן שהאדם נותן משהו להבורא. מה שאם כן בזמן שהבורא נותן לו התעוררות מלמעלה, אז אין להאדם לעשות שום מעשה, שתהא אפשר לומר, שהוא נותן משהו להבורא. משום שהאדם מתבטל אז כלפי הבורא ״כנר בפני אבוקה״, בלי שום בחירה. אם כן במצב הזה, אין האדם נותן שום דבר, מטעם שאין לו בחירה. אלא דוקא בזמן שהוא צריך ללכת למעלה מהדעת, היות שהדעת אומר אחרת, אז שייך לומר, שנותן משהו להבורא. ואמר, שצריכים להאמין, שעבודה זו חשובה לפני הקב״ה יותר משאר עבודות.

ואמר הנביא ״ידע שור קנהו״, שזה שייך לבחינת ישראל, שהם בחינת ראשי העם. כי **ישראל** מראה **לי - ראש**. להם שייך ידיעה, כנ״ל. לכן אמר ״ישראל לא ידע״. הם לא עסקו לתת עבודה בכדי להגיע לידיעת ה׳, כמו שכתוב ״וידעת היום והשבות אל לבבך, כי ה׳ הוא אלקים״.

ואמר הנביא, שהם לא עסקו בזה. וגם הנביא דיבר להכלל, היינו עמך, שעבודתם הוא רק בכדי לקבל שכר, שבגלל זה הם עוסקים בתו״מ, שהם לא התבוננו בענין ״חמור אבוס בעליו״. שענין ״חמור״, דיברנו לעיל, שהיא בחינת רצון לקבל, הנקרא ״רק אהבה עצמית״. אז הנביא אמר להם, החמור, היינו זה שמסתכל על ״אבוס בעליו״, היינו על השכר, לא התבונן שהבורא נותן להם את השכר, היינו שעל ידי התבוננות הם יקבלו אהבת ה׳, כדרך שיש אהבה למי שהוא נותן מתנות לאנשים. והם לא שמו לב להנותן, רק חשבו שיהיה להם שכר.

נמצא, שהמעשים, מה שהם עשו בגלל שכר, היו בלי אהבה ויראה. כלומר, שלא חשבו כלל על ״אבוס בעליו״, היינו לחשוב על בעל הבית, שהבורא הוא הנותן. והם חתכו הן המצות מן הנותן את התורה ומצות, שלא חשבו בעת העבודה על נותן עבודה. וגם מתי שחשבו על השכר, גם כן לא חשבו, מי הוא הנותן את השכר.

זאת אומרת, שהנביא עומד ומזהיר, הן לבחינת ישראל, שעובדין על הכוונה, לא עושים תשומת לב כמו שצריכים, להגיע לדבקות בהבורא. והן לאלו שעובדים רק בבחינת המעשה, והכוונה שלהם היא רק בכדי לקבל שכר, לא שמים לב לחשוב מי הוא הנותן את השכר. לכן "עמי לא התבונן". וממילא חסר להם אהבת ה'.

ובהאמור יוצא, שהאדם צריך לתת חשבון לעצמו טרם שהוא הולך להתפלל, על מה להתפלל. לכן אמר אאמו"ר זצ"ל, שיש להאדם להתפלל דבר אחד, וזה כולל הרבה דברים. והיא, שהוא מבקש מה', שיתן לו רצון לעבוד בעל מנת להשפיע, ולא לתועלת עצמו. היות בכדי שיהיה לו רצון להשפיע, מוכרח הוא שתהיה לו אמונה בה', ושיאמין בגדלות ה'. אולם תפלתו, מה שהוא רוצה שה' יתן לו את הרצון להשפיע, שפירושו הוא, שהאדם אומר להבורא, אני רוצה, בזמן שאני עוסק בתו"מ, שתהיה הכוונה, שיאמין, שיש הנאה להבורא מהמעשים שלי.

כלומר, אף על פי שהאדם לא מרגיש שום טעם והרגשה בעת היגיעה שלו, שיהיה כח בידו לומר להגוף שלו, בזמן שהגוף טוען, הלא אתה רואה, שאין לך שום טעם בלימוד התורה, וכמו כן בתפלה, אז האדם רוצה, שיהיה לו הכח לומר להגוף, היות שאני עובד רק שה' יהנה, מה חשוב אם אני מרגיש טעם בזה או לא. אם אני הייתי עובד לתועלת עצמי, אתה צודק במה שאתה אומר לי, שאין אתה מרגיש שום טעם, מדוע אתה עובד, כדוגמת מאכל שאין האדם נהנה ממנו, אינו אוכל. אבל אני עובד לתועלת ה'. אם כן מה חשוב איזה טעם אני טועם. את זה הוא מבקש מה'. וזה נקרא "כניעה ללא תנאי".

ענין שמחה

מאמר י"ט, תשמ"ו

המשנה אומרת (תענית, כ"ו) "משנכנס אב, ממעטין בשמחה. ומשנכנס אדר, מרבין בשמחה. ואם יש לו דין ודברים עם עכו"ם, ישפט עמו באדר". ויש להבין את ענין להרבות בשמחה ולמעט בשמחה מהו. הלא שמחה היא תוצאה מאיזו סיבה, שזה גורם לו שמחה. ולא שייך למעט או להרבות אלא

בהסיבות. אם כן צריכים לדעת, לאיזו סיבה אנו צריכים לפנות, שזה יביא לנו שמחה.

ובטח חז"ל, שאמרו לנו להרבות בשמחה, הכוונה היתה לשמחה של קדושה. ולפי זה יש לנו להתבונן על איזו סיבה הם אמרו לנו לפנות, שזה יגרום לנו שמחה דקדושה. ועוד יש להבין את מה שאמרו "אם יש לו דין ודברים עם עכו"ם, ישפוט עמו בחודש אדר". הלא אנו נמצאים בארץ ישראל, ויש כמה עיירות, שאין בנמצא אפילו גוי אחד. ואפילו, נגיד, שנמצא באיזה עיר גוי, מה להיות דין ודברים עמו.

ולפי המשמעות נראה, שענין זה "לשפוט את העכו"ם בחודש אדר", זהו דבר נוהג תמידי ולא דבר מקרי. היינו לומר, שאם יהיה מקרה נדיר, שיהיה לישראל דין ודברים עם גוי, ילך וישפוט עמו בחודש אדר. אם כן צריכים להבין, לאיזה עכו"ם הם מתכוונים לומר, שיש לו דין ודברים עמו.

אנו רואים, שבהתפלות שלנו יש סדר של ב' אופנים:

א) סדר של שירות ותשבחות לה',

ב) סדר של תפלות ובקשות.

וזה אנו רואים, שהם שני דברים הפוכים זה מזה. כי מטבע הוא, שמי שמבקש ממי שהוא איזה חפץ, שחבירו יתן לו, אז שיעור הבקשה תלוי, כפי שיעור שהוא נצרך להדבר. ואם הדבר שהוא מבקש מחבירו הוא דבר הנוגע ללבו, וזה דבר הכרחי, ובשיעור הנחיצות שבהדבר, הוא מתאמץ לעשות כל מה שיש בידו לעשות, בכדי שישיג את מבוקשו.

ולפי זה יוצא, כשהאדם מתפלל להקב"ה, שימלא את בקשתו, הוא צריך לראות שהתפלה שלו תהיה מעומק הלב. היינו, שירגיש את חסרונו. וכפי שיעור הרגשתו, בשיעור הזה יכול להיות תפלתו יותר אמיתית. היינו, שהתפלה שלו לא תהיה מהשפה ולחוץ, אלא שיהיה מעומק הלב.

ובכדי שירגיש את חסרונו, הוא צריך לראות את האמת. היינו, שהוא רואה, שהוא בעל חסרון גדול, והוא כלי ריק מכל וכל במה שנוגע לעניני קדושה. ובזמן שהוא מרגיש, שהוא היותר גרוע מכל העולם, אז הוא יכול לומר, שתפלתו היא תפלה אמיתית, היות שהוא מרגיש, שהחסרון שלו הוא היותר גדול בעולם, שאין שני לו שיהיה כדוגמתו.

וכנגד זה הוא בחינה השניה בסדר התפלה שלנו, היינו "זמירות שירות ותשבחות". אנו רואים, הסדר הוא בעולם, שהתודה, שנותנים להנותן את הטובה לחבירו, גודל התודה נמדד לפי שיעור הטובה שקיבל מחבירו. למשל

מי שעזר להשני איזה דבר קטן שהיה חסר לו, אז התודה היא גם כן תודה קטנה.

כי אנו רואים, מי שהוא נותן להשני איזה מקום עבודה, בזמן שיש הרבה מחוסרי עבודה. הוא בעצמו הסתובב כמה חודשים בלי עבודה, ונעשה בעל חוב גדול לחנות מכולת, ובעל המכולת כבר הודיע לו, שהוא מוכרח להפסיק לו מלספק לו צרכי אוכל, והוא כבר עייף מלחפש הלוואות לצורכי מזונות ההכרחיים.

ופתאום הוא פוגש באיש, שרצה שילווה לו איזו הלוואה. והאיש הזה מציע לו מקום עבודה עם תנאים נוחים, ואמר לו "מה לך לחפש הלוואות, אני אתן לך מקום עבודה. והיות ששמעתי שאתה איש נאמן, והגם שיש לי הרבה עובדים, אבל איש נאמן אין לי, אני אתן לך משכורת טובה, שתוכל לשלם כל החובות שלך בזמן קצר. אם כן למה לך לבקש הלוואה ממני".

ואם נצייר לעצמנו, איזו תודה הוא הזה נותן עכשיו לאדם זה. ולא צריך להגיד לו "תודה" בפה, אלא כל האברים נותנים לו "התודה רבה". וזהו כמו שכתוב "כל עצמותי תאמרנה". ואם נצייר לאדם, שהיה תפוס בבית האסורים, שנשפט למאסר עולם. ובא אדם אחד והוציאו לחירות עולם. איזו תודה נותנים לו כל האברים שלו, לאדם הזה שהציל אותו.

נמצא לפי זה, אם האדם רוצה לתת שבח גדול לה', שיהיה כבחינת "כל עצמותי תאמרנה ה', מי כמוך, מציל עני מחזק ממנו", בטח שהאדם צריך לצייר, איך שהוא עכשיו איש המאושר בעולם. אם הוא רצה לתת שבח גדול לה'. אחרת, אם הוא הרגיש עוד משהו חסרון, שהוא רוצה, שה' יעזור לו, אז "התודה", שנותן לה', לא יכולה להיות בבחינת "כל עצמותי תאמרנה".

אי לזאת, אנו רואים בסדר התפלה שלנו שתי הופכיים, מקצה אל הקצה. ואל כן מתעוררת השאלה, ומה האדם יכול לעשות, בזמן שהוא רואה, איך שהם כל כך רחוקים זה מזה. ובדרך כלל אנו רואים את סדר ההפכיות בהרבה ענינים:

דוגמא א) בסדר האורות המאירים בהכלים. ידוע, שיש ערך ההפכי בין כלים לאורות. שבהכלים, הכלים הגדולים והזכים מתגלים תחילה. היינו, מקודם כתר ולבסוף מתגלה ספירת המלכות. ובאורות הוא להיפך, שהקטנים מתגלים תחילה. מקודם מלכות ולבסוף כתר. כידוע, כשמדברים מכלים, אומרים, שהסדר הוא כח"ב זו"ן, וכשמדברים מהאורות אומרים שהסדר הוא נרנח"י.

דוגמא ב) אאמו"ר זצ"ל אמר, אנו רואים בסדר עבודת ה' הפכיות. מצד אחד אמרו חז"ל (אבות, פרק ד') "מאוד מאוד הוי שפל רוח". ומצד השני אמרו "ויגבה לבו בדרכי ה'". זאת אומרת, אם באמת יהיה שפל לפני כל אחד ואחד, אז לא יוכל להתגבר על אלה המלעיגים עליו, כשהוא הולך בדרכי ה', כיון שהוא מכניע את עצמו לפני כל. אלא הוא צריך לומר אז "ויגבה לבו בדרכי ה'", היינו לא להתפעל מאף אחד, ממה שהם אומרים לו:

"עבודה זו, שאתה קבלת על עצמך, זה מתאים לפני אנשים בעלי כשרונות ובעל אמיצי לב, שהם רגילים להתגבר על מכשולים, שנולדו עם חינוך טוב. היינו שרגילים מעת היותם קטנים, שעיקר הוא עבודת ה'. מה שאם כן אתה, די לך אם תהיה בעל בית חשוב. היינו, תסתכל שהילדים שלך הם יהיו בני תורה ובעלי עבודה, אז אתה תהיה בעל בית חשוב, ותקבל עבור בנותיך חתנים בני תורה. לא שאתה בגיל עמידה, אתה רוצה עכשיו להתחיל ללכת בדרך העבודה, המובילה לתורה לשמה, ולא לתועלת עצמו כולך. לך מזו הדרך, ואל תחמוד לדברים שהם למעלה מדרגתך".

ואז אין לו עצה, אלא לא להתפעל מהם, ולקיים מה שאמרו חז"ל "ואל יתבייש מפני המלעיגים". נמצא, שאז הוא מוכרח ללכת בדרך הגאוה. ומצד השני הוא צריך לקיים "מאוד מאוד הוי שפל רוח". אמנם לפי הכלל "אין שני הפכים בנושא אחד", איך אפשר לקיים שניהם באדם אחד. ויש עוד הרבה דוגמאות של ב' הפכים בעניני עבודת ה'. אבל יכול להיות שני הפכים בנושא אחד, בשני זמנים, היינו זה אחר זה.

ושורש הדברים הוא, כמו שכתוב בהקדמה לספר הזוהר (אות י', י"א), ששואל שם "איך אפשר, שיתהווה מקדושתו יתברך ענין מרכבת הטומאה והקליפות, אחר שהיא רחוקה מקדושתו יתברך מקצה אל הקצה".

ואומר שם: "הרצון לקבל, שהוא עצם מהותם של הנשמות מבחינת בריאתן, זהו טומאה וקליפות. וזהו מטעם השינוי צורה שבהם מפרידתן ממנו יתברך. ובכדי לתקן דבר הפירוד, המונח על הכלי של הנשמות, ברא יתברך את כל העולמות כולם, והבדילם לב' מערכות, שהן ד' עולמות אבי"ע דקדושה, ולעומתם ד' עולמות אבי"ע דטומאה. והטביע את הרצון להשפיע במערכת אבי"ע דקדושה, והסיר ממנו את הרצון לקבל לעצמו, ונתן אותו במערכת אבי"ע דטומאה".

ואומר שם: "איך יתקנו אלו שני דברים, שהם בשינוי צורה זו מזו. לכן נברא מציאות עולם הזה הגשמי. דהיינו מקום שתהיה בו מציאות גוף

ונשמה, וכן זמן קלקול ותיקון. כי הגוף, שהוא הרצון לקבל לעצמו, נמשך משורשו שבמחשבת הבריאה, ועובר דרך המערכה של העולמות דטומאה, ונשאר משועבד תחת המערכה ההיא עד י"ג שנה. והוא זמן הקלקול. ואח"כ מתחיל זמן התיקון, שהוא אחר י"ג שנים. וע"י העסק בתו"מ, שעוסק על מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, הוא מתחיל לטהר הרצון לקבל לעצמו, המוטבע בו, ומהפכו לאט לאט על מנת להשפיע".

נמצא, שהנברא, תיכף מצד בריאתו, הוא נכלל מב' הופכיים:

א) מכלים דקבלה.
ב) מכלים דהשפעה.

ואין לך הופכיות יותר גדולה מזו. ואלו ב' דברים הפוכים באים בנושא אחד, אלא בזה אחר זה. ונראה, כאילו יש קו אמצעי הכולל את שניהם:

א) הרצון לקבל.
ב) הרצון להשפיע.

וקו אמצעי הכולל את שניהם, הוא, בזמן שהרצון לקבל נכלל בהרצון להשפיע, המכונה "מקבל בעל מנת להשפיע". נמצא, שבקו האמצעי הזה נכללות ב' הכוחות, היינו קבלה והשפעה ביחד.

ולפי זה יוצא מה ששאלנו, איך יכול להיות בעבודת האדם מציאות של שלימות בתכלית השלימות, וחסרון בתכלית השפלות, בנושא אחד. והתשובה היא, שזה יכול להיות בב' זמנים, היינו שהאדם צריך לחלק סדר עבודתו לב' אופנים:

א) אופן אחד יהיה בדרך ימין, הנקרא "שלימות". כי האדם, כשמתחיל לפנות, צריך לפנות מקודם ל"ימין", הנקרא "שלימות". ואח"כ לפנות ל"שמאל". כי דוקא על שני רגלים יכול האדם ללכת, אבל על רגל אחת לא שייך בכלל הליכה.

ענין ימין נקרא "שלימות". היות כשהאדם בא לקבל על עצמו עבודת ה', הסדר הוא, שצריך לקבל על עצמו עול מלכות שמים "כשור לעול וכחמור למשא". ענין "שור" הכוונה על **בחינת מוחא**, הנקרא "שור" מלשון "ידע שור קונהו", שהכוונה על בחינת אמונה למעלה מהדעת.

ענין "חמור" הכוונה על **בחינת ליבא**, הנקרא "חמור" מלשון "וחמור אבוס בעליו", שהכוונה על בחינת אהבה עצמית. ולכן כשאומרים "לעבוד בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו" זהו אצלו למשא, שרוצה תמיד לזרוק

את המשא מעל כתפיו. אלא תמיד הוא מסתכל מה יש לו לאכול מעבודה זו, היינו איזו הנאה הרצון לקבל שלו יכול לקבל.

ובזמן שמקבל על עצמו עבודה זו, הוא אומר "בטח שאני צריך לראות בעצמי, היינו לבדוק את עצמי תמיד, אם אני לא מרמה עצמי, בזה שאני הולך בדרך הנכונה, שהיא כמו שצריך להיות. היינו לקיים תורה ומצות מטעם ציווי ה' ולא משום סיבות אחרות. אבל אני מקיים מאמר חז"ל, שאמרו "לעולם יעסוק אדם בתו"מ אפילו שלא לשמה, כי מתוך שלא לשמה הוא יבוא לשמה". אם כן מה לי לחשוב על עצמי, אם מקיים תו"מ עם כל הכוונות, באופן שהכל יהיו לשם שמים.

אלא לזכות גדולה יש לי, בזה שה' נתן לי מחשבה ורצון לקיים משהו בתו"מ. כי כפי הכלל, בדבר חשוב לא מסתכלים כל כך על הכמות, אלא אפילו שתהיה כמות קטנה. ואם האיכות היא חשובה, אפילו דבר קטן שבאיכות חשוב מאוד. ומשום זה, היות שתו"מ הוא מה שהקב"ה צוה לנו על ידי משה לקיים אותה. אם כן לקיים מצות ה', לא חשוב לי כמה שאני יכול. אלא שיהיו אפילו עם הכוונות הכי גרועות ושפלות, סוף כל סוף בבחינת המעשה אני מקיים, עד כמה שהגוף מרשה לי.

והגם שאני לא מוכשר להתגבר על רצונות הגוף, מכל מקום אני שמח בזה, לכל הפחות, שיש לי כח לקיים מצות ה' באיזה אופן שהוא. כי אני מאמין, שהכל בא בהשגחה. היינו, שה' נתן לי מחשבה ורצון וכח לקיים תו"מ. ואני מודה לו בזה. כי אני רואה, שלא לכולם היתה זכות כזאת, לקיים מצות ה'". והוא צריך לומר, שאין בידו כח להעריך את גודל וחשיבות של קיום מצות ה', אפילו בלי שום כוונה.

ויש לדמות זה, מה שאנו רואים, שאם הילד לא רוצה לאכול, שאין לו שום הנאה מאכילה, אז ההורים נותנים לאכול להילד בין שהוא רוצה ובין שהוא לא רוצה. והגם שאין להילד שום הנאה, אבל סוף כל סוף, אפילו על דרך הכפיה, גם כן מועיל להילד, שתהיה לו היכולת להתקיים ולהתגדל. הגם שבטח שיותר טוב, אם הילד רוצה לאכול מעצמו, היינו שיש לו הנאה מהאוכל. אבל אפילו בלי הנאה, אלא שכולו על דרך הכפיה, גם כן מועיל להילד.

כמו כן צריכים לומר בעבודת ה'. הגם זה שמקיים תו"מ על דרך כפיה, היינו שהוא כופה על עצמו לקיים, והגוף שלו מתנגד לכל דבר שבקדושה, מכל מקום, מעשה, מה שהוא עושה, עושה את שלו, היינו על ידי זה הוא

יכול לבוא לידי מצב, שכן יהיה לו רצון לקיים. ואז כל המעשים שעשה, אינם חוזרים ריקם, אלא הכל מה שעשה נכנס בקדושה.

וזה יכולים לפרש, במה שחז"ל דרשו על הפסוק "יקריב אותו לרצונו לפני ה'" (ערכין, כ"א) "תנו רבנן, יקריב אותו, מלמד, שכופין אותו. וכתיב, לרצונו. הא כיצד. כופין אותו עד שיאמר, רוצה אני".

שמשמע, שהיה קשה לחז"ל מה שכתוב "לרצונו לפני ה'". זאת אומרת, שכל עשיותיו, מה שהוא עושה בקשר לקרב את עצמו לה', אין המעשה נקרא "מעשה", אם אין הוא רוצה לעשות לשם שמים, שנקרא "לרצון ה'". אלא שהאדם הזה עוד אינו מסוגל לעשות מעשים שיהיה לתועלת השי"ת. משמע שאין שום ערך להמעשים שלו. כאילו לא עשה כלום דמי, כיון שאינם עוד לרצון ה'.

אמנם כתוב "יקריב אותו". משמע כמו שכתוב, מלמד שכופין אותו. זאת אומרת, אפילו בדרך הכפיה. היינו, שלא רוצה לעשות לשם שמים, גם כן נקרא "קרבן". הלא קשה, הלא לא רוצה להקריב הקרבן לפני ה', אם כן הרי בסתירה תחילת הפסוק לסופו.

ועל זה תירצו "כופין אותו עד שיאמר, רוצה אני". פירוש, שזה הולך לפי הכלל, שאמרו חז"ל "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות, אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא בא לשמה" (פסחים, נ', ע"ב). שהכוונה היא, שעל ידי זה שיכוף עצמו כל פעם ופעם, אף על פי שהגוף לא מסכים לעבוד לשם שמים. והטעם הוא, משום שבמקום שהוא לא רואה תועלת עצמו, אינו מסוגל לעשות שום דבר.

ומכל מקום אינו משגיח על טענותיו של הגוף, והוא אומר להגוף שלו "תדע, שגם על דרך כפיה אתה עושה מצות ה'. ולא יעזור לך שום התנגדות על המעשה. אומרים שמצות מעשיות יש להם הסגולה להביא את האדם לשמה". וזה הפירוש "כופין אותו". היינו הוא כופה את עצמו, ואינו שומע שום שכל וסברה מה שהגוף רוצה להסבירו. אלא שאומר לו, שבסופו של דבר הוא יגיע לבחינת לשמה. וזהו פירוש "עד שיאמר, רוצה אני". היינו כנ"ל, שמתוך שלא לשמה באים לשמה, שזה נקרא "רוצה אני".

אי לזאת, כל פעם שהוא זוכר בעשית איזה מעשה של קדושה, תיכף נתעוררת בו שמחה גדולה, בזה שזכה להיות לו איזו נגיעה דברים שהבורא צוה אותם לעשות. והגם שהוא יודע, שכל מה שהוא עושה רק שלא לשמה,

ומכל מקום אין קץ לשמחתו, היות שחז"ל הבטיחו לנו "מתוך שלא לשמה באים לשמה".

ועושה קל וחומר לעצמו, כיון שחז"ל אמרו "העושה תשובה מאהבה, זדונות שעשה נעשה לו כזכיות. והעושה תשובה מיראה, זדונות נעשה לו כשגגות". נמצא לפי זה, מתי שהוא יזכה לעשות לשמה, אז בטח כל המצות שעשה שלא לשמה, יכנסו לקדושה, ויהיו חשובים כאילו עשה אותם לשמה.

נמצא, אפילו בעת שהוא עדיין עוסק בשלא לשמה, הרי זה חשוב אצלו כאילו הוא עושה לשמה. היינו, שהוא עושה חשבון לעצמו, שכל המעשים שהוא עושה, בוודאי הם יותר חשובים מזדונות, ובטח הם יתוקנו לטוב. ובטח כל מעשה ומעשה שהוא עושה, אפילו שהיא דבר קטן, למצוה גדולה יחשב לו. כדברי חז"ל (אבות, פרק שני) "והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות".

ומשום זה, מתי שעושה חשבון לעצמו על המעשים שלו, שהוא עושה, את מצות של מי הוא מקיים, וכמו כן בזמן שמדבר איזה דברי תורה, הוא אומר לעצמו "התורה של מי אני לומד". ובזמן שהוא עושה איזה "ברכת הנהנין", כמו "שהכל" או "המוציא", הוא חושב אז "למי אני מדבר עכשיו".

נמצא, שהוא אז בתכלית השלימות. והשלימות הזאת מולידה שמחה, משום שהוא אז דבוק בהבורא, כפי שהוא משער בעצמו, שהוא מדבר להבורא, שהוא טוב ומטיב. וממילא הוא מקבל שמחה מהשורש, שהשורש של כל הנבראים הוא הבורא, שהוא מכונה בשם "טוב ומטיב".

ודרשו חז"ל "טוב לדידיה ומטיב לאחרינא". שפירושו, שאז הוא יכול להאמין, שה' עושה עמו טוב. וכמו כן מטיב על הכלל. זאת אומרת, שאז יש לו היכולת להאמין למעלה מהדעת, שכך הוא באמת, אף על פי שעשה חשבון לפי שכל החיצון שלו, הוא עוד לא רואה את הטוב בכל השלימות.

אבל עכשיו, על ידי החשבון שעושה עם העשיות שלו בתורה ומצות, שהוא דבוק לשעתו באיזה אופן שהוא בהבורא, יש לו אז כח להאמין למעלה מהדעת, שכך הוא באמת. וממילא "האמת יורה דרכו", שנצמח מזה, שהוא חושב, שהוא מדבר עכשיו עם הבורא יתברך, התעוררות גדולה של שמחה, כמו שכתוב "הוד והדר לפניו, עוז וחדוה במקומו".

ויש להבין, כלפי מי נאמר, שיש חדוה במקומו. בטח שכל השמות שאנו מדברים, הכל הוא בערך הנבראים. פירוש, איך שהנבראים מרגישים. אבל

מהבורא עצמו, אמרו חז"ל, "לית מחשבה תפיסה ביה כלל וכלל". אלא כל המדובר הוא כלפי הנבראים.

אם כן יהיה הפירוש, אלו שהם מרגישים שעומדים לפניו, הם מרגישים בחינת הוד והדר. וכמו כן מי שחושב, שהוא עומד במקומו. כי ענין "**מקום**" נקרא "**השתוות הצורה**". ויש עוד פירוש, שענין הוא מראה, כמו ששמעתי מאאמו"ר זצ"ל, שבמקום שאדם מחשב שם הוא. נמצא לפי זה, שאם האדם חושב, שעומד ומדבר עם המלך, הרי הוא נמצא במקומו, שהמלך נמצא שם. אז הוא מרגיש, כמו שכתוב "עוז וחדוה במקומו".

ובזה יש להבין מה ששאלנו, על זה שחז"ל אמרו "משנכנס אדר מרבין בשמחה". ושאלנו, מה הוא הענין להרבות בשמחה. היינו, שהשמחה היא תוצאה מאיזו סיבה. אם כן מהי הסיבה, שיכולים לעורר את הסיבה, בכדי שתביא לנו שמחה.

ולפי הנ"ל, הכוונה להרבות ללכת בקו ימין, הנקרא "שלימות". והאדם נמצא במצב של שלימות, וזה נקרא "השתוות". היינו, שהשלם, שהוא האדם, דבוק עכשיו בהשלם, כמו שכתוב "ברוך מתדבק בברוך, ואין הארור מתדבק בברוך". לכן אם האדם נמצא במצב של בקורת, הנקרא "קו שמאל", הוא נמצא במצב של "ארור", וממילא הוא נפרד מהשלם. ומשום זה הוא יכול להרגיש אז רק חושך ולא אור, שרק אור מביא שמחה.

אולם יש להבין, מהו דוקא ב"חודש אדר" צריכים להרבות בשמחה. ומדוע לא ילכו בדרך הימין כל השנה. ועל זה יש להשיב, היות שבחודש אדר היה בו הנס של פורים, שהיה מאיר אור דגמר התיקון, כמו שכתוב בשער הכוונות (תע"ס חלק ט"ו, דף א' תתי"ג, אות ר"כ) "לכן לעתיד לבוא כל המועדים יתבטלו חוץ ממגילת אסתר". והטעם הוא, כי לעולם לא היה נס גדול כזה, לא בשבתות ולא ביום טוב.

ומשום זה ההכנה לאור גדול כזה צריכה להיות שמחה, שזהו ההכנה לקבל אורח נכבד, שהוא אור של לעתיד לבוא כנ"ל. לכן על ידי זה שעושים הכנה של "להרבות בשמחה", ממשיכים את האור, הנקרא "ימי המשתה ושמחה".

וזהו לפי הכלל, מה שכתוב בזה"ק "בעובדא דלתתא אתער עובדא דלעילא". פירוש, לפי מעשי התחתונים שעושים, באותו שיעור מתעורר המעשה למעלה. זאת אומרת, בזמן שהתחתונים עוסקים בעניני שמחה, באותו אופן ממשיכים את אור של שמחה למטה. וזהו כמו שכתוב (מגילת

אסתר, ט׳, כ״א) ״ויכתוב מרדכי, לקיים עליהם, כימים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם. והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב, לעשות אותם ימי משתה ושמחה״. שעל ידי זה ימשיכו את האור של גמר התיקון, שהיה מאיר אז.

ויש להבחין בזה שעוסקים בענין המשכת השמחה, כי הסיבה לזה אמרנו, כי האדם נותן אז תודה לה׳ על מה שקירב אותו. נמצא, בזמן שהוא נותן תודה, הוא עוסק אז בענין השפעה, כי הוא מודה ומשבח להבורא, על מה שנתן לו מחשבה ורצון, להיות לו איזה מגע עם רוחניות.

ועכשיו הוא לא רוצה מה׳, שיתן לו משהו. אם כן הוא לא מבקש משהו מה׳. וכל מגמתו עכשיו הוא, רק שהוא רוצה לתת תודה לה׳. נמצא, שיש לו עכשיו דביקות בה׳, כי הוא עוסק בהשפעה. אם כן על ידי זה נמשך אליו מתוך הדביקות בחינת שמחה ושלימות, מכח שהוא דבוק עכשיו בהשלם. וזהו הענין, שעל ידי זה מרבים בשמחה.

מה שאם כן כשהוא עוסק בבקשה, שתפלה שהיא מעומק הלב היא מלאה חסרונות. כי כפי שיעור הרגשת החסרון, כן תפלתו יותר מעומק הלב. נמצא, שבזמן ההוא אי אפשר לו להיות בשמחה. נמצא לפי זה, שסיבת השמחה היא, בזמן שעוסק בשבח והודיה, ולא בזמן שעוסק בבדיקת החסרונות.

ולפי הנ״ל יש לפרש מה שאמרו חז״ל ״ואם יש לו דין ודברים עם עכו״ם, ישפוט עמו באדר״. משמע, שיש דין ודברים עם נוכרי, כאילו זה נהוג, שלישראל יש דין ודברים עם נכרים. וכי זה שייך לאנשים שעוסקים בתורה ועבודה, ואין הם עוסקים בשום מלאכה ומסחר.

ולפי דרך עבודה יש לפרש את זה, **הכוונה על העכו״ם, שיש בכל ישראל**. היינו, בגוף אחד. ואלו אנשים שרוצים ללכת בדרכי ה׳, אז הגוף שלהם מתנגד להם. וזה כמו שאמרו חז״ל על פסוק ״לא יהיה בך אל זר״. ואמרו ״איזה אל זר בגופו של אדם, הוי אומר, שזהו היצר הרע״. והוא נקרא ״עכו״ם״, מטעם שהוא מתנגד להיות בחינת ישראל. וזה נקרא, שיש לו דין ודברים. ואז, בחודש אדר, שאז זכו להנס, שהיה אז שמחה וששון ליהודים, כי נפל פחד היהודים עליהם, ונהפוך הוא, אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם. לכן מסוגל החודש הזה, שהאדם ישפוט עם הנוכרי שבקרבו. ובודאי יצליח בחודש הזה, שהוא בחינת ״ונהפוך הוא״, כמו שכתוב ״אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם״.

וצריכים לזכור, כי דין ודברים שיש להאדם עם עכו"ם שלו, הוא, כי כל אחד טוען "כולו שלי". שישראל טוען, שהגוף נברא רק בכדי שיהא, ישראל ועובד ה', ולא בשביל אהבה עצמית. מה שאם כן הנוכרי שבקרבו טוען גם כן "כולו שלי". היינו, שכל הגוף נברא עם רצון לקבל. בטח שזה הוא מטעם, שהגוף צריך לדאוג אך ורק לצורך הרצון לקבל שלו. ומאי לו לחשוב על ענין של רצון להשפיע. ומראה לו כמה הוכחות שהצדק עמו, כי חזו עמא דבר.

היינו שאומר לו "לך ותראה, איך הכלל נוהג, אם יש מי שהוא, שידאג לטובת הזולת, בזמן שעוד לא נתמלא לו כל צרכיו, מה שנחוץ לו לטובת עצמו. אלא שיש מתי מספר אנשים, שהם קומץ קטן, שלאחר שנתמלאו להם את צרכיהם, אז הם מתחילים לדאוג לטובת הזולת. וגם אז הם מסתכלים בשבע עיניים, שחס ושלום זה שדואג לצורך הזולת, שלא יפגום באהבה עצמית. ואתה טוען "כולו שלי". היינו, שלא לחשוב כלל על אהבה עצמית. אלא שכל המרץ שיש לך, אתה רוצה להשתמש עם זה לצורך הזולת. ואתה מתרץ לי, שזה שאתה רוצה לעבוד לטובת החברים, הנקרא "אהבת הזולת", אתה אומר לי, שזה לא סוף פסוק, אלא שאתה חושב, שעל ידי זה שאתה עוסק באהבת הזולת, אתה תוכל להגיע לאהבת ה'. היינו, שאתה רוצה בכלל להיבטל לה'. ומה יהיה עם הגוף אז, אם אתה רוצה אח"כ ליתן כל הגוף שלך להבורא, להיבטל אליו בכלל. תגיד אתה בעצמך, איך אני יכול להסכים לדבר, שזה מוזר מאוד להבין בשכל האנושי. אי לזאת, אני מוכרח לטעון "כולו שלי", ולא לתת לך ללכת אף שעל קדימה".

ובמצב הזה הוא מלחמה כבדה. היות שכל אחד אומר, שהצדק עמו. כי הישראל שבקרבו טוען, היות שהבורא יתברך ברא אותנו על הכוונה "רצונו להטיב לנבראיו", אז בטח הוא יודע מה שטוב להנבראים. זאת אומרת, שהוא הבין שרק על ידי זה שיעסקו הכל בעל מנת להשפיע נחת רוח להבורא, זה יתן להם כח לקבל המדרגות הכי גדולות, המכונה "התגלות אלקות", שזה מתלבש בשכל הפנימי ובהרגש הפנימי שבלב. זאת אומרת, שרק באופן כזה יהיה להם האפשרות לקבל כל הטוב והעונג, מה שה' רצה לתת עבור הנבראים.

מה שאם כן אם היו מקבלים עם כלי קבלה, חוץ מזה שזה גורם פירוד, יש ענין של מסתפק במועט. פירוש, שצריכים להאמין מה שכתוב בזה"ק, שיש נהירו דקיק, שמאיר בהקליפות להחיותם. זאת אומרת, שכל התענוגים הנמצאים בעולם הגשמי, הם רק בחינת אור דק בערך הטוב והעונג הנמצא בקדושה.

היינו, אפילו מדרגה קטנה של קדושה, למשל נפש דעשיה, יש בה יותר תענוג מכל תענוגי הגשמיים. ובטח כשהאדם היה מקבל את השפע, מטעם רצון לקבל לתועלת עצמו, היה מסתפק בזה, ולא היה יכול ללכת להשיג עוד מדרגות יותר גבוהות, כי מטעם תועלת עצמו, ההארה הזו של נפש דעשיה מספק לו, שאין לו אז שום צורך להוסיף משהו, על התענוגים ממה שהוא נהנה.

אבל כשמלמדים את האדם לעבוד בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, אז האדם לא יכול לומר "די לי במה שזכיתי". הלא כל מה שהוא מקבל, הוא לתועלת הבורא. אם כן לא יכול לומר "כבר מספיק לי, היות שנתתי נחת רוח להבורא, בזה שקבלתי קצת מאור העליון, שמזה יש הנאה להבורא, ואני לא רוצה לקבל יותר".

היות שאסור לומר כך, "שמספיק לי, היות שכבר נתתי לו הנאה, בזה שקבלתי ממנו הארה קטנה זו". אלא האדם צריך להשתדל להשפיע כל פעם נחת רוח להבורא, כל פעם יותר ויותר. והיות שכל הנאה למעלה, היא בזה, שמטרת הבריאה, שהיא "להטיב לנבראיו", מגיעה לתחתונים בפועל, זה הוא הנאה שיש למעלה, משום זה בחודש אדר, שאז מתעורר הזמן של הנס, כמו שכתוב "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם", אז הזמן מוכשר לזה, שיעורר את הנוכרי שבקרבו, על דרך שאמרו חז"ל (ברכות ה') "לעולם ירגיש אדם יצר טוב על יצר הרע", שנאמר "רגזו ואל תחטאו". ופירש רש"י "ירגיז יצר הטוב", שיעשה מלחמה עם יצר הרע.

וכאן הכוונה, שבחודש אדר הוא מסוגל יותר לנצח את היצר הרע. כי אז שהיה נס מן השמים, כמו שאמרו חז"ל (שבת פ"ח) "קיימו וקבלו". קיימו, מה שקיבלו כבר. ופירש רש"י, "מה שרבא אמר, שהדור קיבלוהו בימי אחשורוש, מאהבת הנס שנעשה להם".

מה שאם כן בחודש אב, שאז זמן שהיה חורבן בית המקדש, וצריכים להתאבל על זה, נמצא, אז יהיה הפירוש, מה שאמרו חז"ל "ממעטים שמחה", היינו זו הדרך שעוסקים בחודש אדר בבחינת הימין, שהוא כדי לעורר את הנס שנתגלה בחודש אדר, כמו שאמרו חז"ל "מאהבת הנס קיימו וקבלו".

מה שאין כן בחודש אב, שצריכים להתאבל על חורבן בית המקדש, צריכים לעבוד על קו שמאל, היינו לתת בקורת על המעשים, שצריכים

להיות בדרך הקדושה, שהוא עמ״נ להשפיע, ואיך שהאדם מרוחק מענין השפעה.

ובזמן שאדם חושב על זה, הוא נמצא במצב של התרחקות מהקדושה, והוא משוקע רק באהבה עצמית, שכל הבסיס שלו, שעוסק בתו״מ הכל על החשבון למלאות את הרצון לקבל, בכל מילוי שרק אפשר למלאות אותו.

אי לזאת, בזמן שעוסק בחשבון של השפלות שלו, יש אז מקום לעורר הכאב של חורבן הקדושה שיש בכל אחד ואחד. ואז יקויים ״כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בנחמת ירושלים״.

מגילה

ישראל שגלו, שכינה עמהם ..... קסג (163)

ישראל שגלו, שכינה עמהם

מאמר ה׳, תשמ״ח

במגילה (דף כ״ט) כתוב שם וזה לשונו ״תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר, בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב״ה, שבכל מקום שגלו, שכינה עמהן, שנאמר, ושב ה׳ אלקיך את שבותך. והשיב, לא נאמר, אלא, ושב. מלמד, שהקב״ה שב עמהם מבין הגליות״, עד כאן לשונו. ויש להבין בדרך העבודה:

א) מה נותן לנו זה בעבודה, אם השכינה גם כן בגלות. כלומר, מהי התועלת מזה, שגם השכינה היא בגלות, כמו שכתוב ״חביבין ישראל לפני הקב״ה, בזה שגם השכינה היא בגלות״. אם כן יש להבין, מה מוסיף לנו זה בעבודה. כלומר, מהו התיקון שאנו מוצאים מזה, שגם השכינה היא בגלות.

ב) מהו זה שאמרו חז״ל ״צער השכינה, בזה שהיא בגלות״. וחז״ל אמרו ״אדם צריך להצטער בצער השכינה״. איך אפשר לומר, שיש צער למעלה, שאנו צריכים לבקש מהקב״ה ״לאקמא שכינתא מעפרא״. זאת אומרת, שאנו צריכים לבקש מהקב״ה, שהוא יוקים אותה מהעפר.

ג) מהו בעבודה להבין שהשכינה מונחת בעפר, שהיא בעצמה לא יכולה לקום, אלא צריכים שהקב״ה יוקים לה.

ד) בכדי שהקב״ה יוקים לה, אנו צריכים להתפלל על זה. וכאילו בלי תפלתנו, אין הקב״ה יכול להוציא אותה מעפר.

ולהבין כל זה צריכים מקודם להבין, לאיזו בחינה אנו קוראים **קוב״ה**, ולאיזו בחינה אנו קוראים **שכינה**. אאמו״ר זצ״ל אמר פשט על מה שכתוב בזה״ק ״איהו שוכן, ואיהי שכינה״. שיש לדעת, מה שאנו מבחינים הרבה בחינות בעולמות העליונים, זהו רק מצד המקבלים. אבל מצד הבורא כתוב ״אני הויה לא שניתי״. ולפיכך מבחינים את כל העולמות לב׳ בחינות:

א) בורא, שהוא ״השוכן״. ונקרא ״אור״, ונקרא ״המשפיע״, ״הנותן״ ו״המחיה״.

ב) המקום שהבורא הוא מגולה. כלומר, המקום שמרגישים אותו, ומשיגים אותו לפי ערך הכלי, שיש לה ההשתוות הצורה. שתיקון הזה יצא לאחר

הצמצום. לפי זה יוצא, הוא אמר, שהמקום, שהשוכן מגולה, המקום הזה נקרא "שכינה". אם כן אין הם שני דברים, אלא זהו אור וכלי, **אור נקרא "שוכן", והכלי, ששם מלובש האור, נקרא "שכינה"**.

ובהאמור לפי דבריו יש לפרש את כל ענין עבודה, שיש לפנינו בבחינת תיקון הבריאה, שהוא רק תיקון הכלים. פירוש, איך שהשפע עליון, מה שרצונו יתברך הוא להטיב לנבראיו, שהכלים יתאימו לקבל השפע, והשפע לא ילך להחיצונים. רק זו היא עבודה שלנו ולא יותר.

נמצא לפי זה, השוכן רוצה להיות מגולה, כלומר שהטוב והעונג יהיה מגולה להנבראים. ומצד המאציל אנו מיחסים רק בחינת משפיע ונותן, כי זו היתה מטרת הבריאה.

אבל מצד התחתונים, שהכלי, ששם צריך להיות מגולה את הטוב והעונג, הואיל שחשקה בהשתוות הצורה לשורשו, כלומר שתהיה משפיע כמו השורש, לכן אמרה, שהיא לא רוצה לקבל בעל מנת לקבל. ועל זה עשתה צמצום.

ורק בזמן שתהיה היכולת לכוון בעמ"נ להשפיע, אז הכלי תקבל את הטוב ועונג. וזה נעשה בעולמות עליונים, שהם נקראים בחינת "השורשים להנשמות", כלומר שגם הנשמות לא יקבלו את השפע, אלא בתנאים כאלו, הנקראים "בעמ"נ להשפיע". זהו גורם עיכוב, שלא יכול להתגלות את הטוב והעונג, עד שהתחתונים יהיו ראויים לקבל השפע.

ובהאמור יוצא, שהמקום, שהשוכן צריך להיות מגולה, ואם אין התחתונים נותנים את המקום הזה, כי אין בכוחם לתת הכוונה על המתנה, מה שהשוכן יתן, שהקבלה תהיה בעמ"נ להשפיע, נמצא, שזה נקרא **"צער השכינה"**. כלומר, שאין הקב"ה יכול להשפיע את הטוב והעונג כרצונו יתברך, שרצונו הוא להטיב לנבראיו.

נמצא, **"צער השכינה" פירושו, שיש צער להקב"ה**, שהוא לא יכול לגלות את הטוב והעונג, מסיבת שאין הנבראים נותנים את המקום המוכשר לקבל. כי אם יתן להם את הטוב והעונג, הכל ילך להס"א. אי לזאת נמצא, שאינו יכול להשפיע את הטוב כמו שהוא חפץ.

ובזה נבין, שהאדם צריך להצטער על צער השכינה. ושאלנו, מדוע אין הקב"ה מקים אותה מעפרא, אלא הוא צריך שהתחתונים יכוונו במעשיהם, כלומר מה שהם עושים, שהכל הוא צריך להיות על הכוונה "לאקמא שכינתא מעפרא".

והתשובה היא, כי כל מה שהקב"ה נותן, הכל הוא טוב ועונג, שזהו מטרתו להטיב לנבראיו. מה שאם כן "לאוקים השכינה מעפרא", כלומר שיהיה בידי הקב"ה ליתן שפע, והשפע לא ילך להס"א, זה יכול להיות רק בזמן שאין התחתונים רוצים לקבל לתועלת עצמם, אלא בעמ"נ להשפיע.

וזה שייך לעבודת האדם ולא להבורא. להבורא שייך לתת. מה שאם כן לא לתת, לא שייך להבורא, אלא להנבראים. כלומר, שאין הנבראים רוצים לקבל לעצמם, אלא בתנאי בעמ"נ להשפיע. וזהו כמו שאמרו חז"ל "הכל בידי שמים, חוץ מיראת שמים".

ופירש אאמו"ר זצ"ל "הכל הקב"ה נותן". הכוונה היא "הכל", היינו כל השפעות טובות הבורא נותן. ו"יראת שמים", שהוא שלא לקבל לתועלת עצמו, זה רק האדם צריך לעשות. לכן על האדם מוטל לתקן את עצמו, בכדי שיהא בידו של הקב"ה לתת את הטוב והעונג.

נמצא בזה, מה שהאדם עובד לתועלת ה', נשאלת השאלה, איזו תועלת, כלומר מה חסר להבורא, שאנו צריכים לעבוד לתועלת הבורא, שהקב"ה מקבל מעבודת האדם. יכולים לומר רק דבר אחד, היינו **מקום**, שיהא בידו להשפיע שם את הטוב והעונג, מה שהיה ברצונו בעת בריאת העולם, שהוא להטיב לנבראיו.

אי לזאת, כשאנו אומרים "צער השכינה", הכוונה על זה שאין הקב"ה יכול לגלות להם את הטוב ועונג. נמצא, שיש כביכול צער על מה שהוא לא יכול להטיב להנבראים. וזה נקרא **"צער השכינה", צער שאינו יכול להשפיע לתוך הכלים**, כנ"ל, שהכלים נקראים "שכינה", ששם שורה השוכן.

והסיבה, שצריכים לכוון בכל מעשינו לצער השכינה, הוא, היות שאנו צריכים להגיע לידי השתוות הצורה, הנקרא "בעמ"נ להשפיע ולא לקבל לתועלת עצמו". וזה כלל, שאין האדם יכול לעבוד ללא מטרה. אם כן האדם צריך לשום לעיניו, מה הוא רוצה עם היגיעה שלו. כלומר, מה הוא רוצה לקנות בחיים, שידע אם הוא ישיג את הדבר, הוא יהיה אדם המאושר בעולם.

לכן אומרים לו, שאין דבר יותר גדול ויותר חשוב, מזה שהוא ימלא את רצון הבורא ולא הרצון לקבל לעצמו. ואז האדם צריך לדעת, מה חסר בבית המלך, שהוא יכול למלאות את החסרון הזה. כלומר, מה אפשר לומר שיש להבורא צער, שחסר לו את דבר הזה. שאם יתנו לו, תהיה שמחה לפניו.

על זה באה התשובה, שהאדם צריך להצטער על צער השכינה, כנ״ל, שיש צער להבורא כביכול, בזה שהוא לא יכול להשפיע טוב ועונג להנבראים, כנ״ל במשל המדרש, שאומר, שזה דומה למלך, שיש לו מגדול מלא כל טוב ואין לו אורחים.

ולהבין את משל המדרש יכול לומר משל, שזה דומה לאדם, שעשה חתונה לבנו, והזמין באיזה אולם חמש מאות מנות, ואף אחד לא בא מאיזו סיבה שהיא. ובקושי קיבץ מנין להחופה. איזה צער האדם מרגיש, בזה שיש לו חמש מאות מנות עבור הקהל, והקהל לא בא. ועל סיבה זו צריך האדם לעבוד, לזכות לעשות נחת רוח להבורא, בזה שהוא מקבל ממנו טוב ועונג. והאדם שהגיע לדרגה זו, הוא האדם המאושר בעולם.

מה שאם כן, אם האדם מקיים תו״מ בעמ״נ, שהקב״ה ישפיע לו טוב להכלי קבלה, בעמ״נ שהוא רוצה להנות עצמו, האדם הזה מרוחק מהשפע. כי השפע עליון יכול לבוא רק בכלים דהשפעה. לכן צריכה להיות הסיבה, מה שהוא מקיים תו״מ, הוא מטעם, שע״י זה הוא יהיה בין האנשים שרוצים להנות את הבורא, כנ״ל בהמשל.

אבל היות שהאדם נולד בכלי של קבלה עצמית, ואיך אפשר לשנות את הטבע, ולומר שהוא לא דואג עבור עצמו לשום דבר, רק מה כואב לאדם, שהוא מצטער, זהו רק צער השכינה, שפירושו כנ״ל, מה שיש כביכול צער למעלה, בזה שאינו יכול למלאות רצונו.

כלומר, היות שרצונו יתברך הוא להטיב, ואינו יכול להוציא הטבה זו לפועל, כי אין להנבראים כלים מוכשרים שיוכלו לקבלו, והיות שע״י קיום תו״מ יהיה מסוגל לעשות כלים מוכשרים, כמו שאמרו חז״ל ״בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין״, זוהי הסיבה שהוא עובד בכל כוחו לקיים תו״מ, שע״י הקיום של תו״מ הוא יצא מאהבה עצמית ויזכה לכלים דהשפעה. ואז יהיה ביכולתו לעשות נחת רוח ליוצר, שהוא מקבל ממנו את הטוב והעונג.

ובזה נבין שאלה הב׳. מה שייך לומר, שיש צער וחסרון למעלה. התשובה היא, היות שהוא רוצה לתת להנבראים כל טוב, ואין הנבראים מסוגלים לקבל, מפאת שינוי צורה. וזה שהוא לא יכול לתת להמקום, שצריך להיות מגולה השוכן, שנקרא ״שכינה״, זה נקרא **״צער השכינה״. פירוש, צער, שלא יכול להיות מקום להשראת השוכן**. ששכינה נקרא הכלי, ששם מגולה האור.

ובהאמור נבין את השאלה הג', ששאלנו, מהי בעבודה, שהשכינה מונחת בעפר. והקב"ה צריך, שרק הנבראים יכולים לאוקים אותה מעפר, כאילו כביכול הוא בעצמו לא יכול.

ובהנ"ל יש לפרש, היות המקום, שהשוכן יכול להיות מגולה, הוא שיש בהכלי הכוונה דעמ"נ להשפיע. ואצל הנבראים, שנולדו עם הרצון לקבל לעצמו, המקום דלהשפיע נקרא "טעם עפר", מסיבת שהיא נגד הטבע שלהם, לכן כל פעם שהם רוצים לעשות על הכוונה בעמ"נ להשפיע, הם מרגישים בזה טעם עפר, מטעם שענין להשפיע הוא נגד הטבע כנ"ל. לכן מוטל על הנבראים, שהם יעשו מעשים וסגולות, שיוכלו לתקן את המקום, שיהיה מוכשר לקבל את הטוב ועונג.

לכן כשמדברים בתיקון הכלים, כלומר שהתחתון צריך לתקן עצמו, שיהיה מוכשר לקבל. וזהו לפי הכלל, כל אחד צריך לראות, שהוא יהיה בסדר, ושיוכל לעשות מעשים, מה שהוא צריך לעשות. לכן מה שהמשפיע צריך לעשות שייך להמשפיע, ומה שהמקבל צריך לעשות שייך להמקבל. כלומר, שהמקבל צריך להשתדל, שיהיה לו כלים מוכשרים, דהיינו שהקליפות לא יקחו ממנו מה שהוא יקבל. זאת אומרת, שהמקבל צריך להשתדל, שיוכל לכוון בעת הקבלה, הכוונה דלהשפיע, אחרת אין אור העליון יכול להגיע להכלים האלו, מסיבת שינוי צורה. לכן מוטל זה על התחתון, לאוקים מידת השפעה, בכדי לקבל השפעה עליונה.

ובהאמור נבאר עתה מה ששאלנו, מהו הרווח מזה שאמרו חז"ל "ישראל שגלו, שכינה עמהם" בעבודה. הנה חז"ל אמרו (תנחומא, נצבים א') "ישראל, כשהיסורין באים עליהם, הן נכנעין ומתפללין. אבל אומות העולם, מבעטין בהן ואין מזכירין שמו של הקב"ה".

ויש לפרש זה על דרך העבודה. בדרך עבודה נקרא יסורים, בזמן שהאדם בא במצב של ירידה. והיסורים שלו, הם במה שאין לו טעם וחיות בתו"מ, וכל העולם חשך בעדו, ואינו מוצא שום מרגוע לנפשו.

ומתחיל להסתכל על העבר, כלומר מהי הסיבה, שבא לידי מצב של שפלות, והוא לא מוציא בעצמו שום דבר, במה לתלות הירידה הזו. ועוד יותר מזה קשה לו להבין, מדוע מטרם שנכנס לעבודה דלהשפיע, היה מרגיש, שהוא נמצא בעולם שכולו טוב, ועבודה גדולה היתה לו לקיים מה שאמרו חז"ל "מאוד מאוד הוי שפל רוח".

ועכשיו הוא רואה, שהוא יותר גרוע מכל העולם, בזה שהוא רואה, שכל העולם חיים ונהנין מזה שהם עוסקים בתו"מ. וכשהם מתפללים, כל מילה ומילה שהם מוציאים מפה, הם מרגישים שעושה רושם למעלה. **ומזה שהם מאמינים, שעושים רושם למעלה, עושה דבר זה רושם למטה. כלומר, שכל אחד מרגיש בלבו, שעשה היום דבר גדול, בזה שהוא היה מתפלל או שלומד תורה.** ועל דרך זה הוא מוסיף והולך כל יום ויום.

מה שאין כן הוא רואה עצמו, שהוא גרוע מכל העולם, היות שכל העולם חשך בעדו. זאת אומרת, שהשמש שמאיר להעולם, אינו מאירה לו, ואינו רואה לעצמו זכות קיום בעולם. והאדם עומד במצב הזה בפני הדילמה:

או לומר שהוא בחינת ישראל. והוא מאמין בה', שהכל הוא בהשגחתו יתברך. כלומר, שהמצב, שבו הוא נמצא עכשיו, הקב"ה שלח לו את הירידה זו. והיסורים, מה שהוא נמצא במצב של שפלות, הכל בא ממנו יתברך. זאת אומרת, שבטח הקב"ה רצה שהוא יעלה בדרגה, שלא ישאר במצב, שכל עבודתו תהיה לתועלת עצמו, שבזה הוא נפרד מדביקות ה'.

אלא שה' רוצה, שהאדם יראה את מצבו האמיתי, איך שהוא מרוחק מלעבוד לתועלת ה'. ומשום זה ה' לקח ממנו את הטעם, שהיה מרגיש בשלא לשמה. ולכן הוא נשאר בלי חיים. נמצא, שהקב"ה מטפל בו ורוצה להכניס אותו בקדושה.

ולכן מוטל עליו עכשיו להתפלל לה', שיעזור לו. היות שיש לו עכשיו צורך לעזרתו יתברך. אחרת הוא רואה, שהוא אבוד מכל וכל. **וזה נבחן, שהשיג עתה כלי וצורך לעזרת ה'**. היות שעתה הוא רואה, שממש הוא נפרד מה', כי אין לו שום חיים, כי מי שדבוק בה', יש לו חיים, כמו שכתוב "כי עמך מקור חיים".

ועכשיו, בטח הוא יכול לתת תפלה מעומק הלב. שתפלה אמיתית נקראת דוקא מעומק הלב. ולפי זה הוא צריך לתת תודה לה', בזה שנתן לו מקום, שיראה את מצבו האמיתי. ועכשיו הוא רואה, שהוא נצרך לה', שיתן לו הסיוע הדרוש, כמו שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". והזה"ק שואל "במה מסייעין". ואומר "בנשמתא קדישא".

אם כן, עכשיו הקב"ה נתן לו ההזדמנות, שיהיה לו להשיג בחינת נשמה קדושה. אם כן **כמה הוא צריך להיות מאושר מהמצב של ירידה והיסורים**, שהוא מרגיש במצב הזה. לכן עליו לומר, שאין הוא נמצא במצב של ירידה, אלא אדרבה, הוא נמצא במצב של עליה.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל "ישראל, כשהיסורין באים עליהם, הן נכנעין ומתפללין". שפירושו, בזמן שבאים במצב של ירידה, הם רואים את מצבם האמיתי, איך שהם נמצאים בשפלות. זה נקרא, שהם נכנעין, מטעם שרואים את מצבם, איך שהם נפרדו מחיי החיים. כי מי שיש לו דביקות בה', הוא חי. מה שאם כן הוא מרגיש רק יסורים. לכן ברור לו, שעתה הזמן של תפלה מעומק הלב. וזה שכתוב "הן נכנעין ומתפללין".

ויש מקום לומר להיפך, שהיא טענה ששייכת לבחינת "אומות העולם" ולא לבחינת "ישראל". כלומר, שאינו מאמין שהקב"ה שלח לו את המצב הזה, שהוא רואה, שהוא נמצא במצב ירידה, שהרגשה שלו היא, שאין לו עכשיו שום טעם בתו"מ. אלא שנמצא במצב של יסורים, ובכלל אין לו טעם בחיים, והוא עתה "תוהה על הראשונות", כלומר שהוא מתחרט בזה שהוא הכניס עצמו ללכת בדרך של השפעה.

זאת אומרת, שהוא אומר, שבטרם נכנס לעבודה דלהשפיע, היתה לו שמחה מעבודה, שעסק בתורה ותפלה ובעשיית המצות. כי אז היה יודע, שהוא לא צריך לעשות שום חשבונות. וכל דאגותיו היו איך **להרבות בכמות. כלומר, לתת יותר זמן לתפלה ולתורה**. אבל על איכות העבודה לא היה לו צורך לתשומת לב, ולחשוב על איזו מטרה הוא עובד עבודת הקודש. והיה סומך עצמו על הכלל, כי לא עלה אז על דעתו, שיש צורך לחשוב על הסיבה, שמחייבו לעסוק בתו"מ. לכן תמיד היה מרגיש עצמו, שהוא נמצא בתכלית השלימות.

מה שאין כן עתה, כשהתחיל לחשוב על הסיבה, שבשבילה הוא רוצה לקיים תו"מ, והוא רוצה לעסוק לשם שמים, כלומר בעמ"נ להשפיע ולא בעל מנת לקבל לעצמו, אז העבודה נעשה לו יותר קשה, ויותר קשה לו להתגבר על היצר הרע שלו.

והוא אומר, במקום שרוצה ללכת על דרך האמת, אז הסברה נותנת, שהיצר הרע צריך להיות נכנע ויותר חלש. ועכשיו הוא ממש להיפך, שבכל דבר שבקדושה, שהוא רוצה לעשות בעמ"נ להשפיע, היצר הרע מתגבר עליו, וקשה לו להתגבר. והוא שואל, איפה הוא הצדק. ומרוב עבודה, מה שהוא צריך להתגבר בכל פעם, הוא בא לידי ירידה.

ואז הוא בא ל"טענת מרגלים" ואומר, שנמאס לו מעבודה זו. ובורח מן המערכה, כי הוא טוען, במקום שהוא היה צריך להתקדם, הוא הולך אחורה. לכן הוא "תוהה על הראשונות", כנ"ל, ובועט על הדרך הזו,

שצריכין לעבוד על כוונות ולא מספיק מעשים, אלא עיקר הוא הכוונה, כמו שכתוב "טוב מעט בכוונה, מהרבות שלא בכוונה". והוא אומר, שעבודה זו לא בשבילו.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל "אבל אומות העולם, כשהיסורים באים עליהם, מבעטין בהן, ואין מזכירין שמו של הקב"ה". שפירושו הוא, שבזמן שבא עליו יסורים, היינו בזמן שמרגיש יסורים בעת הירידה, בזה שלא מרגיש שום טעם וחיות בתורה ועבודה, והיסורים כל כך גדולים, עד שכל העולם חשך בעדם, והוא לא מוציא בעצמו שום עצה אלא לברוח מהמערכה. שזה נקרא, ש"הם מבעטין בהן".

ויש לדעת, שהבריחה הזו נובעת רק מסיבה אחת, כמו שכתוב "אבל אומות העולם מבעטין בהן, ואין מזכירין שמו של הקב"ה". שפירושו, שעל מצב של ירידה, שמרגיש שם יסורין, "אין מזכירין שמו של הקב"ה", לומר, שהקב"ה שלח לו את המצב הזה של ירידה. בכדי שידע את מצבו בבירור גמור, עד כמה שהוא מסוגל לעבוד לשם שמים. ושירגיש, שעכשיו הוא רואה, שבלי עזרתו יתברך אי אפשר לצאת משליטת הקבלה לעצמו.

ועתה אין הוא צריך להאמין בדברי חז"ל, שאמרו "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ואלמלא אין הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו". כי עתה הוא רואה, שהוא זקוק לסיוע מן השמים. ועכשיו הוא הזמן, שהוא יכול לתת תפלה מעומק הלב. כי תפלה אמיתית היא דוקא מעומק הלב. כלומר, **שהתפלה שלו בכל הלב, שהלב מבין, שבלי סיוע מלמעלה הוא אבוד.**

והתפלה, שצריכה להיות מעומק הלב, ענין זה מפרש אאמו"ר זצ"ל בספר "פרי חכם" (חלק ב' דף קס"א) וזה לשונו "אין מצב יותר מאושר בעולמו של אדם, אלא בשעה שמוצא עצמו כמיואש מכוחותיו עצמו. כלומר, כי כבר יגע ועשה כל מה שמצויר בכוחו לעשות. ותרופה אין. כי אז ראוי לתפלה שלמה לעזרתו יתברך, שהרי יודע בבטחה, שעבודתו עצמו לא תביא לו התועלת. וכל עוד שמרגיש איזה כח עבודה מצדו עצמו, אין תפלתו שלימה. כי היצר הרע מקדים עצמו ואומר לו, שמחויב קודם לעשות מה שבכוחו, ואחר כך יהיה רצוי להשי"ת".

ויש לפרש מה שאומר "כי היצר הרע מקדים עצמו ואומר לו, שמחויב קודם לעשות מה שבכוחו". משמע לכאורה, שהוא מדבר כמו צדיק. ומדוע נקרא זה, שיצר הרע אומר לו.

התשובה היא, כי היצר הרע אומר לו דברים טובים. אבל מה כוונתו באלו הדיבורים היפים, שאין לו צורך להתפלל לה׳, שיש לו עוד זמן לבקש מה׳. לכן כשכבר עשה מה שביכולתו, אין היצר הרע יכול לבוא אליו בטענה, שיש לו זמן להתפלל לה׳. כי אז האדם משיב תיכף להיצר הרע ״כבר אין לי עוד מה לעשות שלא עשיתי, ולא עזר לי״. לכן עכשיו הזמן הכי מוכשר להתפלל לה׳.

אולם בשעה שהאדם כבר עשה מה שביכולתו, ואין ליצר הרע דיבורים, להגיד לאדם שיש לו עוד זמן להתפלל, כי יש לו עוד מה לעשות, מטעם שכבר עשה הכל מה שביכולתו, אז יש ליצר הרע דיבורים אחרים יותר גרועים, והם דיבורים עם יותר רעל וסם המות.

והיינו כנ״ל ״ואין מזכירין שמו של הקב״ה״. כלומר, שאינו אומר, שהקב״ה שלח לו המצב של יסורים, מה שהוא מרגישים בזמן של ירידה, אלא מה הוא עשה בזמן הירידה, כמו שכתוב ״אבל אומות העולם, בזמן הירידה, שמרגישים יסורין, מבעטין בהן״. כלומר, שעוזבים את המערכה ובורחים מהעבודה דלהשפיע.

ובהאמור נבין את השאלה ששאלנו, מהו הפירוש ״ישראל שגלו, שכינה עמהן״. כמו שאמר רבי שמעון בן יוחאי ״בכל מקום שגלו, שכינה עמהן״. מה הרווח מזה בעבודה, שאומר על זה ״כמה חביבין ישראל לפני הקב״ה״.

יש לפרש כנ״ל, שהאדם, בזמן שהוא מרגיש, שהוא נמצא בגלות, כלומר שטועם טעם בעבודה טעם של גלות, ורוצה לברוח מהגלות, יהיה הפירוש, שהאדם צריך להאמין, שבכל מקום שגלו ״שכינה עמהן״. כלומר, שהשכינה נתנה לו לטעום טעם של גלות. ״עמהן״ יהיה פירושו, שהשכינה דבוקה עמהן, ואין הם חס ושלום בבחינת פירודא מהשכינה, שצריכים לומר, שזו בחינת ירידה. אלא להיפך, שהשכינה נותנת לו עכשיו דחיפה, שיעלה במעלות הקדושה, והיא מתלבשת עצמה בלבוש של ירידה.

וכשהאדם ידע זה, ויאמין שכך הוא, זה יתן לו עידוד, שלא יברח מהמערכה, שלא יאמר, שהעבודה דלהשפיע אינה בשבילו, משום שהוא רואה תמיד, שהוא נמצא תמיד במצב של עליות וירידות, ואינו רואה סוף למצבים האלו, ונופל לבחינת יאוש.

מה שאם כן, אם הוא ילך בדרכי האמונה, ויאמין בדברי חז״ל, אז הוא צריך לומר להיפך. אם שאר אנשים, הסדר העבודה שלהם, הוא כסדרן. כלומר, שהם מרגישים עצמם לשלימים. כלומר, שהם רואים, שברוך ה׳ הם

מקיימים מצות, ומתפללין, ולומדין תורה, ומה חסר להם עוד. זאת אומרת, שאין להם מלמעלה טיפול מיוחד על כל צעד ושעל, שיגידו להם, אם דרכי עבודה שלהם הוא בסדר או לא.

וזה דומה לאנשים, שלומדים בכולל. נגיד שיש שם בהכולל מאה אנשים. ובאיזו עיר צריכים לרב. ובני העיר שולחו בקשה לראש הכולל, שישלח להם רב. אז ראש הכולל בוחר צוות, שיעשו בחינה, מי מהלומדים מסוגל שם להיות רב. והסדר הוא, שמבין המאה בני הכולל, ובוחרים המצוינים מהם. נגיד שלוקחים חמישה אנשים ומבחינים אותם. ובהבחינה שואלים שאלות, שהם צריכים לענות עליהם. אבל הם לא מוכרחים לענות על כל השאלות. אלא אם עונים תשעים אחוז, כבר נקראים, שכבר הם ראויים להיות נבחר מעם. ויש שעונים פחות מתשעים. האם אפשר לומר, אלו הלומדי כולל, שלוקחים אותם לראות את מצבם בתורה וחכמה, הם אנשים פשוטים. מה שאם כן התשעה ותשעים מהלומדי כולל שלא מבחינים אותם לראות את מצבם, האם הם בסדר בתורה וחכמה. ומטעם שהם יותר גדולים, לא צריכים לבחון אותם.

כמו כן כאן בסדר העבודה, יש כלל. נגיד על דרך משל, שהם תשעה ותשעים אחוז מעובדי ה׳, שלא מבחינים אותם, אם הם בסדר. כלומר, שלא מראים להם את מצבם, אם הם בסדר בתורה ועבודה שלהם. זאת אומרת, אם לא מבחינים אותם, בטח כל אחד חושב בעצמו שהוא בסדר.

אלא נגיד, אלו החמישה אחוז, שהם מוכשרים להגיע לשלימות, להכניס אותם בהיכל המלך, אלו אנשים מכניסים אותם להיבחן. והם אלו שמראים להם מלמעלה את מצבם האמיתי בתורה ומצות, בכדי שידעו מה לתקן. שהתיקונים נקראים **אמונה, תפלה, יגיעה**.

והוא כמו שאמר אאמו״ר זצ״ל על פסוק ״ויאמר, הראני נא את כבודך, ויאמר ה׳ הנה מקום **אתי**. ואמרו חז״ל ״**אתי**, ראשי תיבות **א**מונה, **ת**פילה, **י**גיעה. כלומר, שעל ידי תיקונים אלו יכולים להגיע לשלימות האמיתי״.

ובהאמור אנו רואים, מהי הדרך האמיתית בתורה ומצות. הדרך היא, להגיע לדביקות ה׳, הנקרא ״השתוות הצורה״. שע״י זה זוכים ל״חיים״, כמו שכתוב ״כי עמך מקור חיים״. ועליות וירידות, זה נותנים להמוכשרים, שהם מסוגלים יותר להכנס בהיכל המלך.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מה מוסיף לנו בעבודה הידיעה הזו, שגם הקב״ה ישוב מגלות כמו ישראל. שדרשו חז״ל על פסוק ״ושב ה׳

אלקיך את שבותך״, ואמרו ״והשיב, לא נאמר, אלא ״ושב״, מלמד שהקב״ה שב עמהם מבין הגליות״.

אולם קודם כל יש להבין, מה שייך לומר אצל הקב״ה ״גלות״. שגלות משמע, שיצא ממקומו שהיה, והיה מוכרח ללכת למקומות זרים, ולהיות תחת שליטתם של שאר מלכים. ואין לו שום בחירה, אלא מוכרח לעשות ולמלאות כל רצון של **כל שליט**, שהוא נמצא תחת שליטתו. והלא אנו צריכים להאמין, כמו שכתוב ״מלוא כל הארץ כבודו״. אם כן, מה שייך לומר ״גלות״ אצל הקב״ה.

ועוד יש להבין, כלפי מי אנו אומרים, שהקב״ה נמצא בגלות. בערך עצמו אי אפשר לומר, כי אין אנו יודעין מחשבותיו יתברך, כמו שכתוב בזה״ק ״לית מחשבה תפיסה ביה כלל וכלל״. אלא כל מה שמדברים מהבורא, הכל הוא מבחינת ״ממעשיך הכרנוך״. אם כן מוכרחים לומר, שהקב״ה נמצא בגלות **כלפי ישראל**. כלומר, שעם ישראל רואים, שהקב״ה הוא בגלות בין העמים. לכן יש להבין זה, במה הוא מבטא, שהוא נראה לעם ישראל, שהוא בגלות.

אולם וגם יש להבין, מהי ״גלות״. ואח״כ נוכל להבין, שמי שנמצא בגלות, טועם טעם של גלות. וגם יש לדעת, שבענין גלות אנו מוצאים ב׳ בחינות:

א) שעם ישראל היו בארץ הקודש, והיה להם בית המקדש. ובא נבוכדנצר, והחריב את בית המקדש, וגלה את ישראל מן הארץ, כמו שכתוב (אסתר ב׳) ״איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי, אשר הגלה מירושלים״. נמצא, שגלות נקרא, שגלו אותם ממקום אושר ושלוה, ללכת ולסבול, להיות נע ונד, שלא יהיה להם מנוחת הנפש.

ב) אנו מוצאים בגלות מצרים, שלא גלו מאיזה מקום שלוה, אלא במקום שהיו, התחילו להרגיש שהם נמצאים בגלות. והם ראו, שהם משועבדים לפרעה, מלך מצרים. כלומר, מה שמלך מצרים היה דורש מהם, לא היתה להם בחירה חופשית, אלא היו מוכרחים למלאות את רצונו, בכל מה שדרש מהם.

לפי זה מה יהיה הפירוש, שה׳ גלה ממקומו. הלא כתוב ״מלוא כל הארץ כבודו״. אם כן, איך שייך לומר אצל הקב״ה, שגלה ממקומו למקום אחר. ולפי פירוש הב׳ של גלות, כדוגמת גלות מצרים, שפרעה מלך מצרים שלט על בני ישראל, בזה הרגישו גלות. ומה שייך לומר אצל הקב״ה, שחס ושלום יש מי שהוא, שהוא שולט עליו, שנוכל לומר, שהקב״ה הוא בגלות.

אלא ודאי מה שאנו מדברים גלות אצל הקב"ה, הוא רק בערך הנבראים. כלומר, שהוא לפי השגת הנבראים נוהג ענין של גלות וגאולה. שלפעמים הם משיגים את הקב"ה, שהוא מלך גדול ויושב בהיכלו, ושרפים וחיות ואופני הקודש עומדים סביביו. ולפעמים הם משיגים אותו, שצורתו הוא כמלך שגלה אותו מהיכלו, ויושב בשביה תחת שליטת מלך אחר. וזה נבחן שהמלך נמצא בגלות.

ולפי זה יש לפרש, שעם ישראל יצאו מארץ ישראל ונחרב בית המקדש. ועל דרך עבודה יש לפרש, ש**עם ישראל יצאו לחוץ, ואינם מרגישים טעם בתו"מ, והלב שלהם, שהיה מקום להרגשת הקדושה, המכונה "בית המקדש", המקום הזה נחרב**.

והמלך השני, הנקרא "מלך זקן וכסיל", כבש את לבם. וכל הכלים דקדושה הוציא משם. שפירושו, שכל המחשבות דקדושה, שהיה בלבם, הוציא משם, והכניס לתוכה צלם בהיכל ה'. שפירושו, שמקודם לכן היה שם קדושה. והוא הוציא את כל המחשבות דקדושה, ש"קדושה" נקראת מחשבות לשם שמים, והוא כבש את לבם, והכניס ללבם מחשבות, שהם רק לתועלת עצמם, שזה נקרא, שהמלך זקן וכסיל כבש את בית המקדש, וגלה ישראל מתוכם. כלומר, שבחינת ישראל כבר לא נמצא אצלם בתוך גופם.

וזהו כמו שכתוב (תהילים ע"ט "מזמור לאסף") "אלקים באו גויים בנחלתך, טמאו את היכל קודשך, שמו את ירושלים לעיים". כלומר שבחינת ישראל יצאו מלבם ובאו במקומם גויים.

ולפי זה יהיה הפירוש, שגם הקב"ה גלה עמהן. כלומר, שיצא מהיכלו לגבי ישראל, היינו שכך הם מרגישים, שאין לו החשיבות, כמו שהיו מרגישים מטרם שהם גלו מארץ ישראל. ומהו הרווח מזה, שגם הקב"ה גלה עמהן. את זה יכולים להבין, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, על מה שאמרו חז"ל, "אין אדם חוטא, אלא אם כן נכנס בו רוח שטות".

ועל זה מקשין העולם, ומדוע נכנס רוח שטות, בכדי שיחטא. ואמר, היות שיש כלל "עין רואה והלב חומד". נמצא, שאם ראה איזה דבר רע, הן ראיה בעינים או ראיה במחשבה, הוא מוכרח לבוא לידי חמדה. לכן, הגם שעל העין אין בידו למנוע זה, כי הן במחשבה והן בהסתכלות בא בלי שום הכנה, לכן זה עוד לא נחשב לחטא. אלא מזה באים לידי חטא, שנקרא "חמדה".

ואם האדם עושה תיכף תשובה על הראיה, ממילא לא יבוא לידי חמדה, ואין חטא בידו. מה שאם כן אם האדם אינו עושה תיכף תשובה על הראיה, אז הוא מוכרח לבוא לידי חטא, הנקרא "חמדה".

ונעשה תיקון מלמעלה, בכדי שהאדם לא יפגום בהמלך הכבוד, שהוציא ממנו את רוח החכמה והכניס בו רוח שטות. ואנו רואים, שגם בבית דין של מטה, להשוטה אין נותנים אותו עונש, כמו שנותנים לאדם שהוא שפוי בדעתו. נמצא כאן, שנכנסו גויים בלבו, ואין הוא מרגיש טעם של חיים בתו"מ. נבחן אצלו, שגם הקב"ה הוא בגלות. שאין לו אז, באותו מצב, את האמונה בהקב"ה, כמו שהיה לו מטרם שקבל את הירידה. לכן אין הפגם גדול כל כך.

ויש עוד פירוש בזה, שגם ה' עמהם בגלות, בזמן שעם ישראל בגלות. שהגויים שולטים עליהם, גם הקב"ה בגלות. לכן אנו מבקשים עבור הקב"ה, שהוא יצא מהגלות. היות שאנו צריכים להיזהר, שלא יתפללו על אהבה עצמית, אלא הכל יהיה לתועלת ה'. לכן כשמבקש לה', שיוציא את עמו מהגלות. נמצא, הוא מבקש לתועלת הנבראים, ולא לתועלת ה'.

ומשום זה, שאנו מאמינים, שגם ה' בגלות, לכן אנו מבקשים לתועלת ה'. היינו, אנו מתפללים על כבוד שמים. וזהו כמו שאומרים בתחנון "חוסה ה' עלינו, למה יאמרו הגויים, איה נא אלקיהם, למענך עשה עמנו חסד, ואל תאחר". נמצא, בזה שיודעים, שגם הקב"ה סובל מהגלות, בזה ניתן לו מקום להתפלל עבור תועלת ה', ולא לתועלת עצמו.

אולם איך אנו יכולים לומר, שגם הוא נמצא בגלות, ושהגויים כביכול שולטים עליו, כמו ששולטים על עם ישראל. התשובה היא כנ"ל, היות שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו, ועל הטוב הזה, מה שהנבראים צריכים לקבל, נעשה תיקון, שיכוונו בעמ"נ להשפיע, לכן בזמן שישראל בגלות בין העמים, שפירושו, שמונחים תחת שליטת של קבלה עצמית, לכן אין הם מסוגלים לקבל את הטוב והעונג, המלובש בתו"מ.

ומשום זה אין הם יכולים לטעום את טעם החיים, שיש בקדושה. והיות שהגלות של האומות העולם שורה עליהם, משום זה, כל מה שיקבלו, יטעמו טעם של הסתר פנים. והיות שהבורא רוצה בקיום העולם, לכן הוא מוכרח להתלבש עצמו בלבושים שאינם דקדושה, כלומר, שהוא משפיע להעולם חיות בלבושים של גשמיות. כלומר, שרק בדברים גשמיים הוא משפיע להעולם תענוגים וחיים.

זאת אומרת, שהעולם יכולים לקבל הנאה ותענוג רק בלבושים, הנקראים הקנאה, והתאוה, והכבוד. זאת אומרת, שמאיר ומחיה את העולם בלבושים דקליפות, שהם לבושים שמפרידים אותם מהקב״ה, היות שהתענוגים האלו באים מלובשים בכלים דאהבה עצמית.

נמצא, שהקב״ה סובל מזה, שהם בזמן הגלות. היינו, שבזמן שהם מונחים תחת שליטת אומות העולם, הקב״ה מוכרח להסתיר עצמו נגד הבנים שלו, ושלא יכירו אותו, שהוא המשפיע אותם טעם גלות בתורה ומצות, וכל החיים הם מוצאים בכלים דקבלה. זאת אומרת, התיקון הזה, שיהיה תענוג בכלי קבלה, ולא יוכלו להרגיש את הטעם בתו״מ, הקב״ה עשה התיקון, בכדי שלא יפגמו בקדושה, ושלא ילך הכל להקליפות. שפירוש הדבר, שהם לא יתרחקו יותר מהקדושה, ע״י זה שירגישו יותר טעם בקבלה עצמית. כי כל מקום שהתענוג גדול ביותר, מתרחקים יותר לכלי קבלה, שזה מפריד אותם מהקדושה.

נמצא לפי זה, שע״י זה שהאדם יודע, שהקב״ה הוא בגלות, שמוכרח להסתיר עצמו, וכאילו הוא בגלות, מזה יכול האדם לדעת, שאין שום קליפה בעולם, אלא על הכל האדם צריך לבקש רק מה׳, כי אין כח אחר.

חגיגה

מהות חומרת איסור לימוד תורה לעכו"ם ..... קעז (177)
פושעי ישראל ..... קצג (193)
מהו ההבדל בין חוק למשפט, בעבודה ..... קצו (196)

מהות חומרת איסור לימוד תורה לעכו"ם

מאמר י"ז, תשמ"ז

חז"ל אמרו (חגיגה י"ג) "אמר רב אמי, אין מוסרין דברי תורה לעכו"ם, שנאמר, לא עשה כן לכל גוי, ומשפטים בל ידעום". ובסנהדרין (נ"ט) "אמר רבי יוחנן, עכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה, שנאמר, תורה ציווה לנו משה מורשה. לנו מורשה ולא להם".

והקשה הגמרא "שרבי מאיר היה אומר מנין, שאפילו עכו"ם ועוסק בתורה, הוא ככהן גדול, שנאמר, אשר יעשה אותם אדם וחי בהם. כהנים לויים וישראלים לא נאמר, אלא האדם. הא למדת, שאפילו עכו"ם ועוסק בתורה, הרי הוא ככהן גדול".

ויש להבין זה בדרך העבודה, לפי הכלל, שבעניני עבודה לומדים את כל התורה באדם אחד. וכפי מה שאומר הזה"ק, שכל אדם הוא עולם קטן בפני עצמו. כלומר, שהוא כלול מכל ע' אומות העולם. אם כן, מה נקרא "ישראל", ומה נקרא "עכו"ם" באדם עצמו.

ועוד קשה על דרשת רבי מאיר, שמביא ראיה מהכתוב "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם". הלא רבי שמעון דורש "אדם נקרא ישראל". ומביא ראיה מהכתוב "אתם קרויין אדם ולא אומות העולם". אם כן איך מביא רבי מאיר ראיה ממילת "האדם", שכוונתו על עכו"ם. והתוספות שם בסנהדרין רוצה לתרץ, שיש הבדל בין "אדם" ל"האדם".

ורש"י מפרש, שלא יהיה קשה מרבי שמעון, שאומר "אדם משמע ישראל". פשוט, דלית ליה דרבי שמעון, שאדם משמע דוקא ישראל. וגם יש להבין את ההבדל הגדול, שיש בין רבי יוחנן לרבי מאיר, שרבי יוחנן אומר "עכו"ם, שעוסק בתורה, חייב מיתה". ולרבי מאיר הוא דומה לא כסתם ישראל, אלא ככהן גדול. היתכן, שיהיה יותר גדול מסתם ישראל.

הזה"ק (אחרי, דף ק"ג, ובהסולם, אות רח"צ) אומר "רבי אלעזר שאל לרבי שמעון אביו. כתוב, "לא עשה כן **לכל גוי**". אבל יש לשאול, כיון שכתוב "מגיד דבריו **ליעקב**". למה כתוב "חוקיו ומשפטיו **לישראל**". הרי הוא כפל לשון. ומשום שהתורה, שהיא טמונה עליונה היקרה שמו ממש, על כן התורה כולה סתומה וגלויה, שיש בה סוד ופשט בסוד שמו.

ועל כן ישראל הם בשתי מדרגות, דהיינו סתומה וגלויה. שלמדנו ג' מדרגות הן המתקשרות זו בזו, שהן:

א) הקב"ה,
ב) התורה,
ג) ישראל.

וזה שכתוב "מגיד דבריו ליעקב, חוקיו ומשפטיו לישראל". שתי מדרגות הן. אחת גלויה, שהיא מדרגת יעקב, ואחת סתומה, שהיא מדרגת ישראל. ומה רוצה הכתוב בזה. ומשיב "אלא כל מי שנמול ונרשם בשם הקדוש, נותנים אותו בדברים הגלויים שבתורה". זה שכתוב "מגיד דבריו ליעקב".

אבל "חוקיו ומשפטיו לישראל", שהוא במדרגה עליונה יותר, ועל כן "חוקיו ומשפטיו לישראל", שהם סודות התורה. וחוקי התורה ונסתרות התורה, שלא צריכים לגלות זה, אלא למי שהוא במדרגה עליונה יותר כראוי. ומה לישראל כך, שאין מגלים התורה, אלא למי שהוא במדרגה עליונה, לעמים עכו"ם על אחת כמה וכמה".

ובאות ש"ג כתוב "בוא וראה דבר ראשון שבתורה, שנותנים לתינוקות, הוא אלף - בית. זהו דבר, שאין בני העולם יכולים להשיג בבינתם ולהעלותם על רצונם". ובכדי להבין את הנ"ל, צריכים קודם כל לדעת, מהו "ישראל" בעבודה, ומהו "עכו"ם" בעבודה.

חז"ל דרשו על הפסוק (שבת ק"ה, ע"ב) "לא יהיה בך אל זר, ולא תשתחוה לאל נכר. איזהו אל זר, שיש בגופו של אדם. הוי אומר זה יצר הרע. משמע מכאן, שעכו"ם נקרא "היצר הרע", כלומר כשמדברים מגוף אחד, נמצא, שעבודה זרה, שנקרא "אל נכר או אל זר", הכל נמצא באדם. ולפי זה יש להבחין באדם עצמו בחינת עכו"ם, שהוא היצר הרע, ובחינת ישראל, שהוא היצר הטוב.

אולם יש להבין, מדוע נקרא היצר הזה, שמפתה את האדם לענג עצמו, ושיהיה לו הנאה מהחיים, בשם "רע". הלא הוא אומר להאדם "שמע בקולי, אז תהנה מהחיים". אם כן מדוע הוא נקרא בשם "יצר רע". וגם בשם "אל

זר". ומהו הקשר בין עבודה זרה ליצר הרע. ומדוע הוא נקרא בשם "אלקות", שעובדים ומשתחוים לו, כמו שעובדים לעבודה זרה.

ידוע, שיש שני מלכים בעולם:

א) מלך מלכי המלכים,

ב) מלך זקן וכסיל. שהכוונה הוא על יצר הרע.

וזה מכונה גם כן "שתי רשויות":

א) רשותו של הקב"ה,

ב) רשותו של האדם.

כשאדם נולד, אמרו חז"ל, נולד תיכף עם יצר הרע, כמו שכתוב "לפתח חטאת רובץ". שפירושו בזה"ק "שתיכף, שיוצא מפתח הרחם, בא לו יצר הרע". ויש לפרש על דרך העבודה, שתיכף, מיום שנולד האדם, עובד ומשמש בכל לב ונפש את יצר הרע שבקרבו.

אולם ידוע, שיצר הרע אינו אלא הרצון לקבל שישנו באדם, כמבואר בהקדמת ספר הזהר. ואדם מתחילת לידתו, אין לו אלא מטרה אחת, לשמש את הרצון לקבל. היינו, שכל החושים שלו נתונים איך לשמש את המלך זקן וכסיל כנ"ל. וכמו כן הוא משתחוה לו. כלומר, שענין "השתחוה" נקרא, שמכניע את הדעת ושכל שלו בפניו.

זאת אומרת, אפילו שהוא שומע לפעמים, שצריכים לשמש למלך מלכי המלכים, ואפילו שיש לפעמים, שהשכל והדעת מחייבים, שעיקר מה שנולדנו בעולם, אינו לשמש את הרצון לקבל, מכל מקום מכניע את הדעת הזה, ואומר "הגם שהגיון מראה לי, שלא כדאי לעבוד ולשמש כל ימי חיי את הרצון לקבל, אלא כדאי לשמש את הקב"ה, אבל אני הולך למעלה מהדעת. זאת אומרת, שהגוף אומר לי, עזוב את כל מה שקיבלת מפי ספרים או מפי סופרים, שצריכים לשמש את הבורא, אלא כמו אז כן עתה, ואל ימרה את פי של הרצון לקבל, אלא עבוד אותו בלב ונפש".

נמצא, שהאדם משתחוה להרצון לקבל, כי זה שמכניע את הדעת. זה נקרא "השתחוה". וזה נקרא, שאדם "עובד את **אל זר**", שזה הוא זר מהקדושה. וכן הוא נקרא "אל נכר", שהוא נוכרי מקדושה.

והאדם, העובד אותו, נקרא אז בשם "נוכרי" או "עכו"ם". וזה אל זר בגופו של אדם. כלומר, שאין "אל זר" נקרא דבר שמבחוץ, שהוא עובד לדבר שהוא מבחוץ לגופו. שחושבים, שדוקא באופן כזה נקרא שהוא עובד עבודה זרה. אלא **בזה שהוא עובד ומשמש את גופו, הנקרא "רצון לקבל", שזה**

נמצא בגופו של אדם, זה נקרא שהוא "עובד עבודה זרה". והאדם הזה נקרא "נוכרי" או "עכו"ם".

והוא מטעם, שאין לו שום שייכות לקדושה. כי "קדוש" נקרא הבורא, כמו שכתוב "קדושים תהיו, כי קדוש אני ה'". שפירושו "פרושים תהיו" (כנ"ל במאמר ט"ז שנת תשמ"ז). היות שהבורא הוא המשפיע, ובכדי שתהיה דביקות בו יתברך, הנקרא "השתוות הצורה", צריך האדם גם כן להיות משפיע. וזה נקרא "קדושה".

נמצא לפי זה, מי שעובד ומשמש את הרצון לקבל, ועושה אותו לעצם, כלומר שהוא אלקי שלו, ורק אותו רוצה לעבוד בלב ונפש, וכל מה שהוא עושה, בין מעשה דלהשפיע אפילו, אין לו שום חשבון מהמעשה דלהשפיע, אלא לפי מה שיצמח מזה טובת הנאה להרצון לקבל שלו, ואינו מסיח דעת ממנו חס ושלום, אלא הוא דבוק באמונתו, שרק אותו צריכים לעבוד כנ"ל, אפילו שהדעת מחייב אותו, שלא כדאי לעבוד אותו, מכל מקום אין בידו כח לבגוד באלקיו, שמיום הוולדו הוא עובד אותו. לכן נקרא זה "אמונה", היות שעובד את הרצון לקבל שלו למעלה מדעת. ואין שום שכל בעולם יכול לנתק ולהפריד אותו מדביקותו, שהוא דבוק בו מעת הוולדו. **וזה נקרא "גוי" או "נוכרי"**.

ו"**ישראל**" נקרא, מה שהוא ההיפך מ**אל - זר**, היינו **ישר - אל**. שפירושו, שכל כוונתו הוא, שהכל יהיה **ישר - לאל**. כלומר, שכל מה שהוא חושב וחושק, הוא להגיע ישר להיות דבוק בה'. ולא רוצה לשמוע בקולו של הרצון לקבל. ואומר, שהשם, שנתנו להרצון לקבל, נקרא "יצר הרע", מתאים לו, משום שהוא גורם לו רק רע.

היינו, עד כמה שהוא משתדל למלאות רצונו, בכדי שלא יפריע לו מעבודתו, שהוא רוצה להיות עובד ה', הוא להיפך. כלומר, מזה שדואג לתת כל פעם מה שהוא דורש ממנו. והוא נותן לו, מטעם שחושב, שעל ידי זה הוא לו יפריע לו. אז רואים ממש להיפך, שהמקבל הזה מקבל תוספות כח ממש, מזה שהוא מספק לו את צרכיו, היינו שנעשה יותר רע.

ועתה הוא רואה, איך צדקו חז"ל, במה שאמרו (בראשית רבה, כ"ה ח') "טוב לביש לא תעביד". שפירושו, לאדם רע לא תעשה טוב. וכמו כן אצלנו, שלומדים הכל באדם אחד, יהיה הפירוש, שאסור לעשות טובות להרצון לקבל, שהוא יצר הרע. מסיבת, שמכל טוב שאדם עושה לו, יש לו אח"כ כח להרע לו. והוא נקרא "משלם רע תחת טובה". והם כמו שתי טיפות מים.

כלומר, **באותו שיעור שהוא משמש אותו, באותו שיעור יש לו כח לעשות לו רעות.**

אולם האדם צריך תמיד לזכור, מהו הרע שהמקבל גורם לו. ומשום זה מוטל על האדם לזכור תמיד את מטרת הבריאה, שהיא "להטיב לנבראיו". ולהאמין בזה, שהבורא, יש בידו לתת טוב ועונג עד בלי די, כמו שכתוב (מלאכי, ג' י') "ובחנוני נא בזאת, אמר ה' צבאות, אם לא אפתח לכם את ארובות השמים, והריקותי לכם ברכה עד בלי די".

והסיבה, מדוע אין האדם מרגיש את הטוב והעונג, מה שהבורא רצה לתת. ידוע, שהוא מסיבת שינוי צורה, שיש בין הבורא, שהוא המשפיע, לבין המקבל. שזה גורם בחינת בושה בעת קבלת הטוב והעונג. ובכדי שלא תהיה נהמא דכסופא, נעשה תיקון, המכונה "צמצום". שהוא, שלא לקבל אלא בעמ"נ להשפיע נחת רוח ליוצרו. שזה הוא נקרא "השתוות הצורה", כמו שאמרו חז"ל "מהו רחום אף אתה רחום".

פירושו, כמו שהבורא הוא המשפיע, ואין לו שום ענין של קבלה, "כי ממי יקבל", כן האדם צריך להשתדל להגיע לדרגה זו, שלא ירצה עבור עצמו שום דבר, אלא כל מחשבתו ורצונו יהיה אך ורק להשפיע נחת רוח ליוצרו. ואז הוא מקבל כלים, הראויים לקבל שפע עליון. שהוא שם כללי של הטוב והעונג, מה שהבורא רצה לתת להנבראים. שבאופן כללי השפע מתחלק לה' בחינות, הנקראות "נרנח"י". ולפעמים הן נקראות בשם "נר"ן". או סתם מכונה השפע עליון בשם "נשמה". והמקבל את הנשמה נקרא "גוף". אבל אין הם שמות קבועים, אלא הכל לפי הענין.

ובהאמור יוצא, מי הוא המפריע מלקבל את הטוב ועונג הנ"ל. הלא הוא רק הרצון לקבל, שהוא מפריע, שלא נותן לנו לצאת מתחת שליטתו, הנקרא "קבלה בעמ"נ לקבל". שעל בחינה זו היה הצמצום, לתקן את הכלי קבלה, שיהיו בעמ"נ להשפיע, שאז הוא דומה להמשפיע. ויש כאן השתוות הצורה, המכונה "דביקות". שאז, על ידי דביקות בהבורא, האדם נקרא שהוא "חי", משום שהוא דבוק ב"חיי החיים". וע"י המקבל שבו, הוא נפרד מ"חיי החיים". ומשום זה אמרו חז"ל "רשעים בחייהם נקראים מתים".

אם כן מובן מאליו, מי הוא המפריע, שלא יתנו לנו את החיים. זהו רק המקבל שבנו. וזה יש לקבוע על ידי חשבון הנ"ל. נמצא, שכל הצרות והרעות שאנו סובלים, הוא הגורם. מובן מאליו, שמתאים לו השם "יצר הרע", משום שהוא גורם לנו כל הרעות.

נצייר לעצמנו אדם חולה, שרוצה לחיות. ובכדי להציל את החיים שלו, ישנה רק תרופה אחת, שעל ידה הוא יזכה להחיים, אחרת הוא מוכרח למות. ויש אדם אחד, שמעכב אותו מלקבל את התרופה. בטח האדם הזה נקרא "איש רע". אותו דבר אצלנו, בזמן שאדם בא לידי ידיעה, שרק על ידי רצון להשפיע יכולים לזכות לחיים הרוחניים, ששם נמצא הטוב והעונג האמיתיים, והרצון לקבל הזה, הוא מעכב אותנו מלקבל, באיזו צורה אנו צריכים להסתכל עליו. בטח שאנו צריכים לראות בצורת מלאך המות. כלומר, שהוא הגורם שלנו, שלא נזכה להחיים.

וכשהאדם בא לידי הכרה זו, שהמקבל שלנו הוא הרע שבנו, והוא רוצה להיות "ישראל". כלומר, שלא רוצה לעבוד עבודה זרה, שהוא היצר הרע הנמצא בגופו של אדם. ורוצה לחזור בתשובה, על מה שהיה כל הזמן עובד עבודה זרה. ורוצה להיות עובד ה'.

ובמצב זה, שהוא רוצה לצאת משליטת היצר הרע, מה עליו לעשות. על זה באה התשובה, מה שאמרו חז"ל (קידושין, ל' ע"ב) "כך הקב"ה אמר להם לישראל, בני, בראתי יצר הרע, ובראתי לו תורה תבלין. ואם אתם עוסקים בתורה, אין אתם נמסרים בידו, שנאמר, הלא אם תטיב שאת. ואם אין אתם עוסקים בתורה, אתם נמסרים בידו, שנאמר, לפתח חטאת רובץ". זאת אומרת, שרק על ידי עסק בתורה, יש בה סגולה לצאת משליטת היצר הרע ולהכנס לקדושה.

ובהאמור יוצא, שמי שעוסק בתורה, כשמדברים בדרך העבודה, **מוטל על האדם, שיהא ברור לפניו את מטרת לימוד התורה. כלומר, מהי הסיבה, שגורמת לו לעסוק בתורה**. היות ששני דברים הופכיים נוהגים בתורה, כמו שאמרו חז"ל (יומא ע"ב, ע"ב) "אמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב, וזאת התורה אשר שם משה. זכה, נעשית לו סם חיים. לא זכה, נעשית לו סם מיתה. ומשום זה, כשהאדם עוסק בתורה, צריך לראות שהתורה לא יביאו לידי מיתה".

אבל קשה להבין, איך אפשר להיות כל כך מרחק בין "זכה" ל"לא זכה". עד שאמרו, שאם לא זכה, בזה שעסק בתורה, נעשה לו סם המות. הלא היה מספיק בזה שלא קיבל שכר. אבל מדוע הוא עוד יותר גרוע ממי שלא עסק בכלל בתורה. כלומר, אדם שלא עסק בתורה, אין לו סם המות, ומי שעסק בתורה, הוא השיג תמורת עבודתו בחינת מיתה. היתכן להיות דבר כזה.

וקושיא זו מובא בהקדמה לתע"ס (דף כ', אות ל"ט) "אמנם דבריהם אלו צריכים ביאור, להבין איך ובמה נעשית לו התורה הקדושה לסם המות. המעט הוא שמתייגע לריק ולבטלה, ואין לו שום תועלת מטרחתו ויגיעתו חס ושלום. אלא עוד, שהתורה והעבודה עצמה נהפכת לו לסם המות, שדבר זה מתמיה מאוד".

ובהקדמה לתע"ס (אות ק"א) "היות שהקב"ה מסתיר את עצמו בתורה. כי ענין היסורים והצער, שהאדם משיג בשעת הסתר פנים, אינו דומה באדם, שיש בידו עבירות ומיעט בתורה ומצות, לאדם שהרבה בתורה ומעשים טובים. כי הראשון מוכשר ביותר לדון את קונו לכף זכות. דהיינו לחשוב, שהיסורים הגיעו לו מחמת העבירות ומיעוט התורה שבידו. מה שאם כן השני, קשה לו ביותר לדון את קונו לכף זכות".

וכמו כן הענין אצלנו. כי בשעה ששם המטרה לנגד עיניו, זאת אומרת, שמצד העליון רצונו להטיב לנבראיו, אלא בכדי שלא יהא בחינת בושה, לכלים דהשפעה אנו צריכים. ולהיות שאנו נולדנו עם הרצון לקבל, שהוא בחינת אל - זר, ואנחנו עובדים אותו, אפילו למעלה מהדעת, והוא משעבד אותנו, ואין בידינו כח לצאת משליטתו, אלא אנו מאמינים בחז"ל, שאמרו "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין".

וזוהי הסיבה שגורמת להאדם לעסוק בתורה. אז התורה מביא לו חיים. כלומר שעל ידי התורה הוא יצא משליטת היצר הרע, ויהיה עובד ה'. היינו, שכל כוונתו תהיה להשפיע נחת רוח ליוצרו, ויזכה לדביקות ה'. היינו, שיהיה אז דבוק בחיי החיים. ורק במצב כזה, שהאדם לומד על מטרה זו, התורה נקראת אצלו "סם החיים", משום שעל ידי התורה הוא יזכה לחיים.

מה שאם כן, אם אינו עוסק בתורה למטרה זו, נמצא, שעל ידי תורתו, מה שהוא לומד, הרצון לקבל מתחזק ומקבל יותר כח להחזיקו תחת שליטתו. כי המקבל נותן לו להבין, שאין הוא דומה לשאר אנשים, כי ברוך ה' הוא אדם, שיש לו רכוש של תורה ומעשים טובים, ובטח שהקב"ה צריך להתנהג עמו לא כמו שמתנהג עם סתם אנשים, אלא הקב"ה צריך לדעת מי הוא.

ואם הוא עובד בהצנע לכת, בטח שיש לו טענות להקב"ה. שאם חס ושלום סובל משהו, אומר להקב"ה "היא תורה והיא שכרה". ומשום זה יש לו תמיד תרעומת, הנקראת "מהרהר אחר השכינה", על הבורא. ובזה הם נפרדים מ"חיי החיים".

זאת אומרת, במקום שהיו צריכים להשתוקק להיבטל לה׳, וכל מה שהם עושים, הוא רק בכדי לשמש את הקב״ה. מה שאם כן אלו שעובדים עבור המקבל, הם רוצים, שהקב״ה ישמש אותם, בכל מה שחסר להמקבל שלהם, הקב״ה צריך למלאותו. נמצא, שהם עושים פעולה הפוכה מאלו שרוצים לזכות לחיים על ידי התעסקותם בתורה.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו הטעם שרבי אמי שאומר ״אין מוסרין תורה לעכו״ם״. אם המדובר הוא בבחינת עבודה, היינו כנ״ל באדם עצמו, והוא נמצא בבחינת עכו״ם, יהיה הסיבה שאסור ללמוד, הוא מטעם שהוא ללא תועלת. כי **בבחינת עבודה לומדים, שצריכים ללמוד תורה, בכדי לצאת משליטת היצר הרע**. ואם הוא לא רוצה לצאת לחופשי, מהשעבוד שהיצר הרע משעבד אותו, אם כן בשביל מה הוא צריך לתורה. נמצא, שאם ימסור לו תורה, זהו דבר ללא תועלת. אם כן חבל על הטרחא, שיעשה מי שילמוד אותו.

אולם רבי יוחנן מוסיף על רבי אמי ואמר ״המעט, שזהו דבר ללא תועלת. אלא דבר זה, שהעכו״ם יעסוק בתורה, זה יזיק לו. והוא מתחייב בנפשו, מטעם שאצל עכו״ם, היינו מי שלומד תורה ואין לו המטרה לצאת משליטת היצר הרע, אלא להישאר תחת ידו, ולעבוד אותו בלב ונפש, זה נקרא ״**עבודה זרה**״.

וזה כמו שכתוב, שהוא ״אל - זר בגופו של אדם״. הרי הוא לוקח לעצמו סם המות. לכן אמר רבי יוחנן ״עכו״ם שעוסק בתורה, חייב מיתה״. פירוש הדבר, שהוא מתחייב בנפשו, משום שהתורה תהיה אצלו בחינת סם המות. אולם מה שרבי מאיר היה אומר, מנין שאפילו עכו״ם, שעוסק בתורה, חייב מיתה, שהוא ככהן גדול, שנאמר ״אשר יעשה אותם האדם וחי בהם״. ושאלנו על זה:

א) מדוע הוא אומר, שהוא ככהן גדול. וסתם כהן לא נקרא מעלה גדולה. וזהו כל כך רחוק מדברי רבי יוחנן, שסובר, שחייב מיתה. אלא ההפלגה הזו, שהוא ככהן גדול, מהו הטעם שלו.

ב) שהמפורשים שואלים, הלא הראיה, שרבי מאיר מביא, בזה שכתוב ״האדם״, הלא רבי שמעון אומר, ש״האדם״ משמע דוקא ישראל ולא עכו״ם. יש לפרש, מה שרבי מאיר אומר ״עכו״ם שעוסק בתורה״ הכוונה למה שפירשנו לעיל, שכוונתו של רבי מאיר היא, כאדם שהגיע לידי הכרה שהוא עכו״ם.

שהוא רואה, מיום הוולדו עד עתה הוא עובד את עבודה זרה, שהוא אל נכר כנ״ל, שהכוונה על היצר הרע, שהוא בגופו של אדם. ורואה, איך שהוא

משועבד ועומד תחת שליטתו, ואין לו שום כח שימרה את פיו. ואפילו שיש הרבה פעמים, שהוא מבין עם השכל והדעת שלו, שלא כדאי לעבוד אותו, אלא להיפך, שהיצר הרע ישמש את הקדושה, מכל מקום הוא מכניע את הדעת שלו ומשמש אותו, כאילו היה מבין, שכדאי לעבוד אותו.

וכשהאדם בא לידי הכרה זו, שהוא רואה, שאין לו שום כח בעולם, שתהיה היכולת לעזור לו, והוא רואה שהוא אבוד, ויהיה נגזר מהחיים לעולמים, וכדי להציל את עצמו ממיתה, שהוא מבחינת "רשעים בחייהם נקראים מתים", ובמצב הזה הוא בא להאמין בדברי חז"ל, שאמרו "כך הקב"ה אמר להם לישראל, בני, בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין. ואם אתם עוסקים בתורה, אין אתם נמסרים בידו".

על עכו"ם כזה אמר רבי מאיר, שהוא ככהן גדול. ומביא ראיה, שנאמר "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם". שהוא מפרש, שאם זה שהולך לעסוק בתורה מטעם "וחי בהם", היינו שסיבת התעסקותו בתורה היא מפני שהוא רוצה לזכות לבחינת "חיים", ולא להיות בחינת רשע, עובד עבודה זרה, שהוא אל - זר שבגופו של אדם, אלא שכל כוונתו הוא לזכות לחיים, זהו כתב "אשר יעשה האדם וחי בהם" עליו, כיון הכתוב, שאם יעסוק בתורה, הוא יהיה ככהן גדול. לא סתם כהן, אלא שיהיה כהן, היינו שיזכה למידת חסד, שנקרא "כהן", כלומר שיזכה לכלים דהשפעה. וגם יזכה לבחינת "גדלות". וזהו שאומר, שהוא ככהן גדול.

ולפי זה יש לשאול על הלשון, מה שרבי מאיר אומר "אפילו עכו"ם". וכפי שהסברנו, אדרבה, עכו"ם כזה ראוי הוא שיהיה ככהן גדול. יכולים לתרץ ולומר, שלשון "אפילו", הכוונה, שאפילו האדם בא לשפלות כזו, שהוא רואה, שהוא ממש עובד עבודה זרה, ממש, כלומר, שהוא רואה, שעד עכשיו לא היו לו שום רווחים בחיים שלו, אלא במה שהיה משמש להיצר הרע.

זאת אומרת, שכל מחשבותיו ורצוניות היו אך ורק לטובת המקבל, ולא היה נוגע בדרך האמת. היינו, שתהיה לו היכולת להאמין בה' למעלה מהדעת. אלא כפי שהדעת של המקבל היתה מרשה לו, ונותנת לו להבין, שדוקא על ידי זה שיעבוד עבורו, הוא יתן לו חומרי דלק לעסוק בתורה ומצות.

בא רבי מאיר לאדם הזה "אל תצטער מזה השפלות. אלא אתה צריך להאמין, שאפילו בזמן שבאת לירידה כזאת, גם הקב"ה יכול לעזור לך,

שתצא מהגלות, שאתה היית כל הזמן תחת שליטתו. והטעם הוא אדרבה, ולפי זה יהיה הפירוש, מה שאומר, אפילו זה לדעת העולם.

אולם אליבא דאמת רק עכשיו יש צורך לתורה. רק עכשיו יש לך כלים אמיתיים, היינו צורך אמיתי, שהקב"ה יעזור לך, מסיבת שאתה בא לידי נקודת האמת, מה שאמרו חז"ל "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, אלמלא אין הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו". ועכשיו הוא רואה את האמת, שהוא ממש נצרך לעזרת ה'".

ובהאמור נוכל לבאר דברי הזה"ק הנ"ל, ששם הוא אומר, שכך נראה מפשטות הלשון, שיש להבחין בסדר העבודה ג' בחינות:

א) בחינת עכו"ם,
ב) בחינת יעקב,
ג) בחינת ישראל.

וההבדל ביניהם הוא, לעכו"ם אסור ללמוד אפילו פשטות התורה. ולומד זה ממה שכתוב "לא עשה כן לכל גוי". וכשבכלל מותר ללמדו פשט, דוקא בדברים הגלויים. ולומד זה ממה שכתוב "מגיד דבריו ליעקב", שהיא מדרגה תחתונה, וכשהוא במדרגה עליונה, מותר ללמדו סודות התורה. ולומד זה משכתוב "חוקיו ומשפטיו לישראל".

ובזהר פרשת יתרו (דף ס"ט, ובהסולם אות רס"ה) אומר "כה תאמר לבית יעקב, למקום ההוא הראוי למדרגתם, ותגיד לבני ישראל. כי יעקב וישראל שתי מדרגות הם. כי יעקב מדרגת ו"ק, וישראל הוא מדרגת ג"ר. אלא ישראל שלימות הכל נקרא, שפירושו, להראות חכמה, ולדבר ברוח החכמה".

ובזהר פרשת יתרו (אות ר"ס) אומר "כה תאמר לבית יעקב, היינו לנקבות. ותגיד לבני ישראל, היינו לזכרים". ובזהר פרשת יתרו (אות רס"א) אומר "כה תאמר לבית יעקב, היינו באמירה, והיינו מצד הדין. ותגיד לבני ישראל, הוא כמו שאמרו, ויגד להם את בריתו, שהגדה הוא רחמים לבני ישראל, היינו הזכרים הבאים מצד הרחמים. על כן נאמר בהם אגדה".

ויש להבין את ההבחן בהלשון הזה"ק, שאומר בפרשת אחרי, שיעקב וישראל הם שתי מדרגות:

א) יעקב למטה, שלומדים עמו פשט,
ב) ישראל הוא מדרגה למעלה, שלומדים עמו סודות התורה.

ובזהר פרשת יתרו (אות ר"ס) אומר "יעקב הוא בחינת נקבות, ישראל זכרים". (ובאות רס"א) אומר "יעקב מצד הדין, לכן כתיב אמירה. וישראל הוא רחמים, שאגדה הוא רחמים". (ובאות רס"ה) אומר "יעקב הוא בחינת ו"ק, וישראל הוא מדרגת ג"ר. ועל כן כתיב, ותגיד לבני ישראל, שפירושו, להראות חכמה ולדבר ברוח החכמה, כי הגדה רומז לחכמה".

ונבאר תחילה את מה שהזה"ק מפרש, מהי בחינת יעקב. ואומר:

א) בחינת ו"ק,
ב) נקבות,
ג) דין.
ד) מדרגה גלויה, שהיא מדרגה התחתונה, שהיא בחינת פשט.

הנה סדר העבודה, שהאדם צריך להתחיל, בכדי להגיע למטרה, הוא לדעת באיזה מצב הוא נמצא בעבודת ה', ולאיזו מטרה הוא צריך להגיע. כלומר, מהי השלימות שעל האדם מוטל להגיע.

מצב הא' של האדם הוא, שיודע שהוא עובד עבודה זרה, המכונה "בחינת עכו"ם", שהוא היצר הרע הנמצא בגופו של אדם, המכונה "אל - זר" או "אל - נכר". ובכדי שיהא ברור מצבו, שבו הוא נמצא באמת, זאת אומרת, שהוא בבחינת עכו"ם.

אולם האדם צריך לתת יגיעה גדולה בכדי לראות האמת, מטעם שאי אפשר להגיע אל האמת, אלא על ידי תורה ועבודה. כמו שאמרו חז"ל "מתוך שלא לשמה מגיעים לשמה". ובמצב "שלא לשמה", כשהאדם משקיע כוחות בתורה ועבודה, אז מטבע האדם להסתכל על אנשים אחרים של הסביבה, שבו הוא נמצא. והוא רואה, שאין אנשים כמוהו, שיתנו כל כך שעות עבור עבודת ה'.

והוא מרגיש עצמו אז, שהוא מֵרים מעם. זה גורם לו, שישכח את המטרה. כלומר, שעיקר הוא, שצריכים להגיע לשמה, מטעם שאנשים מבחוץ גרמו לו שירגיש שלימות. והשלימות הזאת, היא הסיבה שלא יכול להרגיש, שחסרה לו המטרה העיקרית, שהיא בכדי להגיע לשמה.

ובפרט אם מכבדים אותו מסיבה שהוא עובד ה', בודאי כל אנשים שמכבדים אותו מכניסים דעותיהם, שהוא יאמין למה שהם חושבים עליו, שהוא אדם מלא מעלות ולא חסר לו שום דבר. אם כן איך אפשר, שהאדם יאמר על עצמו, שהוא נמצא במצב של "עכו"ם", והוא עדיין לא "נמול". נמצא,

שהדביקות, שיש לו בהרבים, כלומר מה שהם דבוקים בתורה ועבודה שלו, הם גורמים לו שלימות. וזה נקרא בלשון עבודה, שיש **אחיזה להחיצוניים**.

ומה הוא מפסיד בזה שיש להם אחיזה. תשובה. האחיזה זו היא הסיבה, שאין הוא יכול לראות את מצבו האמיתי, שהוא עדיין בבחינת עכו"ם, שיעשה עצות איך לצאת משליטת הרע.

מצב הב' של האדם הוא, הוא כשמול את עצמו. ו"מילה" פירושו, שחותך את הערלה. והערלה זו נקראת השלוש קליפות הטמאות, הנקראות בשם "רוח סערה", "ענן גדול", "אש מתלקחת", שהרצון לקבל בא משם.

אבל אין זה בידי אדם לכרות הערלה הזו. ועל זה אמר אאמו"ר זצ"ל, שהקב"ה צריך לעזור, שהאדם יוכל לכרות את הערלה. וזה שכתוב "וכרות עמו הברית". ופירוש "עמו", כלומר שהקב"ה עזר לו, אבל האדם צריך להתחיל.

אולם אם אומרים, שאין בידו למול עצמו לבדו, ומהו הענין, שהאדם צריך להתחיל, אם אנו אומרים, שלא יכול לגמור. אם כן עבודתו נראית כמו שהיא לחינם. אלא הענין הוא, כידוע "אין אור בלי כלי". ו"כלי" נקרא חסרון. כי במקום שאין חסרון, לא שייך מילוי.

ולפי זה יהיה הפירוש "האדם צריך להתחיל" הכוונה היא על החסרון. ואין הפירוש, שהאדם צריך להתחיל בהמילוי. אלא זה שאנו אומרים "התחלה", הוא שיתן את הצורך והחסרון. ואח"כ בא הקב"ה ונותן המילוי השייך להחסרון. וזה נקרא "וכרות עמו", שהקב"ה עוזרו.

וזה נבחן גם כן לקו ימין, שפירושו הוא, ש"אבא נותן את הלובן", כמבואר בתע"ס. שפירושו הוא, שאור העליון, שהוא אור חכמה, הנקרא "אבא", כשהוא מאיר, אז רואים את האמת, שהערלה, שהוא הרצון לקבל, הוא דבר רע. שרק אז הוא בא לידי הכרה, שכדאי לזרוק את האהבה עצמית. וזוהי העזרה מה שהאדם מקבל מה', שבא לידי הכרת הרע.

זאת אומרת, מטרם שהאדם בא לידי החלטה, שלא כדאי להשתמש עם המקבל, אין בידי האדם לשמש עם כלי השפעה. היות שאחד מתנגד להשני. ומשום זה צריך האדם למול עצמו, ואח"כ הוא יכול לקבל על עצמו את הרצון להשפיע.

נמצא, שענין הסרת הערלה, הנקרא "מילה", הוא בא על ידי עזרה מלמעלה. היינו, שדוקא בזמן שמאיר אור העליון, הוא רואה שפלותו, שלא

יכול לקבל שום דבר, מסיבת שינוי צורה. וזה נקרא בעולמות "**אבא נותן את הלובן**".

ולאחר שבא לידי הכרת הרע, בא תיקון שני, היינו שמתחיל לעבוד בעמ"נ להשפיע. וגם לזה צריכים עזרה מלמעלה. וזה מכונה, ש"**אמו נותנת האודם**". ובתע"ס מפרש, שכוונתו על הרצון להשפיע. נמצא לפי זה, **שהן כח הביטול של הרצון לקבל, והן הכח שיוכל לעשות מעשים של השפעה, נותן העליון.** היינו העזרה באה מלמעלה. אם כן נשאלת השאלה, ומה נותן התחתון. כי אומרים שהתחתון מוכרח להתחיל. במה הוא מתחיל, בכדי שאח"כ הקב"ה יתן לו העזרה הנדרשת.

ובהאמור, אין התחתון יכול לתת להבורא, רק חסרון, בכדי שהקב"ה יהיה לו מקום למלאות. כלומר, שעל האדם מוטל, מי שרוצה להיות עובד ה' ולא עובד עבודה זרה, שירגיש את שפלותו. וכפי שיעור הרגשתו, כך מתרקם אצלו לאט לאט כאב, על זה שהוא כל כך שקוע באהבה עצמית, כמו בהמה ממש, ואין לו שום שייכות לבחינת אדם.

אולם יש לפעמים, שאדם בא לידי מצב, שהוא יכול לראות את שפלותו, ולא אכפת לו, בזה שהוא שקוע באהבה עצמית, ואינו מרגיש שהוא כל כך בשפלות. עד שיהא נצרך שהבורא יוציאו משפלותו.

אז האדם צריך לומר לעצמו "זה שאני לא מתפעל, שאני דומה לבהמה, ועושה רק מעשים של בהמה, ורק כל דאגותי במצב זה, שאני מבקש מהקב"ה, שיתן לי להרגיש יותר טעם בתענוגים הגשמיים. וחוץ מזה איני מרגיש שום חסרון". ובמצב כזה האדם צריך לומר לעצמו, שהוא עכשיו במצב של חוסר הכרה. ואם אין בידו היכולת להתפלל לה', שיעזור לו, יש לו רק עצה אחת, להתחבר לאנשים, שהוא חושב עליהם, שכן יש להם הרגשת החסרון, איך שהם נמצאים בשפלותם, והם מבקשים מהקב"ה, שיוציאם מצרה לרווחה ומאפילה לאורה, הגם שהם עוד לא נוושעו, שהקב"ה יקרב אותם.

אז הוא צריך לומר, בטח שעדיין הכלי חסרון שלהם, הנקרא "צורך לצאת מהגלות הזו", עוד לא נגמר בשלימות מאה אחוז. אבל בטח הם עברו רוב הדרך להרגיש את הצורך האמיתי. ועל ידם הוא יכול לקבל גם כן הרגשה שלהם, שגם הוא ירגיש כאב, בזה שהוא נמצא בשפלות. **אבל אי אפשר לקבל מהחברה השפעה, אם הוא לא דבוק בהחברה, כלומר,**

שמעריך אותם. ובשיעור הזה הוא יכול לקבל מהם השפעה בלי עבודה, רק מדביקות החברה בלבד.

נמצא, שבמצב הב׳, היינו בזמן שהוא נמול, כנ״ל שעבר עליו הב׳ בחינות:

א) הסרת הרע, שהוא ביטול להכלי קבלה,

ב) השגת כלי השפעה. זה נקרא, שמקבל עכשיו מדרגת ו״ק, שנבחן לחצי מדרגה. כי מדרגה שלימה נבחנת, שהוא יכול לשמש גם עם כלים דקבלה בעמ״נ להשפיע.

והיות אחר שנמול הוא השיג רק כלים דהשפעה, שיהיו בעמ״נ להשפיע, לכן נבחן זה רק למדרגת ו״ק. וזה נקרא ״מדרגת יעקב״. וגם זה נקרא ״בחינת נקבה״, היינו ״תשש כוחו כנקבה״, שפירושו, שאין בכוחו להתגבר ולכוון אותם בעמ״נ להשפיע, אלא בכלים דהשפעה לבד ולא יותר.

וגם מדרגה זו נקראת בחינת ״דין״, שפירושו, שעדיין שורה כאן מידת הדין על כלים דקבלה, שאסור להשתמש בהם, מטעם שלא יכול לכוון בעמ״נ להשפיע. וגם נקרא ״מדרגה גלויה״, בכדי לדעת, שיש עוד מדרגה, שהיא נסתרת ממנו. וכמו כן נקראת ״מדרגה תחתונה״, לדעת שיש מדרגה עליונה. ונחוץ לנו ידיעה זו, בכדי שידע, שיש עוד מה לעבוד, היינו להגיע למדרגה יותר עליונה.

וגם נקראת מדרגה זו בשם ״פשט״, מטעם שעכשיו, לאחר שמול את עצמו, הוא נעשה עכשיו ״פשוט יהודי״. כלומר, מטרם שנמול הוא היה עובד עבודה זרה, כנ״ל. ועכשיו הוא פשוט בחינת ״יהודי״.

ונקרא עכשיו בחינת ״יעקב״. וזה שכתוב ״כה תאמר לבית יעקב״. היינו אמירה שהיא לשון רכה, היות שמדרגת יעקב נבחנת, שהוא עובד רק עם כלים דהשפעה, שהם כלים זכים. לכן שייך שם ״אמירה״, שהוא לשון רכה.

מה שאם כן בחינת ״ישראל״. הזה״ק מפרש, שישראל נקרא:

א) מדרגת ג״ר, שלימות הכל,

ב) זכרים,

ג) רחמים,

ד) דרגה סתומה ועליונה, שהיא בחינת סודות התורה.

ונבארם אחת אחת:

א) **הנה מדרגת ג״ר.** היות שכל מדרגה יש לה עשר ספירות, המתחלקים לראש וגוף. הנה הראש נקרא **ג״ר**, היינו כתר חכמה בינה. והגוף נקרא **ז״ת**.

והם שני חצאי מדרגה. ומשום זה נבחן למדרגה תחתונה ו"ק, ומדרגה עליונה ג"ר. וידוע כשמדברים ממדרגת ו"ק, זה נקרא "חצי מדרגה". וזה סימן שחסר ג"ר. ומשום זה, כשאומרים "מדרגת ג"ר", הכוונה שיש כאן מדרגה שלימה. משום שיש כלל, כשיש שני מדרגות ביחד, מדברים מבחינה עליונה. והיא כוללת גם התחתונה. לכן מכנה הזה"ק בחינת "ישראל" לשלימות הכל.

ב) **דרגת זכרים**. בכל מדרגה יש ב' מיני כלים:

זכים, שהם כלים דהשפעה,
עבים, שהם כלים דקבלה,

ולהשתמש עמהם אפשר רק אם נותנים עליהם את הכוונה דעמ"נ להשפיע. והיות עמ"נ להשפיע הוא נגד הטבע, וצריכים להתגברות עם גבורה גדולה נגד הטבע, לכן כשאינם יכולים להתגבר, רק על כלים זכים, נקרא זה בחינת "נקבה", המרמז ש"תשש כוחו כנקבה".

מה שאם כן כשהוא יכול להתגבר גם על כלים דקבלה, הוא נקרא "**גבר**", "זכר", "בעל כוח". והיות ש"ישראל" נקרא בחינת ג"ר, שלימות הכל, שמשתמש גם עם כלים דקבלה, לכן נקרא ישראל בחינת "זכרים".

ג) דרגת רחמים. פירושו הוא, היות שעל כלים דקבלה נעשה צמצום ודין, שאסור להשתמש עמהם, אלא בתנאי, שיכולים לכוון בעמ"נ להשפיע. ומשום זה, בזמן שלא יכול לכוון בעמ"נ להשפיע בכלים דקבלה, נמצא ששורה עליהם בחינת דין, שאסור להשתמש עמהם. לכן **נקבה נקרא** "**דין**".

מה שאם כן זכר, שהוא יכול להתגבר בעמ"נ להשפיע גם בכלים דקבלה, ובחינת הדין נעבר מהם, ומשתמש עם הכלים בעמ"נ להשפיע, וזה נקרא "רחמים". וזה נקרא, שהדין הקודם נמתק במידת הרחמים. שזה נקרא, שהוא עכשיו במדרגת מקבל בעמ"נ להשפיע. לכן **זכר נקרא** "**רחמים**".

ובאמור משמע, שזכרים נקראים "רחמים" ולא דין, כנ"ל בזהר (אות רס"א) "כה תאמר לבית יעקב", היינו אמירה היא מצד הדין. "ותגיד לבני ישראל", שהאגדה היא רחמים.

ועל הכתוב "כה תאמר לבית יעקב", פירוש רש"י "בשם מכילתא אלו הנשים, תאמר להם בלשון רכה, ותגיד לבני ישראל, לזכרים, הדברים קשים כגידין". ויש לפרש, מה שכתוב "לנשים בלשון רכה", הוא כנ"ל, שבחינת

נקבות, שאין להם כל כך כח להתגבר, רק על כלים זכים, זה נקרא "רכה". כלומר, רך, שלא כל כך קשה להתגבר על כלים דהשפעה.

מה שאם כן על כלים דקבלה מאוד קשה להתגבר. לכן לזכרים, כלומר לאנשים שהם בבחינת זכרים, שיש להם כח התגברות, נתן להם סדר העבודה בדברים הקשים כגידין. שהכוונה היא כלים דקבלה. ומה שכותב הזה"ק, ש"הזכרים הם רחמים", הלא אומר "קשה כגידין". ו"קשה" נקרא דין ולא רחמים. ואל כן מצד אחד אומר, שזכרים נקרא קשה כגידין, ומצד השני הוא אומר, שהם רחמים.

יש לפרש זה, שהזכרים יש להם כח התגברות גם על כלים דקבלה. שזה קשה להתגבר, וכשמתגברים על הכלי קבלה, שהם נקראים "מידת הדין", השורה עליהם. נמצא, שעכשיו שורה על המקום הזה בחינת רחמים ולא דין. מה שאם כן נקבות, שאין להם כח התגברות על הכלי קבלה, ממילא שורה עליהם מידת הדין, ואסור להשתמש עמהם.

ד) דרגה סתומה ועליונה, שהיא בחינת "סודות התורה". "סתומה" נקראת, כלומר אפילו שהאדם כבר נמול עצמו וזכה לבחינת פשט, היינו להיות יהודי פשוט, כלומר שהוא הגיע למצב, שאינו עובד עבודה זרה, אלא הוא עובד ה', מכל מקום עדיין סתום לפניו את אור חכמה, המתגלה על כלים דקבלה.

מה שאם כן מי שזכה לבחינה העליונה, שהוא זכר, שיש לו כח התגברות גם על כלים דקבלה, אז מתגלה על כלים אלו אור החכמה, הנקרא "סודות התורה". ומשום זה אומר הזה"ק (באות רס"ה) "ותגיד לבני ישראל", שפירושו, להראות חכמה ולדבר ברוח החכמה, כי הגדה רומזת על חכמה, שכתוב "ויגד לכם את בריתו".

ובהאמור יוצא, מה שאמרו "**אסור ללמד תורה לעכו"ם**", בענין עבודה צריכים לפרש, **שאי אפשר ללמוד תורה לעכו"ם**, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, כשמדברים בעניני עבודה, במקום שכתוב **אסור** פירושו **אינו יכול**. רק אחר שנמול יש ב' מדרגות, שהם עליונה ותחתונה, היינו פשט וסוד.

פושעי ישראל

מאמר נ"ב, תשמ"ה

אמר רבי שמעון בן לקיש "פושעי ישראל, אין אור של גיהנום שולטת בהן. קל וחומר ממזבח הזהב. פושעי ישראל, שמלאים מצות כרמון, דכתיב, כפלך הרמון רקתך. אל תקרי, רקתך, אלא ריקנין שבך מלאים מצות כרמון, על אחת כמה וכמה" (סוף חגיגה). ויש להבין בענין "פושעי ישראל", לגבי מי הם נקראים "פושעי ישראל":

א) אם לגבי התורה.

ב) או לגבי הכלל ישראל, הם נבחנים לפושעי ישראל.

ג) או לגבי האדם עצמו. היינו שהוא בעצמו רואה ומרגיש שהוא פושעי ישראל. כי בפשטות קשה להבין, איך אפשר להיות, שיהיה מלא מצות כרמון, ומכל מקום הוא נקרא "פושעי ישראל".

ואם נפרש זה לגבי האדם עצמו, יכולים לומר ולפרש, זה שאמרו "אף על פי שמלאים מצות כרמון", ומכל מקום הוא רואה, שהוא עדיין פושעי ישראל. יש לפרש "רמון" מלשון רמאות. היינו שהוא רואה, שהוא מרמה עצמו. זאת אומרת, אף על פי שהוא מלא עם מצות, היינו שהוא רואה, שאין לו עוד מה להוסיף על הכמות שלו, ובטח שהיה צריך להיות על ידי היגיעה שהוא נותן, שיהיה כבר "ישראל", שפירושו **ישר - אל**, היינו הכל לשם שמים, אבל אחרי הבקורת שעשה על עצמו, הוא רואה, שהוא מרמה עצמו. שעיקר הסיבה המחייבתו לעסוק בתורה ומצות היא אהבה עצמית, ולא בעמ"נ להשפיע נחת רוח ליוצרו. שזה נקרא **ישר - אל**, שפירושו, שכל עבודתו הולך **ישר להקב"ה**.

והיות שראה, שכל עבודתו היא רק בעמ"נ לקבל, אז הוא ראה, שהוא פושע בענין ישראל. דהיינו שלא רוצה שעבודתו תהיה עבור למעלה, הנקרא "בעמ"נ להשפיע להקב"ה", אלא שכל עבודתו היא על בסיס שישאר הכל למטה, שהוא בחינת מקבל. כי המקבל נקרא "למטה בחשיבות", והמשפיע הוא בחינת "למעלה בחשיבות".

וזה נמשך מכח השורש. היות שהבורא הוא המשפיע, לכן הוא נקרא בחינת "למעלה". והנברא, שהוא המקבל מהקב"ה, הוא נקרא "למטה בחשיבות". לכן אם עבודתו היא בעמ"נ לקבל, נקרא בשם, שהוא רוצה שעבודתו בתורה ומצות ישאר למטה, היינו בבחינת קבלה.

וזה נקרא "פושעי בבחינת ישראל". כי במקום שהוא ישמש את הבורא, שהוא רוצה לעבוד להשפיע להבורא, הוא עושה להפוך, שהוא רוצה

שהבורא ישמש את האדם. והיות שאמרו, שבחינם לא נותנים שום דבר, אלא שנותנים שכר לפי ערך היגיעה, כנהוג כך בעולם הגשמי. וכך הוא רוצה לתת יגיעה, ועובד עבור הבורא, בתנאי שהבורא ישלם לו שכר תמורת עבודתו. אחרת אין לו שום כח, שיוכל לעשות שום תנועה בלי שום תמורה.

אבל איך האדם יכול להגיע לראות את האמת, שהוא מרמה את עצמו באיכות המטרה, שהוא לא יכול לעבוד עבודת הקודש על דרך האמת. ועל זה באו חז"ל ואמרו, שאי אפשר לראות את האמת מטרם שיש לו אור. היינו אם הוא רואה, שעושה הרבה מצות, היינו שהוא מלא במעשים, שהוא לא רואה שום אפשרות, שיהיה בידו לעשות עוד מעשים, שיעזרו לו להיות בחינת "ישראל". כנ"ל, שפירושו "רק לשם שמים", ואין לו שום צורך לאהבה עצמית. וזה הוא לא רואה, שיגיע פעם בכוחות עצמו, אם לא שיהיה לו מן השמים עזרה, וזה אי אפשר, שיהיה דבר כזה בידי אדם.

נמצא, שהמצות שעשה, זה גרם לו לראות את האמת, שעד עכשיו היה מרמה עצמו, והיה חושב, שהכח המחייב בעל מנת להשפיע, האדם בעצמו יכול להשיג. עכשיו הגיע לידי ידיעה ברורה, שזה לא נכון.

וזה יכולים לפרש "אפילו ריקנין שבך מלאים מצות כרמון", יהיה פירושו "אפילו שמלאים מצות" הם מרגישים עצמם לריקנים, משום שרואים שהם כ**רמון**, מלשון הכתוב "קראתי למאהבי המה **רמוני**" (איכה א'), היינו בחינת **מרמה**, שכל עבודתם בתורה ומצות היתה רק לתועלת עצמם ולא לתועלת ה'.

ומי היה הגורם לידע זאת. הוי אומר, דוקא זה שהוא מלא במצות, זה גרם לו לראות, שאל ישלה עצמו לחשוב, שהוא יכול להגיע להיות בחינת "ישראל", אלא שהוא רואה עכשיו, שהוא פושעי ישראל, כנ"ל.

נמצא, שאי אפשר להגיע לידיעה אמיתית, מה דרגתו ברוחניות. אלא רק לאחר שהוא מלא במצות, ואז הוא רואה, שמצבו, שהיה עד עכשיו, היה ברמאות. והוא עכשיו דרגת של "פושעי ישראל". מה שאם כן בלי מצות, נקרא זה "בלי אור", אז לא יכולים לראות את האמת, שהוא נצרך להבורא, שיעזור לו להיות בחינת ישראל.

אבל צריכים לדעת, שזה שאומרים, אם הוא מלא מצות, אז הוא כבר רואה, שהוא כרמון, יש תנאי בדבר, שזה נאמר דוקא בזמן, שהוא איש המבקש את האמת. ואז אומרים, שזה שמבקש האמת, הוא עוד לא יכול

לראות את האמת, מטרם שהוא מלא מצות, אבל לא לפני זה. לכן צריכים לב׳ דברים:

א) מצד אחד הוא צריך **לעסוק בתורה ומצות כפי יכולתו, בלי שום בקורת**, אם זה הוא על דרך האמת או לא, רק לאחר המעשה, אז הוא הזמן לעשות בקורת. אבל לא בזמן שעוסק בתורה ובמצות. כי אז הוא צריך להרגיש עצמו בבחינת שלימות, כמו שאמרו חז״ל ״לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות שלא לשמה, כי מתוך שלא לשמה באים לשמה״. אם כן לא חשוב עכשיו באיזה אופן הוא עושה, כיון שבאיזה אופן שיהיה, הוא מקיים דברי חז״ל כנ״ל.

ב) אבל אח״כ הוא **צריך לעשות על עצמו בקורת**, אם המעשים שלו היה לשם שמים, או שהיה גם דבר אחר מעורב בו. ומבין שניהם הוא יכול להגיע לבחינת ״כרמון״, לפי מה שפירשנו לעיל.

ובזה נבין מה שאמרו חז״ל (עבודה זרה דף י״ז) ״תנו רבנן, כשנתפסו רבי אליעזר בן פרטא ורבי חנינא בן תרדיון, וכו׳, אוי לי שנתפסתי על דבר אחד ואיני ניצול. שאתה עסקת בתורה ובגמילות חסדים, ואני לא עסקתי אלא בתורה לבד. וכרב הונא, דאמר רב הונה, כל העוסק בתורה לבד דומה כמי שאין לו אלוקי, שנאמר (דב״ה ט״ו) וימים רבים לישראל ללא אלקי אמת, וללא כהן מורה, וללא תורה. מאי ללא אלוה אמת. אמר רב הונא, **כל העוסק בתורה בלבד, דומה כמי שאין לו אלוה**״.

ויש להבין, מדוע אם לא עוסק בגמילות חסדים, אז כבר דומה כמי שאין לו אלוק. ועוד קשה, מדוע דוקא מצות של גמילות חסדים, הלא יש עוד מצות שצריכים לקיימם. ומדוע דוקא בגמילות חסדים דומה ללא אלקי אמת. כאילו בגמילות חסדים יש מקום להכיר, אם התורה שלומד הוא ״ללא אלקי אמת״.

ולפי שאנו לומדים, שכל עבודתינו היא בכדי להגיע להשתוות הצורה, שהיא בחינת ״מה הוא רחום אף אתה רחום״. ומשום זה בזמן למוד התורה אין לעשות בקורת, איך התורה שלו, היינו תורה של מי הוא לומד, ואז יכול ללמוד אפילו שלא לשמה, הוא גם כן מצוה, כדברי חז״ל, ״לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אפילו שלא לשמה, כי מתוך שלא לשמה יבוא לשמה״.

וזה בזמן שבודק את עצמו, איך מצבו בבחינת השתוות הצורה, כמה הוא כבר מרוחק מאהבה עצמית, וכמה הוא כבר מקורב לאהבת הזולת, כנ״ל, שזה ענין ״הדבק במידותיו״. ולכן מדייק, שעיקר הכרה לדעת, זה הוא לבדוק עצמו במידת החסד, כמה הוא עוסק בה, ונותן יגיעה על זה, וחושב

כל מיני עצות ותחבולות, איך להגיע להשתוות הצורה, אחרת אין הוא מגיע לדרך האמת.

לכן נמצא אז, שאין לו "אלוקי אמת". כי "אמת" פירושו כמו שמבואר (תע"ס חלק י"ג) "תיקון הז' של י"ג תיקוני דיקנא נקרא **ואמת**". ומפרש שם באור פנימי, "שאז מתגלה מידתו של הקב"ה, שברא את העולם על הכוונה להטיב לנבראיו, משום שמתגלה אז אור החכמה, שהוא אור דמטרת הבריאה, שכולם מרגישים את הטוב והעונג, אז כולם אומרים אז בידיעה ברורה, שזה הוא "אמת", היינו על המטרה".

ולפי זה יוצא, אם הוא לא עוסק בגמילות חסדים, שהיא הסגולה להגיע לאהבת הזולת, שע"י זה הוא יגיע לכלים דהשפעה, שרק בכלים האלו נמשך השפע העליון, ואם אין לו כלים דהשפעה, אז הוא לא יכול להגיע להשיג את הטוב והעונג, שברא הקב"ה להטיב לנבראיו. נמצא, שמצב זה נקרא אצל האדם "ללא אלקי אמת". דהיינו, שאמיתיות השגחתו יתברך, שהוא "להטיב לנבראיו", אינו חס ושלום אמת. וזה נקרא "ללא אלקי אמת".

וזה יכולים להשיג דוקא ע"י התעסקותו בגמילות חסדים. אבל בלא תורה אי אפשר לדעת את מצבו. היינו, איך הוא נמצא. כי בלא אור לא רואים שום דבר. אלא כנ"ל, היינו לראות שהוא פושע ישראל, הוא צריך להיות מלאים במצות. היינו, הן במצות לימוד התורה, והן בשאר מצות. והבדיקה היא, בזמן שכבר יש לו זמן מסוים, שעסק בתורה ומצות, אח"כ הוא צריך לעשות בקורת, ולא בזמן עבודתו.מנחות

מהו ההבדל בין חוק למשפט, בעבודה

מאמר כ"ו, תשמ"ח

ידוע, ש"חוק" נקרא בלי שכל, היינו למעלה מהדעת. זאת אומרת, מבחינת השכל אין מה להשיב, מדוע הדבר הזה נעשה כך, או שהדבר הזה צריך להעשות כך. כלומר, באותו אופן וצורה שהתורה דורשת מאתנו כך.

דוגמא חז"ל (מנחות כ"ט, ע"ב), אמרו שם וזה לשונו "אמר רב יהודה, אמר רב, בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה, שיושב וקשר כתרים

לאותיות. אמר לפניו, רבונו של עולם, מי מעכב על ידך. (ופירוש רש"י "כתרים" כגון התגין שבספר תורה. "מי מעכב על ידך" פירוש, על מה שכתבת, שאתה צריך להוסיף עוד עליהם כתרים). אמר לו, אדם אחד יש, שעתיד להיות בסוף כמה דורות, ועקיבא בן יוסף שמו. שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות. אמר לפניו, רבונו של עולם, יש לך אדם כזה, ואתה נותן תורה על ידי. אמר לו, שתוק, כך עלה במחשבה לפני. אמר לו, רבונו של עולם, הראיתני תורתו, הראני שכרו. ראה, ששוקלין את בשרו במקולין. (ופירוש רש"י, מקום שהקצבים שוקלין בשר, כדאמר בברכות דף ס"א, שסרקו בשרו במסרקות ברזל). אמר לפניו, רבונו של עולם, זו תורה וזו שכרה. אמר לו, שתוק, כך עלה במחשבה לפני", עד כאן לשונו.

רואים אנו למעלה מהדעת של משה בשני אופנים:

א) למעלה מהדעת, מה שהקב"ה נתן למשה, כמו שכתוב "ישמח משה במתנת חלקו, מתנת התורה שיהיה על ידו, שזה בטח הוא רק ישועת ה'". שהאדם לא יודע, מדוע מגיעה לו מתנה כל כך גדולה. כלומר, שמשה ראה, שאין זה לפי המעשים שלו, אלא לפי השכל שלו, היה שצריך להיות נתינת התורה ע"י רבי עקיבא, ולא על ידו.

ב) למעלה מהדעת באופן הפוך. כי משה שאל, זו תורה וזה שכרה. שנדמה, כאילו שזה הוא עונש. והלמעלה מהדעת, היה צריך לומר, שזה הוא שכר, ולא עונש, כמו שחשב משה. וזה נקרא "חוק למעלה מהדעת", שאין הדעת יכול להשיג דבר זה.

ובהאמור יוצא, כשהאדם מקבל על עצמו מלכות שמים, הגוף שואל, מה תרויח עם זה. על זה יש לתת ב' תשובות:

א) אחת, שלא לשמה. כלומר, שהאדם צריך להמציא לעצמו איזו תשובה, שהגוף יבין זה עם שכלו, את הכדאיות של המטרה, הנקרא "שלא לשמה". וזה נקרא "בתוך הדעת". וכמו שהסברנו (במאמר כ"ג, תשמ"ח), שיש להבחין ה' בחינות בשלא לשמה. והאדם צריך לברור לו את השלא לשמה, שבמצב שהוא נמצא, שהגוף יבין, שכדאי לעבוד בגלל השלא לשמה, שהוא מבין עכשיו את הכדאיות שלו. ובאופן כזה יהיה לו חומרי דלק לעבודה, ויהיה לו תמיד מקום לעבודה.

אולם גם האדם צריך לנסות להתחיל לעבוד ולעשות תחבולות, איך להגיע לשמה. כי אין האדם יודע מהו "לשמה", הגם שפירושו הפשוט הוא "לעבוד לשם שמים". ומי לא יודע מהו לשם שמים. מכל מקום, מטרם שהאדם התחיל ללכת בעבודה בעל מנת להגיע לשם שמים, הוא לא יכול

לדעת, מהו הפירוש הפשוט של "לשם שמים", היות ש**בעבודה עיקר הוא ההרגשה ולא השכל**.

ולכן, כל אדם הרוצה להגיע לשמה, הוא צריך לקחת לו זמן, חלק מיום העבודה שלו, כלומר מה"שלא לשמה" שלו, ולהתחיל לעבוד ב"לשמה". אז הוא יבין מהו הפירוש "למעלה מהדעת". כלומר, שאין הגוף מבין בשביל מה הוא צריך לעבוד לשם שמים. וגם אז הוא מתחיל להבין, מהו הפירוש, שהאדם צריך לעבוד להאמין למעלה מהדעת.

מה שאם כן בשלא לשמה, אז לא כל כך קשה להאמין בה', מטעם שהגוף מבין, שכדאי לקיים תו"מ. כמו שכתוב (במאמר כ"ג, תשמ"ח), שיש ה' בחינות בשלא לשמה. ובזמן שהגוף מוציא איזו בחינה, שבגללה כדאי לקיים תו"מ, נקרא זה שהוא "עובד בתוך הדעת". היות שהגוף מבין בתוך הדעת את הכדאיות שבדבר, שהוא ירויח יותר, מזה שהוא יהיה חילוני. כלומר, שהגוף שלו יהנה יותר, ממי שאינו מקיים תו"מ. לכן "השלא לשמה" נקרא בתוך הדעת, כלומר שהדעת מבין את הצורך בזה.

מה שאם כן אם הוא לוקח קצת זמן, מזמנו שהוא הקציב לתורה ועבודה על בסיס שלא לשמה. נגיד לדוגמא, הוא לוקח חצי שעה ביום, ומתחיל לחשוב, אולי כדאי לעבוד לשם שמים, היינו לא לתועלת עצמו. אז הגוף מתחיל לשאול את האדם את "שאלת פרעה", שאמר "מי ה' אשר אשמע בקולו".

ויש לשאול, מדוע מטרם שהתחיל לחשוב בעבודה דלשמה, היה מספיק לו את האמונה בה', והגוף לא שאל לו השאלות האלו. מה שאם כן עתה, שהוא חושב רק ללכת בדרך השפעה, כבר הגוף מתחיל לשאול שאלות כאלה.

התשובה היא, כי בנוהג שבעולם, אנו רואים, כשאדם עובד אצל בעל הבית, יש להסתכל מי הוא בעל הבית, ומהי המשכורת שבעל הבית נותן. אולם הגם שרוצה להכיר את בעל הבית, אבל זה לא משנה. כלומר, אפילו שלא רואה אף פעם את בעל הבית, אלא שהוא בטוח על השכר, האדם מסכים לעבוד. ועוד יותר מזה. דהיינו, שאפילו יגידו לו, שאף פעם לא יראה את בעל הבית, גם כן לא משנה, אלא עיקר הוא השכר. זהו הקובע את הכדאיות של העבודה.

מה שאם כן אם אומרים לאדם, יש כאן אדם חשוב, שצריכים לעבוד אצלו. אבל אין הוא משלם שום תמורה עבור העבודה. אז הוא כבר צריך

להסתכל, למי הוא צריך לעבוד. כלומר, הוא רוצה לדעת, אם הוא באמת אדם חשוב, שיהיה כדאי לעבוד בשבילו בלי שום תמורה. אמנם אם יש אנשים שמכבדים אותו, והוא רואה שיקבל כבוד, כלומר שהאנשים שמכירים את האדם חשוב יכבדוהו עבור עבודתו, היות שהוא משמש לאדם חשוב, גם כן יכול לעבוד, אפילו שהוא בעצמו לא יראה אותו אף פעם, ולא יכול לראות את מה שאומרים, אם הוא נכון שהוא בעצמו ישיג את גדלותו והחשיבות שיש בו.

וזהו גם כן מטעם, שהכבוד הזה, לא שהאדם חשוב מכבדו, אלא הוא מקבל הנאה, מזה שהאנשים מכבדים אותו, בגלל שהוא משמש לאדם חשוב. נמצא, שכאן מספיק לו מזה, שהוא רואה את האנשים שמכבדים אותו. וממילא אין לו צורך כל כך שיראה את המעביד, אלא מספיק לו, שהוא מכיר את האנשים, שנותנים לו את שכרו, במה שהאנשים מכבדים אותו. כלומר, שמספיק לו זה שהוא רואה את האנשים, שנותנים לו שכרו, הנקרא "כבוד".

מה שאם כן אם הוא נמצא במקום, שאין כאן אנשים, שיכבדוהו את האדם חשוב. כלומר, הוא רואה, שהאנשים שמכבדים אותו, לפי שהוא רואה את השרות, שהאנשים נותנים לו, הוא רואה, שמעריכים אותו כמו לאדם שהוא קצת חשוב, ורק שיש קומץ אנשים, שהם כן מחשיבים לאדם חשוב, אבל אנשים האלו הם אנשים בלתי חשובים בערך כלל אנשים שמחשיבים אותו מעט, אז האדם עומד בפני הדילמה, האם כדאי לשמוע לאלו אנשים, שאין להם ערך בכלל האנשים מכובדים.

כלומר, האנשים שיש להם עמדה אצל הכלל, הם אומרים, שכן כדאי לכבד אותו אדם חשוב, מסיבת חשיבותו, אבל במידה ומשקל, לא סתם להעריך אותו למעלה מהדעת, כלומר יותר ממה שהשכל מחייב. ואדם רואה, שמאלו אנשים, שהם בעלי עמדה, הם רוב מנין ורוב בנין. ואם הוא ישמע בקולם, כלומר שהוא ישמש אותו כפי מה שהם מעריכים אותו, אז אנשים האלו יכבדוהו.

או, לשמוע קצת בקולם, לאלו אנשים, שהם אינם בעלי צורה. ואפילו יותר מזה, שאפילו בזיון לומר ברחוב, שהוא התחבר לאלו אנשים שפלים, שהם אומרים, שהוא כן אדם חשוב, וכן כדאי לשמש אותו בכל לב ונפש. והיות שהכלל הוא, שהרבים שולטים על הפרט עם דעותיהם, אז כשהאדם מתחיל לעבוד בעמ"נ להשפיע ולא לקבל שום תמורה, מתעוררת כל פעם

דעת רבים, אולי באמת לא כדאי לעבוד ולשמש אותו בכל לב ונפש. לכן מתעוררת כל פעם שאלת פרעה "מי ה', אשר אשמע בקולו".

ובהאמור יוצא, מהי הסיבה, שנתעוררה שאלת "מי". הוא שאלת "מה", שהיא שאלת רשע. כמו שכתוב "רשע, מה הוא אומר, מה העבודה הזאת לכם". פירוש, שבזמן שהאדם רוצה ללכת נגד הכלל, שהם אומרים, שמספיק לנו בזה, שאנו עובדים שלא לשמה, כי ענין לשמה שייך לאנשים, שהם יכולים ללכת למעלה מהדעת. ואנו, הכלל ישראל, מספיק לנו בזה, שאנו יכולים לקיים תו"מ על הכוונה דתועלת עצמו. אבל לעשות הכל על הכוונה דתועלת ה', זה לא עסק בשבילנו.

והוא כן רוצה לעבוד בעל מנת להשפיע ולא לקבל כלל. אז הגוף שואל "מי ה'". כלומר, האם אתה בטוח, שהוא כל כך חשוב, שכדאי לעבוד בשבילו. כלומר, שענין לעבוד בשביל כבוד, כלומר שעובד בעמ"נ שיכבדוהו, אינו נוהג כאן, מטעם שכל הכלל לא מכבדים אותו, בשביל שהוא עובד בעל מנת להשפיע. אלא להיפך, שכולם משפילים אותו, ואומרים עליו, שהוא חסיד שוטה.

לכן הוא צריך לקבוע בעצמו את חשיבות הבורא. כאן מתחיל אצל האדם ענין העליות וירידות, ששני אלה, היינו **מי** ו**מה**, באים ביחד, ושואלים לו את שאלותיהם. ולא תמיד מצליחים להתגבר עליהם.

נמצא, שעיקר הסיבה, שהאדם מתחיל עכשיו לשאול שאלות, שלכאורה משמע שהוא שואל שאלה, כאילו הוא מוכן לעבוד עבודת הקודש, ואין לו שום בחינת שפלות בבחינתו עצמו, אלא רק קשה לו ללכת באמונה למעלה מהדעת, לכן הוא שואל שאלת "מי". אבל האמת הוא, שהשאלות באות מתוך שפלותו של אדם, היות שהוא משוקע באהבה עצמית, ולא יכול להתגבר על אהבה עצמית שלו.

ומטבע של אדם הוא, שקשה לו לומר, שהוא לא בסדר, שאין לו דיעה על עצמו. אלא שהוא נמשך אחר לבו, כמו שאמרו חז"ל "שרשע הוא ביד לבו", כמו שכתוב "ויאמר המן בלבו".

ומשום זה יותר כדאי לו לומר, שאילו הוא היה יודע את ה', אז בטח שהיה עובד את ה'. אבל היות שהשכל לא מבין את כל ענין של אמונה למעלה מהדעת, לכן הוא טוען "מי ה', אשר אשמע בקולו". אבל באמת הרצון לקבל שלו, הוא טוען ורוצה רק להבין, אם זה נכון, ורוצה תשובה על "מי ה', אשר אשמע בקולו". כלומר, בזמן שאומרים להגוף, שצריכים

לעבוד לשם ה׳ ולא לתועלת עצמו, זהו הסיבה, ששואל את השאלה של ״מי ה׳״.

מה שאם כן, כשהיה עובד בכוונה דשלא לשמה, לא היה לו צורך לשאול את השאלה של ״מי ה׳״, מטעם היות שהעבודה דשלא לשמה היא בתוך הדעת. לכן קבלת האמונה גם כן אצלו בתוך הדעת. זאת אומרת, ש**ענין מוחא וליבא, שניהם נבנים למעלה מהדעת. ולשניהם צריכים עזרת ה׳, שיזכו לבחינת מוחא וליבא.**

נמצא, ש״חוק״ נקרא בחינה שהוא למעלה מהדעת. והכוונה הוא על בחינת אמונה, שעל ידי האמונה למעלה מהדעת, הוא נעשה בחינת ״ישראל״. מה שאם כן מטרם שזכה לבחינת אמונה למעלה מהדעת, הוא נבחן רק לבחינת ״דומם דקדושה״, הנקרא בחינת ״עפר״. כלומר, שהרוחניות מה שהוא משיג, עדיין הוא טועם בזה טעם עפר, שזה נקרא ״שכינתא בעפרא״. וזהו כל זמן שעדיין לא מקבל למעלה מדעת. וזהו כנ״ל, שצריכים לבקש מה׳, שיתן לו את הכוחות, שיוכל ללכת למעלה מהדעת, ולא יהיה משועבד להדעת שלו.

מה שאם כן בחינת תורה, נקרא ״משפט״, שזהו דוקא בתוך הדעת. כלומר, שהוא צריך להבין את בחינת התורה, הנקרא ״שמותיו של הקב״ה״. אולם אי אפשר להשיג בחינת תורה, הנקרא ״בתוך הדעת״, מטרם שהוא זכה לבחינת ״ישראל״, כמו שכתוב (חגיגה י״ג ע״א) וזה לשונו ״אמר רבי אמי, אין מוסרין דברי תורה לעכו״ם, שנאמר ״לא עשה כן לכל גוי, ומשפטים בל ידעום״.

מכאן אנו רואים שני דברים:
א) תורה נקראת ״משפט״, כמו שכתוב ״ומשפטים בל ידעום״.
ב) אסור ללמד לעכו״ם משפט, היינו תורה.

והשאלה היא, למה אם העכו״ם רוצה ללמוד תורה, אסור ללמוד עמו. השכל מחייב, אדרבה, ע״י זה שילמוד, אז יהיה קידוש ה׳. כלומר, שאפילו עכו״ם מודה על חשיבות התורה, אם כן מהו האיסור.

ויש לפרש זה על דרך העבודה. שפירושו, שבאדם אחד נוהג ענין עכו״ם וענין ישראל. שפירושו, שמטרם שזכה לבחינת חוק, הנקרא, ״אמונה למעלה מהדעת״, הוא עוד לא נקרא ״ישראל״, שיהיה לו אפשרות להשיג בחינת ״תורה״ מבחינת ״שמותיו של הקב״ה״, המכונה בתוך הדעת.

שבעבודה יש כלל, שאאמו"ר זצ"ל אמר, איפה שכתוב אסור, פירושו בעבודה שאי אפשר. וזהו הפירוש שהתורה נתנה דוקא לישראל. היות שבחינת **ישראל** הוא בחינת **ישר - אל**, שפירושו "שכל מעשיו הם לשם שמים". שזה נקרא בחינת "דביקות", "השתוות הצורה". ובזמן שהאדם זכה לבחינת חוק הזה, אז בא הזמן שיכול לזכות לבחינת משפט, הנקרא "תורה". וזה שכתוב "שהתורה נתנו רק לישראל".

ובהאמור יוצא, ש"משפט" נקרא תשע ספירות הראשונות, שזהו בחינת תורה, שזה מקובל בתוך הדעת. וזהו כמו שאמרו חז"ל (בבא מציעא, נ"ט ע"ב) וזה לשונו "עמד רבי יהושע על רגליו ואמר, לא בשמים היא. אמר רבי ירמיה, שכבר נתנה תורה מהר סיני".

ובזה נבין ענין פאתי הראש, שהם דומים לפאת השדה. שצריכים להשאיר פיאה, כמו שכתב האר"י ז"ל (תע"ס, חלק י"ג, דף א' שפ"ב) וזה לשונו "מלכות דגלגלתא נקראת **פיאה**. זה נודע מסוד, לא תכלה פאת שדך לקצור, לעני ולגר תעזוב אותם. כי המלכות האחרונה שבכולם היא, כדמיון פאת השדה, הנשאר באחרית הקצירה. וכן על דרך זה, אחר התגלח שערות הראש, שהם דמיון קצירת השדה, צריך להניח גם כן הפיאה, שהיא בחינת המלכות דשערי. נמצא, כי לעולם פיאה היא המלכות".

ובהאמור אנו רואים בדברי האר"י ז"ל, שהוא מדמה קצירת השדה וגלוח שערות הראש לבחינה אחת. שבחינת פיאה, שהיא הרמז למלכות, אסור לאדם לקבל לעצמו. אלא הן בשדה והן בשערות הראש, צריכים להשאיר את הפיאה, המרומז על מלכות.

והפירוש הוא כנ"ל, שענין מלכות הוא בחינת אמונה למעלה מהדעת, שאין להאדם שום מושג. וזה הוא הרמז, שאין להאדם שום רשות לקבל לתוך הדעת שלו. אלא שהוא צריך להשאיר זה לה'. כלומר, שאין יד אדם מגעת שם. שענין **יד פירושו השגה**, מלשון "כי תשיג יד".

וזה נקרא בחינת "חוק". מה שאם כן בחינת תורה, שהיא שייכת לט' ראשונות, היא בחינת משפט, שזה שייך דוקא לאדם. כלומר, שהוא צריך זה להשיג בתוך הדעת. כנ"ל, שנאמר על התורה "לא בשמים היא". זאת אומרת, שהשדה, חוץ מפאת השדה, נקרא ט"ר. שזה נקרא, בחינת תורה השייך להאדם. מה שאם כן פאת השדה ופיאה של ראש, הם רומזים על מלכות. זה שייך רק לה'. כלומר, למעלה מדעת האנושי, שזה נקרא "כולה לה', ואין יד אדם משגת שם כלל".

מה שאם כן "תורה" היא להיפך. שזה דוקא לאנשים, שיקבלו אותה בתוך הדעת. שזהו ההבדל בין תורה למצוה. כי מצוה, לא ניתן לנו טעמי המצות, אלא אנו מקבלים עלינו את המצות בלי שום טעם, אלא בבחינת חוקה.

והתורה, אמרו חז"ל, נקראת על שם האדם. כלומר, שהתורה שייכת להאדם. שהקושיא היא, פעם כתוב "כי אם בתורת ה' חפצו", ופעם כתוב "ובתורתו יהגה יומם ולילה". ומפרשים, בתחילה נקראת "תורת ה'". ומשלמדה וגרסה, נקראת "תורתו". לכן אמר רבא "אין תורה דיליה הוא. דכתיב, ובתורתו יהגה יומם ולילה" (קידושין לב, ע"ב).

רואים אנו, שהתורה נקראת על שם האדם. כלומר, שזהו צריך לבוא בתוך הדעת, כנ"ל. וזה נקרא "משפט", ההיפך מהחוק, שהיא בחינת אמונה. אולם עבודה זו של האמונה, שהיא בחינת צדקה ולא תורה, צריכה להיות בשמחה, כמו שכתוב "עבדו את ה' בשמחה".

כלומר, שזה שהאדם מקבל על עצמו מלכות שמים, צריך להיות בשמחה. ואל להסתכל על הטבע שיש באדם, שקשה לו ללכת נגד השכל, אלא שהוא רוצה להבין ולדעת את מה שהוא רוצה. והגם שאין האדם מסוגל לקבל תיכף את העבודה הזו, של קבלת אמונה למעלה מהדעת, שיהיה לו מזה שמחה, ולכן אנו מוכרחים להתחיל עבודה זו בדרך הכפיה, אך על פי שאין הגוף מסכים לזה, שזה נקרא "שהאדם צריך לקבל עליו עול מלכות שמים **כשור לעול וכחמור למשא**".

אבל האדם צריך לדעת, שהוא צריך להגיע לדרגת שמחה, בעת קבלת מלכות שמים. כמו שאנו אומרים אחרי "שמע ישראל", "ואהבת את ה'". זאת אומרת, שהגם שהאדם מתחיל בכפיה, אבל הוא צריך להגיע לבחינת שמחה. ואז כבר לא מורגש אצלו לבחינת "כשור לעול", שרוצה תמיד לזרוק את העול, מטעם שלא יכול לסבול אותו. מה שאם כן כשהוא בשמחה מזה, לא שייך לומר עוד, שזה נחשב לעול אצלו.

ובזה יש לפרש בענין "פרה אדומה, אשר לא עלה עליה עול". והיות ש"פרה אדומה" נקראת "חוק", שהוא בחינת מלכות, "לא עלה עליה עול" כתיב. כי "עול" מראה, שעדיין הוא לא בשמחה, ואינו יכול לקיים "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך.

יבמות

מהו "להזהיר גדולים על קטנים" בעבודה ..... רה (205)
מטרת החברה - א ..... ריב (212)

מהו "להזהיר גדולים על קטנים" בעבודה

מאמר כ"ח, תש"ן

חז"ל (יבמות, קי"ד ע"א) אמרו "אמור, ואמרת, להזהיר גדולים על קטנים". ופירש רש"י וזה לשונו "אמור אל הכהנים בני אהרן, ואמרת שתי אמירות הללו, למה להזהיר גדולים על קטנים, שלא יטמאו".

ויש להבין מהו החידוש "להזהיר גדולים על קטנים", בזמן שמדברים על דרך העבודה, שאז מדברים הכל בגוף אחד. אם כן מה מרמז לנו זה "להזהיר גדולים על קטנים". כלומר, מי הוא "הקטן", כשלומדים בגוף אחד. ומי הוא "הגדול", שבא להשמיענו, שצריכים להזהיר "גדולים" על "קטנים".

ידוע, שהיגיעה והעבודה שאנו צריכים לתת בתורה ומצות, הוא מסיבת שאנו נולדנו עם טבע של רצון לקבל לעצמו. לכן בכל דבר שאנו עושים, והרצון לקבל תענוג הוא נהנה מזה, אין שייך לומר אז ענין של יגיעה. כמו שאנו רואים בעולמנו זה, שאף פעם אדם לא יצטער בזמן שהוא רעב, ויש לו סעודה שריחה נודף הימנה. שיגיד, שהוא הולך עכשיו לעבוד עבודה קשה ויגיעה גדולה, בזה שהוא הולך עתה לאכול. היות במקום שיש הנאה ותענוג, לא שייך לומר עבודה ויגיעה.

ולפי זה יש להבין, הלא התורה נקראת "כי הם חיינו ואורך ימינו". אם כן מדוע אומרים, שהאדם צריך להתייגע בתורה. וכי יש מי שלא רוצה לחיות ולהנות מהחיים, כמו שכתוב "הנחמדים מזהב ומפז רב, ומתוקים מדבש ונופת צופים". אם כן מדוע זה שאנו מקיימים תו"מ, נקרא בשם "יגיעה".

והתשובה היא, אם התענוג של תו"מ היה מגולה לעין כל, בטח שכל העולם היו מקיימים תו"מ. וזהו כמו שכתוב בהקדמה לתע"ס (אות מ"ג), וזה לשונו "ונניח למשל, אם הקב"ה היה נוהג עם בריותיו בהשגחה גלויה.

באופן, אשר למשל, כל האוכל דבר איסור, יחנק תיכף על מקומו. וכל העושה מצוה, ימצא בה התענוג הנפלא, בדומה לתענוגות המצוינים ביותר שבעולם הזה הגשמי. כי אז מי פתי היה מהרהר אפילו לטעום טעם איסור, בשעה שהיה יודע, שתיכף יאבד מחמתו את חייו, כמו שאינו מהרהר לקפוץ לתוך הדליקה. וכי מי פתי היה עוזב איזו מצוה, מבלי לקיימה תיכף בכל הזריזות, כמו שאינו יכול לפרוש או להתמהמה על תענוג גדול גשמי הבא לידו, מבלי לקבלו מיד. הרי **שאם היתה לפנינו השגחה גלויה, היו כל באי העולם צדיקים גמורים**״.

ולפי זה יש לשאול, מדוע אין לנו השגחה גלויה, אלא שאנו צריכים להאמין בשכר ועונש. הלא היה יותר טוב, אם היה הכל מגולה. והתשובה היא, היות שאנו צריכים להגיע לדביקות ה׳, שהוא ענין השתוות הצורה, ובגלל זה אנו צריכים לעשות הכל לשם שמים, היינו בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, ואם השכר ועונש של תורה ומצות היה מגולה, לא היתה שום אפשרות לעשות לשם שמים. מטעם שהתענוג היה מכריח להאדם לקיים תו״מ.

ואנו רואים, איך שהתענוג, שהוא מגולה בגשמיות, הגם שזהו רק תענוג של בחינת ״נהירו דקיק״ בערך התענוג שיש בתו״מ, איך שקשה להאדם לומר, שכל מה שהוא עושה, הוא בעל מנת להשפיע, אחרת הוא היה מוותר על התענוגים הגשמיים, אם לא היה יכול לכוון בעל מנת להשפיע לה׳.

אם כן בתענוגים הגדולים, מה שנמצאים בתו״מ, בודאי לא היתה שום מציאות, שתהיה בידו היכולת לומר, שאם הוא לא יכול לכוון בעל מנת להשפיע, הוא מוותר עליהם. לכן נעשה תיקון זה, שמטרם שהאדם מסוגל לומר על התענוגים הקטנים הנמצאים בדברים הגשמיים, שהוא מקבל אותם, רק בתנאי שיהיה בידו לכוון בעל מנת להשפיע, הוא נמצא תחת צמצום והסתר, שלא רואה שום דבר תענוג. אלא הוא צריך רק להאמין, שכך הוא. כלומר, שהאדם צריך להאמין, שהקב״ה מנהיג את כל הנבראים בהשגחה של טוב ומטיב.

וזהו כמו שכתוב במאמר (״שמעתי״, שנת תש״ג) ״האדם צריך לצייר לעצמו, כאילו כבר זכה לאמונה שלימה בה׳, וכבר יש לו הרגשה באבריו, שהבורא מנהיג את כל העולם בבחינת טוב ומטיב, כלומר שכל העולם מקבלים ממנו יתברך רק טובות״.

ובהאמור יוצא, שבזמן שהאדם עוסק באמונת ה׳, שהאדם צריך לתת זמן מסוים, ולצייר לעצמו, איך האדם היה מרגיש אז, בזמן שהיה זוכה

לקרבת ה׳, והיה רואה בעיניו את הטוב ועונג הנמשך לו ולכל הנבראים, איך האדם היה אז נמצא במצב רוח מרומם. ואיך שהוא היה שש ושמח.

והציור הזה הוא צריך המשך, שגם האמונה שלו תהיה כדוגמת ידיעה וראיה. כלומר, ששיעור האמונה צריך להיות כדוגמת ראיה וידיעה. וזוהי עבודה גדולה, היות שזוהי דרך של אמת. וזהו כמו שכתוב ״אמת ואמונה״, שפירושו, שאמונה שלו תהיה על דרך האמת, הוא דוקא כעין ציור הזה, שהוא צריך להאמין בשיעור גדלות האמונה, כאילו היה רואה את זה, שהוא מאמין בעיניו.

היינו באותו שיעור התפעלות, שהיה לו בזמן שהוא היה רואה, כך צריך לקבל התפעלות, בזמן שהוא לא רואה, רק שמאמין שכך הוא. לכן נקרא זה ״אמונה בדרך אמת״. היינו, שהאמונה שלו היא באמת אמונה כאילו היה זה ידיעה. וזה נקרא ״אמונה של אמת״, כמו שכתוב ״אמת ואמונה״.

והיות שכל הבסיס צריך להיות בנוי על יסוד האמונה, ויחד עם זה ניתן לנו שכל ודעת, להבין כל דבר עם השכל שיש לנו. נמצא, שהאמונה היא נגד הטבע שלנו, שניתן לנו ללכת על פי שכל ולא להיות טפש, לעשות דבר בלי שכל. נמצא, מצד אחד לומדים את האדם ללכת לפי דרכי השכל, וכך להתנהג בין אדם לחבירו.

וכשהאדם מתחיל ללכת בקיום תו״מ, אומרים לו, הגם שהאדם צריך ללכת לפי השכל, מכל מקום בין אדם למקום ניתן לנו אמונה, שאנו צריכים להאמין באמונת חכמים, וללכת בדרך זו, אף על פי שהיא נגד השכל, כמו שכתוב ״ויאמינו בה׳ ובמשה עבדו״. היינו, שאנו צריכים להאמין מה שהחכמים אמרו לנו, ולא להסתכל על השכל שלנו.

אולם היות שזהו נגד השכל שלנו, לכן יש לנו עליות וירידות. כלומר, לפעמים אנו יכולים להאמין בדברי חכמים, ולצייר לפנינו את הציור של אמת ואמונה כנ״ל, שהאמונה שלו היא באמת אמונה. היינו שאין שם שום שכל, אלא הכל נגד הדעת שלנו, למה שאנו מבינים. לכן נקרא זה ״אמונה של אמת״ או ״אמונה פשוטה״, שאין שם שום דבר להבין, אלא הכל הוא למעלה מהדעת.

לכן אינו בכח של אדם להיות תמיד בדרגה אחת, אלא שהוא בעולה ויורד, כמו שאמר אאמו״ר זצ״ל, מדוע נקראת קבלת עול מלכות שמים בחינת **אמונה**, שהוא מלשון **אומן**, **אומנת**, כמו שהיא מגדלת התינוק לאט

לאט, עד שהיא מגדלת אותו. לכן בזמן שעובדים על בסיס אמונה, עד שזוכים לאמונה בקביעות, נוהג ענין של "אמונה חלקית".

לכן בזמן העבודה יש עליות וירידות. כלומר, לפעמים אדם יכול לצייר לעצמו את גדלות וחשיבות של תורה ומצות, וגם גדלות וחשיבות של הנותן התורה. כלומר, שבזמן שיכול לצייר לעצמו את גדלות וחשיבות של נותן התורה, אז האדם מרגיש, שהוא נמצא במצב של עליה. כלומר שהוא מרגיש, שהוא נמצא למעלה מעולם הגשמי. והוא מסתכל על אלו אנשים הנמשכים אחר דברים גשמיים, כמו בהמות וחיות, שמספיק להם מזונות, המספיק לבחינת חי. מה שאם כן הוא מרגיש עצמו, שהוא לא יכול לקבל מזונות, שיהיה לו סיפוק בחיים רק ממה שמתאים לבחינת "מדבר".

וכמו שמובא בהקדמות, שכל המעלה שיש לבחינת "מדבר" שבאדם, שהוא מוכשר לקבל הרגשת אלקות. וזה אינו שייך לבחינת בעלי חי. אולם אח"כ שוב יורד ממצבו ונופל לרשות הרבים. כלומר, שהוא נמצא עכשיו ברשות של עצמו ולא כמו מקודם. לכן בזמן העליה, שמרגיש, שאין בעולם אלא **רשותו של הקב"ה**, והוא בעצמו אינו עולה בשם, כי הוא רוצה להיבטל אליו יתברך בלי שום תנאים, לכן בזמן עליה, האדם נמצא ברשות היחיד. ובזמן הירידה האדם נמצא ברשות הרבים, כלומר שכבר יש לו **שתי רשויות**.

אולם יש לפעמים, שאדם נופל למצב, שהוא עוד יותר גרוע משתי רשויות. כי בזמן שהאדם אומר, שיש שתי רשויות, לכל הפחות האדם מאמין, שיש בורא עולם, שהוא רשות אחד. היינו, שהבורא הוא הבעל בית, והוא עושה מה שהוא רוצה. אלא שיש עוד רשות, היינו שגם האדם הוא בעל בית. שהאדם עושה בעולם גם כן מה שהאדם רוצה. והאדם רוצה אז, שהבורא ישמש את האדם, כפי רצונו של האדם, היינו שהבורא צריך לעמוד לרשותו של האדם, והבורא ישמש את האדם לפי פקודת האדם.

אולם יותר גרוע מזה, שבכלל חס ושלום אינו מאמין שיש בורא ומנהיג העולם. נמצא, לאדם זה אין יותר רק **רשות היחיד של עצמו**. אלא האדם רואה, שיש דעה זו להרבה אנשים, שכולם אומרים, שהם בעלי בתים על עצמם. כלומר, שכל אחד עושה מה שנחוץ לו, ומה שנוגע לגבי אחרים לא איכפת לו. כי לפעמים שהאדם עושה כן משהו לטובת הזולת, הוא מטעם שמצפה, שחבירו ישיב לו איזו תמורה, ושלא יהיה כפוי טובה.

וזה כמו שכתוב בזה"ק ומובא בהפתיחה (אות נ"ז) על פסוק "וחסד לאומים חטאת", "כי כל מה דעובדין, לגרמייהו עובדין". היינו שבטח יקבלו

תמורת הטובה משהו. ואז יהיה הפירוש "רשות הרבים" היינו הרבה יחידים.

נמצא, שזה לא מכונה "שתי רשויות", היינו רשות של הבורא ורשותו של אדם. נמצא, שהאדם עוד מאמין ברשותו של הקב"ה. מה שאם כן כשהאדם נופל **לרשות הרבים של הרבה יחידים**, נמצא, שהוא לא משתף בכלל את הבורא. וזהו בוודאי מצב הגרוע ביותר.

ובהאמור יוצא, שמטרם שהאדם זוכה לבחינת אמונה בקביעות, שזוהי מתנת אלקים, ואין זה בידו של אדם, הוא נמצא תמיד בעליות וירידות. ואז האדם צריך לרחמי שמים, שלא יברח מהמערכה. ואז סדר העבודה יכול להיות רק בזמן עליה. כלומר, בזמן שהוא נמצא ברשות דקדושה.

ואז האדם צריך לעבוד, ולתת תשומת לב, ולחשוב באיזה מצב הוא היה בזמן הירידה. היינו, שבזמן עליה הוא יכול לעשות חשבון ולראות את ההבדל בין אור לחושך, כמו שכתוב "כיתרון האור מתוך החושך". כלומר, שאז יש בידו לקיים מה שאמרו חז"ל (אבות, פרק ב', א') "והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה".

כלומר שבזמן עליה, האדם מבין, שקבלה לעצמו נקראת "עבירה". היינו, שמרחקת אותו מה', ואין לך עבירה גדולה מזו. מה שאם כן בזמן ירידה, אינו יכול להבין, שאם לא מכוונים בעל מנת להשפיע, נקרא "עבירה". ושיהיה לו כח להאמין, שצריכים לעשות הכל לשם שמים. אלא רק הוא מאמין במה שכתוב "שהאדם צריך לשמור את התרי"ג מצות, מה שה' צוה לנו על ידי משה לעשות". אבל בטח הוא לא יעשה עבירה, היינו לעבור על מה שכתוב בתורה.

אלא האדם יש לפעמים ברוגז, מדוע עשה לנו ה' ככה, שאסר לנו הרבה דברים. כלומר, האדם אומר, אם הקב"ה היה שואל אותו בקשר לשמירת המצות, היה מבקש מהבורא, שלא יחמיר לנו כל כך ולאסור הרבה דברים שנפשו חמדתן. אבל הוא שומר את המצות.

מה שאם כן בזמן העליה, האדם ברוגז להיפך, בשביל מה הבורא נתן לנו לעשות דברים, מה שהאדם מוכרח לעשות, היינו אכילה ושתיה, וכדומה. הלא היה יותר טוב, אם בכלל לא היה בראם בעולם, ולא היה צורך לעשותם.

נמצא, שבזמן עליה הוא רוצה שיהיו פחות תענוגים בעולם. ובזמן הירידה האדם ברוגז, מדוע הבורא אסר לנו הרבה דברים, שהאדם היה יכול להנות מהם, רק התורה אסרה. ובהאמור שאנו רואים, שיש עליות

וירידות בזמן שהאדם רוצה לזכות לדביקות ה׳. לכן יש לכנות את זמן הירידה ״מצב של קטנות״, ומצב העליה ״מצב של גדלות״.

ובזה יש לפרש מה ששאלנו, מהו הפירוש, מה שאמרו חז״ל ״אמור, ואמרת, להזהיר גדולים על קטנים״. ושאלנו, איך שייך לומר באדם אחד ״גדולים״ ו״קטנים״. ובהנ״ל יש לפרש, שענין ״גדולים״ ו״קטנים״ אין הפירוש בשני גופים, כי בעבודה לומדים הכל בגוף אחד. אלא ״גדולים״ ו״קטנים״ יש לפרש **בב׳ זמנים ובנושא אחד. היינו, באדם אחד ובב׳ זמנים:**

א) **בזמן עליה**, הנקרא ״גדולים״,

ב) **בזמן הירידה**, הנקרא ״קטנים״.

ובזה יש לפרש, שהאדם, בזמן שהוא נמצא בזמן עליה, אז עליו לתת תשומת לב, ולעשות חשבון נפש, שהוא יכול לבוא לידי ירידה. ומהו ירידה. היינו, מי אומר, שירידה הוא כל כך רע. הלא הוא רואה, שיש הרבה אנשים שחיים ונהנים מהחיים, אף על פי שהם נמצאים במצב הירידה. לכן בעת שהוא בעצמו נמצא במצב ירידה, הוא נמשך אחריהם. וגם אז הוא בעצמו נהנה מהחיים כמוהם.

אבל מצב הזה של ירידה, יכולים לומר עליו, שלאדם הזה קרה תאונת דרכים. ונפצע, ונמצא עתה בלי הכרה. כלומר, שאינו מרגיש, שהוא נמצא במצב ירידה. אלא הוא נהנה מהמצב שבו הוא נמצא. וממילא הוא לא מרגיש עכשיו ירידה, היות שהוא שכח בכלל, שיש ענין רוחניות בעולם, וצריכים להשתדל להשיג דביקות ה׳. והכל נשכח ממנו, מחמת התאונה שארע לו. וממילא לא כואב לו עכשיו מהירידה.

לכן בזמן שהאדם נמצא במצב של עליה, אז יש לו מקום לחשוב ולפחד, שלא יבוא חס ושלום לידי תאונת דרכים. כלומר, בעת שהוא משתדל עכשיו להתקדם לרוחניות, שלא יפול באמצע מדרגתו.

מה שאם כן בזמן הירידה, הוא כבר לא זוכר, מטעם שאז אין לו שום הרגש של רוחניות. ואת כל זה הוא יכול לדעת רק בזמן הגדלות. ולכן בא הכתוב להשמיענו ״אמור ואמרת, להזהיר הגדולים על קטנים״. כלומר, בזמן הגדלות, שהוא בזמן העליה, אז הזמן להיות במצב של זהירות על הקטנות. היינו שלא יבוא לידי ירידה הנקראת ״קטנים״. שרק בזמן העליה יש יכולת להאדם שיחשוב על ענין קטנות, כלומר שיחשוב מהי הסיבה שהוא בא לידי הקטנות. שהאדם צריך לדעת, שבטח יש איזו סיבה שזהו הגורם להירידה.

וזהו כמו ששמעתי מאאמו"ר זצ"ל (מובא במאמר שנת תש"ה) "אולם גם זאת לדעת, אם היה ביכולת האדם להחזיק איזו הארה אפילו קטנה, אבל אם זה היה בקביעות, כבר האדם נחשב לאדם השלם. היינו, שעם ההארה הזו היה יכול ללכת קדימה. לכן אם נאבדה לו ההארה, עליו להצטער על זה. וזה דומה לאדם, שנתן גרעין באדמה על מנת שיצמח מזה אילן גדול. אבל תיכף הוציא את הגרעין מהאדמה. אם כן מהי התועלת מהעבודה, ממה שהכניס את הגרעין באדמה. ועוד יותר מזה, יכולים לומר, שהוציא אילן עם פירות מבושלים מהאדמה, וקלקלם. כלומר, שאם לא היה מוציא את הגרעין, היה בא מהגרעין אילן עם פירות. וכן הענין כאן, שאם לא היתה נאבדת ממנו הארה הקטנה הזו, היה נצמח מזה אור גדול. לכן עליו להצטער, שנאבד ממנו "אור גדול".

ובהאמור אנו רואים, שהאדם צריך לשמור עצמו בכל מיני זהירות בזמן עליה. שאז, אפילו שיש לו הרגשה קטנה, ובאם יעשה כל מה שבידו, שלא לאבד את זה, הוא ילך כל פעם קדימה.

וזה שכתוב "אמור, ואמרת, להזהיר גדולים על קטנים". כלומר, שבזמן הגדלות, שהוא זמן עליה, אז הוא צריך לעשות את כל החשבונות, בכדי שלא יבוא לידי קטנות, היינו לידי ירידה. ועליו מוטל לעשות חשבון, מהי החשיבות שיש לו עכשיו, אפילו רק קצת נגיעה ברוחניות.

ושהוא צריך לעבוד עם עצמו, שיאמין, שהרגשה זו באה מלמעלה. היינו שהבורא קורא אותו אז. ולחשוב, כמה הוא חשוב דבר זה, מה שהבורא קורא אותו. וכנ"ל, שאם יהיה בידו להחזיק את הרגשה הקטנה זו בקביעות, אז בטח הוא ילך קדימה, כנ"ל בהמשל, שהעליה זו נחשבת רק לגרעין שנותנין בקרקע, אבל מן הגרעין הזה תצא אילן גדול, הנותן פירות.

נמצא, שהוא צריך להחשיב את מצב של העליה. ולצייר לעצמו, כאילו ככה הוא מסתכל על התכלית. היינו, כאילו כבר יש בידו אילן גדול הנותן פירות. באיזה אופן היה שומר את האילן, שאנשים לא יקלקלו את האילן הגדול הזה. בצורה כזו הוא צריך ללכת, עד שיהיה מורגש באבריו, שצריכים תמיד להשגיח על האילן. ועוד הוא עושה מעשים, בכדי להסתיר את האילן בפני אנשים, שלא יתנו עין הרע להאילן.

כמו כן האדם צריך לשמור את ההרגשה זו, שיש עכשיו במצב עליה, כדי שאנשים זרים לא יתנו בו "עין הרע". עד כאן המדובר מהחשיבות של העליה. וזהו רק צד אחד.

אולם יש לחשוב גם כן את ענין מצב השפלות של הירידה, שזה נקרא, להסתכל על צד הב׳, מה שיש כאן לחשוב. כלומר, שרק בזמן העליה האדם יכול לחשוב את מצב השפלות של הירידה, שזה נקרא ״להזהיר הגדולים״, היינו כנ״ל מצב הגדלות, ״על הקטנים״, על זמן הקטנות. כלומר, מה הוא יכול להפסיד, אם הוא יגיע למצב של ירידה. שרק בזמן עליה הוא יכול לעשות חשבון ״כיתרון האור מתוך החושך״. וזה יכול להיות דוקא בזמן שיש לו אור. אז בידו לעשות השוואה בין אור לחושך. אבל לא בזמן שהוא נמצא בחושך.

וזהו כמו שאמרו חז״ל (אבות, פרק ה׳, א׳) ״בעשרה מאמרות נברא העולם. והלא במאמר אחד יכול להבראות. אלא להיפרע מן הרשעים, שמאבדין את העולם, שנברא בעשרה מאמרות. וליתן שכר טוב לצדיקים, שמקיימין את העולם, שנברא בעשרה מאמרות״.

ולכאורה קשה, בשלמא ״ליתן שכר לצדיקים״ יכולים להבין, כדי שיהיה להם הרבה שכר. אלא ״להיפרע מן הרשעים״ מדוע הוא עשה כך, הלא ״אין הקב״ה בא בטרוניא על בריותיו״. ומדוע עשה, שיהיו הרבה יסורים.

אלא שיש לפרש, שבבחינת עבודה יהיה הפירוש, כשהאדם צריך לחשוב, מהו הטוב שהוא יכול להפסיד, ומהו הרע שיכול לסבול, ומב׳ אלה הוא יקבל צורך לשמור את הגדלות, היינו זמן עליה. כי אחרת הוא יראה, מה שהוא יכול לסבול ממצב הירידה. וזהו ״להזהיר גדולים על קטנים״.

מטרת החברה - א

מאמר א׳, תשמ״ה

אנחנו נתאספנו כאן, לתת יסוד על בנין חברה, לכל אלה המעונינים ללכת בדרכו ובשיטתו של בעל הסולם זצ״ל, שהיא הדרך, איך לעלות במעלות האדם ולא להשאר בבחינת בהמה, כמו שאמרו חז״ל (יבמות, דף ס״א, ע״א) על פסוק ״ואתן צאני צאן מרעיתי, אדם אתם, אתם קרויין אדם, ואין העכו״ם קרויין אדם״, שזהו מאמר של רשב״י.

ובכדי להבין מעלת האדם, נביא כאן מאמר חז"ל (ברכות, דף ו', ע"ב) על פסוק (קהלת, י"ב) "סוף דבר הכל נשמע, את אלקים ירא, ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם". ושואלת הגמרא: "מאי כי זה כל האדם. אמר רבי אלעזר, אמר הקב"ה, כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה, שפירושו, שכל העולם לא נברא אלא בשביל יראת ה'".

וצריכים להבין מה זה "יראת ה'", שמשמע, שזוהי הסיבה שבשבילה נברא העולם. וידוע מכל מאמרי חז"ל, שסיבת הבריאה היתה להטיב לנבראיו. היינו, שהקב"ה רצה להנות להנבראים, שירגישו את עצמם מאושרים בעולם. וכאן אמרו חז"ל על הפסוק "כי זה כל האדם", שסיבת הבריאה היא "יראת ה'".

אבל לפי מה שמבואר בספר "מתן תורה", שכתוב שם, שהסיבה, מה שהנבראים לא מקבלים את הטוב והעונג, אף על פי שזוהי סיבת הבריאה, הוא מטעם שינוי צורה בין הבורא להנבראים. שהבורא הוא המשפיע, והנבראים הם המקבלים. והיות שיש כלל, שהענפים מתדמים לשורשם, שמהם נולדו הענפים.

והיות שדברי קבלה אינו נוהג בהשורש שלנו, היינו שהבורא אינו חס ושלום בעל חסרון, שיצטרך לקבל משהו למלאות חסרונו. לכן כשהאדם צריך להיות מקבל, הוא מרגיש אי נעימות. לכן כל אדם מתבייש לאכול לחם חסד.

ולתקן את זה היה צריך לברוא העולם. ש"העולם" פירוש בחינת העלם, שהטוב והעונג מוכרח להיות נעלם. בשביל מה. התשובה היא, בשביל יראה. היינו, שהאדם יהיה לו יראה, לשמש עם הכלי קבלה שלו, הנקראת "אהבה עצמית".

שפירוש, שהאדם ימנע את עצמו מלקבל תענוג מטעם שהוא חושק להם, ושיהיה לו כח התגברות על התאוה, למה שהוא מתאוה.

אלא יקבל תענוגים, מה שיצמח מזה נחת רוח להבורא. שפירושו, שהנברא רוצה להשפיע להבורא. ויהיה לו יראה מה', היינו לקבל לתועלת עצמו. מטעם, שזה הקבלת התענוג, שהאדם מקבל לתועלת עצמו, מרחיקה אותו מלהדבק בהבורא.

אי לזאת, בזמן שהאדם עושה איזו מצוה ממצות ה', צריך לכוון, שהמצוה הזאת יביא לו מחשבות טהורות, שירצה להשפיע לה', בזה

שמקיים את מצות ה׳. כמו שאמרו חז״ל ״רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקב״ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצות״.

לכן אנחנו מתאספים כאן, ליסד חברה, שכל אחד מאתנו נלך ברוח הזה ״להשפיע לה״. ובכדי להגיע להשפיע לה׳, מוכרחים מקודם להתחיל להשפיע להאדם, שזה נקרא ״אהבת הזולת״.

ואהבת הזולת לא יכולה להיות, אלא בביטול עצמו. שכל אחד ואחד צריך להיות בשפלות מצד אחד. ומצד השני אנו צריכים להתגאות, בזה שהבורא נתן לנו את ההזדמנות, שנוכל לכנס לתוך חברה, שלכל אחד מאתנו יש לו רק מטרה אחת ״שהשכינה תשרה בינינו״.

ואף על פי שעוד לא הגענו לידי המטרה, אבל יש בנו הרצון להגיע להמטרה. גם זה צריך להיות חשוב אצלנו, אף על פי שאנחנו עוד נמצאים בתחילת הדרך. אבל אנחנו מקווים שנגיע להמטרה הנעלה.

כתובות

מהו ההיכר בין עובד אלקים ללא עבדו ..... רטו (215)

מהו ההיכר בין עובד אלקים ללא עבדו

מאמר כ״ט, תשמ״ח

חז״ל בכתובות מסיימים וזה לשונם ״אמר רבי חייא בר אשי, אמר רב, עתידין כל אילני סרק בארץ ישראל שיטענו פירות, שנאמר, כי עץ נשא פריו, תאנה וגפן נתנו חילם״, עד כאן לשונו.

ומפרש המרש״א וזה לשונו ״גם שהוא אילן סרק, דלפי טבעו אין ראוי לגדל בו פרי, מכל מקום ישא פרי״. ויש להבין מה בא זה ללמדנו בעבודה.

הסולם, בפירושו על מאמר האותיות (בהקדמת ספר הזהר דף ל״ג) אומר וזה לשונו ״היות שזה לעומת זה עשה אלקים, כמו שיש ד׳ עולמות אבי״ע דקדושה, כן יש ד׳ עולמות אבי״ע דטומאה כנגדם. ועל כן בעולם עשיה לא יוכר בין עובד אלקים ללא עבדו. ואיך נדע להבדיל בין טוב לרע. אמנם יש בירור אחד חשוב מאוד, והוא: כי ״אל אחר אסתרס ולא עביד פרי״. ועל כן, הנכשלים בו ללכת בדרכי אבי״ע דטומאה, מתייבש מקורם ואין להם שום פירות רוחניות לברכה. והם נובלים והולכים, עד שנסתמים לגמרי. והפוכו הם הדבקים בקדושה, שזוכים לברכה במעשי ידיהם, ״כעץ שתול על פלגי מים״, אשר פריו יתן בעיתו ועלהו לא יבול, וכל אשר יעשה יצליח. והוא הבירור היחיד שבעולם העשיה, לדעת אם הוא קדושה או חס ושלום להיפך״.

ויש להבין, מהו פירושו ״פירות ברוחניות״. הנה מילת ״פירות״ משתמשים בלשון ״רווחים״. כמו שאומרים, עשיתי עסק גדול, אבל בינתים אינו עושה פירות. שפירושו, שעדיין אין לו רווחים מזה. ובעניני עבודה יש לפרש, שהאדם מתחיל להכנס בעול תו״מ, שאז כמה הבנה שיש לו בענין יראת שמים, ובענין חשיבות המצות, ובפרט בענין חשיבות התורה. כשהוא בא לגיל עשרים או שלושים, אין לו מושג יותר גדול בעבודת ה׳, כלומר לדעת מה זה יראת שמים, ומהי הרגשתו בתו״מ.

והגם שהוא רואה, שכבר יש לו רכוש של כמה שנים שעסק בתו"מ, אולם באותה הבנה שהיתה לו, בעת שנעשה בר חיוב בתו"מ, בענין זה לא התקדם. כלומר, שחשב, שבטח שיתבגר, יהיו לו כוונות אחרות, מכפי שנכנס בעבודת ה'. אמנם באותה כוונה הוא נשאר. והוא מסכים לדעת רבים, מה שאומרים עליו, כשהם רואים, שהוא מקיים תו"מ בכל פרטיה ודקדוקיה, הם מכבדים אותו בתור מורם מעם, ונותנים לו כבוד עבור עבודתו בתו"מ.

לכן הוא נמצא במצב של "כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה". ולכן הוא אף פעם לא יכול לבוא לידי שלימות, הנקרא "עובד אלקים". והוא נשאר בבחינת "עובד את עצמו". כלומר, שכל עבודתו מה שהוא עושה, היא לתועלת עצמו. וזה נקרא "לא עבדו". אלא הוא עובד לתועלת עצמו ולא עובד אלקים.

ובעניני עבודה, אי אפשר להגיע לבחינת "עובד אלקים", מטרם שמגיעים לבחינת "לא עבדו". כי הם שתי מדרגות. ואי אפשר לעלות למדרגה עליונה, אם הוא עדיין לא נמצא במדרגה תחתונה. אלא מקודם האדם נכנס למדרגה, המכונה "לא עבדו", כלומר, שהאדם מוכרח לבוא להרגיש, שכל זמן שהוא עובד לתועלת עצמו, זה נקרא "לא עבדו".

וגם "לא עבדו", אין הפירוש שהוא רואה, שהוא בבחינת "שלא לשמה", הנקרא בעבודה "לא עבדו". ומשלים עם המצב, ולא חשוב איזה תירוצים שיש לו על זה, כי הסיבות אינן משנות את המצב. לכן אם הוא מסכים להישאר באותו מצב, זה נקרא, כאילו עוד לא נמצא במצב של "לא עבדו".

אלא בזמן שהוא רואה, שהוא בבחינת "לא עבדו", הוא עושה תחבולות ועצות איך לצאת מזה, הן על ידי ספרים והן ע"י סופרים. וכואב לו, בזה שנמצא כך בשפלות, ושקוע באהבה עצמית, שאי אפשר לצאת משליטה זו, ומפחד שלא ישאר בבחינה זו לעולמים. זה נקרא שנמצא במצב של "לא עבדו".

אולם יש לשאול, איזה שם האדם צריך לתת על המצב, שהוא רואה, שנמצא בבחינת "לא עבדו". כלומר, היות כשהאדם בא במצב הזה, שהוא רואה, שהוא משוקע באהבה עצמית, וכמו כן מתעוררים אצלו כל התאוות הבהמיות, שאף פעם לא חלם עליהם. ובמצב של "לא עבדו" מתעוררים מחשבות ורצונות כאלו, שלפי ערך עבודתו, שהשקיע בכדי להגיע לזכות לקדושה, והיה צריך לכל הפחות לראות, הגם שעוד לא זכה לבחינת קדושה, אבל לכל הפחות היה צריך לראות עצמו, שכבר משוחרר מתאוות בהמיות.

אחרת הוא שואל, הלא חז"ל אמרו "לפום צערא אגרא". היינו, לפי היגיעה שהאדם נותן, כך הוא מקבל שכר. ועכשיו הוא רואה, שיגיעה הוא נתן, ואיזה שכר קבל, שהוא נעשה עכשיו יותר גרוע. כי מטרם שהתחיל להכנס לעבודה דלהשפיע, היה יודע שהוא עובד ה'. והגם שגם אז ידע שיש מדרגות יותר גבוהות, היינו אלו שעובדים לשמה, אבל היה יודע, שעבודה דלשמה שייך ליחידי סגולה. אז היה בטוח בעצמו, הגם שלא בא בחשבון בין יחידי סגולה, אבל הוא נחשב לעובד ה', כמו כל הסביבה שלו, שבה הוא נמצא. מה שאם כן עתה, כשרוצה לעבוד לתועלת ה', הוא הולך אחורה, כלומר שהוא מרגיש, שהוא יותר גרוע משהיה. ואז מתעוררת השאלה, איפה הוא מה שאמרו חז"ל "לפום צערא אגרא".

והאמת היא, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שבזכות זה שהשקיע עבודה, בכדי להגיע לזכות לקצת קדושה, ע"י זה זכה והשיג את מידת האמת. כלומר, שזכה, שמן השמים נותנו לו להודיע את מצבו האמיתי, איך הרע שבתוכו, היינו הרצון לקבל לעצמו, הוא כל כך מגושם ומרוחק מה'. זאת אומרת, שמטרם שהתחיל בעבודה, לא היה יכול להבין זה, בשום אופן את שפלות מצבו.

אלא זה כמו שדברנו במאמרים הקודמים, מה שזה"ק מפרש על הכתוב "או הודע אליו חטאתו", שהקב"ה מודיע לו, שהוא חטא, או שהתורה מודיעה לו שהוא חטא. ומצד עצמו אין האדם מסוגל לראות את הרע שבו. כי אדם קרוב אצל עצמו, והוא משוחד, ו"השוחד יעוור עיני חכמים" כתיב. ועיור אינו רואה. לכן אין האדם מסוגל לראות את הרע שבו מעצמו. אלא מלמעלה מודיעין לו, שנקרא בלשון הזה"ק, התורה מודיעה לו או שהקב"ה מודיע לו. ושניהם מובנים לנו על ענין אחד, כלומר שזה בא מלמעלה ולא מעצמו, **כי הכרת הרע זוהי ידיעה מלמעלה.**

ובזה יכולים לפרש את קושית העולם, שמצד אחד אמרו חז"ל (נידה ל', ע"ב) וזה לשונם "משביעים אותו תהי צדיק, ואל תהי רשע, ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע". ושואלים, הלא המשנה (אבות פרק ב') אומרת "ואל תהי רשע בפני עצמך", אם כן איך אומרו "היה בעיניך כרשע".

ויש על זה הרבה תירוצים. ולפי הנ"ל, שענין הכרת הרע בא מלמעלה, ואין אדם מסוגל לבוא לידי הכרת הרע, אלא לאחר שהאדם השקיע כוחות בתו"מ, בכדי להגיע לעבוד לשם שמים, אז מודיעין לו מלמעלה את הרע, ורק אז הוא יכול לראות שהוא רשע. וממילא במצב כזה, שמודיעים לו

מלמעלה שהוא רשע, והגם לפי המעשים שלו הוא נראה בפני העולם כולו שהוא צדיק, כי אין אף אחד יכול לדעת, מה שהודיעוהו להשני מלמעלה.

ועל זה אמרו "אפילו כל העולם כולו אומרים לך, צדיק אתה". זהו מטעם, שאין הם מכירים אותך. כלומר הכוונות שלך, אבל אתה צריך לדעת את האמת. לכן אמרו "היה בעיניך כרשע". "בעיניך" שפירושו, לא כמו שהעולם מסתכלים על החיצוניות שלך, אלא תסתכל "בעיניך", היינו בצורת הכוונה, שאין אף אחד יכול לראות רק אתה לבד. זה נקרא "בעיניך". ותראה, שאתה רשע. וזה שכתוב "היה בעיניך כרשע".

אולם כנ"ל, שאין אדם מסוגל לראות את האמת, שהוא רשע, אלא לאחר שהשקיע יגיעה רבה בתו"מ, בכדי להגיע להאמת. אז מגלין לו מלמעלה את האמת, שהוא נמצא במצב של "לא עבדו". אבל לבד בלי עזרה מלמעלה, אין אדם יכול לראות שהוא רשע. וזה שכתוב "ואל תהי רשע בפני עצמך". פירוש, שהאדם מצד עצמו אי אפשר להיות רשע, אלא לזה צריכים עזרה מלמעלה.

לכן על האדם מוטל לבקש מה', שיודיע לו את האמת של מצבו ברוחניות, איפה הוא נמצא. כלומר, אם הוא נמצא בין אלו הנקראים "עובד אלקים", או בין אלו הנקראים "לא עבדו". אבל מעצמו אין האדם מסוגל לדעת. וזהו שאמרו "ואל תהי רשע בפני עצמך".

ועתה נבאר מה ששאלנו, איזה שם האדם צריך לתת להמצב שבו הוא נמצא, אם הוא רואה שהוא באמת בבחינת "לא עבדו", כלומר אם הוא לא זז משהו בעבודה, אלא שהלך אחורה, ועבודה שלו היתה לריק בלי שום רווחים. ומה שאמרו חז"ל "לפום צערא אגרא", הוא צריך להאמין בזה, אבל בחוש הוא רואה, כאילו נגיד שהיה יותר טוב, אם בכלל לא היה נכנס בעבודה זו דלהשפיע. ונמצא, שהוא רואה רק ירידה בעבודה ולא עליה. ולפי זה היו צריכים לתת שם של מצב של "לא עבדו" בשם "ירידה".

אולם לפי מה שאמרנו, שאי אפשר להכנס למדרגה עליונה מטרם שמשיגים מדרגה התחתונה, שהיא בחינת "לא עבדו", נמצא, שאין המצב הזה נקרא "מצב של ירידה", אלא מצב של "עליה". כי כן היא הדרך, שמדרגה תחתונה היא הסיבה והגורם למדרגה עליונה. אי לזאת, הירידה הזו, שהוא מרגיש שנמצא במצב ירידה, היא הגורמת לו לעלות למדרגה עליונה.

כלומר, לפום צערא אגרא. זאת אומרת, לפי מה שהוא סובל, בזה שהוא נמצא במצב של "לא עבדו", זה גורם לו שיעשה עצות ותחבולות, איך לצאת ממצב הזה, ולעלות למדרגה עליונה, הנקראת "עובד אלקים". לכן נקרא המצב הזה "זמן של עליה" ונקרא "מצב של התקדמות להמטרה". אולם גם בזמן של "לא עבדו" יש עליות וירידות, גם הירידות האלו נחשבות לעליות.

פירוש הדברים, כי ירידה היא מביאה להאדם לראות את מצבו של הרע שבו, למה הוא מסוגל להגיע. כלומר, לאיזו שפלות הוא מוכן להביא את האדם. זאת אומרת, שבזמן עליה, דהיינו בזמן שהיתה לו תשוקה לתורה ולתפלה, והיה חושב שעכשיו כבר נמצא בין עובדי ה', וכבר הוא לא נצרך להקב"ה, שיעזור לו מהיצר הרע שבו, היות שהוא מרגיש טעם בעבודה, ומסתכל על הזמנים שהיה נמצא בירידה, הוא מתבייש כלפי עצמו, וכואב לו מאוד, אם הוא זוכר את הירידות שלו.

ופתאום הוא נופל "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא". כלומר, הוא נופל ממצב, שהיה חושב שהוא נמצא כבר בשמים. ואח"כ הוא רואה, שהוא נמצא בבור עמוק. ועוד יותר מזה, שהוא לא זוכר, איך הוא נפל לבור עמוק, ומה היתה הסיבה. וכשנפל לתוך הבור, הוא נמצא שם מחוסר הכרה, כלומר שאינו מרגיש, שנמצא בתוך הבור. אלא לאחר כמה זמן הוא מתאושש, ומתחיל להרגיש שהוא נמצא בתוך הבור. וזמן ההתאוששות לוקח דקה, או שעה, או יום - יומיים, או חודש ימים, עד שחוזר להכרה ורואה באיזו שפלות הוא נמצא.

ואח"כ נותנים לו מלמעלה שוב רצון וחשק לעבודה. ושוב נמצא במצב עליה. ואז הזמן שהוא יכול להנות מזמן הירידה. כלומר, בזמן העליה הוא יכול לדעת, מהו הרווח מזה שקבל ירידה. היות שלפי מה שאומרים, שענין העונשים שנותנים לאדם, אין זה כדוגמת מלך בשר ודם, שהוא לוקח נקימה ונטירה על מה שלא שומר האדם את מצות המלך, אלא כאן ענין של תיקון. אם כן איזה רווח הוא יכול לומר שיש לו מהירידות.

התשובה היא, כי הירידה לא ניתנה לאדם, שילמד מהירידה בזמן שהוא נמצא בירידה. כי בזמן הירידה הוא נמצא מחוסר הכרה, כלומר שלא מרגיש, שהוא נמצא בירידה. מטעם, שאין אז בעל חי, שירגיש איזה חסרון מבחינת חיות דקדושה, כי נאבדה ממנו הידיעה, שיש רוחניות בעולם בכלל אצל מי שהוא, וכל מחשבותיו הוא רק בחיים הנמצא באהבה עצמית.

כלומר, היות שידוע, בלי חיים אי אפשר לחיות, לכן כל אחד ואחד בוחר את הלבוש המתאים, שיוכל להוציא ממנו את החיים, שנקרא "תענוג". כי אין חיים בלי תענוג. כי בזמן שאין האדם מסוגל למצוא תענוג בחיים שלו, תיכף הוא בוחר לעצמו את המות, שזה נקרא "מאבד עצמו לדעת".

לכן בזמן הירידה, כשמוציא תענוג באיזה לבוש, לא חשוב לו מהו הלבוש, אלא חשוב לו כמה תענוג הוא מסוגל להוציא מהלבוש הזה. זה נקרא, שאין חושב אז על רוחניות. כי התענוג מה שהוא מקבל, משכח אותו משאר דברים. כי כל ראשו טרוד איך להמשיך בהשגת התענוגים בהלבושים הקרובים אז לרוחו. בזה הוא שקוע. ואז אין לו שום מחשבה, שיש מציאות כזו, הנקראת "עבדות ה'". היות כי ירידה נקראת בחינת "מיתה". כלומר, קצת רוחניות, שהיה דבוק במשהו בקדושה, החיים הזה נסתלק ממנו. לכן הוא נקרא אז בבחינת "מיתה", שאין בו רוח חיים דקדושה.

אלא אח"כ הוא מתעורר, ומתחיל לראות שחסר לו חיים רוחניים. וזה שנתעורר מהירידה, זה נקרא "תחיית המתים", שכבר מתחיל להרגיש שחסר לו חיים. מה שאם כן מת אינו מרגיש שחסר לו חיים, שירצה לזכות לחיים.

אבל נשאלת השאלה, מי החיה אותו. על זה באה תשובה "מלך ממית ומחיה". ולמה צריכים זה. התשובה היא "ומצמיח ישועה". הפירוש הוא, שע"י זה שהקב"ה מצד אחד נותן לו ירידה, שנקרא "ממית", ומצד השני נותן לו עליה, שנקרא "ומחיה", דוקא ע"י זה תצמיח הישועה, וזה שכתוב "ומצמיח ישועה".

ובהאמור יוצא, מתי האדם לומד ולוקח תועלת מהירידה, כנ"ל. בטח לא בזמן הירידה, כי אז הוא מת. אלא לאח"כ, שה' מחיה אותו, שפירושו, שנותן לו עליה, אז הזמן שצריך ללמוד מה שהיה לו בזמן הירידה. כלומר, באיזו שפלות הוא היה, ולאיזה דברים היתה התשוקות שלו, ולמה היה מצפה. שאם יהיה לו זה או זה, הוא ירגיש עצמו לאדם השלם. אז הוא רואה, שכל החיים שלו של זמן של ירידה, היה לא פחות אלא מהחיים של בעלי חי.

ניקח לדוגמא, אנו רואים, כשזורקים את הפסולת לפחי אשפה, כל החתולים שבסביבה, כשמרגישים שיש איזו פסולת מבעלי חי, שזרקו לתוך פח האשפה, הם מוצאים ואוכלים את זה. ובכוח האכילה הם רוצים כל אחד ואחד למקומו, בכדי להשיג שאר תענוגים וכדומה. ואם האדם יסתכל

בזמן העליה, שהוא מבין, שלא כדאי להכנס את מוחו ולבו לתאוות בהמיות, וזהו בערכו עכשיו, לפי מצבו, פסולת ממש, וממש בזמן שהוא מסתכל על החיים האלו, מתעוררת בחילה עד להקיא.

נמצא, תועלת גדולה מהירידה זו, שהוא רואה שפלות עצמו, לאיזה מצב הוא יכול להגיע, ורק ה' הוציא אותו משפלות הזאת. אז הזמן לראות גדלות ה', מזה שיש בידו להוציא את האדם מטיט היוון, שיכול שם להטבע ולהישאר ביד הס"א לעולמים. ורק ה' הוציא אותו משם.

ובהאמור רואים, שהאדם צריך לקרוא בזמן העליה את כל מה שכתוב בזמן הירידה. ואז מהקריאה הזאת הוא ידע, איך לבקש על נפשו מאת ה', שלא יזרוק אותו עוד הפעם לתוך האשפתות. וגם יודע, איך לתת תודה לה', על מה ששוב העלה אותו משאול תחתיות. וזהו כנ"ל "מלך ממית ומחיה ומצמיח ישועה". כלומר, **ע"י הירידות והעליות, מזה נצמח הישועה.**

ובהאמור, לאחר שעבר את שלב א', הנקרא "לא עבדו", מתחיל עכשיו הזמן להגיע לבחינת "עובד אלקים". כלומר, לאחר שעשה את העצות והתחבולות איך לצאת מבחינת "לא עבדו", אז הוא מקבל עזרה מלמעלה, כמו שכתוב בזה"ק "הבא לטהר מסייעין אותו", בזה ש"נותנין לו נשמתא קדישא", שבכח הזה הוא יוצא משליטת אהבה עצמית, ויש לו האפשרות לעבוד רק בעל מנת להשפיע.

נמצא, איך האדם יכול לבוא לבחינת עובד אלקים, זהו דוקא ע"י זה שזוכה לבחינת נשמה מלמעלה. וזה נקרא, שעכשיו הוא "עושה פירות". ומהו הפירות. זה שזכה לבחינת נשמה, זה הפירות. כלומר, שהאדם צריך לדעת, כי מטרם שזכה לבחינת "פירות", הנקרא "נשמה", הוא לא יכול להיות עובד אלקים, אלא הוא מוכרח להיות עובד את עצמו, שזה נקרא "לא עבדו", מטעם כנ"ל, שאין האדם יכול ללכת נגד הטבע שבו הוא נולד, שהוא אהבה עצמית. אלא רק הבורא הוא יכול לעשות הנס הזה, לשנות את הטבע.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל "עתידין כל אילני סרק בארץ ישראל, שיטענו פירות". כלומר, שלאחר שהאדם זכה לבחינת "ארץ ישר - אל" ע"י שזכה לבחינת נשמה, אז הכל נעשה מתוקן, היינו שאפילו בחינת "אילני סרק", שאינו לגדל פירות, שהכוונה על הזמן של לא עבדו, גם זה מקבל תיקון, על דרך ש"זדונות נעשו לו כזכיות".

כלומר, היות שאי אפשר להיות עובד אלקים, מטרם שנכנס להרגיש, שהוא נמצא בבחינת "לא עבדו". כלומר, שעל ידי הירידות והעליות, שהיה

לו בזמן, שהיה נמצא באהבה עצמית, שהעליות והירידות האלו זה היו שלבים ומדרגות, שתהיה לו היכולת לעלות למעלה למקום השלימות. וממילא הכל נכנס לקדושה, משום שכל הדברים עזרו לו להגיע לשלימות.

ובהאמור נבין, שאילני סרק, שלפי טבעו אין ראוי לגדל בו פרי, מכל מקום ישא פרי. כלומר, כיון בזמן שהאדם נמצא בשלא לשמה, בטח זה המצב רחוק הוא מלגדל פירות, היינו שיזכה לבחינת הבנה בעבודה ובתורה, שהוא נקרא ש"זכה להכנס בהיכל המלך". ובזמן של שלא לשמה הוא להיפך, הוא מתרחק עצמו מדביקות ה'. מכל מקום לאחר שזכה להכנס ל"ארץ ישראל", כל השלא לשמה, הנקרא "אילני סרק", ישא פרי, כלומר שאור עליון, המכונה בחינת נשמה, ישכון גם על כלים אלו גם כן, מסיבת שהכל נכנס לקדושה.

סוטה

מהו, שהמתגאה אין הקב"ה סובלו, בעבודה ..... רכג (223)

מהו, שהמתגאה אין הקב"ה סובלו, בעבודה

מאמר כ"ז, תשמ"ח

חז"ל אמרו (סוטה ה') "כל אדם שיש בו גסות הרוח, אמר הקב"ה, אין אני והוא יכולין לדור בעולם, שנאמר, מלשני בסתר רעהו, אותו אצמית, גבה עינים ורחב לבב, אותו לא אוכל, אל תקרי אותו, אלא אתו לא אוכל". ועל הכתוב "גבה עינים ורחב לבב" מפרש "המצודת דוד" וזה לשונו "גבה עינים, הוא בעל גאוה, ורחב לבב, החומד ומתאוה לכל דבר", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מדוע בשאר עבירות לא אמר הקב"ה, שלא יכול לדור עמו בעולם, ועל גאוה, אין הוא יכול לדור עמו. וכמו כן יש להבין מה שאמר שם, אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי "כל אדם שיש בו גסות הרוח, כאילו עובד עבודה זרה". ורבי יוחנן דידיה אמר "כאילו כפר בעיקר".

אם כן צריכים להבין, מהו חומרת של גאוה כל כך. וכמו כן יש להבין מה שכתוב "רם ה' ושפל יראה", שפירושו, שהאדם צריך לראות גדלות ה' ושפלות עצמו. בשלמא גדלות ה' צריך האדם להשתדל להשיג, היות שמטרת עבודתו של האדם צריכה להיות מטעם "שהוא רב ושליט". לכן, בשיעור שהוא מחשיב את הבורא, בשיעור זה יכולה להיות עבודתו בכל לב ונפש. אבל לאיזה צורך הוא צריך להשתדל לראות את שפלות עצמו. ומה יוסיף לו זה בעבודה.

ראשית כל אנו צריכים לדעת, מהי המטרת הבריאה. כלומר בשביל איזה צורך אנו נולדנו, בכדי שאנו נדע לאיזו מטרה אנו צריכים להגיע, שזה יהיה השלימות שלנו. ומטרם שהגיענו למטרה זו, אנו נמצאים בלתי שלמים.

הנה מטרת הבריאה, למדנו, שהיא "רצונו להטיב לנבראיו". נמצא, שמטרם שהנבראים באו לידי מצב, שהנבראים מרגישים שהם מאושרים בעולם, הם נבחנים למחוסרי השלימות, כי עוד לא הגיעו אל המנוחה והנחלה.

אולם השאלה היא, ידוע, כיון שהבורא ברא את הנבראים, בכדי לתת להם טוב ועונג, וברא בגלל זה רצון והשתוקקות בהנבראים, לקבל הנאה ותענוג, אם כן לפי זה יוצא, שיש רצון מצד המשפיע לתת, ויש רצון מצד המקבלים לקבל. אם כן מי מעכב, שאין הם באים תיכף לשלימות. אלא שניתן לנו עבודה בתו"מ, שע"י זה תהיה לנו אפשרות לקבל את הטוב ועונג, אחרת נשארים בעירום וחוסר כל, מכל הטוב אשר הבורא רוצה לתת.

וגם אחר שהאדם עוסק בתורה ומצות, לא כל אחד זוכה לקבל את הטוב, כמו שאמרו חז"ל (ויק"ר ב' א') וזה לשונם "אלף בני אדם נכנסין למקרא, יוצא מהן מאה למשנה, עשרה לתלמוד, ואחד להוראה". נמצא לפי זה, רק אחד מאלף יכול לזכות להוראה, ש"הוראה" נקראת שלימות. אחרת הוא נקרא "תלמיד, שלא הגיע להוראה ומורה" (ע"ז י"ט ע"ב), שזה נקרא "דיין שאינו הגון". וזה כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין ז' ע"ב) וזה לשונם "אמר ריש לקיש, כל המעמיד דיין שאינו הגון, כאילו נוטע אשירה בישראל".

רואים אנו, שלא כל כך בנקל יכולים לזכות לבחינת הטוב והעונג. אם כן נשאלת השאלה כנ"ל, מי הוא המפריע. שכאן נראה, שהן מצד הנותן, והן מצד המקבל, אין כאן שום הפרעה. בטח, שהבורא ברא את הנבראים, שנתן להם רצון לקבל הנאה, אי אפשר לשנות ולבטל את הרצון הזה, המשתוקק לקבל תענוגים. אם כן, מהי הסיבה שלא מקבלים זה אלא ע"י יגיעה.

התשובה היא, ידוע כי בכדי שתהיה השתוות הצורה, הנקרא בחינת "דביקות", ולא יהיה ע"י זה ענין של בושה, לכן נעשה דבר חידוש, שבהכלים שהבורא ברא בהנבראים, שהם רצון לקבל לעצמו, הם נפסלו מטעם הנ"ל. אלא שהאדם צריך לעבוד ולתקן את הכלי קבלה, שיהיו בעמ"נ להשפיע. וזהו כל העיכוב שבדבר. זאת אומרת, הגם שמצד הבורא לא נעשה שינוי, אלא מצד תיקון הבריאה, נחשב זה כאילו אין לו כלים, שיהיו מוכשרים לקבל את השפע. ודבר זה נתקן בעולמות העליונים, המכונה "צמצום", וזה שורה על התחתונים, שלא יוכלו לקבל את הטוב והעונג, מטרם שיזכו לכלים דהשפעה.

ובהאמור יוצא, שעיקר המעכב, שלא נוכל לקבל את הטוב ועונג, הוא הרצון לקבל לעצמו. שפירושו, שיש שתי רשויות:

א) הבורא,

ב) הנבראים, שהם צריכים להוציא מרשותו של הקב"ה לרשותם.

נמצא, שיש כאן לדבר מב' נושאים, שהם בורא ונברא. וההבדל ביניהם הוא, שהבורא הוא המשפיע, והנברא הוא המקבל. ומזה יוצא, שהשפע

המושפע מהבורא, כביכול, מוכרח להיפרד מהבורא, בכדי שיכנס לרשותו של המקבל, שזה נקרא בחינת "פירוד". ועיקר הצמצום וההסתר היה, בכדי שהאור עליון לא יתפרש מהבורא. אלא, שכמו שלמדנו, שהצמצום היה מטעם, שרצתה המלכות להיות דבוקה בהשורש, שזה מכונה "ביטול הרשות של עצמה", ולהידבק בהבורא, שזה נקרא "רשות היחיד", כלומר שרשותו של המקבל תתבטל ולא ישאר רק רשות של הבורא.

רואים אנו, מה הוא המעכב מלקבל את הטוב, הוא רק הרשות שלנו, שאין אנו מוכנים לבטל את הרשות שלנו, המכונה "רצון לקבל לעצמו". כלומר, שכל מה שהאדם רוצה לקבל, הוא אך ורק לתוך רשותו, כמו שכתוב "כל אשר לאדם יתן בעד נפשו". האדם מוכן לתת כל מה שיש לו, רק שנפשו תישאר אצלו, כלומר שהוא ירגיש את ישותו. אבל לא להיפך.

היינו שאומרים לאדם, אני אתן לך כל מה שאתה רוצה וכל מה שנפשך מתאוה, אלא מקודם תן לי את נפשך. אם כן, האדם שואל, למי אתה נותן אם לא לרשותו, היינו להרצון לקבל שלו, כלומר שתהיה לו רשות בפני עצמו, ויקבל הכל לתוך רשותו, אחרת אין האדם מסוגל לעבוד. וזהו נובע מצד הטבע, שהבורא ברא בהנבראים רצון להנות, שזה יתאים להמטרה, שהיתה על הכוונה דלהטיב לנבראיו.

חז"ל (במסכת ברכות י"ז) אמרו וזה לשונם "ורבי אלכסנדרי בתר דמצלי אמר, הכי רבון העולמים, גלוי וידוע לפניך, שרצוננו לעשות רצוניך, ומי מעכב, שאור שבעיסה, ושעבוד מלכיות". ופירוש רש"י "שאור שבעיסה, יצר הרע שבלבבנו, המחמיצנו".

ויש להבין, אחר שהתפלל, כמו שכתוב "בתר דמצלי", שפירושו, אחר התפלה התפלל עוד תפלה, אם כן על מה הוא התפלל, שהוא צריך לתת עוד תפלה על התפלה שכבר התפלל. ויש לפרש, שמטרם שהתפלל, עוד לא ניכר אצל האדם מה שחסר לו, אלא לאחר שהאדם כבר התפלל, אז מגלים לו מלמעלה, מהו החסרון אמיתי. זאת אומרת, **התפלה, שהאדם מתפלל על מה שהוא חושב שחסר לו, זהו רק סגולה, שע"י תפלה זו ה' ישלח לו מלמעלה תשובה, לדעת מה שחסר לו, ועל מה לבקש.**

וזהו כמו שכתוב (בתפלת מוסף דראש השנה) וזה לשונו "היה עם פיפיות, שלוחי עמך בית ישראל, העומדים לבקש תפלה ותחנונים מלפניך, על עמך בית ישראל, הורם (למדם) מה שיאמרו, הבינם מה שידברו, השיבם

מה שישאלו״. רואים אנו, שיש תפלה מיוחדת בעת שמתפללים, שה׳ ישלח לנו דעת, בכדי להבין מה שחסר לנו, ועל זה לתת תפלה מעומק הלב.

כי ידוע, בבחינת עבודה נקרא אדם, עולם מלא. נמצא, בזמן שהאדם מתפלל, המצב הזה נקרא ״שליח ציבור״, שהוא מתפלל עבור כל כלל ישראל, שהאדם נכלל ממנו. לכן יש תפלה מיוחדת, שהאדם צריך להתפלל, תפלה שה׳ יעזור לו, וליתן עזרה מלמעלה, בכדי לדעת את האמת, מה שחסר להאדם, ועל זה לבקש מה׳ עזרה.

ובזה יש לפרש דברי רבי אלכסנדרי, שלאחר התפלה היה מתפלל תפלה עיקרית, שאמר, שהוא רוצה, שה׳ יעזור לו על המפריע שלנו, שלא נותן לנו לבוא לקבל את הטוב והעונג כמו שהבורא רוצה. שהמעכב הזה מכונה ״שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות״. שפירושו, הרצון לקבל לעצמו, שהוא רשותו של אדם, שהוא נפרד מרשותו של הקב״ה, הבא מבחינת מלכות, הנבחנת לשורש של הרצון לקבל לעצמו, והיא שולטת על האדם, ולא נותנת לו לצאת מרשותה.

ומלכות דקדושה פירושה (עיין בתע״ס, חלק שני, לוח התשובות, תשובה ל״ט) וזה לשונו ״בחינה אחרונה נקראת מלכות, על שם שממנה נמשכת בחינת הנהגה בתקיפות ובשליטה מוחלטת, כדוגמת מוראה של מלכות״. וכפי שלמדנו, שמלכות נקראת ״הרצון לקבל״, שקבלה את הטוב והעונג, ואח״כ עשתה המלכות הזאת צמצום, כלומר שלא תקבל רק עם התיקון, המכונה ״הכוונה בעל מנת להשפיע״. ובשליטה זה יוצאו כל פרצופי דקדושה.

נמצא, שרק במלכות הזאת, שהיא נתנה שליטה, שלא ישפע שום קדושה על הכלי קבלה, רק מי שיכול לכוון בעמ״נ להשפיע והוא מבטל את רשות עצמו. נמצא, כל המעשים הם רק לטובת הבורא. ולצורך עצמו הוא אומר, שאין כדאי לחיות. בזה הוא עושה רשות היחיד בעולם.

נמצא, כשהוא ממשיך איזה תענוג, אין כוונת קבלת התענוג שיכנס לרשותו, אלא לרשות הבורא. כלומר, ההנאה שהוא מקבל, היא לתועלת הבורא ולא לתועלת עצמו. ממילא אין כאן אלא רשות אחד. וזה נקרא ״רשות היחיד״. והידיעה הזו, לדעת מה באמת חסר לו, זהו בא אחר התפלה, שהתפלל, שיודיעו לו את האמת, מה שחסר לו. אז הוא נותן תפלה אמיתית, שהמלכות, היינו שעבוד המלכיות, שהוא הלעומת דקדושה, שהוא הרצון לקבל לעצמו, הוא כל המעכב מלהגיע להמטרה, שהאדם צריך להגיע.

ולמה צריכים להתפלל על זה, ואין האדם בעצמו מתגבר על הכלי קבלה לעצמו. על זה אמרו חז"ל "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ואלמלא אין הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו". היות שאין זה בידי אדם, שתהיה לו היכולת לצאת משליטת המלכות, שבטבע זה נולד האדם. ורק הבורא בעצמו, הוא יכול להוציא את האדם משליטה הזאת.

וזה נקרא "**יציאת מצרים**", שרק ה' בעצמו הוא הוציא את עם ישראל ממצרים, כמו שכתוב (בהגדה של פסח) "ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה, לא על ידי מלאך, ולא על ידי שרף, ולא על ידי שליח, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו". והפירוש הוא כנ"ל, היות שהבורא ברא את האדם בטבע של רצון לקבל לעצמו, לכן רק הוא בעצמו יכול לתת להאדם טבע שני, שהוא רצון להשפיע.

ובהאמור אנו רואים, שיש להבחין ג' בחינות באדם, מטעם שהאדם נולד אחר השתלשלות העולמות, שיצאו קליפות מסיבת שבירת הכלים, שהיתה בעולם הנקודים. לכן אנו מוצאים באדם עצמו בדרך העבודה:

א) אלו אנשים, שאין להם שום שייכות לתו"מ. הם נקראים בבחינת "עם הדומה לחמור", פשוט חמורים, שיותר מתאוות בהמיות אין להם שום מושג.

ב) שהם כן מקיימים תו"מ, רק שלא לשמה. הם נקראים בחינת "אומות העולם", כמו שכתוב בזה"ק על פסוק "וחסד לאומים חטאת, מטעם שכל טובו דעבדין לגרמייהו עבדין". שפירושו, שהכל עושים רק לתועלת עצמם. כלומר, כל הטוב, הנקרא בחינת "מעשים דהשפעה", הכל הוא לתועלת עצמם. זה נקרא "בהמה", שהיא בחינת נקבה המקבלת. מה שאם כן "אדם" נקרא "זכר", כידוע שז"א, שהוא המשפיע, נקרא "אדם", גימטריא **אדם**, שם **מ"ה**. מה שאם כן מלכות, שהיא בחינה המקבלת, נקראת בשם **ב"ן**, שגימטריא **בהמה**, הנקרא מקבלת.

וכמו שמביא בהקדמה לתע"ס (אות ל"א) וזה לשונו "כל הבשר חציר, כלא אינון כבעירן דאכלין חציר, וכל חסדו כציץ השדה, כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין. ואפילו דמשתדלין באורייתא, כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין". רואים אנו מדברי זה"ק, שאלו שעוסקים באורייתא לתועלת עצמם ולא להשפיע, הם דומים כבהמות, כמו שכתוב "כבעירן דעכלין חציר". וזה יכולים לכנות בחינת "בהמה שבאדם", היות שהם כבר עוסקים בתו"מ, אלא שהוא שלא לשמה.

ג) זהו בחינת "אדם שבאדם". כלומר, אלו שעובדים לשמה, שהוא מטעם יראת ה' ולא לתועלת עצמם. הם נקראים "אדם", שהוא בחינת זכר כנ"ל, ש"אדם" גימטריא מ"ה, שהוא בחינת ז"א, שהוא המשפיע. וזהו כמו שכתוב (יבמות ס"א ע"א) וזה לשונו "רבי שמעון בן יוחאי אומר, קברי עכו"ם אינן מטמאין באוהל. שנאמר, ואתן את צאני צאן מרעיתי, אדם אתם. אתם קרויין אדם, ואין העכו"ם קרויין אדם".

אולם יש להבין, מהי בחינת "אדם", שדוקא בחינת "ישראל" נקרא "אדם". זה יש לפרש כמו שהסברנו על מה שדרשו חז"ל (ברכות ו' ע"ב) על פסוק "סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא". ושואלת הגמרא "מאי כי זה כל אדם. אמר רבי אלעזר, כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה".

זאת אומרת "את האלקים ירא" זהו "כל האדם". כלומר "האדם" נקרא מי שיש לו יראת אלקים, שהפירוש כמו שאמר רבי אלעזר, שכל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה, בשביל יראת שמים. אולם יש להבין, מדוע הוא דורש על "כי זה כל האדם", ש"כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה".

הנה חז"ל אמרו (עירובין י"ג) "נח לו לאדם שלא נברא, יותר משנברא. ועכשיו שנברא, יפשפש במעשיו". ויש להבין, איך אפשר לומר, שהבורא ברא את האדם, כאילו היה שלא לצורך. היינו שהיה יותר טוב, שהבורא לא היה בורא אותו. וכי אפשר לומר, שהבורא, בשעה שהלך לברוא את האדם, לא ראה עד סוף כל הדורות, ומכל מקום ברא אותו. אם כן איך אפשר לומר "נוח לו לאדם שלא נברא, יותר משנברא". ועוד, מהי העצה שאמרו "ועכשיו שנברא, יפשפש במעשיו".

לפי מה שמפרש אאמו"ר זצ"ל, יש לפרש, נח לו לאדם, "שלו" פירושו בשבילו. כלומר, אם האדם רוצה לעבוד רק לתועלת עצמו, היה יותר טוב שלא נברא משנברא. וזהו כמו שאמרו חז"ל (ברכות י"ז, ע"א) וזה לשונם "וכל העושה שלא לשמה, נח לו שלא נברא".

אמנם יש להבין הטעם, מדוע בשלא לשמה טוב לו שלא נברא. והטעם הוא מסיבת התיקון, שהיה, שאפילו שהנבראים יקבלו טוב ועונג מהבורא, לא יחשב זה לשינוי צורה ולפירוד. לכן נעשה תיקון, שאי אפשר לקבל טוב ועונג, אלא בכלים דהשפעה. כלומר שדוקא בזמן שהאדם עובד רק בעל מנת להשפיע, אז תתקיים מחשבתו יתברך, שהיא להטיב לנבראיו. כלומר שהוא חושב רק לתועלת ה'.

זאת אומרת, כל מחשבות של האדם, הוא, איך הוא יכול לעשות נחת רוח להבורא. ואז הוא בא לידי הרגשה, בזה שהוא יקבל את הטוב והעונג, בזה הוא עושה נחת רוח ליוצרו. כי זאת היתה כל מטרת הבריאה, ובגלל זה הוא רוצה עכשיו לקבל טוב ועונג. ובזה תתקיים מטרת הבריאה.

מה שאם כן, אם הוא עובד שלא לשמה, אלא לתועלת עצמו. על כלי זה, הנקרא "מקבל לעצמו", היה צמצום והסתר. וממילא אף פעם לא יגיע להמטרה שבשבילה נברא האדם. לכן אם אין האדם עוסק לשמה, נמצא שהוא נברא בחינם, כלומר ללא תועלת. לכן אמרו חז"ל "הלומד שלא לשמה, טוב שלא נברא, משנברא". וזהו שאמרו חז"ל "נח לו לאדם שלא נברא, יותר משנברא". והיינו כנ"ל, שאם האדם עובד בשבילו, לו, בשביל עצמו, יותר טוב שלא נברא.

ובזה יש לפרש מה ששאלנו, וכי אפשר לומר על פעולותיו של הבורא, שהיה יותר טוב כשלא היה עושה את מעשה, היינו בריאת האדם, משעשה את המעשה של בריאת האדם. וכי יש לנו רשות לקטרג על המעשים של הבורא. וגם שאלנו, מהו הפירוש "ועכשיו, שנברא, יפשפש במעשיו".

אלא כנ"ל, שחז"ל באים לנו לפתוח את העינים שלנו, שנראה מה מוטל עלינו לעשות, כלומר העבודה שנתנה לנו בתו"מ, לאיזה צורך היא ניתנה לנו. לכן קודם כל הם נותנים לנו להבין, זה שהאדם נברא, והאדם משתוקק לקבל תענוגים עבור הרצון לקבל שלו, מה שהבורא נתן בהטבע שלנו, לו, כלומר בשבילו, שהיה יותר טוב שלא היה נברא. אלא הבורא ברא את האדם **לעשות**, שענין **"עשיה" הכוונה תיקון הכלים**, שצריכים לתת על הרצון לקבל כוונה דלהשפיע, וע"י זה האדם יהיה מוכשר לקבל את הטוב והעונג. וזה שכתוב, ועכשיו שנברא, לכן מה עליו לעשות, יפשפש במעשיו, ויראה, שכל עשיה ועשיה, שהוא עושה, שיהיה בעמ"נ להשפיע.

ובזה נבין מה ששאלנו, מדוע אין הקב"ה יכול לדור במדור אחד עם מי שיש לו גאוה.

ידוע, כי ענין השתוות הצורה הוא מחבר אחד להשני, ושינוי צורה מחלק ומפריד אחד מהשני. לכן מי שאין לו השתוות הצורה, הוא נפרד ממנו יתברך. לכן מי שיש לו גאוה, פירושו, שאין הוא יכול לבטל את רשותו ואת ישותו. שענין "יש מאין" שנברא, הוא הרשות של עצמו, והוא רוצה שהבורא יתן לו כל טוב ועונג לרשותו של אדם, המכונה "רצון לקבל לעצמו".

נמצא, כל מי שמתגאה, אומר הקב"ה, תדעו לכם, שזה גורם פירוד וריחוק. נמצא, שאין אני והוא יכולין לדור בעולם. למה. משום שיש ריחוק ופירוד. לכן לא יכולים להיות בעולם אחד. ולכן רבי שמעון בר יוחאי אומר, כל אדם שיש בו גסות הרוח, כאילו עובד עבודה זרה. כלומר שהאדם צריך לעבוד לתועלת ה', והוא עובד לתועלת עצמו. זה נקרא "עבודה זרה".

ורבי יוחנן אומר, כאילו כפר בעיקר. כלומר, כאילו כפר בעיקר מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו. וזה שיש לו גסות הרוח, אף פעם לא יכול לבוא לידי דביקות, שהוא השתוות הצורה. ואם אין לו הכלים דהשפעה, אף פעם לא יכול לקבל את הטוב ועונג. נמצא, שהוא כפר בעיקר מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו. כי בלי כלים דהשפעה, האדם נמצא בחושך. לכן הם מייעצים את האדם, שישפיל עצמו ויבטל את רשותו ויתן הכל להבורא.

ובזה נבין את השאלה, למה אנו צריכים לדעת את שפלות עצמנו, ולמה לא מספיק שנדע גדלות ה', ומה נותן לנו זה שנדע שפלות עצמנו. התשובה היא, ששפלות עצמנו, פירושו, שאנחנו מצדנו, אין לנו שום כח שנוכל לבטל עצמנו לגבי הבורא. אי לזאת, מטרם שאנו באים להכרת הרע, אין לנו צורך לבקש מה' שיעזור לנו. כי אנו חושבים את עצמנו, שאנחנו בעלי דיעה ובעלי שכל. ומה שאנו מבינים, יש לנו כח לעשות. ואין אנו מפחדים משום כח, שיוכל לעצור את רוחינו ומטרתנו בחיים שלנו. ואם אנו מבינים בהשכל שלנו, שהבורא הוא חשוב, תיכף אנו עושים מעשים, מה שמתאים לבעלי שכל.

ולבסוף אנו רואים, כשבאה קצת תאוה, אנו נכנעים בפניה. ובפרט בזמן שבאה לנו את העבודה למסור את עצמנו לתועלת הבורא, ואין הגוף רואה מה שהוא ירויח מזה, תיכף האדם רואה, איך שהוא רך לבב, והוא תיכף רוצה לברוח מהמערכה. לכן בעת שהוא רואה שפלות עצמו, מזה הוא מקבל צורך לרחמי שמים, שיעזרו לו:

א) שלא יברח מהמערכה, ושתהיה לו לכל הפחות אפשרות להתפלל לה'.

ב) שה' יעזור לו באמת לצאת משליטת הגוף.

נמצא לפי זה, שבזמן שהאדם בעל גאוה, ואין לו רצון לבטל את רשותו בפני הבורא, ואומר, שאין בו שפלות, אלא מה שהוא רוצה, הוא עושה - מזה באה לו כל מידות הרעות. היות שאור התענוג, הבא מלמעלה, המאיר בבחינת נהירו דקיק, בכדי לקיים העולם, כידוע, הוא מתלבש בג' בחינות,

הנקראות **הקנאה, התאוה, הכבוד. וכל ג' בחינות האלו נכללים במידת הגאוה**, שלכאורה איזו שייכות יש תאוה לגאוה, הלא תאוה זוהי מידה בהמית, ומה שייך לומר כאן גאוה.

והענין הוא, שענין גאוה אין זה דוקא בין אדם לחבירו, אלא העיקר הוא בין אדם למקום. לכן בזמן שהאדם מתגאה לגבי ה', ואינו רוצה לבטל את רשותו עצמו, זוהי הסיבה לכל שליטת הרצון לקבל לעצמו. מה שאם כן שהאדם מבטל את רשותו לרשות היחיד, אז הוא זוכה לחיים נצחיים.

קידושין

מהי העזרה בעבודה, שיבקש מה׳ ..... רלג (233)
מהי התפלה על עזרה ועל סליחה, בעבודה ..... רלט (239)
איזה קיום תורה ומצות מזכך את הלב ..... רמג (243)
ענין השפעה ..... רמד (244)

מהי העזרה בעבודה, שיבקש מה׳

מאמר ל״ה, תשמ״ח

חז״ל (קידושין) אמרו וזה לשונם ״אמר רבי יצחק, יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום. ואמר רבי שמעון בן לוי, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו, ואלמלא הקב״ה עוזרו, אין יכול לו, שנאמר, אלקים לא יעזבנו בידו״. וכמו כן אמרו (שבת ק״ד) ״הבא לטהר, מסייעין אותו״.

ויש להבין, מהו הסיוע שאדם צריך לבקש מלמעלה, שיעזרו לו. זה ברור, שבמקום שאדם מרגיש חולשה, שם הוא צריך להתחזקות. כדוגמת ילד שהוא חלש בהבנה, אביו משתדל לשכור למי שהוא, ולשלם לו, בכדי שיעזור לבנו, שיהיה שוה עם כל הילדים שבבית הספר. או שיודע, שהבן שלו חלש במידות, הוא מדבר עם המשגיח של הישיבה, שיעודד אותו, ולחזקו, שלא יפול המצב רוח שלו, מזה ששאר הילדים הם יותר בעלי מידות, והוא נכשל תמיד במידות, ויש לו רגש נחיתות מזה.

לכן אנו צריכים לומר גם כן בעבודת ה׳, במקום שהאדם רואה שהוא חלש, על חלק הזה הוא צריך לבקש עזרה מלמעלה. כמו שאמרו חז״ל ״הבא לטהר מסייעין אותו״. ומלשון חז״ל שאמרו ״הבא לטהר״, משמע כאילו שכל החולשה בעבודה היא דוקא על טהרה, שרק זה אינו בידי אדם, והוא נצרך לעזרה. וחז״ל הבטיחו, שמי שבא לטהר, והוא רואה שאין זה בידו להתגבר, על זה אמרו, שהאדם אל יתבהל ואל יברח מהמערכה, ואל יסתכל על מה שאיננו בידו להגיע לטהרה, אלא האדם צריך להאמין, שה׳ יתן לו עזרה.

אולם גם זה יש להבין, מדוע ה׳ עשה כך. כלומר, הלא יש כאן דבר בלתי מובן, היות שזה בסתירה לזה. היות מצד אחד אומרים לנו ״הבא לטהר״. משמע מכאן, שהאדם מוכרח להתחיל בעבודת הטהרה. ואח״כ אמרו ״ואלמלא הקב״ה עוזרו, אין יכול לו״. משמע מכאן, שאין לאדם בחירה

לנצח את הרע שלו, כמו שאמרו חז"ל, שבלי עזרה מה', אין בידו של אדם להתגבר עליו.

משמע, שהקב"ה לא נתן כח לאדם, שיוכל להתגבר על הרע. אלא דוקא ה' נותן לו כח התגברות. אם כן לאיזו תועלת האדם צריך להתחיל, הלא האדם יכול לומר, בין כך ובין כך העבודה שלו לא שוה כלום, שאין בידי להתגבר, בשביל מה אני צריך להתחיל בעבודה, אלא אני אחכה, עד שה' יתן לי כח התגברות מלמעלה, אז אני אכנס בעבודה, ולמה לי לעבוד בחינם. אלא האדם מבין, או שה' יתן לו כח, שכן יוכל להתגבר על הרע, או שה' יתחיל ויגמור את העבודה. וכבר דברנו מזה במאמרים הקודמים.

והתשובה היא, היות ש"אין אור בלי כלי, אין מילוי בלי חסרון", לכן מוכרח האדם להתחיל בעבודת הטהרה. כי ידוע כלל, ולא לשכוח, שיש סדר עבודה, שהוא הפוך מדעת בעלי בתים, שהוא **דעת תורה.** כי עבודת הטהרה שייכת דוקא אצל בני תורה. ובני תורה נקראים דוקא אלו, שרוצים להגיע לדרגת תורה, המכונה בדברי חז"ל, ש"אין התורה מתקיימת, אלא במי שממית עצמו עליה".

שההסבר הוא של "ממית עצמו עליה", **שמבטל את עצמותו**, שהיא בחינת אהבה עצמית. והוא רוצה להגיע לבחינת דביקות, שענינו הוא השתוות הצורה, שזה נקרא "טהרה", שהוא מטהר עצמו מכלי קבלה לעצמו. וזה נקרא "ממית עצמו עליה".

וזה כמו שכתוב "וטהר לבנו לעבדך באמת", שטהרת הלב תהיה, שעבודה שלנו תהיה על דרך האמת, כלומר בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו. שקר נקרא, שהאדם אומר, שהוא עובד ה', ובאמת הוא עובד לתועלת עצמו ולא לתועלת ה'. ו"בני תורה" נקראים, אלו שהם מבינים, שכדאי להשיג בחינת התורה. כי אין התורה יכולה להיות במקום ששורה בחינת פירוד, כידוע, שתועלת עצמו הוא עושה פירוד בין האדם להבורא. לכן הם רוצים לבטל את רשות עצמם, ולזכות לבחינת דביקות בה', ולזכות לבחינת תורה, הנקראת "שמותיו של הקב"ה", שהיא נקראת בחינת "להטיב לנבראיו", שההטבה הזו נקראת בחינת "תורה". ולשלימות הזו האדם צריך להגיע, מטעם שזו היתה מחשבתו יתברך. (ואנו אומרים כך מטעם "ממעשיך הכרונך"). לכן הם אומרו, שזוהי מטרת הבריאה "להטיב לנבראיו". וכל זמן שהאדם עוד לא הגיע לזה, נבחן שהאדם עדיין לא הגיע לשלימותו.

אולם יש להבין, מדוע משמע, שעיקר העזרה היא דוקא על בחינת טהרה. ומדוע לא אומרים על קיום המצות בכלל, ולימוד התורה בכלל. ואין הדגשה הזאת בפירוש ש״אלמלא אין הקב״ה עוזרו״.

ומצד אחד משמע, במה שאמרו ״יצרו של אדם״, משמע, שעל קיום בכלל תורה ומצות היצר מתגבר, והקב״ה עוזרו. ומצד השני הם אומרים ״הבא לטהר מסייעין אותו״. משמע, שדוקא על בחינת טהרה דוקא הוא מקבל עזרה.

אמנם באמת על כל הדברים האדם צריך עזרה מה׳. אבל יש להבחין בבחינת עבודה של הכלל לעבודת הפרט. כי עבודת הפרט היא, שכל המעשים שלהם יהיו רק בעמ״נ להשפיע ולא לתועלת עצמו. שזהו ממש נגד הטבע, שהבורא ברא את הבריאה, שהם ישתוקקו לקבל טוב ועונג, שהנאה תהיה בזה, שממלאים את חסרונם עם טוב ועונג.

שבעולמות עליונים נקרא זה ״עולם אין סוף״. שפירוש, שהרצון לקבל לא עשה סוף על השפע, כלומר, שיגיד, שאני לא רוצה לקבל מטעם השתוות הצורה. שעוד לא היה ענין זה בכלל. אלא אנו לומדים, שאח״כ נעשה תיקון זה מצד התחתון, שהתחתון רוצה בהשתוות הצורה. נעשה איסור, שאסור לקבל שפע עליון בכלים דקבלה. אלא אח״כ ע״י תיקונים מיוחדים, נעשה ענין, שגם בכלים דקבלה, גם כן יאיר אור התענוג.

ובזה יש הבחנות רבות. מצד אחד אומר הזה״ק, שיש ״נהירו דקיק״, שהוא אור דק שמאיר בתוך הקליפות. ורק מצד חטא עץ הדעת נפלו לקליפות הרבה ניצוצות, שמהם נעשה אבי״ע דקליפות. ומזה נמשך לנו, שאנו מבחינים בעבודה שלנו שלוש הבחנות:

א) מצוה
ב) רשות
ג) עבירה

וכל ג׳ בחינות אלו נוהגים בבחינת המעשה, הנקרא ״**מעשה המצות**״. וגם יש בזה בחינת תורה בבחינת ״**מעשה**, שהוא לדעת איך לקיים מעשי מצות״. וגם יש בחינת תורה שנקראת גם כן בבחינת ״**מעשה**, שהוא קיום התורה״.

אולם יש גם כן בחינת **כוונה**, שהיא, מהי הסיבה שהוא מקיים תורה ומצות. כלומר, מהו שמחייב אותו לקיים תו״מ. והכוונה הזו מתחלקת לב׳ בחינות:

א) לשם תמורה, המכונה "שכר ועונש". כלומר, שהשכר ועונש נאמרו על התמורה. זאת אומרת, שאם הוא יקיים תו"מ, התמורה שלו יהיה שכר, שיקבלו תמורתו דברים טובים. שהוא גם כן מתחלק בב' הבחנות:

א) שכר בעולם הזה, שיהיה לו טוב
ב) שבעולם הבא, שיהיה לו טוב

וב' אלו נקראים "שלא לשמה", מסיבת, שהסיבה המחייבו לקיים תו"מ, היא תועלת עצמו. כלומר, זה שהוא מתייגע לעסוק בתו"מ, הוא בכדי לקבל תמורת זה דבר טוב. זאת אומרת, אחרי עבודתו הוא יקבל שכר. וכל מעשה ומעשה שהוא עושה, נכנס בחשבון שלו, ומקבל אח"כ שכר על כל פעולה ופעולה שהוא עשה, ושום דבר לא הולך ריקם, אלא הכל בא בחשבון. והוא מאמין באמונת חכמים, שאמרו "ונאמן בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעולתך".

וזה נקרא "שלא לשמה", כמו שאומר בזה"ק (הקדמת הזהר דף קפ"ה, ובהסולם אות ק"צ) וזה לשונו "היראה מפורשת לשלוש בחינות. שתים מהן, אין בהן שורש כראוי. ואחת היא שורש היראה. יש אדם שירא מהקב"ה, בשביל שיחיו בניו ולא ימותו, או ירא מעונש גופו, או מעונש כספו. ועל כן הוא ירא אותו תמיד. נמצא, שהיראה, שהוא ירא מהקב"ה, לא שם אותה לשורש, כי תועלת עצמו היא השורש. והיראה היא תולדה ממנה. ויש אדם, הירא מפני הקב"ה, משום שירא מעונש עולם ההוא ומעונש של הגיהנום. שתי מיני יראות האלו, אינן עיקר היראה ושורשה.

היראה, שהיא עיקר, הוא שאדם ירא מפני אדונו, משום שהוא רב ושליט. דהיינו, שיירא מה' יתברך, משום שהוא גדול, ומושל בכל, שכל העולמות שברא, הן העליונים והן התחתונים, נחשבים לפניו כלא כלום, שאינם מוסיפים משהו על מהותו יתברך".

ובהאמור אנו רואים, שיש הבדל עצום בין הכלל להפרט. זאת אומרת, ש"פרט" נקרא, שהעבודה הזו לא שייכת להכלל, אלא לאנשים פרטיים, שיש להם נטיה להאמת, שהם משתוקקים להגיע לדרגת "שכל מעשיך יהיו לשם שמים", שפירושו, שהם רוצים לשמש את המלך מסיבת "דאיהו רב ושליט". ואין הם רוצים לשום תמורה, אלא זה שהם משמשים את המלך, כלומר שהם מקיימים תו"מ, מסיבת שגדלות הבורא היא המחייבת אותם לקיים תו"מ, ולא לתועלת עצמם.

נמצא, אצל אנשים האלו, שהם רוצים לעבוד רק לשמה, גם בהם שייך שכר ועונש. כי גם עליהם אמרו חז״ל, שהאדם צריך להאמין בשכר ועונש. ולפי זה, מהו ההבדל בין שכר ועונש דשלא לשמה, לשכר ועונש באלו אנשים, שרוצים ללכת בלשמה.

והתשובה היא, שאנו צריכים להבין, מה זה ״שכר״ ומה זה ״עונש״. כי כולם יודעים, ששכר הוא דבר טוב ועונש הוא דבר רע. אי לזאת יוצא, כי להאנשים שעובדים לתועלת עצמם, נקרא ״טוב״, אם הוא מקבל תמורת עבודתו דבר, שהרצון לקבל יהנה מזה, ושהוא אומר, שכדאי לתת עבודה תמורת הדברים טובים, שהוא יקבל. ו״עונש״ נקרא פשוט מה שאומר, שחבל שלא עסקתי בתו״מ, כי הפסדתי את השכר, ועוד קבלתי עונש, היינו דבר שאני סובל מזה יסורים.

מה שאם כן אלו אנשים, שרוצים לעבוד לתועלת ה׳, לכן הזמן שיש להם כח לעבוד להשפיע ולא לקבל לעצמם, זה נקרא אצלם ״שכר״. ובזמן, שהם משוקעים באהבה עצמית, זה נקרא אצלם ״עונש״. אמנם השכר ועונש אינו אמור על התמורה, כמו באלו של שלא לשמה. נמצא, בעבודה דלשמה, שהיא נגד הטבע שלנו, זה נקרא ״טהרה״. והיות שזה אינו בידי אדם, על זה אמרו חז״ל ״אלמלא אין הקב״ה עוזרו, אין יכול לו״.

מה שאינו כן בשלא לשמה, שהיא בבחינת הטבע, אין צורך לומר ״אלמלא אין הקב״ה עוזרו, אינו יכול לו״, היות שלא לשמה אינו נגד הטבע. כלומר, שהיא עבודת הכלל, הנקרא ״קו אחד״, שאין להם שום מושג יותר משכר של עולם הזה, או שכר של עולם הבא.

והיות שזה שייך לאהבה עצמית, כלומר שהם מבינים, שכדאי לוותר על תענוגים בעולם הזה, שהוא עולם עובר, שתמורת זה תהיה להם ״היכולת לאכול את שור הבור והלויתן״, לכן יש הרבה אנשים, שעובדים בקו אחד, שיכולים לסגף עצמם בעולם הזה, בכדי שיקבלו תמורת זה תענוגים בעולם הבא, שהוא עולם נצחי. ולכן אין הם צריכים לעזרת ה׳, אלא הם רואים, שהם בעצמם בעלי עבודה. וכשהם מסתכלים על הכלל ישראל, במצב זה הם מרגישים עצמם לבחירי עם.

מה שאם כן אלו שרוצים לעבוד בעל מנת להשפיע, אלו אנשים, כשהם מסתכלים על הכלל ישראל, אז מרגישים עצמם, שהם יותר גרועים ויותר שפלים מהכלל. כי הם מרגישים את הרע שבהם, שהוא הרצון לקבל לעצמו, שהוא השולט, ואין הם מסוגלים לצאת מאהבה עצמית.

ותמיד הם מסתכלים על עבודתם, עד כמה שהשקיעו עבודה, בכדי שתהיה להם היכולת לעבוד בעל מנת להשפיע, ותמיד מראים להם מלמעלה, איך שהם מרוחקים מזה מצד הטבע, והם רואים, שהם מלוכלכים מכל וכל, ולטהרה הם צריכים. היות שהם הולכים בשני קוין, אז הם רואים את האמת.

לכן האדם הזה, בכדי שלא יברח מהמערכה, אומרים לו האמת, שאין זה בכוחנו לנצח את היצר הרע. אלא "אלמלא אין הקב"ה עוזרו, אין יכול לו". לכן אמרו בלשון "הבא לטהר מסייעין אותו". ולא אמרו סתם שנותנים לו עזרה. וזהו מסיבת, שדוקא בטהרה האדם רואה, שאין בידו ללכת בדרך, שכל מעשיך יהיו לשם שמים. נמצא, שאין הוא צריך להאמין למעלה מהדעת בזה , ש"אלמלא הקב"ה עוזרו, אין יכול לו". היות שהוא רואה את האמת, שאין הוא מסוגל לצאת מאהבה עצמית. ולכן הרבה פעמים בא האדם לידי יאוש, והוא צריך להתגברות גדולה, להאמין למעלה מהדעת, שהקב"ה כן יכול לעזור לו לצאת מאהבה עצמית.

מה שאם כן אלו אנשים שהולכין בקו אחד, הוא ממש להיפך, האדם רואה בתוך הדעת, שהוא מתגבר על היצר הרע שלו, ולא צריך לשום עזרה מה', שיעזור לו לקיים את התו"מ. אלא היות שחז"ל אמרו "אלמלא אין הקב"ה עוזרו, אין יכול לו", לכן הוא מאמין למעלה מהדעת, שהקב"ה עזר לו. אבל הוא בתוך הדעת, הוא יודע, שיש לו כח להתגבר על היצר הרע שלו. ואין הוא דומה לשאר אנשים שישנם בכלל ישראל, שהם שפלים. והוא מרגיש עצמו, שהוא מורם מעם.

ובהאמור יוצא, שבענין "הקב"ה עוזרו" יש הבחן גדול, בין אלו שהולכין בקו אחד, לאלו שהם הולכין על ב' קוים. כי אלו שהולכין בקו אחד, הם רואים, שהם עושים הכל, אלא זה שה' צריך לתת עזרה, את זה הם לא רואים, אלא שמאמינים למעלה מהדעת, שה' עזר להם.

מה שאם כן אלו שהולכין על ב' קוים, הם רואים, שאין הם מסוגלים לעשות כלום. ועל עזרה שה' נותן, הם צריכים לתת יגיעה גדולה, להתאמץ ולומר, שה' כן יכול לעזור להם. ובזמן שהם יוצאים משליטת היצר, אז הם רואים בתוך הדעת, שה' עזר להם. ואחרת הם היו תחת שליטת היצר לעולמים.

מהי התפלה על עזרה ועל סליחה, בעבודה

מאמר ד׳, תשמ״ח

חז״ל אמרו (קדושין ל׳, ע״ב) ״יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ומבקש להמיתו, ואלמלא הקב״ה עוזרו, אין יכול לו״. משמע מכאן, שהקב״ה עוזרו, כן יכול לו. אם כן נשאלת השאלה, מדוע האדם צריך לבקש מה׳ סליחה על החטא, הלא חז״ל אמרו, שהאדם בעצמו אין יכול לו, אלא בעזרת הקב״ה. נמצא, אם האדם חטא, הוא לא אשם. כי מה הוא היה יכול לעשות, אם הקב״ה לא עזר לו.

ובכדי להבין זה, צריכים להבין מקודם, מהו שורש החטאים. כלומר, מהו המקור והסיבה שזה גורם כל החטאים. והגם שהתשובה היא פשוטה וידועה לכל, שהסיבה לכל החטאים הוא היצר הרע, אבל יש לדעת, מהו המקור והשורש של יצר הרע, שהוא מסית את הנבראים, שיחטאו, כלומר בשביל מה הוא רוצה, שהנבראים יחטאו בעולם. וכמו כן צריכים להבין, מהו יצר הטוב, שהוא רוצה דוקא, שהנבראים יעסקו בתו״מ.

וכפי שלמדנו, היות שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו, לכן ברא הבורא נבראים, שירצו לקבל טוב ועונג, כלומר שיהיו להם רצון וחשק לקבל תענוגים, אחרת הם מרגישים שאין להם טעם בחיים. והם מוכרחים לקבל תענוג, אחרת הם מרגישים יסורים. והרצון לקבל הזה הנטבע בהנבראים, זהו כל השורש של יצר הרע, שהוא מסית להנבראים, שיעשו חטאים.

אולם יש להבין, אם הבורא ברא בהנבראים את הרצון לקבל הזה, והוא עיקר מה שהנבראים נקראים בשם ״נברא״, שזהו כמו שכתוב, שנברא נקרא ״יש מאין״, שהוא דבר חדש, מה שלא היה מטרם שבראו. אם כן למה הוא שורש היצר הרע.

והתירוץ על זה מובא בתע״ס, היות שכל ענף רוצה להדמות לשורשו. לכן הרצון לקבל הזה, שאם הוא היה נשאר בצורתו שהיא בעמ״נ לקבל, אז הרצון הזה שהוא בהופכי להבורא, והיה מרגיש אי נעימות בעת קבלת התענוגים. לכן נעשה תיקון על זה, הנקרא ״צמצום״. כלומר, שלא יקבל את האור בכלי זה, הנקרא ״מקבל לעצמו״, אלא שיקבל השפע דוקא בזמן, שיש לו הכוונה בעמ״נ להשפיע.

זאת אומרת, שכל מה שהאדם רוצה לקבל לעצמו, נעשה איסור, מטעם, **שכל מה שרצון בעליון נעשה חוק מחויב בתחתון**, שהתחתון כבר עושה איסור, אם הוא מקבל לעצמו ולא על הכוונה בכדי להשפיע נחת ליוצרו.

נמצא, שכל החטאים נמשכים בזה, אם האדם רוצה לקבל לתועלת עצמו. וזה כמו שכתוב "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". נמצא, שהתורה ומצות שנתנו לנו לקיימם, הוא על הכוונה להביאנו אל הכוונה, שנוכל לכוון לבנו לעשות את כל הדברים בעמ"נ להשפיע. וזה נקרא "קדושה". ומכאן נמשך, שהקליפה והס"א, שהם רוצים לקבל לתועלת עצמם, ובזה הם בהופכיות לקדושה.

לכן אנו קוראים להרצון לקבל לתועלת עצמו בשם חדש "יצר הרע", היות שע"י זה שהוא רוצה למלאות את רצונו ולהנות לעצמו, בזה הוא לא נותן לנו לקיים תו"מ. כי ע"י קיום תו"מ אפילו שלא לשמה, באים לשמה. לכן אפילו בשלא לשמה היצר הרע מפריע מלקיים תו"מ, כי מתוך שלא לשמה באים לשמה. לכן מספק "אולי יבוא", כבר מפריע.

ולשמה נקרא, שהאדם עושה הכל לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו. נמצא, שהיצר הרע מפסיד, בזה שהאדם עוסק בתו"מ, עד כדי כך שהוא נאבד מהעולם. כלומר, שהאדם הורג אותו עם התורה ומצות שהוא מקיים. כמו שאמרו חז"ל (ברכות ס"א ע"ב), תניא רבי יוסי הגלילי אומר "צדיקים, יצר טוב שופטן, שנאמר, ולבי חלל בקרבי". ופירוש רש"י "ולבי חלל בקרבי, יצר הרע. הרי הוא כמת בקרבי, שיש בידו לכופו".

ובהאמור, כל מה שעושה היצר הרע, שמפריע לו מלעסוק בתו"מ, בצדק הוא עושה, כיון שהאדם רוצה להמית אותו ע"י התו"מ. לכן הרצון לקבל נקרא "רע", מטעם שהוא עושה רע לאדם. משום שהיצר הזה הוא המפריע להאדם, שיגיע לבחינת דביקות בה', הנקרא "חיים", כמו שכתוב "ואתם, הדבקים בה' אלקיכם, חיים כולכם היום".

וכשהאדם בא לידי הכרה, שהרצון לקבל לעצמו מפריע לו להגיע לעולם החיים, ורוצה שהאדם ישאר בעולם החושך והמות, וכי יש בעולם דבר היותר רע, שמפריע לו מלהגיע להחיים, אז האדם נותן להרצון לקבל לעצמו שם "יצר הרע". כלומר, שהאדם מרגיש את הצרות הרעות, שהוא גורם לו. אז הוא קובע לו שם "רע". מה שאם כן מטרם שהאדם מגיע להרגשה זו, שהרצון לקבל לעצמו הוא המפריע בעדו מלהגיע להטוב ועונג, אין האדם מכנה את הרצון לקבל לעצמו בשם "יצר הרע".

ומזה אנו רואים, זה שהרצון לקבל לעצמו מפריע את האדם מלקיימם תו"מ, הוא צודק, היות שהרצון לקבל לעצמו רואה, שהאדם רוצה להמית אותו, כנ"ל בדברי חז"ל על פסוק "ולבי חלל בקרבי", שהיצר הרע נעשה כמת אצל צדיקים, שמקיימים תו"מ, כדברי חז"ל, "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין".

נמצא, שהרצון לקבל הזה, הנטבע בהנבראים, הוא השורש לכל החטאים, שלא נותן להנבראים לקיים מצות ה', מטעם שהוא רואה, שרוצים להעביר אותו מהעולם. וזהו כמו שמובא במאמר "פתיחה לחכמת הקבלה" (אות א') "רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תו"מ". ומבואר שם, **שע"י קיום תו"מ זוכים להזדכך מהרצון לקבל לעצמו**. לכן אנו מבינים טוב מאוד, מדוע שהרצון לקבל הוא המפריע לקיים תו"מ, והוא השורש והסיבה לכל החטאים.

ומזה נמשך, שאלו שרוצים לעבוד בדרך של השפעה, להם יותר קשה מלחמת היצר הרע, מסיבת שאלו אנשים הם ממש רוצים להרוג ולהמית את הרצון לקבל לעצמו. כלומר, שהם רוצים ללכת בדרך התורה, שהיא הפוכה מדעת בעלי בתים. שדעת בעלי בתים היא, שאין הם עושים שום דבר אלא לתועלת עצמו. ולכן כשהם עוסקים בתו"מ, כל כוונתם היא, שירכשו ע"י זה שכר עבור תועלת עצמם.

זאת אומרת, שהם ישארו בהרצון לקבל שלהם. ורק מקודם שהתחילו לעסוק בתו"מ רצו שכר עולם הזה, בשעה שעסקו רק בדברים גשמיים, כי מי שעובד אצל בעל הבית, הוא רוצה שבעל הבית ישלם לו שכר. ועתה, שהתחיל לעבוד ולקיים תו"מ מה, שה' צוה אותנו, אז הוא רוצה, שה' ישלם שכר. נמצא, שהכל על דרך לתועלת עצמו. מה שאם כן אחר כך, שהתחילו לקיים תו"מ, היה זה על הכוונה שיקבלו שכר עבור הרצון לקבל שלהם, עולם הבא.

אם כן, היצר הרע, הנקרא "רצון לקבל", לא מתנגד להם כל כך. היות שהרצון לקבל מתנגד להם רק מספק, כלומר, היות משלא לשמה באים לשמה. שפירושו, שהגם שהתחיל לקיים תו"מ עבור שיהיה לו שכר לתועלת עצמו, אבל ע"י זה יכולים אח"כ לבוא לשמה, דהיינו לעבוד רק לשם תועלת ה' ולא לתועלת עצמו.

מה שאם כן מי שרוצה מלכתחילה לעבוד בעמ"נ שלא לקבל פרס, כלומר שלא רוצה לעבוד לתועלת עצמו, בטח שהיצר הרע מתנגד לו על כל צעד

ושעל. והיצר הרע רוצה לקיים "הבא להורגך, השכם להורגו". לכן עבודתם קשה ביותר, מאלו אנשים שעובדים בעמ"נ לקבל פרס. משום שהם אומרים מלכתחילה, שהם רוצים לקיים תו"מ בתור סגולה, שע"י זה יוכלו להרוג את היצר הרע, כנ"ל "ולבי חלל בקרבי".

ועתה נבין את השאלה, ששאלנו, לפי מה שאמרו חז"ל "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, אם אין הקב"ה עוזרו, אין יכול לו". נמצא, במה האדם אשם, אם לא קבל עזרה הדרושה מאת ה'. ולפי זה, מדוע האדם צריך לבקש סליחה מאת ה'. והתשובה היא פשוטה, היות שהוא לא בקש עזרה. כי חז"ל אמרו "הבא לטהר מסייעין אותו". נמצא לפי זה, שהעזרה באה מה' לאחר שבקש עזרה.

נמצא, **שחטאו של אדם הוא בזה, שלא בקש עזרה מה'**. כי אם היה מבקש עזרה, בטח היה מקבל העזרה מה'. אלא אם האדם אומר, שבקש עזרה וה' לא נתן לו, על זה באה התשובה, שהאדם צריך להאמין, שהקב"ה הוא שומע תפלות. כמו שכתוב "כי אתה שומע תפלות כל פה". ואם היה מאמין באמת, היתה תפלתו שלימה. וה' שומע תפלה שלימה, היינו שהאדם משתוקק בכל לבו, שה' יעזור לו.

מה שאם כן אם תפלתו אינו שגורה בפיו, שהפירוש הוא, שאין לו האמונה אמיתית, שה' יכול לעזור לו, ושה' שומע את כל מי שמבקש ממנו, ושלפניו קטן וגדול שוים, דהיינו שעונה לכולם. נמצא, שהתפלה אינה שלימה, לכן הוא צריך לבקש סליחה על החטאים שלו, בזה שלא ביקש עזרה הדרושה מה'.

והגם בבחינת הפשט יש תירוצים אחרים, אבל בבחינת עבודה, שהאדם רוצה ללכת בדרך של השפעה ולא בבחינת קבלה, עיקר החטא הוא, בזה שהאדם **לא מבקש מה'**, שיעזור לו לנצח את הרע. ועל זה הוא מבקש **סליחה**. ומכאן ולהבא הוא מבקש **עזרה**.

איזה קיום תורה ומצות מזכך את הלב

מאמר ח׳, תשמ״ה

שאלה: אם מקיימים תורה ומצות בעל מנת לקבל פרס, האם גם זה מזככת את הלב, כיון שאמרו חז״ל ״בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין״. היינו, שמזככת את הלב, האם זה דווקא שמכוון שלא על מנת לקבל פרס, או אילו שעשה בעמ״נ לקבל פרס, גם כן מזככת את הלב.

תשובה: בהקדמה לספר הזהר (אות מ״ד) כתוב שם וזה לשונו ״כשמתחיל לעסוק בתורה ומצות, ואפילו בלי שום כוונה, דהיינו בלי אהבה ויראה, כראוי לשמש את המלך, גם אפילו שלא לשמה, מתחילה הנקודה שבלבו להתגדל ולהראות פעולתה. כי מצות אינן צריכות כוונה, ואפילו המעשים בלי כוונה מסוגלים לטהר את הרצון לקבל שלו, אלא בשיעור דרגה הא׳ שבו, המכונה דומם. ובשיעור שמטהר חלק הדומם של הרצון לקבל, בשיעור הזה הוא הולך ובונה את התרי״ג אברים של הנקודה שבלב, שהיא הדומם דנפש דקדושה״.

הרי אנו רואים, שגם עשיית תורה ומצות, אפילו שלא לשמה, מטהרת את הלב. האם הדרך לקיים תורה ומצות שלא על מנת לקבל פרס, היא ליחידי סגולה בלבד, או שנתנו אפשרות לכלל כולו, שילכו על דרך זה, היינו לקיים הכל בעל מנת שלא לקבל פרס, שע״י זה יזכו לדביקות ה׳.

תשובה: הגם שהרצון לקבל אך לעצמו יצא והיה במחשבת הבריאה, אבל על ידי זה שנתן תיקון, שהנשמות יתקנו אותו בעמ״נ להשפיע, היינו על דרך קיום התורה ומצות, שזה יהפוך לנו את הרצון לקבל בעמ״נ להשפיע. וזה ניתן לכל הכלל כולו, בלי יוצא מהכלל. כי לכולם ניתנה הסגולה הזאת, ולאו דוקא ליחידי סגולה.

אלא היות שזהו ענין בחירה, לכן יש מתקדמים יותר, ויש שמתקדמים לאט, אבל כמו שכתוב בהקדמה לספר הזהר (אות י״ג, י״ד), ״אבל בסופו של דבר כולם יבואו לשלימות הסופי, כמו שכתוב, כי לא ידח ממנו נידח״.

אבל יחד עם זה, כשמתחילים ללמד לקיים תורה ומצות, מתחילים בשלא לשמה. מטעם שהאדם נברא עם הרצון לקבל, אז הוא לא מבין שום דבר, אם זה לא יביא לו תועלת עצמו, והוא אף פעם לא ירצה להתחיל בקיום תורה ומצות.

וזהו כמו שאמר הרמב"ם (הלכות תשובה, פרק עשירי) "ואמרו חכמים, לעולם יעסוק אדם בתורה, ואפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. לפיכך, כשמלמדין את הקטנים ואת הנשים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן, אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר. עד שתרבה דעתן, ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט. ומרגילין אותן לענין זה בנחת, עד שישיגוהו ויעבדוהו מאהבה". הרי אנו רואים מדברי הרמב"ם, ש**כולם צריכים לבוא לשמה, אלא ההבחן הוא בזמן**.

שאלה: אם אדם רואה ומרגיש, שהוא הולך על דרך, ההולך לבוא לשמה, אם הוא צריך להשתדל גם להשפיע על השני, שגם השני יעלה על המסילה הנכונה, או לא.

תשובה: זהו ענין כללי. כמו איש דתי המסתכל על אדם חילוני, אם יודע בעצמו, שהוא יכול להחזירו למוטב, אז מוטל עליו החוב להחזירו למוטב מטעם מצות "הוכח תוכיח את עמיתך". כמו כן כאן אפשר לומר גם כן, שכדאי הוא להגיד לחבירו על ענין שיש ללכת על דרך יותר נכונה, אם כוונתו הוא רק מטעם מצוה כנ"ל. אבל יש הרבה פעמים, מה שאדם מטיף מוסר להשני, הוא רק מטעם שליטה ולא מטעם מצות "הוכח תוכיח את עמיתך".

והמתבאר לעיל, היינו שכל אחד רוצה, שהשני ילך על דרך האמת, הוליד לנו מחלוקת בין הדתיים לחילוניים, וכמו כן בין ליטאים לחסידים, וכמו כן בין חסידים לחסידים. שכל אחד חושב שהצדק עמו, וכל אחד רוצה לשכנע את השני שילך בדרך הישר.

ענין השפעה

מאמר ט"ז, תשמ"ה

לבאר ענין של השפעה. כשאדם משמש את מי שחשוב בעיני העולם, אין האדם חשוב צריך לתת לו תמורה עבור השימוש שלו, אלא עצם השימוש לאדם חשוב, נחשב לו כאילו נתן לו תמורה. זאת אומרת, אם הוא יודע, שהוא אדם חשוב, כבר נהנה מהשימוש, ולא צריך לקבל עוד הנאה עבור השימוש, אלא השימוש בעצמו הוא הוא הנאה שלו.

מה שאם כן אם הוא משמש אדם פשוט, אז אין לו הנאה מהשימוש, וצריך לקבל תמורה עבור השימוש. זאת אומרת, אותו השימוש שהוא עושה, אם זה לאדם חשוב, אז אינו צריך לתמורה.

למשל, בא אדם חשוב באוירון ובידו מזודה קטנה. ויש הרבה אנשים שמחכים לבואו. ואדם החשוב נותן את המזודה שלו למישהו, להביא להמכונית שלו, שהוא נוסע הביתה. ורוצה לשמש לו תמורת זה נגיד 100 דולר. בטח שהוא מסרב לקבל ממנו, מטעם שיש לו הנאה מהשימוש שלו יותר ממאה דולר, שהוא נותן לו.

מה שאם כן אם הוא אדם פשוט, אפילו בכסף לא יהיה משרת שלו, אלא הוא יגיד לו "יש כאן אנשים שהם סבלים, הם יביאו המזודה שלו להמכונית. ולי, אין זה לפי כבודי, לשמש אותך. והסבלים, היות שזהו המקצוע שלהם, אם תיתן להם תמורה, בטח הם ישמחו לשמש אותך".

נמצא לפי זה, **אותו המעשה, שהוא עושה, יש הבדל והבחנה רבה, לא בהמעשה, אלא לשם מי הוא עושה את המעשה**. אם הוא עושה את המעשה עבור אדם חשוב, תלוי זה רק בחשיבותו של אותו אדם כלפי הרגשתו של האדם, מה שהוא מרגיש את גדלותו של אדם זה. ואינו חשוב, אם הוא מבין, שהוא אדם חשוב, או שהסביבה שלו אומרים עליו, שהוא אדם חשוב, כבר יש לו כח לשמש אותו, ואינו צריך לשום תמורה, כנ"ל.

ולפי הנ"ל יש להבין בענין זה, מהו באמת כוונת האדם, שמשמש את האדם חשוב. אם כוונתו, שהוא נהנה מזה, שמשמש לו, שנחשב לו לזכיה גדולה, בזה שמשמש לו. או מטעם היות שיש לו הנאה גדולה, בזה שמשמש לו. ומאיזה מקור באה לו ההנאה, כשהוא משמש לאדם חשוב, הוא לא יודע. אלא שהוא רואה דבר טבעי, שיש כאן הנאה גדולה, לכן הוא רוצה לשמש לו.

זאת אומרת, אם כוונתו היא, אם הוא אדם חשוב, לכן הוא רוצה, שהאדם חשוב יהיה לו הנאה. או שהוא רוצה לשמש אותו, משום שהוא מרגיש הנאה. היינו, אם הוא היה יכול לקבל אותה הנאה, שיש לו מזה שמשמש לו, על ידי דבר אחר, אז הוא היה מוותר על השימוש הזה. כי כל מה שהוא רוצה לשמש אותו, הוא רק מטעם, שמרגיש שמכאן הוא יכול למצוא הרגשה טובה, לכן הוא משמש אותו.

השאלה היא, אם השימוש הוא, בכדי שרוצה, שיהיה לאדם חשוב הרגשה טובה. ומה שהוא מרגיש הנאה, בזה שהוא משמש לו, הוא רק

תוצאה. אבל לא שכוונתו הוא על עצמו, אלא רק שיהיה לאדם חשוב הרגשה טובה. או באמת, הוא אין לו חשבון אם האדם חשוב, אלא כל החשבונות שלו הוא, עד כמה שהוא יכול לקבל מזה הנאה.

ואם אנו נשאל, מה נפקא מינה בזה, על איזה כוונה הוא עושה, התשובה היא, כי אנו צריכים לדעת, מהו הפירוש "כלי דהשפעה". אנו מוצאים ג' הבחנות במעשה דלהשפיע:

א) הוא עוסק בעניני השפעה לטובת הזולת, בין בגופו ובין בממונו, בכדי שיקבל עבור זה תמורה. היינו, שלא מספיק השימוש בעצמו, שהשימוש יתן לו הנאה. אלא שהוא רוצה, שתמורת זה יתנו לו דבר שני. למשל, הוא רוצה שתמורת עבודתו במעשה דלהשפיע, יתנו לו כבוד. ובעבור זה יש לו כח לעבוד. מה שאם כן אם אין לו הבטחון, שיקבל עבור זה כבוד, אז הוא לא היה עושה, מה שהוא עושה לטובת הזולת.

ב) הוא עוסק בדברים של השפעה לטובת הזולת, ואינו רוצה שיתנו לו איזו תמורה עבור עבודתו. היינו דבר אחר, היינו דבר שני. אלא שהוא מסתפק, בזה שהוא עשה מעשים של השפעה. ויש לו בטבע הנאה, מזה שעושה טובות לאחרים. וזהו כל הנאה שלו. ובודאי שזוהי מדרגה יותר גדולה מהראשונה, שמכאן אנו רואים, שהוא עושה מעשים, שכוונתו על מנת להשפיע לאחרים טובות. וזה אנו צריכים לכנות "**משפיע בעמ"נ להשפיע**".

אבל אם נעמיק קצת בהדבר, ונחקור, מהי באמת כוונתו, בזה שהוא משפיע לאחרים. אם הוא עושה את כל המעשים, הוא משום, שהוא רוצה להנות. שפירושו, אהבה עצמית, היות שמצד הטבע שלו הוא נהנה ממעשים של השפעה, או שכוונתו הוא, שיש לו הנאה מזה שיש לאחרים דברים טובים.

זאת אומרת, שהוא נהנה מזה, שיש לאחרים מצב רוח טוב. לכן הוא משתדל לעשות טובות לאחרים, בכדי שיהיה לאחרים מצב רוח טוב, שיהנו מהחיים שלהם. ואם במקרה הוא רואה, שיש איש אחר, אם הוא יעשה את המעשים, שרוצים לעשות עכשיו, למשל, לבני עירו, הוא יותר מוצלח ממנו, אז הוא מוותר על הנאה שלו, מזה שיש לו הנאה ממעשים של השפעה, ומשתדל שהשני יעשה את הדבר.

ואז בטח אם האיש הזה, מה שהוא עוסק במעשים של השפעה, ואינו רוצה שום תמורה עבור עבודתו, מכל מקום על זה שהאחר יעשה את המעשים לטובת בני עירו, אף על פי שהוא יודע, שהשני יותר מוכשר, מכל

מקום הוא לא יכול לוותר, על זה עוד לא יכולים לומר, שזה נקרא "משפיע בעמ"נ להשפיע". כי סוף כל סוף אהבה עצמית היא הקובעת אצלו.

ג) הוא שעובד **בעמ"נ שלא לקבל שום תמורה**. וגם אם הוא רואה, שיש איזה אדם, שהוא יותר מוכשר, הוא מוותר על הנאתו, מזה שהוא משפיע לאחרים, ודואג רק לטובת הזולת. זה נקרא "משפיע בעל מנת להשפיע".

אם כן, יש כאן בירור גדול, שצריכים לברר, מהי באמת כוונתו. אם הוא רוצה, שיהיה לעצמו מצב רוח טוב, לכן הוא משמש לו. או כוונתו הוא, שהוא רוצה, שיהיה מצב רוח טוב להאדם חשוב.

ובכדי להבין את ההבחנה הנ"ל, יכולים להבין את הדבר, על ידי ציור שהאדם יצייר לעצמו. היות שזהו אדם חשוב מאוד, ולכן הוא רוצה להנות לו, בכדי שיהיה לו מצב רוח טוב. לכן הוא רוצה לשמש אותו. אבל בזמן השרות שהוא עושה לו, הוא מרגיש בעצמו מצב רוח טוב ונעלה, ומרגיש את עצמו, שכל התענוגים, שהוא היה מרגיש בחיים שלו, הוא מרגיש עכשיו, שאין לו שום ערך ממה שהוא מרגיש עכשיו, מסיבת שהוא משמש אדם החשוב ביותר בעולם, ואין לו שום מילים, לתאר את קורת רוח שיש לו, מזה שהוא רוצה לעשות לאדם חשוב מצב רוח טוב.

ועכשיו הוא יכול לעשות בקורת על עצמו, מה כוונתו, בזה שהוא רוצה לעשות נחת רוח להאדם חשוב. אם הוא דואג לתועלת עצמו, זאת אומרת, מה שהוא רוצה להנות לו, הוא מטעם, שהוא ירגיש מצב רוח טוב. או שכל כוונתו הוא, שאדם חשוב, הוא להנות לו, שיהיה להאדם חשוב מצב רוח, שמסיבת גדלותו של האדם, מתעורר לו חשק גדול לשמש אותו.

לכן, הגם שבזמן שימושו, הוא מרגיש את התענוג הגדול, שיש בעת השימוש, מכל מקום, אם הוא יודע, שיש מישהו, אם הוא ישמש אותו, יהיה יותר נחת רוח להאדם חשוב, אז הוא מוותר על הנאת עצמו, מה שהוא יכול להרגיש בעת השימוש, ורוצה בלב שלם, שהשני יעשה את השרות הזאת, מסיבת שיהיה לו יותר נחת רוח, מכפי שהוא ישמש לו.

נמצא מזה, אם הוא מסכים לוותר על השרות שלו, אפילו שמרגיש עכשיו תענוג נפלא מהשרות שלו, מכל מקום, לטובת האדם חשוב, שיהיה לו יותר נחת רוח, הוא מוותר, משום שהוא לא חושב על עצמיותו, אלא הכל לטובת האדם חשוב.

וזה נקרא, שאין לו שום כוונה לתועלת עצמו, אלא הכל בעל מנת להשפיע, ואין לו שום חשבון עם עצמו. אז יש לו הבירור השלם, שלא יכול לרמות את עצמו. וזה נקרא "**השפעה גמורה**".

אבל צריכים לדעת, כי אין באפשרותו של האדם להגיע לזה בכוחות עצמו. אלא על זה אמרו "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ומבקש להמיתו, שנאמר, צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו. ואלמלא הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו. שנאמר, ה' לא יעזבנו בידו", (קידושין ל').

זאת אומרת, שהאדם צריך מקודם לראות, אם יש בידו כוחות להגיע, שיהיה באפשרותו לעשות מעשים בכוונה על מנת להשפיע נחת רוח להקב"ה. ואז כשכבר הגיע לידי הכרה, שאין באפשרותו בכוחות עצמו להגיע לזה, אז האדם מרכז את התורה ומצות שלו על נקודה אחת, שהוא "המאור שבה מחזירו למוטב", שזה יהיה לו כל השכר, מה שהוא רוצה מתורה ומצות, היינו השכר של היגיעה שלו יהיה, שהקב"ה יתן לו הכח הזה, הנקרא "כח השפעה".

היות שיש כלל "מי שנותן איזו יגיעה, היינו שמבטל המנוחה שלו, הוא מסיבת שרוצה משהו, שיודע, שבלי יגיעה לא יתנו לו, לכן הוא מוכרח להתייגע". ואי לזאת, האדם המתייגע לקיים תורה ומצות, בטח שיש לו איזה דבר, שחסר לו. ולכן הוא מתייגע בתו"מ, שעל ידי זה ישיג את מבוקשו.

ולפי זה צריך האדם לתת תשומת לב וקצת מחשבה, טרם שמתחיל עבודתו בעבודת ה', מה הוא רוצה. היינו, איזה שכר הוא רוצה תמורת עבודתו. או נגיד יותר פשוט, מהי הסיבה שמחייבו לעסוק בתורה ומצות. ואז, כשמתבונן בדבר זה, היינו לדעת מה חסר לו, שבשביל זה הוא צריך להתייגע, אז מתחיל האדם לחשוב הרבה מחשבות, עד שמאוד קשה לו לדעת, באמת מה הוא רוצה.

לכן יש הרבה אנשים, שבעת שמתחילים לחשוב, לשם איזו מטרה הם עובדים, אז הם לא יכולים לקבוע מטרה אמיתית, לכן הם אומרים "מה לנו להתעייף במחשבות של חקירה", ועובדים בלי שום מטרה, אלא שאומרים "אנו עובדים בשביל עולם הבא. ומה זה עולם הבא. מה לנו לחשוב על זה. רק נאמין שזהו דבר טוב, ודי לנו. מתי שנקבל את השכר של עולם הבא, אז נדע מהו זה. ולמה לנו לכנס בחקירות".

ורק יחידים ישנם, שאומרים, שיש ענין דביקות ה׳. ובכדי להגיע לדביקות ה׳, הוא צריך להגיע לידי השתוות הצורה, היינו ״מה הוא רחום, אף אתה רחום״. ואז הוא מתחיל להשתדל להגיע לידי השתוות הצורה, שהוא, שיהיו כל מעשיו בבחינת השפעה, שרק אז נעבר הצמצום וההסתר שיש בעולם, ממנו. ומתחיל להרגיש את הקדושה.

אבל בעת שמתחיל בעבודתו להגיע לידי מדרגת השפעה, אז הוא רואה, שהוא רחוק מאוד מזה. שאין לו רצון של מחשבה, דיבור, מעשה, שתהיה לו היכולת לכוון בעל מנת להשפיע. ולא יודע אז מה לעשות, שישיג כח ההשפעה. וכל פעם שמוסיף כוחות, הוא רואה, שכל ענין זה הוא ממנו והלאה. עד שבא לידי הכרה, שאין זה בגדר אנושי, שתהיה מציאות, שיוכל פעם להגיע לזה.

אז הוא בא לידי הכרה, שרק הקב״ה הוא יכול לעזור לו, כנ״ל. ורק אז הוא מבין, שהוא צריך לעסוק בתו״מ, כדי לקבל שכר. והשכר שלו הוא, שבשביל זה הוא מתייגע, הוא שהקב״ה יתן לו הכח של השפעה. ועל זה השכר הוא מקווה. כיון שהוא רוצה להגיע לדביקות השי״ת, שהוא בחינת השתוות הצורה, שהוא בחינת השפעה.

וזהו כל השכר שלו, מה שהוא מקווה, שעל ידי היגיעה שלו בתורה ומצות, הוא מקווה, שיתנו לו דבר, מה שהוא בעצמו לא יכול להשיג. אלא הוא צריך שהשני יתן לו. כדרך יגיעה הגשמית, היות שאין אדם יכול להשיג בעצמו כסף, לכן הוא נותן יגיעתו, ועבור זה יתנו לו כסף. כמו כן ברוחניות, מה שהוא לא יכול להשיג בכוחות עצמו, והוא צריך, שמי שהוא יתן לו, אז לזה אנו מכנים ״שכר״.

לכן כשהאדם רוצה להגיע לידי מידת השפעה, מטעם שהוא רוצה לבוא לידי דביקות ה׳ יתברך, ואי אפשר לו לבוא לידי מידה זו, אלא הוא צריך, שהבורא יתן לו את זה. וזה שהוא רוצה, שיתנו לו, זה נקרא ״שכר״.

ולכן, היות שיש כלל ״אם רוצים שכר, מוכרחים לתת עבודה ויגיעה״, לכן הוא מקיים תורה ומצות, בכדי שיתנו לו את השכר הזה, הנקרא ״כח השפעה״, היינו לצאת מאהבה עצמית ולקבל רצון, שיהיה לו כח לעסוק רק באהבת הזולת.

וזהו שאמרו ״לעולם יעסוק בתו״מ שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה באים לשמה, משום שהמאור שבה מחזירו למוטב״. היינו כנ״ל, שעל ידי היגיעה בתו״מ על מנת שיבוא לשמה, אז הוא יגיע לידי מדרגת לשמה, על

ידי שהוא התייגע את עצמו מקודם. לכן הוא זוכה, ל"המאור שבה, מחזירו למוטב". שזה נקרא, שמן השמים נתנו לו את הכח השפעה.

אבל יש לשאול, בשביל מה הוא צריך מקודם להתייגע את עצמו, ואח"כ נותנים לו את המאור התורה. ולמה לא נותנים לו תיכף את המאור התורה, ותיכף יחזיר אותו למוטב. ולמה להתייגע ולתת מרץ בחינם, וגם לאבד זמן בחינם. הלא היה יותר טוב, שיתנו לו את המאור תיכף בתחילת עבודתו. זאת אומרת, שתיכף יקבל את המאור, ותיכף יתחיל עבודתו בלשמה.

והענין הוא, ש"אין אור בלי כלי". ו"כלי" נקרא רצון. היינו שהאדם שיש לו חסרון, ומשתוקק למילוי חסרון, זה נקרא "כלי". ורק אז, כשיש לו כלי, היינו רצון לאיזה מילוי, אז שייך לומר, שנותנים לו מילוי, והוא שבע רצון בהמילוי שנתנו לו. כי לזה הוא היה משתוקק. ו"שכר" נקרא מילוי. שההשתוקקות מקבל, ועוד יותר מזה, שגודל חשיבות המילוי, תלוי במידת ההשתוקקות, ולפי ערך היסורים שהיה לו, באותו שיעור הוא נהנה מהמילוי.

אי לזאת, אי אפשר לתת להאדם מאור, שיחזיר אותו למוטב, בזמן שאין לו שום רצון לזה. כי ענין החזרתו למוטב פירושו, שהוא מאבד את הכח של אהבה עצמית, ומקבל כח של אהבת הזולת.

ואם האדם, אין לו שום רצון לצאת מאהבת עצמית, ואם אומרים לו "תעבוד עבודה ותמורת זה לא יהיה לך רצון לאהבה עצמית", לא נחשב זה לאדם לבחינת שכר. אלא להיפך, אדם חושב אז, תמורת זה שעבד אצל בעל הבית, ובמקום שהיה צריך לעשות לו טובה תמורת יגיעתו, אז נותן לו תמורת זה רעה גדולה. עד כדי כך, שכל אהבה עצמית הוא מפסיד ברגע אחד. ומי מסכים לדבר זה.

ולכן צריך האדם מקודם ללמוד שלא לשמה, שעל ידי זה יהיה לו סיוע מצד הגוף, כי האדם מוכן לוותר על תענוג קטן, בכדי לקבל תענוג גדול. ומצד הטבע אין אדם יכול לצייר לעצמו תענוג, אם לא שיהיה רק בנוי על יסוד של אהבה עצמית.

לכן אומרים לו, שע"י התעסקותו בתורה ומצות, הוא יקבל שכר. וזה לא שקר. שבודאי הוא יקבל שכר. היינו אומרים לו, שע"י יגיעתו בתורה ומצות, הוא יקבל שכר, זה אמת. כי בודאי יקבל שכר. אלא השכר ישתנה.

כי למשל, האבא אומר לילד שלו, אם תהיה ילד טוב, אני אקנה לך אוטו, מה שילדים קטנים משחקים בה, היינו אוטו של פלסטיק. ואח"כ

אבא נסע לחוץ לארץ, וחזר לאחר כמה שנים. הבן כבר נתבגר, ובא לאביו, ואומר לו "אבא, הלא אתה, מטרם שנסעת לחוץ לארץ, הבטחת לי אוטו - מוביל של פלסטיק". הלך אביו וקנה במקום זה מכונית טובה, שיכול לנסוע עמה למרחקים. ואז הבן כבר בר שכל, והוא מבין, שאין עכשיו הזמן מתאים למכונה של פלסטיק, אלא למכונה של אמת. האם זה נקרא, שאביו רימה אותו. בטח שלא. אלא הבן רואה עכשיו, שהוא, כשהיה ילד, לא היה יכול להבין אחרת, אלא דוקא בשכר של "מה בכך".

כמו כאן, כשמתחיל בשכר של "מה בכך", שזה נקרא "שלא לשמה", היינו שהוא מחכה שיתנו לו שכר של דבר, שאין לו ערך נגד השכר האמיתי, שהוא יקבל, היינו שיזכה לשמה, שזהו הכלי, שיכולים לקחת בתוכו הטוב והעונג, מה שהבורא רוצה לתת, שהם התענוגים האמיתיים.

נמצא, בזה שאומרים, שיעבוד שלא לשמה, היינו לקבל שכר, זהו אמת. היינו, שגם כשיכוון בעמ"נ להשפיע, גם כן יקבל שכר. אלא כל השקר הוא בזה, בהשכר בעצם. שהאדם, בזמן שנמצא בשלא לשמה, הוא חושב על שכר אחר שיתנו לו. שהכלי, שמקבל את זה, נקרא "אהבה עצמית".

מה שאם כן אחר כך, שהאדם גדל, הוא התחיל להבין, שעיקר הכלים שמקבלים שכר, הוא בכלים דהשפעה, שדוקא ע"י כלים אלו מקבלים את הטוב והעונג האמיתי. ואז הוא מרגיש את עצמו לאדם המאושר בעולם. מה שאם כן השכר, שהיה מצפה שיקבל, בזמן שהיה נמצא בשלא לשמה, שאז לא היה מסוגל לקבל, רק שכר המתאים לילד קטן.

נמצא לפי זה, כשמלמדים בשלא לשמה לקבל תענוג ושכר תמורת עבודתו, הוא לא נקרא "שקר", מטעם שהוא לא הפסיד שום דבר, במה שמחליפים לו את השכר קטן לשכר יותר גדול. אלא צריכים לפרש, ששלא לשמה, היינו השכר הזה, אין לו את השם האמיתי, כמו שהוא חושב, אלא שיש להשכר שם אחר, מכפי שהוא חשב. אבל שכר נשאר שכר. ולא מחליפין את השכר, אלא מחליפים את השם של השכר. היינו מ"שכר של שקר ומדומה" ל"שכר של אמת".

ומכל הנ"ל יוצא, ש**עיקר מה שהאדם צריך לקבל תמורת יגיעתו בתו"מ, הוא שהקב"ה יתן לו את הכלים דהשפעה,** מה שאין האדם עצמו יכול להשיג, מטעם שהם נגד הטבע. אלא זהו מתנה מן השמים. שזהו השכר שלו, שהיה תמיד מצפה לזה "מתי אני אהיה מסוגל לעשות נחת רוח להבורא יתברך". וכיון שהיה מצפה לשכר הזה, לכן זה נקרא "שכר שלו".

ולהבין את הנ״ל, צריכים לעיין ב״פתיחה כוללת לספר פנים מסבירות״ (אות ג׳, ד״ה ״ודע״) שכתוב שם ״שורש החושך הוא המסך שבכלי מלכות. ושורש השכר נשרש באור חוזר היוצא על ידי זווג דהכאה״.

הוא נותן שם שורש, למה שאנו רואים בעולם הזה. היינו, שכל מה שאנו רואים בעולם הזה, כל זה הוא ענפים הנמשכים מהשורשים, מהעולמות העליונים. ואומר שם ״שורש היגיעה, מה שהאדם מרגיש בעולם הזה, נמשך משורש המסך שבכלי מלכות״. שפירושו, שהכלי, שיש להנבראים, הוא הנקרא ״רצון לקבל הנאה״, שזה ברא הקב״ה, מטעם שרצונו להטיב לנבראיו. לכן ברא בהנבראים רצון לקבל הנאה. וזה מכונה ״מלכות״ בספירות העליונות.

ואח״כ, אנו לומדים, נעשה ענין של צמצום, שענינו הוא, שלא רוצה להיות מקבל, משום שהוא רוצה בהשתוות הצורה עם הבורא. לכן נעשה כלל בהקדושה, שלא מקבלים שום דבר מבלי שיכולים לכוון בעמ״נ להשפיע.

וזה ענין תיקון המסך. היות שמדברים באורות עליונים, לכן זה שלא רוצים לקבל אור, נקרא ״מסך״. בדומה לאדם, בזמן שאור השמש מאיר יותר מדי להבית, ואינו רוצה לקבל את אור השמש, אז נותן וילון או מסך, בכדי שהשמש לא תזרח לתוך הבית.

לכן כשמדברים באורות עליונים, וכשהמלכות, אף על פי שהיה לה רצון וחשק גדול לקבל אור התענוג, מכל מקום ויתרה על התענוג, שלא לקבל אותו, מסיבת שרוצה בהשתוות הצורה, זה נקרא ״יגיעה״. היינו שעושה דבר שלא לרצונה, היינו שמונע את עצמה מלקבל את התענוג.

וגם בעולם הגשמי, האדם, בזמן שהוא צריך לוותר על איזה תענוג, נקרא זה ״יגיעה״. למשל, האדם נהנה מהמנוחה, והוא לאיזו סיבה וצורך מוותר את המנוחה שלו, והולך לעשות משהו. זהו נקרא ״יגיעה״.

וכמו כן הוא מראה לנו, איך הענף הגשמי, כשמקבל שכר, איפה זה נשרש בהעולמות עליונים. הוא מראה לנו, ששורש השכר נמשך מאור חוזר, שהוא הרצון להשפיע, היוצא מהזווג דהכאה, שנעשה בין אור העליון לבין המסך והעוביות (עיין תע״ס חלק ד׳ דף רנ״ח, אות ח׳), שכתוב שם, ״שאור חוזר המלביש יוצא תולדה משני כוחות״. שענין זווג דהכאה ברוחניות הוא, אם שני דברים מנוגדים זה לזה, נבחן זה להכאה, שענינו הוא, מצד אחד הוא חושק מאוד להדבר, מטעם שהוא רואה, שמזה תהיה לו הנאה גדולה,

ומצד השני הוא מתגבר ולא מקבל את הדבר, מסיבת שהוא חושק להשתוות הצורה. היינו שיש כאן שתי תשוקות:

א) שמשתוקק לקבל הנאה,
ב) ומצד שני הוא משתוקק להשוואת הצורה.

ומב' אלה נולד דבר חדש, המכונה "אור חוזר המלביש", שעם כח הזה הוא יכול אח"כ לקבל את השפע העליון, משום שהאור חוזר הזה הוא הכלי המתאימה לקבל את השפע. דהיינו, שעם הכלי הזה יש לו כאן ב' דברים:

א) שהוא מקבל את התענוג, שיש בשפע העליון, שהיא באה ממחשבת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו,
ב) ויחד עם זה הוא נמצא את עצמו בהשתוות הצורה, שהוא בחינה ב', שיש לו בעת קבלת השפע.

הרי אנו רואים מכל הנ"ל, שכל השכר הוא רק אור חוזר, שהוא כח השפעה, שהתחתון מקבל מהעליון, שהוא מכנה אותו "אור חוזר", שפירושו, מה שהתחתון נותן להעליון. זאת אומרת, השפע שבא מהבורא נקרא "אור ישר". כמו שכתוב "והאלקים ברא את האדם ישר". היינו, כמו שאנו לומדים, שמחשבת הבריאה היתה להטיב לנבראיו. היינו, שהתחתונים יקבלו שפע. וזה נקרא "ישר".

אלא שהמקבלים את השפע רוצים בהשתוות הצורה. לכן יש לנו תיקון, המכונה "אור חוזר". היינו, שהמקבל את השפע לא מקבל זה מטעם שהוא רוצה להנות, אלא מטעם שהוא רוצה להשפיע להעליון. שפירושו, כמו שהעליון רוצה שהמקבל יהנה, כמו כן המקבל את השפע, כוונתו שהוא מחזיר הנאה להמשפיע, שהעליון יהנה מזה שנתמלא את מחשבתו. נמצא לפי זה, ש**עיקר השכר הוא האור חוזר, היינו הכח ההשפעה, מה שהתחתון מקבל מהעליון**.

אבל מכל מקום יש להבין, מדוע אנו אומרים, שהכלי, הנקרא "כח השפעה", זה הוא כל השכר. הלא שכר משמע דבר שמקבלים. כמו שאומרים "אני עובד בשביל לקבל שכר". כמו שאומרים, שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו, היינו, שיקבלו שכר. וכאן אנו אומרים, שהשכר נקרא "כח הנתינה". ומה אנו מבינים, שהשכר צריך להיות, שהאדם יזכה להשגת אלקות, ולרזי תורה, וכדומה. אלא מה הוא אומר, שהשכר הוא בזה, שאנו משיגים כח הנתינה, היינו כח השפעה. ואומר לנו עוד, שזה נמשך משורש העליון, שהוא הנקרא "אור חוזר".

הנה ידוע הכלל "יותר ממה שהעגל רוצה לינוק, הפרה רוצה להניק". אם כן, יוצא לפי זה, שהבורא רוצה לתת לנבראים, יותר משהנבראים רוצים לקבל. אלא מי מעכב. אלא שצריכים לזכור את ענין הצמצום, שהיה, שהוא, בכדי שיהיה להנבראים ענין של השתוות הצורה. שהוא תיקון, שלא יהיה ענין של נהמא דכסופא. שהוא נמשך משורש שלנו. היות שהבורא ענינו הוא להשפיע, ולא לקבל חס ושלום, שהוא לא בעל חסרון, שיהיה לו ענין של קבלה, לכן לפי הכלל שיש בטבע שלנו, שכל ענף רוצה להדמות לשורשו, לכן בזמן שהתחתון צריך לעשות איזו פעולה, שאין זה נמצא בהשורש, הוא מרגיש אי נעימות.

נמצא לפי זה, על שפע, שהוא אור ותענוג, על זה אין לאדם לעשות שום פעולה, שיקבל את זה, כנ"ל, כי יותר מה שהנברא רוצה לקבל, הבורא רוצה לתת לו. אלא כנ"ל, שאין להנברא כלי, שיוכל להנות מהתענוגים שיתנו לו, מסיבת הבושה, כנ"ל. נמצא, שכל השכר שלנו, הוא מה שחסר לנו, הוא הכלי, שנקרא "כח השפעה", שרק כלים חסר לנו ולא אורות. לכן יוצא מזה, שעיקר השכר הוא הכח השפעה.

אבל בכדי להשיג את הכלי הזה, שנקרא "רצון להשפיע", צריכים גם כן רצון. היינו, שנרגיש, שחסר לנו את הכלי הזה. לכן צריכים לעסוק בתורה ומצות שלא לשמה מקודם. וזוהי היגיעה שלנו. שאנו רואים, שכל מה שאנו עושים, הוא הכל לתועלת עצמית, ואין שום כוונה להשפיע.

ואז רואים, שחסר לנו כח השפעה. ואנו רוצים שכר תמורת עבודתנו, שהבורא יתן לנו את השכר הזה, שהוא הרצון להשפיע. וכשיהיה לנו את כח הזה, נוכל לקבל את הטוב והעונג, שזה נמצא מן המוכן, שאין אנו צריכים לתת על זה שום עבודה, כי זה נותן הבורא. רק תמיד שהאדם יעלה מדרגה לדרגה, הוא רק לרכוש כל פעם כח השפעה, ויותר לא חסר.

בבא קמא

פורענות הבאה לרשעים מתחלת מן הצדיקים ..... רנה (255)

פורענות הבאה לרשעים מתחלת מן הצדיקים

מאמר ט׳, תשמ״ט

חז״ל (בבא קמא ס׳) אמרו וזה לשונם ״אין פורענות באה לעולם, אלא בזמן שהרשעים בעולם.,, אלא מצדיקים תחלה״, עד כאן לשונם.

ויש להבין, מדוע מגיע פורענות לצדיקים, אם הפורענות צריכה לבוא לרשעים, מה הצדיקים אשמים בזה.

ובדרך עבודה יש לפרש מקודם, מה זה ״פורענות״ בעבודה, ומהו ״רשעים״ בעבודה, ומהו ״צדיקים״ בדרך עבודה. ובכדי להבין כל זה, צריכים לדעת מה זה ״עבודה״. וגם יש להבין בכלל, בשביל מה צריכים לעבוד. כלומר, מה אנו מרויחים, בזה שאנו צריכים לעבוד.

הלא מי ברא כל הדברים שישנם בעולם. הכל הבורא עשה. אם כן לאיזה צורך היה, בזה שברא בעולם הזה, שצריכים לעבוד על כל דבר, שאנו רוצים לרכוש, הן להשיג צרכים גשמיים, והן להשיג צרכים רוחניים.

ולהבין כל זה, צריכים קודם להבין, מהו ענין של כל הבריאה. כלומר, לאיזה צורך ברא הקב״ה את העולם. על זה באה התשובה, כמו שאמרו חז״ל ״להטיב לנבראיו״. ומסיבה זו ברא נבראים, והטביע בהם רצון וחשק לקבל הנאה ותענוג. וזה נקרא ״מטרת הבריאה״. והיות שזה אינו בהשתוות הצורה להבורא, משום זה ירגישו המקבלים בהטוב ועונג בחינת בושה.

לכן נעשה תיקון, הנקרא ״צמצום והסתר״, שלא יקבלו רק על הכוונה בעל מנת להשפיע. והיות שהכלי הזה, התחתון צריך לעשות, וזהו נגד הטבע, היות שהבורא ברא את הנבראים עם רצון לקבל הנאה ותענוג, לכן כל דבר שאינו מצד הטבע, זה קשה להאדם לעשות. וזה נקרא ״יגיעה״.

לפי זה יוצא, שענין היגיעה אין הכוונה שהאדם צריך להתייגע. אלא זה הוא תוצאה. היות שזהו נגד הטבע, לכן קשה לעשות את הפעולה הזו. וזהו

היגיעה. וזהו בין אדם למקום. וכמו כן אותו תיקון יש בין אדם לחבירו, בכדי שלא יהיה בושה. כי האדם מתבייש לאכול לחם חסד.

לכן ניתן ענין מקח וממכר, שהפועל נותן להבעל בית את העבודה, והוא נותן לו עבור העבודה כסף. וממילא אין כאן שום בושה. וגם כאן בין אדם לחבירו, אין רצונו של בעל בית שיתן לו יגיעה, אלא שיתן לו עבודה. הכוונה על התוצרת, שהוא ענין חליפין. הפועל נותן לבעל הבית תוצרת, ותמורת זה בעל הבית נותן לו כסף.

ובמוכר וקונה הדבר הוא להיפך. המוכר נותן לקונה תוצרת, והקונה נותן למוכר כסף. ולא חשוב איך שהוא, אלא שצריך להיות, ששניהם יתנו. אחרת, היינו אם אחד נותן והשני רק מקבל ולא נותן לו שום דבר חזרה, הרי יש כאן ענין שינוי צורה. ואז נמצא במקום הזה בחינת בושה אצל המקבל.

ובהאמור יוצא, שענין היגיעה, אין הכוונה על היגיעה. אלא הכוונה היא, היות שבכדי שלא יהיה בחינת בושה, לכן שניהם צריכים לתת. ובהיות מצד הטבע, האדם נברא רק לקבל, זהו היגיעה. אם כן **היגיעה היא רק תוצאה**, ולא זהו הכוונה, כלומר המטרה. נמצא, שלא היגיעה אנו צריכים, אלא השתוות הצורה אנו צריכים. והיגיעה נמשך מכח שאין לנו זה מצד הטבע.

ובהנ"ל נבין מהו "רשעים" ומהו "צדיקים". ומדוע "אין פורענות באה לעולם, אלא בזמן שהרשעים נמצאים בעולם". בעבודה נקרא "פורענות", שאין גילוי לטוב ועונג. כלומר, שלא יכול להתגלות להנבראים את רצונו להטיב לנבראיו, מסיבת שינוי צורה, כנ"ל, היות שכל זמן, שאין להאדם כלים דהשפעה, שזהו נקרא "השתוות הצורה", זוהי הסיבה המעכבת לרדת השפע להנבראים. נמצא, "רשע" נקרא מי שהוא מרוחק מה'. כלומר, בעבודה נקרא "רשע" מי שהוא בשינוי צורה מה', שהוא לא בבחינת "מה הוא רחום, אף אתה רחום".

נמצא, זה שהשפע עליון לא יכול לרדת לתחתונים, הוא מסיבת בחינת הרשעים, הנמצא באדם, כי בעבודה נבחן, שהאדם בעצמו נכלל מבחינת רשעים, שהם הניצוצי קבלה. וזהו הפירוש "אין פורענות, אלא בזמן שהרשעים בעולם". כלומר זה שהשפע אינו בא לעולם, זה נקרא "פורענות באה לעולם", הוא מסיבת הרצון לקבל שישנו באדם, הוא המעכב מהטוב ועונג.

ובזה יש לפרש כל ענין של הרשעים, מה שלא שומעים בקול ה'. שהוא צוה לנו ע"י משה רבינו עליו השלום, שאנו צריכים לשמוע בקול ה', אחרת

הוא מעניש אותנו. שעל זה יש לשאול, בשלמא מלך בשר ודם, שהוא דורש כבוד, יש להבין שהוא מעניש לכל מי שלא שומע בקולו. אבל לגבי הקב״ה, מדוע הוא מעניש על זה שלא שומעים בקולו. וכי לכבוד הוא צריך, בכדי לקבל כבוד מהנבראים. ואם לא מכבדים אותו, הוא נפגע מזה.

והרי זה דומה לאדם, שנכנס ללול של תרנגולים. והוא נותן להם פקודות, והם אינם שומעים בקולו. וכי שייך לומר, שהאדם נפגע מהם. וקל וחומר, הנבראים לגבי הבורא. איזה ערך יש לומר, שהבורא נפגע מהנבראים, שלא שומעים בקולו, ובשביל זה הוא שולח להם פורענות.

אלא אנו צריכים להאמין, שכל ענין נקימה ונטירה של הקב״ה אינו חס ושלום לתועלת הבורא, אלא לתועלת הנבראים. כלומר, שע״י העונשים שהם יקבלו, זה יביאו אותם לזכות להטוב ועונג, שזהו רצון הבורא, שהנבראים יקבלו ממנו.

זאת אומרת, שהיסורים מביאים את הנבראים, שיקבלו עליהם את ענין השפעה, שרק הם הכלים האמיתיים, המסוגלים לקבל את השפע העליון, מה שהבורא רוצה לתת להם. וזה שכתוב ״אין פורענות באה לעולם, אלא בזמן שהרשעים בעולם״. לכן הם מרגישים בחינת יסורים. כלומר, שכל מה שהם עושים בעבודה, הם מרגישים טעם מר, היות שאין להם כלים דהשפעה, שרק בהם מאירים את הטוב ועונג. נמצא, **הרשעים, שהם בחינת קבלה שבאדם, זהו המעכב מלקבל את הטוב.**

וזהו כמו שאמר הרמב״ן (מובא בתע״ס, חלק א׳, דף י״ד, אות א׳) וזה לשונו ״יש הפרש מן **אחד**, **ויחיד**, **ומיוחד**. פירוש, מתייחד לפעול בכח אחד, רצונו לומר, שפועל להטיב כראוי ליחודו. וכשהוא מתחלק לפעול פעולתו, דהיינו שפעולותיו משונות זו מזו, ונראה חס ושלום כפועל טוב ופועל רע, אז נקרא **יחיד**, מפני שלכל פעולותיו המשונות יש להן תוצאה יחידה, **להטיב**. ונמצא, שהוא יחיד בכל פעולה ופעולה״.

וזהו כמו שפרשנו, שענין ״פורענות באה״, אין כאן ענין של נקימה ונטירה מצד הבורא, על מה שלא שומעים בקולו. אלא זה שהוא רוצה, שכן ישמעו בקולו ולשמור את התו״מ, זהו לטובת הנבראים ולא לטובת הבורא. כי הוא חס ושלום אינו בעל חסרון, שהוא צריך משהו בשבילו.

אלא כל מה שהוא רוצה מהתחתונים, הוא, שיקבלו טוב ועונג בלי שום אי נעימות. אלא שהנאה תהיה בתכלית השלימות. מה שאם כן אם היתה

בחינת בושה בעת קבלת התענוג, אז אין שלימות בהתענוג. נמצא, שהפורענות, שהרשעים מרגישים, הוא לטובתם, שזה יגרום לתקן מעשיהם.

אולם יש לדעת, מהו ענין תיקון המעשים בדרך העבודה. זהו כנ"ל, שעל כל מעשה ומעשה, שעושים, צריכים לתת עליו כוונה. והכוונה היא, שרוצה עם המעשה הזה לעשות נחת רוח ליוצרו. וע"י זה הוא יגיע לדביקות ה'. ולא שעושה המעשה, שיהיה בזה הכוונה לתועלת עצמו. אלא כל דאגותיו יהיו איך לעשות נחת רוח להבורא.

ואלה אנשים שרוצים ללכת בדרך שיגיע לבחינת להשפיע, הם נקראים "צדיקים". כלומר, הגם שעוד לא הגיעו לדרגה זו, שתהיה כל כוונתם בעל מנת להשפיע, אבל הם רוצים להגיע לזה, המה נקראים "שהולכים בדרך צדיקים", זאת אומרת להגיע לדרגת "צדיק", כבר נקראים על שם סופו.

מה שאם כן אלו אנשים שעובדים בבחינת הכלל, כלומר שאין הם עוסקים על בחינת הכוונה, בכדי שיגיעו לדרגת צדיקים, מהם לא מדברים בבחינת עבודה של דרך האמת. אלא הם שייכים לבחינת עבודה על המעשים. וכוונתם בתו"מ, הוא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל, ש"מלמדין אותן בכדי לקבל שכר". רק אלו שכבר באו לידי הבנה, שצריכים לעבוד לשם שמים, אלו אנשים נקראים, שהולכים בעבודה להגיע לדרך האמת.

והגם שעוד לא הגיעו, להם אומר הרמב"ם ז"ל, ש"מגלין להם רז זה מעט מעט". ומהו הסוד, שאסור לגלות "לקטנים, ולנשים, ולכלל עמי הארץ". **הסוד הוא, שלא מספיק המעשה לבד, אלא שצריכה להיות גם כוונה,** שתהיה בעל מנת להשפיע ולא לקבל שכר. אלא כל הנאה שיש לו הוא בזה, שהוא יכול לשמש להבורא, וזה הוא השכר שלו, וזה שוה אצלו כמו שיש לו הון תועפות, לכן אין הם צריכים עוד משהו עבור עבודתם, אלא זה שהם משמשים את המלך, זהו כל הנאה שלהם, ולזה הם מצפים.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, אם הפורענות באה לעולם מחמת הרשעים, מדוע מתחלת הפורענות מן הצדיקים. והתשובה היא, **כי צדיקים נקראים בדרך העבודה, אלו אנשים, שרוצים ללכת בדרך האמת,** אף על פי שעדיין לא הגיעו, אלא שהולכים בקו הזה. לכן אנו צריכים לדעת, כי הפורענות הזו, הוא בזה שמרגישים טעם עפר בתו"מ. ובמקום שהיו צריכים להרגיש "כי הם חיינו ואורך ימינו" הם מרגישים טעם מר.

והם שואלים לעצמם, הלא מטרת בריאת העולם היתה בכדי להטיב לנבראיו. ואיפה זה. הלא אנו רואים את ההיפך. והלא אנחנו צריכים

להרגיש טעם מתיקות בעבודה, בזה שאנו משמשים להמלך, ולא לבקש שום תמורה. ואנו רואים, שהגוף מתנגד לזה. וזה גורם להם להבין, שכל החסרון הזה, הוא מטעם שהמלך הוא מלך שפל, ואין להמלך שום חשיבות.

כי אחרת הם היו צריכים להרגיש את חשיבות המלך ולהיבטל אליו. מטעם שאנו רואים, שיש בהטבע שלנו, שיש זכיה גדולה, שהקטן משמש להגדול. ועל זה אין לנו עבודה להיבטל נגד הגדול. ומדוע לגבי הבורא אין אנו רואים את זה. על זה אנו מוכרחים לומר, שהבורא, שהוא מלך של כל העולם, אין אנו מאמינים בגדלותו, אלא להיפך. וזה נקרא בזה"ק "שכינתא בגלותא" או "שכינתא בעפרא".

אם כן, מה חסר לנו, רק בחינת אמונה בה', שהוא מלך גדול וחשוב. נמצא, שדוקא אצל אלו אנשים, שהם נקראים "צדיקים", כלומר שרוצים להיות צדיקים ולעבוד את ה' בלי שום תמורה, הם רואים ומרגישים את הרע שבהם. כלומר, שהם מרגישים את הפורענות, שאין הם מסוגלים לקבל טוב ועונג, מסיבת הרשעים שבקרבם. פשוט שהם מרגישים, שהם רשעים, שחסר להם האמונה בה', שהוא מלך גדול וחשוב. ואין לך רשעים יותר גדולים מזה, שהם רואים פשוט, שחסר להם את האמונה בה'. נמצא, מתי מתגלים את הרשעים באדם, דוקא בזמן שהם רוצים להיות צדיקים.

ובזה יש לפרש מה שכתוב "ואינה מתחלת אלא מצדיקים **תחלה**". שפרושו "צדיקים תחלה", כלומר, שהפורענות מתחילה להיות ניכרת ונרגשת **מתחילה**, היינו מעת שמתחיל להיות עובר מבחינת עבודת הכלל לעבודת הפרט. ש"עבודת הפרט" נקרא "דרך צדיקים".

לכן חז"ל מרמזים לנו, שתיכף מתחילה, מעת שרוצה לעבוד בעל מנת להשפיע, אז ניכר אצל האדם הפורענות. שמרגיש, שהוא רחוק מבחינת אמונה בה'. וממילא הוא רחוק מלקבל את הטוב והעונג, מה שברצונו הוא להטיב לנבראיו. והאדם, במצבים האלו, הוא רואה אצלו בחינת ירידות ועליות. אם כן יהיה הפירוש "אלא מצדיקים תחלה", ש"תחלה", שמתחיל להכנס בדרך צדיקים, כנ"ל.

מה שאם כן אלו שעובדים בבחינת הכלל, אין הם מרגישים איך שהם מונחים תחת שליטת הרע, ואין הם רואים, שחסר להם אמונה בה'. אלא להיפך, הם יודעים, שיש להם שיעור כל כך גדול באמונה, עד שיכולים לתת לאחרים. ואומרים, עוד מוסר לאחרים, מדוע אין הם הולכים בדרך הישר, שיבינו, כי העיקר הוא רק רוחניות ולא גשמיות.

ואלה אנשים, שהם שומעים את דבריהם, הם חושבים, מה שהם אומרים להם מוסר, שצריכים לעשות הכל לשם שמים, בודאי הם יודעים, מהו הפירוש "לשם שמים", כי אחרת לא היו אומרים להם דברי מוסר. ובאמת הם לא יודעים אפילו מהו להשפיע. כי ענין להשפיע, שזהו נגד הטבע. ובזמן שהאדם רואה, איך שקשה לו להתגבר ולעסוק בעבודה דלהשפיע, איך הוא יכול להגיד להשני. כי רואה, שפשוט חסרה לו אמונה, שיאמין בה', שהוא מלך גדול, כנ"ל, כי מצד הטבע, יש בהטבע, שקטן יכול לשמש להגדול בלי שום תמורה.

מה שאם כן האנשים שהם בבחינת הכלל, כשאומרים שצריכים לעבוד לשם שמים, לא יודעים אפילו פירוש המלים, אלא כפי ששמעו אלו המלים בזמן החינוך, ולא הבינו מה ששמעו, הם ממשיכים עם המליצה הזו, כי אצלם הרע הוא רק בבחינת "כחוט השערה", כמו שאמרו חז"ל אצל יצר הרע "רשעים נדמה להם כחוט השערה, וצדיקים כהר גבוה".

והוא מטעם שיש תיקון, שהאדם לא יראה את הרע, יותר מכפי מה שהוא ראוי לתקן. לכן "רשעים" נקראים בעבודה אלו שאין להם צורך לעבוד לשם שמים, אלא שהם עוסקים בתו"מ לתועלת עצמם. לכן ניכר אצלם הרע, שהוא הרצון לקבל לעצמו, לרע. זה נקרא, שהיצר הרע הוא "כחוט השערה".

אלא "אצל צדיקים". כלומר, אלו אנשים, שרוצים ללכת בדרך של השפעה, ומתחילים לתקן את הרצון לקבל, הם רואים כל פעם, איך שמתראה אצלם את הרע בשיעור היותר גדול, עד שנעשה אצלם "כהר גבוה". לכן אין הם מסוגלים לומר מוסר לאחרים, היות שהם עסוקים לבקש אמונה בה' לצורך עצמם. ובזה מתפרש מה שאמרו חז"ל "אין פורענות באה, אלא בגלל רשעים. ואינה מתחלת, אלא מצדיקים תחלה"

סנהדרין

מהו, שהעולם נברא בשביל תורה ..... רסא (261)
מהו "התורה מתשת כוחו של אדם" בעבודה ..... רסו (266)

מהו, שהעולם נברא בשביל תורה

מאמר ג', תש"ן

הנה רש"י מביא דרשות חז"ל על "בראשית ברא", "בשביל התורה, שנקראת "ראשית דרכו". ובשביל ישראל, שנקראו "קדש ישראל ראשית תבואתה".

ויש להבין, מהו "בשביל התורה נברא העולם". כי תורה בפשטות הוא מצות המלך, שנתן פקודות לשמור אותם. וכי הפקודות של המלך הן בעלי חסרון, שהם רוצים, שיהיה מי שימלא אותם, וכי הם בעלי הרגשה.

אלא יכולים לומר, שהמלך רוצה שישמרו את פקודותיו. וזה שייך לומר במלך בשר ודם, שהוא רוצה לתת להם פקודות, ומזה הוא נהנה. אבל אין לומר דבר כזה על הבורא, שהוא רוצה שיתנו לו כבוד, ושישמרו מה שהוא מצוה עליהם.

וכמו כן יש להבין מה שאמרו חז"ל, שבשביל ישראל נברא העולם. היינו, משמע, לא בשביל תורה. אם כן יש להבין, האם יש לבריאת העולם ב' סיבות או שזוהי סיבה אחת, היינו ששניהם מראים על דבר אחד.

ידוע, שסיבת בריאת העולם היא מטעם רצונו להטיב לנבראיו. ובכדי להוציא לאור שלימות פעולותיו, היינו שלא יהיה ענין של בושה, נתקן צמצום והסתר, שלא יאיר הטוב והעונג, אלא בתנאי שתהיה להמקבל כוונה בעמ"נ להשפיע, אחרת יש הסתרת פנים של הקב"ה. ומסיבה זו ניתן לנו מצות אמונה, שהוא מנהיג את עולמו בבחינת טוב ומטיב, שעל ידי מצות האמונה בה', ושיקיימו את התו"מ על בסיס האמונה, אז יתוקן את ענין של בושה.

אולם מסיבת בריאת הנבראים, שנבראו ברצון לקבל לצורך עצמם, אין הנבראים יכולים לבוא לידי מדרגה, שיהיו כל מעשיהם לשם שמים ולא לתועלת עצמם. לכן זה גרם, שהרצון לקבל נקרא "רע". וההולך בדרך הרע

הזה, נקרא "רשע". והרצון לקבל לתועלת עצמו נקרא "יצר הרע", משום שכל מה שהוא מצייר להאדם לעשות, הוא שיעשה הכל רק בבחינת קבלה עצמית, זה גורם רע לאדם.

זאת אומרת, שזוהי כל הסיבה, שהאדם לא יכול להשיג את הטוב והעונג, מה שיש ברצון ה' לתת להנבראים. כי על בחינה זו, המכונה "רצון לקבל לעצמו", היה תיקון, מסיבת שהרצון לקבל הוא בחינת הפכי מהקב"ה, שרצונו הוא רק להשפיע, והרצון לקבל אינו מסוגל להיות משפיע.

ובכדי שתהיה השתוות הצורה, היינו שהאדם, בזמן שהוא מקבל, שתהיה לו יכולת לכוון, שהקבלה תהיה בעל מנת להשפיע, וזה כבר נקרא, שהוא משפיע. וזה נקרא "השתוות הצורה" או "דביקות". כי ברוחניות, השתוות נקרא "דביקות", הגם במעשה הוא מקבל. וזה נקרא "מקבל בעל מנת להשפיע".

אולם איך אפשר זה, שיהיה מציאות לבוא לידי השתוות הצורה. היות שהרצון לקבל הזה, הבורא ברא אותו, ואיך אפשר לבטל הטבע מה שהבורא ברא. על זה ניתן תיקון, שבאמת הטבע של הרצון לקבל אי אפשר לבטלו. אלא על זה מוסיפים עליו כוונה דלהשפיע. נמצא, שהרצון לקבל, היינו מה שהאדם רואה דבר, שיכול מזה להנות, נשאר. היינו, שגם אח"כ האדם נהנה, רק בכוונה אחרת. שזה נקרא "מקבל בעל מנת להשפיע".

אבל איך האדם יכול לעשות כוונה אחרת, מלהיות לקבל לתועלת עצמו, אלא לתועלת ה'. על זה אמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". היינו, שבסגולת התורה ומצות האדם יכול להגיע לידי השגת רצון להשפיע. ורק זאת העצה היחידה שהאדם יכול לזכות לכלים דהשפעה, שעל זה אמרו חז"ל "המאור שבה מחזירו למוטב".

נמצא, שעל ידי התורה האדם ישיג כלים דהשפעה. ואז יוכל לקבל את הטוב והעונג, מה שה' רוצה לתת להנבראים. ומבחינה זו התורה נקראת "**תרי"ג עיטין**", היינו תרי"ג עצות, שעל ידם האדם יזכה לכלים דהשפעה.

ואח"כ, היינו לאחר שיזכה על ידי התורה לכלים דהשפעה, אז הוא צריך לקבל את הטוב והעונג שיש במחשבת הבורא. והטוב והעונג הזה גם נקרא בחינת "תורה". כלומר, שאז התרי"ג עיטין נעשים ל**תרי"ג פקודין**. שפירושו, שבכל מצוה יש אור מיוחד.

וזה כמו שכתוב (הקדמת ספר הזהר, דף רמ"ב, אות א') וזה לשונו "ועל דרך זה יש בתורה ומצות בחינת **נעשה** ובחינת **נשמע**. כמו שאמרו חז"ל,

עושי דברו, לשמוע בקול דברו, ברישא עושי, והדר למשמע. וכשמקיימין תורה ומצות בבחינת עושי דברו, מטרם שזוכים לשמוע, נקראים המצות בשם **תרי"ג עיטין**. והן בחינת **אחור**. וכשזוכים לבחינת לשמוע בקול דברו, נעשים תרי"ג מצות בבחינות **פקודין.** והוא מלשון פקדון. כי יש תרי"ג מצות, אשר בכל מצוה מופקד אורה של מדרגה מיוחדת".

ובהאמור נוכל לפרש מה ששאלנו, מהו הפירוש, שבשביל התורה נברא העולם.

וכי התורה היא בעלת הרגשה, שתרגיש, שחסר לה מי שיקיים אותה. וכמו כן שאלנו, הלא במקום אחר אמרו חז"ל, שבשביל ישראל נברא העולם.

והענין הוא, ששניהם מרמזים על דבר אחד, היינו שסיבת בריאת העולם היתה מטעם שרצונו להטיב לנבראיו. ומובא (מדרש רבה, בראשית), שבשעה שהקב"ה רצה לברוא את אדם הראשון, אז המלאכים התנגדו לזה, שאמרו "מה אנוש, כי תפקדנו, הצרה הזאת למה לך". וה' השיב להם, שזה דומה למלך שיש לו מגדול מלא כל טוב, ואין לו אורחים.

נמצא, שבריאת האדם היתה מטעם להטיב לנבראיו. וזהו שאמרו, שבריאת העולם היתה בשביל ישראל, הנקראים "ראשית". אבל מה הוא הטוב והעונג שרצה לתת להם.

אז באו חז"ל ואמרו לנו, שהטוב ועונג זהו הוא התורה. כלומר, **שבריאת העולם היתה בכדי שישראל יקבלו ויהנו מהטוב והעונג שנמצא בתורה**.

נמצא, מה שאמרו "בשביל ישראל נברא העולם", ומה שאמרו "בשביל תורה נברא העולם", הוא אותו דבר. אלא כאן מדברים מהמקבלים, שהם ישראל, וכאן, מה שישראל מקבלים. כלומר, אחד מדבר מן הכלי, ואחד מדבר מן האור. אבל שניהם הם דבר אחד, אור וכלי.

אולם מה שאמרו "בשביל התורה נברא העולם", יש לפרש על ב' אופנים:

א) כנ"ל, שהתורה היא בחינת תרי"ג **עיטין**, היינו תרי"ג עצות איך להכניע את הרע, כמו שכתוב "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין". היינו שע"י התורה יתקנו את הרע, "כי המאור שבה יחזירו למוטב".

ועל דרך זה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (שבת, ל"ג) "אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתי", שפירשו "יומם ולילה" היינו התורה,

כמו שכתוב "והגית בו יומם ולילה". היינו אם לא התורה, לא היה קיום העולם.

ויש לפרש, שעל ידי התורה, שהמאור שבה מחזירו למוטב, העולם יכול להתקיים. כלומר, יהיה אפשרות לקבל את הטוב ועונג, מסיבת שהתורה יתקן את הרע שבהנבראים, ויהיה להם בחינת השתוות הצורה כנ"ל, שעל ידי זה יתוקן הפגם של הבושה.

ומובן מאליו, שאם לא היתה התורה מחזירה למוטב, אז לא היה שום מציאות, שיקבלו את הטוב ועונג. נמצא, "חוקת שמים וארץ לא שמתי", אז היה הכל ללא תועלת.

נמצא, ש"התורה" נקראת כאן רק בחינת עיטין כנ"ל, היינו, עצות איך לקבל את הטוב.

ב) כנ"ל, שהתורה היא בחינת תרי"ג **פקודין**, שהם בחינת שמות הקדושים. היינו כנ"ל בהקדמת הזהר (דף רמ"ב), "שבכל מצוה מופקד אורה של מדרגה מיוחדת, שהיא כנגד אבר מיוחד בתרי"ג אברים וגידים של הנשמה ושל הגוף. ונמצא, בעשית המצוה, הוא ממשיך לאבר שכנגדה בנשמתו וגופו, את מדרגת האור, השייך לאותו אבר וגיד. והוא בחינת הפנים של המצות, שנקרא אז בם פקודין".

ובהאמור יש לפרש, זה שאמרו חז"ל "העולם נברא בשביל התורה", היינו זה שאומרים, שסיבת בריאת העולמות היתה מטעם להטיב לנבראיו. הטוב והעונג הזה הוא נמצא בהתורה, הנקראת "שמותיו של הקב"ה". שהשם הכללי של הבורא הוא "טוב ומטיב".

כי השמות שנותנים להבורא, הם רק מבחינת "ממעשיך הכרנוך". לכן, היות שהשיגו מהבורא טוב ועונג לעצמם ולכל העולם, לכן נתנו לו את השם "טוב ומטיב". כמו שאמרו חז"ל "טוב לדידיה ומטיב לאחרינא", שפירושו, שהשיגו, שהם קבלו טוב מהבורא. וגם השיגו, שהבורא מטיב לאחרים גם כן.

אבל מהבורא עצמו אי אפשר לדבר ממנו, כמו שכתוב בזה"ק "לית מחשבה תפיסה ביה כלל". ופירושו "מהבורא בעצמו אי אפשר לדבר", כי אין לנו בהבורא שום השגה. נמצא לפי זה, שמה שאמרו חז"ל, שהעולם נברא בשביל התורה, ומה שאמרו חז"ל, שהעולם נברא בשביל ישראל, הוא דבר אחד. אלא הבדל הוא בין האור ובין הכלי. האור נקרא "תורה". והכלי לקבלת האור נקרא "ישראל".

וענין זה מבואר בספר "פרי חכם" (חלק ב', דף ס"ד), שמפרש שם ענין "אורייתא, וישראל, וקוב"ה חד הוא". וזה לשונו "והנך רואה, שסוד תר"ך שמות הנ"ל של תרי"ג מצות דאורייתא וז' מצות דרבנן, הם בעצם ה' בחינות של הנשמה, דהיינו נרנח"י. כי הכלים של הנרנח"י הם מתר"ך מצות הנ"ל. והאורות דנרנח"י הם עצם אור תורה, שבכל מצוה ומצוה. נמצא, שהתורה והנשמה הם אחד. אבל קוב"ה הוא סוד אור אין סוף, המלובש באור תורה, בתר"ך מצות הנ"ל".

נמצא, **שבחינת "ישראל" ו"תורה" הם דבר אחד. אלא שההבחן הוא במה שמדברים, או מהאור או מהכלי.**

אולם סדר העבודה הוא, היות שאנו נולדנו כבר לאחר חטא דעץ הדעת, לכן אנחנו כבר משוקעים בהרצון לקבל לתועלת עצמו, שעל זה היה צמצום והסתר. לכן סדר עבודה שלנו מתחיל בבחינת "עבודה של שלא לשמה". היינו, כשאנו מתחילים לקיים תו"מ, אנו צריכים להאמין אפילו על שלא לשמה. כי בלי אמונה, אפילו שלא לשמה, לא יכולים לעשות.

ובכל מקום, שהעבודה היא על בסיס אמונה, כבר עבודה זו קשה. כלומר, שרק במקום שהשכר והעונש מגולים, אז העבודה נקראת "בתוך הדעת", היות שרואים תיכף את התוצאות.

מה שאם כן בזמן שהשכר ועונש מכוסים, ורק צריכים להאמין בשכר ועונש, אז אפילו שלא לשמה הוא יגיעה גדולה. אולם זה עוד לא נורא, מטעם שהוא לא נגד הטבע של הרצון לקבל לעצמו. מה שאם כן אם רוצים להגיע לדביקות, הנקרא "בעמ"נ להשפיע", אז מתחיל הגוף להתנגד בכל כוחו, ובלי עזרה מלמעלה אי אפשר לצאת משליטת הרצון לקבל.

ועל זה אמרו "אלמלא ה' עוזרו, אינו יכול לו". והעצה לזה היא תורה, כי "המאור שבה מחזירו למוטב". ואח"כ, שכבר זכה האדם לכלים דהשפעה, הוא זוכה לבחינה הנקראת "שמותיו של הקב"ה". שהוא הטוב והעונג שהיה במחשבתו יתברך לתת להנבראים. שזה שאמרו, שסיבת בריאת העולמות היא להטיב לנבראיו.

מהו "התורה מתשת כוחו של אדם" בעבודה

מאמר כ"ט, תש"ן

חז"ל (סנהדרין, כ"ו ע"ב) אמרו "אמר רבי חנין, למה נקרא שמה של התורה תושיה, מפני שהיא מתשת כוחו של אדם". ויש להבין זה, הלא חז"ל אמרו (אבות, פרק שישי ז') "גדולה תורה, שהיא נותנת חיים לעושיה, שנאמר, כי חיים הם למוצאיהם, ולכל בשרו מרפא". וכמו כן אמרו (עירובין, נ"ד) "חש בראשו, יעסוק בתורה. חש בגרונו, יעסוק בתורה. חש במעיו, יעסוק בתורה. שנאמר, ולכל בשרו מרפא". אם כן זהו בסתירה להנ"ל.

ובכדי להבין זה, צריכים קודם להבין, מהו בחינת תורה. כלומר, לאיזו מטרה נתן לנו הקב"ה את התורה. הנה חז"ל אמרו (קידושין ל') "בראתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין". משמע מכאן, כאילו אם לא היה יצר הרע, לא היה בורא את התורה. כמו שכתוב "בראתי תורה תבלין". היתכן לומר כך, שהתורה נברא בשביל היצר הרע.

הנה בזהר (חלק א', הקדמת ספר הזהר, מראות הסולם, דף רמ"ב) אומר "המצות שבתורה נקראים בלשון הזהר בשם **פקודין**. ונקרא אמנם בשם תרי"ג **עיטין**. וההפרש ביניהם הוא, כי בכל דבר יש פנים ואחור. שבחינת **הכנה** אל הדבר נקרא בשם **אחור**. ובחינת **השגת** הדבר נקרא **פנים**. ועל דרך זה יש בתורה ומצות בחינת **נעשה** ובחינת **נשמע**. וכשמקיימין תורה ומצות בבחינת **עושי דברו**, מטרם שזוכים לשמוע בקול דברו, נקרא המצות בשם תרי"ג עיטין, והן בחינת אחור. וכשזוכים לבחינת **לשמוע בקול דברו**, נעשים תרי"ג המצות בבחינת פקודין, והוא מלשון פקדון. כי יש תרי"ג מצות, אשר בכל מצוה מופקד **אורה של מדרגה** מיוחדת, שהוא כנגד אבר מיוחד בתרי"ג אברים וגידים של הנשמה ושל הגוף".

ובהאמור משמע, שהתורה ומצות נבחנים בב' מדרגות:

א) בתור **עצה**, וזה שכתוב **תרי"ג עיטין**. כלומר, שע"י זה שיקיימו את תורה ומצות, יהיה להם כח לבטל את היצר הרע. ובזה יש לפרש מה שכתוב "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". היינו, שהתורה היא בחינת **תבלין ליצר הרע. זה נקרא בזהר "תרי"ג עיטין"**.

ב) **תורה** לשם תורה, שהם בחינת **תרי"ג פקודין**, שהתורה הזו היא בחינת **שמותיו של הקב"ה**. ובחינת תורה זו משיגים לאחר שתיקן את מעשיו, שיכול כבר לעבוד בעל מנת להשפיע ולא לתועלת עצמו.

אולם בזמן שמתחילים ללכת לזכות לכלים דהשפעה, ולזה אמרנו, שצריכים את התורה לבחינת עצות כנ"ל, המכונה "תרי"ג עיטין", בטח שיש עבודה לפני זה גם כן, שהיא בחינה הראשונה שמשם מתחילים להכנס לקיים תו"מ. וזה מכונה בשם "שלא לשמה". **זהו בחינה א'**.

ובחינה ב' היא, הזמן שרוצים ללכת לשמה. שבזמן הזה צריכים לעשות כל מה שיש בידו, בכדי להגיע לשמה. היינו, שיהא בידו כח להגיע, שיעשה את כל המעשים בעל מנת להשפיע.

ואח"כ **באים למצב הג'**, שאז זוכים לבחינת תורה, הנקרא "שמותיו של הקב"ה", הנקרא בזהר "תרי"ג פקודין", כנ"ל.

לכן כשמתחילים את קיום תו"מ בבחינה הא', היינו שלא לשמה, אלא בכדי לקבל שכר, כמו שכתוב בזהר (במאמר הפקודין, חלק א', הקדמת ספר הזהר, מראות הסולם, דף רמ"ב) "שתחילת עבודת האדם בתו"מ הוא מטעם שכר ועונש בעולם הזה, או בשכר ועונש בעולם הבא, נמצא, שבמצב הזה עוד אין הוא נצרך לתורה ומצות בתור עיטין. אלא לפי מה שהוא מאמין בשכר ועונש, אז השכר ועונש מחייבים אותו בקיום תו"מ".

ולא מטעם עצות כנ"ל "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". שהתורה היא עצה נגד יצר הרע שבאדם. והאדם רוצה לצאת משליטתו, היינו האדם רוצה לצאת מאהבה עצמית, ולעשות הכל לתועלת ה', ובגלל זה הוא מקיים תו"מ. אלא הרצון לקבל לעצמו הוא המחייבו לקיים תו"מ.

אם כן לפי זה, מהו הפירוש "מתוך שלא לשמה באים לשמה". הלא אין אנו רואים שום קשר בין זה שהאדם מקיים תו"מ בכדי לקבל שכר, שזה יתן לו קרש קפיצה לעבור משלא לשמה להגיע לשמה. וחז"ל אמרו "מפני המאור שבה מחזירו למוטב". כלומר, המאור שיש בתורה מאיר להאדם, שירגיש שאין הוא בחינת אדם, אלא הוא דומה לכל בעלי חי. וזהו כמו שכתוב (יבמות ס"א) "אתם קרויין אדם, ואין העכו"ם קרויין אדם".

ובזה יש לפרש מה ששאלנו, מהו הפירוש שאמרו "למה נקרא התורה **תושיה**, מפני שהיא **מתשת** כוחו של אדם. הלא אמרו להיפך "לכל בשרו מרפא".

הפירוש יהיה, שהאדם, בזמן שהוא לומד שלא לשמה, התורה הזו מביאה לו לידי הרגשה, שבחינת "אדם" שבו היא חלשה מאוד, היינו תש אצלו כוחו של "אדם", אלא כמו שאר בעלי חיים הוא דומה. אבל מהי הצורה שהאדם רואה, איך שבחינת אדם שבו היא חלשה מאוד.

הנה עיקר מה שאנו מבחינים בין אדם לבהמה, כידוע, שאין לה ענין הרגש הזולת, המכונה "רצון לקבל רק לצורך ותועלת עצמו". וזה מכונה גם כן בשם "רע". היינו, הרצון לקבל לעצמו נקרא "רע", משום שעליו היה הצמצום וההסתר, שלתוך הרצון לקבל הזה לא יוכל להגיע שום אור דקדושה.

והיות שהרצון לקבל הזה הוא כל המפריע, שלא יכולים לקבל את הטוב ועונג, שהיה ברצונו יתברך לתת להנבראים, לכן הוא מכונה בשם "רע", או בשם "יצר הרע". אולם זה קשה להבין, מדוע כשאדם מקיים תו"מ על הכוונה "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין", אם כן מדוע אם האדם כבר בא לידי הרגשה שיש לו רע, היינו שהיה לו טוב כבר בזמן עליה, ואח"כ קיבל ירידה, ומרגיש את הרע שבו, ולמה יש לו הרבה ירידות.

כי התורה היא התבלין של יצר הרע. אם כן מדוע לא רואים, שהיצר הרע אבד כוחו. אלא כל פעם מתגלה הרע מחדש. כי אנו רואים, בזמן שמתחילים ללכת בדרך להגיע לעשות את כל המעשים בעל מנת להשפיע, יש הרבה ירידות. היינו כל פעם מתחדש הרע עוד ביותר תקיפות, מבטרם שהתחיל בעבודה על הכוונה להגיע למצב, שכל מעשיו יהיו לשם שמים.

אלא הענין, שזה החלק של רצון לקבל לעצמו, שנקרא "רע", כבר נתבטל אצלו. אלא שיש עוד חלקים שהוא עוד לא ביטל על ידי המאור שבתורה. וזה יכולים להבין על דרך הציור. נגיד שבהרצון לקבל יש רצון לקבל מאה קילו תענוג. אולם על רצון של מאה קילו עדיין אין האדם מסוגל לבטל בפעם אחת. ואם האדם יראה את גודל הרע שיש בו, תיכף יברח מהמערכה. לכן זה הולך לפי סדר והדרגה.

כלומר, בתחילה האדם מרגיש, שהוא יכול לקבל מתענוגים הגשמיים קילו אחד תענוג. וכשמקבל עליה אז נתבטל אצלו את כח הרע. כלומר, הקילו תענוג שהיה מרגיש בדברים גשמיים, על זה הקילו הוא כבר יכול להתגבר. והיות שהוא צריך לקבל כח לבטל את כל המאה קילו תענוג שיש בגשמיות, אולם כנ"ל, שאינו יכול להתגבר תיכף על מאה קילו תענוג, לכן מוסיפים לו טעם בגשמיות, עוד קילו.

ממילא הוא מקבל ירידה, מטעם שהיה לו כח התגברות רק על קילו. וכשמוסיפים לו הרגשה של תענוג יותר גדול, לכן מזה הוא מקבל ירידה, היות שהוא נכנע תחת תענוג גדול. וכשהוא מתגבר, שזה נקרא "עליה",

נותנים לו להרגיש ג' קילו תענוג בגשמיות. עד שהוא גומר כל עניני התגברויות, שנוהג בעבודה דעל מנת להשפיע בהתענוגים הגשמיים.

נגיד שהוא כבר יכול להתגבר על כל התאוות גשמיות, שיעשה אותם בעל מנת להשפיע. ובטח על זה צריכים כל פעם לקבל עזרה מלמעלה, אחרת לא יכולים להתגבר, אפילו על תענוג קטן. כמו שכתוב "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, אלמלא אין הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו".

אולם האדם צריך תמיד לבקש עזרה. ואם יתגלה לו בהתחלה גודל התאוה בהרצון לקבל, תיכף יראה שזהו לא בשבילו העבודה הזאת. לכן מראים לו בהתחלה טעם קטן בתאוות גשמיות. אולם אח"כ, כשכבר קיבל כח התגברות על כל התאוות גשמיות, אז האדם זוכה לקבל תאוות רוחניות. ששם נוהג את הענין של מסכים, שהוא ענין התגברות על אור תענוג רוחני.

וגם שם הולך לפי סדר. היינו, מתחילים למשל, ממדרגה קטנה, היינו אור הנפש. וכשהוא כבר יכול לקבל זה בעל מנת להשפיע, נותנים לו אור הרוח, עד שזוכה לכל בחינת נרנח"י. כמו שכתוב בזה"ק "כד אתיליד, נותנים לו נפש. זכה יתיר, נותנים לו רוח".

וזה הוא כמו שאמרו חז"ל (סוכה נ"ב) "כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו". שענין "גדול" פירושו, שהוא כבר זכה לבחינת עליה ברוחניות, היינו שהוא כבר יכול להתגבר על שיעור מסויים של תענוג, ולקבל אותו בעל מנת להשפיע. ושוב נותנים לו תענוג, שעל שיעור תענוג במידה זו עוד לא היה בכוחו להתגבר.

וכשזוכה להתגבר על זה התענוג, ונעשה שוב גדול, היינו שבא לגדלות, הנקרא "עליה", שוב נותנים לו מדרגה יותר גבוהה. וכנגדה הוא אף פעם לא התגבר עליה. לכן הוא רואה, שעכשיו הוא יותר רע. היינו נגד מדרגה זו הוא לא יכול להתגבר. וגם עתה הולך אותו סדר, שהוא מבקש, שה' יתן לו כח מלמעלה, שיהיה בידו להתגבר גם על מידת רצון לקבל הגדול הזה. וזה נקרא, שהתחתון עולה לעליון לבקש כח המסך.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל "למה נקרא שמה "תושיה", מפני שמתשת כוחו של אדם". היינו כנ"ל, שכל פעם, לפי ערך גדלותו, הוא מקבל שיעור רע יותר גדול. כלומר, שכל שהתענוג גדול ביותר, יותר קשה להתגבר עליו. נמצא, שבחינת "אדם", הנקרא בחינת "משפיע". כידוע, שאדם גימטריא מ"ה, מ"ה נקרא ז"א, משפיע. ב"ן נקראת מלכות המקבלת. מ"ה

הוא בחינת זכר, אדם, משפיע. מה שאם כן "בהמה" גימטריא ב"ן, שהיא בחינת נקבה, היינו המקבל ואינה משפעת.

נמצא, שבבחינת הגדלות, שהוא האור היותר גדול, יותר קשה להתגבר. נמצא, שבחינת "אדם" נעשה כל פעם יותר חלש, מסיבת שכל פעם יש לו אור יותר גדול.

ובזה יש לפרש מה ששאלנו "חש בראשו יעסוק בתורה". ולפי שאאמו"ר זצ"ל אומר, יהיה הפירוש:

"חש בראשו", היינו המחשבות שלו אינן בסדר.

"חש במעיו", היינו כל מה שנכנס בתוך מעיו, הכל עבור הרצון לקבל שלו.

"יעסוק בתורה, שנאמר, לכל בשרו הוא מרפא". היינו שעל ידי התורה הוא זוכה לגדלות, מפני "המאור שבה מחזירו למוטב". והוא זוכה להיות גדול.

ואח"כ הוא זוכה למדרגה יותר גדולה, שעליה עוד לא היה לו כח להתגבר. והוא צריך לבקש מה', שיתן לו עזרה, שיהיה בידו כח גם להתגבר עליה. נמצא, שכל פעם יש לדבר מב' דברים הפוכים זה לזה. ויש תמיד להבחין בכל מדרגה שני צדדים:

א) שהתחתון עלה לגדלות, שנקרא "עליה" בדרגה. שקיבל הרגשה להחשיב מהי התקרבות לה', שמבין עתה, שאין לדאוג רק לתועלת ה', והוא בעצמו אינו עולה בשם. כלומר, בשביל עצמו אין הוא צריך לכלום, והוא יכול לוותר הן על גשמיות והן על רוחניות, מה שנוגע לתועלת עצמו הוא מוותר. וכל מעשיו שהוא עושה, יהיו רק לעשות נחת רוח ליוצרו. וזה נקרא, שהתורה היא נותנת חיים לכל. כמו שכתוב "גדולה תורה, שהיא נותנת חיים לעושיה, ולכל בשרו מרפא".

ב) "כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו". היינו לאחר כך, הוא מקבל תענוג יותר גדול. כלומר בזמן שעוד לא זכה לכלים דהשפעה, נמצא, שעדיין דבוק בתענוגים גשמיים. אז כל פעם הוא מקבל טעם יותר גדול בדברים גשמיים, בכדי שהוא צריך להתגבר על הרצון לקבל לעצמו, שלא מראים לאדם את טעם גודל התענוג שיש בגשמיות, מסיבת שלא יוכל להתגבר. אלא שיש שיעור מסוים, שכל אחד מרגיש בתענוגים גשמיים.

מה שאם כן כשאדם מתחיל ללכת בדרך להגיע לעשות הכל להשפיע ולא לתועלת עצמו, אז נותנים לו מלמעלה יותר טעם של מתיקות באהבה עצמית. נמצא, בזמן שהתחיל להכנס בגדלות העבודה, היינו שהוא רוצה

להיות בין העובדים בעל מנת להשפיע, אז כל פעם מוסיפים לו יותר טעם באהבה עצמית. וממילא הוא רואה כל פעם, שיש לו יותר רע.

ובהאמור אנו רואים, אפילו בזמן ההכנה, שהאדם רוצה להכנס בעבודה דעל מנת להשפיע, הגם שעוד לא זכה לזה, כבר מתחיל ענין של "כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו". היינו כנ"ל, שזה שהאדם רוצה לכנס בעבודה של גדולים, שעוסקים בעל מנת להשפיע, הוא מקבל הרבה פעמים עליות מבחינת "המאור שבה מחזירו למוטב". ואז הוא בחינת "גדול".

ואח"כ נותנים לו לטעום קצת יותר רע כנ"ל, בכדי שיבקש מה', שיתן לו עזרה. נמצא, שיש כאן להבחין ב' דברים כנ"ל:

א) שהתורה נותנת לו חיים ונעשה גדול,

ב) ואח"כ נותנים לו רע, כנ"ל ש"כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו".

נמצא אז, שהוא במצב, שעל ידי התורה שנעשה "גדול". הוא בא לידי ראיית האמת, שבחינת אדם שבו תש כוחה, והוא דומה לבהמה, מבחינת שהרצון לקבל לעצמו מתחזק אצלו כל פעם ופעם בשיעור יותר גדול, כפי שיעור הטוב שקיבל מהתורה, שהיא מחזירו למוטב. לכן יש לפרש "למה נקרא שמה של התורה "תושיה". שעל ידי התורה הוא רואה, שכוחו של "אדם" הוא חלש אצלו, רק כח "בהמית" שלו נעשה יותר חזקה.

ואותו דבר הוא גם ברוחניות. היינו לאחר שהאדם זכה לכלים דהשפעה, יש כל פעם התגברות על העביות שלו. וכל פעם הוא צריך לעלות להעליון שלו, ולבקש כח התגברות על הרצון לקבל, שהוא עתה בשיעור יותר גדול מכפי כח התגברות, שיש לו ממה שקיבל מקודם. היות שקיבל עתה עביות יותר גדול. לכן גם שם, היינו לאחר שכבר זכה לכלים דהשפעה, יש תמיד ללכת קדימה בכדי לתקן את הרצון לקבל, כל אחד לפי דרגה דיליה (שלו).

ובהאמור יוצא, שבזמן שהאדם רוצה להכנס בעבודה דלהשפיע, אז האדם רואה, שיש לו רק קצת רע. כלומר, שהאדם יודע מצד עצמו שיש לו קצת רע. נמצא, שהרע שיש לו בא לו מצד ידיעתו עצמו. לכן מבין האדם, שיש לו כח התגברותו מכוחו עצמו. אי לזאת כנ"ל "כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו".

נמצא, שמלמעלה נותנים לו **ידיעת הרע**. היינו, שהרע, שנתגלה לו עתה, הוא בא מלמעלה. אז האדם עומד וחושב, מאין בא לי הרע הזה, לאחר, לפי הכלל "המאור שבתורה מחזירו למוטב". והוא בתחילה כבר הרגיש קצת שקיבל עליה ברוחניות. אם כן מהי הסיבה, שיש לי עכשיו יותר רע.

והרע הזה שקיבל עתה, נבחן אצלו, שזה בא לו מלמעלה מהדעת. כלומר, שאין הדעת יכול להבין, איך הוא נפל למצב של שפלות, הנקרא "רע", היינו שקיבל עתה יחס משותף עם כל הדברים גשמיים. מה שמטרם שנכנס לעבודה דלהשפיע, היה כבר מרוחק מהם. ועתה קיבל התקרבות יותר לאהבה עצמית.

וזהו כמו שכתוב בספר "פנים מאירות" (דף ס"ח, דברי המתחיל "לתת") "ענין **שכר טוב לצדיקים** הוא השגתם בעצמם לאותם המדרגות, שעל ידי מעשיהם הטובים השיבו האורות לזו"ן העליונים. וענין **העונש של הרשעים** הוא סוד הכתוב **זה לעומת זה**. שבאותו השיעור שהאדם נדחה מהשגות אור הנצחי, ממש באותו השיעור נמצא הולך ויורד לתענוגי הקליפות המזוהמים, שנקראים "שאול ואבדון", מפני שנצמח בקרבו מין יחס להם, שיוכל לסובלם".

נמצא, שהרע, שמתגלה אצל האדם, לא מצד עצמו. אלא שהאדם רואה, כאילו הרע הזה בא לו למעלה מהדעת שלו. אז האדם רואה, שאין לו שום אפשרות שיוכל להתגבר על הרע הזה, שנתווסף לו עכשיו על ידי זה שנתן יגיעה ועבודה. ומה היתה התוצאה, שקיבל יותר רע. אם כן הוא שואל "ומה יהיה הסוף", היות שאין עבודה ויגיעה עוזרים, שתהיה יכולת לצאת משליטת הרע, שהיא ענין של אהבה עצמית.

והתשובה היא, **שהאדם צריך לידע, כמו שהרע בא לו מלמעלה, כן יציאתו מהרע גם כן יבוא לו עזרה מלמעלה**. וממילא אין להאדם להתפעל מזה, שהוא רואה, שאין לו שום אפשרות לצאת משליטת הרע בכוחות עצמו. אלא הוא צריך לדעת, כמו שהרע שבו שנתווסף לו כל פעם ופעם, לא היה בכוחות עצמו, היות שהוא לא נתן יגיעה, בכדי שישיג יותר רע, אלא שבא מלמעלה, שהוא למעלה מהדעת, שאין האדם מבין זה.

כמו כן האדם צריך להאמין, שגם לצאת מהרע, הוא גם כן יקבל כח מלמעלה. היינו, שכל הדברים הבאים מלמעלה מהדעת, כן הם מתבטלים למעלה מהדעת. שיכולים לומר, זה שהאדם נמצא בגלות תחת שליטת הדעת, זה לא בא לאדם מכוחות עצמו, אלא מלמעלה. כמו כן הגאולה, גם כן באה מלמעלה.

ובהאמור יוצא, בזמן שהאדם נכנס בעבודה דלהשפיע, והוא יודע, שיש לו קצת רע, היינו שעוד לא מוצא כל כך טעם גדול באהבה עצמית. אלא בזמן שהוא רוצה לבטל את האהבה עצמית שלו, ולעבוד בעל מנת להשפיע,

אז הוא מקבל מלמעלה יותר תשוקה לאהבה עצמית. כלומר, שמודיעים לו מה שהיה נסתר ממנו, את גודל השליטה, ואת כוחה, שיש באהבה עצמית.

ואז האדם רואה, איך שהוא ממש מקצה אל קצה מרוחק מה׳. שה׳ כולו להשפיע, והאדם כולו לקבל. ובזמן שה׳ עוזרו, אז האדם מרגיש את גדלותו של ה׳, איך שה׳ מטפל עמו, בכדי להוציאו משליטת הרע. וכל פעם שמתגלה אצל האדם יותר רע, היינו שהאדם יותר שפל, אז הוא רואה, שהקב״ה מטפל עם אדם היותר שפל.

וזה יש לפרש, מה שאמרו חז״ל, ״אמר רבי יוחנן, בכל מקום שאתה מוצא גדלותו של הקב״ה, שם אתה מוצא ענותנותו״. ויהיה הפירוש ״בכל מקום, שהאדם רואה את גדלות ה״״, אז האדם רואה, שהקב״ה הוא ענו, שמטפל עמו ביחידות בהשגחה פרטית. לכן שהבורא נעשה יותר גדול, אז האדם רואה, שהבורא יותר ענו.

מכות

מהו ההבדל בעבודת ה׳ בין כללי לפרטי ..... רעה (275)

מהו ההבדל בעבודת ה׳ בין כללי לפרטי

מאמר ל״ג, תשמ״ח

חז״ל (מכות כ״ד) אמרו וזה לשונם ״בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר, וצדיק באמונתו יחיה״. שהמשמעות היא, שזה שצריכים לקיים כל התורה ומצות, הוא בכדי להגיע להפרט הזה, שהוא **אמונה**. כלומר, מה שדורשים מהאדם, שהוא צריך להגיע לשלימותו, הוא צריך להגיע לאמונת ה׳. זאת אומרת, לאחר שהגיע לאמונה, הוא כבר אדם מושלם.

ויש להבין ענין זה. הלא יש ענין, שהאדם צריך לעבוד בתיקון הבריאה, מטעם שהיות שהאדם נברא בטבע של רצון לקבל לעצמו, שהוא בהפכיות הצורה להבורא, שהבורא הוא המשפיע, וע״י שינוי צורה, האדם נעשה נפרד מהבורא, אם כן מה מועיל שיש לו אמונה, אם עדיין הוא נמצא בפרודא מה׳. ואיך אמרו ״בא חבקוק והעמידן על אחת, וצדיק באמונתו יחיה״. שמשמע, שאם יש לו אמונה, כבר יש לו שלימות.

והתשובה היא, כי יש לדעת, שיש כאן ענין חשוב, שזהו עיקר גדול, שצריכים לתשומת לב יתירה, שנוכל לקבל זה, שזהו השער שע״י האדם יכול לזכות לבחינת אמונה שלימה. אחרת אין להאדם רק אמונה חלקית. כמו שכתוב בהקדמה לתע״ס (אות י״ד) וזה לשונו ״אלא שהיא אמונה חלקית, וכך אדם אחד מקצה לו מתוך שיעור אמונתו בה׳ רק שעה אחת מיומו, לעסוק בתורה ועבודה, השלישי אינו מזניח אפילו רגע אחד, שרק האחרון אמונתו שלימה״.

ובכדי שיזכה האדם לאמונה שלימה, מוכרח האדם מקודם לצאת מאהבה עצמית, אחרת הוא לא יכול לזכות לבחינת אמונה שלימה. אחרת לא נותנים לו מלמעלה האפשרות, שתהיה לו אמונה שלימה. אולם זהו לטובת האדם. וזהו כמו שכתוב בהסולם (הקדמת ספר הזהר דף קל״ח, ד״ה ״כי ...״) וזה לשונו ״כי חוק הוא זה, שלא יוכל הנברא לקבל רע מאתו

יתברך בגלוי, כי הוא פגם חס ושלום בכבודו יתברך, שהנברא ישיגו כפועל רעות, כי אין זה מתאים לפועל השלם. ועל כן, בעת שהאדם מרגיש רע, הנה באותו שיעור שורה עליו כפירה על השגחתו חס ושלום, ונעלם ממנו הפועל יתברך".

לכן מטרם שהאדם מסוגל לקבל מהבורא את הטוב והעונג, אינו יכול להגיע לבחינת אמונה. והתנאי שיש למלאות, בכדי שיתנו לו טוב ועונג, הוא כלים דהשפעה. מה שאם כן בכלים דקבלה היה תיקון, שלא לשמש עמהם, היות שעל ידם מתרחקים מהבורא, מסיבת שינוי צורה שיש ביניהם. נמצא, שלפני אמונה, האדם צריך לזכות לבחינת תיקון הכלים, המכונה "תיקון הבריאה".

וכמו שכתוב שם בהסולם וזה לשונו "ודע שזה כל ההפרש שיש בין עולם הזה, שמלפני התיקון, אל גמר התיקון. כי מטרם גמר התיקון נקראת המלכות בשם "אילנא טוב ורע" כנ"ל, שפירושו, כי המלכות היא סוד הנהגתו יתברך שבעולם הזה, וכל עוד שהמקבלים לא באו לידי השלמה, שיוכלו לקבל שלימות הטבתו, שחשב עלינו במחשבת הבריאה (כלומר שעדיין לא נתקנו הכלים דקבלה שלנו, שיהיו בעמ"נ להשפיע, אין הוא יכול לתת לנו את הטוב והעונג, מטעם שהכל ילך להקליפות), מוכרחה הנהגה להיות בדרך טוב ורע ושכר ועונש. כי כלי קבלה שלנו מלוכלכים עוד בקבלה עצמית, המצמצמת מאוד במידתה. וגם מפרידה אותנו מהבורא יתברך, והטבה שלימה, בשיעור הגדול שחשב עלינו איננה".

ובהאמור אנו רואים, שבאמת העיקר הוא הפרט הזה, שהיא אמונה. וזה ששאלנו, איך אנו יכולים לומר, שאמונה היא השלימות. הלא צריכים גם כן לתיקון הבריאה, המכונה "להשיג כלים דהשפעה". אחרת אין השפע יכול לבוא לתחתונים, מסיבת שינוי צורה. והתשובה היא, שבאופן כללי מוכרחים לקיים תו"מ, בכדי להגיע לכלים דהשפעה. וזהו כמו שאמרו חז"ל "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין, משום שהמאור שבה מחזירו למוטב".

נמצא, שבחינה א' בסדר העבודה היא להגיע שהרע, הנקרא "רצון לקבל לעצמו", יחזור למוטב, כלומר שיהיה לו כח להשתמש הכל בעל מנת להשפיע. אולם יש להבחין בזה, שצריכים בחינת תו"מ, להגיע לידי ידיעה, שהרצון לקבל נקרא "רע". ומטרם שהאדם בא לידי ידיעה זו, שהמקבל נקרא "רע", איך אפשר להחזירו למוטב. וזהו כמו שדברנו מזה במאמרים הקודמים, שחז"ל אמרו "למה נקראת התורה "תושיה", משום שמתשת

כוחו של אדם״. ושאלנו, הלא אמרו ״חש בראשו, יעסוק בתורה. חש במעיו, יעסוק בתורה. שנאמר, ולכל בשרו מרפא״ (עירובין נ״ד).

ולפי מה שאמר אאמו״ר זצ״ל, התורה נקראת ״סם״. כלומר, שלפעמים היא סמא דחיי (סם החיים) ולפעמים היא סמא דמותא (סם המוות). ואמר, שענין סם רפואה, הוא רפואה למי שהוא חולה. מה שאם כן אדם בריא, שיקח סמי רפואה, הוא יחלה. זאת אומרת, שהתורה, שבאה למי שיש לו חסרון, הוא יכול להתרפאות מהתורה. נמצא, לפי זה יש לפרש, **שקודם כל האדם צריך ללמוד תורה, בכדי שיראה שהוא חולה.**

לכן אמרו, התורה מתשת כוחו של אדם. פירוש, שע״י התורה הוא יכול להגיע ולראות, שבחינת אדם שבו, הוא חלש, שאין לו שום כח התגברות. ואז הוא רואה, שהוא חולה ברוחניות. וע״י התורה הוא בא לידי הכרת הרע, כמו שאומר הזה״ק על פסוק ״או הודע לו חטאתו״, שפירושו, שהתורה מודיעה לו, שהוא חטא. ואם אין התורה מודיעה לו, אין האדם יכול לדעת ולהרגיש, שהמקבל לעצמו נקרא ״רע״, מסיבת השינוי צורה שיש בינו לבין הבורא. כי הידיעה, ששינוי הצורה גורם פירוד, זה צריכים להודיע לו מלמעלה, ע״י התורה. לכן צריכים לומר, שהסדר הוא:

א) שמקיים תו״מ, בכדי להגיע להכרת הרע

ב) שמקיים תו״מ, משום ש״המאור שבה מחזירו למוטב״. שאז הזמן, שהוא מקבל מלמעלה כח, הנקרא ״רצון להשפיע״, שזהו בחינת השתוות הצורה.

ג) בחינת אמונה. שזהו הפירוש ״בא חבקוק והעמידן על אחת, וצדיק באמונתו יחיה״. נמצא, שכל מה שעוסקין בתו״מ באופן כללי, הוא להגיע להפרט הזה, שהוא אמונה, כנ״ל, שאז הוא יכול לקבל אמונה שלימה. נמצא, שכל עבודתו הוא אך להגיע לזה.

אולם לפני ג׳ בחינות הנ״ל, יש בחינה, הנוהגת באופן כללי אצל כלל ישראל. וזה ממש בחינה ראשונה, שמתחילים לחנך את האדם בתו״מ, שהוא, שכללות העולם צריכים לדעת, בשביל איזה צורך הם צריכים לשמור את התו״מ, והוא בכדי שיקבלו שכר. ואם חס ושלום לא יקיימו את התו״מ, הם יקבלו עונש. וזהו הסדר השוה לכל הנפש. וזהו כמו שאומר הרמב״ם וזה לשונו ״לפיכך כשמלמדין את הקטנים, ואת הנשים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן, ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט״ (רמב״ם הלכות תשובה פרק י).

ובהאמור יוצא, שהסדר של העבודה הוא:
א) כלל ישראל. מלמדין אותן לשמור תורה ומצות בכל פרטיה ודקדוקיה על הכוונה של אהבה עצמית. ואסור לגלות להם, שצריכים לעבוד לשמה, שהוא בעל מנת להשפיע, אלא שיעבדו ויתנו יגיעה הכל בעל מנת לקבל לתועלת עצמו.

ויש לדעת, שהעבודה לשם אהבה עצמית, דהיינו לזכות ע"י קיום תו"מ לבחינת עולם הבא, האדם הזה, אם יש לו מרץ אמיתי לעבוד לתועלת עצמו, הוא מוכן לעשות הכל. כלומר, עבודה שהיא למעלה מהדעת, כלומר שאין דעת האדם יכולה להבין זה, הוא מוכן לעשות, אם הוא בעל מרץ ורוצה לזכות לעולם הבא. כמו שכתוב (ראה, רביעי) "ושמר לך, ופן תדרוש לאלוהיהם, לאמור, איכה יעבדו הגוים האלה את אלוהיהם, ואעשה כן גם אני, לא תעשה כן, כי גם את בניהם ואת בנותיהם ישרפו באש, לאלוהיהם". ומביא רש"י דרשת חז"ל "גם לרבות את אבותיהם ואמותיהם. אמר רבי עקיבא, אני ראיתי נוכרי, שכפתו לאביו לפני כלבו ואכלו. ומפרש המחבר הספר "שפתי חכמים": "רוצה לומר העבודה זרה, ואכלו, רוצה לומר, ששרפו באש".

אולם צריכים לדעת, שהגם שהאדם מוכן לעבוד לתועלת עצמו, היינו שאם הוא מאמין, בזה שיבטיחו לו עולם הבא, לעשות עבודות הכי גדולות. אפילו שאומרים לשרוף את בניהם, ובנותיהם, ואת ההורים שלהם, יש בבעלי מרץ כח לעבודה זו, היות שזהו עדיין בתוך הכלי של אהבה עצמית. נמצא, שזה עוד לא נקרא "למעלה מהדעת". כלומר, שיכולים להבין זה בהטבע, שהאדם מוכן למען הרצון לקבל לעצמו לעשות הכל.

וכמו כן אנו מצינו, שבזמן חורבן בית המקדש, כמו שכתוב (איכה, ד', י') "נשים רחמניות בשלו ילדיהן, היו לברות למו". ומפרש האלשיך הקדוש "לברות למו", שרק הם בעצמם אכלו בשר בניהם. וזהו אמרו "למו", רק האמהות לבדן אכלו, ולא נתנו מזה לבניהם הנותרים, אף שהם היו גם כן רעבים".

זה מראה לנו, כשאין קדושה אלא חורבן הקדושה, שאז אינו שולט אלא הרצון לקבל לעצמם, מה האדם מסוגל לעשות לטובת אהבה עצמית, "נשים רחמניות בשלו ילדיהם". ויש לנו ב' דוגמאות:
א) בשביל רצון לקבל, תמורת שריפת ילדים והורים, עולם הבא, או בכדי לקבל עולם הזה, שמטעם זה "הנשים רחמניות בשלו ילדיהם". נמצא, בכדי למלאות את הרצון לקבל, שהאדם נולד בטבע הזה, הכל האדם מסוגל לעשות.

מה שאם כן כשמתחילים ללכת לעבוד בדרך הפרט, היינו לזכות לדביקות ה׳, שצריכים לצאת מאהבה עצמית, אין האדם מסוגל לעשות אפילו עבודה קטנה. זאת אומרת, שאם אומרים לאדם, עשה אותו דבר מה שאתה עושה, אלא תן על זה כוונה להשפיע לה׳, בלי שום תמורה, זה קשה מאוד לעשות, מטעם שזהו נגד הטבע, שנקרא ״רצון לקבל לעצמו״.

כלומר שאותה עשיה, היינו אותה היגיעה מעשית, שהאדם מתייגע ועושה, ולא צריך להוסיף שום יגיעה, רק לכוון שהוא עושה זה לתועלת ה׳, כבר אין לו כח. ונדמה בעיניו, כאילו הר גבוה עומד לעיניו, ואין בידו לזוז את ההר כמלוא נימא, ומרגיש עצמו כאילו כל העולם חרב בשבילו. והכל מסיבת שהוא נגד הטבע שלנו.

ובמצב הזה, האדם, כשרוצה להגיע להאמת, לעבודה בבחינת הפרט, כאן הוא המצב שמודיעים לו מלמעלה, איך שהוא נמצא במצב של שפלות. היות שהוא רואה, שאינו מסוגל לעשות משהו לתועלת ה׳. והמצב הזה נקרא ״הכרת הרע״. וזה נקרא ״**מצב הא׳** בעבודת הפרט״, שהוא הכרת הרע.

ואח״כ מתחיל **מצב הב׳**, שהוא צריך לקיים תו״מ, בכדי ש״המאור שבה מחזירו למוטב״, שעל ידי המאור יקבל כלים דהשפעה. שפירושו, שתהיה לו תשוקה להשפיע לה׳, ומזה הוא יהנה.

ולאח״כ הוא בא ל**מצב הג׳**, שהוא בחינת אמונה שלימה, כנ״ל ״שבא חבקוק והעמידן על אחת, צדיק באמונתו יחיה״. שזהו הפרט שאליו האדם צריך להגיע. ובזמן שתהיה לו אמונה, אז הוא זכה להטוב ועונג שבהשגחתו יתברך, בבחינת טוב ומטיב.

ועל מה שכתוב בהסולם ״כי חוק הוא זה, שלא יוכל הנברא לקבל רע מאתו יתברך בגלוי, כי הוא פגם חס ושלום בכבודו יתברך, שהנברא ישיגו כפועל רעות, ועל כן בעת שהאדם מרגיש רע, ונעלם ממנו הפועל יתברך״, אין לשאול, מה איכפת ליה להבורא שהאדם ירגיש אותו כפועל רע חס ושלום. האם הקב״ה מבקש כבוד מהנבראים, שיכבדו אותו לטובתו חס ושלום. הלא הוא לא נצרך לדברים מה ששייך לבשר ודם.

אלא זהו לטובת האדם. היות שענין פגם, שמדברים ברוחניות, למשל שעושה פגם בקדושה, שם כבר שורה בחינת ס״א בשורש נשמתו של האדם, שגרם את הפגם למעלה. זאת אומרת, אנחנו צריכים להאמין, ששמו של הקב״ה הוא ״טוב ומטיב״.

נמצא, בו בעת שהאדם מרגיש, שהמצב שבו הוא נמצא, הוא רע, איך יכול להצדיק את ההשגחה עליונה, ולומר, שהקב״ה מתנהג עמו בבחינת טוב ומטיב. נמצא, שהאדם מקבל את הפגם, מה שפגם בשם הקדוש, שהוא שם של טוב ומטיב. ובזמן שהאדם מקבל טוב מלמעלה, אז האדם הוא בשמחה, ויכול לומר בפה מלא ״ברוך שאמר והיה העולם״.

מה שאין כן בו בזמן שהאדם מרגיש עצמו ברע, אין הוא יכול לומר ״ברוך שאמר והיה העולם״. אלא האדם אומר, כמו שאמר איוב (איוב, ג׳) ״ויען איוב ויאמר, יאבד יום איולד בו, והלילה אמר הרה גבר, היום ההוא יהי חושך״. לכן זהו תיקון, שאין האדם מאמין אז, שה׳ סיבב לו כל הרעות, ממילא אין הוא מדבר רע על הבורא.

ומזה נמשך בגשמיות, שאנו רואים לפעמים אדם, שבנו עובד ומקבל משכורת שאינה מספיקה לו לפרנסו, הגם בזמן שנכנס לעבוד, עדיין היה רווק, היה אז משכורת טובה. מה שאין כן עכשיו, אין הוא יכול לפרנס עצמו במשכורת זו. והאב מדבר לבנו, היות שאתה רואה, שהבעל בית אינו מוסיף לך, לכן לך ומחפש לך מקום עבודה שנותנים יותר משכורת. והבן משיב לו, כאן אני כבר רגיל עם בעל הבית ועם הפועלים, לכן אינני יכול לעזוב את המקום הזה. מה עשה האב, הלך לבעל הבית, וסיפר לו את המצב של בנו. אמר לו הבעל הבית, אני לא יכול לתת לו יותר, אבל אני שולח אותו למקום, שכן יתנו לו יותר. אז האב ביקש ממנו, תגיד לבני, שאין לך עבודה בשבילו, אז הוא ילך למקום אחר. היות שאני דברתי עמו כמה פעמים, שיעזוב את מקום עבודה, שלא משלמים משכורת טובה, וילך למקום שכן משלמים משכורת יותר גבוהה, ואני אומר לך האמת, שהוא אמר לי, שהוא אוהב אותך ואת הפועלים שלך, לכן הוא לא רוצה לעזוב את המקום הזה. לכן אם אתה תפטר אותו, לא תהיה לו ברירה, אז הוא יהיה נאלץ ללכת למקום אחר. אבל אני מבקש ממך טובה, שאל תגיד לו, שאני הייתי אצלך, ובקשתי ממך, שאתה לא תיתן לו לעבוד אצלך. אחרת מה הוא יגיד, איך אבא יש לו לב אכזרי על בנו. זאת אומרת, שאין הוא יכול להבין, בזה שאני משתדל לפטר אותו מעבודה, שזהו לטובתו. כלומר בשעה שהוא ישמע מבעל הבית שלו, שאני בקשתי לפטר אותו, מה הוא יגיד, שה׳ יברך את אבא שלי, שהוא משתדל עבורי רק לטובתי, ובטח הוא יתרעם אז על אביו.

וכך הוא ברוחניות, שה׳ שולח להאדם מצב של ירידה. כלומר מהמצב שהיה מקבל פרנסה, הגם שאביו מבין, שאין זה פרנסה מספקת, אלא הוא מסוגל להרויח יותר, אולם הבן אינו מבין זה. לכן הקב״ה שולח לו ירידה,

הנקרא, שזרקו אותו מהעבודה. והוא ברוגז אז, מדוע ה׳ עשה לו רע. הלא הוא יודע, שהיה מקודם בזמן עליה ברוחניות, וה׳ זרק אותו, בטח שיהיה ברוגז על הקב״ה. וזה נקרא ״המהרהר אחר השכינה, עונשו גדול מאוד״. לכן כשיש תיקון, שאינו מוציא אז את הפועל רעות, וממילא אין לו על מי להתרעם. נמצא, זה שנאבד לו ״מי הוא הפועל על כל דברים האלה״ זהו לטובתו.

וזה לשונו שם ״אולם מי שכן מתאמץ, שלא להתפרד מאמונתו יתברך, אף על פי שטועם רע בהשגחה, יש לו שכר. ואם חס ושלום לא יעלה לו להתאמץ, יש לו עונש, כי נפרד מאמונתו יתברך. ונמצא, שאף על פי שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, כולם, מכל מקום נשאר זה נסתר ממרגישי טוב ורע״.

רואים אנו, שמי שיכול להתאמץ ולומר, שה׳ שולח לו את הרע, וזהו לטובתו, הוא נשאר באמונה, בשיעור שיכול לומר, שהמצב שבו הוא נמצא, הקב״ה שלח לו לטובתו. אם כן אין זה נקרא בשם ״פועל רעות״. ממילא הוא נשאר בהאמונה. מה שאם כן אם הוא לא יכול לומר, שהקב״ה שלח זה לטובתו, אלא שזהו לרעתו, אז המצב הזה נקרא, שהקב״ה ״פועל רעות״. לכן הוא מוכרח לאבד ממנו את הפועל. וזה נקרא, שנאבדת ממנו את בחינת האמונה, וזה נבחן לבחינת עונש.

ובהאמור יוצא, שלולי העליות וירידות, לא היה בידי האדם להרגיש, שהוא בעל חסרון, כלומר, **שלא היה מרגיש, שהוא זקוק לרחמי שמים, שאין זה בידי אדם, היינו בכוחות של אדם, לצאת מאהבה עצמית,** ושיהיה כל רצונו, לעשות נחת ליוצרו. אלא כל עשיותיו הם יכולים להיות רק לתועלת עצמו, ובתועלת עצמו יש כח לעשות מעשים, אשר האדם לא יכול לשער. או, כמו שהיה בזמן חורבן הבית, ש״נשים רחמניות בשלו ילדיהם״, אז כמו שאלו שהיו עובדות לאלוהיהם, שהיו שורפות את בניהם ובנותיהם.

אבל לעבוד לשם שמים, היינו שלא ירצו שום תמורה עבור עבודתם, אפילו סתם כוונה על מעשים של קבלה, אין האדם מסוגל לעשות. זאת אומרת, שאם האדם רוצה לאכל לשם שמים ולא לתועלת עצמו, הגם בחינת המעשה הוא קבלת הנאה, אבל זה שצריך לכוון, זה אינו בידו, ורק הקב״ה בלבדו הוא יכול לעזור על זה. וזהו ההבדל בין עבודה כללי, השייך להכלל, ולעבודה פרטי.

עבודה זרה

מהי ההכנה בערב שבת, בעבודה ..... רפג (283)
מהו "מי שלא טרח בערב שבת, מה יאכל בשבת" בעבודה ..... רצ (290)

מהי ההכנה בערב שבת, בעבודה

מאמר כ"ה, תשמ"ח

הנה חז"ל (מסכת עבודה זרה דף ב') מביא שם וזה לשונו "לעתיד לבוא מביא הקב"ה ספר תורה ומניח בחיקו, ואומר למי שעסק בה, יבוא וייטול שכרו. מיד מתקבצין ובאין עובדים כוכבים. אמר להם הקב"ה, במאי עסקתם. והקב"ה אמר להם, כל מה שעשיתם, לצורך עצמכם עשיתם. אמרו לפניו, רבונו של עולם, תנה לנו מראש ונעשנה. אמר להם הקב"ה, שוטים שבעולם, מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, ומי שלא טרח בערב שבת, מהיכן יאכל בשבת", עד כאן לשונו.

ועל דרך הפשט יש הרבה פשטים. אבל בדרך העבודה, מהי הטרחא בערב שבת, שיהיה לאכול מזה בערב שבת. שבת, אנו רואים, שנקרא "מתנה" ולא צדקה. כמו שאמרו חז"ל (ביצה ט"ז) וזה לשונם "לדעת כי אני השם מקדשכם. אמר לו הקב"ה למשה, משה, מתנה טובה יש לי בבית גנזי, ושבת שמה. ואני מבקש ליתנה לישראל. לך והודיע אותם".

והגמרא מביאה ראיה, מכאן, הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו. ויש להבין כאן ב' דברים:

א) מהו הטעם, שבמתנה צריך להודיעו. ומה שאם כן בצדקה למדנו להיפך, שצדקה צריכה להיות בצנעה, כמו שכתוב "מתן בסתר יכפה אף".

ב) מדוע נקרא שבת "מתנה". מה שאם כן אמונה נקראת "צדקה", כמו שכתוב "והאמין בה' ויחשבה לו לצדקה". ולא מתנה.

ויש להבין מה נקרא "מתנה" בדרך העבודה, ומה נקרא "צדקה" בדרך העבודה. אנו רואים, שסדר העולם הוא, שצדקה נותנין מטעם רחמנות, ולא מטעם אהבה, כמו שאמרו חז"ל (בבא בתרא ט') "אין בודקין למזונות". היות שצדקה לא נותנים מטעם אהבה, שאז יש לבדוק, אם באמת כדאי לתן לו צדקה או לא. כי צדקה, הרחמנות קובעת, אם כדאי לתת לו או לא.

והיות, מי שאומר, שאין לו מזונות, כלומר שאין לו במה להחיות את נפשו, זה גורם רחמנות. לכן אמרו שם "אין בודקין למזונות", לראות, אם הוא איש אמת או שהוא רמאי. שכך אמר שם "ורב יהודה אמר, בודקין לכסות ואין בודקין למזונות". ו"כסות" מפרש רש"י, "בא ערום, ואמר, כסוני". אז בודקין שלא יהיה רמאי. היות בכסות אין מתעוררת כל רחמנות, כי האדם יכול לחיות בלי כסות, אבל לא יכול להתקיים בלי מזונות.

מה שאם כן במתנה, נותנים דוקא למי שאוהבים. וגודל המתנה נמדדת בשיעור האהבה לאותו אדם, וגם במידת חשיבותו של האדם. כי מדרך העולם הוא, כי מי שרוצה לגלות לשני את מדת האהבה, הוא מתבטא זה בנתינת מתנה. ולפי ערך שוויה של המתנה, כך נראית את גודל האהבה.

אולם יש עוד ערך במתנה. אם השולח הוא אדם חשוב, שם לא יכולים למדוד את גודל אהבה בהמתנה, כי באדם חשוב, אפילו המתנה היא דבר קטן, הוא בעל ערך חשוב. כי באדם חשוב, נמדדת גדלות וחשיבות המתנה לפי גדלות וחשיבות הנותן.

ובהאמור נבין את ההבדל בין צדקה למתנה. כי בהמתנה, שהוא רוצה לגלות את האהבה, שיש לחבירו, או לרבו, או לההורים, או להבנים, וכדומה, אם הנותן מתנה לא מודיע לו שהוא נתן לו המתנה, איך יתגלה להמקבל מתנה, את האהבה שיש להנותן אליו. נמצא, שנתינת המתנה היתה לחינם בלי שום תועלת.

אולם יש עוד תנאי במתנה. שהדבר שהוא נותן, צריך להיות דבר של מותרות ולא של הכרחיות. כי מדרך העולם הוא, שאין אומרים, ששלחתי לעני הזה מתנה לחם ודגים על שבת. ולא אומרים, ששלחתי להחתן צדקה, שעון זהב. אלא מתנה היא דוקא דבר של מותרות. מה שאם כן צדקה, היא דבר הכרחי ולא מותרות.

נמצא, זה ששלח לו מותרות, אין להשני הכרחיות לזה, ובשביל מה הוא שולח לו, אלא מטעם לגלות לו את האהבה. נמצא, אם אינו מודיע לו, שהוא שלח לו, אם כן מה התועלת של המתנה. לכן אמרו חז"ל "הנותן מתנה לחבירו, צריך להודיעו".

ובהאמור "צריך להודיעו" לאו דווקא שהוא שלח לו את המתנה, אלא גם ערך שוויה של המתנה, כנ"ל, כי כפי ערך חשיבות המתנה, בשיעור זה מתגלה האהבה ביניהם. כי המקבל את המתנה, בשיעור שהוא מתפעל

מהמתנה, בשיעור הזה הוא נותן לו את התודה הנכונה, וע"י זה מתרקם קשר של אהבה ביניהם.

מה שאין כן בצדקה, שאין שם ענין של אהבה, כי צדקה הוא ענין של הנותן בלבד, ואין לו כל קשר עם המקבל. ושם להיפך, כי אם המקבל נותן תודה להנותן, כבר הנותן לא נותן בתור צדקה, אלא יש מקום להתאחז בהצדקה שלו, שהוא שלא לשמה, אלא שיקבל ממנו "תודה רבה". לכן מובן מאליו, שצדקה צריכה להיות מתן בסתר, היינו לשם צדקה לבד, ולא שהעני יחזיר לו איזו הנאה.

ובענין מתן בסתר במצות צדקה, יש להבחין ב' אופנים:

א) אחד הוא פשוט, היינו **המקבל את הצדקה לא ידע מי הוא הנותן**.

ב) גם הנותן לא ידע למי הוא נותן. **וזהו מתן בסתר, הן מצד הנותן והן מצד המקבל**.

ובהאמור נבין מהו ענין מתנה וצדקה בעבודה. כי ענין אמונה הוא בבחינת למעלה מהדעת. זה נבחן, שלא רואים, וזה נקרא "בסתר". ואמונה נקראת "צדקה", כנ"ל, מטעם שאין האדם הנותן צדקה, רוצה שהעני יתן לו איזו תמורה. כי האדם שאין לו שום דבר, שבשביל זה הוא עני, יכול ליתן תמורה להנותן צדקה. אלא יכול להיות, שהוא מחזיר לו "תודה רבה" על הצדקה. לכן אמרו, צדקה שהוא בסתר, נקראת "צדקה אמיתית", משום שאין העני יודע למי לתת "תודה רבה".

אי לזאת, המקבל על עצמו מלכות שמים, הנקרא "אמונה בה'", צריך להשתדל, שיהיה מתן בסתר, שהאדם לא יודע בשכל, הנקרא "שאינו רואה למי הוא עובד", אלא שהוא עובד למעלה מהדעת. אלא שכאן הוא ענין הפוך, כי אצל העני, כשמקבל צדקה, אין המקבל יודע מי שנתן לו הצדקה. אבל הנותן כן יודע.

אלא שיש גם אופן שני, שגם הנותן לא יודע למי הוא נותן. מה שאם כן כאן, אצל אמונה, שנקרא צדקה, כמו שכתוב "והאמין בה' ויחשבה לו לצדקה" (לך, חמישי), הוא ממש הפוך. היינו, מלכות שנקראת "עניה ודלה", כמו שכתוב בזה"ק, שמלכות נקראת "עניה ודלה דלית לה מגרמה ולא מידי, אלא מה דיהיב לה בעלה". פירוש, מלכות אין לה מעצמה כלום, אלא מה שנותן לה בעלה.

יוצא מצב, שהאדם הנותן צדקה לה', הנקרא "אמונה". שהנותן, היינו האדם, לא יודע למי הוא נותן. אבל ה' כן יודע מי הוא הנותן. כלומר, ממי

ה׳ מקבל את הצדקה. זאת אומרת, העני יודע. והנותן, היינו האדם, לא יודע למי הוא נותן. זה נקרא ״מלכות שמים״. ועל זה נאמר ״והאמין בה׳ ויחשבה לו לצדקה״. כלומר, שהאמונה מוכרחת להיות כדוגמת צדקה, שהוא, מתן בסתר. אחרת לא נקרא זה ״אמונה״ אלא ״ידיעה״, כלומר ידיעת השכל.

ובהאמור יש לפרש, מה שהמפורשים שואלים על הכתוב ״והאמין בה׳ ויחשבה לו לצדקה״. השאלה היא, אין אנו יודעים מי חשב למי. היות לפי הכלל שאנו לומדים, ״שהוא לבדו עושה ויעשה לכל המעשים״. אם כן נשאלת השאלה, מה האדם עושה עם הבחירה שלו. כי אם הבורא עשה הכל, איפה יש מקום לבחירה, שהיא עבודת האדם.

ואאמו״ר זצ״ל אמר בשם הבעש״ט ז״ל, שלפני המעשה אדם צריך לומר ״אם אין אני לי מי לי״. כי הכל תלוי בבחירת האדם. רק לאחר המעשה, הוא צריך לומר ״הכול הוא בהשגחת הבורא״. ואסור לומר ״כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה״. אלא, ואפילו אם הוא לא היה מתגבר, גם כן היה עושה את הדבר, מטעם שה׳ עשה זה, שזה מכונה, שהאדם צריך להאמין בהשגחה פרטית.

אם כן יש כאן להבחין באמונת ה׳, שנקראת ״צדקה״, ב׳ הבחנות:
א) שהאדם מתגבר ומקבל עליו עול מלכות שמים, ועושה צדקה לה׳, בזה שהוא מאמין בלמעלה מהדעת, הנקרא ״מתן בסתר״. ונקרא ״צדקה״, משום שלא רוצים שום תמורה מהעני, בזמן שנותנים לו צדקה, שהעני לא יודע מי נתן לו, שיהיה מקום לומר, שהנותן לעני צדקה יצפה לאיזו תמורה. כי הנותן לא יודע למי נתן. וכאן, באמונה, בזמן שהאדם מקבל מלכות שמים שלא עמ״נ לקבל פרס, הרי זה דומה לעני, כנ״ל. ולפי זה יהיה הפירוש ״שאברהם בזה שהאמין בה׳, הוא נתן צדקה לה׳״.
ב) יש להבחין, שה׳ עשה צדקה לאברהם. דהיינו כנ״ל, שלאחר המעשה דהתגברות, האדם צריך לומר, ש״ה׳ הוא עושה ויעשה לכל המעשים״. נמצא, שה׳ נתן לאברהם את כח ההתגברות למעלה מהדעת, שנקרא ״צדקה״. הצדקה הזו, שיהיה כח לאברהם ליתן את הצדקה, זה נקרא, שה׳ נתן את הצדקה לאברהם.

וזה שכתוב ״אין אנו יודעים מי חשב למי״, יהיה הפירוש, מלכתחילה חשב אברהם, בזה שהוא האמין, שהוא נותן צדקה לה׳. ואחר המעשה אמר, שה׳ חשב לתת את הכח האמונה, שיוכל להאמין בבחינת צדקה, ה׳ חשב לתת לו את הכח, לכן היה לו את הכח להאמין.

ובזה נבין, מדוע נקראת אמונה "צדקה", והצדקה נקראת על שניהם. ובהאמור יוצא, שפירושו של "מתנה" בעבודה, יהיה תורה. שנקרא "מתנה", כמו שכתוב "ממתנה נחליאל". וכמו כן שבת נקראת "מתנה", כנ"ל שהקב"ה אמר, מתנה טובה יש לי בבית גנזי, ושבת שמה, לך והודיע אותם.

ויש להבין, מדוע תורה נקרא "מתנה", וכמו כן שבת נקראת "מתנה". ידוע, שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו. ומטעם הדביקות נעשה צמצום, שאין הטוב ועונג מאיר, אלא לכלים שיש להם השתוות עם האור, כלומר שהכלים יהיו בעמ"נ להשפיע. וענין זה שנעשה, שצריכה להיות השתוות הצורה. ואם לא, נעשה המקבל מרוחק מהמשפיע. עד שהנבראים, שירדו לעולם הזה מסיבת השינוי צורה, הם נתרחקו מהשורש, ואינם מכירים את מקור מוצאם. כלומר, שהנבראים צריכים להאמין, שהם באים מהבורא. אבל ידיעה מאיפה באים, אין להם.

וזהו כמו שכתוב בספר "פתיחה לחוכמת הקבלה" (אות י) "והנך מוצא, איך שהנפש הזאת, שהוא אור החיים המלובש בהגוף, נמשכת יש מיש, ומעצמותו יתברך ממש. ובעוברה דרך ד' עולמות אבי"ע, כן היא הולכת ומתרחקת מאור פניו יתברך. עד שבאה בכלי המיוחד לה, הנקרא "גוף". ואז נבחן הכלי לגמר צורתו הרצוי. ואם אמנם גם האור שבה נתמעט מאוד, עד שאין ניכר בו עוד שורש מוצאו, עם כל זה על ידי העסק בתורה ומצות על מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, הוא הולך ומזכך את הכלי שלו, שנקרא "גוף", עד שראוי לקבל השפע".

נמצא, שע"י זה שיקיימו תו"מ בעמ"נ להשפיע, יקבלו כלים דהשפעה, ששם מקום שמוכשר לקבל את האור, המכונה "רצונו להטיב לנבראיו". וזה מכונה "מתנה". כלומר, **שאמונה נקראת, שהאדם נותן, בזה שהוא מתגבר על המחשבות שבגוף, ומאמין בה'.** לכן נקרא זה, שהאדם נותן, לכן אמונה נקראת "צדקה". מה שאם כן מתנה, שהאדם לוקח מה שהבורא נותן לו. וצדקה נראה ממש להיפך, שהאדם נותן צדקה לה', וה' הוא המקבל.

וכפי שהסברנו לעיל, שמתנה נקרא "מותרות". כלומר, שגם בלי מתנות האדם יכול לחיות. מה שאם כן "צדקה לעניים" פירושם דווקא ההכרחיות, היות שבלי מזונות אי אפשר לחיות. לכן, היות שאי אפשר להיות יהודי בלי אמונה, נמצא, **שאמונה נקראת "ההכרחיות"**. מה שאם כן בלי תורה אפשר להיות יהודי, רק נקרא "עם הארץ", כלומר שעוד לא זכה לבחינת תורה, הנקראת "שמותיו של הקב"ה", ששם מלובש את הטוב והעונג, הנקרא "רצונו להטיב לנבראיו". וכמו שכתוב "גם נפש בלי דעת לא טוב". וכמו

שאמרו חז"ל "אין טוב אלא תורה", וכמו שכתוב "כי לקח טוב נתתי לכם, תורתי אל תעזובו" (ברכות ה' ע"א). אמנם כבר נקרא "ישראל".

ובהאמור נבין, מדוע התורה נקראת "מתנה". היות שהבורא הוא הנותן, כמו שכתוב "כי לקח טוב נתתי לכם, תורתי אל תעזובו". ועוד, שהוא בבחינת מותרות, כלומר שיכול להיות יהודי גם בלי תורה, רק אם הוא זכה לבחינת אמונה, שהוא בחינת צדקה, שבלי אמונה אי אפשר להיות יהודי. לכן אמונה נקראת "צדקה" ותורה נקראת, אשר הבורא הוא הנותן מתנה. וכן שבת גם כן נקראת "מתנה", כמו שאמרו חז"ל "שבת היא דוגמא דעלמא דאתי" (זהר בראשית מ"ח). וכן אמרו "שבת ניתנה לישראל, לקדושה, לעונג, ולמנוחה, ולא לצער" (ת' וירא א').

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהי "ההכנה בערב שבת" בעבודה. היות שמדרך העולם הוא, שרק צדקה מבקשים. ואין בודקין למזונות, אלא כל הפושט יד, נותנים. לכן הסברנו, שאמונה שנקראת קבלת עול מלכות שמים, שכל הפושט יד, נותנים. כמו שכתוב (בתפלת נעילה) "אתה נותן יד לפושעים, וימינך פשוטה לקבל שבים". וזהו כנ"ל, מטעם שעל ההכרחיות אמרו חז"ל (סנהדרין ל"ז) "כל המקיים נפש אחת מישראל, כאילו קיים עולם מלא".

מה שאם כן מתנה. אין מדרך העולם לבקש מתנות. אלא את מי שאוהבים ורוצים לבטא את האהבה, שיהא מגולה אצל השני, איך שהוא אוהב אותו, לכן שולחים להשני מתנות. ועוד, ערך המתנה גם כן מתבטא בערך שיעור האהבה. כלומר, גודלה של המתנה היא כפי ערך גודלה של האהבה.

ומשום זה, בזמן שהאדם רוצה שחברו ישלח לו מתנות, הוא צריך להשתדל ולעשות מעשים, שימצאו חן בעיני חברו, שיאהב אותו. והאהבה עושה את שלו, וע"י זה הוא יקבל מתנות מחברו. אבל לבקש מתנה אינו מקובל.

ובזה נבין מה ששאלנו, מהי "הטרחא בערב שבת" בעבודה. הוא שהאדם יקבל על עצמו מלכות שמים. ועל מלכות שמים, המכונה "צדקה", את זה האדם צריך לבקש מה'. היות שהיה צמצום והסתר, שלא מרגישים את ה' בתוך הדעת, אלא שצריכים לקבל את האמונה למעלה מהדעת. והיות שהגוף לא מסכים, לדבר שאין הדעת מחייבו, ומשום זה האדם נמצא בגלות, בתוך האהבה עצמית, ואין להאדם מציאות להבין, שיוכל לצאת מהגלות הזו.

וזה נקרא "גלות מצרים". שעל זה נאמר "אנכי ה' אלקיך, אשר הוצאתיך מארץ מצרים". שרק הבורא בעצמו יכול לשנות את הטבע, להוציא את האדם מאהבה עצמית לאהבת ה'. ורק אז יכולים לקיים "ואהבת את ה' אלקיך".

והבקשה הזו, שהאדם מבקש, שיתן לו כח האמונה, נקראת "צדקה". וזהו כמו שאנו מתפללים (מובא בתפלה "כהיום..."), שאומרים במוסף דראש השנה אחרי "היום תאמצנו") "ונאמר, וצדקה תהיה לנו, כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' אלקינו, כאשר צוונו".

ועל "מצוה אחת" או על "מצוה זאת" אמר אאמו"ר זצ"ל, שהכונה היא על מצות האמונה. אם כן, לפי זה יהיה הפירוש, שאנו אומרים להבורא, אם יהיה לנו הכח לעשות את כל המצוה הזאת, שזה יהיה צדקה מאת ה', אם יתן לנו את כח האמונה למעלה מהדעת, המכונה "בחינת מעשה", משום שהוא בחינת למעלה מהדעת, לכן נקרא זה "מעשה".

ובהאמור נמצא, מה שהאדם צריך לעבוד ולתת טרחא בערב שבת, בכדי שיהיה לו מה לאכול בשבת, הפירוש הוא, שידוע מה שמקובל בעולם, שאין אדם נותן טרחא אלא להשיג דברים שמביאים לו הנאה ותענוג. לדוגמא, אנו רואים, שיש אנשים, שעובדים שתי משרות, או שעובדים שעות נוספות, ממה שהאדם מחויב לעבוד, לפי מה שקבעו בני המדינה כך וכך שעות וכך וכך ימים. וכל אחד לוקח שכרו לפי שיעור עבודתו, וכפי שיעור מומחיותו. ומכל מקום, יש מי שעובד יותר מהרגיל. בטח שבדעתו להגיע ע"י זה לחפץ, הנרצה לו. וזהו שכרו הנותן לו כח לעבודה.

כלומר, לפי מה שהוא מצפה לקבל שכר הגדול ביותר, זה נותן כח לעבודה. וחז"ל המשילוהו, לטרחא וסעודה. שהסעודה נקראת "שכר". לכן אמרו "מי שלא טרח בערב שבת", שהוא הזמן להכין צרכי הסעודה, ולא הכין צרכי הסעודה, "ממה יאכל". ובטח צרכי הסעודה הוא עבודה ויגיעה.

נמצא לפי זה, היות ששבת היא מתנה, המכונה "סעודה", ומדרך העולם, שמי שעושה סעודה, הוא מזמין רק את האוהבים שלו. נמצא, ש"צרכי סעודה" יהיה הפירוש, הכנה, שיזמינו להסעודה. כי מצד הקב"ה, אין האדם נותן להקב"ה שום עזרה בסעודה, **אלא מה שהאדם יכול להכין להסעודה, הוא שיזמינו אותו.** וזה הוא יכול לעשות דבר אחד, היינו שיעשה מעשים טובים, שימצא חן בעיני הקב"ה, שהקב"ה יאהב אותו.

וכמו שאנו אומרים "הבוחר בעמו ישראל באהבה". זאת אומרת, שהקב"ה בוחר בעמו ישראל. והשאלה היא, מהו ישראל. זהו, שקבל על עצמו אמונה, זה נקרא "ישראל", וכל ההכנה היא הטרחא להיות ישראל.

מהו "מי שלא טרח בערב שבת, מה יאכל בשבת" בעבודה

מאמר ז', תשמ"ט

חז"ל (עבודה זרה ג') אמרו שם וזה לשונם "אמרו לפניו, רבונו של עולם, תנה לנו מראש ונעשנה, (תנה לנו עכשיו התורה, ונקיימנה). אמר להן הקב"ה, שוטים שבעולם, מי שטרח בערב שבת, יאכל בשבת. מי שלא טרח בערב שבת, מהיכן יאכל בשבת", עד כאן לשונו. ויש להבין זה בדרך העבודה:

א) מהי "הטרחא בערב שבת",

ב) מה נקרא "שבת" בבחינת עבודה,

ג) ומדוע צריכים "טרחא", בכדי להשיג בחינת "שבת"

ידוע, ש"שבת" נקראת תכלית מעשה שמים וארץ. כלומר, התכלית של בריאת שמים וארץ היתה לצורך "שבת". זאת אומרת, **בחינת הגילוי של רצונו להטיב לנבראיו, בזמן שזה מתגלה לעיני כל**, אז נקרא **שבת**. היינו, ש"שבת מכל מלאכתו", היות שיש מלאכה גדולה, שיתגלה לעיני כל את הנהגתו יתברך בבחינת טוב ומטיב.

ואז אין כבר מלאכה לעבוד בבחינת יומין דחול. שענין עבודה הוא "לעשות מחול קודש". שענין קדושה, הוא בחינת קדש, שמפריש עצמו מכל כלי קבלה, ועושה כל מעשיו על הכוונה דלהשפיע. כמו שכתוב "קדושים תהיו, כי קדוש אני". שפירושו הוא, כמו שהבורא הוא המשפיע, כמו כן הנבראים צריכים להגיע להשתוות הצורה.

בגשמיות אנו רואים, שהאדם עובד רק בשביל פרנסה. ופרנסה נקראת מזונות שהגוף ניזון מהם. שפירושו, שהמזונות הוא, שנותן להגוף, הן חיי גשמיים, הנקרא אכילה, שתיה, וכדומה. והן מזונות רוחניים, הנקראים כבוד, השכלה, שליטה, ממשלה, וכדומה.

בכדי לקנות המזונות הללו, האדם מוכרח לתת יגיעה, אחרת הוא לא יקבל את זה. זאת אומרת, שהמזונות שהאדם משתוקק לקבל תמורת עבודתו, דומה לסעודה. והיגיעה, היא דומה להכנה להסעודה. זאת אומרת, מי שלא מוכשר לתת יגיעה, אינו מקבל לא מזונות גשמיים ולא מזונות נפשיים. כלומר, שמי שרוצה משהו, שיתנו לו, הנותן לא יתן, אם לא יתנו לו את התנאים, מה שהנותן דורש.

לכן בקדושה, שנקרא "בעל מנת להשפיע", והיות שהאדם נברא עם רצון לקבל לעצמו, והנותן דורש שיעבוד בשבילו, הנקרא "כל מעשיך יהיו לשם שמים". אחרת, אם הנותן יתן להמקבל על הכלים דאהבה עצמית, הכל ילך להס"א, שהיא עושקת השפע מהקדושה. כי קדושה נקרא, מה שהוא עושה לתועלת הבורא. ואם הכוונה לעצמו, שזה נקרא "שינוי צורה", הוא ההיפך מהקדושה.

אמנם היות שזהו נגד הטבע, הן בבחינת מוחא והן בבחינת ליבא, זה נקרא "יגיעה". וזהו ההכנה להסעודה. כלומר, זה שהאדם צריך לכוון לתועלת הבורא ולא לתועלת עצמו, בכדי להשיג הכלי הזה, הנקרא "עמ"נ להשפיע", זוהי עבודה ויגיעה גדולה. וזה הוא הנקרא "הכנה לסעודה", ש"הסעודה" נקראת בחינת "שבת".

ובהאמור יוצא, שהעבודה נקרא "זמן של חול". כלומר שצריכים לעבוד להוציא את החול שישנו בלבו של אדם, ולהכניס שם קדושה. ש"קדושה" נקראת, דביקות בה'. ו"חול" נקרא, פירוד מה'. כי כל העבודה היא לתת על הרצון לקבל כוונה בעל מנת להשפיע. שאז האדם מתדבק בה', כנ"ל "קדושים תהיו, כי קדוש אני ה'". ועל זה הוא משיג כלים, שהם מוכשרים לקבל את מה שהבורא רוצה לתת, את הטוב ועונג הנקרא "סעודה" כנ"ל. וזהו סעודת שבת. וזהו "מי שלא טרח בערב שבת, מה יאכל בשבת".

ואאמו"ר זצ"ל אמר משל, על ענין עבודה לטובת ה', ולא לעבוד בכדי להשיג תועלת עצמו, אלא שיהיה הכל לשם שמים, שאחרת ילך כל השפע לקליפות. וזה מובא בספר "פרי חכם" (חלק ב', דף פ"ט), וזה לשונו "מלך גדול, טוב ומטיב, כי לא נזקק לשום עבודה שיעבדוהו, אלא כל שאיפתו היתה להטיב עם בני מדינתו, נתן צו לכל בני המדינה כולם, וייחד מקום בהיכלו לכך.

והתנה בפירוש, שאסור לעבוד מחוץ למקום המיועד, והנה שכרם אתם במקום פעולתם, שהכין להם סעודות גדולות. ותחל העבודה סבורים היו,

שהמלך הכין משגיחים על אופן עבודתם, לדעת מי עובדו ומי לא עובדו. אמנם המלך הסתתר, ואין שום השגחה. ולא ידעו מהמצאה הנפלאה, אשר נתן מין אבק רע במעדנים ומגדנות. וכנגדו, נתן אבק מרפאה בבית של העבודה.

ובזה התבררה ההשגחה מעצמה. כי אוהביו שמרו מצות המלך בדקדוק, וגם דייקו לעבוד במקום המיועד לכך דוקא. וממילא שאבו לתוך גופם את אבק המרפאה. וגם כאשר הגיע זמן האכילה, טעמו את המגדנות, מעודם לא השיגו טעמים כאלו. ועל כן היו מהללים את המלך.

אבל השפלים, שאינם מבינים כלל בחינת מעלה במלך, שראוי משום זה לאהוב אותו, כיוון שראו, שאין השגחה, לא שמרו את מצות המלך כראוי, וכשהגיע זמן האכילה, כיון שטעמו את המגדנות, נתמלאו חיכם טעם מר, מחמת האבק הנ״ל, ויחרפו ויבזו את המלך״.

ובהאמור, שבכדי להרגיש את הטוב והעונג שיש בתו״מ, אי אפשר להרגיש מטעם צמצום ודין שנעשה. שאי אפשר להרגיש שום אור בכלים דקבלה, שבכלים דקבלה אין שם אלא חושך ומות, מסיבת השינוי צורה שיש בין האור והכלי. לכן, כשרוצים לטעום טעם בתו״מ עם הכלים דקבלה, אין שם שום טעם. ובכלים דקבלה יכולים להשיג רק טעם בתענוגים גשמיים, ששם כן מגולה טעם של מתיקות, בזמן שהאדם משיג את התענוגים הגשמיים.

והטעם הוא, שבכוונה תחילה נעשה כך, בכדי שיהא קיום הבריאה, שיהיה ממה להנות, עוד מטרם שהאדם משיג כלים דהשפעה, שהם נקראים ״כלים דיחוד עם ה׳״. היינו, שאין האדם נעשה מרוחק מה׳ בזמן קבלת התענוגים. ובכדי שיהיה להאדם ממה לקבל חיות ותענוג, לכן למדנו, שע״י שבירת הכלים מאיר הארה דקיק, שהיא הארה קטנה של קדושה, המאירה בתוך הקליפות, שמזה ניזונים כל התענוגים הגשמיים.

לכן בתענוגים גשמיים יכול האדם לקבל תענוג ומצב רוח מרומם. מה שאם כן להרגיש תענוג אמיתי, שהוא העיקר המכוון בהרצון דלהטיב לנבראיו, שורה שם האבקה של הסתר, והעלם, וחושך, ומרירות, שאין שם שום טעם בתו״מ. זאת אומרת, האבק המר היא בחינת ההעלם וההסתר, שיש שמה מכח תיקון הצמצום.

ואבק המרפא הוא נתן היגיעה בתורה ומצות. כלומר, שדוקא בהיגיעה בתו״מ מוצאים שם סם המרפא. ולמה דוקא בהיגיעה, ולא סתם שעוסקים

בתו״מ, לא מספיק לקבל את הסם המרפאה, שירפא האדם מהסם המר, שישנו בהסעודה.

ובכדי להבין זה, צריכים מקודם לדעת, מהו סם המרפא את האבק המר, שה׳ נתן בהסעודה. ומהו היגיעה בתו״מ, שעל ידי היגיעה דוקא יכולים למצוא מקום, להשיג את הסם המרפאה.

ידוע, עיקר היגיעה היא בזמן שעובדים נגד הדעת. כלומר, שאין האדם יודע בשביל מה הוא צריך לעבוד, והוא צריך לעבוד נגד הדעת. זהו קשה מאוד. וזה נקרא ״יגיעה בתו״מ״. אולם יש להבין, מדוע צריך האדם לעבוד בתו״מ נגד הדעת, שזה קשה מאוד, ולא כל אדם מסוגל לזה, ולמה לא יכולים לעבוד בתו״מ בתוך הדעת, שיהא דבר השוה לכל נפש.

והענין, כי צריכים לדעת, מהו הלמעלה מהדעת, הנקרא ״יגיעה״, שצריכים להתייגע בעסק תו״מ. אלא הענין הוא, היות שהאדם נברא ברצון לקבל לעצמו, והיות על הרצון לקבל הזה נעשה תיקון, בכדי שלא יהיה בחינת שינוי צורה בעת קבלת השפע, אלא שאפילו בזמן קבלת השפע יהיה בדביקות, הנקרא ״השתוות הצורה״, לכן נעשה צמצום והסתר.

זאת אומרת, בזמן שהאדם רוצה לקבל את הטוב ועונג בכלים דקבלה, אז הוא לא רואה שום אור, אלא רק חושך, הנקרא ״חלל פנוי מאור״. אלא האדם צריך להמציא לעצמו כלים דהשפעה, שהוא בחינת ״מה הוא רחום אף אתה רחום״.

ואיך משיגים הכלים האלו. הוא ע״י היגיעה בתו״מ. כלומר, שעוסקין בתורה ומצות, כדי להשיג הכלים דהשפעה. שפירושו, שאין האדם רוצה לקבל שום תמורה עבור עבודתו בתו״מ, אלא התמורה והשכר שלו יהיה, שיהיה לו כח לעשות הכל לתועלת ה׳ ולא לתועלת עצמו.

זאת אומרת, אם האדם מקיים תו״מ על מנת שיקבל תמורה, שישיג טוב ועונג לתועלת עצמו, זה נקרא ״המקיים תו״מ בתוך הדעת״. היינו, שעל זה הגוף לא מתנגד. כי בשיעור שהוא מאמין, שיקבל מזה הנאה לתועלת עצמו, זה נקרא ״בתוך הדעת״.

ועל בחינה זו אומר הרמב״ם ז״ל ״כשמלמדין את הקטנים, ואת הנשים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר. עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, מגלין להם רז זה מעט מעט״ (רמב״ם, הלכות תשובה. דף ס׳ ע״ב).

רואים אנו מדברי הרמב"ם, שיש ב' בחינות בקיום תו"מ:

א) לתועלת עצמו. שהוא לקבל שכר, ולא לעבוד למעלה מהדעת. כי בשיעור שהוא מאמין בשכר ועונש, כיון שהוא הכל לתועלת עצמו, עבודה זו נקראת "עבודת כלל עמי הארץ", שהוא בתוך הדעת. ובבחינת עבודה **אין זה נקרא יגיעה**. (אולם בבחינת הכלל גם זה נקרא יגיעה).

ב) היגיעה בתו"מ. כלומר, שעוסק בתו"מ שלא עמ"נ שיקבל עבור זה איזה שכר, אלא הוא עובד הכל לתועלת ה'. וזהו נגד הדעת. כי השכל מחייב, שהאדם עובד הוא בשביל תועלת עצמו. לכן כשהוא אומר, שהוא מקיים תו"מ, בכדי שע"י זה הוא יקבל כח לעבוד רק לתועלת ה', ולא לתועלת עצמו, אז הגוף מתחיל להתנגד בכל כוחו, וצועק, מה, השתגעת, אתה רוצה לבטל עצמך להבורא, תגיד אתה, מה יהיה לך מזה.

בחינה זו נקראת **יגיעה גדולה**, היות שהוא צריך להילחם עם הגוף שלו, בזמן שהצדק והשכל הישר הוא עם הגוף, היות שזהו הטבע שלו. נמצא, שזה נקרא יגיעה, משום שזהו למעלה מהדעת, כנ"ל, שאין הגוף מסכים לזה, לעבוד לתועלת ה'.

וזה נקרא, שהוא עוסק בתו"מ בבחינת היגיעה. כלומר, שע"י התעסקותו בתו"מ, הוא רוצה לזכות לבחינת להשפיע. שזה יכולים להשיג דוקא ע"י זה שלומד בבחינת יגיעה, כנ"ל, שהוא עוסק בתו"מ על הכוונה, מה שאמרו חז"ל "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין, כי המאור שבה מחזירו למוטב".

פירוש, היות שהוא רואה, שאין בידו אהבת ה', אלא אהבה עצמית, ולשם שמים אינו מסוגל לעשות שום תנועה קלה, מסיבת שהגוף מתנגד לזה, וכל פעם ופעם הוא מתגבר, ומכל מקום הוא לא מתקדם, אלא להיפך, אחרי כל היגיעה שנתן בהתגברות, הוא רואה, שהוא הולך אחורה ולא קדימה.

והיגיעה הזו גורמת לו מקום תפלה, שה' יעזור לו. נמצא לפי זה, **שכל פעם שהוא רואה, שהוא הולך אחורה, לעומת זה כל פעם הוא מתקדם בתפלה. כי לפי מה שהוא רואה, שהוא רחוק מהמטרה, יש לו מקום להתפלל יותר מעומק הלב, היות שהוא רואה את מקום הסכנה**.

זאת אומרת, שהוא מפחד, אולי יתגבר עליו הרע, ויתן להבין, שהוא יברח מהמערכה. כלומר, כי הגוף נותן לו להבין, שהעבודה הזו ניתנה לאנשים בעלי אופי חזק, ולא להכלל. והגם שעתה האדם קבל על עצמו

ללכת בדרך האמת, היינו לתועלת ה׳ ולא לתועלת עצמו, אבל היות שלא הולך לו, אלא הוא הולך אחורה, לכן הוא מפחד, שלא יתגבר עליו הרע, ושיתן לו להבין בתוך הדעת, שהצדק הוא עם הגוף, מטעם שהוא רואה את המציאות, שאין לו שום ספק, בזה שהגוף אומר לו, שזו עבודה בשביל יחידי סגולה.

לכן זה נותן לו להתפלל לה׳ בכל הלב, שיציל אותו מסכנה זו, שיהא מוכרח לברוח מהמערכה. לכן הוא אומר, ריבונו של עולם, תעזור לי עתה, כי עכשיו עדיין יש לי כח להתפלל אליך. אבל אני לא יכול לדעת, מה יהיה אח״כ. אולי לא יהיה אפילו מי שיבקש ממך עזרה.

לכן הוא אומר, ריבונו של עולם, עזור לי כל זמן שהנשמה עוד בקרבי, כי אני מפחד, אולי אחר כך אני אמות, ואני ארד למקום פירוד, שהוא יאוש, ואין שם אמונה בה׳ אפילו שיעור קטן, שיהיה לו מקום להתפלל לה׳. כי האדם הנופל למקום יאוש, כבר לא מבקש שום עזרה. כי כל זמן שיש להאדם בטחון, שיצא ממצבו, הוא עדיין עושה פעולות בבחינת ״כל אשר בידך ובכוחך לעשות, עשה״.

נמצא, שהיגיעה, בזה שרוצה לעבוד בבחינת השפעה, זה גורם לו יגיעה. וזה גורם לו תפלה, שה׳ יעזור לו, ולהאמין באמונת חכמים, מה שאמרו חז״ל ״הבא לטהר מסייעין אותו״.

נמצא, ש**הסם המרפא נמצא בהיגיעה**. כלומר, זה שמתייגע עצמו בתו״מ להגיע לשמה, ה״לשמה״ שהוא משיג, זה גורם לו אח״כ, שיהיה ביכולת להנות מהסעודה, הנקרא ״טוב ועונג״. היות שכבר יש לו הכלי דהשפעה, שהם מעבירים את ההעלם וההסתר, שרוכב על הסעודה. שההסתר הזה מרחק את כל מי שרוצה לטעום מהסעודה, ואומר על הסעודה, שיש לו טעם מר. ובזה יש לפרש מה שאמרו חז״ל, שהקב״ה אומר ״שוטים שבעולם, מי שטרח בערב שבת, הוא יאכל בשבת״.

ושאלנו, מהו בעבודה ״סעודת שבת״. יש לפרש, כמו שאמרו חז״ל, שהקב״ה אמר בעת בריאת אדם הראשון, למה הדבר דומה, למלך שיש לו מגדל מלא כל טוב ואין לו אורחים. שהסעודה נקראת ״מגדל מלא כל טוב״.

וזה נקרא ״סעודת שבת״. שפירוש, לאחר גמר העבודה, שהוא השגת כלים דהשפעה, שזהו כל היגיעה ביומין דחול, שחול נקרא ״ששת ימי המעשה״, שהוא ענין עשיית כלים מוכשרים, שתהיה להם היכולת לקבל הסעודה הכוללת לכלל ישראל, שזה יהיה בגמר התיקון, שזה נקרא בחז״ל

בחינת "ישראל", שדרשו, שבריאת העולם היתה בשביל ישראל, כמו שכתוב "בראשית ברא. ואין ראשית אלא ישראל", כמו שכתוב "ראשית ישראל". כלומר, שהמגדל מלא כל טוב הוא בשביל הכלל כולו.

ובאופן פרטי נוהג הסעודה בזמן שהאדם מתקן מעשיו ובא לבחינת "ישראל", הנקרא **ישר - אל**, שפירושו, שכל מעשיו הוא לשם שמים, הנקרא, **אל,** אז הוא זוכה לבחינת "הסעודה" באופן פרטי. ובגמר התיקון יהיה, שכל הפרטים יבואו עם כלים מוכשרים לקבל את הסעודה, כנ"ל, שאמר הקב"ה, מי שטרח בערב שבת, הוא יאכל בשבת, כנ"ל בהמשל של סם המרפאה. כלומר, שע"י היגיעה בתו"מ, שם בהיגיעה ימצאו את התרופה המבטלת את הצמצום וההסתר הרוכב על הסעודה.

ובהאמור יש לפרש מה שמובא במסכת שבת (דף קי"ט) וזה לשונו "אמר לו קיסר לרבי יהושע בן חנניא, מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף. אמר לו, תבלין אחד יש לנו, ושבת שמה, שאנו מטילין לתוכה, וריחו נודף. אמר, תן לנו הימנו. אמר לו, כל המשמר את השבת מועיל לו, ושאינו משמר את השבת, אינו מועיל לו".

הגם שהפירוש הפשוט הוא, שהוא מי ששומר שבת, אולם בעבודה יש לפרש "**השומר שבת**" פירושו שומר מלשון "ואביו שמר את הדבר", שהפירוש, **שהוא יושב ומצפה ואומר, מתי אני יכול להשיג את הכלים, המוכשרים לקבל סעודת שבת,** שיהיה ריחו נודף, היות שסעודת שבת נקראת "טוב ועונג, המלובש בתרי"ג מצות בבחינת תרי"ג פקודין".

וכמו שכתוב בהסולם (חלק א', דף רמ"ב, אות א') "שבכל מצוה ומצוה יש שם בפקדון אור מיוחד. וזה כבר נקרא בחינת הסעודה של שבת, שיכולים לקבל זה דוקא אחר העבודה ויגיעה, שזה בא ע"י שמקיימים את התרי"ג מצות בבחינת עיטין, היינו עצות, איך להגיע לבחינת המאור שבה מחזירו למוטב".

לכן יהיה הפירוש "מי ששומר" היינו ששומר את התרי"ג מצות בבחינת עצות איך להגיע לבחינת השפעה. שדוקא בכלים דהשפעה יכולים להנות מסעודת שבת, שאז כבר הצמצום וההסתר נסתלק מהטוב ועונג. וזהו כמו המשל הנ"ל של סם המרפאה, היינו האבקה הנמצאת בקיום תרי"ג מצות בבחינת עצות, זה מרפאה את הסם המר, השורה על הטוב ועונג. לכן אם לא משיגים את הכלים דהשפעה, הנמצאים בתו"מ, ע"י היגיעה, נשאר ההסתר על הטוב ועונג.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (אבות, פרק שני, כ"א) וזה לשונם "ונאמן בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעולתך. ודע, שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא". וזה תמוה, הלא צריכים לעבוד שלא על מנת לקבל פרס. אם כן איך אומרים "ודע שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא". ובהנ"ל יש לפרש, שחז"ל מסבירים לנו, מהו השכר של צדיקים לעתיד לבוא.

כלומר, כל היגיעה שנותנין בכדי לקבל שכר, אומרים לנו, מהו השכר שלהם. לעתיד לבוא. היינו, שיזכו לעבוד רק בבחינת "כל מעשיך יהיו לשם שמים", שהוא כלים דהשפעה. ועל זה הם נותנים כל היגיעה, בכדי להשיג "לעתיד לבוא" בכלים אחרים ממה שיש להם עכשיו, שהם כלים דקבלה. ולעתיד יזכו לכלים דהשפעה. וזהו "ודע שמתן שכרן לצדיקים לעתיד לבוא".

אבות

מה לדרוש מאסיפת חברים ..... רצט (299)
מהו הד׳ מידות בהולכי בית המדרש, בעבודה ..... שח (308)
מהו תורה ומלאכה בדרך ה׳ ..... שיג (313)
מהו השכר בעבודה דלהשפיע ..... שלו (336)
מהו ענין קו ימין בעבודה ..... שמא (341)
קנה לך חבר ..... שמט (349)
על אהבת חברים ..... שנג (353)
לשמה ושלא לשמה ..... שס (360)
מהו לפום צערא אגרא ..... שעה (375)
מהם אמת ושקר, בעבודה ..... שפב (382)
ענין ענף ושורש ..... שצ (390)
ג׳ זמנים לאדם בזמן העבודה ..... שצה (395)

מה לדרוש מאסיפת חברים

מאמר ל׳, תשמ״ח

חז״ל (אבות פרק א׳, ו׳) אמרו ״עשה לך רב, וקנה לך חבר, והוי דן את כל האדם לכף זכות״. ויש להבין, מהו הסמיכות ״הוי דן את כל האדם לכף זכות״ ל - ״קנה לך חבר״. ובספר ״מתן תורה״ (דף ל׳) כתוב שם ״דענין המצוה של ואהבת לרעך כמוך, הוא בכדי להגיע לאהבת ה׳״. שהוא הדבקות בו יתברך. וזה לשונו ״הנה הסברה נותנת, אשר אותו חלק התורה, הנוהג בין אדם לחבירו, הוא היותר מסוגל בשביל האדם, להביאו למטרה הנרצית. משום שהעבודה במצות שבין אדם למקום יתברך היא קבועה ומסויימת, ואין לה תובעים, והאדם מתרגל בה בנקל. וכל שעושה מחמת הרגל, כבר אינו מסוגל להביא לו תועלת, כנודע. מה שאם כן המצות שבין אדם לחבירו הוא בלתי קבוע, ובלתי מסויים, והתובעים מסבבים אותו בכל אשר יפנה. ועל כן סגולתם יותר בטוחה, ומטרתם יותר קרובה״, עד כאן לשונו.

ופירושו הוא, היות שהאדם צריך להגיע לזכות לבחינת השתוות הצורה, כלומר, שכל רצונו ומחשבתו יהיו רק לתועלת ה׳, ולא לתועלת עצמו. וזה נמשך מסיבת תיקון הצמצום, שענינו הוא, שמצד הבורא, שברא את העולמות, היה על הכוונה, מטעם שרצונו להטיב לנבראיו. כמבואר בחז״ל, שהקב״ה אמר למלאכי השרת, שבריאת העולם דומה למלך שיש לו כל טוב, ואין לו אורחים.

זאת אומרת, שיש הנאה מזה שהאורחים אוכלים אצלו. אלא מטעם שלא תהיה בחינת בושה, לכן נעשה תיקון, שצריכין לקבל הנאה ותענוג על הכוונה להנות להבורא. אולם מדרגה א׳ הוא, משפיע עמ״נ להשפיע. והאדם צריך להנות בעת שהוא משפיע, כדוגמת הבורא, שיש לו הנאה. כמו שאמרו חז״ל (זהר, חלק א׳, בראשית, דף קט״ו) וזה לשונם ״לא היתה שמחה לפני הקב״ה, מיום שנברא העולם, כאותה שמחה שעתיד לשמוח עם הצדיקים לעתיד לבוא״.

רואים אנו, שהיתה שמחה גדולה לפני הקב״ה ביום שנברא העולם. כלומר, בזה שרצונו להשפיע היתה לו שמחה. נמצא לפי זה, אם האדם עושה מעשים דלהשפיע, ואין לו שמחה, אין כאן השתוות הצורה. הגם שבמעשה הוא משפיע, ועסק באהבת הזולת, אבל המעשה הזה צריך להיות בשמחה, כדוגמת הבורא שיש לו שמחה. אם כן חסרה כאן ההשתוות של שמחה.

לכן צריך האדם לעשות כאן ב׳ דברים:

א) אפילו שהגוף לא רוצה לעבוד בעניני השפעה, צריכים ללכת עמו בדרך הכפיה. אבל יש כלל, בזמן שהאדם עושה מעשים בכפיה, אין האדם יכול להיות בשמחה, היות שהיה יותר מאושר, אם לא היה צריך לעשות את המעשים. מכל מקום האדם מוכרח לעבוד על דרך הכפיה. וזה נקרא, שהוא כופה ומכניע את הרע שבו.

אמנם כנ״ל, כאן חסרה השמחה, מה שצריכה להיות על כל מעשה ומעשה דלהשפיע. ועל שמחה אין האדם יכול לכוף עצמו, שיהיה שמחה במקום שהוא מעשה של כפיה. כי שמחה היא תוצאה מזה שהאדם נהנה. ובמקום שיש הנאה, לא שייך לומר ״כפיה״. לכן מכפיה לא נולדת בחינת שמחה והנאה.

ב) בזמן שאנו אומרים, שצריכים לעבודת ה׳ שמחה, וכנ״ל, ששמחה היא רק תוצאה מדבר שהאדם נהנה. אי לזאת, היות שהאדם יכול רק לעשות מעשים של כפיה, שזה נקרא ״מעשה״. **״מעשה״ נקרא דבר שאין השכל מסכים לזה**. וזה נקרא, בזמן שהאדם מתחיל לכוף עצמו, הוא נכנס בבחינת ״הבא לטהר״.

ומה חסר עוד. רק דבר שיעורר לו שמחה. על זה יש לפרש, שזה נותנים לו מלמעלה, שזה נקרא ״מסייעין אותו״. ומה הסיוע. אומר הזה״ק ״בנשמתא קדישא״. ובזמן שזכה לזה, כבר יש לו שמחה. נמצא לפי זה, מה שאומרים, שהאדם צריך לעבוד בשמחה, הכוונה, שהאדם צריך לעורר ע״י

המעשים שעושה, את האתערותא דלעילא, שרק ע״י סיוע מלמעלה הוא יכול להגיע לבחינת שמחה, בזמן שהוא עוסק במעשים דלהשפיע.

ובאמת נשאלת כאן שאלה, בשביל מה צריכים לעשות מעשים דהשפעה בשמחה. ואמרנו, שהטעם הוא פשוט, שאין כאן השתוות הצורה. מטעם שהבורא, כשהוא משפיע, יש לו שמחה. מה שאם כן אם האדם כשהוא משפיע, ואין לו שמחה, חסר כאן בענין השתוות הצורה.

אולם יש כאן טעם יותר חמור מההשתוות הצורה. כי בזמן שהאדם בא במצב של עצבות, כלומר, שרואה שאין לו טעם בחיים, היות שכל מה שהוא מסתכל, הוא רואה שחור, הן בגשמיות והן ברוחניות, שזה דומה כמו האדם המרכיב לעינים שלו משקפיים שחורים, שעל כל מה שהוא מסתכל, הוא רואה רק שחור. האדם במצב הזה נמצא בבחינת כפירה להשגחת ה׳, היות שאין יכול לומר, שהבורא מנהיג את עולמו בבחינת טוב ומטיב.

נמצא, שהוא נמצא אז בבחינת חוסר אמונה. כבר אין כאן ענין של השתוות הצורה, אלא ענין חוסר אמונה, רק נמצא במצב של כפירה. לפי זה יוצא, שעל האדם מוכרח להיות תמיד בשמחה, ולהאמין למעלה מהדעת, שכל מה שה׳ עושה, הוא רק בבחינת טוב ומטיב. ורק אנו צריכים להאמין גם כן, שזה מה שאנו צריכים, להאמין למעלה מהדעת.

הלא לפי שכלנו, היה יותר טוב אם הקב״ה היה מתנהג עמנו בבחינת השגחה גלויה. אבל כבר דברנו מזה הרבה פעמים, שאאמו״ר זצ״ל אמר, שאין לומר, שאין הקב״ה יכול לתת הכל בתוך הכלים של קבלה, הנקרא ״בתוך הדעת״. כלומר, שגם הגוף הגשמי יבין, שהבורא מתנהג עם כל העולם כולו רק לטוב.

אם כן למה בחר דוקא בכלים של למעלה מהדעת. אלא שהבורא בחר הכלים האלו, שדוקא כלים האלו יותר מוצלחים, שעל ידיהם נגיע לשלימות האמיתית. שאז יקויים ״ואהבת את ה׳ אלקיך בכל לבבך״. ואמרו חז״ל ״בשתי יצריך. ביצר טוב וביצר הרע״. שאז גם הגוף מרגיש את הטוב ועונג, מה שהבורא נותן להנבראים, ולא צריך אז להאמין על זה למעלה מהדעת. נמצא, שהעיקר הוא מה שדורשים, שהאדם יהיה בשמחה בעת עבודתו בעבודה דלהשפיע, בזמן שהוא לא רואה מה יהיה מזה לקבלה עצמית, הנקרא ״בתוך הדעת״, היות אחרת הוא נמצא בבחינת כפירה חס ושלום.

ובהאמור יוצא, שהאדם מוכרח לעבוד עבודת הקודש למעלה מהדעת, כי הם כלים המוכנים להביא את האדם לשלימותו. וכנ״ל, שרק למעלה

מהדעת הוא יכול לקבל שמחה מהנהגת ה׳, שהיא בבחינת טוב ומטיב. וזה נקרא בחינת ״ימין״.

וכמו שאמר אאמו״ר זצ״ל, שהאדם צריך להשתדל ללכת בקו ימין, שנקרא בחינת ״אמונה למעלה מהדעת״, ולצייר לעצמו, כאילו כבר זכה לבחינת אמונה שלימה בה׳, וכבר יש לו הרגשה באבריו, שהבורא מנהיג את כל העולם בבחינת טוב ומטיב.

אם כן יש לשאול, מדוע אנו צריכים ללכת גם בקו שמאל, אם העיקר הוא קו ימין. ולאיזו תועלת משתמשים עם קו שמאל. התשובה היא, בכדי שנדע בתוך הדעת, איך המצב שלנו. כלומר, מהו שיעור אמונה שיש לנו, כמה תורה רכשנו, ואיך אנו מרגישים את ה׳ בזמן התפלה, וכדומה.

ואז באים לידי הרגשה, איך שאנו נמצאים בתכלית השפלות, שאין למטה הימנה. זוהי הסיבה, שאח״כ, שאנו עוברים לקו ימין, יש לנו העבודה דלמעלה מהדעת. זאת אומרת, כפי שהקו שמאל מראה לנו את מצבנו בתוך הדעת, יש כאן מקום ללכת למעלה מהדעת. מה שאם כן אם היינו נמצאים תמיד בתוך קו ימין, לא היה זה נבחן לבחינת ימין, אלא לבחינת קו אחד.

כלומר, היינו חושבים, שבאמת אנו נמצאים כך. כלומר, שאנחנו היינו חושבים, שבאמת אנו נמצאים בתוך הדעת, בתכלית הגדלות. והאמת היא, שרק למעלה מהדעת אנו נמצאים בשלימות. לכן כשיש לנו ב׳ הקוים, אז שייך לומר, שיש ענין למעלה מהדעת, שהוא קו ימין.

נמצא לפי זה, שהקו ימין עוזר לקו שמאל. כי לאחר שהוא מצייר לעצמו, שהוא כבר בשמחה, ונהנה משלימות עבודתו, וכשהוא עובר לקו שמאל, אז הוא רואה, איך שהוא נמצא בעולם שכולו חושך. כלומר, שהוא רואה ומרגיש, איך שהוא משוקע עדיין באהבה עצמית. ואין הוא רואה שום תקוה לצאת מאהבה עצמית.

ואז יש מקום לתפלה מעומקא דליבא. היות שהמצב של הימין, שהיה מצייר לעצמו, איך שהוא נמצא, בזמן שהיה מצייר לעצמו ״מהי נקראת שלימות העבודה״. כלומר, מה שהיה מאמין למעלה מהדעת במצות ״אמונת רבו״, שאמר לו ללכת במצב הזה, הגם שהשכל אומר לו, למה אתה מדמה את מצבך לאדם שכבר זכה לאמונה שלימה, בו בעת שהוא ידע בעצמו, שהוא נמצא בתכלית השפלות שאפשר להיות בעולם. כי הוא מרגיש, שהוא נמצא במצב של שפלות, שלא מתאים לאדם, שרוצה להיות פעם עובד ה׳.

ואח"כ הוא עובר לקו ימין. וזה השמאל נותן לו מקום לעבוד בקו ימין. אבל צריכים לזכור, כל דבר שהוא דרך אמת, הוא קשה ללכת בו בלי יגיעה. לכן אחר ב' קוים האלו הוא בא לקו האמצעי, שזהו שנקרא "הקב"ה נותן לו הנשמה". ואז הוא בא לידי אמונה שלימה. ודוקא ע"י ישועת ה'. אבל האדם בעצמו אינו מסוגל מצד הטבע להגיע לזה.

ובהאמור נבין את ענין אסיפת חברים. בזמן שהם מתאספים, מאיזה ענין יש לדבר. קודם כל צריכה להיות המטרה גלויה לכולם, שהאסיפה הזו צריכה לתת תוצאה של **אהבת חברים**, שכל אחד מהחברים יתעורר לאהוב את השני, שזה נקרא "אהבת הזולת". אולם זה תוצאה. אבל כדי שייוולד הבן הנחמד הזה, צריכים לעשות פעולות, שיביאו את האהבה. ובענין האהבה יש ב' אופנים:

א) **אהבה טבעית**. שעל זה אין אדם צריך לתת יגיעה. והוא צריך להיזהר לא לקלקל את הטבע.

ב) שזה בא שע"י אחד עושה טובות להשני. יש בזה גם כן טבע, שהנותן מתנה להשני, הוא גורם בזה שיאהב אותו. לכן כשמתאספים קיבוץ אנשים, ורוצים ביחד לעבוד על אהבת חברים, מוטל על כל אחד מהחברים לעזור להשני, עד כמה שאפשר.

ובזה יש הרבה הבחנות, היות שלא כל אחד דומה להשני. כלומר מה שחסר לזה, אינו חסר להשני. אולם עם דבר אחד כולם שוים, שכל אחד ואחד מהחברים נצרך למצב רוח טוב. זאת אומרת, זה שאין להחברים מצב רוח, אין כולם שוים באותו חסרון, אלא כל אחד יש לו סיבה אחרת, שגורמת לו, שלא יהיה בשמחה.

אי לזאת, מוטל על כל אחד, שיחשבו עם מה הוא יכול לעשות מצב רוח טוב להשני. ולכן צריכים להיזהר, שלא ידברו דיבורים שיכולים להביא להחברה עצבות, שעם זה הוא גורם, שכל אחד מרגיש עצמו ברע. אם כן, לאחר שהוא הולך הביתה, הוא שואל לעצמו, מה הרווחתי בזה שהלכתי להחברה, בכדי לדעת, שהמצב שבו אני נמצא, הוא מצב של שפלות, ואני צריך להצטער על זה. נמצא, כאילו הלכתי להחברה, שהם יכניסו אותי למצב של עצבות. אם כן חבל הזמן. בטח יותר טוב היה, אם לא הלכתי אליהם. ובטח הוא אומר, שעוד הפעם, שאני אצטרך ללכת להחברה, אני אתן להם תירוצים, בכדי שאני אוכל להשתמט מהם.

ובהאמור יוצא, **שכל אחד צריך להשתדל להביא להחברה רוח חיים, ומלוא תקוות, ולהכניס מרץ בהחברה**, שכל אחד מהחברה, תהיה לו יכולת

לומר לעצמו, עכשיו אני מתחיל דף חדש בעבודה. כלומר, שמטרם שבא להחברה, הוא היה מאוכזב מענין התקדמות בעבודת ה׳. מה שאם כן עכשיו החברה הכניסו בו רוח חיים מלא תקוה, שהשיג ע״י החברה בטחון וכח התגברות, כי מרגיש עכשיו, שיש בידו להגיע לשלימות.

וכל מה שהיה חושב, שעומד לנגדו הר גבוה, וחשב שאין בידו לכבוש אותו, אלא באמת הם הפרעות חזקות, הוא מרגיש עכשיו, שהם ממש אין ואפס. והכל קבל מכח החברה, מטעם שכל אחד ואחד השתדל להכניס מצב של עידוד וקיום אויר חדש בהחברה.

אבל מה האדם יכול לעשות, בו בזמן שהוא מרגיש, שהוא נמצא במצב של עצבות, הן מצד מצב הגשמי, והן מצד מצב הרוחני. והגיע הזמן, שהוא צריך ללכת להחברה, ועוד שחז״ל אמרו ״דאגה בלב איש ישיחנה לאחרים״. היינו לומר להחברים שלו, אולי הם יכולים לתת איזה עזרה. ואם כן, איך אנו אומרים, שכל אחד צריך לעשות להחברה מצב רוח טוב, בזמן שאין לו. ויש כלל ״כלום יש בנותן מה שאין בו״. אם כן מה עליו לעשות, שיתן משהו להחברה, שזה יתן התרוממות הרוח להחברה.

אולם אין עצה אחרת, **אלא שהאדם צריך ללכת בקו ימין.** כלומר, שמטרם שהוא הולך לאהבת חברים, שיסתכל בהמאמר של אאמו״ר זצ״ל (של שנת תש״ג), ששם הוא נותן סדר, מהו קו ימין, שהוא ענין של למעלה מהדעת. ומשם הוא יקבל כח, איך כשהוא יגיע להחברה, יהיה בידו של כל אחד ואחד, פחות יותר להכניס רוח של חיים. וע״י זה כל החברה יקבלו שמחה וחזוק ובטחון.

ואסור לעורר בזמן אסיפת חברים את הקו שמאל. שרק בזמן שהאדם נמצא ביחידות, אז מותר לו להשתמש, ולא יותר מחצי שעה ביום, עם הקו שמאל. ועיקר עבודת האדם היא ללכת דוקא בקו ימין, כנ״ל (בהמאמר של תש״ג). ושני אנשים ביחד אסור לדבר בחינת שמאל, ורק ע״י זה יכולים לקבל עזרה מהחברה.

אולם גרוע ביותר הוא, בזמן שהאדם בא להחברה, ורואה שכל החברה הם במצב של ירידה, ואיך הוא יכול לקבל מהם חיזוק. אז הוא צריך לדון את כולם לכף זכות. ובזה נבין מה ששאלנו, מהו הסמיכות של ״קנה לך חבר״ ו״הוי דן את כל האדם לכף זכות״. ובהנ״ל נבין, כלומר, שבזמן שרוצה לקנות משהו מן החברה, הוא צריך לדון את כולם לכף זכות. אז יש מקום, שהוא יכול לקנות מהחברים, שיעזרו לו בעבודה. משום שיש לו ממי

לקבל. מה שאין כן בזמן, שהוא רואה, שהוא עומד משכמו ולמעלה מכל החברה. ממי הוא יקבל. ועל זה באו חז"ל ואמרו "הוי דן את כל האדם לכף זכות".

נמצא, שעיקר מה שהאדם צריך לבחינת "קנה לך חבר", לעבוד באהבת הזולת, שע"י זה יכולים לבוא לזכות לאהבת ה', כנ"ל. אבל החברים צריכים בעיקר לדבר ביחד על ענין רוממות ה'. כי לפי גדלות ה', שהאדם משער בעצמו, בשיעור הזה האדם מבטל את עצמו מצד הטבע לה'. כי אנו רואים בטבע, שהקטן מתבטל בפני גדול. ואין זה שייכות לרוחניות, אלא גם אצל אנשים חילוניים נוהג ענין זה.

זאת אומרת, שהקב"ה עשה כך בהטבע. נמצא, שע"י שהחברים מדברים מרוממות ה', התעורר ע"י זה חשק ורצון להתבטל לפני הבורא, כי מתחיל להרגיש ענין תשוקה וכיסופין להתחבר להבורא. וגם יש לזכור, שעד כמה שהחברים יכולים להעריך את חשיבות וגדלות ה', מכל מקום, צריכים עוד ללכת למעלה מהדעת.

כלומר, שהבורא יותר גבוה ממה שהאדם יכול לצייר גדלות ה' בתוך השכל. ולומר, שאנו צריכים להאמין למעלה מהדעת, שהוא מנהיג את העולם בהנהגה של טוב ומטיב. שאם האדם מאמין, שהבורא רוצה אך ורק לטובת האדם, זה מביא להאדם, שיאהב את ה'. עד שיזכה לבחינת "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך". ואת זה האדם צריך לקבל מהחברים.

וענין של השגת הרוממות, יש להשיג דוקא ע"י חברה. וזהו כמו שכתוב בספר "מתן תורה" (דף קמ"א). ושם הוא מדבר בענין בין תלמיד להרב. ואותו דבר הוא בעיקר לגבי רוממות ה'. וזה לשונו "כי השגת הרוממות תלויה לגמרי בהסביבה. ואדם יחידי אי אפשר שיפעל בזה משהו. אמנם ב' תנאים פועלים בהשגת הרוממות:

א) לשמוע תמיד ולקבל את הערכת הסביבה בשיעור הפלגתם.
ב) שהסביבה תהיה גדולה, כמו שכתוב "ברוב עם הדרת מלך".

ולקבל תנאי הא', מחויב כל תלמיד להרגיש עצמו, שהוא הקטן שבכל החברים. ואז יכול לקבל הערכת הרוממות מכולם. כי אין גדול יכול לקבל מקטן ממנו. ומכל שכן שיתפעל מדבריו. ורק הקטן מתפעל מהערכת הגדול.

וכנגד תנאי הב', מחויב כל תלמיד להרים מעלת כל חבר, ולחבבו, כאילו היה גדול הדור. ואז תפעל עליו הסביבה, כמו שהיה סביבה גדולה כראוי, "כי ברוב בנין חשוב יותר מרוב מנין".

אולם מה על החבר לעשות אם הוא צריך לעזרה מהחברים. וכנ״ל אמרנו, שאסור לספר באסיפת החברים דברים רעים שמביאים לידי עצבות. תשובה על זה היא, שהאדם צריך לספר לאיזה חבר, שהוא יותר קרוב ללבו. והחבר הזה מדבר עם החברה, שלא בזמן הקביעות של אסיפת חברים. כלומר, הוא יכול לדבר עם כל החברה ביחד, אבל לא בזמן אסיפת חברים הקבוע. אלא יכול לעשות אסיפה מיוחדת לטובת החבר, הנצרך לעזרה.

ובענין ״קנה לך חבר״ יש לפרש ענין ״קנה״ פירושו, שצריך לשלם לו, וע״י התשלום הוא קונה אותו. ומהו משלם לו. יכולים לומר, שענין תשלום מקבלים תמורת יגיעה. כלומר, שיש לפעמים, שאדם רוצה לקנות, למשל ארון יפה, ששוה נגיד אלפיים דולר. והוא אומר להמוכר, היות שאין לי כסף לשלם, אבל שמעתי שאתה מחפש פועל, שיעבוד אצלך חצי חודש. לכן תמורת תשלום כסף עבור הארון, אני אעבוד לפי מה סכום כסף, שאני צריך לשלם לך. ובטח המוכר יסכים. רואים אנו, שתשלום יכול להיות ע״י תמורה.

כמו כן אצלנו באהבת חברים. בזמן שהאדם צריך לדון את החברים לכף זכות, זהו יגיעה גדולה, ולא כל אחד מוכן לזה. ויש לפעמים מצב יותר גרוע, היינו שיש לפעמים, שאדם רואה, שחבירו מזלזל בו. ועוד יותר מזה, כי שמע עוד לשון הרע, כלומר ששמע מחבר אחד, שהוא אמר עליו, שהחבר הזה, הנקרא, פלוני, אמר דברים, שלא יפה שחברים ידברו אחד על השני. והוא צריך להכניע את עצמו, ולדון אותו לכף זכות. וזוהי יגיעה גדולה מאוד. נמצא, ע״י היגיעה הוא נותן תשלום, שעוד יותר חשוב מתשלום של כסף.

אולם אם האדם מדבר עליו לשון הרע, מאיפה יקח החבר שלו כח לאהוב אותו, הלא בטח שהוא שונא אותו, אחרת לא היה מדבר עליו לשון הרע. אם כן מהי התועלת, שהוא יכניע עצמו וידון אותו לכף זכות.

התשובה היא, שענין אהבת חברים, שבנויה על בסיס של אהבת הזולת, שע״י זה יכולים להגיע לאהבת ה׳, הוא ענין הפוך מה שמקובל באהבת חברים. שפירושו, שענין אהבת הזולת, אין הפירוש, שהחברים יאהבו אותי. **אלא, שאני צריך לאהוב את החברים**. אם כן לא משנה זה שהחבר מדבר עליו לשון הרע, שבטח יש לו עליו שנאה. אלא האדם הרוצה לקנות אהבת חברים מטעם אהבת הזולת, האדם הזה הוא צריך תיקון, שיאהב את השני.

לכן בזמן שהאדם נותן את היגיעה ודן אותו לכף זכות, זוהי סגולה, שע"י היגיעה מה שהאדם נותן, נקרא זה "אתערותא דלתתא", ונותנים לו מלמעלה כח, שתהיה לו היכולת לאהוב את כל החברים בלי יוצא מהכלל.

וזה נקרא "קנה לך חבר", שהאדם צריך לתת יגיעה בכדי להשיג אהבת הזולת. וזה נקרא "יגיעה", היות שהוא צריך לעבוד למעלה מהדעת. כי מצד השכל, איך אפשר לדון את השני לכף זכות, בו בעת שהשכל מראה לו את פרצופו האמיתי של חבירו, שהוא שונא אותו. אם כן מה יש לו להגיד להגוף על זה, מדוע הוא צריך להכניע עצמו בפני חבירו.

התשובה היא, היות שהוא רוצה להגיע לידי דביקות בה', הנקרא "השתוות הצורה", כלומר, לא לחשוב על תועלת עצמו, אם כן מהו ענין של הכנעה, שזה דבר קשה. הסיבה היא, משום שצריך לבטל את ערך עצמו, וכל החיים שלו, שהוא רוצה לחיות, יהיה רק על חשבון, בזה שהוא יכול לעבוד לתועלת הזולת, החל אהבת הזולת בין אדם לחבירו עד אהבת ה'.

אם כן אדרבה, כאן המקום שהוא יכול לומר, שכל המעשה שהוא עושה, אין כאן שום נגיעה עצמית. כי השכל מחייב, שהחברים צריכים לאהוב אותו, והוא מתגבר על הדעת שלו, והולך למעלה מהדעת, ואומר, בשבילי לא כדאי לחיות. והגם שלא תמיד האדם במדרגה זו, שתהיה לו היכולת לומר כך, אבל על כל פנים זהו בהמטרה של העבודה. לכן יש לו כבר מה להשיב להגוף.

ובהאמור יוצא, שמוטל על כל חבר, מטרם שבא לאסיפת החברים, לחשוב מה הוא יכול לתת להחברה, בכדי להרים את רוח החיים שבה. ובזה אין הבדל בין "עני בדעת" ל"עשיר בדעת". היות שהמחשבה מה שהוא חושב, הגם שאינו יודע שום דבר, עליו להתפלל לה', שיעזור לו. ולהאמין, שה' הוא שומע תפלות.

מהו הד׳ מידות בהולכי בית המדרש, בעבודה

מאמר י׳, תשמ״ח

הנה חז״ל אמרו (אבות פרק ה׳, י״ז) ״ארבע מידות בהולכי בית המדרש. הולך ואינו עושה, שכר הליכה בידו. עושה ואינו הולך, שכר מעשה בידו. הולך ועושה, חסיד. לא הולך ולא עושה, רשע״. ויש להבין:

א) מדוע ב״הולך ועושה״ לא אומר שיש לו שכר הליכה ועשיה, אלא סתם שנקרא ״חסיד״.

ב) הוא אומר ״ארבע מידות בהולכי בית המדרש״. וחושב מי ש״לא הולך ולא עושה״ לאחד מהמידות שהולכים לבית המדרש. הלא הוא לא עושה שום מעשה, ומדוע הוא חושב אותו לארבע מידות.

ומקודם צריכים להבין במה שאומר ״שכר הליכה״ ו״שכר עשיה״. הלא ידוע, שאסור לעבוד בשביל שכר, כמו שאמרו חז״ל ״הוו משמשים את הרב שלא עמ״נ לקבל פרס״. אולם יש להבין מה שכתוב (אבות ק׳, ב׳) ״והוי מחשב הפסד מצוה נגד שכרה״. הרי שכן צריכים לעבוד בשביל שכר. וכמו שכתוב ״אם למדת תורה הרבה, נותנים לך שכר הרבה, ונאמן בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעולתך״.

אנו רואים, שכל העולם עובדים בשביל שכר. אבל שכר אין הפירוש דוקא כסף, שהוא תמורה עבור היגיעה, אלא כל דבר שהאדם יקבל תמורת עבודתו, דבר הנחוץ לו, שזה יביא לחיים מאושרים, זה נקרא ״שכר״. לכן אנו רואים, שהאדם עובד ונותן יגיעה, בכדי להשיג כסף. וכמו כן יש שאדם נותן כסף בכדי להשיג כבוד. ויש לפעמים, שהאדם נותן כסף וכבוד, בכדי להשיג חיים. זאת אומרת, ששכר נקרא את הדבר שנחוץ להאדם, כמו שכתוב ״כל אשר לאדם יתן בעד נפשו״.

ובהאמור יוצא, מהו השכר, שאפשר לומר, שיכולים להשיג תמורת קיום תורה ומצות. הוי אומר ״זהו דביקות בה׳״, כמו שכתוב ״מה ה׳ אלקיך, ולדבקה בו״. וכמו שכתוב בספר ״מתן תורה״ (דף קכ״ה) וזה לשונו ״נודע כי התכלית הנרצית מהעבודה בתורה ומצות, היא להידבק בה׳ יתברך, כמו שכתוב, ולדבקה בו״.

וענין **דביקות נקראת ״תשובה״**. היות שהאדם מצד הטבע נברא עם רצון לקבל לעצמו. וזה כידוע נקרא ״פירוד״, מטעם שינוי צורה. כלומר, שהאדם מסיבה זו נתרחק ממנו יתברך. ובכדי להגיע לידי השתוות הצורה,

הנקרא "דביקות", עליו לתת יגיעה גדולה, בכדי להילחם עם הטבע שלו, שהוא רצון לקבל לעצמו ולא להשפיע. ושיעור של השפעה, שהאדם צריך להגיע, הוא "בכל לבבך, ובכל נפשך, ובכל מאודך". ולא להשאיר לעצמו שום מציאות לעצמו. עד כדי כך, שאין בידו של אדם להגיע לידי השתוות הצורה בכוחות של עצמו.

ומה שמוטל על האדם לעשות, הוא רק שיהיה בבחינת "הבא לטהר". כלומר, שהאדם צריך להכין כלי וצורך, שה' יעזור לו. כידוע, ש"אין אור בלי כלי". ולפי זה יוצא, שיעור היגיעה הוא, שהאדם צריך להכניס לעצמו חסרון, שחסר לו השתוות הצורה, הנקרא "תשובה". והוא משתוקק לעשות תשובה, אבל הוא לא יכול בכוחות עצמו להגיע לזה.

נמצא, על מה הוא מתפלל ונותן יגיעה, בכדי להשיג שכר תמורת היגיעה שלו. הוא רק השתוקקות לתשובה. כי על ידי היגיעה שהוא נותן, בכדי להגיע לתשובה, זה מכניס בו לאט לאט חסרון וצורך, שע"י זה האדם רואה, שהוא זקוק לעזרת ה'. ואז יקוים "הבא לטהר מסייעין אותו". במה מסייעין אותו, שואל הזה"ק. ואומר "בנשמתא קדישא". שאז הוא זוכה שמקבל נשמה, בסוד "נשמת אדם תלמדנו".

ובזה נבין מה ששאלנו, וכי מותר לעבוד ולתת יגיעה, בכדי שהקב"ה יתן לו שכר, הלא אמרו "הוו כעבדים המשמשין את הרב שלא עמ"נ לקבל פרס". אבל יש להבין, מדוע אסור לקבל פרס. והוא מטעם, שהאדם צריך לעבוד להגיע לידי השתוות הצורה. נמצא, אם הוא מבקש שכר על העבודה שלו, נמצא, שהוא מונח תחת שליטה דקבלה עצמית. וזה הוא ההיפך מהשתוות הצורה. והוא הטעם, שאסור לעבוד בשביל שכר.

מה שאם כן, מי שעובד ונותן יגיעה ומתפלל, שה' יתן לו שכר תמורת היגיעה. לאיזה שכר הוא מתכוון. בטח השכר שלו, שהוא דורש, הוא שה' יתן לו הכוח, שכל מחשבותיו וכל המעשים שלו יהיו אך ורק להשפיע להקב"ה, ולא לתועלת עצמו. אם כן, השכר הזה שהוא דורש, הוא מביא לו לידי השתוות הצורה, המכונה "תשובה", שהוא חוזר להיות דבוק בה', שמשם נפרד.

וזהו כמו שאומר בספר "פרי חכם" (חלק ב', דף ס"ד) וזה לשונו "סוד הנשמה. נודע, שהיא חלק אלקי ממעל. שמטרם ביאתה בגוף, היא דבוקה כענף בשורש". עוד שם "כי תכלית הנשמה בבואה לגוף, שתזכה **בעודה מלובשת בגוף**, לשוב לשורשה ולהידבק בו יתברך".

ובהאמור אנו רואים, שהאדם צריך להשתדל לזכות תמורת עבודתו לשכר, שהשכר שלו הוא תשובה. זאת אומרת, שאין אומרים, שהאדם צריך לכוון בעבודתו בתו"מ, שהוא עובד בלי כוונה על שכר. אלא להיפך, שהאדם צריך תמיד שתהיה מטרתו ברורה לפניו. כמו שכתוב בזה"ק "תפלתו של אדם צריכה להיות מפורשת וברורה כראוי". כלומר, שהאדם צריך לדעת מה שחסר לו. ועל זה ישתדל להשיג, ע"י יגיעה ותפלה.

אבל ידוע, שתפלה צריכה להיות מעומק הלב. כלומר, שהאדם בא לידי ידיעה ברורה, שאין הוא מצד עצמו מסוגל להגיע ולזכות לתשובה, שהוא להיות דבוק בה' בבחינת השתוות הצורה. והידיעה הזו האדם יכול לבוא רק בזמן, שכל מה שהיה בכוחו לעשות, הוא כבר עשה. אז שייך לומר, שעכשיו הוא יודע בבירור, שאין זה בידו, אלא רק הקב"ה יכול לעזור לו.

ועתה נבאר מה ששאלנו, מה שאמרו חז"ל "ארבע מידות בהולכי בית המדרש":

א) "הולך ואינו עושה, שכר הליכה בידו". ועל דרך עבודה יהיה הפירוש, שהוא הולך בדרך להגיע לדביקות ה', הנקרא "בדרך של השפעה". אבל הוא רואה, שאינו עושה שום דבר, שיהיה על כוונה דלהשפיע. "שכר **הליכה** בידו". כלומר, זה שרוצה ללכת בדרך האמת, זה כבר נחשב לשכר. כלומר, שהוא צריך לתת תודה לה', בזה שזיכה אותו, שיהיה לו רצון ללכת בדרך האמת. מה שאין כן לאחרים, שהם עוסקים בתורה ומצות, אין להם הרצון הזה, אלא שמסתפקים ללכת בעבודה סתם, ולא מסתכלים על הכוונה, שהם מכוונים בעת התעסקותם בתו"מ בחינת "כלל ישראל".

ב) "עושה ואינו הולך, שכר מעשה בידו". פירוש, שהוא עוסק בתו"מ, בכל מה שאפשר לו לקיים, בכל פרטיה ודקדוקיה. אבל אינו הולך לדרך המובילה ישר לדביקות ה', כנ"ל. אלא שמספיק לו במה שהוא עושה לבד בלי כוונה. "שכר **מעשה** בידו". אף על פי שאינו הולך, כנ"ל, השכר שלו, שהוא צריך להיות שבע רצון, בזה שהקב"ה נתן לו רצון וחשק לקיים תו"מ. והוא לא רואה בעצמו שום יתרון בין שאר אנשים, שה' לא נתן הרצון והחשק הזה, והוא כן קבל מה' הרצון הזה. והוא מאמין, שהכל הוא בהשגחה פרטית.

ולכן הוא נותן רב תודות לה', בזה שהוא כן יכול להיות חלק בתו"מ. מה שאין כן שאר אנשים, אין להם זכיה כזאת. וזה נקרא "שכר **עשיה** בידו", שנותן תודה לה'. אכן דרגה זו נוהגת בין בהכלל ובין בהפרט. כלומר, שגם

מי **שהולך** באופן פרט, יש לו גם כן זמנים, שלא רוצה להיות "הולך", אז הוא צריך לשמוח עם בחינת "**המעשה**", כנ"ל.

ג) "הולך ועושה, חסיד". ושאלנו, מדוע בב' בחינות הקודמות כתוב "שכר בידו", וכאן בבחינה ג' לא כתוב "שכר בידו", אלא כתוב "חסיד". יש לפרש, שצריכים לדעת, בין שהוא "הולך ואינו עושה" או שהוא "עושה ואינו הולך", עדיין יש להאדם רשות בפני עצמו. כלומר, שעדיין לא זכה לביטול הרשות של עצמו, ונכלל בה', הנקרא "תשובה". שהוא, כמו שאמרו חז"ל "אין התורה מתקיימת, אלא במי שממית עצמו עליה". שפירשנו, שביטל רשות של עצמו. ואין לו אז אלא רשות היחיד, שהוא רשותו של הקב"ה. והוא לא מופיע בכלל במציאות.

לכן במצב שהוא "הולך ועושה", אינו שייך לומר "שכר בידו", כיון שאין לו יד. כלומר, שאין לו רשות בפני עצמו, שנגיד, שיש לו מציאות שיקבל. לכן אומרו "חסיד". כלומר שהוא נמצא במצב האומר "שלי שלך, ושלך שלך". כי ענין שכר שייך לומר בשתי רשויות. וזה דומה, כשפועל עובד אצל בעל הבית, אז הבעל הבית נותן לו שכר תמורת עבודתו.

מה שאם כן בן עובד אצל אביו, והבן סמוך על שולחן אביו, כלומר שעדיין נמצא בבית אביו, ואין לו רשות בפני עצמו, אז אין הבן מקבל משכורת מאביו. אלא בזמן שהבן מתחיל לחשוב, שהוא רוצה להיות עצמאי, ולא יהיה תלוי ברשות אביו, אז אביו מתחיל לתת לו משכורת תמורת עבודתו.

אותו דבר נוהג כאן בעבודה, בזמן שהאדם זכה להיות "הולך ועושה הכל לשם שמים", ואין לו אז רשות בפני עצמו, אלא הוא מבטל עצמו להקב"ה, שזה נקרא "דביקות והשתוות הצורה". וזה נקרא "תשובה". אז אינו שייך לומר "שכר בידו", כי אין לו יד לקנות, המכונה "רשות עצמו". לכן לא אמרו "שכר בידו", אלא אמרו שהוא נקרא "חסיד", כנ"ל.

ועכשיו נבאר מה ששאלנו, כשהוא אומר "ד' מידות בהולכי בית המדרש". ואחד מהם הוא "לא הולך ולא עושה". אם כן כשלא עושה שום דבר, מדוע הוא חושב אותו בין ד' מידות, שבין הולכי בית המדרש.

אלא כידוע, בזמן שהאדם רוצה לעבוד בדרך להגיע לדביקות ה', שהוא ענין השתוות הצורה, אז הגוף מתנגד לכל דבר. והוא יכול לבוא לידי מצב, שהוא מרגיש, שהוא בא לידי תכלית השפלות. דהיינו, הוא רואה ש"לא הולך", כלומר שהוא לא מתקדם בבחינה דלהשפיע. ו"לא עושה", כלומר,

שאין בידו לעשות מעשים טובים. וכל מעשה ומעשה שהוא עושה, הוא צריך להתגברות יתירה.

זאת אומרת, שהוא רואה עכשיו, שהוא יותר גרוע מטרם שהתחיל לעבוד על דרך להשפיע. שמקודם זה היתה לו שמחה גדולה, בעת עשיית מצות ומעשים טובים, ובפרט, בעת התפלה. ועכשיו הוא בא לידי שפלות כזו, שממש פשוט קשה לו להתפלל. זאת אומרת, מכל הדברים שהיה עושה אותם בשמחה, מטרם שנכנס לעבוד דלהשפיע, הוא רואה אותם בצורה השפלה.

ועכשיו הוא מרגיש, מהו הפירוש "שכינתא בעפרא". כלומר, שכל דברים הקדושים יש לו צורה של עפר, שהוא טעם עפר. ועל כל דבר קטן, שהוא עושה אצלו, קשה קריעת ים סוף, מפני שאבד ערכו החשיבות. אז הוא רואה עכשיו, שהוא הלך אחורה. כלומר, "אינו הולך ואינו עושה". על זה אמרו חז"ל שהוא "רשע".

אולם נשאלת השאלה, מדוע הוא בא לידי מצב כזה, לאחר שהשקיע הרבה כוחות ויגיעות, בעבור שהוא היה רוצה ללכת על דרך האמת. לפי מה שאמר אאמו"ר זצ"ל, הזמן של עניית התפלה, שהאדם יקבל רשות כניסה, לכנס להיכל המלך, שה' יקרב אותו אליו ושיזכה לדביקות ה', הוא דוקא בזמן שאדם רואה, שמצד עצמו הוא אבוד, ואין בכוחו לעשות שום מעשה. אז האדם נותן תפלה אמיתית, היות שהאדם רואה פשוט שהוא רשע. כלומר, שאין לו אחיזה בקדושה.

ומשום יוצא, כשהאדם בא לידי ירידה, לא להתפעל, ולברוח מהמערכה. אלא אדרבה, אז הוא הזמן האמיתי לתת תפלה אמיתית מעומק הלב. ועל דרך זה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (חולין ז' ע"ב) וזה לשונם "ישראל קדושים הם. יש שרוצה ואין לו. ופירש רש"י, יש רוצה להנות אחרים משלו, ואין יכולת בידו, וממנו איני רוצה להנות. ויש שיש לו ואינו רוצה. ופירש רש"י, ויש שיש יכולת בידו, ואינו רוצה להנות אחרים. כך אמר רבי פנחס לרבי".

וקושית העולם הוא, מדוע זה ש"יש לו ואינו רוצה לתת לאחרים" נקרא "קדוש". ומתרץ תוספות וזה לשונו "ויש לו ואינו רוצה, ואפילו הכי איקרו קדושים, שמזמין את חבירו לאכול אצלו מפני הבושת".

יש לפרש זה על דרך העבודה "ישראל קדושים הם". יש שרוצה לעבוד בעמ"נ להשפיע, אבל אין לו. כשהוא מסתכל על מעשיו, שהוא עושה, ורואה

שהוא שקוע באהבה עצמית, ואין בידו לעשות שום דבר בעמ"נ להשפיע. ונקרא "קדוש", היות שהוא הולך על דרך האמת. והגם שהוא רואה, שהוא הולך אחורה, מכל מקום הוא דבוק בדרך האמת. וסופו יהיה, שהוא יגע להאמת, שנקרא, שהוא דביקות בה' באמת. היות שעיקר הוא הכלים הנקרא "רצון". והיות שהוא רוצה להגיע לבחינת דביקות, הוא יזכה.

וזהו כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל על מה שכתוב "יהיב חכמתא לחכימין", ושאל "יהיב חכמתא לטפשין, היה צריך לומר. אלא חכם נקרא, מי שרוצה חכמה. אז יש לו כלי, שיכולים להשפיע שם. מה שאם כן טפשין, לא רוצים חכמה בכלל". כמו שכתוב "לא יחפץ הכסיל בתבונה".

נמצא, מי שרוצה ללכת בדרך הקדושה, נקרא "קדוש". ש"קדוש" כמו שכתוב "קדושים תהיו", שפירושו **פרושים תהיו מקבלה עצמית.** לכן הוא כבר קדוש. וזה שאומר "ישראל קדושים הם, יש שרוצה ואין לו". ויש, שיש לו ואינו רוצה. פירושו, יש לו מצות ומעשים טובים, אבל אין רוצה ללכת בדרך לבוא בעמ"נ להשפיע, אלא שהוא מסתפק בשלא לשמה. הוא גם כן נקרא "קדוש", משום שבבחינת המעשה הוא בסדר גמור, ואין לו מה להוסיף במעשים.

מהו תורה ומלאכה בדרך ה'

מאמר י"ב, תשמ"ח

הנה חז"ל אמרו (אבות פרק ב', ב') וזה לשונו "רבן גמליאל, בנו של רבי יהודה הנשיא, אומר, יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עוון. וכל תורה, שאין עמה מלאכה, סופה בטלה וגוררת עוון". עד כאן לשונו.

המאמר זה קשה מאוד בפשטות. היתכן, מי שלומד תורה ואין עמה מלאכה, מדוע התורה בטלה מלהיות תורה. ולא עוד, אלא שהתורה שאין עמה מלאכה גוררת עוון. וגם המאמר הקודם גם קשה להבין, מדוע דוקא "יגיעת שניהם משכחת עוון". הלא חז"ל אמרו (קידושין ל') "בראתי יצר

הרע, בראתי לו תורה תבלין". ולא אמרו, שתורה, בכדי לבטל את היצר הרע, שצריכים גם כן דרך ארץ לעזרה, בכדי לבטל את היצר הרע.

ויש לפרש זה בדרך העבודה. כידוע, שעיקר הרע והעוון הוא הטבע שבה נברא האדם, שמקורו הוא בחינת עפר. כמו שכתוב אחר חטא דעץ הדעת (בראשית, רביעי) "כי עפר אתה ואל עפר תשוב".

ועפר היא בחינת מלכות. כמו שכתוב (תע"ס חלק ט"ז, דף תתקי"ב, אות מ"ג, או"פ), "שהוא הרצון לקבל לתועלת עצמו. ועל הרצון הזה נעשה צמצום והסתר. שפירושו, שהמקום הזה נעשה חלל פנוי מאור. והצמצום הזה היה, בכדי שלא יהיה נהמא דכסופא, אלא בשיעור של השתוות הצורה, בשיעור זה מסתלק ההסתר, ובא במקומו אור עליון".

ומסיבה זו אומר הרמב"ם, כשמתחילים ללמד הנשים והקטנים ועמי הארץ, מרגילים אותם ללמוד בשלא לשמה, עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, מגלין להן רז זה, היינו לשמה. היות שענין לשמה הוא נגד הטבע שלנו. שאנו נולדנו ברצון לקבל לעצמו. לכן אין עצה אחרת להתחיל בתורה ומצות, אלא בשלא לשמה. אלא ע"י שלא לשמה, באים לשמה. כמו שכתוב, ש"מתוך שמתעסקים בה, המאור שבה מחזירם למוטב". (במ"ר בפתיחתא דאיכה).

ובהאמור יוצא, שכל המלאכה שלנו, מה שמוטל עלינו לעשות, היא, להפך את הרצון לקבל שלנו, שיהיה בעמ"נ להשפיע. והמלאכה הזו הוא דבר קשה מאוד. וזה נקרא גם כן "דרך ארץ". כלומר, שמדרך העולם הוא, שהקטן מתבטל אצל הגדול. ושיש הנאה גדולה, בזה שהקטן משרת את הגדול. ולפי זה היה צריך להיות, שכל אחד ואחד יהיה לו הרצון לשמש את הבורא בעמ"נ להשפיע נחת רוח להבורא. וגם הדרך ארץ הזו קשה לקיים. וזה נקרא "יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ".

וזהו מסיבת הצמצום וההסתר, שהיה על הרצון לקבל. ולכן אין האור מאיר במקום הזה, אלא חושך והסתר ישנו כאן, בכלי קבלה לעצמו. ולכן מוטל על האדם לקבל על עצמו הכל בבחינת אמונה למעלה מהדעת. וגם זה קשה, היות שהרצון לקבל שלנו לא רגיל לעשות דברים שהם נגד הדעת. ובכדי שתהיה אפשרות לצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו, אמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". והיינו כנ"ל, "שהמאור שבה מחזירו למוטב".

ובענין "המאור שבה מחזירו למוטב" מובא בספר "פרי חכם" (חלק א' דף קנ"ב) וזה לשונו "רוב דברי תורה הם לעיון. בזה מיושב למה לנו האריכות בתורה, וכו', שאינם נוגעים למעשה, אלא רק לעיון. דהיינו, הקדמת מעשה בראשית, וכו', ואין צריך לומר אגדות ומדרשים. אלא להיותם העצם, שהמאור צרור בהם, יזדכך גופו, ויוכנע יצר הרע, ויבוא לאמונה בתורה, ובשכר ועונש וכו'. וברור, שבהיות האדם חושב ומעיין בדברי תורה, האמורים בהתגלות ה' לאבותינו, וכדומה לזה, הרי הם מביאים למעיין יותר מאור מהיותו מעיין בענינים מעשיים. הגם שלענין המעשה הם יותר חשובים, אבל לענין המאור ודאי שהתגלות ה' לאבותינו חשוב יותר, וכו'. ומתוך שחכמת הקבלה כולה מדברת בסוד התגלות ה', מובן מאליו, שאין לך חכמה חשובה ומצלחת לסגולתה כמותה. ואל זה כוונו בעלי הקבלה לסדרה, שתהיה ראויה להתעסק בה". עד כאן לשונו.

ובהאמור יוצא, שהתורה, שאנו עוסקים בה, הוא בכדי להגיע להכניע את היצר הרע. כלומר, ולהגיע לידי דביקות בה', שכל מעשיו יהיו אך ורק בעמ"נ להשפיע. זאת אומרת, בכוחות עצמו אין לאדם שום מציאות, שיהיה בידו כח ללכת נגד הטבע. כי ענין מוחא וליבא, מה שהאדם צריך להשתלם בהם, הוא מוכרח לקבל סיוע. והסיוע הוא ע"י התורה. כמו שאמרו חז"ל "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". שמתוך שמתעסקים בה, המאור שבה מחזירם למוטב.

אולם זה נאמר, שמועיל להוציא המאור מהתורה, אם הוא מכוון בעת התעסקותו בתורה, שהוא לומד בכדי לקבל את השכר של התורה, הנקרא "מאור". אז מועיל לו לימוד תורה. מה שאין כן כשהוא מסיח דעת מהמטרה של לימוד התורה, אין התורה מועילה לגמור את המלאכה של עשיית כלי דהשפעה, ולא להשתמש עם הכלי קבלה לתועלת עצמו. אחרת התורה שלו הולכת ונעלמת ממנו. כלומר, כח התורה, שהיה צריך להכניע את היצר הרע, הכח הזה מתבטל. וזה שכתוב "וכל תורה, שאין מלאכה", היינו שלא מכוון, שהתורה יעשה את המלאכה, להפוך את הכלי קבלה שיהיו בעמ"נ להשפיע, "סופה בטלה". כלומר, הכח הזה מתבטל.

אולם יש להבין, למה תורה גוררת עוון. וכי לא די שהתורה מתבטלת, אלא גם גוררת עוון. היתכן. והקושיא מובא בהקדמה לתע"ס (אות ל"ט) וזה לשונו "צריכים ביאור, להבין, איך ובמה נעשית לו התורה הקדושה לסם המות. המעט הוא שמתייגע לריק ולבטלה, וכו', אלא עוד שהתורה והעבודה עצמה נהפכת לו לסם המות".

ושם (בהקדמה לתע״ס, אות ק״א) אומר ״וזה שכתוב, שהקב״ה מסתיר את עצמו בתורה. כי ענין היסורים והצער, שהאדם משיג בשעת הסתר פנים, אינו דומה באדם, שיש בידו עבירות ומיעוט בתו״מ, לאדם, שהרבה בתורה ומעשים טובים. כי הרצון מוכשר ביותר לדון את קונו לכף זכות. מה שאם כן קשה לו ביותר לדון את קונו לכף זכות, שהרי לפי דעתו, אינו ראוי לעונשים קשים כל כך, וכו׳״. ובהאמור נבין, מדוע אומר ״כל תורה, שאין עמה מלאכה, סופה בטילה וגוררת עוון. היות מצד אחד הוא רואה, שעוסק בתו״מ. ומדוע אין הקב״ה מתחשב עמו, כמו שהוא מבין, שמגיע לו. לכן יש כאן ב׳ דברים: א) שסופה בטילה, ב) שגם גוררת עוון, כנ״ל״.

אי לזאת, צריך האדם טרם הלימוד להתבונן, על איזו מטרה הוא רוצה לקיים מצות לימוד התורה. כלומר, אם הוא עוסק בתורה מטעם התורה בעצמה, כדי לדעת את הדינים של מעשי המצות, איך לקיימם. או שלימוד התורה בעצמה, זהו כל כוונתו. ובשביל לדעת את ההלכות של מעשי מצות, זהו אצלו ענין אחר לגמרי. כלומר, שלומד תורה על ב׳ מטרות.

אולם גם בזמן שלומד תורה לשם לימוד תורה, גם כן יש להבחין על איזו כוונה הוא לומד. כלומר, לקיים מצות ה׳, כמו שכתוב ״והגית בו יומם ולילה״. או שלומד בכדי לקבל מאור התורה, היות שהוא צריך את מאור התורה, בכדי לבטל את הרע שבו. כמו שאמרו חז״ל ״בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין״. נמצא, שהוא לומד תורה, בכדי להשיג את התבלין, כמו שאמרו חז״ל ״המאור שבה מחזירו למוטב״.

ובטח האדם צריך לכוון לפני לימוד התורה את הסיבה, שבשבילה הוא לומד עכשיו תורה. כי כל מעשה צריך להיות איזה מטרה, שהיא הסיבה, שעושה עתה המעשה. וזהו כמו שאמרו חז״ל ״תפלה בלי כוונה, כגוף בלי נשמה״. לכן מטרם שהוא הולך ללמוד תורה, הוא צריך להכין את הכוונה.

וכך אומר שם בהקדמה לתע״ס (אות י״ז) וזה לשונו ״ולפיכך מתחייב הלומד בטרם הלימוד, להתחזק באמונת השי״ת, ובהשגחתו בשכר ועונש, וכו׳. ובדרך הזה יזכה להנות מהמאור שבה, שגם אמונתו תתחזק ותתגדל בסגולת המאור הזה, וכו׳. אפילו מי שיודע בעצמו, שעדיין לא זכה חס ושלום לאמונה, יש לו תקוה גם כן על ידי עסק התורה. כי אם ישים לבו ודעתו לזכות על ידה לאמונת השי״ת, כבר אין לך מצוה גדולה מזו, וכו׳. ולא עוד, אלא שאין לו עצה אחרת מזו, וכו׳״. עד כאן לשונו.

נמצא לפי זה, שהאדם צריך להשתדל לעשות מאמץ גדול, מלפני שהולך ללמוד, בכדי שהלימוד שלו יעשה פירות ותוצאות טובות. כלומר, שהלימוד יביא לו את המאור התורה, שעל ידו תהיה היכולת להחזירו למוטב. שאז ע"י התורה הוא נעשה לתלמיד חכם. ומהו תלמיד חכם. אמר אאמו"ר זצ"ל, תלמיד היינו שלומד מחכם. כלומר, שהקב"ה נקרא "חכם". והאדם, הלומד ממנו, הוא נקרא "תלמיד של חכם". ומה האדם צריך ללמוד מהקב"ה. הוא אמר, שהאדם צריך ללמוד מהקב"ה רק דבר אחד. כמו שידוע שהקב"ה רצונו הוא רק להשפיע, כמו כן האדם גם כן צריך ללמוד ממנו להיות משפיע. זה נקרא "תלמיד חכם".

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (נדרים פ"א) וזה לשונו "ומפני מה אין מצווין תלמיד חכם לצאת תלמד חכם מבניהן. רבינא אומר, שאין מברכין בתורה תחילה". עד כאן לשונו. ולהבין המאמר הזה על דרך העבודה, כלומר, שהכל נהוג בגוף אחד, לכן יש לפרש השאלה, מדוע אין מצווין תלמיד חכם לצאת תלמיד חכם מבניהן.

ידוע ש"אב" ו"בן" נקרא "סיבה" ו"מסובב". כלומר, שהמצב הא' הוא הגורם למצב הב'. ולפי זה, כשהאדם לומד תורה, שזה נקרא "תלמיד חכם". ולמדנו "המאור שבה מחזירו למוטב". ומה זה "מוטב". זהו כמו שאמרו חז"ל, שאמר הקב"ה "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין, שהם מבטלין את היצר הרע". ובזמן שמבטלין את הרע, כי רע נקרא כידוע "הרצון לקבל לעצמו", ואז הוא נעשה "תלמיד חכם", כנ"ל לפי פירוש אאמו"ר זצ"ל.

לכן יהיה פירוש של השאלה "מפני אין מצווין תלמיד חכם", שהוא מצב הא' כנ"ל. "לצאת תלמיד חכם מבניהן". כלומר, שלא נולד מהם מצב הב', שהוא צריך להגיע להיות תלמיד של חכם כנ"ל, שיזכה, שכל מעשיו יהיו רק בעמ"נ להשפיע. הלא יש כלל "המאור שבה מחזירו". ואין אנו רואין, שהתלמיד חכם, תהיה להם היכולת, להוציא בנים תלמד חכם, כנ"ל.

ועל זה באה התשובה, שלא ברכו בתורה תחילה. וגם התשובה הזו קשה להבין. הלא אנו רואים, כל מי שהולך ללמוד, אומר ברכת התורה תחילה, לפני הלימוד. אם כן, מה יכולים לפרש, שהסיבה, שלא מולידים בנים תלמיד חכם, הוא שלא ברכו בתורה תחילה.

ויש לפרש, זה שכתוב "שלא ברכו בתורה תחילה". היות שאנו רואים, מי שהולך לעשות איזה קנין חשוב, שע"י הסחורה שהוא יקנה, יהיו לו

רווחים גדולים, אז הידידים מברכים אותו, שיהיה לו הצלחה בהפעולה הזו. כלומר, שיהיה לו רווח גדול.

כמו כאן בעבודה. כשהאדם הולך ללמוד תורה, צריכה להיות נגד עיניו המטרה, כלומר הסיבה, שבשבילה הוא הולך ללמוד. בטח כדי שירויח מהלימוד התורה, כי בלי רווחים אי אפשר לעבוד. לכן הוא צריך לדעת, שהמטרה, היינו הרווח, מה שהוא צריך להשיג מהתורה, הוא "המאור שבה, שמחזירו למוטב".

ובעבודה, כשמדברים בגוף אחד, נמצא שהוא צריך לברך את עצמו, שיצליח בלימודו, וירויח הרבה מאור מהתורה, שהוא הולך ללמוד עכשיו. אחרת, כלומר אם הוא לא ברך תחילה לפני לימוד תורה, אין הוא זוכר את המטרה, מה שהוא צריך להוציא מהלימוד, שזה נקרא "בנים", שהבנים הוא תוצאה מהלימוד. כנ"ל, **שהתורה הוא הסיבה, שהוא אב, והמאור, שמוציא מהתורה, הוא הבן**.

ולפי זה צריך כל אחד ואחד לפני הלימוד לעשות חשבון לעצמו, מהי מטרת הלימוד, כלומר למה הוא נותן יגיעה בתורה. בטח אין לתת יגיעה בלי שכר. ובטח, כשהאדם לומד תורה, הוא מאמין "בנאמן הוא בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעולתיך" (אבות, פרק שני, כ"א). ולאיזה שכר הוא מכוון, הוא צריך לתת תשומת לב, בכדי שהשכר יהיה תמיד לנגד עיניו. כלומר, שיהיה לו בטחון ואמונה, שהקב"ה ישלם לו שכרו.

והשכר, שהוא מקוה שיקבל, זה צריך לתת כח לעבודה. היינו, שהשכר הוא חומרי דלק, שעליו מתבססת העבודה שלו. ובטח שככל שהשכר גדול ביותר, יש יותר כח עבודה. מה שאם כן אם השכר אינו חשוב כל כך, אין השכר הזה ראוי ומסוגל, שיתן לו כח לעבוד במסירות נפש. כלומר, שיבין, שהתורה כל כך חשובה, כמו שכתוב "כי הם חיינו ואורך ימינו". ובטח שאם האדם מרגיש כך, שזהו ממש תורת חיים, היה כל אדם לפי הרגשתו, היה נותן כל חייו, בכדי להשיג חיים.

אולם בכדי להרגיש את החיים שבתורה, האדם צריך להכנה דרבה, להכשיר את גופו, שיהא מסוגל להרגיש את החיים שבתורה. לכן אמרו חז"ל, שצריכים להתחיל בשלא לשמה, וע"י המאור התורה, שישיג בזמן שעדיין נמצא בשלא לשמה, זה יביאהו לשמה, כי המאור שבה מחזירו למוטב. ואז תהיה לו היכולת ללמוד לשמה, היינו לשם התורה, הנקראת

"תורת חיים", משום שכבר ישיג את החיים שבתורה, כי המאור שבתורה יתן הכשרה להאדם, שתהיה לו היכולת להרגיש את החיים, הנמצא בתורה.

ובהקדמה לתע"ס (אות ל"ח) שואל שם "מדוע נקרא העסק בתורה ומצות על צד השלימות בשם **תורה לשמה**". וזה לשונו, הנה יש להבין את השם הזה של "תורה לשמה", למה מוגדרת העבודה השלימה הרצויה בשם הזה "לשמה", וכו'. כי לפי מובן הפשוט, שהעוסק בתו"מ, מחויב לכוון לבו לעשות נחת רוח ליוצרו ולא לשם טובת עצמו, היה צריך לכנות זה ולהגדירו בשם "תורה לשמו" ו"תורה לא לשמו", שפירושו "לשם שמים", וכו'. שהרי הלשון מוכיחה, שתורה לשמו, שפירושו לעשות נחת רוח ליוצרו, אינו מספיק עדיין, אלא שצריך עוד שיהיה העסק לשמה, שפירושו "לשם התורה". וכו'. כי נודע ששם התורה הוא "תורת חיים", כאמור כי **חיים** הם למוצאיהם, וכו', (משלי ד', כ"ב). וכהאמור, כי לא דבר ריק הוא מכם, כי הוא חייכם (דברים ל"ב, מ"ז), וכו'. וכיון שכן, הרי פירושה של "תורה לשמה", אשר העסק בתורה ומצוות מביא לו חיים ואריכת ימים, כי אז התורה היא כשמה, וכו'". עד כאן לשונו.

ובהאמור משמע, כי לאחר שהאדם כבר בא לדרגת להשפיע נחת רוח ליוצרו, כי זה הוא נקרא, שהוא עוסק בתו"מ לשמו יתברך, אז מתחילה מדרגה שניה, שהוא עוסק בתורה ומצות לשמה, היינו לשם התורה, ששם התורה היא תורת חיים.

ובכדי שהאדם יוכל להגיע לדרגת לעשות הכל לשם שמים, הנקרא "תורה לשמו", כנ"ל, לזה צריכים מאור התורה, שהמאור הזה מחזירו למוטב. כלומר, שתהיה לו היכולת לצאת מאהבה עצמית, ולעשות הכל לשמו יתברך. שרק מאור הזה יכול לעזור לו, כמו שאמרו חז"ל "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". כלומר, לאחר שזכה למאור התורה, הוא יכול לזכות לתורה עצמה, הנקראת "תורת חיים", כנ"ל.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל "אם יאמר לך אדם, חכמה בגויים, תאמין. יש תורה בגויים, אל תאמין" (איכ"ר ב', י"ז). היות בזמן שהאדם לומד תורה, יש להבחין בה ב' דברים:

א) החכמה והשכל, שיש בה, שזה נקרא "לבוש של תורה".

ב) מי שמלובש בהלבושי תורה.

ואנו צריכים להאמין בדברי הזה"ק, שכל התורה כולה היא שמותיו של הקב"ה. כלומר, שהבורא יתברך מלובש במלבושי תורה. לכן יש להבחין בתורה שני דברים:

א) הלבוש,

ב) הלובש.

וזהו כמו שכתוב בספר "פרי חכם" (חלק ב', דף ס"ו) וזה לשונו "אבל קוב"ה הוא סוד אור אין סוף, המלובש באור התורה, שיש בתר"ך מצות הנ"ל". שזה סוד שאמרו חז"ל "כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה". פירוש, שהקב"ה מהכולל והתר"ך שמות הם פרטים וחלקים.

ובהאמור יוצא, שמי שיש לו אמונה בה', הוא יכול להאמין, שהנותן התורה הוא מלובש בהתורה. מה שאין כן גוי, שאין לו אמונה בהקב"ה, איך הוא יכול ללמוד תורה. הלא אין הוא מאמין בנותן התורה. והוא יכול ללמוד מהתורה רק מהלבוש לבד, ולא מן הלובש, כנ"ל, היות שאין לו אמונה. והלבוש החיצון של התורה נקרא בחינת "חכמה ולא תורה", **כי תורה היא דוקא בזמן שהוא מחובר עם נותן התורה.**

ובזה מובן מה שאמרו חז"ל "אם יאמר לך אדם, חכמה בגויים, תאמין". משום שהלבוש בלי הלובש הם יכולים ללמוד, שזה נקרא "רק חכמה", שאין לו שום שייכות לנותן התורה. מה שאין כן "אם יאמר לך אדם, יש תורה בגויים, אל תאמין. כנ"ל, היות שאין להם שום שייכות להנותן התורה".

והיות עיקר העבודה שלנו היא להגיע לידי דביקות ה', כמו שכתוב "ולדבקה בו", יוצא **שהתורה הוא אמצעי להגיע להדבק בו יתברך.** כלומר, בעת לימוד התורה צריך להיות הכוונה, שנזכה להתחבר עם הלובש. וזהו ע"י אמצעית הלבוש, שהוא התורה, שהקב"ה מלובש בה, כנ"ל.

ובהמאמר הנ"ל של "חכמה בגויים תאמין. יש תורה בגויים, אל תאמין", וכשנפרש זה על דרך העבודה, צריכים לדעת, שענין "גויים" ו"ישראלים" נמצא בגוף אחד. כלומר, שמטרם שהאדם זוכה לבחינת אמונה, הוא עדיין נקרא "גוי". ורק לאחר שזכה לבחינת אמונה, אז הוא נקרא "ישראל".

אמנם, אם האדם רוצה ללכת בדרך להגיע לאמונה שלימה, **הגם שעדיין לא זכה לאמונה שלימה**, גם הוא כבר נקרא בחינת "ישראל". והוא על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל על "יהיב חכמתא לחכימין". ושאל, הלא "יהיב

חכמתא לטיפשים" היה צריך לומר. ואמר, האדם, שהוא מבקש חכמה, כבר נקרא "חכם", כי כל אדם נבחן על המטרה שלו. כלומר, למה שהוא מצפה להגיע, על שם זה האדם נקרא. לפי זה יש לפרש, שכל אלה אנשים הרוצים להגיע לאמונה שלימה, כבר נקראים "ישראלים".

לכן אם אין בתחילת לימודו, שהאדם הולך ללמוד, שרוצה ע"י זה להגיע לבחינת "אמונה שלימה". שזה יכול להשיג ע"י המאור שבתורה, כנ"ל, בזה שהוא רוצה להתדבק בהלובש, שהוא מלובש בהתורה. שהוא נותן את מאור התורה, ולא אחר. נמצא, שהוא לומד תורה, שהם לבושי של הקב"ה. ועל ידם הוא רוצה להגיע לאמונה שלימה, להתדבק בהלובש, שהוא הנותן התורה.

ויש כבר כאן יחוד של ג' בחינות:

א) אורייתא, שהם לבושי הקב"ה,
ב) קוב"ה, שהוא מלובש בהתורה,
ג) **ישראל**, האדם, הלומד תורה על הכוונה הנ"ל.

וזה נקרא "יחוד", הנקרא "אורייתא וקב"ה וישראל חד הוא". והגם שזה"ק מדבר לאלה אנשים שכבר זכו לבחינת "שמותיו של הקב"ה", שזה נקרא, שכבר זכו לבחינת "תפלין של יד", הנקרא "אמונה", ול"תפילין של ראש", הנקרא "תורה", אבל כנ"ל, אלו שהולכים בדרך להגיע לבחינת תורה ואמונה, מקבלים גם כן בבחינת מקיף מיחוד הזה.

ובהאמור נבין את מה שכתוב "חכמה בגויים תאמין". כלומר, אם האדם אינו מכוון, שע"י לימוד התורה הוא יכול להגיע לבחינת אמונה בה', אם כן אין לו שום שייכות לתורה. כי תורה נקראת הלבוש עם הלובש ביחד, שהוא התורה ביחד עם נותן התורה.

והגם שעדיין לא מרגיש את נותן התורה, מכל מקום **מטרת הלימוד התורה, הוא בכדי להגיע להרגיש את הנותן התורה**. ואם האדם אינו שם לפניו את המטרה, שהוא להגיע להנותן התורה, הוא בחינת "גוי", כלומר שאין לו צורך לאמונה. דהיינו, שיהיה לו צורך לעשות עצות להגיע לבחינת אמונה. לכן הוא נקרא עדיין "גוי" ולא בחינת "ישראל". לכן על חכמה, תאמין לו, שיש לו. כלומר, רק הלבוש בלי צורך להלובש. וזה שכתוב "יש תורה בגויים, אל תאמין", כנ"ל, כי אין לו שייכות לתורה.

אולם ענין "תאמין" או "לא תאמין" גם כן אין אומרים לגבי שני גופים. אלא "תאמין" ו"לא תאמין" הכוונה על האדם עצמו, שהאדם בעצמו צריך

לתת תשומת לב, אם יש לו תורה או חס ושלום אין לו תורה. היות שהאדם מתייגע עצמו ונתן כוחות, בודאי הכוונה בכדי לזכות לתורה. והאדם חושב, שגם בלי הכוונה "להגיע לבחינת אמונה שלימה" הוא יכול לזכות לתורה. על זה אמרו חז"ל, שהאדם צריך לדעת, שאי אפשר לזכות לבחינת תורה בלי אמונה שלימה.

לכן האדם צריך לתת תשומת לב לפני הלימוד התורה, שיתן חשבון לעצמו, על איזה מטרה הוא נותן את יגיעתו בלימוד התורה. כלומר, מהו רוצה להשיג ע"י לימוד התורה. בטח כשהאדם נותן יגיעה, הוא מסיבת שחסר לו משהו. וע"י היגיעה שהוא נותן, אז יתנו לו מה שהוא חושב שחסר לו, וימלאו את חסרונו תמורת היגיעה. והאדם צריך להאמין, כמו שכתוב "יגעתי ומצאתי".

ומשום זה יש לפעמים, שהאדם מבין, שחסר לו ידיעת התורה. לכן כל מחשבתו הוא לזכות לידיעות התורה. וכנ"ל, שזהו בחינת לבושו של הקב"ה. והוא מרגיש שחסר לו רק הלבושים החיצונים של התורה. וזה נקרא בחינת "חכמה" כנ"ל.

מה שאם כן "תורה" נקרא, שהוא נצרך להלובש, שמלובש בהתורה. כלומר, שעדיין חסר לו אמונה שלימה בה', והוא מרגיש שיש לו רע בלבו, והוא רוצה לזכות לבחינת מוחא וליבא, שיהיו הכל לשם שמים.

והיות שחז"ל אמרו "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין, משום שהמאור שבה מחזירו למוטב", נמצא, שהוא צריך את התורה בתור אמצעי, שעל ידי התורה הוא יזכה לאמונה שלימה בהקב"ה. ואח"כ יזכה ע"י התורה לבחינת תורה, הנקרא "תורת חיים", כנ"ל, משום שזוכה להלובש ביחד עם הלבוש. כלומר, שהוא זוכה להלבושים, הנקרא "תורה", ביחד עם הלובש, הנקרא "קוב"ה". וכמו שאומר הזה"ק "אורייתא וקוב"ה וישראל חד איהו".

וזה שכתוב (מד"ר תרומה פל"ג), וזה לשונו "ויקחו לי תרומה. ויש לך מקח, שמי שמכרו, נמכר עמו. אמר הקב"ה לישראל, מכרתי לכם תורתי. כביכול, נמכרתי עמה. שנאמר, ויקחו לי תרומה".

בהנ"ל יש לפרש דברי המדרש במה שאמר "כביכול, נמכרתי עמה". היות שהתורה היא בחינת "אורייתא, וישראל, וקוב"ה חד הוא", משום שהתורה הוא הלבוש של הקב"ה. והאדם צריך להגיע לזכות ע"י התורה להלובש, שזה נקרא "להדבק בה'". נמצא, שצריכים לזכות לב' דברים,

כלומר, להתורה ולהקב"ה. וזה שכתוב "כביכול, נמכרתי עמה". לכן יש כאן השלימות של ג' דברים:

א) ישראל,
ב) הקב"ה,
ג) התורה.

וכמו שכתוב בספר "פרי חכם" (חלק ב' דף ס"ד) "אולם מה האדם יכול לעשות, בכדי לבוא לידי הרגשת צורך לבחינת תורה, שבה מלובש הקב"ה. כנ"ל בדברי חז"ל, שאמר הקב"ה לישראל "מכרתי לכם תורתי. כביכול, נמכרתי עמה. שזהו, ויש לך מקח, שמי שמכרו, נמכר עמו".

משמע מכאן, שהקב"ה רוצה, שבעת שהאדם לוקח את התורה, שיקח עמו כביכול את הקב"ה. אבל האדם אינו מרגיש זאת, שיהא נצרך לזה. ובעיקר האדם נמשך אחר רוב העולם. והיות כשמתחילים ללמוד לנשים ולקטנים וכלל עמי הארץ, אומר הרמב"ם, שצריכים להתחיל בשלא לשמה. ובדרך כלל נמשכים כולם אחרי ההתחלה, כלומר מה שנתנו להם לדעת את הסיבה שצריכים לתורה, הן סיבות של שלא לשמה, ולא מטעם "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין". וממילא רוב העולם בכלל לא מבינים, שיש ענין שכר, הנקרא "דביקות ה'".

לכן דעת הרבים שולטים על האדם, שהוא לא צריך את לימוד התורה, בכדי שע"י זה תהיה בידו היכולת להגיע להכוונה אמיתית. כלומר שע"י התורה יהיה בידו לכוון בעמ"נ להשפיע ולא לתועלת עצמו. שזה יביא לו בחינת דביקות להדבק בה'. שבשבילה, כלומר בכדי לתקן את הנבראים, שיבואו לידי דביקות, נעשה ריבוי עולמות, ופרצופים, ורבוי נשמות.

והכל בכדי לתקן את הבריאה, המכונה "רצון לקבל". שע"י הקבלה נתרחקה הבריאה מהבורא. וע"י אלו התיקונים שנעשו, תהיה היכולת לתקן הכל, שיהיה בעמ"נ להשפיע. ובזמן שכל הכלי קבלה הכוללים יותקן בעמ"נ להשפיע, אז יהיה גמר התיקון.

וזה נקרא "שלימות פעולותיו", כמו שאמר האר"י הקדוש (תע"ס חלק א' דף ג') וזה לשונו "כאשר עלה ברצונו הפשוט לברוא העולמות ולהאציל הנאצלים, להוציא לאור שלימות פעולותיו, ושמותיו, וכנויו, אשר זאת היה סיבת בריאת העולמות, והנה אז צמצום את עצמו אין סוף, הנה כבר היה מקום, שיוכלו להיות שם הנאצלים". ושם (בדף ז') מפרש באור פנימי וזה לשונו "ונמצא לפי המבואר, שכל עיקר סיבת הצמצום היתה רק לסיבת

החשק לצורה החדשה של הקבלה בעמ"נ להשפיע, העתידה להגלות ע"י בריאת העולמות".

ובהאמור אנו רואים, שכל עיקר בריאת העולמות והנשמות הכל היה על כוונה אחת, שהיא **לתקן הכל שיהיה בעמ"נ להשפיע**, שזה נקרא "דביקות השתוות הצורה". ועל התורה אמר הקב"ה "בראתי יצר הרע, בראתי תבלין". כלומר, שאחר שהאדם קבל את התורה בבחינת "תבלין", אז יהיה יצר הרע מתוקן בעמ"נ להשפיע, כמו שכתוב בזה"ק "עתיד מלאך המות להיות מלאך קדוש".

את כל העיקר הזה, האדם אינו מסוגל להסתכל, מטעם שהוא נמשך אחרי הרבים, הנקראים "כלל ישראל". וכנ"ל, שתחילת החינוך קבל כל אחד בבחינת **שלא לשמה**. כלומר, שהעסק בתורה ומצות הוא בכדי לקבל שכר בכלים דתועלת עצמו. ו**בלשמה**, אסור לגלות בתחילת כניסת האדם בקיום תו"מ, כנ"ל בדברי הרמב"ם.

וזה גורם להאדם, שיבין מצד שכלו, שכל מה שהוא צריך ללמוד תורה, הוא בכדי שידע את הדינים, איך לקיים את המצות, כמו שאמרו חז"ל "אין עם הארץ חסיד". והגם שלומדים תורה אפילו מה שלא נוגע מצות מעשיות, אבל הלימוד בחלק התורה הזה הוא לומד מטעם "מצות לימוד התורה", כמו שכתוב "והגית בו יומם ולילה". כלומר, שלומד מטעם מצוה, כשאר מצות.

אולם לגבי זה שאמרו חז"ל כנ"ל, "ויש לך מקח, שמי שמכרו, נמכר עמו", שאמר הקב"ה לישראל "מכרתי לכם תורתי, כביכול נמכר עמו". לזה אין להאדם שום שייכות. כי מה יתן לו הידיעה הזו, אם הוא יאמין שהקב"ה נמצא מלובש בהתורה. וכי מי שלוקח את התורה, הוא צריך לדעת, שהקב"ה נמצא מלובש בהתורה, וצריך לזכות לדביקות הקב"ה המלובש בה.

וזהו מטעם, שכל עבודתו הוא על הכוונה דשלא לשמה. וכל מה שהוא מקווה, הוא רק לקיים תורה ומצות על הכוונה דתועלת עצמו. וממילא אין לו שום שייכות למי שמלובש בהתורה, אלא מספיק לו רק דבר אחד: כפי מה שיש לו האמונה בשכר ועונש, בשיעור הזה תלויה עבודתו בקיום תורה ומצות. היות שהוא לא מסתכל על שום דבר, רק על השכר, אבל בעצם התורה ומצות, מה שהוא עושה, לא מעניין אותו.

מה שאם כן אם האדם רוצה לעבוד ולקיים תורה ומצות בלי שום שכר, רק מטעם שהוא רוצה לשמש את המלך, אז הוא כבר זקוק לדעת גדלות המלך. כי שיעור עבודתו תלוי בשיעור שהוא מאמין בגדלות המלך, כי רק גדלות וחשיבות המלך נותן לו חומרי דלק לעבודה.

וזהו כמו שכתוב בזה"ק על פסוק "נודע בשערים בעלה". פירוש, כל אחד ואחד לפום מה דמשער בלביה. משמיענו בזה, שכפי מה שהאדם משער בלביה גדלות וחשיבות ה', בשיעור זה הוא מוסר עצמו לשמש את המלך.

ומשום זה, אנשים מסוג זה שרוצים לעבוד רק בעמ"נ להשפיע, וכל הסיבה שמחייבת אותם לעסוק בתו"מ, הוא רק מטעם חשיבות וגדלות ה', כמו שכתוב בזה"ק "דעיקרא דיראה הוא לעבוד בגין דאיהו רב ושליט", אנשים האלו, כשמאמינים שהקב"ה הוא מלובש בהתורה, ומאמינים במה, "שאמר הקב"ה לישראל, מכרתי לכם תורתי, כביכול נמכר עמו", כשהם לומדים תורה, הם רוצים להוציא את מאור התורה, שהוא מחזירו למוטב. וזה שאמרו חז"ל "הבא לטהר ע"י התורה, מסייעין אותו", היות שהקב"ה מלובש בהתורה.

ובהאמור יש לפרש, מה שאנו אומרים ("אהבת עולם", שלפני קריאת שמע) "והאר עינינו בתורתך". ולכאורה הלשון "והאר עינינו" שייך לומר במקום חושך והסתר, אבל בתורה היה צריך לומר "ותן להבין את תורתך". ומהו הלשון "והאר".

ובהנ"ל יש לפרש, היות שיש להבחין בהתורה את לבושי תורה, מה שהקב"ה מלובש בהם, וזה מוסתר מאתנו, כי אנו רואים רק הלבושים, ולא הלובש, לכן אנו מבקשים מה', שיאיר עינינו, שנזכה לראות ולהרגיש את הקב"ה, שהוא מלובש בהתורה. וזה שכתוב "והאר עינינו", שנראה שאתה מלובש בתורתך.

וכמו כן יש להבין מה שאומר בזה"ק על הכתוב "ומשחרי ימצאוננו". שאלו על זה, היכן מוצאים את השי"ת. ואומרו, שאין מוצאים אותו יתברך אלא בתורה. וכן אמרו על הכתוב, "אכן אתה אל מסתתר", אשר הקב"ה מסתיר את עצמו בתורה הקדושה.

מובא בהקדמה לתע"ס (אות מ"א) וזהו כנ"ל, במה שאמרו חז"ל "ויש לך מקח, שמי שמכרו, נמכר עמו". זאת אומרת, שהקב"ה מלובש בהתורה. רק מה, שעל האדם לחפש אותו, ולמצוא אותו, היות שהוא הסתיר עצמו

בתורה, כל זמן שאין הלומדי תורה ראויים לכך. ועל ידי היגיעה והתפלה מוצאים אותו.

ועל זה אמרו "יגעתי ומצאתי". והשאלה היא, ידוע, איזו שייכות יש יגיעה למציאה בתורה. אלא כנ"ל, שעל ידי היגיעה מוצאים את הקב"ה, איך שהוא מלובש בהתורה. זאת אומרת, שאל יאמר אדם, הלא למדתי תורה הרבה, ואין אני מוצא את הקב"ה, איך שהוא מלובש בתורה. אלא שצריכים לחפש אותו ולא להתייאש. אלא להאמין, כמו שכתוב "ומשחרי ימצאוננו". היות שענין ההסתר הוא תיקון, שאל ישיגו אותו מטרם שיהיה לאדם כלים דהשפעה, שזה נקרא "השתוות הצורה ודביקות בה".

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (נדרים פ"א) "הזהרו בבני עניים, שמהם תצא תורה". שנאמר "יזל מים מדליו", שמהם תצא תורה. ולכאורה משמע, שדוקא מבני עניים תצא תורה, מה שאם כן מבני עשירים לא. היתכן לומר כך.

והנה על דרך העבודה יש לפרש "עניים", כמו שאמרו חז"ל (נדרים מ"א) "אין עני אלא בדעת". ומשום זה, כשהאדם לומד תורה ורוצה להגיע לבחינת תורה כנ"ל, כלומר לבחינת "והאר עינינו בתורתך", כנ"ל, שענינו הוא לדבק בה', המלובש בתורה, ש"תורתך" הכוונה על הקב"ה המלובש בה.

והוא רואה עד כמה שהשקיע עבודה ויגיעה, בכדי למצוא את ה' בהתורה, אבל אינו מוצא אותו. הגם שכתוב "וכל משחרי ימצאוננו". אבל הוא רואה, שהוא עני בדעת. והוא רוצה לקיים מה שכתוב "דע אלקי אביך ועבדהו". וכמו כן כתוב "גם נפש בלי דעת לא טוב". אבל הוא רחוק מזה. שכל פעם הוא רואה, שאין שום אפשרות למוצאו בהתורה. וזה נקרא "עני בדעת".

והאדם מבין אז, שענין זה, למצוא את הקב"ה בתורה, זה לא בשבילו נאמר. היות שהוא חושב, שכבר חפש אותו בתורה, ולא העלה בידו שום דבר. ורוצה לברוח מהמערכה.

לכן באו חז"ל ואמרו "הזהרו בבני עניים, שמהם תצא תורה". והטעם הוא, לפי הכלל "אין מילוי בלי חסרון, אין גדלות בלי קטנות". שפירושו, שאם רוצים לתת משהו לאדם, והנותן מפחד, שאם יתן לו, תיכף על המקום, בזמן שהמקבל מבקש ממנו, אז המקבל לא ידע להעריך את הנתינה, והוא בטח יאבד זה, או שיהיה אנשים שיקחו ממנו את הדבר.

והיות שהנותן יודע את החשיבות שבהדבר, לכן הוא לא רוצה שהמקבל יקלקל אותה. ולכן הוא לא נותן לו את דבר, מה שהוא מבקש ממנו, תיכף על המקום. אלא הוא רוצה שהמקבל יבקש ממנו הרבה פעמים. כלומר, **שע"י הביקוש מתרקם אצל המקבל צורך להדבר**. אחרת הוא מוכרח להפסיק מלבקש.

ובזמן שהוא לא זז ממנו מלבקש, זה אי אפשר להיות, רק באופן, שבכל פעם ופעם הוא מוכרח להבין את הנחיצות שבהדבר. זאת אומרת, אם הוא רוצה לבקש ממנו עוד הפעם, שהנותן יתן לו, מוכרח האדם לתת מחשבה, אם באמת חסר לו את הדבר. שרק אז יש לו כח לבקש עוד הפעם, לאחר שכבר ביקש ולא קבל מענה על שאלתו.

וזהו מטעם, שאין אדם יכול לבקש בקשות ממי שאינו מתעניין בבקשותיו. אולם היות שהדבר שהוא מבקש, הוא דבר נחוץ, שזהו ענין, שכל החיים תלוי בזה, לכן הנחיצות שבדבר אינו נותנת לו מנוחה. והוא הולך אפילו למעלה מהדעת, לבקש כל פעם, עוד הפעם. היות שאין לו לאן ללכת. כי בלי דבר זה, שהוא מבין שזהו החיים שלו, הוא אומר, שכל החיים הוא בשבילו דבר מיותר, היות שהוא בא לידי הרגשה, שבשביל שאר דברים אין כדאי לחיות.

ונמצא, שאין ברירה, היות שאין לו סיפוק בחיים שלו. זאת אומרת, היות שיש כלל, שאין האדם יכול לחיות בלי פרנסה, מטעם שהבורא ברא את הנבראים על הכוונה שיהנו, שזה מכונה "רצונו יתברך הוא להטיב לנבראיו". ומהג' דברים, שהאדם יכול לקבל פרנסה, שיפרנס הגוף, שיהיה שבע רצון, הנקראים "הקנאה", "התאוה", "הכבוד" - זה לא מספק אותו.

לכן האדם מוכרח לחפש רוחניות, אם הוא יהודי מאמין שע"י דביקות בה' ובתורתו יכולים כן להשיג פרנסה, שיפרנס את הגוף, שתהיה לו היכולת לומר בפה מלא "ברוך שאמר והיה העולם", היות שהוא נהנה מזה, שיזכה לדביקות ה', כמו שכתוב "ואתם, הדבקים בה' אלקיכם, חיים כולכם היום", שאז יזכה לחיים אמיתיים.

וזה נותן לו כח לא להתייאש, מלבקש מה', שיקרב אותו, ושיפקח עיניו בתורה. וכמו שכתוב בהקדמה לתע"ס (אות פ"ג) וזה לשונו "והנה מדרגה ראשונה של גילוי הפנים, אין זו באה לאדם, אלא ע"י ישועתו יתברך, שזוכה בפקיחת עינים בתורה הקדושה, בהשגה נפלאה, ונעשה כמעיין המתגבר.

אבל זה תלוי לפי האמונה, שהוא מאמין, שה׳ הוא שומע תפלה. ויכול להצדיק את ההשגחה, ואומר את מה שהוא חושב, מדוע הוא לא קבל את מבוקשו, אין זה מטעם שאין הקב״ה שם לב לתפלותיו, אלא הוא מאמין, שהקב״ה עומד ומחכה לתפלותיו, וקובץ אותם על דרך ״פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול״.

כלומר, היות שידוע, שאם נותנים דבר חשוב לאדם, והוא אינו יודע את ערכה, ויש אנשים שהם כן יודעים את החשיבות שבדבר, הדבר הזה עובר לאלו אנשים, או ע״י גניבה או ע״י אבידה, שהאדם אינו יודע לשמור אותה, ויש אנשים שיודעים את ערכה, והם גונבים, ומוצאים, ולא מחזירים לבעליהם.

וידוע שיש כנגד הקדושה ס״א, שהם כן יודעים מהו ערך של רוחניות. לכן צריך להיות שמירה על זה שלא יגיע לרשותם. וזהו הסיבה, שאין הקב״ה נותן לו את מבוקשו, אלא עומד ומחכה, שע״י זה שהוא מתגבר כל פעם עם בחינת אמונה למעלה מהדעת, לבקש מהקב״ה שיעזור לו, שיזכה לפקיחת עינים בתורה.

והוא מאמין באמונת חכמים, במה שהם אומרו, שע״י העבודה באמונה, זוהי הסגולה הכי טובה לזכות לחשיבת המטרה, שהוא דביקות בה׳. ובזמן שהקב״ה יודע, שהוא כבר יודע לשמור את מתנת המלך, בודאי הקב״ה יעזור לו, ויקבל את תפלתו, מה שהוא מבקש, שה׳ יפתח עיניו, ויזכה לפקיחת עינים בתורה. והוא בודאי יתן לו.

וזה שכתוב ״הזהרו בבני עניים״. כלומר, שאל לזלזל במצב, שהוא מרגיש, שהוא עני בדעת, שעדיין לא זכה לפקיחת עינים בתורה, ועוד לא זכה ״שהמאור שבה מחזירו למוטב״. ״היות שמהם תצא תורה״. פירוש, שיש להאמין, שע״י זה שהוא מרגיש, איך שהוא עני בדעת, וכל פעם ופעם הוא מוכרח להתגבר מחדש, עליו להאמין, שזה בא לו מהקב״ה, הירידות האלו, שע״י זה יקבל כלים וצורך, איך להחשיב את מתנת ה׳ מפני החיצונים. כלומר, שלא יפול הכל לכלים דקבלה, שהכלים האלו שייכים לקליפות. ועל ידי ההתגברות באמונה, שיאמין, שה׳ הוא שומע תפלה, וכל תפלה ותפלה שהוא מבקש מה׳, ה׳ מצרף אותה לחשבון גדול, עד שהאדם ידע את חשיבות שבדבר.

וזה שכתוב בספר ״פרי חכם״ (חלק ב׳ דף מ״ט) וזה לשונו ״ולכן נקראת קליפה זו ״פרעה״, אותיות ״פה רע״. ובגלות מצרים היתה שליטה ״לפה

רע״, הנ״ל, והיו חוזרים לסורם. ולכן אף על פי שזכו לאיזה הארה מט׳ ראשונות, אבל היא לא יכולה להיות נבלעת בגוף, מפני ש״פה רע״, שהוא הלעומת דפה דקדושה, דהיינו העורף, היה מפסיק השפע היורד מן הראש, ויונק ומוצץ כל השפע, שהתחיל לרדת בשביל ישראל״.

ובהאמור יוצא, שיש בתורה להבחין כמה בחינות:

א) שלומד תורה בכדי לדעת את הדינים, בכדי לדעת איך לקיים מצות התורה.

ב) שלומד תורה בכדי לקיים מצות לימוד התורה. כמו שכתוב (יהושע א׳) ״לא ימוש ספר התורה הזה מפיך, והגית בו יום ולילה״. ופירש רש״י ״והגית בו״ והתבוננת בו, כל הגיון שבתורה בלב, כדאמר ״והגיון לבי לפנים״.

ג) שלומד תורה בכדי לזכות למאור התורה. וזה שכתוב ״בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין, משום שהמאור שבה מחזירו למוטב״. שע״י זה יזכה לאמונה ולהידבק בה׳. ואז נכנס לבחינת ״ישראל״, היות שכבר מאמין בה׳ באמונה שלימה.

ד) לאחר שכבר זכה לבחינת אמונה, אז הוא זוכה לבחינת ״תורה, מבחינת שמותיו של הקב״ה״, שזה נקרא בזה״ק בחינת ״אורייתא וישראל וקוב״ה חד הוא״. שאז הוא זוכה לבחינת מטרת הבריאה, שהוא להטיב לנבראיו, שהנבראים מקבלים מבחינה זו את מה שהקב״ה רוצה לתת להנבראים.

ובמה שפירש רש״י על הכתוב ״והגית בו יומם ולילה״, ואומר ״והתבוננת בו. כל הגיון שבתורה בלב״, יש להבין למה הוא מתכוון לומר שהגיון הוא בלב. הלא כשלומדים תורה הוא במוח וראש ולא בלב. אם כן מה משמיענו בזה אומר ״כל הגיון שבתורה הוא בלב״.

ויש לפרש, שאין כאן הכוונה על בחינת תורה דוקא למה שנוגע להלכות, שלומד כדי לדעת את הדינים, איך לעשות את המצות. אלא הוא רוצה לומר, שהתורה גם כוללת את ב׳ בחינות אחרונות, הנ״ל:

א) מה שלומד, בכדי לקבל מאור התורה,

ב) מה שזוכה אח״כ לבחינת תורה, הנקראת ״שמותיו של הקב״ה״.

את ב׳ אלה שייכים דוקא להלב, כמו שאומר הר״א עזרא ז״ל (מובא בהקדמה לספר פנים מסבירות אות י׳) וזה לשונו ״**דע כי כל מצות הכתובות בתורה, או המקובלות שתקנו האבות, אף על פי שרובם הם במעשה או בפה, הכל הם לתקן הלב**. כי כל לבבות דורש ה׳, וכל יצר מחשבות מבין.

וכתוב, "לישרים בלבותם", והיפך זה, "לב חורש מחשבות און", **ודע, כי התורה לא נתנה אלא לאנשי לבב**".

ויש לפרש את דברי רש"י, כמו שאומר הר"א עזרא ז"ל. ובהאמור יש להבחין בד' בחינות הנ"ל, שב' אחרונות שייכים לעבודת הפרט, וב' בחינות הראשונות שייכים להכלל. וזהו כמו שאומר הרמב"ם ז"ל "כשמלמדין את הקטנים, ואת הנשים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר. עד שתרבה דעתן, ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט. ומרגילין אותן בנחת, עד שישיגוהו ויעבדוהו מאהבה".

רואים אנו מדברי הרמב"ם ז"ל, שהתחלת עבודת הכלל מתחיל משלא לשמה, אלא כדי לקבל שכר. ולכן צריכים ללמוד תורה בכדי לדעת את הדינים, איך לקיים את המצות. וזהו בחינה א' הנ"ל. וכמו כן לימוד התורה שלו, הוא כדי לדעת עם המוח, מה שכתוב שמה, שע"י מצות למוד התורה הוא יקבל שכר. וזהו בחינה ב' הנ"ל. וב' אלו אין להם שייכות לעבודת הלב, כנ"ל בדברי הר"א עזרא ז"ל.

מה שאם כן ב' בחינות אחרונות הנ"ל כבר שייכות להלב, משום שהן שייכות לבחינת לשמה. כי בזמן שהוא רוצה ללכת בדרך של לשמה, מגלים לו, כדברי הרמב"ם, הנ"ל, כי מה שאמרנו לך מקודם, שאתה צריך ללמוד "שלא לשמה אלא בכדי לקבל שכר", הוא מטעם, שאין האדם מסוגל מצד הלידה והטבע לעבוד לשם שמים, אלא רק לתועלת עצמו. לכן אומרים לך עכשיו, שאתה צריך לדעת, שעיקר העבודה שלנו היא לשמה. אבל איך מגיעים לזה, העצה היא "מתוך שלא לשמה באים לשמה, מטעם המאור שבה מחזירו למוטב".

ונשאלת השאלה, מה הוא הרע שצריכים לתקנו, שיהיה טוב. אומרים לנו, שזה, מה שאין האדם יכול לעשות משהו לשם שמים. ורק ע"י מאור התורה יתקן הלב, ש**הלב נקרא רצון**. ומצד הטבע הוא רצון אך לקבל. ואיך האדם יכול ללכת נגד הטבע.

לכן אמר הקב"ה "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". נמצא, **שהוא לומד תורה לא בשביל המוח, להבין. אלא זה שלומד להבין, הוא כדי להגיע לדביקות עם הקב"ה, המלובש בתורה, שזה שייך להלב**. וע"י המאור שיקבל, הוא מחזירו למוטב. כלומר, שהרצון לקבל לתועלת עצמו יכול לקבל כח מלמעלה, שיהא בידו לעשות מעשים לשם שמים.

נמצא, בעת שהוא רוצה להכנס לעבודה דלשמה, שזה שייך לעבודת הפרט כנ"ל, אז מגלים לו, שענין לימוד "שלא לשמה" אין זה סוף פסוק, כמו שהוא חשב מתחילה, כשהתחילו ללמוד עמו. אלא בהלימוד של "שלא לשמה" צריכים לכוון, שזה יביא לו ללמוד "לשמה". לכן, לאחר שלמד על הכוונה להגיע לשם שמים, ע"י זה שקבל מאור התורה, אז הוא מגיע לבחינה ד' שיש בלימוד התורה, כנ"ל, הנקרא "תורת חיים".

וזה שכתוב (אבות, פרק שישי) "רבי מאיר אומר, כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ומגלין לו רזי תורה". זאת אומרת, שאז הוא זוכה לבחינת "תורה, שהיא שמותיו של הקב"ה", הנקרא בלשון הזה"ק כנ"ל "אורייתא וישראל וקוב"ה חד הוא".

ובהאמור יש להבחין ב' בחינות בהתורה, שהם שייכות להלב:

א) בחינת **מאור התורה**, שזה שייך לקביעת אמונה בלב, שזה ענין "המאור שבה מחזירו למוטב".

ב) בחינת **תורה**, השייכת ללב. כמו שכתוב (תצוה, ראשון) "ואתה תדבר אל כל חכמי **לב**, אשר מלאתיו רוח חכמה", שזה נקרא בלשון הזה"ק "דמאן דלא ידע אורחין שמאריה וצוויון דמאריה, איך יעבוד ליה".

וכמו שכתוב בספר "פרי חכם" (חלק ב', דף ס"ו) וזה לשונו "על כן מוטב שתאחוז את המטרה להשתוקק לציויא דמאריה, דמאן דלא ידע אורחין דמאריה וצוויון דמאריה, שהם רזין דאורייתא, איך יעבוד ליה".

ובהאמור, שענין "תורה ומלאכה" הכוונה שלומד תורה בכדי שהתורה יביא לו את המאור התורה, שע"י זה תהיה לו היכולת להפוך את הכלי דקבלה, שיהיו בעמ"נ להשפיע, שעם הכלים האלו הוא יזכה לדביקות ה', הנקרא שלומד תורה לשמה.

ובזה יכולים לפרש מה שאמרו חז"ל (קדושין מ') "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה". שבזמן שהאדם לומד תורה, בכדי להגיע למעשה, שפירושו "מעשה של עשיית הכלי דהשפעה". והיות שאין האדם מסוגל מצד עצמו לעשות מעשה זו, מסיבת הרע שבלבו, ובזמן שהקב"ה רואה, שיש להאדם השתוקקות גדולה למעשה זה, אז הקב"ה נותן לו מאור התורה, שזה מחזירו למוטב. וזה שכתוב "הקב"ה מצרפה למעשה". כלומר, עושה עכשיו את הפעולה, ע"י זה שנותן לו את מאור התורה, יוצא בחינת מעשה.

ולפי זה אנו רואים, שבאמת מצד האדם לא היה יותר ממחשבה טובה. כלומר, הוא חושב לדבר טוב, שהוא כלים דהשפעה. אבל באמת מי עושה את הפעולה, שהאדם יזכה לאלו הכלים. רק הבורא. בזה שהוא נותן לו את המאור התורה, שהוא בחינת "הלובש, המלובש בהתורה", כנ"ל.

וזה שכתוב "מחשבה טובה, שיש לאדם, הקב"ה עושה, שיהיה כאן גם מעשה". וזהו כמו שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". נמצא, מצד האדם אין יותר מזה שהוא בא לטהר, שזה נקרא "מחשבה טובה". ואח"כ הקב"ה נותן לו הסיוע, שהוא "מצרפה למעשה".

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב "ואתה תדבר אל כל חכמי **לב**, אשר מלאתיו רוח חכמה". ושאלנו, איזו שייכות יש חכמה להלב, הלא חכמה שייך למוח. והענין הוא כנ"ל, שב' בחינות יש להבחין בתורה, השייכת לבחינת לשמה, שהם:

א) כלי,

ב) אור.

הכלי, שיהיה מוכשר לקבל האור, הוא צריך להיות בהשתוות עם האור. כי על זה היה צמצום והסתר, היות שלמדנו, דמלכות דאין סוף, שהיא שורש הנבראים, חשקה לבחינת הדביקות, המכונה "השתוות הצורה". וכל התיקונים הולכים רק לעשות התיקון הזה "לתקן הכלי קבלה, שיהיו בעמ"נ להשפיע".

לכן האדם, הנולד עם הרצון לקבל, ורוצה לתקן אותו בעמ"נ להשפיע, וכידוע שזהו נגד הטבע, רק עצה אחת ניתן לו, שרק ע"י מאור התורה יכול להפוך אותו, שיהיה בעמ"נ להשפיע, כנ"ל "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין" והמאור שבה מחזיר את **הלב** למוטב. כנ"ל, ש"רע" נקרא המקבל לעצמו, ו"טוב" נקרא אם הלב שלו הוא רק להשפיע ולא לקבל.

לכן אלו אנשים, שהם עוסקין בתורה לאו דוקא בכדי שידעו את הדינים וההלכות, שידעו איך לקיים את המצות, אלא שיש להם עוד תפקיד נעלה, שהם לומדים תורה, בכדי לתקן את הלב, הם נקראים "**חכמי לב**". היות שכל דבר נקרא על שם הפעולה. לכן התורה מה שלומדים תורה על כוונה זו, נקרא "חכמי **לב**" ולא "חכמי **מוח**", היות שהם צריכים את התורה לתיקון **הלב**.

ועל דרך זה יש לפרש מה שכתוב "אשר מלאתיו רוח חכמה. כלומר, שלאחר שכבר יש להם כלים מתאימים להאור, כנ"ל, כמו שהאור, שבא

מלמעלה הוא להשפיע, כמו כן הכלי צריך להיות גם כן בעמ"נ להשפיע. וכיון שכבר יש להם כלי זה, שהשיגו ע"י מאור התורה, וכבר נקראים "חכמי לב", מסיבת שלומדו תורה בשביל תיקון הלב, זאת אומרת, שיש להם כלים מוכשרים, לכן הם צריכים לקבל את התורה בעצם, הנקראת "תורת חיים".

וזה שכתוב "אשר מלאתיו רוח חכמה". הכוונה על האור. כלומר, שגם האור הולך להלב, משום כי לאחר שכבר קנו כלים חדשים, הנקראים "כלים דהשפעה", ורוצים להשפיע נחת רוח להבורא, אז הם רואים, כי מה חסר בבית המלך, אלא דבר אחד, אפשר לומר. היות שחז"ל אמרו (במ"ר, בראשית), "שהקב"ה אמר להמלאכים, בעת שהלך לברוא את אדם הראשון, שהמלאכים קטרגו עליו, למה הדבר דומה, למלך שיש לו מגדול מלא כל טוב, ואין לו אורחים, מאי הנאה דעביד".

לכן האדם, בעת שרצונו הוא רק לעשות נחת רוח ליוצרו, אז הלב שלו, שרוצה להנות מלתת משהו להמלך, שיהיה לו הנאה, הוא מוצא רק דבר אחד, שהמלך יכול להנות מזה, שהם יקחו ממנו את הטוב והעונג, מה שהוא רוצה לתת להנבראים. היות שיש מגדול מלא כל טוב, והוא רוצה להיות האורח אצל הקב"ה, שיכנס לתוך המגדול ולקבל ממנו הנאה, שזה הנאת המלך. נמצא, שהאור התורה, שהאדם רוצה לקבל בבחינת "תורת חיים", הוא בשביל לבו של אדם. כלומר, שיהיה לו במה להנות להמלך.

וזה שכתוב "ואתה תדבר אל כל חכמי **לב**, אשר מלאתיו רוח חכמה". כלומר, שרוח החכמה מלאתיו. למי, לחכמי **לב**, כנ"ל. והכוונה על האור, שהאור בא לחכמי לב. ש**הלב הנקרא רצון**, ורוצה לקבל את תורת חיים, בכדי להנות בזה להבורא. כנ"ל במשל למלך, שיש מגדול מלא כל טוב, ואין לו אורחים.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (ברכות, נ"ח ע"א) וזה לשונו "הוא היה אומר, אורח טוב מהו אומר, כמה טרחות טרח בעל הבית בשבילי, וכל מה שטרח לא טרח אלא בשבילי".

ידוע, שאי אפשר להיות אורח, אלא במקום שיש שם בעל הבית. לכן כשהאדם מאמין בה', שהוא הבעל בית של העולם, והאדם מרגיש שהוא אורח, ורוצה להידבק בו, כמו שאמרו חז"ל על פסוק "ולדבקה בו", שפירושו הוא "הדבק במידותיו. מה הוא רחום, אף אתה רחום", זה נקרא "אורח טוב".

ופירושו של "טוב" הוא, כמו שכתוב (תהילים, מ"ה) "רחש לבי דבר **טוב**, אמר אני **מעשי למלך**". שפירושו, שכל מעשיו שהוא עושה יהיה רק למלך, היינו לה'. זה נקרא דבר **טוב**. ואז, בזמן שכל מעשיו הם רק להשפיע, שאז הוא בבחינת "חכמי לב" כנ"ל, הוא בא לבחינת "תורת חיים", שהוא שמותיו של הקב"ה, ששם נמצא את הטוב והעונג, שהיה ברצונו יתברך לתת לנבראים.

אז הוא אומר "כל מה שטרח בעל הבית, לא טרח אלא בשבילי". ולא חס ושלום בשביל עצמו, כנ"ל במשל למלך, שיש מגדול מלא כל טוב, ואין לו אורחים. ובהאמור יש לפרש, מהו **רזי תורה**, כלומר איזה סוד התורה מגלה. ויש לפרש זה בב' בחינות:

א) שהתורה מגלה להאדם דבר חדש, מה שלא היה יודע לפני זה. וזהו מטעם שהאדם נברא בטבע של רצון לקבל. ובזמן שאומרים לעסוק עם רצון להשפיע, זהו אצלו לדבר בלתי חשוב דבר שפל, שהגוף רוצה לברוח מרצונות כאלה, היות שהוא יכול רק להפסיד, אם הוא ישתמש עם כלים דהשפעה.

אבל כשהאדם לומד תורה על הכוונה לזכות למאור התורה, שהמאור הזה מחזירו למוטב, אז המאור התורה הזה מגלה לו דבר חדש, מה שלא היה יודע עד עתה. כלומר, עכשיו הוא יודע ממש להיפך ממה שחשב מקודם. היות כי טרם שזכה למאור התורה, היה יודע, כי עיקר חשיבות של אדם הוא הכלי קבלה, שעם הכלי קבלה הוא יכול לקבל חדוות חיים של העולם. מה שאין כן עם מעשים של השפעה, עם זה הוא יכול רק לעשות טובות לאחרים, שגם יהנו משהו מהעולם, מזה שהוא עוזר להם.

אמנם זהו רק מטעם מצוה, כלומר מטעם שיש לו רחמנות על אחרים, שאין להם כל צרכם, והוא עוזר להם. ובטח הוא מצפה, לאלו אנשים, שהוא עושה להם טובות, שהם לא יהיו כפויי טובה, ושיכבדו אותו, וכדומה.

מה שאם כן עתה, ע"י זה שזכה למאור התורה שמחזירו למוטב, נתגלה לו דבר חדש. שזה שהוא משתמש עתה עם כלי קבלה, הוא מפסיד חיים וטוב ועונג לעצמו. ואם הוא ישתמש עם כלי השפעה לטובת הזולת, הוא מקבל טוב ועונג אמיתי לעצמו. ורק ע"י הכלים דהשפעה, הוא מרויח לעצמו טוב ועונג. מה שאם כן בכלים דקבלה, הוא מפסיד טוב ועונג. וסוד הזה נתגלה לו עכשיו ע"י מאור התורה.

ובזה יכולים לפרש מה שאמרו חז"ל (פסחים, נ' ע"א) "עולם הפוך ראיתי. עליונים למטה, ותחתונים למעלה". ויש לפרש, שנתגלה לו דבר

חדש, שמה שנקרא בעולם השקר "עליונים", היינו כלים דקבלה, שזה הוא דבר חשוב, הנקרא "עליונים", בעולם האמת, כלומר בזמן שזוכים למאור התורה, שנקרא "זוכים להאמת", אז רואים תחתונים למעלה.

הכלים דהשפעה, שנחשבים בעולם השקר לבחינת תחתונים בחשיבות, שהם בחינת שפלות, כלומר בזמן שהאדם מוכרח לפעמים לעבוד עמהם, הוא טועם בהם טעם של שפלות, מסיבת שהוא לא רואה מה שהרצון לקבל לעצמו מרויח בהם, שם בעולם האמת הם למעלה בחשיבות, מסיבת שכל טוב והעונג יכולים לרכוש רק על ידיהם. לכן יוצא, שהתחתונים למעלה בחשיבות.

וזה שכתוב "עליונים למטה". מה שבעולם השקר מחשיבים הכלי קבלה, שרק עם הכלי קבלה לעצמן משתמשים, שחושבים שע"י יוכלו לעשות חיים. ובעולם האמת כנ"ל, שבזמן שזוכים למאור התורה, אז רואים דבר חדש שנתגלה, שהכלי קבלה הם רק גורמים הפסדים בחיים, שהם המפריעים מלהשיג את הטוב והעונג. נמצא, שהעליונים הם למטה בחשיבות. והוא הסוד, שהתורה הנקראת "רזי התורה", שמגלה להאדם האמת.

ב) שהתורה מגלה, שבשביל זה נותנים את השם "רזי תורה", הוא שמטרם שהשיג את הכלי דהשפעה ע"י מאור התורה, הוא משיג רק לבושי תורה, מה שהבורא מלובש בהלבושים. ועכשיו מתגלה להאדם גם הלובש, מה שהוא מלובש בהתורה, שתורה זו נקראת "תורת חיים", שהוא בחינת שמותיו של הקב"ה, שזה נקרא "אורייתא וישראל וקוב"ה חד הוא".

ובזה יובן מה ששאלנו, מה זה תורה ומלאכה בעבודה. התשובה היא, שלומד התורה בכדי שתהיה לו היכולת לעשות את המלאכה, שזה נקרא "אשר ברא אלקים לעשות". כלומר, שהנבראים צריכים לעשות את המלאכה "להפוך את הרצון לקבל לרצון להשפיע", שע"י זה תהיה להם דביקות, שהוא בחינת השתוות הצורה. וגם יוכלו לקבל את הטוב והעונג, שזהו מטרת הבריאה.

מהו השכר בעבודה דלהשפיע

מאמר כ׳, תשמ״ח

חז״ל אמרו (אבות פרק שני, כ״א) ״אם למדת תורה הרבה, נותנים לך שכר הרבה, ונאמן הוא בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעולתך״. הרי אנו רואים, שאנו צריכים לעבוד בשביל שכר. ולא עוד, אלא שיש ציווי מיוחד, שאנו צריכים להאמין, שהקב״ה ישלם לנו את השכר. ושם, בפרק א׳, אמרו ממש ההיפך, וזה לשונו ״הוא היה אומר, אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא היו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס״. ויש להבין איך מתקיימים שני המאמרים האלו.

ידוע, שכל ענף רוצה להדמות לשורשו. והיות השורש שלנו, שהוא הבורא, הוא במצב המנוחה המוחלטת, לכן אין הנבראים מסוגלים לעשות שום תנועה, אלא שהתנועה תשבח את מצב המנוחה של האדם, אחרת האדם בוחר במנוחה. וכמו שכתוב בתע״ס (חלק א׳, דף כ׳, אות י״ט) וזה לשונו ״בידוע, אשר כל ענף יהיה טבעו שוה לשורשו. ולכן כל הענינים, הנהוגים בשורש, יתרצה בו הענף ויחמודם. וכל הענינים, שאינם נהוגים בשורשו, גם הענף מתרחק מהם. דהיינו, אנו אוהבים את המנוחה, ואנו שונאים מאוד את ענין התנועה, עד שאין אנו עושים שום תנועה, זולת בשביל השגת המנוחה״.

פירושו, שאין אנו עושים שום תנועה, אלא אם אנו יודעים, שהתנועה הזו תשבח לנו את המנוחה. כלומר, השבח הזה, שאנו מקבלים עבור המנוחה, זה נקרא ״שכר״. זאת אומרת, אם אנו מרויחים ע״י התנועה יותר הנאה מהמנוחה, אז אנו יכולים לעשות תנועות, אחרת אנו נשארים במצב המנוחה.

ובענין השכר, הרי יש מקרא מפורש בתורה: ״אם בחקותי תלכו, ואם מצותי תשמורו, ועשיתם אותם, ונתתי גשמיכם בעתם, ונתנה הארץ יבולה״. אם כן, איך אמרו חז״ל לעבוד בלי שכר, הנקרא ״שלא על מנת לקבל פרס״. הלא זה ממש ההיפך ממה שכתוב בתורה. וגם זהו אחד מהעיקרים, שצריכים להאמין בשכר ועונש. אם כן איך אמרו חז״ל, שאדם צריך לעבוד שלא על מנת לקבל פרס.

אולם יש להבין זה שאמרו חז״ל ״הוי כעבדים המשמשין את הרב שלא עמ״נ לקבל פרס״, מהו הטעם. הלא יש להבין, שזה הוא נגד מטרת הבריאה. כי מטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו. ולסיבה זו ברא הקב״ה את

הנבראים בכלים דקבלה. כלומר, שיהיה לו רצון והשתוקקות לקבל הנאה ותענוג.

אם כן, מדוע צריכים לוותר על השתוקקות של הנאה ותענוג, אלא להשתדל רק להשפיע לה׳, ולא למלאות את ההשתוקקות לתענוגים, שהוא בעצמו ברא אותנו בטבע כזו. ואיך אח״כ אומרים לנו, לא, הגם שברא אותנו בטבע לקבלת תענוגים, ומכל מקום עכשיו אסור להשתמש בכלים האלו, המכונים ״רצון לקבל לעצמו״.

והתשובה היא, היות שכל ענף רוצה להדמות לשורשו כנ״ל, והיות שהבורא הוא המשפיע, לכן במקום שהאדם צריך להיות מקבל לעצמו, הוא נוהג שם ענין של בושה. ובכדי לתקן את ענין הבושה, נעשה תיקון, המכונה, ״מקבל בעמ״נ להשפיע״. לפי זה יוצא, זה שאמרו, שאסור לקבל לעצמו, אינו מטעם שאסור להנות, אלא שזהו תיקון. שבזמן שהאדם יקבל את ההנאה, והיות שבזמן קבלת התענוג, הוא בשינוי צורה מהמשפיע, ומשום זה הוא מרגיש אי נעימות בעת קבלת התענוג.

מה שאם כן אם הוא מקבל התענוג מטעם שהוא רוצה להנות להעליון, בזה הוא מקבל בחינת השתוות הצורה. ואז יש לו ב׳ דברים בעת קבלת התענוג:

א) שהוא לא מתרחק מה׳ בעת קבלת התענוג.
ב) שאינו מרגיש שום חסרון בעת קבלת התענוג.

ובהאמור יוצא, שהאיסור, שאסור לקבל לעצמו, הוא לטובת הנבראים, ולא משום שהקב״ה צריך שישפיעו לו, או לאהוב אותו. כי הכל הוא רק לטובת הנבראים, שהם מקבלים תענוג ממנו, ושיהיה בהתענוג שלימות. ומבחינת תיקון העולם נעשה ב׳ מערכות:

א) הנקראת **אבי״ע דקדושה**, ששם נוהג רק סדר של קבלה בעמ״נ להשפיע.
ב) הנקראת **אבי״ע דטומאה**, ששם נוהג קבלה בעמ״נ לקבל.

לכן מטרם שאדם מתקן מעשיו, שיהיו בעמ״נ להשפיע, הוא ניזון ממה שמשך מאבי״ע דטומאה.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, הלא אנחנו צריכים להאמין בשכר ועונש, ומצד השני אומרים לנו לעבוד שלא עמ״נ לקבל פרס, כלומר, לעבוד בלי שום שכר. התשובה היא, היות מצד הבורא הוא רוצה לתת, שזו היתה מטרתו להטיב לנבראיו, אלא שנעשה תיקון ״בכדי להוציא לאור שלימות פעולותיו״, שאנחנו נעבוד שלא לקבל שכר. ורק על תיקון הזה, שלא לקבל

שכר, אנו צריכים לתת עבודה ויגיעה רבה, מסיבת שזהו נגד הטבע שלנו. ורק בסגולת תו״מ אנו יכולים להגיע לזכות לכלים האלו, הנקראים ״כלים דהשפעה״.

וזהו השכר שלנו, שאנו צריכים להאמין בשכר ועונש. כלומר, אם אנחנו נשמור את התו״מ, נזכה לכלים דהשפעה. ואם אין אנחנו נקיים את התו״מ, אנו נשארים בכלים דקבלה, שהכלים האלו אינם מסוגלים לשום דבר שבקדושה. ומשום זה איך תהיה באפשרות לקבל את הטוב והעונג, מה שהבורא רוצה לתת להם.

אי לזאת, כאשר אנו מתחילים ללכת בדרך של השפעה, תיכף מתחיל הגוף להתנגד. ואנו צריכים להאמין באמונת חכמים, ולהאמין במה שאמרו חז״ל ״הבא לטהר מסייעין אותו״. ולהאמין במה שאמרו חז״ל, שהקב״ה אמר ״בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין״, שע״י התורה, ״המאור שבה מחזירו למוטב״. ועל השכר הזה, אנו צריכים להאמין, שה׳ יתן לנו את השכר הזה תמורת עבודתנו בתו״מ. וממילא לא תהיה סתירה למה שאומרים, שצריכים להאמין בשכר ועונש, ומצד השני אומרים, שאנו צריכים להיות ״כעבדים המשמשין את הרב שלא עמ״נ לקבל פרס״.

התשובה היא, היות שאנו צריכים לעבוד שלא עמ״נ לקבל פרס, וזהו נגד הטבע שלנו, ואין אפשרות שאנחנו נוכל לתקן את עצמנו בתיקון זה, ועל זה אמרו ״יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, אלמלא אין הקב״ה עוזרו, אינו יכול לו״. שרק הקב״ה יכול לעזור לו, שיתן לו הכלים דהשפעה. להשכר הזה אדם צריך להתפלל לה׳, שיתן לו, היות מכוחות עצמו אין יד משגת לכלים דהשפעה.

ועוד יותר מזה, שמוטל על האדם חיוב להאמין, שה׳ יתן לו את הכח הזה. וזהו מסיבת שיש הרבה פעמים שאדם עובד ונותן יגיעה בכדי להשיג הכלים דהשפעה. ומבחינת התיקון, שאין האדם יכול להבין, יש לפעמים, שהאדם שהתחיל בעבודה זו דלהשפיע, והוא רואה אחרת, שהוא הולך אחורה. כלומר, שעכשיו, מעת שהתחיל להכנס בעבודה דלהשפיע, הוא נעשה יותר מגושם. כלומר, שהרצון לקבל לעצמו התחיל לפעול בו ביותר מרץ.

נמצא, זה שהוא רואה, שהרצון לקבל פועל אצלו כל פעם ביותר תקיפות, עד שהאדם בא לפעמים לידי יאוש, ואומר, שהוא רואה, שאין שום סיכויים, שיוכל לבוא פעם לזכות לרצון להשפיע, ואז הוא אומר, אני עבדתי

בחינם, כלומר, חשבתי שע״י היגיעה בתו״מ, אני אקבל את השכר, שזה יהיה לי מתנה עבורי, שקבלתי את אשר קיוויתי כל הזמן, שאני אזכה להגיע לעשות נחת רוח להבורא, ואני אצא משליטת האהבה עצמית.

ועכשיו אני רואה, שזה לא בשבילי, מסיבת שאני יותר מגושם משאר אנשים. ובתחילת עבודתי חשבתי, שאני לא כל כך משוקע באהבה עצמית. לכן חשבתי העבודה זו, להגיע בעמ״נ להשפיע, זה יקח בודאי זמן כמו כל מקצוע שלומדים. שלא תופסים את המקצוע בקלות, אלא שצריכים ללמוד הרבה, עד שקונים את המקצוע, מה שהוא לומד, לא חשוב איזה מקצוע, נגרות או מסגרות, או אפילו מקצוע של רופא, וכדומה. לכולם מוכרחים לתת זמן. יש מקצועות שלומדים ג׳ שנים, או חמש שנים. אבל יש סבלנות לחכות עד הזמן שנוהג. ושם האדם מסוגל לעבוד, מסיבת שהוא רואה, שכל יום ויום הוא הולך קדימה. אז האדם מבין מדעתו, שיגיע הזמן, היינו בסוף ג׳ שנים או ה׳ שנים, הוא יקבל תעודת גמר, שהוא כבר יכול לקבל עבודה על המקצוע שלו.

מה שאין כן בעבודה דלהשפיע, הוא רואה, שכל יום הוא הולך אחורה. ויכול לעבור שנה או שנתיים, והוא רואה שלא זז כמלוא נימא. ואז הוא בא לידי יאוש, ואומר, שאף פעם הוא לא יכול לקבל תעודה, שהוא עובד בעמ״נ להשפיע. וממילא לא תהיה לו אפשרות לקבל בחינת תורה, ששם לא נותנים להכנס אלא אנשים נאמנים, שלא יקלקלו את בחינת תורה, שיתנו להם. והיות שהוא רואה, שהוא לא מסוגל לקבל תעודה, שהוא עובד לשמה, לכן אף פעם לא יזכה לבחינת רזי תורה, כמו שאמרו חז״ל ״הלומד תורה לשמה, מגלין לו רזי תורה״.

ומשום זה הוא רוצה לברוח מהמערכה. ועל מצב הזה אמרו חז״ל, שהאדם צריך להתגבר ויאמין, ״שנאמן בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעולתך״. כלומר, שאם האדם נותן יגיעה בתו״מ על הכוונה לקבל שכר, שיתנו לו את הכח דהשפעה, שאל יסתכל במה שהוא לא מתקדם, אלא הוא צריך להאמין, אם האדם נותן יגיעה, בכדי לזכות לכלים דהשפעה, בטח ה׳ יתן לו. נמצא, **שזהו השכר שאנו מבקשים תמורת עבודתנו, שהוא, שנוכל לעבוד בלי שכר, אלא מטעם ״בגין דאיהו רב ושליט״.**

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (בתפלה ״יהי רצון״, קודם תהילים) ״ומאוצר מתנת חינם חננו״. זאת אומרת, אנו מתפללים ואומרים תהילים על הכוונה ״שלא לבד שאנו מבקשים שכר, אלא אנו רוצים, שגם תיתן לנו

מאוצר מתנת חינם״. ויש להבין, הלא ידוע שהאדם צריך לעשות הכל שלא לקבל שכר.

אלא יש לפרש כנ״ל, שאנו רוצים, שאתה תיתן לנו שפע מאוצר מתנת חינם, מטעם, אם אנחנו נקבל שפע משם, אז אנחנו נוכל לעבוד בחינם, שלא על מנת לקבל פרס. וזהו על דרך, מי שצריך לרפואה, אז מבקשים מה׳, שישלח רפואה מאוצר הרפואות. או מי שצריך גבורה, הוא מבקש, שישלחו לו גבורה מאוצר הגבורות.

אי לזאת, מי שרוצה לקבל כח מלמעלה, שיוכל לעבוד בחינם בלי שום תמורה, אז הוא מבקש מה׳, שיתן לו שפע מאוצר ״מתנת חינם״. כלומר, שיתנו לו כח, שזהו אצלו מתנה גדולה, היינו זה שיהא בידו לעשות מעשים בחינם. זה נקרא אצלו ״מתנה״ על דרך שכתוב ״מה אני בחינם, אף אתה בחינם״.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (תהילים, קכ״א) ״אשא עיני אל ההרים, מאין יבוא עזרי, עזרי מעם ה׳, עשה שמים וארץ״. שיש להבין, שדוד המלך היה שואל, ״מאין יבוא עזרי״. ואח״כ נתוודע לו, ש״עזרי מעם ה׳״. הלא כל יהודי מאמין, הוא אומר, שהאדם אין לו מקום אחר לקבל עזרה, אלא מעם ה׳. ומה הוא החידוש.

ובהנ״ל יש לפרש, שהוא בא להשמיענו, שלא חסר לנו שום דבר, בכדי שנקבל טוב ועונג, אלא כלים דהשפעה. כי אז תהיה לנו השתוות הצורה עם הבורא בבחינת ״מה הוא רחום, אף אתה רחום״. אז נהיו מוכשרים לקבל את הטוב והעונג.

לכן יש לפרש לפי הכלל הידוע, שכל הבריאה, שאנו מכנים בשם בריאה, הוא רק הרצון לקבל לעצמו, שנברא יש מאין. כלומר, אצל הבורא יש לומר, שהוא הנותן והמשפיע. אבל ענין קבלה, זהו דבר חדש, שהבורא ברא אותו מאין. כלומר ״אין״, אין שם בחינת קבלה. וזה שכתוב ״מאין״, שהוא בחינת שיש אצל הקב״ה, שנקרא שהוא רק המשפיע. אם האדם יכול לבוא לבחינה זו, הנקרא ״אין״, אז ״יבוא עזרי״, שאז האדם יהיה מוכשר לקבל את הטוב והעונג.

וזה שכתוב ״עזרי מעם ה׳, עשה שמים וארץ״. שכאן הוא מפרש מה זה ״אין״, היינו ההיפך מקבלה אלא משפיע. וזה שכתוב ״עשה שמים וארץ״, שפירושו, שהוא עשה שמים וארץ, שפירושו, שהוא השפיע והוליד את השמים וארץ. וכשהאדם יגיע לבחינת ״אין״, הנקרא, ״כח השפעה״, אז הוא

יהיה מוכשר לקבל טוב ועונג. היות מצד הבורא לא חסר שום דבר, אלא חסר רק כלים, שהתחתון יהיה מוכשר לקבל.

זה שכתוב "מאין יבוא עזרי". וזה שכתוב, שלא יחשוב האדם, שחסר משהו דברים גדולים, בכדי לקבל את הטוב ועונג הזה, מה שהקב"ה רוצה לתת לנבראים. כלומר, אדם, כשהוא נותן כוחות בכדי להגיע לשלימות המטרה, שבשבילה נברא, וראה, שעוד לא הגיע למדרגה יותר גבוהה, מכפי שהיה ילד בן ט' שנים, אלא הוא מבין ענין עבודת ה' באותו שיעור, כפי שהיה מבין בגיל תשע, אז, כשהוא מתבונן מהי הסיבה, אז הוא אומר, בטח שאני נולדתי בלתי כשרוני, ואין לי שום כח דהתגברות, אלא אם הייתי יותר כשרוני, והיה לי יותר אביריות, אז הייתי מצליח להגיע להשלימות.

נמצא, שהוא חושב, שחסרים לו הרבה דברים. אבל האמת היא, שלא חסר לאדם רק בחינת השתוות הצורה, הנקרא "כלים דהשפעה", כמו שכתוב "מה הוא רחום אף אתה רחום", שבחינת השפעה נקראת בחינת "אין".

וזה שרוצה להשמיענו, בזה שאומר "מאין יבוא עזרי". שרק זה חסר, ולא שום כשרונות ושום אביריות, אלא "עזרי מעם ה'", שה', שהוא עשה שמים וארץ בכדי להשפיע לבריות, את זה אני צריך, שה' יעזור לי להשיג, היות שזהו הכלי. ולאחר שיש להאדם הכלי הזה, הנקרא "כלי דהשפעה", אז האור יבוא מאליו, כי כך היתה מטרת הבריאה להטיב לנבראיו.

מהו ענין קו ימין בעבודה

מאמר ל"ח, תשנ"א

הנה חז"ל אמרו (אבות דרבי נתן, י"א, ב') "כל המגביה עצמו על דברי תורה, סוף שמשפילין אותו. וכל המשפיל עצמו על דברי תורה, סוף שמגביהין אותו".

ויש להבין זה, היינו למה דוקא בדברי תורה אסור להיות בעל גאוה. הלא באופן כללי אסור להיות בעל גאוה, כמו שכתוב "מאוד מאוד הוי שפל

רוח״ (אבות, פרק רביעי, ד׳). וכמו כן אמרו ״כל המתגאה, אמר הקב״ה, אין אני והוא יכולין לדור במדור אחד״. אם כן למה דוקא אמרו בדברי תורה.

ידוע שיש לנו בקיום תו״מ ב׳ בחינות:

א) נקראים תרי״ג עיטין (עצות),
ב) נקראים תרי״ג פיקודין.

שאלו ב׳ בחינות באות לנו מכח ב׳ בחינות שיש בעולם:

א) נקראת מטרת הבריאה,
ב) נקראת תיקון הבריאה.

שענין מטרת הבריאה, רצונו להטיב לנבראיו, שבגלל זה ברא בהנבראים רצון והשתוקקות לקבל הנאה ותענוג. והכלי הזה לקבלת התענוג, הוא בא מצד הבורא. לכן הכלי הזה הוא בשלמות. כלומר, שאין האדם צריך לעבוד לעשות לו כלי, אלא זה יש לו מצד הטבע, כי בכל מקום שהאדם רואה, שיש ממה להנות, תיכף הוא משתוקק אליו, כמו שכתוב ״עין רואה והלב חומד״.

אולם אח״כ נעשה תיקון, היינו בכדי שלא יהיה ענין הבושה בעת קבלת הטוב ועונג, נעשה ענין הצמצום והסתר, שלא רואים שיש תענוג. וממילא אין האדם רואה את הטוב ועונג, שיחשוק להטוב ועונג הזה, מה שהבורא רוצה לתת להנבראים. אלא לאחר שיהיה להם כלים דהשפעה, שע״י קבלת התענוג בכלים האלו, כבר נסתלקה מהם הבושה בעת קבלת התענוג, אז נעבר ההסתר ורואים את הטוב ועונג, מה שהבורא רוצה לתת להנבראים.

אבל יש לדעת, שכל עבודה שלנו היא בעשיית הכלי דהשפעה, היות שהכלי הזה הוא נגד הטבע שלנו. ואיך האדם מסוגל ללכת נגד הטבע. לכן מתחילים לקיים תו״מ בעל מנת לקבל, כמו שאומר הזה״ק, שיש לקיים תו״מ מחמת יראה. והיראה הזו מתפרשת בב׳ אופנים:

א) הוא מקיים תו״מ מחמת שכר ועונש בעולם הזה, היינו בריאות, ופרנסה וכדומה.
ב) הוא מקיים תו״מ מחמת שכר ועונש בעולם הבא, היינו שיהיה לו גן עדן ושלא יהיה לו גיהנום.

נמצא, שאלו ב׳ בחינות הן לא בסתירה להרצון לקבל, שהוא הטבע של האדם. ואח״כ כבר נכנס בעבודה של בחינת דומם דקדושה, שענין ״דומם״ היא בחינה הראשונה, שמבחינה זו כולם מתחילים. וזה שייך לכל הכלל. כלומר, שבבחינת מקיף, האור מאיר לכל הכלל ישראל. היינו, לכל אלה שיש

להם אחיזה בתו״מ, כבר מאיר בהם האור מקיף. **כי פירושו של אור מקיף הוא, שהאור מאיר מחוץ להכלים**.

וזהו מטעם, שהאור צריך כלי, שתהיה לו השתוות עם האור. כלומר, היות שהאור הוא בבחינת להשפיע, כמו כן צריך הכלי להיות בעל מנת להשפיע. והיות שכל זמן שהאדם לא הכשיר את הכלים שלו, שיהיו בעל מנת להשפיע, אז האור נמצא מבחוץ להכלי. אלא משם הוא מאיר להכלי. שעל ידי זה הכלי מקבל לאט לאט צורך להשתוות עם האור, ומחפש עצות, איך לקבל השתוות עם האור. היינו, שיהיה להכלי, הנקרא ״רצון לקבל״, כח לעשות בעל מנת להשפיע.

ואומר הזה״ק, שיש אופן לקיים תו״מ מחמת יראה:

ג) הוא מקיים תו״מ מחמת ״בגין דאיהו רב ושליט״. שפירושו הוא, מטעם שהיראה המביאתו לקיים תו״מ, אינה מטעם שהרצון לקבל יהנה מזה, היינו שע״י קיום תו״מ הוא יקבל איזו תמורה, שמהתמורה הוא יהנה. אלא הגדלות והחשיבות של המלך, זה מחייב אותו, שהוא רוצה לשמש את המלך. ואינו רוצה שום תמורה עבור יגיעתו בתו״מ. אלא המעשים שהוא עושה להשפיע להמלך, זהו הנאה שלו.

אולם איך האדם יכול לקבל ההרגשה הזו של גדלות וחשיבות המלך, בו בזמן שיש הסתרה על גדלות וחשיבות המלך, שזה נעשה מכח הצמצום כנ״ל. ואם כן, מאיפה יקבל את גדלות ה׳.

וכאן מתחילה העבודה בבחינת ״אמונה למעלה מהדעת״. כלומר, שהאדם צריך להאמין בגדלות וחשיבות המלך. והעבודה הזו נקראת, שהאדם צריך לבקש מה׳, ש״יתגדל ויתקדש שמיה רבה״. היינו, שיתגלה בעולם את גדלותו וחשיבותו של הקב״ה. כי כל זמן שהאדם משוקע בהרצון לקבל, למדנו, יש תיקון, הנקרא ״הסתרה על השגחה עליונה״, שהבורא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב.

כי אחרת לא יהיה שום מקום לבחירה, שיהיה אפשר לעשות משהו בעל מנת להשפיע. כידוע, שעל תענוגים קטנים יותר קל לוותר עליהם, ולומר, אם לא בעל מנת להשפיע, אני לא רוצה להשתמש עמהם. מה שאם כן תענוגים גדולים, בטח שקשה לוותר עליהם. לכן היתה מוכרחת להיות הסתרה על השגחה עליונה.

אולם בכדי שהאדם יתקיים בעולם, ובלי תענוג אין שום קיום להנבראים, וזהו מסיבת מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, לכן אומר

האר״י הקדוש, שע״י שבירת הכלים שהיה בעולם הנקודים, נפלו ניצוצין לתוך הקליפות, המחיים את הקליפות, בכדי שלא יתבטלו. והם נקראים בשם ״נהירו דקיק״ בלשון הזה״ק. ומנהירו דקיק הזה נמשך כל התענוגים הגשמיים.

מה שאם כן הטוב ועונג האמיתי, הוא מלובש בתורה. לכן על התענוגים הגשמיים, שהתענוגים לא כל כך גדולים כמו הרוחניים, מתחילים ללמוד עליהם לקבל אותם בעל מנת להשפיע. ובשיעור שהאדם נכנס בעבודה דלהשפיע, בשיעור זה מסתלק ממנו ההעלם וההסתר, שיש על התענוג של התורה ומצות.

אבל איך האדם מקבל כח לעבוד בעל מנת להשפיע על תענוגים קטנים, הלא אין האדם מסוגל לעבוד אלא לתועלת עצמו. אם כן, באיזה אופן הוא יכול להתחיל, שיהיה בידו משהו לוותר מתועלת עצמו. התשובה היא, כי על זה אמרו חז״ל ״אמר הקב״ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין, כי המאור שבה מחזירו למוטב״. כלומר, שהאדם, בזמן שהוא עוסק בתורה, הוא צריך לכוון, שהתורה תיתן לו מאור, שירצה לעבוד לתועלת ה׳ ולא לתועלת עצמו. ובחינה זו נקראת ״תרי״ג עיטין (עצות)״. היינו, שזהו הוא רק עצות, איך להגיע לבחינת השתוות הצורה, הנקראת ״דביקות בה״״.

ולאחר שהאדם זכה להשיג כלי, הנקרא ״רצון להשפיע״, הוא זוכה אח״כ לבחינת תורה, שהוא בחינת שמותיו של הקב״ה. ובחינה זו נקראת בלשון הזה״ק ״תרי״ג פיקודין״, שפירושו הוא, שבכל מצוה מופקד אור מיוחד השייך לאותה מצוה, שהתורה הזו נקראת בחינת ״שמותיו של הקב״ה״.

ואז האדם יכול להשיג את הטוב ועונג שישנו במחשבת הבריאה, הנקראת בשם ״רצונו להטיב לנבראיו״. ואז הוא זוכה לבחינת ״אורייתא וישראל וקוב״ה חד הוא״. ולבחינה זו האדם צריך להגיע, כמו שכתוב בספר ״פרי חכם״ (חלק ב׳, דף ס״ה).

אולם עיקר עבודת האדם מתחילה, בזמן שהאדם רוצה לקיים תו״מ מטעם גדלות ה׳, היינו שהוא רוצה להגיע, שכל מעשיו יהיו בעל מנת להשפיע. אז באים להאדם עליות וירידות. היות שהכל בנוי על בחינת אמונה למעלה מהדעת. לכן לפעמים מאיר לו בחינת אמונה, ולפעמים אינו מאיר לו. והאדם צריך להאמין אז, ש״אין עוד מלבדו״, היינו ש״אין שום כח אחר בעולם חוץ מכח הקב״ה״.

ואמר אאמו״ר זצ״ל, שהאדם צריך להאמין, שגם הירידות נותן הבורא. זאת אומרת, שהאדם צריך להאמין למעלה מהדעת, שהבורא הוא שומע תפלת כל פה. היינו, הן לאדם חשוב והן לאדם פשוט. כלומר, אפילו שהאדם מרגיש, שהוא איש פשוט, היינו שחסר לו תורה וחסר לו כח עבודה, מכל מקום ע״י תפלה, הבורא נותן לו הכל, אם הוא מתפלל, שהבורא יקרב אותו אליו, והוא רוצה לשמש את המלך בלי שום תמורה.

אבל מה הוא יכול לעשות, שאין הגוף מסכים לזה. לכן הוא מבקש מהבורא, שיקח אותו בתור עבד, שישמש את הבורא. והגם שאין לו שום זכיות יותר מאחרים, אבל הוא מרגיש דחף פנימי, שמעורר אותו להיות משמש את המלך. אבל אין לו שליטה על הגוף. לכן הוא מבקש מה׳, שהוא יכול לעזור לו. וזה נקרא, שהוא מאמין, שה׳ הוא שומע תפלת כל פה.

אולם בזמן שהאדם מרגיש חסרון, ומרגיש את שפלותו, ויש כלל, ש״מחסרונות אין האדם יכול לחיות, האדם יכול לחיות רק ממילוי״, שרק ממה שהאדם מרגיש טעם של שלימות, רק מזה האדם יכול לחיות.

אי לזאת, ניתן לו לעבוד בדרך אחרת, הנקראת ״**קו ימין**״. היינו, דרך שבה האדם מרגיש שלימות. אולם כאן, בזמן שהאדם רוצה לעבור מ״**קו שמאל**״, שהוא דבר הצריך תיקון, שזה נקרא ״שמאל״ בעבודה, ותיקון שייך לומר, דוקא בזמן שיש קלקול, אז שייך תיקון.

ואם כן, כשהאדם רואה בקו שמאל, איך שאין לו שום שליטה על הגוף, ואינו רוצה לעשות שום דבר רק לתועלת עצמו, אם כן איך הוא יכול אח״כ לעבור לקו ימין, ולשמוח בזה שיש לו שלימות, ולתת אז שבח ותודה, שה׳ קירב אותו לעבודתו. הרי הם ״שני כתובים המכחישים זה את זה״.

והענין הוא, על דרך שאמר אאמו״ר זצ״ל, שבעבודת ה׳ יש תמיד סתירות, שהם נקראים ״ימין״ ו״שמאל״. וזה נוהג בעולמות עליונים. והם בסתירה זה לזה, עד שבא קו האמצעי ומכריע ביניהם. כמו שכתוב ״עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם״. ואמר, בסדר העבודה גם כן יש סתירות. וזה נמשך מהשורשים העליונים, שמצד אחד אנו רואים, שהכתוב אומר ״ויגבה לבו בדרכי ה׳״, ומצד השני אמרו חז״ל ״מאוד מאוד הוי שפל רוח״. אלא שהם נוהגים בב׳ זמנים, בזה אחר זה. ורק בסוף עבודה הם נוהגים בזמן אחד. היינו, לאחר שבא לקו האמצעי, כמו שאמרו חז״ל ״ג׳ שותפין הם באדם. הקב״ה, אביו, ואמו. אביו נותן הלובן, ואמו נותנת האודם, והקב״ה נותן את הנשמה״, שרק בקו האמצעי נוהגים כולם ביחד.

לכן בזמן שהאדם הולך בדרך של קו שמאל, הוא צריך להיות בעל גאוה, כמו שכתוב "ויגבה לבו בדרכי ה'". כלומר, שהוא צריך לומר, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין ל"ז) "לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר, בשבילי נברא העולם". זאת אומרת, שהוא צריך להשתדל להגיע למטרת הבריאה, שהיא רצונו להטיב לנבראיו.

אם כן הוא צריך להשתדל, שאצלו תתקיים מטרת הבריאה. ומטרם שהשיג את המטרה, הוא צריך להיות בעל חסרון. ויצטער על זה, שאין הוא בא לדרגת השלמות, כמו שמתאים להנברא, שהבורא ברא. וזה נקרא בחינת "שמאל", היינו בחינת חסרון.

אולם מה יעשה האדם מטרם שהגיע להשלימות, והוא נמצא בבחינת חסרון. ומחסרונות אין האדם יכול להתקיים, אלא האדם מוכרח לקבל חיות. וחיות יכולים לקבל רק משלימות, שמזה שיש להאדם הנאה ותענוג, מזה האדם יכול להתקיים. מה שאין כן מהשמאל אי אפשר לחיות.

אז האדם צריך לעבור לקו ימין, שנקרא "שלימות". אבל איך האדם יכול לקבל שלימות, בו בזמן שהוא רואה, שהוא "בעירום וחוסר כל". וממה הוא יכול לקבל שלימות. כלומר, ממה הוא יכול לקבל הנאה ותענוג במצב הזה.

התשובה היא, כי האדם צריך לומר אז, שהוא לא רואה, שהוא יותר חשוב משאר אנשים, שאין להם שום זכיה, שיהיה להם רצון וחשק לתו"מ. היינו, שאפילו לשלא לשמה אין להם שום צורך. והוא רואה, שה' נתן לו רצון וחשק לעשות משהו בתורה ועבודה. והגם שאין לו שום טעם בעבודה, אבל מבחינת המעשה כן יש לו זכיה לעשות משהו. אלא רק הכוונות שלו אינם בסדר. אבל הוא רואה, שהקצת אחיזה כן יש לו.

מה שאם כן לאחרים ה' לא נתן את הרצון וחשק לעשות משהו בתורה ועבודה. והוא מאמין בזה, שהוא דבר גדול. הגם שלא מרגיש עוד את החשיבות שבדבר, מכל מקום הוא מאמין בזה למעלה מהדעת.

ועוד הוא רואה, שיש הרבה אנשים, שהם שמחים, בזה שעוסקים בתו"מ. והם שמחים ומסתכלים על החילוניים, כמו סתם בהמות. ועל הכוונה הם בכלל לא חושבים. אם כן מדוע הוא לא יהיה שמח כמוהם. היינו, שהם מרגישים בעבודתם שלימות. ומדוע מגיע לי שלימות יותר גדולה. היינו אם אני רואה, שאין בידי לעשות בעל מנת להשפיע, אני מרגיש לבעל חסרון. מי אומר שמגיעה לי מדרגה יותר גדולה, ממה שיש להם.

נמצא, שהאדם צריך להשפיל עצמו, ולומר, שלא מגיעה לו מדרגה יותר גדולה מאחרים. ומזה האדם יכול לקבל שלימות, היינו לשמוח ממה שיש לו קצת אחיזה בעבודת ה'. ומזה הוא צריך להיות בשמחה כל היום.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מה שכתוב "כל המגביה עצמו על דברי תורה, סוף שמשפילין אותו. וכל המשפיל עצמו על דברי תורה, סוף שמגביהין אותו". ושאלנו, מדוע דוקא בדברי תורה אסור, הלא אמרו חז"ל "מאוד מאוד הוי שפל רוח". ולאו דוקא בדברי תורה.

והתשובה היא, שכאן המדובר באלו אנשים שרוצים ללכת בדרך ה' על דרך האמת. היינו, שכל מעשיהם יהיו רק בעל מנת להשפיע. והוא מקיים מה שכתוב "ויגבה לבו בדרכי ה'", שענין "הגאוה" איננו שהוא רוצה מה שהוא עבור תועלת עצמו, אלא הוא רוצה להיבטל לה', ועבור עצמו הוא רוצה להמית את הרצון הזה, הנקרא "רצון לקבל". והוא רוצה לקיים מה שאמרו חז"ל "אין התורה מתקיימת, אלא במי שממית עצמו עליה".

נמצא, שהגאוה שלו אינו למי שהוא בעל גאוה, שעליו אמרו "כל המתגאה, אומר הקב"ה, אין אני והוא יכולים לדור במדור אחד". אלא כאן הגאוה שלו היא, שהוא רוצה להמית את הרצון לקבל שלו, ולא להיות כמו שאר אנשים, שדואגים רק לתועלת עצמו.

ומכל מקום אמרו, שיש זמן, שהוא צריך להיות בשפלות, היינו להסתפק במועט. היינו, שהוא לא צריך להיות עובד ה' יותר מהכלל, אלא כמו שהכלל עובד בבחינת המעשה, ועל הכוונה לא נותנים תשומת לב, ובזה הם מסתפקים, והם עושים הכל בשמחה, כל אחד לפי דרגה דיליה, ממה שקבל מהחינוך. לכן הוא אומר אז, גם אני "בתוך עמי יושבת", ואין אני זקוק לגדולות. ובאמת יש להבין, הלא יותר טוב הוא כשעובד בדרך להגיע למצב של לשמה.

והתשובה היא, היות בכדי להגיע לדרגת לשמה, יש שם עבודה גדולה, עד שמגיעים לזה. ונמצא, שבינתים, כלומר בזמן העבודה, יש עליות וירידות, מטעם שהעבודה זו היא נגד הטבע. ובזמן שהאדם רואה, שאין לו עדיין התקדמות בדרך להגיע לרצון להשפיע, נמצא שהוא במצב של חסרון. ומחסרונות אין האדם יכול לחיות ולקבל מהם שמחה. לכן נמצא אז בלי חיות.

וזה נקרא "עבודת השמאל". לכן מוכרח האדם לעבור לעבודת הימין, ש**ימין נקרא שלימות**. ובזמן שהאדם מרגיש עצמו, שהוא במצב השלימות,

מזה האדם יכול לקבל שמחה וחיות, ולהנות מעבודתו שהוא עובד ה׳, ויתן שבח והודיה לה׳, בזה שזיכה אותו, שנתן לו קצת אחיזה בעבודת ה׳, אחרת אין האדם יכול להתקיים ומוכרח ליפול במצב של עצבות.

ובזמן של עצבות אין האדם מסוגל לעבוד. אלא כל התענוגים שלו יכול למצוא בתענוג של שינה. היות בזמן שהאדם ישן, האדם מרגיש עצמו, כאילו שהוא ברח מהיסורים שלו. ובגלל זה האדם מוכרח להכנס לעבודת הכלל. אבל אח״כ האדם שוב נכנס לעבודת השמאל. אבל צריך להיות במידה ובמשקל. אבל העיקר זמן האדם צריך להיות בעבודת הימין, עד שה׳ יעזור לו, ויתן לו את הקו האמצעי, כנ״ל, ש״יש ג׳ שותפים באדם. הקב״ה, אביו, ואמו״.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (בלק, שישי) ״יזל מים מדליו״. הנה ״מים״ נקרא תורה. **דליו** הוא מלשון ״דלי״, היינו מהדלי שואבים מים. **דלי** הוא מלשון **דל**. דל היא בחינת עניות. ו״אין עני אלא בדעת״.

הכתוב בא להשמיענו, שמי שרוצה לזכות לבחינת תורה, היינו שה׳ יתן לו פקיחת עינים בתורה, יש לו לעבור הרבה הרבה מצבים, עד שזוכים לפקיחת עינים בתורה. שיש לדעת, שאי אפשר לזכות לבחינת תורה, מטרם שהאדם זכה לבחינת כלים המוכשרים לבחינת תורה.

וזהו כנ״ל, שלפני שזוכים לבחינת תרי״ג פיקודין, צריכים מקודם לעבור את הקיום של תרי״ג עיטין (עצות), שהם עצות, איך שהאדם יהיה בידו האמצעים, איך להכשיר את עצמו, להגיע לדרגת תרי״ג פיקודין, שאז נוהג ענין של קו שמאל וקו ימין. וכידוע, שההתחלה צריכה להיות בקו אחד. ואח״כ עוברים לקו שמאל. ואז נעשה מקו אחד, קו ימין. ואז, בזמן שהקו אחד נעשה קו ימין, כבר קשה ללכת על קו אחד, היינו להיות בשמחה ובחיות מזה שעוסק רק בבחינת המעשה, ולא נתן חשבון לעצמו, אם זה בעל מנת להשפיע,

עכשיו, בזמן שעבר בעבודה של השמאל, היינו בבחינת גאוה, בבחינת ״ויגבה לבו בדרכי ה׳״, היינו שהוא לא רוצה להיות כמו הכלל, אלא הוא רוצה לעבוד בבחינת הפרט, ואיך הוא יכול אח״כ להשפיל עצמו וללכת בדרך, שהיה נקרא מקודם קו אחד, שפירושו, שלא היה יודע, שיש עוד קו. מה שאם כן עתה, שהוא רואה, שיש ענין קו שמאל, איך הוא יכול להשפיל את עצמו, ולקחת חזרה את הדרך, מה שעזב אותה, ולומר, שאני חוזר

להדרך, שאמרתי, שהדרך הזו מתאימה לאנשים פשוטים ולא בשבילי. אם כן, קשה לו עכשיו לחזור להדרך, שנקראת עתה "קו ימין".

ועל זה בא להשמיענו, שהאדם צריך לחזור לבחינת "דל ועני", כאילו אין לו שום דעת, במה שהוא חוזר לדרך השלימות, הנקרא עכשיו "ימין". אבל הוא צריך כל פעם לחזור לשמאל. נמצא, שע"י חזרתו לבחינת ימין הוא נעשה **דל**. ומהרבה "דלים ועניים" נעשו **דלי**. ומה**דלי** הזה נעשה **דליו**. וממנו יזל **מים**. ומים נקרא **תורה**.

היינו, ע"י "הדליים" האלו הוא יזכה אח"כ לבחינת תורה. וזה שכתוב "כל המגביה עצמו על דברי תורה, סוף שמשפילין אותו", מטעם שהוא צריך להשפיל עצמו וללכת בימין. וכל המשפיל עצמו והולך בימין, מגביהין אותו וזוכה לתורה.

קנה לך חבר

מאמר כ', תשמ"ה

במשנה אבות (פרק ראשון) יהושע בן פרחיה אומר "עשה לך רב, וקנה לך חבר, והוי דן את כל האדם לכף זכות". אנו רואים כאן שלשה דברים:

א) עשה לך רב,

ב) וקנה לך חבר,

ג) והוי דן את כל האדם לכף זכות.

משמע מכאן, שהאדם, חוץ מזה שעושה לעצמו רב, הוא צריך לעשות עוד דבר, היינו כלפי הכלל. זאת אומרת, חוץ מזה שעוסק באהבת חברים, אין זה עוד מספיק, אלא הוא צריך להתחשב עם כל אדם, ולדון אותם לכף זכות.

ויש להבין את שינוי לשונות האלו, היינו "עשה" ו"קנה", ו"לכף זכות". והנה "עשיה" נקרא דבר מעשי. פירוש, שאין שם שום שכל רק מעשה לבד. היינו, אפילו שהשכל לא מסכים להדבר שהוא רוצה לעשות, אלא להיפוך, השכל נותן לו להבין, שלא כדאי לעשות את המעשה, זה נקרא **עשה**, היינו בחינת כח לבד בלי מוח, משום שהוא נגד הדעת.

ולפי זה יש לפרש על דרך העבודה, שזה שהאדם צריך לקבל על עצמו עול מלכות שמים, זה נקרא "מעשה". כדרך שנותנין העול להשור, כדי שיחרוש לנו את הקרקע, אף על פי שהשור לא רוצה לקבל עליו את העבודה זו, ומכל מקום אנו מכריחים אותו בכח.

כמו כן במלכות שמים, גם כן אנו צריכים להכריח ולשעבד את עצמנו, מטעם מצות ה', בלי שום טעם וסברה. וזה הוא בשביל, שהאדם צריך לקבל את מלכות שמים, לא מטעם שהגוף מרגיש שיצמח לו מזה משהו לתועלת עצמו, אלא מטעם להשפיע נחת רוח להבורא.

ואיך יכול הגוף להסכים לדבר זה. לכן מוכרח להיות סדר העבודה בבחינת למעלה מהדעת. וזה נקרא **עשה לך רב**. כי המלכות שמים צריך להיות "בגין דאיהו רב ושליט". כמו שכתוב בזהר (הקדמת ספר הזהר, דף קפ"ה ובהסולם) וזה לשונו "אלא יראה, דאיהי עקרא, למדחל בר נש למאריה בגין דאיהו רב ושליט, עקרא ושרשא דכל עלמין וכלא קמיה, כלא חשיבין, דהיינו שיירא מה' יתברך משום שהוא גדול, ומושל בכל. הוא גדול משום שהוא השורש שממנו מתפשטים כל העולמות, וגדלותו מתראה על מעשיו. והוא מושל בכל, משום שכל העולמות שברא, הן העליונים והן התחתונים, נחשבים לפניו כלא כלום, שאינם מוסיפים משהו על מהותו יתברך".

אי לזאת, סדר העבודה הוא, שהאדם יתחיל ב"עשה לך רב", שיקבל עליו עול מלכות שמים למעלה מטעם ולמעלה מהדעת. שזה נקרא "עשיה", היינו בחינת מעשה לבד, אף על פי שאין הגוף מסכים. ואח"כ "קנה לך חבר". שענין קנין הוא, שאדם רוצה לקנות משהו, הוא צריך לוותר על דברים שכבר השיג. והוא נותן את מה שיש לו מזמן, ותמורת זה הוא קונה חפץ חדש.

וכמו כן כאן בעבודת ה'. בכדי שהאדם יגיע לדבקות ה', שהוא בחינת השתוות הצורה, מבחינת "מה הוא רחום, אף אתה רחום", נמצא, שהוא צריך לוותר הרבה ענינים שיש לו, בכדי לקנות בחינת התחברות בה'. וזהו פירוש "וקנה לך חבר".

ומטרם שהאדם "עשה לעצמו רב", היינו מלכות שמים, איך שייך לומר "וקנה לך חבר". היינו, שיתחבר עם הרב. הלא עדיין אין לו רב. אלא לאחר שעשה לעצמו רב, אז שייך לדרוש מהגוף, שיעשה ויתורים, בכדי לקנות את ההתחברות, שהוא רוצה להשפיע נחת רוח להבורא.

ועוד יותר מזה. יש להבין, כפי ערך גדלותו של הרב, ממש בשיעור הזה, יש לו כח לקיים "וקנה לך חבר". מטעם, לפי החשיבות שמרגיש בהרב, באותו שיעור הוא מוכן לעשות ויתורים, בכדי שיוכל להתחבר עמו. כי אז הוא מבין, שהכל כדאי לעשות, בכדי לזכות לדבקות ה'.

נמצא לפי זה, אם האדם רואה, שאין בידו להתגבר על הגוף, מטעם שהוא חושב, שהוא בעל כח קטן, היינו שהוא נולד חלש אופי, אין זה אמת. **אלא מטעם, שאין הוא מרגיש גדלות הרב**. זאת אומרת, שעוד אין לו חשיבות במלכות שמים. לכן בשביל דבר שלא חשוב כל כך, אין לו כח התגברות. מה שאם כן בשביל דבר חשוב, כל גוף מסוגל לעשות ויתורים על דברים שהוא אוהב אותם, ולקבל את הדבר הנחוץ לו.

למשל, אדם עייף מאוד, והלך לישון בלילה, נגיד בשעה אחת עשרה. ומעוררים אותו בשעה שלוש. בטח שיגיד, שאין לו כח לקום ללמוד, משום שהוא עייף ביותר. ואם עוד מרגיש בעצמו קצת חולשה, או שמרגיש שיש לו קצת חום, בודאי אין כוחות בהגוף לקום בשעה הקבועה, שהוא רגיל לקום.

ואם אדם, שהוא עייף מאוד, ומרגיש שהוא חולה, והוא הלך לישון בשעה שתים עשרה בלילה, ובשעה אחת מעוררים אותו, ואומרים לו, שיש שריפה בחצר, ועוד מעט האש יכנס לתוך החדר שלך, מהר תקום, ותמורת היגיעה שאתה נותן עכשיו תקבל החיים שלך. אז הוא לא יגיד תירוצים, שאין לו כח, ואין לו מות, והוא קצת חולה. אלא אפילו שהוא חולה ממש, הוא יתן את כל היגיעה בכדי לקבל החיים שלו. וודאי שהוא מטעם שישיג דבר חשוב, יש כוחות בגוף לעשות מה שביכולתו, כדי להשיג את מבוקשו.

לכן אם האדם, בזמן שהוא עובד בענין "עשה לך רב", והוא מאמין בזה שהוא "כי הם חיינו ואורך ימינו", בשיעור שמרגיש שזה הוא החיים שלו, כבר יש בהגוף מספיק כוחות, שיהיה ביכולתו להתגבר על כל המכשולים, כנ"ל בהמשל. לפיכך, כל עבודת האדם שהוא עושה, בין בתורה ובין בתפלה, צריך אז לרכז את כל עבודתו, בכדי להשיג את גדלות וחשיבות של הרב. וצריכים לתת עבודה גדולה ולהרבות בתפלה רק על דבר זה.

וזה נקרא בלשון הזהר "לאקמא שכינתא מעפרא". שפירושו הוא, להעלות את מלכות שמים, שהיא "מושפלת עד לעפר". היינו, שאין דבר חשוב נותנים בארץ, אלא דבר שאינו חשוב זורקים אותו לארץ. והיות מלכות שמים, הנקראת "שכינה", היא "מושפלת עד שאול תחתיה", לכן מובא בכל הספרים, שלפני כל עשיה רוחנית, להתפלל "לאקמא שכינתא

מעפרא״, שפירושו, להתפלל שמלכות שמים תהיה חשובה אצלנו, ושיהיה כדאי לתת כוחות בשבילה, שירומו אותה לחשיבותה.

ובזה נבין את מה שאנו אומרים בתפילת ראש השנה ״ובכן תן כבוד ה׳ לעמיך״. ולכאורה זה קשה מאוד להבין, איך מותר להתפלל על כבוד. הלא חז״ל אמרו ״מאוד מאוד הוי שפל רוח״. ואיך אנו מתפללים, שה׳ יתן לנו כבוד.

ויש לפרש כנ״ל, שאנו מתפללים, שה׳ יתן כבוד ה׳ **לעמיך**. היות שאין לנו כבוד ה׳, אלא ״עיר אלקים מושפלת עד שאול תחתיה״, שזה נקרא ״שכינתא בעפרא״, ואין לנו את החשיבות האמיתית בענין ״עשה לך רב״, לכן ב״ראש השנה״, שאז הזמן לקבל על עצמנו מלכות שמים, אז אנו מבקשים מה׳, שיתן לנו ״כבוד ה׳ לעמיך״, ש״עם ישראל״ ירגישו את כבוד ה׳. ואז נוכל לקיים את התורה ומצות בשלימות.

לכן יש לומר ״ובכן תן כבוד ה׳ לעמיך״. זאת אומרת, שהוא יתן כבוד ה׳ לעם ישראל. ואין הפירוש, שיתן כבוד ישראל לעם ישראל. אלא שה׳ יתן כבוד ה׳ לעם ישראל. כי רק זה חסר לנו, שנרגיש את חשיבותו וגדלותו, את ענין הדביקות בה׳. שאם יהיה לנו החשיבות הזאת, אז כל אחד ואחד יכול לתת כוחות. ואין אדם בעולם, שיאמר, שאין לו כח לקבל את החיים שלו, לכן הוא רוצה להישאר בהמות, אם הוא מרגיש, שהחיים דבר חשוב מאוד, משום שיכול להנות מהחיים.

מה שאם כן חס ושלום, אם האדם לא מרגיש טעם בהחיים, יש הרבה אנשים שבוחרים למות. מטעם שאין אדם מוכשר להרגיש יסורים בהחיים שלו, משום שזהו נגד מטרת הבריאה. היות שמטרת הבריאה היתה להטיב לנבראיו, היינו שיהנו מהחיים. לכן בזמן שהאדם אין רואה שיהיה לו טוב עכשיו, או על כל פנים אחר כך, אז הוא מאבד את עצמו לדעת, משום שאין לו מטרת החיים.

היוצא מזה, ש**לא חסר לנו שום דבר, רק ״עשה לך רב״, שתהיה הרגשה בגדלות ה׳**. ואז כולם יהיו מוכשרים להגיע להמטרה, שהיא להידבק בו יתברך. וכמו כן יש לפרש את המאמר של יהושע בן פרחיה, שאומר שלשה דברים: א) עשה לך רב, ב) וקנה לך חבר, ג) והוי דן את כל האדם לכף זכות.

על אהבת חברים

הנה השכל מחייב, שענין חברים שייך לומר בשני אנשים, שיש להם אותו שיעור קומה, הן בכשרון והן במידות. שאז הם מוצאים לעצמם שפה משותפת, ומתחברים לאחד. ואז "איש את רעהו יעזורו". כדמיון, ששני אנשים עושים שותפות, וכל אחד מהם נותן לתוך השותפות, הן בכסף והן בכוחות, עבודה שוה בשוה. ואז גם הרווחים גם כן מתחלקים ביניהם שוה בשוה.

מה שאם כן אם אחד יותר גבוה מהשני, דהיינו שמשקיע יותר כסף, או שמשקיע מומחיות, או יותר כוחות מהשני, אז ההתחלקות הרווחים גם כן אינה שוה בשוה, אלא שזה נקרא "שותפות לשליש" או "שותפות לרביע". נמצא, שזה לא נקרא "שותפות אמיתית", משום שאחד יותר בעל שיעור קומה מהשני.

ולפי זה יוצא, שענין חברות אמיתית הוא, שכל אחד יתן את התשלום הדרוש לקנות חבירו, הוא דוקא ששניהם הם בשיעור קומה אחת, אז שניהם משלמים שוה בשוה. כדמיון העסק הגשמי, ששניהם נותנים הכל שוה בשוה. אחרת לא יכולה להיות שותפות אמיתית. לכן "וקנה לך חבר". שאי אפשר להיות התחברות, שכל אחד יקנה את חבירו, רק בזמן ששניהם שוים.

אבל מצד השני, היינו שכל אחד יהיה לו מה ללמוד מהשני, אי אפשר להיות אם אין אחד רואה, שחבירו יותר גדול ממנו. ואם השני יותר גדול ממנו, אי אפשר להיות לחבר, אלא לרב, והוא נבחן לתלמיד. אז יש מקום, שיכול ללמוד ממנו שכל או מידות טובות.

וזה ענין שאמר "**עשה** לך **רב** ו**קנה** לך **חבר**", ששניהם צריכים להיות. היינו, שכל אחד יחשיב את השני לחבר. אז יש מקום לקנות. זאת אומרת, שכל אחד מוכרח לשלם ויתור נגד השני. בדומה, שהאב מוותר על מנוחה שלו ועובד עבור הבן שלו, ומוציא כסף בשביל בנו. והכל הוא מטעם האהבה.

אבל שם הוא אהבה טבעית, שהבורא נתן אהבה טבעית לגדל הילדים, מטעם שיהיה קיום העולם. למשל, אם האב היה מגדל הילדים מטעם מצוה, אז היו להילדים שלו מזונות, והלבשה, ושאר דברים, הנחוצים להילדים, כמו שיש להאדם התחייבות לקיום לכל המצות. זאת פעמים היה

מקיים את המצות, ופעמים היה מקיים רק לצאת ידי חובתו, והילדים שלו היו יכולים לגווע מרעב.

לכן נתן הבורא אהבה טבעית להורים, שיאהבו את הילדים, בכדי שיהיה קיום העולם. מה שאין כן באהבת חברים, אז כל אחד צריך לעבוד בעצמו יגיעה גדולה, בכדי שיתרקם בלבו אהבת חברים. וכן שייך ענין "וקנה לך חבר". היינו לאחר שמבין, בשכל על כל פנים, שהוא צריך לעזרה, ואין ביכולתו לעבוד את עבודת הקודש, אז אם הוא מבין, שהוא צריך לעזרה, בשיעור הזה שהוא מבין בשכל, אז הוא מתחיל לקנות, היינו לוותר ויתורים לטובת חבירו.

והוא מטעם, שהוא מבין, שעיקר היגיעה, להשפיע להבורא. וזה הוא נגד הטבע שלו, היות שהאדם נברא עם רצון לקבל רק לתועלת עצמו. לכן ניתנה לנו **סגולה**, איך לצאת מאהבה עצמית לאהבת הזולת. וע"י זה הוא יכול לבוא לאהבת הבורא.

לכן חבר בדרגתו הוא יכול למצוא. אבל שאח"כ יעשה את החבר לרב, היינו שירגיש שחבירו הוא במדרגה יותר גבוהה ממנו, זה אין האדם יכול לראות, שחבירו יהיה בדוגמת רב והוא בדוגמת תלמיד. ואם לא יחזיק את חבירו בתור רב, איך יהיה מציאות שילמוד ממנו. וזה נקרא "**עשה**", שזה ענין מעשה בלי שכל. זאת אומרת, שהוא צריך לקבל על עצמו למעלה מהדעת, שחבירו הוא יותר גדול ממנו. וזה נקרא "עשה", היינו **עשיה למעלה מהדעת.**

ועיין בספר "מתן תורה" (דף קמ"ב, ד"ה "אמנם"). כתוב שם וזה לשונו "לקבל תנאי הא' מחוייב כל תלמיד להרגיש עצמו, שהוא הקטן שבכל החברים. ואז יכול לקבל הערכת הרוממות הגדול".

הרי הוא אומר בפירוש, שכל אחד צריך לראות את עצמו, כאילו הוא הקטן מהתלמידים. ואיך אפשר, שהאדם יראה שהוא הקטן מכולם. וזה שייך רק למעלה מהדעת. וזה נקרא "עשה לך רב". היינו, שכל אחד ואחד הם בחינת רב נגדו, והוא נחשב רק לתלמיד.

וזוהי עבודה גדולה. כי יש כלל "החסרונות של השני הם תמיד מגולים, והחסרונות של עצמו הם תמיד מכוסים". והוא צריך להחשיב את השני, שהוא בעל מעלות טובות, ושכדאי לו לקבל על עצמו, מה שהוא אומר לו, או מה שהוא עושה, שהוא ילמד מהמעשים של השני.

וזה אין הגוף מסכים. כי תמיד הדרך היא, בזמן שמי שהוא צריך ללמוד מהשני, זאת אומרת, במקום שאם הוא מחשיב את השני, השני מחייב לו יגיעה, אז הגוף מבטל את דעתו ועשייתו של השני. והוא מטעם, שהגוף רוצה במנוחה. לכן יותר טוב לו ויותר נח לו לבטל את דעתו והמעשים של חבירו, כדי שלא יצטרך לתת יגיעה.

לכן נקרא זה "עשה לך רב", שפירושו, שבכדי שהחבר יהיה לך רב, אתה צריך **לעשות** זה. היינו, לא בשכל, כי השכל מחייב אחרת, ולפעמים הוא מראה לו להיפך, שהוא יכול להיות רב והשני תלמיד שלו. לכן נקרא "עשה" לשון **עשיה** ולא שכל, כנ"ל.

ג) "והוי דן את כל האדם לכף זכות". הנה לאחר שאמרו "קנה לך חבר", נשאלת השאלה, מה הוא עם שאר אנשים. למשל, אם אדם בוחר לעצמו מבית הכנסת שלו כמה חברים, והשאר הוא משאירם ואינו מתחבר עמהם, אז השאלה היא, איך הוא צריך להתייחס אליהם. היות שהם אינם חברים שלו, היינו מדוע לא בחר בהם. ודאי צריכים לומר, שהוא לא מוצא בהם מעלות טובות, שיהיה לו הכדאיות בהם, להתחבר עמהם. זאת אומרת, שהם למטה מחשיבות בערכו.

אם כן איך ומה הוא צריך להתייחס לכל אנשים, שהם נמצאים עמו יחד בבית הכנסת. וכמו כן בשאר אנשים, שהם לא ממתפללי בית הכנסת. איך הוא צריך לנהוג בהם. על זה אומר רבי יהושע בן פרחיה "והוי דן את כל האדם לכף זכות". שהאדם צריך לדון את כולם לכף זכות.

היינו, מה שהוא לא רואה בהם מעלות, אין הם אשמים, אלא הוא בעצמו אין לו בהכוחות שלו מספיק כשרון לראות את המעלות של הכלל. לכן לפי תכונת נפשו, הוא רואה. וזהו אמת לפי השגתו. אבל לא לפי האמת. זאת אומרת, יש דבר אמת כשהוא לעצמו, היינו בלי המשיגים.

דהיינו, יש ענין של אמת, שכל אחד משיג לפי השגתו. היינו, שהאמת מקבל שינויים לגבי המשיגים. זאת אומרת, שאצל המשיגים בעצמם הוא עתיד להשתנות, לפי שינוי מצבי המשיג. אבל מציאות האמת לא נשתנה ממהותו. לכן בדבר אחד כל אחד יכול להשיגו אחרת. לכן בעניני הכלל, יכול שכל הכלל הוא בסדר גמור, אלא הוא לפי תכונתו רואה אחרת.

לכן אומר "והוי דן את כל האדם לכף זכות". זאת אומרת, שכל הכלל חוץ מהחברים שלו, הוא צריך לדון אותם לכף זכות. דהיינו, שכולם זכאים הם בערך עצמם, ואין עליהם חס ושלום שום טענות על התנהגות שלהם.

אבל בערכו, היינו שהוא יוכל ללמוד משהו מהם, זה לא משום שאין לו שום השתוות עמהם.

ויש להרחיב קצת פרטים:

א) יש להבחין בין אדם למקום,
ב) יש להבחין בין אדם לחבירו,
ג) יש להבחין בין אדם לשאר בני אדם, שאינם חברים שלו, אבל יחד עם זה יש בחינה שאנו אומרים "חברים כל ישראל".

אנו מוצאים פעם בלשון "עשה לך רב וקנה לך חבר", שזהו דרך התיקון. ופעם בלשון "והוי דן את כל האדם לכף זכות" (אבות פרק א'). ויש להבין, מהו הפירוש "עשה", ומהו הפירוש "קנה", ומהו הפירוש "הוי דן לכף זכות".

ענין "עשה" צריכים לפרש, שזה בא להוציא מבחינת השכל. כי בדבר שאין השכל מבין, אם כדאי לעשות את הדבר או לא, אם כן, איך שייך להכריע, מה שטוב לי או להיפוך, אם בבחינת השכל הם שווים, אז מי מכריע להאדם את מה כדאי הוא לו לעשות. אלא בבחינת המעשה הוא יכול להכריע.

כי צריכים לדעת, כי בפני האדם עומדות שתי דרכים:

א) לעבוד בעמ"נ להשפיע,
ב) לעבוד בעמ"נ לקבל.

יש חלקים בגופו של אדם, שאומרים לו, שיותר תצליח בחיים שלך, אם אתה תעבוד בעמ"נ להשפיע. ודוקא באופן כזה תהנה בחיים. שזו טענת יצר הטוב, כמו שאמרו חז"ל "ואם אתה עושה כן, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא".

וטענת היצר הרע הוא להיפך, שיותר טוב ויותר כדאי לעבוד בעמ"נ לקבל. ואז רק הכח, הנקרא "מעשה", שהוא בחינת למעלה מהדעת, הוא המכריע, ולא השכל וההרגש. לכן עשיה נקראת "למעלה מהדעת ולמעלה מהטעם". שזהו הכח, הנקרא "אמונה", שהוא נגד השכל.

ו"קנה" הוא בתוך הדעת. שמדרך העולם, שהאדם רוצה מה שהוא לקנות, אז הסוחר מראה לו הסחורה, והוא עומד על המקח, אם כדאי לו לתת המחיר, מה שהסוחר דורש. ואם הוא לא רואה את הכדאיות, אז הוא לא קונה. נמצא, שענין "קנה" הוא בתוך הדעת.

ועכשיו נבאר ענין "רב" וענין "חבר", שענין "חבר" נקרא לפעמים חברה, שמתחברים ורוצים להיות חיבור אחד. שזה יכול להיות ע"י השתוות הצורה. שהוא באופן, שכל אחד דואג באהבת הזולת. נמצא, שע"י זה מתאחדים והיו לאחד.

לכן כשנתייסדה איזו חברה, שיהיו לקבוצה אחד, אז רואים אלו אנשים, שעלה בדעתם לעשות חברה כזאת, אז מחפשים בדרך כלל אנשים, שיתאימו זה לזה בדיעות, ובמידות, שפחות מזה, שהם רואים, שיש להם קצת השתוות, אין הם מקבלים אותם לתוך קבוצה כזאת, מה שהם רוצים לייסד.

ולאח"כ מתחילה העבודה של אהבת חברים. אבל אם מלכתחילה, היינו אם עוד מטרם שנכנסו להחברה, לא היתה להם השתוות עם מטרת החברה, אין כבר מה עוד לצפות, שיצא משהו מהחיבור הזה. אלא אם מטרם שהם נכנסו לתוך החברה, היה ניכר שיש פחות יותר השתוות, אז שייך לומר, שהם מסוגלים להתחיל לעבוד בעבודת של אהבת הזולת.

בין אדם למקום. מתחיל הסדר מקודם "עשה לך רב". ואח"כ "קנה לך חבר". היינו, שמקודם האדם צריך להאמין למעלה מהדעת, שהבורא יתברך הוא רב. כמו שכתוב בזהר (דף קפ"ה, אות קצ"א, ובהסולם) "היראה, שהיא עיקר, הוא שהאדם ייראה מפני אדונו, משום שהוא רב ושליט".

ובשיעור שהוא מאמין בגדלות ה', הנקרא "רב", באותו שיעור יש לו כח לתת לבחינת "קנה". היינו לקנות עם ויתורים על אהבה עצמית, בכדי לבוא לידי השתוות הצורה, שנקראת בחינת דביקות בה', שזה נקרא "חבר", שהוא בחינת חיבור עם ה'.

וכמו שקונים דברים גשמיים, מוכרחים לוותר על כסף, או כבוד, או סתם יגיעה, בכדי להשיג משהו, כמו כן כשהאדם רוצה לקנות התחברות עם ה', הוא מוכרח לעשות ויתורים על אהבה עצמית, כי אחרת אין לבוא לידי השתוות הצורה.

ובשעה שאדם רואה, שאין הוא מוכשר לעשות ויתורים, בכדי לקנות את ההשתוות הצורה, אין זה מטעם, שהוא נולד בתכונת של חלש אופי, לכן אין הוא יכול להתגבר על אהבה עצמית שלו. אלא החסרון הוא בענין "עשה לך רב". היינו, שהוא לא עובד בענין אמונה, כי כפי החשיבות, שיאמין בגדלות ה', בשיעור זה יש לו כח לעשות ויתורים.

ועוד יותר מזה, האדם צריך לדעת, אם הוא רוצה לשקול את שיעור האמונה שלו, הוא יכול לראות זה במידת שיעור הויתורים, שהוא יכול

לעשות בעניני אהבה עצמית. אז ידע כמה שיעורו בעבודת האמונה למעלה מהדעת, וזה נוהג בין אדם למקום.

בין אדם לחבירו. צריכים לומר מקודם "קנה לך חבר", ואח"כ "עשה לך רב". משום שבזמן שהאדם מחפש חבר, אז הוא צריך לבדוק אותו מקודם, ולראות אם באמת כדאי הוא, שהוא יתחבר עמו. כי אנו רואים, שתקנו לנו תפילה מיוחדת בקשר לחבר, שאנו אומרים אחר הברכות בתפילת "ויהי רצון", "והרחיקנו מאודם רע ומחבר רע".

משמע מזה, שמוטל על האדם בטרם שמקבל חבר לעצמו, לבדוק אותו בכל מה שאפשר לו לבודקו. ואז הוא משמש דוקא עם הדעת שלו. לכן לא אמרו "עשה לך חבר", שענין "עשה" מרמז על למעלה מהדעת. לכן בענין בין אדם לחבירו, הוא צריך ללכת עם הדעת שלו, ולבדוק עד כמה שאפשר, אם חבירו הוא בסדר בשכל ובמידות, בכדי שיתחבר עמו, או להתרחק ממנו, כמו שאנו מתפללים בכל יום "והרחיקנו מאודם רע ומחבר רע".

ואז, כשהוא רואה שכדאי להתחבר עמו, אז הוא צריך לשלם בכדי להתחבר עמו. היינו לעשות ויתורים מאהבה עצמית, ולקבל תמורת זה כח של אהבת הזולת. ואז הוא יכול לצפות לזכות גם כן אהבת ה'.

ולאחר שהוא כבר התחבר לקבוצת אנשים, שרוצים להגיע לדרגת אהבת ה', ורוצה ליטול מהם כח לעבודה, שהיא בעמ"נ להשפיע, ולהתפעל ממה שהם מדברים, בקשר שצריכים להגיע לאהבת ה', אז הוא צריך להחשיב כל חבר שבהקבוצה, שהוא גדול ממנו. כמו שכתוב בספר "מתן תורה" (דף קמ"ג), שאין אדם מתפעל מהחברה, שיקח הערכה שלהם על איזה דבר, אם הוא לא מחשיב, שהחברה תהיה גדולה ממנו. ולכן כל אחד מוכרח להרגיש את עצמו, שהוא יותר קטן מכולם. מטעם, כי אין גדול יכול לקבל מקטן ממנו. ומכל שכן שיתפעל מדבריו. ורק הקטן מתפעל מהערכת הגדול.

נמצא, שבשלב השני, זאת אומרת, שכל אחד צריך משהו ללמוד מהשני, אז נוהג הענין של "ועשה לך רב". משום כדי שיוכל לומר, שחבירו יותר גדול ממנו, כנ"ל, אז הוא צריך לשמש עם בחינת עשיה, שהיא מעשה בלי דעת, שרק למעלה מהדעת הוא יכול לומר, שחבירו נמצא במדרגה יותר גבוהה ממנו. לכן בין אדם לחבירו הסדר הוא, מקודם הוא צריך לקיים "קנה לך חבר", ואח"כ "עשה לך רב".

בין אדם לכל אדם. הנה המשנה אומרת לנו (אבות פרק א') "עשה לך רב, וקנה לך חבר, והוי דן את כל האדם לכף זכות". הנה לאחר שביארנו, שבין אדם לחבירו נוהג הסדר, מקודם הולך "וקנה לך חבר", שהסברנו, שענין "קנה" הוא בתוך הדעת. ואח"כ צריכים לעסוק ב"עשה לך רב". ובין אדם למקום הסדר הוא, מקודם "עשה לך רב", ואח"כ "קנה לך חבר", כנ"ל. הנה יש להבין, מהו הפירוש, שאצל כל אדם אומרים הלשון "והוי דן לכף זכות". אם זה בחינת "קנה" או זהו בחינת "עשה", כנ"ל.

ולפי הנ"ל צריכים לפרש את הפירוש "והוי דן את כל האדם לכף זכות", הוא בחינת "עשה", ולא "קנה". אנו צריכים להתבונן, למשל, אם יש בית הכנסת, שמתפללים שם הרבה מניינים, ומתקבצים שם קבוצה קטנה, ורוצים להתאחד בחברה שיעסקו באהבת חברים.

נגיד על דרך משל, שיש שם מאה מתפללים. ועשרה מהם החליטו להתדבק. יש להתבונן בזה, מדוע בחרו דוקא אלו עשרה יחידים להתאחד זה בזה, ולא באחרים שישנם בבית הכנסת. אם הסיבה היא, מטעם שאלו מצאו, שהם יותר במעלה משאר אנשים שישנם בבית הכנסת. או מסיבת, שאלו הם יותר גרועים משאר מתפללים. לכן הם הרגישו, שהם צריכים לעשות איזה מעשה, בכדי שיעלו במעלת התורה והיראה.

ובהנ"ל נוכל לפרש באופן כזה, שמה שאלו אנשים הסכימו, שיתייחדו לקבוצה אחת, שיתעסקו באהבת חברים, הוא מסיבת, שכל אחד מהם מרגיש, שיש להם רצון אחד, שיכול לאחד את כל הדיעות שלהם, כדי שיקבלו את הכח של אהבת הזולת. כי ידוע מאמר חז"ל, שאמרו "כשם שפרצופיהם אינן דומות זה לזה, כך אין דעותיהם אינן דומות זה לזה".

אי לזאת, אלו אנשים שהסכימו ביניהם להתאחד בקבוצה אחד, הבינו, שאין ביניהם כל כך התרחקות הדיעות, מבחינה זו שמבינים את נחיצות של עבודה באהבת הזולת. לכן כל אחד יהיה מסוגל לוותר ויתורים לטובת הזולת. ועל זה יוכלו להתאחד. מה שאם כן שאר אנשים, אין להם כל כך ההבנה בנחיצות העבודה של אהבת הזולת, לכן אין הם יכולים להתחבר עמהם.

נמצא לפי זה, בזמן שעוסקים באחוד של אהבת חברים, אז כל אחד בודק את השני, הן בהשכל והן בהמידות שלו, אם כדאי. או נגיד, אם הוא ראוי להכנס בהחברה, מה שאלו אנשים החליטו להכניס, כנ"ל, כמו שאנו

מתפללים בכל יום "והרחיקנו מאודם רע ומחבר רע". וזהו ענין של "קנה לך חבר", שזה נקרא "בתוך הדעת".

ולפי זה יוצא, שהוא מתגאה נגד שאר מתפללי בית הכנסת. ואיך מותר לומר כך. הלא הוא נגד משנה מפורשת (אבות פרק ד') וזה לשונו "רבי לויטס איש יבנה אומר, מאוד מאוד הוי שפל רוח".

ועל זה בא רבי יהושע בן פרחיה (אבות פרק א') ואומר "והוי דן את כל האדם לכף זכות". שפירושו, לגבי שאר אנשים הוא צריך ללכת למעלה מהדעת, שזה נקרא בחינת "עשה", שהוא בחינת "מעשה ולא שכל". כי מצד השכל הוא רואה, שהם אינם מוכשרים כל כך, כמו האנשים האלו, שהוא מחבר את עצמו להם. וכך כל אחד ואחד אומר לעצמו. אם כן כל אחד הוא מתגאה נגד כולם. והעצה לזה היא, מה שהוא אומר "והוי דן את כל האדם לכף זכות".

שהכוונה היא, שלגבי כל האדם, היינו כנ"ל, שלגבי שאר מתפללי בית הכנסת, הוא צריך לדון אותם לכף זכות. ולומר, שבאמת הם אנשים יותר חשובים ממנו. אלא האשמה תלויה בנו, שאין אנו מסוגלים להעריך את גדלותם וחשיבותם של הכלל, הנקרא בדברי חז"ל "כל אדם".

לכן בתוך הדעת אין הוא רואה את גדלותם. ובין אדם לחבירו, אמרנו, צריך להיות "קנה". מה שאם כן הוא צריך להשתמש עם בחינת "עשה", שהוא למעלה מהדעת. וזה נקרא "הוי דן את כל האדם לכף זכות".

לשמה ושלא לשמה

מאמר כ"ט, תשמ"ו

אנו מוצאים ד' סוגים במקיימי תו"מ:

סוג א'. יש לפעמים שהאדם שומר שבת, משום שבעל הבית מחייבו. דהיינו, שהדין הוא, אם יש לאדם פועל, שהוא מחלל שבת, ואם הוא יגיד להפועל, אם אין אתה תפסיק מלחלל שבת, אני מפטר אותך מעבודה, הדין הוא, שהוא צריך להגיד, שישמור שבת, אחרת הוא יפטר אותו מהעבודה.

ובמקום שאין עבודה בנמצא, אז הוא מבטיח לבעל הבית, שישמור את השבת. נמצא, שהוא שומר שבת מטעם שבעל הבית מחייבו.

ואז נשאלת השאלה, שבת של מי הוא מקיים. שבת, מה שהקב"ה צווה לשמור שבת. ולפי זה יוצא, שהוא מקיים מצות ה', או שהוא מקיים מצותיו של בעל הבית, היינו מה שבעל הבית צווה אותו לשמור את השבת, אחרת לא תהיה לו פרנסה. אבל לפי הלכה הוא נקרא "שומר שבת".

וכן הדין לשאר המצות. נגיד בצורה אחרת, אם האב יודע, שאם יגיד להבן, שהוא מוכרח לשמור תו"מ, אחרת לא יתמוך בו. היות שהאב יודע, שאם הוא לא יתמוך בו, לא תהיה לו פרנסה. ובטח לפי ההלכה, האב מחויב לדאוג שהבן ישמור תו"מ. וגם כאן מתעוררת השאלה, תו"מ של מי הוא מקיים, של הקב"ה, שצווה לנו לקיים את התו"מ, או שמקיים את התו"מ של האבא שלו.

אבל בין כך ובין כך הוא שייך לאנשים, ששומרים תו"מ. וזה לשון הרמב"ם (הלכות דעות, פרק ו') "המוכיח את חבירו תחילה, לא ידבר לו קשות, וכו'. במה דברים אמורים, בדברים שבין אדם לחבירו, אבל בדברי שמים, אם לא חזר בו בסתר, מכלימין אותו ברבים, ומפרסמים חטאו, ומחרפים אותו בפניו, ומבזין ומקללין אותו. עד שיחזור למוטב, וכו'".

וגם כאן מתעוררת השאלה, מצות של מי הוא מקיים, של הקב"ה או של אנשים שמחרפים אותו. אבל גם כאן אנו רואים, שסוף כל סוף הוא נקרא "שומר תורה ומצות". היינו, כשאנו מסתכלים על המעשה שהוא מקיים, נמצא שאין על המעשה מה להוסיף. רק כל השאלה היא על הכוונה. היינו, מהי הסיבה, שמחייבו לשמור את תו"מ. וזהו סוג א' בשמירת תו"מ.

סוג ב'. מקיים תו"מ מצד החינוך, שנולד בסביבה חרדית. או מי שנולד בסביבה לא חרדית, ואח"כ נקלע לסביבה חרדית, והם השפיעו עליו לקיים תו"מ. והסיבה, שבשביל זה הוא מקיים תו"מ, נותנו לו לדעת, שע"י זה יהיה לו חיי עולם הזה, וגם יהיה לו חיי עולם הבא. ואח"כ התחיל לראות, איך שמכבדים את האנשים, המדקדקים בתו"מ. ומעריכים אותם. ורואה באיזה יחס מדברים לאלו אנשים, המתפללים ביותר התלהבות, ומוסיפים זמן יותר ללמוד התורה. והכבוד הזה, מה שהם מקבלים, נותנים לו כח דחיפה, להיות לו לחמרי דלק, שגם הוא מתחיל להתפלל ביותר התלהבות, ומדקדק יותר על כל מצוה ומחוה. וע"י זה יש לו כח להוסיף זמן בלימוד התורה.

זה כבר סוג ב׳ בשמירת תו״מ, היות שרוצה לקיים תו״מ מצד בחירה, שמבין, שע״י זה יקבל שכר מה׳, בזה שמקיים מצות ה׳. אבל נוסף לזה הוא משתתף שם אחר להסיבה, שיחייבו את קיום של תו״מ. היינו, הכבוד, מה שרואה, שיש לאלו שמקיים תו״מ ביתר שאת מאנשים אחרים. או חוץ מהכבוד, שיש להמדקדקים בתו״מ, יש עוד דברים, שהכלל מחייבים אותו לעבוד יותר. יכול כסף, וכדומה, לא חשוב מה, אלא שבאה לו עוד סיבה, שבשבילה הוא צריך לקיים תו״מ.

נמצא, מצד אחד הוא יותר גבוה מסוג הא׳, היות שכאן הוא מקיים תו״מ של ה׳, היות שהוא מאמין בה׳. מה שאם כן סוג הא׳, הוא לא מאמין בה׳, אלא מקיים תו״מ מצד הידיעה, היינו **ידיעת העונש**, מה שבעל הבית רוצה לפטר אותו מן העבודה כנ״ל, זו היא הסיבה מה שקבל על עצמו להיות שומר תו״מ.

מה שאם כן סוג הב׳, הוא קבל מהחינוך להיות מאמין בה׳ ולשמור תו״מ, מטעם שה׳ צוה לנו לקיים תו״מ. והשכר והעונש אינו בידיעה, אלא הוא צריך להאמין בשכר ועונש, שה׳ הוא המשלם שכר, כמו שאמרו חז״ל (אבות, פרק שני, כ״א) וזה לשונו ״ונאמן הוא בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעלתך, ודע שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא״. עד כאן לשונו.

הרי שהוא צריך להאמין בשכר ועונש. מה שאם כן כנ״ל בסוג הא׳, הוא לא צריך להאמין בשכר ועונש, אלא השכר ועונש הם מגולים. זאת אומרת, שבאם שהוא לא ישמע לבעל הבית, לשמור תו״מ, הוא בטח יקבל עונש. היינו, שהוא יפטר אותו מהעבודה ולא תהיה לו פרנסה.

וכמו כן לדברי הרמב״ם הנ״ל, שצריכים לבזות אותו וכדומה. גם כאן אין הוא צריך להאמין בשכר ועונש, היות שמרגיש יסורים, בזה שרודפים, שיקבל על עצמו, שישמור תו״מ. זהו דבר אחר, משום שהוא מקיים למעשה את הצווי של בעל הבית ולא משום צווי ה׳. לכן נבחן רק לסוג א׳ בעבודת ה׳.

מה שאם כן בסוג הב׳ הוא מקיים מצות ה׳, אלא שמשתף גם דבר אחר, היינו מקבל עוד סיבה, שיהיה לו חמרי דלק לקיים תו״מ. היינו כנ״ל, כבוד או כסף, או שאר דברים. היינו, שיש לו עוד סיבות שבשבילם הוא מקיים תו״מ. וזה נקרא בדברי חז״ל (סוכה, מ״ה ע״ב) ״כל המשתף שם שמים ודבר אחר, נעקר מן העולם. שנאמר ״בלתי ה׳ לבדו״.

ויש לפרש, מהו הפירוש שמשתף עם ה׳ עוד דבר אחר. לפי דרכינו יש לפרש, אם הוא מקבל עוד סיבה, שיחייבו לקיים תו״מ, זה נקרא ״שנעקר מן העולם״, מטעם שהסיבה והגורם לקיום תו״מ צריך להיות ״בלתי ה׳ לבדו״, היינו שמטעם מצות ה׳ מקיים תו״מ ולא בשיתוף עוד סיבה.

נמצא לפי זה, שעיקר החסרון בהמעשה, מטעם שהוא פוגם בהלשמה. כי קיום המצות צריך להיות משום שהוא עובד ומקיים מצות ה׳, ומשום שהוא עובד ומשרת את ה׳, ומשום זה הוא הולך אח״כ לבקש, שה׳ ישלם לו שכר תמורת עבודתו. אז אומרים לו ״הרי עבדת בשביל אחרים גם כן, שהרי היה לך עוד מי שיחייבו לך לעבוד בשבילם. לך אליהם, שהם ישלמו לך עבור העבודה, שעבדת בשבילם״.

וזה דומה למשל, לנהג שעבד אצל חברת דן, והולך לבקש משכורת מחברת אגד. והם לא רוצים לתת לו שכר עבודה, היות שלא עבד בשבילם. כמו כן כאן, שהאדם תובע, שה׳ ישלם לו שכר תמורת עבודתו, אז אומרים לו, הלא עבדת עבור אנשים, שיתנו לך כבוד, או כסף, וכדומה. לך אצלם והם ישלמו לך שכר. ובאמת הם משלמים לו כפי ערך עבודתו, כך מכבדים אותו, וכו׳.

נמצא, בזה שהוא משתף עם ה׳ גם דבר אחר, היינו שגם הבריות מחייבים לו לעבוד, נמצא, שהוא עושה בזה פגם בהלשמה. לכן נחשב זה רק לסוג ב׳, ועדיין עבודתו אינה עבודה תמה, שלימה ונקיה.

סוג ג׳. שהוא עובד רק לשם שמים ולא עבור הבריות. שהוא עובד בהצנע לכת, ואין אף אחד יודע כמה שהוא מתפלל, וכמה זמן שהוא לומד. אי לזאת, לא יכולים לומר, שהוא עובד משהו עבור אנשים מבחוץ, שיתנו לו משהו עבור עבודתו. אלא הוא עובד בלתי ה׳ לבדו. היינו, שכל הסיבות, שמחייבים אותו להיות מקיים תו״מ, הוא, שהוא רוצה לקיים רצון ה׳.

ורק מה הוא עובד לשם שכר. כמו שאמר הרמב״ם כנ״ל, ״כדי שלא יגיע לו פורענויות, וכדי לקבל שכר בעולם הזה״. היינו, שהקב״ה יתן לו בריאות, ופרנסה, ונחת מהילדים, וכדומה. או כדי שיתן לו עולם הבא. זוהי הסיבה שנותן לו חמרי דלק, שיוכל לעבוד עבודת הקודש. ומשום זה נבחנת עבודה זו **עבודה לשמה**. היות שהסיבה, הגורמת לו לקיים תו״מ, הוא ה׳ לבדו, כנ״ל, שהוא עובד בלתי ה׳ לבדו, ואינו משתף דבר אחר.

היינו, שאין לו עוד סיבה אחרת, שיגרום לו לקיים תו״מ. וזה כבר נבחן לסוג ג׳, היות שאין לו שום רצון לעבוד בשביל מישהו, רק לשם ה׳. אבל

הסיבה, שמחייבת אותו לקיים מצות ה׳, היא מחמת יראה, מפחד העונש, או מאהבה, היינו מאהבת שכר.

וזה כמו שכתוב בהסולם (הקדמת ספר הזהר, אות קצ״א) וזה לשונו ״יש אדם, שירא מהקב״ה בשביל שיחיו בניו ולא ימותו, או ירא מעונש גופו, או מעונש כספו. ועל כן הוא ירא אותו תמיד. נמצא, שהיראה, שהוא ירא מהקב״ה, לא שם אותה לשורש, כי תועלת עצמו היא השורש, והיראה היא תולדה ממנה. ויש אדם, הירא מהקב״ה משום שהוא ירא מעונש העולם ההוא, ומעונש של הגיהנום. שתי מיני יראות האלו, דהיינו היראה מעונש עולם הזה, והיראה מעונש עולם הבא, אינן עיקר היראה ושורשה״. עד כאן לשונו.

ומשום זה, היות שאינן עיקר יראת שמים, אנו מבחינים זה ל**סוג ג׳**. נמצא, **עבודה זו נקרא ״לשמה״, היות שעבד אצל הקב״ה ולא עבור אחרים גם כן**, כנ״ל. היינו, שלא לקח עוד לשם מי לעבוד, היינו גם בשביל אחרים, שאחרים יתנו לו כבוד וכדומה. אלא שהוא בא בטענה להקב״ה ״היות שעבדתי רק אצלך, ואין אף אחד יודע ממה שאני עבדתי בקיום תו״מ, בגלל שעבדתי בהצנע לכת, אם כן מצד הדין אתה צריך לשלם לי שכר תמורת עבודתי.

ועל דרך זה יש לפרש מה שאמרו חז״ל ״הנותן סלע לצדקה עמ״נ שיחיו בניו, הרי זה צדיק גמור״. והטעם הוא כנ״ל, היות שמקיים מצות ה׳. היות שהקב״ה צוה לנו לתת צדקה, לכן הוא נותן. נמצא, שמצד הנתינה אין כאן שום חסרון. כי הוא מקיים מצוה לשמה, היינו לשם שמים, ולא שיש מי שהוא אחר, שמחייב אותו לתת הצדקה.

אלא שהוא מבקש שכר מהקב״ה, שישלם תמורת המצוה שלו, שהוא מקיים. וישלם לו את התמורה עבור היגיעה, שנתן רק בשביל הקב״ה, ולא בשביל מישהו אחר. היינו, לא כדוגמת סוג הב׳, שהיה משתתף גם אחר, היינו אנשים מבחוץ, שגם הם גרמו לו לקיים ולדקדק את שמירת תורה ומצות.

וזהו כנ״ל, שאמרו (פסחים ח, ע״א) וזה לשונם ״והתניא, האומר, סלע זו לצדקה, בשביל שיחיה בניו, או שאהיה בן עולם הבא, הרי זה צד צדיק גמור״. ופירש רש״י ״הרי זה צדיק גמור״ בדבר זה. ולא אמרינן שלא לשמה הוא עושה. אלא קיים מצות בוראו, שצוה לעשות צדקה. ומתכוון אף להנאת עצמו, שיזכה בה לעולם הבא, או שיחיו בניו״. עד כאן לשונו.

משמע מכאן, אף על פי שהוא מבקש שכר עבור קיום המצוה, דהיינו עמ"נ שיחיו בניו, או שרוצה שכר עולם הבא עבור מצוה זו, הרי זה צדיק. וזה שרוצה עולם הבא, גם כן נקרא שרוצה שכר. דוגמת עמ"נ שיחיו בניו. כדברי הזה"ק הנ"ל "בין שרוצה עבור המצות שכר בעולם הזה או בעולם הבא, לא נקרא עיקרא דיראה", מטעם שתועלת עצמו הוא הגורם לקיום המצות, ולא הבורא. מכל מקום אמרו חז"ל כאן "הרי זה צדיק גמור". וזה כמו שמפרש רש"י "משום שהוא מקיים מצות בוראו, שצוהו לעשות צדקה, ומתכוון אף להנאת עצמו, לכן נקרא "צדיק גמור".

וזהו כמו שהסברנו, היות שהוא עובד מטעם, שהקב"ה צוה אותו לקיים תו"מ, ואין לו עוד מי שיחייבו לקיים תו"מ, זה נקרא "לשמה", כמו שפירש רש"י לעיל. וזהו כדוגמת המשל דלעיל, היינו שעובד אצל ראובן, והולך לבקש שכר משמעון, שזה ודאי נקרא "שלא לשמה", הלא הוא היה עובד גם כן אצל אחרים באותו זמן, שזה נקרא "שלא לשמה", וזה נקרא **סוג ב'**.

(שמעתי, שיש שרוצים לתרץ את החז"ל, שאמרו "האומר, סלע זו לצדקה עמ"נ שיחיה בני, הרי זה צדיק גמור". הלא הוא נותן תנאים בעשיית המצוה. לכן הם רוצים לומר, שהיה כתוב בראשי תיבות, הרי זה "צ"ג". ואח"כ שכתבו זה במילים מפורשות, עשו מצ"ג צדיק גמור. אבל הם טעו בפירוש הראשי תבות, כי **צ"ג** פירושו **צדקה גדולה**, ולא צדיק גמור. אבל כנראה שזה לא אמת. משום שלא יכולים לתרץ את המאמר השני, שאומר שם "או שאהיה בן עולם הבא". הלא גם "עולם הבא" נקרא מתכוון להנאת עצמו, כמו "שיחיו בניו", כדברי הזה"ק הנ"ל).

אולם סוג ג' נקרא, שעובד לשם צווי של הבורא, מה שהבורא צוה לנו ע"י משה רבנו ע"ה לקיים תו"מ, ואנו מבקשים שכר ממנו, היות שעבדו רק בשבילו, כנ"ל, משום צווי ה' ולא משום גורמים אחרים, לכן נקרא זה, לשמה. אבל זה רק סוג ג'.

סוג ד'. מקיים תו"מ שלא על מנת לקבל פרס. כמו שאמרו חז"ל (אבות, פרק א', ג') וזה לשונם "אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק. הוא היה אומר, אל תהי כעבדים, המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס. אלא הוו כעבדים, המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס. ויהי מורא שמים עליכם". עד כאן לשונו.

משמע, שדוקא שלא עמ"נ לקבל פרס, זהו נקרא "לשם שמים", כמו שמסיים ואומר "ויהי מורא שמים עליכם". משמע מכאן, שיראת שמים

אמיתית הוא דוקא בלשמה בלי שום תמורה. היינו, שלא מתכוון להנאת עצמית, אלא כל כוונתו, שיהיה נחת רוח להבורא. וזה נקרא "לשמה נקיה", בלי שום התערבות של הנאת עצמו. וזה נקרא **סוג ד'**.

אבל ידוע השאלה, וכי הקב"ה בעל חסרון, שהוא צריך שהנבראים יעבדו רק בשבילו ולא עבור עצמם כלום, רק שיהא כולו לה', בלי שום תערובת של הנאת עצמו. ואם הם רוצים גם כן להנאות, להנות מעבודתם, הרי עבודה זו פסולה ולא נתקבלה למעלה בתור מצוה, הראויה להתקבל לפני המלך. וכי מה איכפת ליה להקב"ה, שגם האדם נהנה קצת מעבודה.

אולם התירוץ ידוע, מטעם שצריך להיות השתוות הצורה, שלא יהא נהמא דכסופא. כי הכלל הוא, כי הענף רוצה להדמות לשרשו, וכמו שהבורא הוא המשפיע, ומשום זה בזמן שהאדם צריך לקבל ממי שהוא, נמצא בזה אי נעימות. נמצא, שהצמצום וההסתר, שנעשה על כלי קבלה שלנו, שלא לעבוד עמ"נ לקבל תמורה, זהו לטובתינו.

אחרת לא היתה שום מציאות על בחירה. היינו, שאף פעם האדם לא היה יכול לעשות ולקיים תורה ומצות בעמ"נ להשפיע. כי לא היה באפשרותו של האדם להתגבר על התענוג, שהיה טועם בתורה ומצות, אם לא היה צמצום והסתר. כידוע, שכל שהתענוג גדול ביותר, קשה לוותר עליו.

אי משום זה, ניתן לנו תענוגים גשמיים, ששם ניתן רק אור דק מאוד, הנקרא בשם הזה"ק "נהירו דקיק", שזה נפל להקליפות בעת שבירת הכלים. ועוד נתוספו בהם נצוצין קדישין לאחר חטא דעץ הדעת, בזה שחטא אדם הראשון. שעל התענוגים האלו רודפים כל הנבראים, איך להשיגם. שכל המלחמות והרציחות והגנבות, וכו', שישנם בעולם, הוא מטעם, שכל אחד שואף לקבל תענוג.

וניתן לנו להתגבר על אלו התענוגים, ולקבל הכל לשם שמים. ואדם רואה, איך שהוא קשה לצאת מאהבה עצמית, ולוותר על תענוגים קטנים. ומשום זה, אם לא היה צמצום, והיה מגולה התענוג האמיתי, שישנו בתו"מ, בודאי שלא היתה שום אפשרות לוותר על התענוגים, ולומר, שהוא שומר תו"מ מטעם שהוא רוצה לעשות נחת רוח להבורא.

אבל האדם לא יכול להסכים לזה, היינו לקיים תו"מ בלי שום הנאה ותענוג, מטעם הטבע שלנו, שאנו נולדנו עם הכלי, הנקרא "רצון לקבל הנאה ותענוג", אם כן איך אפשר לעבוד בלי שום תמורה.

ואולם ניתן לנו מקום אחד, שעל זה אנו יכולים לעבוד בלי שום תמורה. היינו, אפילו שאין לנו עוד טעם בתורה ומצות, מסיבת הצמצום, אבל יש עצה אחת, שהוא, לעבוד בגדלות ה׳, איך שיש לנו זכיה גדולה לשמש את המלך.

ולדבר זה כן יש לנו בטבע, שהקטן מתבטל להגדול. ויש לו כח וחמרי דלק לעבוד בשביל הגדול, המקובל בהדור, שהוא חשוב ומקובל בהעולם. לפי שיעור חשיבותו, כן יש לו הנאה, בזה שהוא משמש אותו. והנאה זו כן מותר לקבל. כי קבלת הנאה מזה שהוא משפיע, אינו נקרא ״משפיע על מנת לקבל״. כי ״משפיע עמ״נ לקבל״ נקרא דוקא שהוא רוצה תמורה, שיתן לו עבור שירותו, שהוא משרת אותו. או שעובד בבית חרושת, ויודע שהבעל בית יש לו הנאה, מזה שכל אחד נותן תוצרת. וכל מי שנותן תוצרת יותר מהרגיל, הבעל בית נהנה ביותר.

אי לזאת, הוא משתדל להוציא יותר תוצרת, מכפי שפועל אחר מוציא, כדי שיהיה לבעל הבית הנאה. אבל לאחר זה הוא רוצה, שבעל הבית יתן לו תמורה, עבור זה שהוא השתדל להנותו. זה נקרא, מצד אחד הוא משפיע, ומצד השני הוא רוצה תמורה. זה נקרא ״משפיע בעמ״נ לקבל תמורה״.

מה שאם כן אם אדם משרת את המלך, ואומר להמלך ״אני לא רוצה שום תמורה עבור השרות, כי אני נהנה מהשרות לבד, ולא חסר לי שום תמורה לקבל. כי כל מה שאתה תתן לי עבור השימוש שאני משמש אותך, אני מרגיש שזה יפגום בהשרות שלי. אלא אני רוצה רק השרות לבד. ואל תתן לי שום תמורה. וזו היא הנאה שלי. מטעם שזה לי לכבוד גדול, שזכיתי לשמש את המלך״.

בודאי איננו יכול לומר, שהוא משפיע על מנת לקבל, הלא הוא לא רוצה עבור זה שום תמורה, ומדוע הוא לא רוצה, משום שיש לו הנאה גדולה בזה שהוא משמש את המלך. נמצא, שזה נקרא, משפיע בעל מנת להשפיע לאדם חשוב, והחשיבות של המלך נמדדת אצל האדם משיעור שהוא נהנה מהשרות המלך. כי כל שהמלך חשוב ביותר, אז הנאה שלו גדולה ביותר. כי אינו דומה מי שמשמש את גדול העיר, או גדול המדינה, או גדול העולם.

וזה נקרא ״**השפעה אמיתית**״. היינו שיש לו הנאה מהנתינה בעצמה. כי עיקר ענין של השפעה היתה מטעם השתוות הצורה. היינו, כמו שהבורא הוא המשפיע, כמו כן הנבראים רוצים להיות משפיעים. ובטח שאנו צריכים לומר, שיש להבורא הנאה, מזה שהוא משפיע.

נמצא לפי זה, אם הנבראים משפיעים להבורא ואין לו הנאה, בטח שעדיין אין כאן השתוות הצורה. כי להבורא יש הנאה, בזמן שהוא משפיע להתחתונים. זאת אומרת, מהמעשה של השפעה מושפע הנאה. ואם צריכים משהו לקבל עבור המעשה שהוא עשה, נמצא שהוא פגם בהמעשה, ואומר, שבהמעשה אין שלימות. אלא בכדי שיהא שלימות צריכים להוסיף משהו, היינו קצת תמורה לקבל עבור המעשה, והמעשה שלעצמו אינו לו כל כך חשיבות.

והאמת הוא, שאם רוצים שהמעשה דלהשפיע, מה שהאדם עושה איזה מעשה עבור הבורא, צריכים להשתדל שתהיה לו הנאה ביותר, כי הנאה של מעשה דלהשפיע מחשיבה את המעשה. היות, כי כל דבר ודבר, מה שהאדם רוצה לעשות, מה שחשוב לו ביותר, הוא נותן לו זכות בכורה לעשות אותה מקודם. ומה שהאדם בוחר להיות לו לדבר חשוב ביותר, המודד הוא, ממה שהאדם נהנה ביותר.

נמצא לפי זה, אם האדם רוצה להחשיב את המעשה, שעושה להבורא, הוא יכול להחשיב אותו רק ע״י קבלת הנאה ביותר. זאת אומרת, אם האדם יכול להשתדל, שתהיה לו הנאה גדולה, אז הוא יכול לדעת, שהוא עושה עכשיו נחת רוח גדול להבורא, עם זה שהוא משפיע להבורא, שמקיים מצותיו.

היינו, שיש לאדם רצון לעשות נחת רוח להבורא. אבל אינו יודע ממה שהבורא יכול לקבל הנאה, שיתן להבורא. ומשום זה כשהבורא גילוי לנו, שהוא נותן לנו תו״מ, ואם אנו נקיים את זה, יש לו הנאה, בטח שאנו שמחים, בזה שיש לנו עכשיו ידע מה לעבוד בשבילו. ואנו רואים, שניתן לנו ברכה, לעשות בעת עשיית תו״מ. היינו, שאנו אומרים ״ברוך אתה ה׳, נותן התורה״.

וכמו שכתוב במצות, שאנו נותנים לו תודה, בעבור זה שנתן לנו, דוגמא, מצות סוכה. למשל, כולנו שמחים בזה, שהוא מורה לנו מה לעשות, שמזה יהיה לו הנאה. ואין אנו צריכים ללכת לחפש דברים, שמהם יהיה להבורא הנאה. אבל השאלה היא, איך אנו יכולים להגדיל את הנאה שלנו בעת עשיית המצות.

תשובה, רק עצה אחת יש לנו, שהיא **להשתדל איך להשיג גדלות ה׳**. זאת אומרת, **כל מה שאנו עוסקים בתו״מ, אנו רוצים, שהשכר שלנו יהיה להרגיש גדלות הבורא**. וכל התפלות, שאנו מתפללים, צריכות להיות

"לאקמא שכינתא מעפרא", היות שהבורא נסתר מאתנו מחמת הצמצום שהיה, ואין אנו מסוגלים להעריך את חשיבותו וגדלותו.

לכן אנו מתפללים לה', שיסיר מאתנו את הסתרתו, ושירומם קרן התורה. וכמו שאנו אומרים בתפלת "שמונה עשרה" דראש השנה "ובכן תן כבוד לעמך", שפירושו, שיתן כבוד ה' **לעמך**, שהם ירגישו את כבוד המלך.

ומשום זה האדם צריך להשתדל ולא לשכוח את המטרה בעת לימוד התורה, שיהיה תמיד לנגד עיניו, שהוא רוצה לקבל מהלימוד, שהלימוד ישפיע גדלות וחשיבות הבורא. וכמו כן בעת קיום המצות, גם כן לא לשכוח הכוונה, שע"י זה שמקיים את המצות, בסגולה זו הבורא יעביר ממנו ההסתרה, השורה על רוחניות, אלא שיקבל הרגשה של גדלות ה'.

אולם העבודה לקיים תו"מ על הכוונה, שע"י זה יזכה להתקרבות ה', שישיג גדלות ה', בכדי שיוכל לעשות לו נחת רוח מטעם חשיבות ה', שזה יהיה שכרו, ואין לו שום השתוקקות לשכר אחר עבור העבודה שלו, היא עבודה קשה, שאין הגוף מסכים לעבוד על הכוונה זו.

הזה"ק (נשא, דף ל', ובהסולם אות ק"ג, ק"ב, ק"ד) אומר וזה לשונו "ואנשי חיל מסובבים מעיר לעיר ולא יחוננו. והערב רב מחרימים אותם ביניהם. ובמקומות רבים אין נותנים להם רק דבר קצוב. באופן, שלא תהיה להם תקומה לנפילה שלהם. ואפילו חיי שעה. וכל החכמים ואנשי חיל ויראי חטא, נמצאים בצער בדוחק וביגון, ונחשבים ככלבים, בנים המסולאים בפז, איכה נחשבים לנבלי חרש בראש כל חוצות, וכו'. ואינו ערב רב הם עשירים, בשלוה, בשמחה, בלי צער ובלי יגון כלל, גזלנים בעלי שוחד, שהם דיינים ראשי העם, וכו'".

אנו רואים כאן בדברי הזהר, שמחלק בין חכמים ואנשי חיל ויראי חטא, לבין דיינים וראשי העם, שהם בחינת ערב רב. ואומר, שהחכמים ואנשי חיל ויראי חטא נמצאים בצער ובדוחק, וכו'. מה שאם כן הדיינים וראשי העם הם עשירים, ויש להם שלוה, והם בשמחה. מדוע. משום שהם בחינת ערב רב.

ויש להבחין, מהו הפירוש של "הערב רב". שמשום שהם בחינת "ערב רב", לכן יש להם שמחה ושלוה, וכו'. אנו רואים בויכוח, שהיה יעקב עם עשו, שעשו אמר ליעקב "יש לי רב". ויעקב השיב "לי יש כל". ויש להבין, מהו ההפרש בין **רב** ל - **כל**.

ידוע שספירת היסוד נקרא "כל", שהוא בחינת יסוד צדיק, כמו שאנו אומרים בתפילה "לך ה' הגדולה, והגבורה, והתפארת, והנצח, וההוד", כי **כל**, הוא יסוד, שענין צדיק, הנקרא "יסוד", הוא רק משפיע, שספירת היסוד הוא המשפיע למלכות, כידוע, כמו שכתוב בזה"ק. זאת אומרת, שדרגתו של יסוד היא צדיק, שלא לוקח שום דבר בשבילו, אלא כל המעשים שלו הם רק כדי להשפיע.

ובטח בזמן שהאדם מתחיל עבודתו, להיות בחינת צדיק, היינו שלא לקבל שום שכר לעצמו, ולעבוד הכל רק בעמ"נ להשפיע נחת רוח ליוצרו, אז הגוף לא מסכים, ונותן לו הפרעות. וכל, מה שהוא יכול לעשות, שיפריע לו מעבודתו, הוא עושה. ואז אדם הזה הוא תמיד בצער, ואין לו שלוה מהמצב שבו הוא נמצא. כי רואה, שעוד לא הגיע להיות משפיע לה', אלא כל מעשיו שהוא עושה, אין לו עוד היכולת לכוון אותם בעמ"נ להשפיע.

ועל זה הוא תמיד בצער, מטעם "צער השכינה", הנקרא "שכינתא בגלותא", שכואב לו, מדוע על אהבה עצמית יש לו כח לעבוד, ובמקום שהוא רואה, שלא יהיה שום דבר עבור הרצון לקבל שלו, הוא מתרשל בעבודה.

נמצא, שאחר כמה זמן שהשקיע בעבודה, ורוצה לראות קצת התקרבות לה', הוא מרגיש כל פעם יותר את האמת שלו, שהוא באמת מרוחק מדביקות ה'. היינו, שמבחינת השתוות הצורה "מהו רחום, אף אתה רחום", הוא להיפך. שמקודם הוא חשב, שהוא רוצה לעשות נחת רוח לה', וגם שיהיה גם כן קצת הנאה בזה. והיה מקוה, שיקבל תמורת עבודתו, הן שכר עולם הזה והן שכר עולם הבא. אבל עכשיו הוא רואה, שאין לו שום כח לעשות לתועלת ה', אלא הכל בעמ"נ לקבל לעצמו, ולא להשפיע כלל.

ומזה הוא רואה עתה, איך שהוא יותר גרוע, מעת שהתחיל בעבודה. שבעת שנכנס לעבודה בבחינת סוג הג', כנ"ל, היתה לו שמחה ושלוה. כי היה יודע ומאמין, שבכל יום ויום הרכוש שלו מתוסף לחשבון גדול, היות כי כל יום ויום, שעושה מעשים טובים, כן נרשם לפקודתו את השכר של כל מצוה ומצוה. והאמונה הזאת בטח שגורמה לו שמחה ושלוה, היות שהוא ראה, שהוא מתקדם בעבודה, היינו שהרכוש שלו מתרבה אצלו בכל יום ויום.

מה שאם כן עכשיו, שעבר מהסוג ג' להכנס ולהתחיל בעבודה של סוג ד', שהיא עבודה "שלא על מנת לקבל פרס". הוא נמצא בצער ובדוחק, כי הוא בודק עצמו עם כלי דהשפעה, עד כמה שהוא כבר רכש מהכלי זו.

אז הוא רואה להיפך, שכל יום, שהוא משקיע כוחות ורוצה להגיע להתקרבות ה׳, היינו שיהיה לו רצון להשפיע, אז הוא רואה את האמת, איך שנעשה כל יום מרוחק יותר ויותר. ולפי מה שאמר אאמו״ר זצ״ל, מדוע האדם רואה, איך שהוא נעשה יותר מרוחק. הלא כל יום הוא עושה מעשים טובים, ולפי זה, המעשים היו צריכים לקרב אותו.

כמו שאמרו חז״ל ״בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין״. אם כן מדוע מי שמתחיל לעבוד בעבודה דלהשפיע, הוא רואה, איך שנעשה כל יום יותר גרוע. אז אמר שזה לא נכון. שבאמת הוא לא הולך כל יום אחורה, כמו שהוא חושב. אלא כל יום הוא הולך קדימה. ומה שהוא רואה, שנעשה יותר גרוע, זה הוא שמקודם אדם צריך לראות את השקר והרע. ואח״כ יכולים לתקן אותם.

מה שאם כן שהאדם הולך לסתום נקב ובקיעה באיזה בנין, שהוא חושב, שהחור והבקיעה הוא עשרים סנטימטר. ועבד ומשקיע יגיעה, ולבסוף הוא רואה, שיש לו עוד מה לסתום עוד עשרים סנטמטרים. נמצא, שכל זמן שאינו רואה את החסרון האמיתי, הוא עובד בחנם, היינו שלא מתקן כלום.

הנמשל. אדם חושב שיש לו רע, על דרך משל קילו אחד. ורוצה לתקן אותו. ומתחיל לתקן. ואח״כ הוא רואה, שיש עוד קילו רע. נמצא, שעוד לא תיקן כלום. מה שאם כן אם הוא רואה את כל מדת הרע שבו, ואז שהוא מתקן, נקרא זה ״תיקון גמור״.

ומשום זה אמר זצ״ל, שכל יום ויום, שעוסק בעבודה דעמ״נ להשפיע, הוא מתקרב יותר להאמת, היינו לראות את גדלות הרע שבקרבו. כי בבית חשוך לא רואים שיש שם לכלוך ופסולת. אלא שאם מכניסים שם אור, אז יכולים לראות, שיש לכלוך ופסולת.

כמו כן כשהאדם מתחיל לעסוק בתו״מ על דרך השפעה, אז התו״מ מאירים לו כל פעם יותר ויותר, לראות את האמת, מה גודל הרע שבקרבו. נמצא לפי זה, שכל יום ויום הוא הולך קדימה, עד שמגיע להרע הגמור, הנמצא בקרבו. ואז, כשמתחילים לתקן, נעשה תיקון גמור, שיכול אח״כ להכניס להכלים שלו את הטוב והעונג, מה שחשב הבורא לתת להנבראים, כמו שכתוב, שמטרת הבריאה היא ״להטיב לנבראיו״.

וענין זה אנו מצאנו ביציאת מצרים. כמו שאמר האר״י הקדוש, שעם ישראל בעת יציאת מצרים היו הם במ״ט שערי טומאה. עד שנגלה אליהם מלך מלכי המלכים, וגאלם. וכולם מקשים על זה, היתכן שעם ישראל,

ששמעו מפי משה ואהרן את שליחותו של הקב״ה, ששלח אותם להוציא מגלות מצרים, כמו שהאר״י הקדוש מפרש, **גלות מצרים נקרא שדעת דקדושה היה בגלות**. ומשה ואהרן הבטיחו לעם ישראל, שיצאו מגלות להכנס להקדושה. וזהו כמו שאנו אומרים ב״קריאת שמע״, ״אני ה׳ אלקיכם, אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים, להיות לכם לאלקים״.

ולפי זה השכל מחייב, שכל יום ויום הם היו צריכים לעלות מדרגה לדרגה בקדושה. ובפרט שהם ראו את הי׳ מכות, שהיה במצרים. ובכל זאת אומר האר״י הקדוש, שבזמן יציאת מצרים, היו עם ישראל במ״ט שערי טומאה.

אלא כנ״ל, שבכל יום ויום הם **עלו בדרגת האמת**, והתקרבו יותר לראות את שיעור הרע, שיש להם בכלי קבלה. היינו, שמטרם שבאו משה ואהרן, לאמר להם, שצריכים לצאת מגלות מצרים, שהיא הקליפה, היונקת מהקדושה, כמו שאומר האר״י הקדוש, ועם ישראל התחילו להתרחק מהם, אז קליפת מצרים התחילו להלחם עמהם עם כוחות חזקים.

היינו, שקליפת מצרים נתנה לעם ישראל להבין, שאינו כדאי לצאת מקבלה עצמית. ובענין לעבוד בעבודה דלהשפיע, היו נותנים להם להבין, שזה קשה ואינו כדאי לעבוד בחנם. שבין כך ובין כך אתם לא תזכו לזה, כי לזה צריכים כוחות מיוחדים. וכל כמה שעם ישראל קבלו חיזוק ממשה ואהרן, בא קליפת מצרים והחלישה אותם.

עד כדי כך, שבכל פעם שהם התגברו על טענת המצרים, שבאו לתוך מוחם, שהם יבינו, שזה לא טענת מצרים, **אלא שעם ישראל יחשבו, שהמחשבות האלו זהו של ישראל עצמם**. וזה נקרא ״כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו״.

פירוש, כפי כח התגברותם בקדושה, במידה כזו התגברו הקליפות כנגדם. כפי כח שרוצים לברוח, בשיעור הזה מוכרח הצד השני לתת כוחות יותר גדולים, להחזיק אותו ברשותו, שלא יברחו.

נמצא לפי זה, שבאמת עם ישראל התקרבו להקדושה בכל יום ויום ביתר שאת, והראיה לזה, שאם אומרים שהם היו במ״ט שערי טומאה, הסיבה היא, משום שכבר עלו במ״ט שערי קדושה, לכן היה מוכרח להיות הלעומת דקדושה, גם כן מ״ט שערים דטומאה.

אולם מטרם שאדם גומר את העבודה, ויוצא מרשות הקליפות, אין רואה את שיעור שהוא נכנס בהקדושה, אלא הוא רואה רק כל פעם שהוא

יותר רחוק, מטעם הלעומת דקדושה מגלה את הרע שיש בו. ומטרם שיש אור דקדושה, אין האדם מסוגל לראות את צורת הרע האמיתית, שיש בו. כי דוקא במקום שיש אור, אז יכולים לראות את הלכלוך, הנמצא בבית, כנ״ל.

ובהאמור יוצא, שאין אדם יכול לדעת מה נקרא אצלו מצב טוב. היינו, שיכול להיות שהאדם מרגיש, שהוא נמצא בירידה. זאת אומרת, שהוא רואה, שאין לו שום תשוקה לתורה ולמצות. ורואה, עכשיו שיש לו תשוקה לאהבה עצמית יותר, למשל יותר מאתמול. אז בטח שהאדם צריך לומר, שאתמול היה במצב, שהוא היה מסתכל על אנשים שדואגים על צרכי גשמיות, איך למלאות את הרצון לקבל שלהם, אז הוא היה מתרחק מהם, לא היה יכול לראות, איך אנשים מבוגרים בעלי שכל משפילים את עצמם, להיות מצוי במצב שפלות כזה.

ועכשיו הוא רואה, שהוא אחד מהם, ואין לו שום בושה להרגיש את שפלותו. אלא זהו אצלו דבר רגיל. היינו כאילו שאף פעם לא היה חושב על רוחניות. ואם יותר להבין, נקח לדוגמא, לפעמים לפנות בוקר, כשאדם צריך לקום, כשמעוררים אותו ע״י שעון מעורר או אדם מעורר אותו, הוא מרגיש, שהוא צריך לקום לעבודת הבורא. ומתחיל להרגיש את החשיבות שבהדבר. ומשום זה תיכף קם בזריזות, היות ההרגשת החשיבות של עבודת ה׳, נותנת לו כח לקום בזריזות.

ובטח אז הוא נמצא במצב העליה. היינו, שלא הגשמיות נותנת לו כח עבודה, אלא אצלו הרוחניות, בזה שהוא מרגיש, שעכשיו יהיה לו קשר עם הבורא, באיזו צורה שהיא, זה מספיק לו, בכדי שיהיה לו כח לעבוד. ואינו חושב אז על שום דבר, רק על הבורא. ומרגיש, שעכשיו נקרא שהוא חי. מה שאם כן בלי רוחניות, הוא נחשב למת. וממילא הוא מרגיש, שנמצא במצב העליה.

ולפי האמת, אין אדם יכול לקבוע המצב שלו, שהוא מרגיש, שהוא מרוחק. היינו, אם הוא אדם, שרוצה ללכת בדרכי השפעה, אז הוא צריך להבין, שמן השמים נותנים לו טיפול מיוחד, שהורידו אותו ממצב הקודם, בכדי שיתחיל לחשוב באמת על המטרה, היינו מה רוצים מהאדם, ומה האדם רוצה מהבורא, שיתן לו. מה שאם כן כשהוא נמצא במצב עליה, היינו שיש לו חשק לתורה ולמצות, אז אין לו שום צורך לדאוג על רוחניות. אלא שהוא רוצה, שישאר כך כל ימי חייו, היות שטוב לו כך.

נמצא לפי זה, הירידה, שקבל, הוא לטובתו, כנ"ל שיש לו טיפול מיוחד, שהורידו ממצבו, שהיה חושב, שיש לו קצת שלימות. וזה ניכר, מזה שהוא מסכים להשאר כך במצב הנוכחי כל ימי חייו.

מה שאם כן עתה, כשהוא רואה, שהוא מרוחק מרוחניות, כנ"ל, אז הוא מתחיל לחשוב "מה באמת רוצים ממני, ומה עלי מוטל לעשות, ולאיזה מטרה אני צריך להגיע". ורואה את עצמו, שאין בידו שום כח לעבודה. ומוציא עצמו במצב של "בין שמים וארץ". ורק האדם יכול להתחזק, שרק הקב"ה יכול לעזור, מה שאם כן הוא מצד עצמו, אבד.

ועל זה נאמר (ישעיה מ', ל"א) "וקוי ה' יחליפו כח", היינו אלה אנשים המקווים לה'". פירוש, שהם רואים, שאין אחר בעולם, שיכול לעזור להם יחליפו כח חדש בכל עת. נמצא, שהירידה זו היא דוקא עליה. היינו, שעל ידי ירידה זו, שמה שהם מרגישים, זה נותן להם לעלות בדרגה, היות ש"אין אור בלי כלי".

נמצא, כשהוא היה חושב, שנמצא במצב עליה, אם כן אין לו שום חסרון, שהקב"ה יתן שם משהו, כי הכלי שלו הוא מלא, ואין שם מקום שיכנס משהו. מה שאם כן עכשיו, שהוא מרגיש, שנמצא במצב ירידה, לכן הוא מתחיל עתה לראות את החסרונות שלו, ומה הסיבות העיקריות, המפריעות לו להגיע לדביקות ה'. ואז הוא יודע מה לבקש מה', שיעזור לו. כי הוא רואה אז האמת, המפריע האמיתי.

נמצא לפי הנ"ל, שאין אדם יכול לומר, שה' ריחק אותו מעבודת ה'. והוכחה לזה, שהוא נמצא במצב של ירידה. היינו, שה' זרק אותו מעבודה, ואינו רוצה שהוא יעבוד אצלו. זה לא נכון. אדרבה, היות שה' רוצה לקרב אותו, ובזמן שהיה מרגיש שהוא בבחינת עליה, לא היה יכול לקרב אותו, משום שאין לו כלים.

ובכדי לתת לאדם כלים היה מוכרח הקב"ה להוציא אותו ממצבו. ולהכניסו למצב, שירגיש בעצמו בחינת חסרון. ואז הקב"ה יכול לתת לו עזרה מלמעלה, כמו שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו. ושואל הזה"ק, במה. והשיב, בנשמתא קדישא". היינו, שנותנין לו להרגיש, שהנשמה היא חלק אלקי ממעל. ואז הוא נכנס להקדושה. ואז הוא יכול ללכת מדרגה לדרגה, עד שמשלים נשמתו מבחינת מה שחסר לה לתקן.

ובהאמור יוצא:

סוג א' - הסיבה והגורם לקיום תו"מ הוא **אנשים מבחוץ**.
סוג ב' - **ה' ובשיתוף אנשים מבחוץ** הם הגורמים המחייבים אותו לתו"מ.
סוג ג' - **רק ה'** הוא המחייב לקיום לתו"מ. ואין לו אנשים מבחוץ שיחייבו. אלא **האדם בעצמו הוא גם כן** גורם לתו"מ.
סוג ד' - **רק ה'** הוא הגורם לקיים תו"מ. **ואין שום שותף**, שישתתף לחייבו תו"מ. וזה נקרא "בלתי ה' לבדו". וזה נקרא "ערב רב בתוך הקדושה".

מהו לפום צערא אגרא

מאמר כ"ט, תשמ"ז

הנה אנו מוצאים בדברי חז"ל (אבות פרק חמישי) וזה לשונם "בן הא הא אומר, לפום צערא אגרא". ויש להבין התנאי הזה, מהו זה ניתן להבין "לפי העבודה הוא השכר".

כמו שכתוב (בשיר של "כל מקדש") וזה לשונו "שכרו הרבה מאוד על פי פעלו". אם כן יש להבין, מהו "לפי הצער כך הוא השכר". אלא היה צריך לאמר "לפום עבודתו כך שכרו". אם כן מהו הפירוש "לפום צער הוא השכר".

וכעין זה מצאנו בזהר (כי תצא, דף י"ט, ובהסולם אות נ"ד) וזה לשונו "וכעין זה יהיה הגאולה. אם זכו, יצאו ברחמים, זה שכתוב, בטרם יבוא הבל לה, והמליטה זכר, ויצאו ברחמים. ואם לא מקדים רחמים, יצאו בצער. וטוב שיקדים צער ודין, להמשיך הרחמים. ומשום זה העמידו חכמים בעלי המשנה, לפום צערא אגרא", עד כאן לשונו.

וכמו כן דברי הזה"ק צריכים ביאור:

א) מדוע בכדי להמשיך רחמים, צריכים להקדים צער ודין, כמו שכתוב "טוב שיקדים צער ודין, להמשיך הרחמים".
ב) במה שאמרו "לפום צערא אגרא", היינו "לפום הצער כך הוא השכר". הלא חז"ל אמרו (אבות, פרק ראשון) וזה לשונם "הוא היה אומר, אל תהיו

כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס״. אם כן, איך מותר לעבוד על השכר. והם אמרו ״לפי צערא אגרא״. הלא אסור לעבוד בשביל שכר.

ולהבין זה, צריכים מקודם לדעת, את מה הם מכנים ״צער״, ״יגיעה״, ״דין״. ולאיזה שכר הם אמרו ״לפי הצער, כך הוא השכר״. ידוע, כי ״אין אור בלי כלי״. כלומר, שלא יכולים למלאות את החסרון במקום שאין חסרון. אלא במקום שיש חסרון, שם שייך לומר, שצריכים למלאותו. ומשום זה ברא הקב״ה חסרון, הנקרא ״רצון והשתוקקות לתענוג״.

ובחינה זו נקראת ״מלכות דאין סוף ב״ה״, שזהו המכונה ״בריאה״. כידוע, שזהו הנקרא ״ובורא חושך״, בכדי לתת לה אור ותענוג. ולמדנו, שנקראת בחינה זו ״אין סוף״, מסיבה, שבחינה זו הנקראת ״רצון לקבל״, בכדי למלאות החסרון שבהשתוקקות לתענוג, לא עשתה סוף, כלומר שעוד לא אמרה ״אני לא רוצה להשתמש בכלי זה״, אלא כן קבלה את הטוב והעונג.

ואח״כ הכלי הזה שלקח השפע, אמרה ״אני לא רוצה להיות מקבל, אלא אני רוצה להיות כדוגמת הבורא, כלומר גם כן להיות משפיע״. אבל איך זה אפשר. כלומר, אם אנו מדברים ברוחניות, שהיא משתוקקת להיות בדביקות הבורא, ואיך היא יכולה לומר ״אני לא רוצה לקבל״. הלא זה נגד כוונת הבורא, היות שרצון הבורא הוא להטיב לנבראיו. ואיך המלכות אמרה ״אני לא רוצה, שכוונת הבורא תצא לפועל״. **כי רצון הבורא לא יכול להתקיים, אלא בזמן שהתחתון מקבל, מה שהוא רוצה לתת**. ואם אין התחתון מקבל, אף פעם לא תצא כוונת הבורא לפועל.

והתשובה היא, שמלכות אמרה ״כן אני רוצה לקבל, אני לא רוצה ללכת נגד רצון הבורא, שהוא רוצה לתת, כמו שכתוב ״רצונו להטיב לנבראיו״, אלא אני לא רוצה לקבל מטעם להרגיע את ההשתוקקות שלי, והגם שאני מרגישה חסרון גדול, ואני רוצה למלאות את רצוני עם שפע עליון, מכל מקום מסיבה זו אני לא רוצה לקבל. אלא על כוונה זו הוא תקבל, זאת אומרת, בשביל הרצון לקבל שיש בי. על זה אני רוצה לוותר, היינו שזה ישאר בחלל פנוי בלי שפע. והיות שהמאציל רוצה, שהתחתון יקבל טוב ועונג, מטעם זה אני כן אקבל. כלומר, אני מקבל מטעם שהבורא רוצה לתת. שהנאה שלו היא שהוא משפיע. מסיבה זו אני הולך לקבל. וזה נקרא ״מקבל על הכוונה דלהשפיע״, כי בזה אני משפיע להבורא, שהרצון שלו הנקרא ״רצונו להטיב״, יצא לפועלו.

ובלשון הקבלה נקרא זה, שעושה מסך על השפע עליון, ואינה מקבלת אותו, עד שעושה חשבון על השפע הזה, כמה אחוזים היא יכולה לקבל בעל מנת להשפיע, תקבל. והשאר, אם תקבל, זה יהיה בעמ"נ לקבל, זה ישאר פנוי בלי שפע.

ולפי הכלל "מה שרצון בעליון, נעשה חוק מחויב בתחתון", נמצא, זה שהמלכות אמרה, "אני לא רוצה לקבל בעמ"נ לקבל", המכונה "צמצום", גרם שממנה ולמטה כבר יש איסור לקבל בעמ"נ לקבל. ואם כן רוצים לקבל, כבר נעשים נפרדים מהבורא, היות שהוא המשפיע, והמקבל הוא בהפכיות הצורה, ו"שינוי צורה עושה פירוד ברוחניות". ומכאן נעשה מקום לקליפות, שהם נפרדים מ"חיי החיים" והם נקראים "מתים".

ומזה יצאו אח"כ ב' מערכות, **קדושה וקליפה.** וזהו כמו שכתוב (הקדמה לספר הזהר, אות י') וזה לשונו "ובכדי לתקן דבר הפירוד הזה, המונח על הכלי של הנשמות, ברא יתברך את כל העולמות כולם, והבדילם לב' מערכות, שהן ד' עולמות אבי"ע דקדושה, ולעומתם ד' עולמות אבי"ע דטומאה. והטביע את הרצון להשפיע במערכת אבי"ע דקדושה, והסיר מהם את הרצון לקבל לעצמו, ונתן אותו במערכת העולמות אבי"ע דטומאה. ונשתלשלו העולמות עד למציאות עולם הזה הגשמי, דהיינו למקום, שתהיה בו מציאות גוף ונשמה, וכן זמן קלקול ותיקון. כי **הגוף, שהוא הרצון לקבל לעצמו**, נמשך משורשו שבמחשבת הבריאה, כנ"ל, ועובר דרך המערכה של העולמות דטומאה, ונשאר משועבד, עד י"ג שנה, והוא זמן הקלקול. וע"י עסק המצות מי"ג שנים ואילך, הוא מתחיל לטהר הרצון לקבל לעצמו, המוטבע בו, ומהפכו לאט לאט על מנת להשפיע. שבזה הולך וממשיך נפש קדושה משורשה במחשבת הבריאה. והיא עוברת דרך המערכה של העולמות דקדושה, והיא מתלבשת בגוף. והוא הזמן של התיקון".

והנה הסדר הנ"ל שאומר, שעד י"ג שנה האדם נמצא בשליטת הקליפות, האדם ממלא כל צרכו בשלימות גמורה, ואין אף אחד מי שלא ילך בתלם זה של זמן קלקול, היות שהדרך הזה הוא טבעי. כלומר, שכל מה שהוא עושה, הוא חס ושלום לא פוגם בהרצון לקבל לעצמו. אבל לאחר י"ג שנים, שהאדם מתחיל לעבוד בתו"מ על הכוונה לצאת משליטת הטומאה, אלא רוצה לעבוד להיפך, היינו שבכח תו"מ שהוא מקיים, יהיה לו הכח לבטל הרצון לקבל, הנמשך מהמערכה של טומאה, כן העבודה הולכת בכבידות, מסיבת שזהו נגד הטבע. (ואני, מ. לייטמן, שמעתי מרבי מורי רב"ש ז"ל, שאת המספר **י"ג**, בעל הסולם כתב כדי לטשטש הענין).

היות שהאדם נולד ברצון לקבל לעצמו. ופתאום הוא בא להגוף, ואומר לו, שמע, עד עתה היית עובד במחשבה דיבור מעשה לטובת עצמך. ומכאן ולהבא, אני רוצה שאתה תעבוד רק לטובת הבורא. כלומר, שכל המעשים שאתה עושה, יהיה הכל על הכוונה להשפיע נחת רוח ליוצרו.

כשהגוף שומע דברים כאלו, הוא מתנגד בכל תוקף, הן במוחא והן בליבא. ולפי ההתגברותו של אדם, בשיעור זה הוא מגלה את התנגדותו בכל מיני טענות, כמו הטענות של המרגלים, שדברו על ארץ ישראל, כמו שמפרש הזה"ק (שלח, דף כ', ובהסולם אות נ"ט) וזה לשונו "ויעלו בנגב". פירוש, שבני אדם עולים בתוכה, בנגב. היינו בלב עצל. כמי שמשתדל בחנם, ביבשות, שחושב שאין בו שכר, הוא רואה שעושר עולם הזה אבד בשבילה, הוא חושב שהכל אבד.

עוד שם (באות ס"ג) "וישובו מתוך הארץ". היינו, שחזרו לצד הרע, וחוזרו מדרך האמת, שאמרו "מה יצא לנו. עד היום לא ראינו טוב בעולם. עמלנו בתורה, והבית ריקם. וישבנו בין הירודים שבעם, ולעולם ההוא מי יזכה, ומי יבוא לתוכו. מוטב לנו שלא היינו יגעים כל כך, טוב הוא עולם העליון ההוא, אבל מי יכול לזכות בה".

ובהאמור רואים אנו, שטענת המרגלים באה רק לאחר היגיעה, שכבר התחילו לעבוד בעמ"נ להשפיע, כמו שכתוב בזה"ק, שאמרו "עד היום לא ראינו שום טוב בעולם. עמלנו בתורה". ועוד אמרו "מוטב שלא היינו יגעים כל כך". שפירושו, שכבר השקיעו עבודה רבה בכדי להגיע בעמ"נ להשפיע, שזה נקרא "**ארץ ישראל**". כי "ארץ" נקרא רצון, "ישראל" נקרא ישר - אל, כלומר שהרצון שלהם הוא, שהכל יהיה ישר - אל, ישר להבורא, ולא להקליפות, ששליטתם היא ברצון לקבל לעצמו, כנ"ל.

אבל אמרו המרגלים "טוב עולם העליון ההוא, אבל מי יכול לזכות בה". רואים אנו, שהרע שבאדם המפריע מלכנס לדרך האמת, שהוא לעבוד רק בעמ"נ להשפיע, הוא לא מתגלה בפעם אחד. אלא הכל הולך על דרך "זה לעומת זה". כפי שיעור ההתגברות בעמ"נ להשפיע, בשיעור הזה מתגבר העל מנת לקבל.

ומשום זה האדם חושב, שהוא הולך אחורה ולא קדימה. אבל האמת היא, שהוא כן מתקדם. והוא יכול לראות בזה, שכל כמה שהוא משתדל ללכת בעבודה דהשפעה, הוא מקבל יותר משיכה להרצון לקבל. כלומר,

שמטרם שהשקיע כוחות ללכת בדרך של השפעה, לא היה לו כל כך משיכה לאהבה עצמית.

מה שאם כן לאחר שנכנס בעבודה דלהשפיע, הוא רואה, במקום שהרצון להשפיע צריך להיות אצלו יותר חזק, והרצון לקבל יותר חלש. והוא שואל, מהו הרויח מעבודתי דעמ"נ להשפיע, שהרצון לקבל נעשה יותר חזק. כלומר, שקיבל אצלו עליה בדרגה, היינו שנעשה יותר חשוב, והרצון להשפיע יותר חלש. כלומר, שהוא אצלו במדרגה יותר נמוכה, לאחר שהתחיל בעבודה זו לקנות כלים דהשפעה.

נמצא, שרק בזמן שהתחיל בעבודה דלהשפיע, באים טענת המרגלים. כלומר, מטרם שהתחיל בעבודה דלהשפיע, ועבודתו היתה כמו כל הכלל, הוא היה יודע, שהוא לומד תורה ועוסק במצות, ולא היה לו שום צער בזמן שהיה עובד עבודתו בתו"מ. מה שאם כן לאחר שהתחיל בעבודה דלהשפיע, אפילו בזמן עבודתו, הוא מרגיש צער ויסורים.

ובאמת טענת המרגלים, שבאה אז במוחו, הוא רואה, שכל מה שהם אומרים, הם צודקים. וזה גורם לו, שהוא "תוהה על הראשונות". כלומר, הוא ברוגז על מי שהכניס אותו בעבודה זו דלהשפיע. הלא הוא היה חי בעולם שכולו טוב, וממש היה מרגיש "אשריך בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא". וכאן ממש הוא שומע מהגוף שלו טענת המרגלים "עמלנו לריק, ובעולם העליון מי יכול לזכות לזה".

נמצא, שהוא מרגיש עצמו מחוסר כל. זאת אומרת, כי עכשיו הוא רואה את האמת, שהרע שבו שולט עליו, ואין לו רשות להמיר את פיו, וללכת נגד רצונו ודעתו של הרצון לקבל לעצמו. וממש הוא מרגיש, איך שהוא נפרד לגמרי מהקדושה, והוא נמצא בקבוצת המתים, היינו בבחינת "רשעים בחייהם קרויים מתים", משום שהם נפרדים מ"חיי החיים", עכשיו הוא מרגיש זה בפועל ממש.

מה שאם כן מטרם שנכנס לעבודה דלהשפעה, הוא היה אומר על עצמו, הוא שייך לקבוצת עובדי ה'. וכל המרץ שהיה לו בעבודה, היה מביא לו כאב וצער, בזה שהיה רואה, שיש אנשים שלא הולכים בדרך ה'. אבל על עצמו היה בטוח פחות יותר, שהוא נקרא "עובד ה'".

ועכשיו הוא רואה, מה עלה בגורלו, בזה שיעצו לו ללכת בדרך הנ"ל. רק צער וכאב, בזה שאין לו עולם הזה. היינו, בעולם הזה הוא רואה, שהוא לא בסדר עם ה'. היינו, שירגיש שהוא רוצה לעבוד לתועלת ה', ולתועלת עצמו

אינו רואה סיפוק בה. והגם שלא יכול לצאת מתועלת עצמו, אבל סיפוק גם כן לא מוצא בתועלת עצמו.

ועכשיו בעולם הבא, איך הוא יכול לקוות ולומר לעצמו, שיהיה לו שכר בעולם הבא. הלא הוא רואה עכשיו האמת, שאין לו שום כוונה שיעבוד לתועלת הבורא, שתהיה לו היכולת לומר, מגיע לי שכר בזה שעבדתי עבור ה׳.

ובהאמור אנו רואים, שדוקא בזמן שהאדם מתחיל ללכת בדרך של השפעה, אז הוא בא למצב של כאב וצער, ולהרגשת היגיעה שישנה בעבודת ה׳. כלומר, כי היגיעה מתחלת לפעול בזמן שרוצים לעבוד לטובת ה׳. שרק אז באות אליו טענות המרגלים, ומאוד קשה להתגבר עליהן. ויש הרבה שבורחים מהמערכה ונכנעים לטענת המרגלים.

ואלו שלא רוצים לזוז, אלא שהם אומרים, אין לנו לאן לפנות, הם סובלים מזה שלא יכולים תמיד להתגבר עליהן. והם נמצאים במצב עולה ויורד. וכל מה שמתגברים, הם רואים שהם יותר רחוקים מהמטרה, שהם רוצים לזכות לדביקות ה׳, שהוא בחינת השתוות הצורה.

ושיעור הצער שהם צריכים לסבול, הוא מטעם, שאליבא דאמת, אין האדם מסוגל בכוחות עצמו לצאת משליטת קבלה עצמית, משום שהוא הטבע שהבורא ברא את האדם, ורק הבורא בעצמו הוא יכול לשנות. כלומר, כמו שנתן להנבראים רצון לקבל, כמו כן הוא יכול לתת להם אח״כ רצון להשפיע.

אלא לפי הכלל ״אין אור בלי כלי, אין מילוי בלי חסרון״, משום זה צריך האדם להשיג מקודם חסרון. כלומר, שירגיש שחסר לו הכלי הזה, הנקרא ״רצון להשפיע״. וענין הרגשה, שאי אפשר להרגיש שום חסרון, אם לא יודעים מה הוא מפסיד, ע״י זה שאין לו הכלי, הנקרא ״רצון להשפיע״. ומשום זה מוטל על האדם לעשות חשבון נפש, מה גורם לו, שאין לו הרצון להשפיע.

ולפי ערך ההפסד, בשיעור זה הוא מרגיש צער ויסורים. וכשיש לו החסרון אמיתי, כלומר שכבר יכול להתפלל לה׳ מעומק הלב, על מה שאין לו הכח שיוכל לעבוד לתועלת ה׳, אז כשיש לו הכלי, היינו חסרון אמיתי, זהו הזמן אמיתי שתפילתו מתקבלת. ומקבל סיוע מלמעלה, כמו שאמרו חז״ל ״הבא לטהר, מסייעין אותו״.

ובזה נבין מה ששאלנו, מהו הפירוש "לפום צערא אגרא". הכוונה, לפי החסרון שיש לו, כלומר לפי מה שהוא מרגיש צער, בזה שאינו יכול לצאת משליטת הרע. ו"רע" נקרא, שהוא מרגיש שזה דבר רע. כלומר, שרואה איזה רעות הכלי קבלה גורמים לו. אז הוא מרגיש צער ממש. וזה נותן לו צורך, שה' יעזור לו. ומקבל "אגרא", היינו שכר על הצער שהיה לו. וזה שכתוב "לפום צערא", כפי שיעור השלם שיש בצער, כלומר בהבנת החסרון, "אגרא", אז הזמן שיבוא השכר כנ"ל, "כי אין אור בלי כלי".

וממילא מובן לנו מה ששאלנו, לפי מה שאמרו חז"ל "אל תהי כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס". היינו, שאסור לעבוד בכדי לקבל שכר. והוא מטעם, שע"י קבלת השכר הוא נעשה נפרד מהבורא, שהוא המשפיע, והאדם רוצה לקבל.

התשובה היא, השכר שהוא מבקש עבור היגיעה שלו, הוא שיוכל להתגבר על הכלי קבלה, ויוכל לעבוד בעמ"נ להשפיע. אם כן שכר כזה אדרבה, השכר הזה יביא אותו להיות דבוק ב"חיי החיים". זאת אומרת, השכר הזה שהוא מצפה, הוא שיתנו לו כוחות לעבוד בלי שכר המגיע לכלי קבלה, שע"י נעשה נפרד, אלא השכר המגיע לכלי השפעה, שבזה הוא נעשה מקורב לה'.

ובזה נבין גם כן מה ששאלנו, מה שאנו שרים בזמירות של שבת "שכרו הרבה מאוד על פי פעלו". ויש להבין:

א) וכי מותר לעבוד בשכר. אם כן מדוע אומר "שכרו הרבה מאוד".

ב) "שכרו הרבה מאוד על פי פעלו". מהו החידוש, הלא בכל דבר מקבל יותר שכר, אם הוא מרבה יותר עבודה. אם כן מהו "שכרו הרבה מאוד". הייתי מבין אם הוא אומר "שכרו הרבה מאוד, אפילו שלא נתן כל כך יגיעה, ומכל מקום יש לו הרבה שכר".

ובהנ"ל יש לפרש, שענין "פעלו" אינו דומה לעבודה גשמיות. כי מקבלים שכר לפי התוצרת שאדם נותן. כי תוצרת נקרא חיוב. כלומר, שיש על מה שהפועל עשה. ולפי ריבוי תוצרת, כך הוא מקבל שכרו.

מה שאם כן כאן "על פעלו" פירושו, לפי מה שהוא עבד ונתן יגיעה, ולא רואה שום חיוב בעבודה, אלא להיפך, כל פעם הוא רואה יותר שלילי בעבודתו, כלומר שכל פעם הוא רואה, שלא רוצה לעבוד לטובת ה'. אם כן, איך הוא יכול לבקש שכר, שנגיד, ש"שכרו הרבה מאוד על פי פעלו", אף על פי שלא רואה שום התקדמות. אלא להיפך, שכל פעם הוא הולך אחורה, ומכל מקום הוא לא בורח מהמערכה, ולא מתרשל בעבודה. אלא הוא עובד,

כאילו הוא כן מתקדם. נמצא, ש״על פי פעלו״ יהיה הפירוש, **כפי מה שמתגבר בכל פעם, וכן לפי הצער והיגיעה שהוא משקיע בעבודה זו, זה גורם לו, שיוכל להשיג כלי וצורך אמיתי, שה׳ יעזור לו.**

נמצא, שזה לא דומה לגשמיות, ששם מקבלים שכר לפי התוצרת, כלומר שיש על מה להסתכל על עבודתו, שהוא עשה, וכאן להיפך.

וגם, מדוע מותר כאן לקבל שכר. הוא כנ״ל, כי השכר שהוא דורש, הוא לא שהשכר יפריד אותו מלהידבק בו יתברך. אלא שכל שכרו, שהוא מקוה שיתנו לו, הוא שתהיה לו היכולת להשפיע להבורא, שע״י השכר הזה הוא יהיה דבוק בו יתברך.

וזהו מה שכתוב ״וטוב שיקדים צער ודין להמשיך הרחמים״. ושאלנו, בשביל מה צריכים צער ודין, אם רוצים רחמים. והפירוש הוא כנ״ל, **שהצער הוא הכלי והצורך.** כי ״אין אור בלי כלי״. ומהו ״האור״. הוא רחמים. פירוש, כמו שאמרו חז״ל ״מה הוא רחום, אף אתה רחום״, שיתן לו זה.

מהם אמת ושקר, בעבודה

מאמר מ׳, תשנ״א

יש להבין, איך שייך אמת ושקר בעבודת ה׳. שמשמע, שיכולים להיות עובד ה׳, אף על פי שהוא שקר. איך אפשר לומר דבר כזה. הנה הזה״ק (הקדמת ספר הזהר, אות קע״ב ובהסולם אות קע״ה) אומר שם וזה לשונו ״חלקו של הקב״ה לשמח את העניים. כי בימים האלו, במועדים, הקב״ה בא לראות את אלו הכלים השבורים שלו. ורואה, שאין להם במה לשמוח, ובוכה עליהם״.

ומפרש את המאמר הזה בהסולם, וזה לשונו ״צריכים להבין מקודם מדרש חז״ל (מ״ר פ״ו), שבעת בריאת העולם, כשאמר למלאכים ״נעשה אדם בצלמנו״,

הנה **חסד** אמר ״**יברא**, מפני שגומל חסד״, **אמת** אמר ״**אל יברא**, מפני שכולו שקרים״. **צדק** אמר ״**יברא**, מפני שעושה צדקות״. **שלום** אמר ״**אל יברא**, מפני שכולו קטטה״.

מה עשה הקב"ה, נטל האמת והשליכו ארצה".

פירוש, כי נודעו דברי חז"ל "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות, אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". כי האדם, מתוך שפלותו, אי אפשר לו לעסוק תיכף בהתחלה במצותיו יתברך, כדי להשפיע נחת רוח ליוצרו. ואי אפשר לו מטבעו לעשות איזו תנועה, אם לא לטובת עצמו.

לכן הוא מוכרח מתחילה לעסוק במצות שלא לשמה. דהיינו, מתוך תועלת עצמו. אבל עם כל זה, ממשיך שפע קדושה תוך מעשי המצות. אשר ע"י השפע שממשיך, סופו לבוא לעסוק במצות לשמה.

וזה שקטרג **האמת** על בריאת האדם, שאמר שכולו שקרים, איך אפשר לברוא אדם כזה מלכתחילה, שיעסוק בתורה ומצות בשקר גמור, דהיינו שלא לשמה. אבל "**חסד** אמר יברא, מפני שגומל חסד". הנה על ידיה נמצא מתתקן לאט לאט, עד שיוכל לעסוק בכל המצות על מנת להשפיע. וכן **השלום** קטרג שכולו קטטה. אבל **צדק** אמר יברא, כי מחמת מצות צדקה לעניים, שעושה, נמצא לאט לאט מתקרב אל מידת השפעה, עד שבא לעסוק לשמה. ואחר שנשמעו כל טענותיהם, הסכים **הקב"ה** עם מלאכי חסד וצדקה, והשליך אמת ארצה, כלומר, שהתיר לעסוק במצות מלכתחילה שלא לשמה, אף על פי שהוא שקר, כי סופו לבא לשמה. ואז "תעלה האמת מן הארץ".

הנה הרמב"ם (הלכות תשובה, פרק ה') אומר שם וזה לשונו "ולפיכך כשמלמדין את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר. עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט".

מדברי הרמב"ם אנו רואים, שצריכים להתחיל בעבודת ה' שלא לשמה. וענין לשמה, אסור אפילו לגלות להם, שיש ענין כזה. אלא שהם צריכים לדעת, זה שהם מקיימים תו"מ, בכדי לקבל שכר, זוהי שלימות אמיתית. ואין מה להוסיף על זה, אלא בכמות. היינו, לתת יותר זמן ויותר יגיעה, בכדי לקיים את התו"מ. ושהם יהיו שמחים, בזה שהם מקיימים תו"מ, יהיה להם הרבה שכר.

נמצא לפי זה, בכדי שהם יהיו עובדי ה' בשלימות, אסור להם לדעת, שיש ענין של לשמה, מטעם שהם עדיין אינם ראויים, שיכנסו לעבודה דלשמה. לכן, אם יגידו להם, שעיקר עבודה היא לשמה, אז הם יגידו "איך אנו יכולים לקיים תו"מ שלא לשמה, אם אין זו עבודה אמיתית". ולעבוד לשמה עדיין אין הם מסוגלים, לכן הם ישארו "קרח מכאן וקרח מכאן".

כלומר, שלא לשמה לא יהיה חשוב אצלם. ולשמה, הם רואים שאינם מסוגלים לעבוד. לכן לפי זה, אסור לגלות להם, שיש ענין, שצריכים לעשות בעל מנת להשפיע. מה שאם כן כשהם לא יודעים, אז הם חושבים שהם עבדי ה׳ באמת, ושהם צדיקים. לכן מזה יהיה להם כח לעבודה, היות שהם שמחים, בזה שהם עובדי ה׳. ומסתכלים על שאר אנשים, שלא מקיימים את התו״מ כמותם, כמו בהמות וחיות, ושאין להם שכל יותר מבהמות וחיות.

ובענין הבירורים, כתב בעץ החיים (מובא בבית שער הכוונות, אות ק״ז) וזה לשונו ״והנה לא נתן לנו הקב״ה תורה ומצות לישראל, אלא לברר ולצרף ולהסיר הסיגים מהכסף, שהם לבוש הנשמה.

וע״י **כוונת האדם** בתורה ומצות, נגמר לבוש נשמה.
וע״י **התורה**, מזדכך נוגה דיצירה לבוש הרוח.
וע״י **מצות מעשיות** מזדכך נוגה דעשיה, ונעשה לבוש הנפש״.

זאת אומרת, אין לומר שמעשי המצות ותורה שלא בכוונה, חס ושלום אינו אמת. אלא משמע מדברי האר״י הקדוש, שמכל המעשים שהאדם עושה, מתבררים על ידיהם בירורים דקדושה מתוך הקליפות, ממה שירדו בעת שבירת הכלים. אלא שיש לחלק בין מצות בלי כוונה, ובין תורה שלא בכוונה, ובין תורה ומצות בכוונה, כנ״ל ״וע״י מצות מעשיות מזדכך נוגה דעשיה ונעשה לבוש הנפש״.

ובענין שלא לשמה, הנקרא ״שקר״, יש לפרש, היות שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו, ובכדי שהאדם ישיג את זה בפועל, היינו שיראה את הטוב ועונג, איך שזה מגולה בעולם, זה אי אפשר לראות אצל הנבראים, מטרם שיש להם הכלים האמיתיים, שע״י יכולים לראות את הטוב ועונג, שמגולה בעולם.

לכן אצל הנבראים עוד לא מגולה, שמטרת הבריאה היא באמת כדי להטיב לנבראיו. היות שהם רואים, שסובלים יסורים בעולם, כל אחד לפי בחינתו. אם כן יכולים לפרש, שכל זמן שהנבראים מקיימים תו״מ שלא בכוונה בעל מנת להשפיע, עוד לא מסוגלים לראות את האמת, שיש במטרת הבריאה, להטיב.

לכן יהיה הפירוש, אלו שמקיימים תו״מ, ועוד לא זכו לכוון בעל מנת להשפיע, הגם שמצד האמת נעשה בירורים עבור הקדושה בעשיית תו״מ אפילו שלא בכוונה, היינו שהקדושה נתווסף על ידי מעשיהם, זהו רק

בבחינת מציאות דקדושה. אבל הנבראים עוד לא מוכשרים לראות, מה נעשה על ידי מעשיהם. היינו, איזה תיקונים נעשה מעבודתם אפילו שלא לשמה.

נמצא כנ"ל, שענין שקר, מה שאומרים, ש"שלא לשמה נקרא שקר", הוא לגבי הנבראים. היינו כנ"ל, שהם לא יכולים עדיין לראות את האמת, מעשיית תורה ומצות שלא בכוונה. אבל באמת, כן נעשה תיקונים ובירורים בקדושה.

עד כדי כך אנו צריכים להאמין בדברי האר"י הקדוש, שמכל עשיה ועשיה בתו"מ נעשה תיקונים, כי יש לשאול, בענין מה שאנו רואים, שההלכה היא, באם שהאדם יכול לפעול, שהשכן שלו לא יחלל את השבת, לדוגמא, שהשכן צריך לטובתו, ובגלל זה השכן יהיה משומרי שבת, אז האדם מחויב לפעול, שלא יחלל את השבת.

ויש לשאול, הלא כאן אין לו שום כוונה, שישמור את שבת קודש, אלא הוא שומר את הציווי, מה שחבירו כופה עליו. אם כן איזו תועלת יכולה לצאת מעבודה כזאת. אלא כנ"ל, שכל מעשה ומעשה שעושים, אפילו שלא בכוונה, הוא עושה את שלו. היינו כנ"ל, שנעשה בירורים עבור הקדושה. רק הנבראים עוד לא מסוגלים לראות את התיקונים, מסיבת שהם יכולים לפגום, מטעם שעוד הם נמצאים תחת שליטת הרצון לקבל.

ולכן, מטרם שהוא רואה את התיקונים, שנעשים על ידו, אין הוא יכול לקבל עדיין מהשפע, שמתגלה ע"י המעשים שלו. לכן כשאינם רואים את השפע המתגלה, ממילא לא יכולים לפגום, מטעם שהם לא רואים, שיש מה לקבל. אלא האדם צריך להאמין, שכל מעשה ומעשה של תורה ועבודה, הוא דבר חשוב. וכך להאמין.

רק לאחר שיזכה לקבל את הטבע השני, הנקרא "רצון להשפיע", אז יזכה לראות את האמת, שמטרת הבריאה היא "להטיב לנבראיו". נמצא כנ"ל, שמה שאומרים "שלא לשמה נקרא שקר", היינו זהו לגבי ראיית האדם, שהאדם עוד לא רואה, שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו.

ובהאמור נבין, מדוע "לשמה נקרא אמת". היות שע"י זה שהאדם זכה לבחינת לשמה, האדם צריך להגיע לדרגת אהבת ה', בזה שהוא מתנהג עם האדם בעצמו. היינו, שהאדם מקבל כל טוב מהבורא, אז האדם רואה את האמת, שמטרת הבריאה היא בכדי להטיב לנבראיו. ולא עוד, אלא שהאדם

צריך לזכות ולראות, איך שההשגחה העליונה מתנהגת עם כל הנבראים בבחינת טוב ומטיב.

וזוהי מדרגה גדולה, שהאדם רואה, איך שהקב"ה מתנהג עמו באופן פרטי בבחינת טוב ומטיב. אלא האדם צריך לראות, שהבורא מתנהג כך עם כל הנבראים בבחינת טוב ומטיב. ובגלל זה נקרא לשמה "אמת", שע"י עבודה בבחינת לשמה, האדם זוכה ורואה את האמת, שהבורא מתנהג עם כל הנבראים בבחינת טוב ומטיב.

וזהו כמו שכתוב בהקדמה לתע"ס (דף כ"ט, אות צ"ז) וזה לשונו "ולפיכך הזהירונו חז"ל, על תנאי המחוייב בעסק התורה, שיהיה לשמה דוקא. דהיינו באופן, שיזכה על ידיה לחיים, כי תורת חיים היא. וליתן דעתו ולבו למצוא בה את אור פני מלך חיים, דהיינו השגת השגחה הגלויה, שנקראת אור הפנים".

היינו שכל זמן שאין האדם זוכה לבחינת לשמה, הוא נמצא בהסתר פנים, היינו שעוד לא רואה, איך שהקב"ה מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב. נמצא, שהוא נמצא במצב של שקר. כלומר, שהוא אומר מה שאמרו, שמטרת הבריאה היא בכדי להנות לנבראיו. זהו שקר. הלא אנו רואים את ההיפך.

מה שאם כן הלומד תורה לשמה, הוא זוכה ורואה את האמת, מטעם שהוא בעצמו זוכה ורואה את הטוב ועונג, מה שהוא מקבל מהבורא. ועוד יותר מזה, הוא צריך להגיע לידי מצב של שלימות, ולראות, איך שהקב"ה מתנהג עם כל העולם עם המטרה של להטיב לנבראיו. נמצא, ענין **אמת ושקר הוא לגבי השגת האדם בעצמו**. ובהאמור יוצא, שהלומד תורה שלא לשמה, הנבחן לשקר, הוא רק מטעם, שאין האדם מוכשר לראות את האמת, איך שהבורא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב.

וזהו כנ"ל, כמו שאומר האר"י הקדוש, שמכל המעשים שהאדם עושה בקדושה, נעשים תיקונים. אולם האדם עוד לא יכול לראות מה נעשה מהתו"מ, מה שהנבראים עושים אפילו שלא בכוונה, היינו אפילו שלא לשמה, אלא לתועלת עצמם. לכן אומר הרמב"ם, שצריכים להתחיל את סדר העבודה עם קטנים ונשים, בעל מנת לקבל שכר, היות כי מעשי המצות בעצמם עושים תיקונים, כנ"ל.

וכפי מה שאמר אאמו"ר זצ"ל, על מה שאמרו חז"ל (אבות, פרק שלישי, י"ח) "חביבין ישראל, שנקראו "בנים למקום". חיבה יתירה נודעת להם,

שנקראים "בנים למקום", שנאמר "בנים אתם לה' אלקיכם". ואמר, שזה שנקראו "בנים למקום", זהו באופן כללי. אבל חיבה יתירה זהו באופן פרטי. שואל, מהו "חיבה יתירה". ואמר, שהחיבה יתירה הוא בזה, שנודעת להם, כלומר **שהם יודעים ומרגישים**, שהם נקראים "בנים למקום".

ועל דרך זה יש לפרש גם כאן. היינו, שבבחינת המעשה בלי הכוונה בעל מנת להשפיע, הנקרא "שלא לשמה", הגם שעם ישראל נקראים "בנים למקום", מטעם שעוסקים בתו"מ בבחינת המעשה, גם כן נעשים תיקונים גדולים, כמו שאמר האר"י הקדוש, אבל לא נודעת להם. כלומר, שאין הם מסוגלים לראות, איזה תיקונים נעשה ע"י עבודתם.

מה שאם כן לאחר שהאדם זוכה לבחינת לשמה, אז נודעת להם, מה שהם עושים. וזהו כמו שכתוב "רבי מאיר אומר, כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה. ולא עוד, אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו. ומגלין לו רזי תורה".

ויש לפרש "שכל העולם כולו כדאי הוא לו", היינו שהוא כבר רואה את האמת של מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו. וראיה לזה היא, שהוא רואה אז "שכל העולם כולו כדאי הוא לו", מטעם שהוא מרגיש את הטוב ועונג.

וכמו כן יש לפרש את ענין מה שכתוב "ומגלין לו רזי תורה". היינו כנ"ל, שהוא זוכה ורואה, איך ע"י עבודתו בתו"מ נעשים תיקונים למעלה. מה שאם כן מטרם שזוכה לעסוק בתו"מ לשמה, הגם שנעשים תיקונים ע"י עבודתו בתו"מ, אבל האדם עוד לא מסוגל לראות, מטרם שהאדם זוכה לכלים דהשפעה.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (אבות, א', י"ז) "לא המדרש הוא העיקר, אלא המעשה". הנה יש לפנינו ב' דברים:

א) מעשים

ב) כוונות

מצד אחד אנו מבינים, שעיקר היא הכוונה. כלומר, בזמן שהאדם עושה איזה מעשה, טוב או רע, יש להתחשב עם הכוונה, לא עם המעשה. דוגמא: שני אנשים, שהיה ריב ביניהם. לקח אחד סכין ודקר את השני. בטח, שהוא מעשה רע. והשני עשה משפט נגדו. וקבל הדוקר קנס עבור המעשה.

הנה הדוקר טוען: האיש הזה, שאני דקרתי אותו רק ביד, ועשיתי לו רק שריטה קטנה, שאני מחויב לשלם לו קנס, ואני ראיתי, שהאדם הזה לפני זמן

מה, נכנס לבית חולים, והרופא חתך לו בפנים, בתוך הבטן, והוציא משהו החוצה, והוא שילם להרופא הרבה כסף. ואני עבור חתך קטן שאני עשיתי לו, אני צריך לשלם לו. היינו, ההיפך ממה שהיה אצל הרופא הנ״ל.

התשובה היא פשוטה, אמר השופט. היות שאנחנו הולכים לפי הכוונה, והיות שאתה דקרת בו מטעם שאתה רצית להנות, ולכן אתה צריך לשלם עבור ההנאה, שהיתה לך. מה שאם כן הרופא המנתח, חתך את בשרו בסכין, מטעם שהיה רוצה שהחולה יהנה. לכן החולה צריך לשלם להרופא. אם כן רואים אנו, **עיקר היא הכוונה ולא המעשה.** אם כן מדוע אמרו חז״ל ״לא המדרש הוא העיקר, אלא המעשה״.

אלא כנ״ל ברוחניות בענין תו״מ, עיקר הוא המעשה, היינו כנ״ל בדברי האר״י הקדוש, שבמעשי המצות מתבררים בירורים של ניצוצין קדישין מתוך הקליפות. והגם שהאדם עוד לא מסוגל לראות זאת, מטרם שיש לו כלים דהשפעה, אחרת ע״י זה שהוא יראה, מה שנעשה מן העבודה שלו, זה ילך להכלי קבלה שלו, וממילא הוא יחזיר הכל להקליפות, נמצא, שהמעשה הוא העיקר.

אבל בטח אם הוא יכול לכוון, שגם הכוונה תהיה בעל מנת להשפיע, אז הוא עולה ע״י הכוונה, הרוכבת על המעשה, למדרגה יותר גבוהה, כנ״ל, ״שע״י כוונת האדם בתורה ומצות נגמר לבוש נשמה. וע״י התורה מזדכך נוגה דיצירה לבוש הרוח. וע״י מצות מעשיות מזדכך נוגה דעשיה ונעשה לבוש הנפש״.

לכן עיקר הוא המעשה, ועל המעשה יש להוסיף גם כן כוונה. ואנו צריכים להאמין, שמבחינת ענף ושורש, כל הדברים הגשמיים שנוהגים אצלנו, נמשכים משורשים עליונים. כלומר, כמו שמעשים הגשמיים מתקנים את הגוף, שבלעדם אין הגוף יכול להתקיים, כמו כן בעניני נשמה, בלי המעשים של תורה ומצות, אין מזונות להנשמה, שתוכל להתקיים.

וזהו כמו שמובא בספר ״בית שער הכוונות״ (דף מ״ט, אות פ״ג) וזה לשונו ״ודע כי באדם הראשון הוברר כל הבירורין של כל העולמות וכל הנשמות, והוברר כל הבהמות. והדומם והצומח לא נגמרו להתברר. לכן היו אוכלים לבררם. וכאשר חטאו, חזרו הנשמות והבהמות לעמקי הקליפות. והבהמות הטהורות לבד מתבררים ע״י אכילתנו. וכן דומם וצומח״.

ובהאמור משמע, שדוקא ע״י אכילתנו במעשה מתבררים בחינת דומם, צומח, חי. ורק יש להוסיף על זה כוונה. אבל בלי מעשה אין הכוונה מועילה.

לכן אין לומר, בשביל מה הוא צריך להניח תפילין, הלא עיקר היא הכוונה. אם כן הוא יכוון כוונת התפילין, ולא צריך לקיים במעשה. אלא עיקר הוא המעשה, והכוונה היא התוספות.

לכן כמו בגשמיות, אם האדם יכוון כוונת האכילה או כוונת השתיה, ולא יאכל וישתה במעשה ממש, הוא ימות. כמו כן אם האדם לא יקיים תו"מ במעשה, אז לנשמה שלו, המקבלת מזונות ממעשה התו"מ, גם כן לא יהיה ממה לחיות.

וזהו הפירוש "לא המדרש הוא העיקר, אלא המעשה". היינו מעשה ממש בפועל. ואח"כ, לתוספות הענין, צריכים גם כן כוונה על המעשים, שהאדם עושה. וזהו בחינת דומם דקדושה. ומבחינת הדומם יכולים לבוא לבחינת צומח, חי, מדבר.

ובהאמור נבין, מה שמובא לעיל בענין, שהקב"ה בא לראות את אלו הכלים השבורים שלו, כי סופו לבא לשמה, ואז תעלה האמת מן הארץ. ואומר שם (בדף קע"ג) וזה לשונו "והנה גם זה סוד שבירת הכלים, שהיתה קודם בריאת העולם. כי ע"י שבירת הכלים דקדושה ונפילתם לבי"ע דפרודא, נפלו עמהם ניצוצין דקדושה לקליפות, שמהם באו עניני תענוגות ואהבות מכל המינים לרשותם של הקליפות, שהם מעבירים אותן לקבלת האדם ולהנאתו. והם גורמים בזה לכל מיני עברות. אמנם יחד עם זה נתן לנו תו"מ, אשר אפילו אם מתחיל לעסוק בהם, עוד מתוך שלא לשמה, דהיינו להנאתו עצמו, למלאות תאוותיו השפלות, הנה סופו יבוא על ידם לשמה, ויזכה למטרת הבריאה, דהיינו לקבל כל הנועם והטוב שבמחשבת הבריאה, בכדי להשפיע לו נחת רוח".

וצריכים לזכור את הכלל בסדר העבודה, שאין האדם צריך להסתכל על עצמו, ולראות אם הוא בסדר או לא. כלומר, שאם האדם רואה, שהוא אינו בסדר, אז הזמן שהאדם צריך להתפלל לה', שיעזור לו, שהוא יהיה בסדר, זהו דוקא בזמן, שהאדם מרגיש בעצמו, שיש לו קצת התקרבות לה', אז מותר לו להסתכל על מצבו עם בקורת. אבל זמן שהאדם מרגיש, שיש לו התרחקות מהעבודה, היינו שאין לו כל כך חשק לעבודה, אסור לו אז להסתכל על עצמו ולהתפלל. אלא שהוא צריך אז לשים לב ולומר "עד כמה שיש לי קצת אחיזה בעבודה, אני שמח בזה, ואני נותן תודה לה' עבור זה". אבל לא להתפלל אז, שה' יקרב אותו. וענין התפלה, שיתפלל, שה' יקרב אותו, צריך להיות דוקא בזמן שיש קצת עליה בעבודה.

וזהו כמו שכתוב בזה״ק (וארא ל״ג, ובהסולם אות ק״ב) וזה לשונו ״בוא וראה, ביום עסק בתורה להשלים הדינים, ובלילה עסק בשירות ותשבחות עד שבא היום. כל היום עסק להשלים ולברר דינים, שהם בחינת שמאל. בלילה עסק בתשבחות, שהם חסדים״.

על כן פירוש כנ״ל, שדוקא ״ביום״, היינו בזמן עליה, היה עוסק בשמאל לברר הדינים. מה שאם כן ״בלילה״, זמן שאינו מאיר, היה עוסק בתשבחות.

ענין ענף ושורש

מאמר כ״א, תשמ״ה

ענין ענף ושורש. הנה ״ארץ ישראל״ היא ענף מספירת המלכות. ״מלכות״ נקראת הכלי, שנאצלה מצד המאציל, להיות כלי לקבלת השפע, מה שהמאציל רצה להנות לנבראיו. הכלי הזה נקרא ״מלכות״.

והסדר היה, שמקודם היה הכלי קבלה בעל מנת לקבל. ואח״כ נעשה תיקון, שאסור לקבל בהכלי הזה, רק בתנאי שיכולים לכוון בעל מנת להשפיע. ואז נמשך השפע לכלי זו. והתיקון הזה נעשה, בכדי שהשפע, שיבוא להנבראים, לא יהיה בהם שום חסרון, המכונה ״נהמא דכסופא״.

אלא יכלו לקבל השפע בלי מצרים, משום שלא יהיה בהם בושה, בעת קבלת השפע. אלא כל מה שהם מקבלים הטוב ועונג, הם מכוונים רק לטובת הבורא. אז ממילא הם ימשיכו תמיד שפע ביתר שאת, מטעם שלא יכולים לומר, שכבר השפיעו להבורא מספיק, ולא צריכים עוד להשפיע לו. לכן תמיד יהיה להם עילה להמשיך שפע.

מה שאם כן, אם מקבלים השפע לצורך עצמם, היינו מטעם אהבה עצמית, אזי הם מוכרחים להיות מוגבלים מטעם בושה. והם היו מוכרחים לומר, שמספיק לנו הטוב והעונג, מה שהוא נתן לנו. ומשום זה נעשה תיקון, המכונה ״צמצום״, שלא יקבלו אור לתוך הכלי מלכות, רק בתנאי, שיכול לקבל בעל מנת להשפיע.

והנה משורש המלכות, נמשכת למטה, בהענף הגשמי, ארץ, שהוא ענף למלכות של מעלה. וארץ זו נקראת ״ארץ הקודש״. לכן יש כאן, בארץ

הקודש, תיקונים מיוחדים. היינו, מצות התלויות בארץ, תרומות ומעשרות, וכדומה. מה שאין כן בשאר ארצות.

וכמו כן יש שורש מיוחד לעבר הירדן. ושורש מיוחד לסוריא. ושורש מיוחד לבבל. ושורש מיוחד לשאר ארצות (עיין תע"ס חלק ט"ז, דף א'תתק"ל).

לכן מבחינת ענף ושורש, מקום המקדש הוא דוקא בארץ הקודש, שהיא ארץ ישראל. וזה לאחר שנתקדשה. מה שאם כן לפני שבאו עם ישראל לתוך הארץ הזאת, היתה היא מקום לארץ של ז' אומות, שהם נגד הז' ספירות הקדושות.

והם היו הלעומת של הקדושה, שהם נמשכים מבחינת המלכות, שאין שם תיקון המסך, שהוא בחינת הכוונה בעמ"נ להשפיע. לכן מקודם היו האומות העולם באים לשם, כי כן היה הסדר ברוחניות:

א) בא רצון לקבל,

ב) תיקון, שיהיה בעמ"נ להשפיע.

לכן לארץ הקודש:

א) מקודם היו צריכים לבוא אומות העולם, שהם שייכים למלכות, מטרם שנתקנה במסך, שיהיה הכל להשפיע.

ב) ואח"כ יבואו ישראל ויכבשו אותם.

נמצא לפי זה, שממלכות נמשכת בחינת "ארץ הקודש". וכמו כן נמשכת ממלכות בחינת "הרצון לקבל בהאדם". לכן היו:

א) מקודם אומות העולם בארץ.

ב) ואח"כ באו עם ישראל.

וכמו כן בלבו של אדם:

א) מקודם בא היצר הרע,

ב) ואח"כ בא היצר טוב.

הכל נמשך מהשורשים עליונים.

אבל יש הבדל בין לבו של אדם, הנמשך ממלכות, לארץ ישראל הנמשכת ממלכות. כי יש להבחין בין פנימיות לחיצוניות. כי **בחיצוניות צריך להיות דוקא במקום הענף המכוון נגד השורש, אבל בפנימיות הוא לאו דוקא במקום הענף המכוון נגדו**.

כי בבחינת ארץ ישראל, המכוון ללבו של אדם, הנמשך משורש המלכות, אין האדם צריך להיות דוקא בארץ ישראל, לזכות לבחינת מלכות שמים,

הנקרא "ארץ ישראל". כי בפנימיות האדם יכול לזכות להשראת השכינה ולהשגות הכי גדולות גם בחוץ לארץ, כמו כל הגדולים שלנו, שהיו בחוץ לארץ.

וכמו כן אלו אנשים הגרים בארץ ישראל, יכולים להיות פושעים גמורים. ואין ארץ ישראל, הנקרא "ארץ הקדושה", מחייבת אותם כלום, שיהיו שומרי תורה ומצות. כי מה שנוגע לבחינת פנימיות, אין החיצוניות מחייבת אותם כלום. **כי ענין פנימיות הוא בחינת עבודה שבלב, ואין כל קשר לחיצוניות**.

אבל יחד עם זה, יש ענין של חיצוניות גם כן. דהיינו, יש דין, שאסור להגיד "קדיש", רק אם יש מנין של עשרה אנשים. ואז אין אנו בודקים, אם אלו עשרה אנשים, שיהיו יראים ושלמים. אלא עשרה אנשים פשוטים, כשמתאספים, הם יכולים לומר קדיש, ו"ברכו", וקריאת ספר תורה, וכו'. אבל אם יש תשעה גאונים צדיקים, אסור להם להגיד "קדיש", ו"ברכו". משום **הלכה הנגלית היא לפי החיצוניות**. ולא לפי מידת הפנימיות.

ועיין כעין זה בהקדמה לספר הזהר (אות ס"ה) וזה לשונו "ואין להקשות לפי זה, אם כן למה אסור לחלוק על הראשונים בתורת הנגלה. הענין הוא, כי במה ששייך להשלמת חלק המעשי מהמצות, הוא להיפך, שהראשונים נשלמו בהם יותר מהאחרונים. והוא משום, שבחינת המעשה נמשכת מהכלים הקדושים של הספירות (המכונה "חיצוניות", כי כלים נקראים "חיצוניות" לגבי האורות, שהאורות נקראים "פנימיות"). וסודות התורה וטעמי המצוה נמשכים מהאורות שבספירות. וכבר ידעת ערך הפוך מהכלים להאורות".

נמצא, שבחינת הנגלה, היינו חלק המעשה, שייך לחיצוניות. לכן מבחינת המעשה, יש דברים, שלא יכולים לעשות אותם, רק דוקא בארץ ישראל. כמו שאסור לבנות בנין בית המקדש בחוץ לארץ, וכדומה.

אבל בבחינת **הפנימיות, שהמדובר בלבו של האדם**, לא מוכרח להיות דוקא בארץ ישראל, אף על פי שהענף של מלכות היא ארץ ישראל דוקא. אבל ישנם יחודים, שאם רוצים לעשות יחוד גם מבחינת חיצוניות, בטח שהם צריכים לעשות יחוד זה דוקא בארץ החיצוניות.

כמו שמצינו, שיש יחוד של **עש"נ**, שהוא ראשי תיבות "**ע**ולם - **ש**נה - **נ**פש". היינו, שהיחוד הזה היה צריך להיות דוקא בשלשה תנאים אלו, שהם:

ע - מבחינת **עולם** הוא דוקא מקום קדשי הקדשים,

ש - ומבחינת **זמן** היה צריך להיות דווקא ביום הכפורים, שהוא בחינת **שנה**,

נ - ומבחינת **נפש**, היה צריך להיות דוקא על ידי כהן גדול.

לכן מבחינת הפנימיות, שמדברים מלבו של האדם, ששם מתחיל עבדות ה׳, היינו שהעבודה היא לצאת מאהבה עצמית, שנקראת ״ארץ העמים״, ולהכניס במקומם את ״עם ישראל״, זאת אומרת, שכל מגמתו יהיה אהבת ה׳, אז שייך בחינת ״יום״ ובחינת ״לילה״.

״יום״ נקרא, שיש לו מצב רוח טוב, בלי שום צורך לתיקונים. כדוגמת השמש הזורחת, ואין האדם צריך לעשות שום תיקון, שיאיר השמש. רק האדם צריך להיזהר, שלא יעשה הפרעות, שהשמש לא תוכל לבוא במקום, שהוא צריך שהשמש תבוא. כדוגמא, שלא יכנס לבית שאין בו חלונות, שזה המפריע שהשמש יאיר.

מה שאם כן ״לילה״ נקרא הזמן, שהאדם צריך לעשות תיקונים, בכדי שיאיר לו. כדוגמא הגשמיים, שבלילה, שהוא הזמן, שהוא חושך בבית, אז על ידי תיקונים, היינו שמכניסים שם מנורה או נר, אז הוא מאיר. ובלי תיקונים, אפילו שהוא לא עושה שום הפרעות, ומכל מקום בלי יגיעה, שזה נקרא ״תיקונים״, לא יאיר לו שום דבר. אלא על הכל, שהוא מסתכל, הוא כמו שמי שמסתכל דרך משקפיים שחורות, הכל חושך אצלו.

ואז הזמן, שהאדם יסתכל על מצבו הנוכחי, איך שהוא מרוחק מרוחניות ומשוקע באהבה עצמית, ואין לו סיכוים לצאת ממצבו בכוחות עצמו, אלא אז הוא הזמן לראות את המצב האמיתי שלו, איך מצד הטבע, אין בכוחו של אדם לעשות משהו, אלא כמו שאמרו חז״ל ״אלמלי אין הקב״ה עוזרו, אינו יכול לו״.

אבל יש לדעת, שהלילה ברא ה׳. ובטח ברא זה אודות המטרה, שהיא להטיב לנבראיו. אם כן כל אחד שואל ״למה ברא חושך, שהוא בחינת לילה. הלא לפי המטרת הבריאה, היה צריך לברוא רק יום ולא לילה״. והפסוק אומר, ״ויהי ערב ויהי בקר יום אחד״. היינו דוקא על ידי שניהם, שהם לילה ויום, אז בא יום אחד.

אלא כנ״ל, שבכוונה תחילה נברא הלילה, שאינו מאיר בלי תיקונים, בכדי לעשות תיקונים, על מה שהלילה מגלה לאדם. כי על הרגשת של החושך מתרקמים כלים, שנחוץ להם, בכדי שיהיה להם צורך להבורא, שהוא יעזור להם. אחרת אין צורך לישועת ה׳. היינו, שאין אז צורך להתורה, שהיא בחינת ״המאור שבה מחזירו למוטב״.

ועל זה באו **תיקונים, הנקראים ״תורה ומצות״**. תורה, הוא מה שמתגלה לנו בחלק הנקרא ״הנגלה״. שהם דינים, וסיפורים מעשיות של

האבות, וכדומה. זה הכל נקרא "תורה". וזה נקרא חלק של "**תורת הנגלה**", שהתורה מלמדת אותנו לעשות מצות, ואיך לעשות אותם. וכמו כן מספרת לנו את הסיפורים של האבות.

אבל צריכים לדעת, שיש בתורה **חלק הנסתר**. היינו, שנסתר מאתנו התורה הזאת. שאנו צריכים לדעת, ש**כל התורה כולו הוא שמותיו של הקב"ה, היינו התגלות אלקות, הנקראים "סודות התורה", שמתחיל האדם להשיג דוקא לאחר שזכה לבחינת תורה לשמה.**

במאמר רבי מאיר (אבות, פרק שישי) וזה לשונו "רבי מאיר אומר, כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה, ומגלין לו רזי תורה, ונעשה כמעיין המתגבר". נמצא, שחלק **הנגלה שבתורה הוא להביא לנו בסגולתו לידי לשמה**. היינו, שתהיה לו היכולת לכוון על כל מחשבה, דיבור, מעשה, שיהיה הכל בעמ"נ להשפיע.

ואח"כ, זאת אומרת, **לאחר שכבר זכה לשמה, אז מתחיל ההתעסקות בתורת הנסתר ובטעמי מצות, שעל ידי עשייתם הוא ממשיך שפע עליון למטה**. וכבר דברנו מזה, בענין שהתרי"ג מצות נקראים "תרי"ג עיטין", וכמו כן נקראים "תרי"ג פיקודין".

בהקדמת הזהר (מראות הסולם דף רמ"ב) וזה לשונו "המצות שבתורה נקראים בלשון הזהר בשם "פיקודין". ונקראים אמנם גם בשם "תרי"ג עיטין". וההפרש ביניהם הוא, כי בכל דבר יש פנים ואחור. **שבחינת ההכנה אל הדבר נקרא "אחור". ובחינת השגת הדבר נקרא "פנים"**. ומבחינה זו דפנים של המצות, שנקרא אז בשם "פיקודין", מבאר רבי שמעון את הי"ד פיקודין הנ"ל".

הרי אנו רואים מהנ"ל, שחלק הנסתר נקרא בשם "פנים". ולהפנים זוכים לאחר שזוכים להגיע לבחינת לשמה.

ג׳ זמנים לאדם בזמן העבודה

מאמר מ״ג, תשמ״ה

יש להאדם להבחין בזמן עבודתו ג׳ זמנים:

א) עבר,

ב) הווה,

ג) עתיד.

״עבר״ פירושו, כשהוא מתחיל לכנס בעבודת ה׳. אז הוא צריך להסתכל על העבר, היינו מהי הסיבה, שהוא רוצה עכשיו לקבל עליו עול מלכות שמים. זאת אומרת, שהוא צריך לעיין את הסיבה, שאם הסיבה הזו מספקת לו לכנס בעבודת ה׳, עד לבחינת ״והגית בו יומם ולילה״. שאין לו שום דבר להגות רק מהתורה, כי הוא בא לידי החלטה, שאין לו שום דבר שיהא כדאי לחשוב, רק בתורה.

וזה בטח שמוכרח להיות, משום שהוא מרגיש, שהוא נמצא בצרה גדולה, שאין לו שום דבר בעולם, שיהיה כדאי לחיות בשביל זה, ולא מוציא דבר אחר, אלא דביקות ה׳. ולהיות לזכות לדביקות ה׳, מוכרחים לצאת מאהבה עצמית. ובכדי לצאת מאהבה עצמית, הוא מאמין בדברי חז״ל ״בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין״.

וזוהי הסיבה שמחייבת אותו להגות בתורה יומם ולילה. כי אחרת לא יכול לצאת מאהבה עצמית. נמצא לפי זה, **הסיבה לתורה היא דביקות ה׳**. והסיבה שמחייבת אותו, שצריך לזכות לדביקות ה׳, הסיבה הזו צריכים תמיד לחדש. כי על הסיבה הזו יש הרבה מתנגדים. שכל פעם בא הגוף עם שאלות חדשות, ורוצה לעורר על הסיבה הזו. פעם אומר לו, שזה דבר קשה. ופעם אומר לו, שזהו לא בשבילו, ומביא לו ניצוצי יאוש. ופעמים מביא לו מחשבות זרות במוחא ובליבא.

אי לזאת, צריכים להתבונן על בחינת העבר. היינו, על הסיבה, שנתנה לו את ההתעוררות הראשונה לזה, צריכים תמיד לבדוק. היינו, שיכול להיות שהיו סיבות אחרות, שהביאו לו, שיכנס לעבדות ה׳.

היינו, שהסיבה הראשונה שלו לא היתה בכדי להגיע לדביקות ה׳, אלא יכול להיות שאר סיבות. ואח״כ מטעם ״מתוך שלא לשמה באים לשמה״. לכן הסיבה השניה הוא בכדי להגיע לדביקות ה׳. וכן יכול להיפך, שהסיבה הראשונה היא כדי להגיע לדביקות ה׳, ואח״כ מסיבות שונות, קיבל סיבות אחרות, שיחייבו אותו לקבל עליו עול תורה ומצות.

היוצא מכל הנ״ל, שצריכים תמיד לבדוק את הסיבה, שמחייבו ללכת בעבודת ה׳. וזה נקרא, שצריך ללמוד מהעבר, שהכוונה על הסיבות, המסובבות את כל דרכי עבודה שלו. זאת אומרת, שהסיבה נקראת המטרה. דהיינו, לפי גודלה וחשיבותה של המטרה, בשיעור זה האדם מסוגל לתת כוחות.

אבל יש הבדל, מה נקרא ״חשיבות״, שבענין החשיבות תלוי מה האדם מחשיב. שבדרך כלל האדם מחשיב דברים, שמביאים תועלת עצמו. היינו, רק שנוגע לאהבה עצמית. מה שאם כן אם המטרה היא להשפיע, אין זה מדרך הטבע, שיהיה דבר זה חשוב בעיני האדם.

ומשום זה, אם אין הסיבה, סיבה אמיתית, אין בידו ללכת עד הסוף, היינו להגיע לידי דביקות. כי בזמן שהוא רואה, שלא תהיה לו תועלת עצמו, אז הוא תיכף בורח מהמטרה, כיון שהסיבה שלו, שבשבילה לקח על עצמו לקיים תורה ומצות, לא היתה בעמ״נ להשפיע, אלא לתועלת עצמו.

ולכן, כשהוא לא מרגיש תועלת עצמו בזמן עבודה, הוא מוכרח להתרשל בעבודה. כי מה שהוא רואה, אינו מרגיש, שזה יהיה שכר בשבילו. כיון שכל היסוד של עבודתו היה בשלא לשמה. אבל ״מתוך שלא לשמה באים לשמה״. אז הסדר הוא, שמראים לו הרגשה מהו לשמה, היינו ״לא לתועלת עצמו, אלא לתועלת ה״״, אז הוא תיכף בורח מהמערכה.

אי לזאת, צריך תמיד האדם לברר את מטרתו, היינו הסיבה שלו, ושיזכור תמיד, שהמטרה היא להשפיע להבורא. ואז, כשמראים לו ענין הרגשת דלהשפיע, הוא לא מתבלבל, אלא שיודע, שזה דבר קשה, היות שזה הוא נגד הטבע שלו.

ורק עכשיו, היינו לאחר שהוא רואה, שקשה לעבוד בעמ״נ להשפיע, אז יש מקום לתפילה מעומקא דליבא. מטעם, שהוא רואה, שאין בידו לעשות שום דבר, רק להתפלל לה׳, שיתן לו את הכח הזה. לכן צריכים תמיד ללמוד את העבר, היינו שתהיה לו סיבה אמיתית, שיחייבו לעסוק בעבודת הקודש.

״**הווה**״ זוהי ההבחנה, מה שהאדם מרגיש בזמן עבודה. כי יש לאדם לעבוד עבודת הקודש בכמה בחינות, כמו שאמרו חז״ל (אבות, פרק א׳, משנה ב׳) וזה לשונו ״הוא היה אומר, על שלושה דברים העולם עומד, על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים״.

״**עולם**״ פירושו **האדם**, ״**כי כל אדם הוא עולם קטן בפני עצמו**״, כמו שכתוב בזה״ק. ובכדי שיהיה קיום להאדם, היינו שהאדם יתקיים בעולם,

וירגיש וישיג את ה' בבחינת טוב ומטיב, הוא צריך לג' דברים הנ"ל. מטעם שהאדם נברא עם יצר הרע, שהוא הרצון לקבל אך לעצמו.

ועל הרצון לקבל הזה היה הצמצום, שפירושו, העלם והסתר על השפע העליון. ולא מורגש את הטוב והעונג, מטרם שאדם בא לידי השתוות הצורה, דהיינו, שכל מעשיו יהיו רק בעמ"נ להשפיע. לכן צריכים לתורה, כמו שאמרו חז"ל (קידושין, ל' ע"ב) "בראתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין".

עבודה צריכים, כי עבודה היא בחינת תפלה. כי **תפלה היא עבודה שבלב**. שפירושו, היות שלבו של אדם הוא הרצון לקבל מצד שורשו, והוא צריך להפוך, שיהיה רק להשפיע ולא לקבל, נמצא, שיש לו עבודה גדולה להפוך אותו.

והיות שזהו נגד הטבע, לכן הוא צריך להתפלל לה', שיעזור לו לצאת מהטבע, ולכנס לבחינת למעלה מהטבע, שזה נקרא "נס". ונס רק הבורא יכול לעשות. זאת אומרת, שתהיה יכולת לאדם לצאת מאהבה עצמית, זהו מעשה נסים.

גמילות חסדים פירש רש"י וזה לשונו "מלוה מעותיו לעני, שהוא יותר גדול מהצדקה, לפי שאינו מתבייש. ועוד, שגמילות חסדים בין בעשירים בין בעניים, בין במתים בין בחיים, בין בגופו בין בממונו". מה שאם כן בצדקה, כמו שאמרו "גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה". וכהאמור "וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו, כי אמרתי עולם חסד יבנה, ללמדך שבשביל החסד העולם מתקיים".

היות שענין החסד, הוא הפתח יציאה מאהבה עצמית לאהבת ה', כמו שאמר רבי עקיבא "ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה". לכן בבחינת **ההווה**, צריכים לראות, איך שג' בחינות הנ"ל פועלים אצלו בזמן ההווה. וגם הוא צריך לשתף אז בההווה את העבר. היינו, המטרה, שהיא הסיבה, שבשבילה הוא נותן את כל היגיעה.

העתיד, והוא צריך לראות את העתיד, מה שיש להשיג עד להגיע לשלימותו. כי ידוע, ש"**אור פנימי**" נקרא, מה שמאיר בהווה. ו"**אור מקיף**" נקרא, מה שהוא צריך לקבל בעתיד.

ודרך העולם הוא, כשהאדם עושה איזה מסחר, והוא השקיע הרבה כסף, זה היה בודאי בכדי להרויח הרבה כסף. ולפי זה אנו מבינים, אם הוא קנה הרבה סחורה, היה זה בכדי להרויח הרבה כסף, עם זה שהוא מוכר את

הסחורה מיד. היינו, שהסוחר קנה סחורה על היריד. וכשהביא את הסחורה, כל בני עירו, שראו שהוא הביא הרבה סחורה, כולם הבינו, שתיכף ישכור הרבה חנויות, בכדי למכור את הסחורה תיכף ומיד. ולבסוף ראו, שהכניס את כל הסחורה לתוך מחסנים, ולא רוצה למכור את הסחורה. וכולם ראו, שאף על פי שלא מכר את הסחורה, מכל מקום הוא שמח, כאילו היה מרויח הון תועפות. והמקורבים אל הסוחר לא יכלו להבין אותו, ושאלו, שמחה מה זו עושה, הלא לא מכרת שום דבר, וממילא לא הרוחת שום רווח, אם כן מה אתה כל כך שמח.

אז הוא השיב להם: "אני קניתי סחורה הרבה ובזול, כי ירד השער מהם, וכל הסוחרים היו מפחדים לקנות אותם, ואני קניתי אותם, מטעם שאני יודע לפי החישוב, שבעוד שנתיים יהיו הרבה קופצים על סחורה זו, כי לא יהיה בנמצא. ואז אני יכול להתעשר מזה. לכן כשאני מסתכל על העתיד שלי, אני שמח, אף על פי שעכשיו בהווה לא הרווחתי כלום".

אז אנו רואים, שאם העתיד מאיר בההווה, אף על פי שבההווה אין לו עדיין כלום, זה לא משנה. אלא, הוא יכול לשמוח עם העתיד כמו ההווה. אבל זה דוקא אם העתיד מאיר בההווה. וזה נקרא בלשון הקבלה, שהוא נהנה מאור מקיף, שפירושו, שהוא נהנה מהאור העתיד לבוא.

זאת אומרת, אם הוא רואה, שיש דרך של אמת להגיע להמטרה, אף על פי שעוד לא הגיע להשלמות, מכל מקום אם הבטחון של המטרה מאיר לו, הוא יכול להנות בהווה, כאילו האור מקיף מאיר לו עכשיו בפנימיות הכלים.

וכעין זה אמר אאמו"ר זצ"ל על מאמר חז"ל "צדיקים אומרים שירה לעתיד לבוא", שהכוונה היא, שהצדיקים יכולים לומר שירה, על מה שעתיד לבוא להם אח"כ. היינו, שהם מאמינים, שסוף כל סוף הם יזכו לשלימות. על סמך זה הם אומרים שירה, אפילו שעדיין לא זכו לשלימות.

וענין זה מובא בזהר (וילך, ובהסולם אות מ"ז) "אמר רבי אלעזר, עתידים הם ישראל לומר שירה ממטה למעלה וממעלה למטה, ולקשור קשר של אמונה, שכתוב, אז ישיר ישראל את השירה הזאת. אז שר, לא נאמר, אלא, אז ישיר, דהיינו לעתיד". נמצא לפי הנ"ל, שהאדם צריך לקבל הארה מבחינת אור מקיף, שהיא מבחינת לעתיד לבוא, אחר ההווה. והוא צריך להמשיך אותו לתוך ההווה.

לכן **כל ג' הזמנים, שהם היה - הווה - יהיה, נכללים בהווה**. אבל עצת היצר הרע הוא תמיד להיפך, היינו לחלק את הג' זמנים, בכדי שלא יאירו

ביחד. אי לזאת, צריכים תמיד ללכת נגד היצר הרע, ולומר, מה שהוא אומר, בטח הוא שלא לטובתנו. כי זה לא מהתפקיד שלו, שיתן לנו סיוע לעבודה.

דוגמא, כמו שכתוב במאמר ל', כשהיצר הרע אומר לאדם "בשביל מה אתה כל כך מאריך בתפלה ובתורה, וכדומה, הלא לא כוונתך לשם שמים. בשלמא שאר אנשים, שמאריכים בתורה ובתפלה, הוא משום שכוונתם לשם שמים. מה שאין כן אתה". אז צריכים לענות לו "להיפך, אני כן עובד לשם שמים. ואני לא רוצה לשמוע בקולך." וזה מטעם, שהוא רוצה להפריע לו בעבודה, היינו שלא לעסוק בתורה ומצות.

ואח"כ הוא בא וטוען "אתה צדיק, שכל כוונתך הוא לשם שמים, ואין אתה דומה לשאר אנשים". אז האדם צריך לומר לו "להיפך, אני כל עסקי הוא שלא לשם שמים. ואני יודע, שכל מה שאתה טוען, זהו לא לטובתי".

והוא מטעם, שהוא רוצה להכשילו בעבירה של גאוה, שהוא דבר רע יותר מכל דבר, כמו שאמרו חז"ל "כל המתגאה, אומר הקב"ה, אין אני והוא יכולים לדור במדור אחד". אי לזאת, אין אדם יכול לקבוע אצלו באיזו דרך ללכת, אם בדרך שפלות או גדלות. והכל הוא לפי העני.

מנחות

שיעור מעשי המצות ..... תא (401)

שיעור מעשי המצות

מאמר כ"ה, תשמ"ו

ניתן לנו לקיים תרי"ג מצות בבחינת המעשה. אפילו שלא בכוונה, רק אם הוא מכוון, שהוא עושה עכשיו מצוה אחת מהמצות שציווה לנו הבורא, מספיק לנו בקיום המצוה, ואין לחשוב על שום כוונה, רק בפשטות, הוא כבר יצא ידי חובתו.

אבל בטח שצריכים לקיים כל מצות לפי התנאים שיש בכל מצוה. דוגמא, האדם מקיים מצות ציצית, כמו שכתוב "ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם". אבל יש הבחנות, מאיזה חומר נעשה הטלית, וכמו כן האורך והרוחב של הטלית, וכדומה. וכמו כן בציצית עצמה יש הבחנות, מאיזה חומר נעשה הציצית, מהצמר או פשתים, או משאר חומר. וכמו כן במספר הציצית, והאורך של הציצית, וכדומה.

וכל אלה התנאים שיש במצות ציצית, בטח שצריך לשמור. אחרת נקרא, שהמעשה המצוה אינו בשלימות. והוא חסרון בבחינת המעשה. וגם נוהג ענין הידור במעשה המצות, כמו שאמרו חז"ל על פסוק "זה אלי ואנוהו". וכמו כן יש לדקדק הרבה דקדוקים.

וענין זה נוהג בכל מעשה המצות, בין במצות דאורייתא, ובין במצות דרבנן, ובין בהמצות שמקיימים אותן מטעם מנהג, כמו שאמרו חז"ל "מנהג ישראל תורה הוא" (מנחות כ' ע"ב, בתוס' ד"ה "נפסל"), "ומנהג אבותינו תורה הוא".

ובשיעור הדקדוקים, עד כמה אנו צריכים להיזהר בדקדוקי המצות, ניתן לנו במצוה, שלא לאכול חמץ בפסח. דוגמא, באיזו צורה צריכים להיות הדקדוקים. וניתן זה לפסח, היות שחמץ מרמז על יצר הרע. ומשום זה יש לנו הרבה חומרות ודקדוקים. וזה ניתן לנו לדוגמא, איך שצריכים להיזהר, בכדי שלא נבוא חס ושלום לעבור על עבירה ממש. לכן ניתן לנו דקדוקים, שזה יגרום לנו להתרחק מהעבירה עצמה, וכמו כן לקיים המצוה בעצמה.

אולם הבעל שם טוב אמר "אל ירבה בדקדוקים". היינו, שלא יתן כל החוש והזמן על דקדוקים, אלא עד כמה שאפשר, האדם צריך לשמור את המצות בכל פרטיה ודקדוקיה, אבל אל ירבה. ויכול להיות שזהו הטעם, שלא בכל מצות אנו נזהרים בחומרות ודקדוקים כמו בפסח. כי אנו צריכים את המרץ שלנו גם לכוונת המעשים, ואחרת לא ישאר לנו זמן לכוונה.

זאת אומרת, שאנו צריכים לחשוב גם על הכוונה, כמו שכתוב "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". אם כן, אנו צריכים לתת זמן ויגיעה על הכוונה גם כן. היינו, לראות עד כמה שהיצר הרע נתקן ע"י התורה ומצות. זאת אומרת, שצריך לעשות בקורת על הרצון שלו, הנקרא "רצון לקבל". אם כבר עבר כברת דרך מלהשתמש עם הרצון לקבל, ולהתרחק ממנו, ועד כמה הוא נכנס בעבודה דלהשפיע, זאת אומרת, שצריך כל פעם לבדוק את עצמו, לדעת בבירור גמור את השיעור שנאה, שרכש לשנוא את הכלי קבלה שלו, ולהשתוקק לכלים דהשפעה.

אי לזאת, בזמן שהאדם עוסק באיזו מצוה שהיא, אז עליו לדעת קודם כל, שהוא מקיים את המצוה בתכלית הפשטות, שעכשיו הוא לא חושב על שום דבר, אלא בזו המצוה שהוא עוסק, היינו שידע שהוא מקיים מצות ה'. ולהאמין, שה' צוה לנו ע"י משה רבנו עליו השלום לקיים את הציווי שלו. ובזה שהוא מקיים, מה שהוא נתן לנו את התרי"ג מצות, וכן ע"י מצות דרבנן, וכמו כן כשמקיים מנהגי ישראל, שגם זה תורה, על כל הדברים שהוא עושה, הכל יהיה על הכוונה, שרוצה להנות את הבורא. וניתנה לו זכיה גדולה מן השמים, שתהיה לו היכולת לדבר עם הקב"ה. אי לזאת, בזמן שהוא עושה ברכה, הן ברכת הנהנין וברכת המצות, אז הוא צריך לדעת ולחשוב קצת **למי** הוא נותן ברכה, **למי** הוא נותן תודה.

והאדם צריך לצייר לעצמו, אם היו נותנים לו לכנס להאדם החשוב בעיר, שלא לכולם נותנים לכנס, איזו הרגשה היתה לו, כשהוא נכנס אליו ומדבר עמו. או שהיו נותנים לכנס לאדם החשוב במדינה. איזו הרגש של שמחה היתה לו. וכמו כן, אם יעשה ציור, אם היו נותנים לו לכנס לדבר עם אדם החשוב בעולם, שהוא מדבר רק עם יחידי סגולה, איזו הרגש של שמחה היתה לו, איזה מצב רוח מרומם היה לו אז, שהחשיבות הגדולה הזו, שנתנו לו, ואין לאנשים אחרים הזדמנות כזו. ואנו רואים בעולמנו הגשמי, שזה נותן סיפוק וקורת רוח בחיים.

ולפי זה מתעוררת השאלה, מדוע אין אנו יכולים לעשות את חשבון וציור הזה של ענין חשיבות, שיש לו להאדם, אם מכבדים אותו בגשמיות,

שיוכל לדבר עם מי שהוא כל כך חשוב. וברוחניות כשאנו מדברים לה׳, אין לנו ההרגשה כזו, שנרגיש למי אנו מדברים. שאנחנו נאמר לעצמנו ״תסתכלו כמה אנשים ישנם בעולם, שאין להם הזכיה לדבר עם מלך העולם. ולנו הקב״ה נתן מחשבה ורצון כן לכנס אליו ולדבר עמו. והלא האדם מוכרח להאמין במה שאמרו חז״ל ״אלמלא הקב״ה עוזרו, אין יכול לו״ (קידושין, ל׳). אם כן צריך לומר, שעכשיו פנה ה׳ אלינו, במה שעזר לנו. ומדוע אין לנו ההתפעלות מה׳, והלב אינו בשמחה״.

אולם האדם, כשהוא מדבר דיבורי תורה, ומתפלל לה׳, או כשעושה ברכה, הוא צריך לעשות ציורים, שהוא מדבר לאיש מכובד ולמלך העולם. והלואי שזה יעזור לו. היינו, אחרי כל הציורים, עוד אינו דומה בזמן כשהוא מדבר בגשמיות לאיזה איש מכובד, איזו הרגשה הוא מקבל אז, היינו שמרגיש זה החשיבות בלי שום עבודה. מה שאם כן ברוחניות, הוא צריך לתת יגיעה עם כל מיני ציורים, עד שמרגיש קצת חשיבות, בזה שהוא מדבר להבורא.

אבל הדבר הוא פשוט מאוד. כי בגשמיות הוא רואה, איך שהאנשים מחשיבים אותו. לכן אותו החשיבות שיש בהכלל, גם הפרט מושפע מהם. ומקבל על עצמו לשמש אותו, מטעם חשיבות שקבל מהכלל, על אותו אדם.

מה שאם כן לגבי הבורא, אין האדם יכול לראות את שיעורו האמיתי, שהאנשים מחשיבים את הבורא. אלא הכל בנוי על בחינת האמונה. ובמקום שהאדם צריך להאמין, כבר מתחילה שם בחינת יגיעה, שאז נולדות ספיקות בהדבר, והוא צריך להכריע כן או לא.

וממילא יש ברוחניות עבודה גדולה, בזמן שהאדם צריך להחשיב את הבורא, ובשביל זה לוותר על כמה דברים שהגוף נהנה מהם. והוא מרגיש בזה כאב. היינו, בעת ויתור על התענוגים שלו. והכל בגלל למצוא חן בעיני ה׳, ליתן לו מקום לכנס אליו לדבר עמו, ושהוא יתן לו, שיוכל להרגיש עם מי הוא מדבר. זאת אומרת, שה׳ יתגלה אליו, ושלא יהיה כל כך בהסתרה.

מה שאם כן אם הוא היה יכול לקבל חשיבות ה׳ משאר אנשים, כדרך שנהוג בגשמיות, אז לא היתה לו שום עבודה. אבל בקדושה יש ענין מיוחד, הנקרא ״שכינתא בגלותא״ או ״שכינתא בעפרא״. שכל זה מראה לנו ענין פחיתות, שזהו ההיפך מחשיבות.

וממילא אין לנו מקום לקבל חשיבות מהכלל. כי בהכלל אנו רואים, איך שאין היכר יקר וחשיבות לרוחניות, שיהיה בידו לקבל יסוד ותמיכה, ללכת

על מה שקיבל חשיבות, שיהיה סיפק בידו לוותר על חיי עולם הזה, הנקרא "חיי גשמיים", בכדי לקבל עליו לעבוד את ה' בעמ"נ להשפיע ולא לתועלת עצמו.

וזהו בגלל שאינו רואה אצל אחרים, שמחשיבים את הרוחניות עד כדי כך, שיהיה כדאי לוותר על אהבה עצמית. כי בזמן שהוא מתחיל להסתכל על הכלל של לומדי התורה ומקיימי מצות, הוא לא רואה אצלם שיעור חשיבות כזו, שיעבדו בגלל זה בעמ"נ להשפיע. ומובן מאליו, מדוע הוא לא מקבל חשיבות של רוחניות, כמו שמקבל חשיבות בגשמיות מהכלל. היות שבגשמיות הוא רואה, שיש כלל שמחשיבים מישהו, ולא חשוב את מי הם מחשיבים או את מה שהם מחשיבים. והוא מושפע מהם.

אבל ברוחניות אין הוא רואה שיש מי שהוא, אפילו אנשים פרטיים, שיחשיבו את הרוחניות. אם כן מה הוא יכול לעשות, בכדי לקבל חשיבות, שיהיה לו כדאי לעבוד בעמ"נ להשפיע.

ומזה יוצא, שיש עבודה גדולה להאדם, שישתדל לעשות מה שביכולתו, בכדי להשיג קצת חשיבות. שיבין, שזהו זכיה גדולה, שזכה לשמש את הבורא, ולקיים מצותיו בתכלית הפשטות, היינו בלי שום כוונות גדולות, אלא סתם שהאדם צריך לקבל שמחה וחיות, בזה שהוא מקיים מה שה' ציווה לנו.

היינו שיחשוב, שהוא עושה עכשיו רצון המלך. והמלך נהנה, מזה שאני עושה רצונו. והוא צריך להאמין למעלה מהדעת, שהמחשבות והרצוניות שיש לו, היינו מה שהם גרמו לו, שיעשה את מעשי המצות, הקב"ה שלח לו. ושזה בא לו מצד אתערותא דלעילא, היינו שעכשיו ה' קורא אותו "בא אלי, ואני רוצה לתת לך שירות בההיכל שלי". ומתי כשהאדם עושה חשבון זה לעצמו, בטח שהלב מקבל אז התפעלות, ומתמלא עם שמחה, ומרגיש אז התרוממות רוח.

נמצא לפי זה, שלא חשוב איזה מעשה הוא עושה, אלא הכל הוא אותו דבר, כמו שכתוב "הוי זהיר מצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות". יכולים לומר, כי מי שמקיים מצות ה', מה חשוב איזו מצוה שהוא עושה. כי כל מחשבתו הוא רק לעשות נחת רוח לה'.

אי לזאת, האדם יכול להוציא שמחה גדולה ממעשה קטן, **היות שעיקר תלוי לא לפי גודל המצוה, אלא לפי גודל וחשיבות של המצוה את המצות. היינו, לפי מה שהוא מחשיב את המלך.**

וכשהאדם עושה חשבון הנפש, הוא רואה, שהוא מוכרח למלאות את הרצון, שיהיה לו מילוי. אולם יש מי שעובד למלאות רצון עצמו, היינו מה שהלב דורש. וזה נקרא בחינת **תאוה**. ויש שצריך למלאות רצון של אחרים, מה שהם דורשים ממנו. היינו, להתלבש, ולגור בדירה, כמו שהם דורשים, וכדומה. זה נכנס בגדר של **כבוד**. ויש למלאות רצון ה׳, מה שה׳ דורש, שהוא **קיום תו״מ**.

אולם האדם יכול לשאול לעצמו, אם באמת כל כך חשובה לי עבודת הבורא, עד שאני מרגיש כל כך חשיבות. ומדוע תיכף אחרי כל החשבונות, אני שוכח הכל, ואני נכנס לעולם הגשמי, ומפסיק מכל דבר שבקדושה, ומקבל תיכף עבודות למלא רצונות של אחרים, ולא של הבורא, אף על פי שאמרתי, שרצון הבורא הוא כל כך חשוב מאוד, היינו יותר חשוב משאני ממלא את רצוני.

כי כשאני דואג למלאות רצוני, זה נכנס בגדר **תאוה**. וכשאני משתדל למלאות את רצון אחרים, זה נכנס בגדר של **כבוד**. וב׳ אלה אני רוצה למלאות מטעם אהבה עצמית. מה שאם כן כשאני רוצה למלאות את רצון המלך, אז המצב הזה חשוב מאוד, משום שאני יוצא אז מאהבה עצמית, הנקרא בחינת ״בהמה״, ואני נכנס בגדר של ״**אדם**״, כמו שאמרו חז״ל ״אתם קרויים אדם ולא אומות העולם״.

אם כן, תיכף כשאדם יוצא מהמצב של תורה ותפלה, והיה אומר, שמדבר קטן שהוא עוסק בקדושה, היא חשובה לו מאוד, עד כדי כך שהוא נמצא בשמחה גדולה, בזה שזכה לכנס לרשות של קדושה. ומי הוא הטיפש, שרוצה לצאת ממצב של סיפוק נפשי ושל התרוממות רוח, ומרגיש שהוא האיש המאושר שבעולם, בזה שיש לו זכיה גדולה לצאת מהבהמיות שלו, שבו היה נמצא כל הזמן.

ופתאום הוא נקרא לבוא להמלך ולדבר עמו. ואז הוא מסתכל על עצמו, איך כל הזמן הוא היה משוקע בתאוות עולם הזה, כמו כל הבהמות. ועכשיו הוא רואה, שנעשה גבר בגברין. ומסתכל בבקורת חריפה על הסביבה שלו, איך שהם נמצאים בתכלית השפלות. עד כדי כך שקשה לעמוד על ידם ולדבר עמהם, משום שקשה לו להשפיל עצמו ולדבר עם אנשים, שאין להם רוח של קדושה, אלא שהם שקועים באהבה עצמית, שקשה לו לסבול אותם.

ואחר כל זאת, אחר כמה זמן, יכול אפילו לאחר רגע אחד, אחרי כל הבקורת שעשה על הסביבה שלו, הוא שוכח מכל הרוחניות שלו, שבו היה

נמצא, ונכנס לעולם הגשמי עם כל התאוות הבהמיות. ואינו זוכר אפילו את זמן היציאה, היינו את הרגע שבו יצא ממצב הרוחני, למצב הגשמי שבו הוא נמצא עכשיו.

אם כן מתעוררת השאלה, האם בזמן שהיה נמצא במצב הרוחני, והיתה לו שמחה ממצבו, האם זה היה שקר, או שזה היה רק בחלום. או להיפך, המצב הקודם זהו מצבו האמיתי, אלא מה שהוא מרגיש עכשיו, שהוא נמצא משוקע בתאוות בהמיות, הוא חלום.

אלא האמת הוא, שהאדם צריך להאמין, שבזמן שהבורא מתגלה אליו קצת, הוא מתחיל להרגיש את חשיבותו של המלך, וממילא הוא נמשך ובטל כנר בפני אבוקה. ואם הוא ממשיך להחשיב את הכרוז ששמע מן השמים, וכפי ערך שיש בידו להחשיב, כך מתגדלת אצלו את השאיפה לרוחניות. ומתחיל להרגיש, איך שהוא יצא מעולם הגשמי, ונכנס לעולם שכולו טוב.

ואם הוא שוכח להחשיב את הקריאה הזו, שנקרא להמלך, ולדבר עמו, אלא מתחיל להנאות ולהכניס את הנאה שיש לתוך הכלי קבלה שלו, ולא נזהר לתת שבח והודאה, על זה שהבורא קירב אותו אליו יתברך, אז תיכף דוחים אותו לחוץ מהיכל המלך.

וזה הולך כל כך מהר, עד שאין לו זמן להרגיש, שזרקו אותו. אלא אחר כמה זמן הוא בא לידי הכרה, ורואה שזרקו אותו. מה שאם כן בזמן שזרקו אותו מהיכל המלך, הוא נשאר בלי הכרה. ומשום זה לא יכול להרגיש את הרגע שזרקו אותו.

כידוע שגם בגשמיות, אם האדם נופל מקומה עליונה להארץ. וכששואלים אותו, איך נפלת, הוא אומר, שהוא לא זכר שום דבר. רק עכשיו הוא רואה, שהוא נמצא בבית חולים. אבל שום דבר הוא לא זוכר. היינו מי שהרים אותו מהארץ, ומי הביא אותו לבית חולים, הכל נשכח ממנו.

אותו דבר הוא ברוחניות. כי בזמן שזרקו אותו מהיכל המלך, הוא לא זוכר מי זרק אותו. היינו מה היה הגורם, שיפול ממצבו, שבו היה נמצא בתכלית השלימות, שהיה מלא שמחה, מהמצב שבו היה נמצא. וגם לא זוכר בעת שנפל ממצבו הרם לארץ, שיש בידו לומר "עד כאן הייתי בסדר, ורק ברגע זו נפלתי". את הרגע זה, שנפל ממצבו, הוא אינו מסוגל לזכור. אלא

אחר כמה זמן, הוא פותח את העינים שלו, ומתחיל לראות, איך שהוא נמצא עכשיו בעולם הגשמי.

וההתאוששות הזו, היינו שחזרה אליו ההכרה, ורואה שהוא נמצא עכשיו מחוץ להיכל, יכול להיות אחרי כמה שעות, או אפילו אחרי כמה ימים, שפתאום הוא רואה, שהוא משוקע בתאוות עולם הזה, ושהיה לו פעם מצב עליה.

ונחזור להענין שבו התחלנו. היינו, גדולת מעלת העשיה של מעשה מצות, ודיבורי תורה, ותפלה, בתכלית הפשיטות בלי שום כוונות, אלא ללמוד תורה. ומשום שכל התורה כולה היא שמותיו של הקב״ה. ובין שהוא מבין איזה קשר יש לו, זה שלומד, היינו את הענין שלומד עם האדם.

זאת אומרת, שאל יאמר, מה בא זה ללמדנו. אלא כל דיבור ודיבור שהוא לומד, זה הוא ענין גדול לטובת נשמתו. ואף על פי שהוא לא מבין את זה, הוא צריך להאמין באמונת חכמים, שהם הדריכו אותנו כך.

וכן בתפלה. שידע ויאמין, שכל דיבור ודיבור, מה שרבותינו סידרוהו לנו כך, והכל נאמר ברוח הקודש. ומשום זה צריכים להחשיב כל מלה ומלה. היינו, שיש לו זכיה, שהקב״ה נתן לו מחשבה ורצון לקיים את מצותיו. ולתת תודה להבורא על זה, כנ״ל, שיאמין, שכל מה שהוא עוסק ברוחניות, ולאנשים אחרים אין זכות כזו. אלא שה׳ בחר בו, לתת לו שירות, שישרת אותו.

זה צריך האדם לעשות חשבון הנפש, איך שהמלך קורא אותו, ונותן לו קצת הבנה קטנה, לכל הפחות לשמור את מצותיו, בכדי שיהיה להאדם קצת מגע עם הבורא. ויצייר כנ״ל את חשיבות המלך, כפי יכולתו, ומזה להוציא שמחה והתרוממות רוח. וזה הוא דרך אמת.

היינו, שאנו צריכים להאמין את חשיבות ה׳, אף על פי שהגוף עוד לא התפעל, בשיעור כאילו היה משמש מלך בשר ודם, כנ״ל, משום ששם הרבים מחשיבים את המלך, והאדם מושפע מהרבים. מה שאם כן ברוחניות, אין האדם יכול לראות, איך שהרבים מחשיבים את ה׳, וכדאי להתבטל אליו, זה מוסתר מאתנו. אלא שאנו צריכים להאמין שכך הוא. וזה נקרא **״קו ימין״.** היינו, בלי שום כוונות. אלא, אפילו שהוא עוסק בהבנה הכי קטנה, צריך להיות חשוב אצלו, כאילו שהוא עושה שירות גדול.

וזה כמו שאמרו חז״ל (אבות, פרק שני, משנה א׳) ״והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות״. פירוש, שלא חשוב

לנו מה שאנו עושים שירות למלך, באיזה שירות אנו עושים נחת רוח למלך. אלא שיש לנו מחשבה אחת, שהיא, שיהיה מזה שאני עושה נחת רוח להבורא.

אם כן, מה חשוב אם זו עבודה חשובה או לא חשובה. כי אין לי שום חשבון עם עצמי. אלא יכולה להיות עבודה שלא כל כך חשובה, שאין הרבה קופצים עליה, לכן הוא רוצה לעשות זאת, משום שזה נחוץ יותר מעבודה חשובה, שיש עליה הרבה קופצים.

אמנם השאלה מתעוררת, מדוע אין האדם יכול להרגיש תיכף, בתחילת עשייתה, את האור המאיר בהתו"מ. אלא שהוא צריך להאמין, שיש שמה אור הגנוז, והוא לא יכול לראות את זה. אבל בטח היה יותר טוב, אם כן היה מגולה לכל את החשיבות שבה. אז היתה יכולת לכולם לקיים את התו"מ.

ולמה נעשה העלם והסתר על התו"מ, עד כדי כך, שכל אחד ואחד צריך לעבוד, ולהתייגע, ולעשות כל מיני פעולות, שיהיה בידו לומר, שכל העולם הגשמי אינו כדאי עבור תו"מ, כמו שאמרו חז"ל (אבות, פרק רביעי, כ"ב) "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי עולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי עולם הזה".

אולם ניתנה לנו הסתרה זו, בכדי שיהיה להאדם מקום **עבודה של בחירה**, שהוא, שתהיה לו היכולת לעבוד בתורה ומצות לשם שמים, היינו בעמ"נ להשפיע. אחרת, אם היה מגולה האור הגנוז של תו"מ, היה עובד רק מטעם אהבה עצמית. ואז לא היתה שום אפשרות, שהאדם יוכל לבקר את עצמו, אם כוונתו היא להשפיע או לתועלת עצמו.

מה שאם כן שניתן לנו לקיים תו"מ בזמן ההסתרה, אז האדם יכול לקיים אותם בתכלית הפשיטות. ולומר "אם כוונתי היא בעמ"נ להשפיע, מה חשוב לי איזה טעם שאני מרגיש". אי לזאת, אם האדם רוצה לזכות למשהו, הוא צריך לקבל על עצמו לשמור תו"מ בתכלית הפשטות, כנ"ל.

חולין

מה הן הב׳ פעולות שבזמן ירידה ..... תט (409)

מה הן הב׳ פעולות שבזמן ירידה

מאמר ל״ב, תשמ״ח

חז״ל בחולין (דף ז׳ ע״ב) אמרו וזה לשונם ״ואמר רבי חנינא, אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, שנאמר, מה׳ מצעדי גבר כוננו, ואדם מה יבין דרכו״.

ויש להבין, מה רמזו לנו חז״ל בזה, בעבודה, שנדע, שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה.

ובכדי לבאר זה, צריכים לזכור תמיד את מטרת הבריאה ותיקון הבריאה, שהם ב׳ דברים מנוגדים זה לזה. כי מטרת הבריאה היא, שהנבראים יקבלו מה׳ טוב ועונג, כמו שנאמר, שרצונו להטיב לנבראיו. ותיקון הבריאה הוא ממש להיפך, היינו להטיב להבורא. זאת אומרת, שמטרת הבריאה היא לתועלת הנבראים, מה שאם כן תיקון הבריאה הוא, שהנבראים יחשבו תמיד אך ורק לתועלת הבורא. וכל זמן שאין הנבראים הגיעו למדרגה זו, כלומר, שאין הם צריכים לצורך עצמם שום דבר, אלא כל מה שהם רוצים לחיות, הוא בכדי שיהיה ע״י המעשים שלהם לתועלת הבורא, אלא שרוצים לחיות לתועלת עצמם, אין הנבראים מסוגלים לקבל את הטוב והעונג, מה שה׳ חשב לתת להם.

ובבחינת העבודה לשמה, נבחן שכר ועונש לפי שיעור שהם רוצים להשפיע לה׳. זאת אומרת, בזמן שיש להם חשק להשפיע להבורא, זה נקרא אצלם **שכר**. ובזמן שהם רואים, שכל חשקם הוא לתועלת עצמם, ואין ברצונו שום אפשרות להשתוקק לעבוד לתועלת ה׳, זה נבחן אצלם **עונש**. ובהאמור יוצא, כשהאדם מרגיש, שהוא נמצא במצב של ירידה, כלומר שאין לו שום רצון וחשק להשפיע לה׳, יש אז ב׳ אופנים:

א) שהוא לא מרגיש מהמצב הזה שום יסורים וכאב, מזה שבא למצב של שפלות, אלא משלים עם המצב, ומתחיל לחפש סיפוק מדברים, שכבר אמר עליהם שהם פסולת, שאין זה מאכל אדם. מה שאם כן עתה, שהוא רואה,

שאין הוא מסוגל לקבל חיות מדברים רוחניים, כי נפגם אצלו הטעם של רוחניות, ורוצה בינתיים לחיות ולקבל סיפוק מגשמיות, ואמר, אני מחכה להזמן, שאני אוכל לעבוד בלי התגברות, כלומר מתי שיתנו לי התעוררות מלמעלה, אז אני אחזור לעבודה, ובינתיים אני רוצה להמצא במצב הזה, שאני נמצא בו כעת.

ב) בזמן שהוא מרגיש במצב של ירידה, הוא מרגיש כאב וחסרון, בזה שנפל ממצב, שהיה חושב, שכבר זכה להיות כמו בן אדם. כלומר, שהמזונות שהיה מפרנסו, ומזה קבל כל חיותו, היו רק מדברים, שאין להם שייכות לבעלי חי. וחשב, שעוד מעט הוא יזכה לכנס להיכל המלך, ויזכה לטעמי תורה ומצות. ובלי שום ידיעה והכנה, הוא רואה, שהוא נמצא בשאול תחתיות, שאף פעם לא עלה בדעתו שיש דבר כזה.

כלומר, לאחר שהוא בא לידי ידיעה ברורה, שהוא כבר יודע מה היא מטרתו בחיים, הוא רואה עכשיו את עצמו בחבורת חתולים, שעומדים על יד פחי זבל ואוכלים את הפסולת, מה שבני אדם השליכו, שאין בני אדם יכולים להנות מזה, היות שזה אינו ראוי למאכל אדם. ועכשיו הוא בעצמו נהנה מזה הפסולת, שהוא בעצמו, כשהיה בבחינת אדם, היה אומר על החיים האלו, שהם פסולת. ועכשיו הוא בעצמו אוכל את הפסולת שהוא זרק. ולכן כשהוא מסתכל על שפלותו, מתעורר בו כאב ויסורים, לאיזה מצב הוא הגיע.

אולם גם אז יש לפעמים, שהאדם מוסיף חטא על פשע. כלומר, שלא די שהוא במצב השפלות, אלא הוא בא אז לידי יאוש, שאומר, שאין הוא מסוגל להאמין, שהבורא הוא שומע תפלת כל פה. אלא שהוא אומר אז, היות שכבר הייתי ברום המעלות כמה פעמים, וכמה פעמים ירדתי למצב הזה, אם כן אני מוכרח לומר, שהעבודה הזו אינה בשבילי. כי לפי שאני רואה, אין לדבר סוף, אלא המצב הזה יכול להיות כל ימי חיי. אם כן מה לי להצטער בחינם, שאני חושב, אולי סוף כל סוף ה' ישמע בקולי, הלא כל אדם לומד מהעבר, ממה שהאדם נרשם, ממה שעבר עליו. נמצא, היאוש הזה דוחף אותו מהעבודה, ורוצה לברוח מהמערכה.

אולם האדם צריך להאמין בב' דברים, שרק ע"י זה הוא יכול להתקדם בעבודה:

א) שכל הירידות והמחשבות זרות שיש לו בעבודה, הוא לא שלקח זה בעצמו, אלא הכל בא מה'. כלומר, שה' שלח לו את המצבים האלו, ואין שום כח אחר בעולם, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, **שהאדם צריך להאמין, שאין שום כח אחר בעולם, רק הכל בא מה'** (עיין "שמעתי", מאמר א', "אין עוד מלבדו").

ובאמת יש להבין, מדוע ה׳ שולח אלו המצבים, והלא זה הוא נגד המקובל, מה שאמרו חז״ל ״הבא לטהר מסייעין אותו״. וכאן אנו רואים להיפך, במקום שהיה צריך לקבל עזרה, ולראות כל יום, איך שהוא מתקדם קדימה, הוא רואה שהוא הולך אחורה. כלומר, שהוא רואה כל פעם, איך שהוא כל כך משוקע באהבה עצמית. זאת אומרת, במקום שהיה צריך להיות, שכל יום הוא מתקרב לרצון להשפיע, הוא רואה כל יום, איך שהוא מתקרב לאהבה עצמית.

היינו שמטרם שהוא התחיל בעבודה דלהשפיע, לא היה לו כל כך טעם ותענוג באהבה עצמית. והיה חושב, ברגע אחד, מתי שהוא רוצה, הוא מבטל את הרצון לקבל לעצמו, והוא יכול לעבוד בלי שום תמורה עבור עצמו. מה שאם כן עתה הוא רואה, שאין בידו להתגבר אף צעד אחד בלי רשותו של המקבל שלו, והוא בא לידי מצב, מה שאמרו חז״ל ״רשע ברשות לבו״. מה שאם כן ״צדיק, לבו ברשותו״, ש״לב״ נקרא רצון. זאת אומרת, שהוא בגלות, והרצון לקבל לעצמו שולט עליו בלי גבול, ואין שום כח לאדם, שיהיה בידו ללכת נגד לבו, הנקרא ״רצון לקבל״. וזהו הפירוש, ש״רשע הוא ברשות לבו״.

אולם השאלה היא, מי נקרא ״רשע״, שנגיד שהוא נמצא ברשות לבו. זהו דוקא בזמן שהאדם הגיע למצב, שהוא רואה, שהוא ״מרשיע את קונו״, שאין בידו היכולת לשמור תו״מ בעל מנת להשפיע, אלא הוא רואה, שהוא משוקע באהבה עצמית. ובזמן שלבו אומר לו, תעשה מה שאני אומר לך, הוא הולך בלי שום שכל, ואין לו זמן אפילו לחשוב, מה הוא עושה. וזהו נקרא בחז״ל ״אין אדם חוטא, אלא אם כן נכנס בו רוח שטות״. רק אח״כ, לאחר המעשה, הוא מסתכל על עצמו, איזו שטות הוא עשה. ורק אז, במצב הזה, האדם רואה מה שחז״ל אמרו ״רשע הוא ברשות לבו״.

והתשובה על השאלה, למה הקב״ה שולח לו זה, היינו המצבים של שפלות, הוא בכדי שהאדם יראה את האמת, כלומר מה שהרצון לקבל מוכן לעשות, בכדי שיתרבה את אהבה עצמית, שהוא לא מסתכל על שום דבר, אלא מכל דבר שהוא יכול להוציא תענוג, הוא מוכן לעשות הכל.

נמצא לפי זה, שהבורא מסייע לו כל פעם להגיע לראות את מצבו האמיתי. כלומר, מה שהיה מוסתר בלבו, ולא ראה את המחלה שלו, לכן באה עזרת הבורא, וגילה לו את חומר המחלה. כלומר, שלא צריכים להאמין, שהרצון לקבל הוא דבר רע, אלא עתה הוא רואה זה בעצמו. וזה דומה לאדם, שהוא רואה, שהוא אינו בסדר, ונכנס לבית חולים לעשות לו

בדיקות וצילומים. והבדיקות מראות חס ושלום שיש לו מחלות מסוימות, היינו חולה לב, וריאות. באו בני המשפחה להנהלת בי״ח בטענות, אנו הביאנו אדם, שיש לו קצת חום וכדומה, ולא חס ושלום מחלות מסוכנות, ואתם, היינו הרופאים שלכם, והרנטגן, והצילומים, הכניסו את בננו למחלות מסוכנות.

כמו כן אצלנו, הרצון לקבל שבנו הוא לא היה כל כך רע, שיהיה מסוכן. ונכנסנו לעבוד כאן, שאמרו לנו, שתיכף אנחנו נקבל את השלימות, מה שאנו חשבנו על הרע שבנו. ופתאום, לאחר בדיקות וחקירות, מה שאתם עושים, אנחנו רואים, שהרע שבנו הוא דבר מסוכן ממש, שיכולים למות על ידו ולהפסיד את כל חיים הרוחניים. בטח שכמו בגשמיות צריכים לתת תודה לבי״ח עבור מה שגילו את המחלות שלו, היינו הרע שבגופו, כמו כן אנו צריכים לתת תודה לה׳, במה שגילה לנו את סכנת הרע שבנו, שזהו ממש סכנת נפשות, שיכולים לאבד את כל חיים הרוחניים.

ובטח שאנו צריכים להודות לה׳, במה שסייע לנו לגלות את המחלה שאנו סובלים. שחשבנו מקודם, שזה רק לא כל כך בקו הבריאות, והבורא גילה לנו את האמת. נמצא, שאנחנו כן **התקדמנו להגיע לראות את האמת, היינו צורה אמיתית של הרע שבנו.**

ובזה יש לפרש מה ששאלנו, מהו הפירוש בעבודה ״אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה״. הנה ״אצבע״ נקרא מה שאדם רואה בתוך הדעת, כמו שכתוב ״כל אחד ואחד מראה באצבעו״, או מלשון ״מורה באצבע״, ״נוקף״, פירושו חסרון מלמטה. פירוש, האדם, שהוא מרגיש עצמו בחסרון, שהוא למטה בחשיבות, כלומר שהוא מרוחק מה׳, הידיעה הזו אין הוא מרגיש אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה. ובענין ״למעלה״ יש ב׳ פירושים:

א) ״מכריזין עליו מלמעלה״, היינו שזה בא לו מההשגחה פרטית. זאת אומרת, אין לומר, היות שהוא לא שמר עצמו מלנקוף, כלומר שלא היה נזהר בשמירת הגוף. כי ניתן לנו חוקים, שהאדם צריך לשמור עצמו מהזיקות, שלא יקבל הגוף איזה היזק. והוא לא שמר. לכן קבל חסרון בהגוף שלו, המכונה ״נוקף״. אלא אפילו אם הוא היה שומר עצמו במאה מיני זהירות, לא היה מועיל לו שום דבר, משום שכך גזרו עליו ״מלמעלה״. כמו שפירש רש״י ״מכריזין, גזרו עליו״. כלומר, שזוהי גזירה מן השמים, ואין אדם אשם בזה. אלא יכולים לשאול, מדוע גזרו עליו מלמעלה כך.

ב) "מלמעלה" פירושו, שזהו בחינת "למעלה בחשיבות". כלומר, זה שאדם קבל חסרון בעבודה שלו, שהיה עובד בתוך הדעת, כנ"ל שזה מכונה "נוקף אצבעו מלמטה". שפירושו, שהוא רואה עכשיו, שהוא נמצא במצב של שפלות. כלומר, שהוא רואה, שהוא בערום וחוסר כל מעניני עבודה של דרך האמת. ומתעוררת השאלה, האם זה שהוא רואה, שהוא בשפלות, בא לו מחמת שהיה בחסרון מלקיים תו"מ, או להיפך, היות שהתחיל לעבוד ביותר מרץ, מזה הוא בא למצב של ירידה, הנקרא בחינת "נוקף אצבעו מלמטה". בטח צריך לומר, שזה בא מחמת שנתן עודף מרץ בעבודה. ולפי הכלל "מצוה גורר מצוה", היה צריך לראות, שהוא נמצא במצב "של מעלה". ולמה הוא נמצא במצב "של מטה".

התשובה היא, ש"מכריזין עליו מלמעלה". כלומר, גזרו עליו מלמעלה, שיכניסו אותו למקום למעלה בחשיבות. לכן גילו לו את מצבו האמיתי של הרע שבו, בכדי שידע על מה להתפלל. כי בטח יש הפרש, שאנו רואים בגשמיות, אם אדם בא לבקש ממישהו הלואה, להלוות לו כסף, או מי שבא להשני, שיעשה לו טובה, שימליץ עבורו, שלא יתנו אותו בבית הסוהר, או למי שמבקש, היות שהוא נידון למיתה, ויש אדם אחד, שיכול להציל אותו ממיתה. בטח שיש הפרש גדול בין בקשה לבקשה.

וברוחניות מובן הדברים בענין **כלי**. כי ברוחניות נקרא **תפלה, בקשה** בשם "כלי". ולפי הכלל, ש"אין אור בלי כלי", לכן יש הפרש בין שאדם מתפלל לה', שיעזור לו, שיוכל לקבל שלימות. כלומר, אליבא דאמת הוא מקיים תורה ומצות ועוסק בגמילות חסדים, רק הוא מבין, מפי השמיעה ששמע, שיש יותר שלימות מכפי שהוא מקיים תו"מ, היינו ביותר כמות וביותר איכות. והוא מאמין במה שכתוב "אין צדיק בארץ, אשר יעשה טוב ולא יחטא". לכן הוא מבקש מה', שיעזור לו. נמצא, שחסר לו רק דבר קטן. כדוגמת, מי שבא ללוות ממי שהוא איזו הלואה, ומדרך העולם, שאומרים לו, שאתה יכול להשיג גם מאיש אחר. כלומר שלא משימים כל כך לב בעניני הלואה. לכן מדרך העולם, שאם המלוה מסרב לתת, הוא עוזב אותו.

מה שאם כן אם האדם נידון למיתה. ויש איש אחד, שרק הוא יכול להציל אותו ממיתה, אין זה מדרך העולם, שאם האדם מסרב לתת לו הטובה של הצלה, שיעזוב אותו, ויגיד, שילך לאחר שיציל אותו ממיתה, היות שרק המלך בעצמו הוא יכול לתת לו חנינה. לכן אין עוזבים את המלך, ורואים כל האפשרות, שהמלך יתן לו את החנינה.

כמו כן **ברוחניות, שצריכים כלי אמיתי, היינו צורך אמיתי, שה' יתן לו את המילוי**. לכן כשמראים לו מלמעלה את מצבו האמיתי, שהוא באמת בעירום ובחוסר כל, אז יש יכולת לתת המילוי בכלי הזה, היות שהאדם בא לידי הכרה, שחסר לו חיים רוחניים, הנקרא בחינת "אמונה שלימה", ואין לו שום אחיזה ברוחניות, כלומר שאין בידו לומר, שעושה משהו לשם שמים, אלא הכל לתועלת עצמו, זאת אומרת שכל בנין דקדושה חרוב אצלו, וכל מה שהוא עושה, הכל הוא משפה ולחוץ. **וזה נקרא "תפלה אמיתית", היות שאין לו למי לפנות, אלא הקב"ה בעצמו יכול לעזור לו,** כמו שנאמר ביציאת מצרים, שהיתה על ידי הקב"ה בעצמו, כמו שכתוב "אני ה' אלקיכם, אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים".

וזה דומה לאדם, שנידון למיתה, ורק המלך יכול לתת לו חנינה. נמצא, בזמן שהאדם מרגיש עצמו, שהוא בחינת רשע, ו"רשעים בחייהם נקראים מתים", זה נקרא ש"נידון למיתה". אלא כשהאדם מבקש מה', שיתן לו במתנה את החיים שלו, זה נקרא, שיש לו "כלי המוכשר לקבל מילוי", כי אין האדם מבקש מה' מותרות, אלא פשוט את החיים הרוחניים.

ובהאמור יוצא, שמצד אחד אדם צריך לומר "אם אין אני לי מי ליי". כלומר שהאדם צריך לעשות בחירה בעצמו. זאת אומרת, כל מה שיש בידו לעשות, כלומר כל מה שהוא חושב שזה יעזור לו לצאת מאהבה עצמית, הוא צריך לעשות. ומצד השני האדם צריך לומר, שהכל בא מלמעלה, כנ"ל "שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה". ולאחר שהאדם כבר בא לידי **הכרת הרע שבו**, איך שהוא מסכן את חייו, זה נקרא "**מעשה**". וגם המעשה הזה הוא צריך ליחס להבורא.

ואח"כ הוא צריך לתת **תפלה על המעשה**. כלומר, שהאדם **צריך לייחד**, הן החסרון והן המילוי, **להבורא**. כלומר, לאחר שאדם נכנס בהעבודה דלהשפיע, ועבד במסירות, בכדי להגיע להאמת, אז הבורא שולח לו להרגיש חסרונו. וזה האדם יכול להרגיש רק לאחר שהשקיע עבודה רבה, בכדי להגיע לבחינת להשפיע. אז מודיעים לו, איך שהוא מרוחק מדביקות ה', הנקרא "חיים", כמו שכתוב "ואתם, הדבקים בה' אלקיכם, חיים כולכם היום". ואז, כשהוא נותן תפלה, זה נקרא "תפלה על חסרון חיים", ולא שהוא מתפלל על דברים שאפשר לחיות בלעדם. אלא הוא מבקש פשוט **חיים, הנקרא בחינת "אמונה שלימה בה'"**.

נדה

לאיזה דרגה האדם צריך להגיע ..... תטו (415)

לאיזה דרגה האדם צריך להגיע

מאמר י׳, תשמ״ה

שאלה: לאיזה דרגה צריך האדם להגיע שלא יצטרך להתגלגל פעם שנית.

הנה בשער הגלגולים (דף י׳ טור ב׳) כתוב שם, ״שכל בני ישראל מוכרחים להתגלגל עד שיושלמו בכל הנרנח״י. אמנם רוב בני אדם אין להם כל החמישה חלקים, הנקראים נרנח״י, רק נפש בלבד, אשר היא מן העשיה״.

משמע מכאן, שכל אחד צריך לתקן רק חלקו ושורש נשמתו, ולא יותר. ובזה נשלם בחינתו מה שהוא צריך לתקן.

והענין הוא, כי צריכים לדעת, שכל הנשמות נמשכות מנשמת אדם הראשון, כי לאחר שחטא בחטא עץ הדעת, נתחלקה נשמתו לשישים רבוא נשמות, זאת אומרת, מה שהיה לאדם הראשון אור אחד, הנקרא בלשון הזה״ק, ״זיהרא עילאה״, שהיה לו בגן עדן בבת אחת, היא מתפשטת לחלקים רבים.

ועיין בספר ״פנים מסבירות״ (דף נ״ו, ד״ה וצריך), וזה לשונו ״והוא כי אחר שנתערב טוב ורע (היינו לאחר החטא), נעשה לקליפות בנין גדול שיש כח להם להתאחז בהקדושה, וכדי להישמר מהם, נחלק האור דז׳ ימי בראשית לחלקים קטנים מאוד, אשר הקליפות לא יכולים לינוק מחמת קטנותם.

על דרך משל, במלך שרוצה לשלוח סך גדול דינרי זהב לבנו למדינת הים. והנה כל בני מדינתו גנבים ורמאים, ואין לו שליח נאמן. מה עשה, הלך ופרט את הדינרים לפרוטות ושילחם על ידי שליחים רבים, באופן שלא יהיה כדאי להם הנאת החמס שיפגמו בשבילה בכבוד מלכות״.

שבאופן זה, דסדר זמנים בנפשות רבות, אפשר על ידי הארות הימים, לברר כל הניצוצין קדישין שנעשקו בידי הקליפות, מסיבת החטא דעץ הדעת כנ״ל.

וסוד הנפשות רבות הוא, בחינת התפרטות לאורות הפנימיים, ובחינת ימים מרובים הוא, בחינת התפרטות לבחינת אורות חיצוניים, ופרוטה ופרוטה מצטרף לחשבון אור הגדול שחטא בו אדם הראשון, ואז יהיה גמר התיקון.

היוצא מזה, שכל אחד שנולד, נולד רק עם חלק קטן מחלקו של נשמת אדם הראשון, וכשמתקן חלקו כבר לא צריך עוד הפעם להתגלגל. לכן אין אדם יכול לתקן רק מה ששייך לחלקו, ועל זה כתוב בספר "עץ חיים" להאר"י ז"ל, "אין יום דומה לחבירו ואין רגע דומה לחברתה, ואין אדם דומה לחבירו, ותתקן החלבנה מה שלא תתקן הלבונה. אלא כל אחד צריך לתקן מה ששייך לחלקו".

אבל צריכים לדעת, שכל אדם שנולד יש לו עבודה של בחירה, כי אין אדם נולד צדיק, כמו שאמרו חז"ל (נידה ט"ז ע"ב), וזה לשונם "ד"דריש רבי חנינא בר פפא אותו מלאך הממונה על הריון, לילה שמו, ונוטל טיפה ומעמידה לפני הקב"ה, ואומר לפניו, רבונו של עולם, טיפה זו מה תהא עליה, גבור או חלש, חכם או טיפש, עשיר או עני, ואילו רשע או צדיק לא קאמר".

אם כן משמע מכאן, שאין אדם נולד צדיק, משום שצדיק ורשע לא קאמר, אלא זה ניתן לבחירת האדם, כל אחד כפי יגיעתו בתורה ומצות, כן הוא זוכה לזכך את לבו ולתקן את בחינתו מה שמוטל עליו מצד שורש נשמתו, ואז הוא נשלם.

הדרגה הראשונה שאדם נולד.

בזהר משפטים (דף ד' אות י"א בהסולם) כתוב שם, וזה לשונו "בוא וראה, אדם כשנולד, נותנים לו נפש מצד הבהמה מצד הטהרה, מצד אלו שנקראו אופני הקודש, דהיינו מעולם העשיה. זכה יותר, נותנים לו רוח מצד חיות הקודש, דהיינו מצד היצירה. זכה יותר, נותנים לו נשמה מצד הכסא, דהיינו מעולם הבריאה. זכה יותר, נותנים לו נפש בדרך האצילות. זכה יותר, נותנים לו רוח דאצילות מצד העמוד האמצעי, ונקרא בן אל הקב"ה, זה שכתוב, בנים אתם לה' אלקיכם. זכה יותר, נותנים לו נשמה שהם בינה, שעליהם נאמר, כל הנשמה תהלל יה. ונשלם בהם שם הויה".

הרי ששלימות הנשמה הוא, שיש לו נר"ן מבי"ע ונר"ן מאצילות. וזה השלימות היה לו לאדם הראשון לפני החטא, ורק אחר החטא ירד ממדרגתו, ונתחלק נשמתו לשישים רבוא נשמות, כנ"ל.

ומשום זה נקרא הרוחניות של האדם בשם, נשמה, אפילו בעת שאין לו רק נפש דנפש, משום שיש כלל, כל דבר שמדברים מאיזו בחינה מדברים תמיד על בחינה העליונה, וכיון שבחינה העליונה של האדם הוא דרגת נשמה, לכן באופן כללי קוראים תמיד את הרוחניות של האדם בשם, נשמה.

אבל הגם שכל אדם נולד במדרגה הכי קטנה, יחד עם זה אמרו (עיין בשער הגלגולים, דף י״א טור ב׳) ״כי כל אדם יכול להיות כמשה רבינו עליו השלום, אם ירצה לזכך מעשיו, לפי שיכול לקחת לו רוח אחר יותר גבוה עם רום היצירה, וכן נשמה מרום הבריאה״. גם בזה תבין ענין המפורסם בדברי חז״ל, ״כי רוחיהון דצדקייא או נשמתיהון באים ומתעברים באדם בסוד, הנקרא, עיבור לסייעו בעבודת ה׳ יתברך״.

וכמו כן מובא בהסולם, (הקדמת הזהר דף צ״ג, ד״ה והענין), וזה לשונו ״והענין ההוא דטעין חמרי, הוא סוד הסיוע לנשמות הצדיקים הנשלח להם ממרומים בכדי להעלותן ממדרגה למדרגה, כי לולא הסיוע הזה שהקב״ה שולח לצדיקים, לא היו יכולים לצאת ממדרגתם ולהתעלות יותר למעלה. ולכן שולח הקב״ה לכל צדיק וצדיק נשמה גבוהה ממרומים, לכל אחד לפי מעלתו ומדרגתו, המסייעת לו בדרכו, והוא נקרא, עיבור נשמת הצדיק, וזה נקרא, גילוי נשמת הצדיקים״.

היוצא מזה, מה שאומרים, אין בו דור שלא יהיה בו כאברהם יצחק ויעקב, אין הפירוש שהם נולדו כך ושאין להם בחירה, אלא אלו אנשים שמשתדלים ללכת בדרך האמת, ונותנים את היגיעה מה שצריכים לתת, אלו אנשים מקבלים תמיד עזרה מלמעלה על ידי עיבור נשמת הצדיקים, שמקבלים כח לעלות במדרגות עליונות.

נמצא, שכל מה שנותנים מלמעלה הוא בדרך סיוע, אבל לא בלי שום עבודה ובחירה.

וקיום העולם הוא על ידי הצדיקים האלו שממשיכים שפע מלמעלה, וע״י זה יש קיום למעלה.

עוקצין

שלום אחר מחלוקת יותר חשוב משאין מחלוקת כלל ..... תיט (419)

שלום אחר מחלוקת יותר חשוב משאין מחלוקת כלל

מאמר כ"ג, תשמ"ז

במסכת עוקצין בענין שלום, אמר רבי שמעון בן חלפתא "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל, אלא השלום. שנאמר, ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום". הנה הכתוב אומר (ישעיה נ"ז) "שלום שלום, לרחוק ולקרוב, אמר ה' ורפאתיו".

ויש להבין דבריו, במה שאומר "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה, אלא השלום". אומר "ברכה" ואומר "שלום". מכאן משמע, שעיקר הוא הברכה, והשלום הוא רק מחזיק את הברכה. ועוד יש להבין במה שאומר "כלי מחזיק ברכה לישראל". משמע, אבל לאומות העולם כאילו השלום אצלם אין זה דבר טוב להם. היתכן לומר, שיש מקום ששם אין טוב, שיהיה שלום. וכמו כן יש להבין במה שאמר הכתוב "שלום שלום, לרחוק ולקרוב". שמשמע, שה' נותן לרחוק שלום, בטח שנותן לקרוב של ה' שלום. אם כן מה משמיענו בזה שאומר "לרחוק ולקרוב".

ובכדי להבין זה על דרך העבודה, צריכים להבין את ענין מטרת הבריאה, וענין תיקון הבריאה, שכבר דברנו מזה הרבה פעמים. שמטרת הבריאה היא, שהאדם צריך לזכות להטוב והעונג, כי בשביל זה ברא את הנבראים. ונמצא, שכל זמן שהאדם עוד לא זכה לזה, אדם זה נקרא, שעדיין לא הגיע לשלימותו, היות שהוא רחוק מהמטרה. אלא שעל האדם מוטל להשתדל לזכות להמטרה, כלומר להטוב והעונג שבשביל זה הוא נברא.

אבל לפני שהאדם עוסק בתו"מ, בכדי שיגיע ע"י זה להמטרה, הוא צריך מקודם לעסוק בתיקון הבריאה. שענינו הוא, לדעת איך לקבל את הטוב ועונג, שתהיה לו היכולת להנות מזה. ואם הוא לא ידע את סדר התיקונים, הוא יקלקל את השפע. ולכן מוטל על האדם, מטרם שעוסק במטרת

הבריאה, הוא צריך להשתדל וללמוד את סדר התיקונים. היינו לדעת מה יש לו לתקן, בכדי שלא יקלקל את המתנת הבורא, מה שיתן לו.

ידוע, שכל התיקונים הולכים על בחינת מלכות, כמו שכתוב "לתקן עולם במלכות שדי, וכל בני בשר יקראו בשמך". ומהו הפירוש של המלכות, שצריכים לתקן אותה. אלא היות שרצונו יתברך היה להטיב לנבראיו, לכן ברא יש מאין בחינת חסרון, הנקרא "רצון לקבל הנאה ותענוג". והמלכות הזאת היא מתפשטת עם הרצון לקבל שלה על כמה בחינות.

מסיבת, שיש כלל ברוחניות, ששינוי צורה מחלק את המדרגה לשתים. לכן לאחר שהמלכות הזאת חשקה לבחינת קישוט בנקודת הרצון, ורצתה בהשתוות הצורה להבורא, בבחינת "מה הוא רחום אף אתה רחום", ולכן היא רצתה להיות משפיע, כמו הבורא שהוא המשפיע.

ונעשה אחר התיקון הזה, הנקרא "צמצום", בחינת דין, שאסור לקבל, אלא רק בזמן שיכולים לכוון בעמ"נ להשפיע. והדין הזה נעשה שורש, שנמשך מזה בחינת קליפות, שהם ההיפך מהקדושה. שקדושה נקראת "השפעה", כמו שכתוב "קדושים תהיו", פירוש "פרושים תהיו". כלומר, שיפרשו עצמם מלקבל בעמ"נ לקבל, אלא כל הכוונה צריכה להיות אך ורק להשפיע להבורא, כדוגמת שהבורא משפיע לנבראים.

וזה שכתוב "כי קדוש אני". דהיינו, כמו שהבורא הוא המשפיע, כמו כן עם ישראל צריכים להיות משפיעים להבורא. וההיפך מזה, היינו ההיפך מהשפעה, נקרא היפך מקדושה, שהוא טומאה או ס"א, או קליפה. לכן מהרצון לקבל נעשה אח"כ קליפות, שהם רוצים לקבל בעמ"נ לקבל.

ובהקדמה לספר הזהר (אות י') כתוב שם וזה לשונו "אכן יש להבין מקודם ענין מציאת מהות הטומאה והקליפות מה היא. ותדע שזה הרצון לקבל הגדול, שאמרנו, שהוא עצם מהותן של הנשמות, מבחינת עצם בריאתן. כי על כן הן מוכנות לקבל כל המילוי שבמחשבת הבריאה. הוא לא נשאר בצורתו זו בנשמות. כי אם היה נשאר בהן, היו מוכרחות להישאר תמיד בפירודא ממנו יתברך. ובכדי לתקן דבר הפירוד הזה, המונח על הכלי של הנשמות, ברא יתברך את כל העולמות כולם. והבדילם לב' מערכות, שהן ד' עולמות אבי"ע דקדושה, לעומתם ד' עולמות אבי"ע דטומאה. והטביע את הרצון להשפיע במערכת אבי"ע דקדושה. והסיר מהם את הרצון לקבל לעצמו. ונתן אותו במערכת העולמות אבי"ע דטומאה".

ובהאמור רואים אנו, מהו התיקונים שמוטל עלינו לעשות. הוי אומר, תיקון הכלים דקבלה, שיהיה עליהם כוונה דלהשפיע, כמו שאומר שם (באות י') וזה לשונו "ונשתלשלו העולמות עד למציאות עולם הזה הגשמי, דהיינו למקום שתהיה בו מציאות גוף ונשמה, וכן זמן קלקול ותיקון. כי **הגוף, שהוא הרצון לקבל לעצמו**, נמשך משורשו שבמחשבת הבריאה, כנ"ל, ועובר דרך המערכה של העולמות דטומאה, כמו שכתוב, עייר פרא אדם יולד. ונשאר משועבד תחת המערכה ההיא עד י"ג שנה. והוא זמן הקלקול. ועל ידי עסק המצות מי"ג שנים ואילך, שעוסק על מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, הוא מתחיל לטהר הרצון לקבל לעצמו, המוטבע בו. ומהפכו לאט לאט עמ"נ להשפיע. וכן מוסיף והולך לקנות ולהשיג מדרגות דקדושה ממחשבת הבריאה שבאין סוף ב"ה. עד שהן מסייעות לו להאדם להפוך את הרצון לקבל לעצמו שבו, שיהיה כולו בבחינת מקבל על מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, ולא כלל לתועלת עצמו".

ובהאמור אנו רואים, שכל העסק שלנו בתו"מ, הוא לתקן את המלכות, הנקראת משורשה באור ישר, מעולם אין סוף ב"ה, בשם "מקבל לעצמו". ומכאן נמשך סדר העבודה. ויש סדר עבודה למתחילים, ויש סדר עבודה באופן אחר למתקדמים. וזה כמו שכתב הרמב"ם, שאומר "כשמלמדין עם קטנים ונשים וכלל עמי הארץ, מלמדין אותן **כדי לקבל שכר**. עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, אז מלמדים אותן **לשמה, כלומר שלא לקבל שכר**".

ומזה אנו רואים, שיש סדר עבודה בבחינת הכלל, ויש סדר עבודה לאנשים פרטיים, שסדר עבודה זה אינו בשביל הכלל. ולפי הכלל, שדברנו, שיש **קו אחד**, זהו עבודת הכלל. שקו אחד מתבאר, שיש מעלה ומטה. היינו מעלה בחשיבות ומטה בחשיבות. שהאדם הולך תמיד על דרך אחד, כלומר שאין עליו שום כוונות לכוון בעת עסקו בתו"מ, אלא כוונה אחת. היינו, שהוא צריך לכוון, שהוא עכשיו מקיים תורה ומצות, מה שהקב"ה ציווה לנו ע"י משה רבנו עליו השלום, ותמורת זה אנו נקבל שכר בעולם הזה ובעולם הבא.

ובדרך הזה, שהוא בחינת קו אחד, אנו מבחינים, שכל פעם הוא תמיד מרויח. מסיבת שכל פעולה שהוא עושה, יש לה שלימות מצד המעשה, ואין מה להוסיף עליה, כמו שכתוב "לא תוסיף ולא תגרע". נמצא, שהאדם הזה אין לו ענין שלא ירויח, אלא פעמים מרויח הרבה, היינו בזמן שעובד הרבה שעות בתו"מ. ובזמן שעובד פחות, הוא מרויח פחות.

ובהאמור יוצא, **קו אחד נקרא, בזמן שהולך בדרך ה׳ בדרך אחד**. מה שאם כן אם אינו עוסק בתורה ומצות, אין לו שום קו, כלומר אין לו שום דרך בעבודה. אלא כל המדובר הוא, בזמן שהוא הולך בדרך ה׳ ומקיים תו״מ, זה נקרא, שהולך לפי קו אחד. ונקרא כך על שם שהוא עובד רק בבחינת המעשה. מה שיש לקיים, הוא מקיים בכל פרטיה ודקדוקיה.

ואלה, שרוצים לעבוד בבחינת הפרט, היינו שרוצים לזכות לבחינת ״ה׳ אלקיך״ באופן פרטי, הם צריכים לעבוד על הכוונה. פירוש, מהי הסיבה, שמחייב אותו לקיים תו״מ. כלומר, לשם איזו כוונה הוא מקיים תו״מ. היות שאין פעולה בלי סיבה, לכן האדם צריך לברר לעצמו, מהי הסיבה האמיתית, שבשביל זה הוא מקבל על עצמו לעבוד ״כשור לעול וכחמור למשא״, ולעסוק בתו״מ.

אולם בזמן שהוא מסתכל על הסיבה, שגורמת לו לעסוק בתו״מ, אז הבקורת הזו על המעשים נחשבת לו ל**קו שמאל**. והמעשים שעושה יוצאים עכשיו מבחינת קו אחד, ונבחנים בשם חדש, היינו **קו ימין**. כלומר, שבזמן שאין יותר מקו אחד, אי אפשר לומר שיש לי קו ימין, הלא אין לו אלא קו אחד. מה שאם כן כשיש לו עוד קו, אז שייך לומר, שאחד נקרא ״ימין״ ואחד נקרא ״שמאל״.

אולם יש להבין, מדוע אנו מכנים את העבודה במעשה בשם ״קו ימין״, ועבודת הכוונה בשם ״קו שמאל״. והענין הוא, שיש כלל ״דבר, שלא צריך תיקון, נקרא ״ימין״. מה שאם כן דבר שכן צריך תיקון, נקרא בשם ״שמאל״.

והוא על דרך שאמרו חז״ל (מנחות ל״ז), הגמרא שואלת ״הנחה דבשמאל מנא ליה (מאיפה אנו יודעים, שהנחת תפילין של יד, הוא ביד שמאל, ולא ביד ימין). רב אשי אמר, מידכה כתיב בה״י כהה. ופירוש רש״י, מדכתיב בה״י כהה, משמע לשון נקבה, שמע מינה בשמאל קאמר, דאין בה כח כנקיבה״. ולכן בכל מקום שאנו לומדים צד חלש, או דרך חלש, או מקום חולשה, מכנים אותן בשם ״שמאל״. כלומר, כל דבר הצריך תיקון, שמצד עצמו הוא חלש, נקרא ״שמאל״.

ובהאמור יוצא, שבבחינת המעשה, שאין שם מה להוסיף, כדוגמא, שלא אומרים, היום הנחתי תפילין על יד שמאל, ומחר אני אניח תפילין גם על יד ימין. או היום קבעתי מזוזה על צד ימין של הדלת, ומחר אני אשתדל לקבוע מזוזה גם על צד שמאל של הדלת.

אלא כידוע, במעשי המצות אומרים "לא תוסיף ולא תגרע". לכן אלו אנשים, שהולכים רק בקיום המעשה, וכל כוונתם הוא, שהמעשה יהיה בסדר, ולא חושבים על הכוונה, כלומר איזו תמורה הם רוצים לקבל שכר עבור עבודתם.

כלומר, כיון שעובדים ומקיימים תו"מ, בטח צריכה להיות איזו סיבה, שמחייבו לעשות. והיות שיש הרבה סיבות, היינו יראת העונש, או מחמת אהבה, או לקבל תענוגים בעולם הזה ובעולם הבא, הם לא נכנסים לתוך בירור הסיבות. כלומר, לבירור הסיבה האמיתית. היינו, סיבה של אמת, שפירושו, שהבורא רוצה שיתנו עבודה, בכדי להשיג את זה, שהבורא רוצה.

ומהי הסיבה, שאפשר לומר, שהבורא רוצה שנעבוד בשבילה. צריכים מקודם להבין, מה אנו יכולים לומר, שחסר להבורא, שע"י עבודתנו הוא יקבל הנאה, מזה שניתן לו מה שהוא צריך.

על זה יש תשובה אחת, היינו אם אנו נסתכל על מטרת הבריאה, אז נדע מה שחסר לו. והיות שמטרת הבריאה היא "להטיב לנבראיו". זאת אומרת, שברא נבראים, בכדי לתת להם כל טוב. והכלים, שבהם יכולים לקבל הנאה ותענוג, הוא הרצון לקבל תענוגים. כידוע, בדבר שאין השתוקקות לא יכולים להנות.

לכן יש בכל נברא השתוקקות לתענוגים. אלא בכדי שלא תהיה בחינת בושה, צריכים להוסיף תיקון על הרצון לקבל, שיהיה בעמ"נ להשפיע. והיות שתיקון הזה הוא "שלא לקבל", ולכן תיקון זה מיחסים להנבראים, כלומר שהנבראים לא רוצים לקבל, מטרם שיש להם כוונה בעמ"נ להשפיע.

מה שאם כן להבורא אנו מיחסים כל הדברים שהוא כן נותן. והיות שהבורא רוצה, בעת שהנבראים יקבלו את התענוגים, לא יהיה בהם שום חסרון של בושה, ומשום זה אומרים, שהעליון קיבל והסכים להצמצום שהתחתון עשה. כלומר, שלא ישפיע שפע להתחתונים, אלא לפי התיקון שעשתה מלכות דא"ס.

נמצא, שעיקר התיקון אנו מיחסים להתחתון. אלא במה שהעליון הסכים כאילו לדעת התחתון. לכן אי אפשר לקבל שום רוחניות, אם יש שם ההגבלות והצמצומים, שהתחתון עשה. אלא שהעליון משפיע לפי מה שהתחתון יכול לקבל בעמ"נ להשפיע. ומשום זה, לאחר השתלשלות העולמות, שהאדם נברא אחר שנתגלו קליפות בעולם, לכן רוצה האדם לקבל בכלים דקבלה עצמית, ואין לו קשר עם התיקון, שמלכות דקדושה עשתה.

אי לזאת, אין העליון יכול להשפיע שפע למטה, מטרם שהתחתונים קיבלו על עצמם להשתמש רק בכלים דהשפעה, כנ"ל, שהעליון הסכים להצמצום, שעשתה מלכות דא"ס, הנקראת "שורש של כל המקבלים", שיצאו אח"כ.

לכן העליון מחכה לכלים דהשפעה, שהתחתון יתן להבורא, בכדי שתהיה היכולת לתת לו טוב ועונג בתכלית השלימות. היינו, שלא תהיה בעת קבלת השפע בחינת בושה.

אולם איך האדם יכול לקבל כלים דהשפעה, היות שזהו נגד טבעו, שנולד עם רצון לקבל לעצמו, כיון שנמשך אחר שיצאה מערכת הקליפות. ומסיבה זו, כלומר בכדי שיהיו לאדם כלים דהשפעה, שתהיה להבורא יכולת לתת כל טוב כנ"ל, נתן לנו תורה ומצות, כדברי חז"ל "רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצות", שנאמר "ה' חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר".

ובהאמור יוצא, **הסיבה האמיתית המחייבת את האדם לקיים תו"מ, היא כי ע"י התו"מ הוא יזכה את עצמו לצאת מהעביות שלו, שהוא קבלה עצמית, ויקבל כלים דהשפעה**. להכלים האלו מצפה הקב"ה, כי דוקא בכלים דהשפעה האדם מוכשר לקבל הנאה ותענוג מהקדושה.

לכן מוטל על האדם, הרוצה ללכת בדרך האמת, שלפני עשיית כל מעשה, הן בתורה והן בתפלה והן במעשים טובים, שיסתכל שתהיה לו סיבה אמיתית, שבשביל הסיבה הזו הוא עוסק בתורה ומצות, כלומר, שהתורה ומצות יביאו לו את המטרה, שבשבילה הוא עובד ועושה, מה שביכולתו, בכדי להשיגה.

אולם יש לדעת, כמו במעשה המצות יש עבודה, אם לעשות מעשים טובים או לא, היינו ששם נוהגת בחירה, צריכים לדעת, שעל הכוונה עבודת הבחירה יותר קשה. והטעם הוא, כי ענין **כוונה היא עבודת האדם** בבחינת "אתם קרויין אדם ולא אומות העולם". שפירשנו "אדם" נקרא משפיע, שהוא גימטריא מ"ה, שנקרא בחינת "זכר", היינו משפיע. מה שאם כן "בהמה" נקרא בחינת "נקבה", שהבהמה גמטריה ב"ן, שהיא בחינת המקבלת.

נמצא, שבבחינת המעשה ולא חושב על הכוונה, אז הוא מקיים תו"מ על סיבה בהמיות. כלומר על השכר שהוא מחכה לקבל תמורת עבודתו, הוא בחינת קבלה, הנקרא "בהמה" ולא "אדם", כמו שאומר הזה"ק על פסוק "וחסד לאומים חטאת", ש"כל טוב דעובדין, לגרמייהו עובדין".

זאת אומרת, בבחינת עבודה, נקראת עבודה בבחינת קבלת שכר לבחינת "אומות העולם שבאדם". והגם שגם בבחינת המעשה הוא גם כן קשה לעסוק בתו"מ, אבל זה נקרא "שלא לשמה", שהוא לתועלת עצמו. אבל צריכים לדעת שזוהי מדרגה ראשונה, שמכאן מוכרחים להתחיל, שאין עצה אחרת, כמו שאמר הרמב"ם כנ"ל.

וזה כבר בחינת "אדם" ולא "בהמה". ומה שאנו אומרים, שהם בחינת "אומות העולם", אבל זה בחינת "אומות העולם שבאדם". ובחינה זו היא "בהמה שבאדם". מה שאם כן אלו שאין להם שייכות אפילו בבחינת המעשה, נקראים "עם הדומה לחמור".

ולכן צריכים לדעת, שמדרגת "שלא לשמה" היא מדרגה חשובה מאוד, ואין לנו שכל להעריך את חשיבות של תו"מ שלא לשמה. ואאמו"ר זצ"ל אמר "עד כמה שהאדם מבין להחשיב את העבודה דלשמה, שהיא עבודה חשובה, הוא צריך לדעת, אפילו השלא לשמה עוד יותר חשוב מהלשמה, שאדם נתן שיעור לחשיבותה. כי אין האדם מוכשר להעריך את החשיבות של קיום תו"מ אפילו שלא לשמה. אבל בטח ששלימות קיום של תו"מ צריך להיות לשמה".

ובהאמור יוצא, הגם שהסיבה אמיתית של קיום תו"מ צריכה להיות "כדי לזכות לכלים דהשפעה", שדוקא באלו כלים יש להקב"ה היכולת לתת את ההשפעה עליונה, היות שהבורא רוצה שהתחתונים ירגישו בעת קבלת שפע רק תענוג ולא שום בושה, לכן הוא מחכה לעבודה שלנו בתורה ומצות על הכוונה לזכות ע"י זה לכלים דהשפעה.

אולם התחלת עבודה היא בבחינת המעשה דוקא. ואז אין לחשוב ולברר בדיוק, איזה שכר הוא מקווה לקבל מהבורא תמורת עבודתו. אלא שמקיים תו"מ רק מטעם, שמקיים ציווי ה'. זה נקרא "עבודה מספקת עבור הכללי". היינו, שעל הכוונה אין לחשוב כנ"ל, אלא כל מחשבותיו הוא נתון איך לקיים את התו"מ בבחינת המעשה.

ובודאי, שיש כאן ענין של בחירה, ומלחמת היצר הרע, שלא ניתן לו לקיים תו"מ אפילו בבחינת שלא לשמה. ובודאי, ששכרו גדול מאוד, כנ"ל כדברי זצ"ל, שמאוד חשוב לפני הקב"ה השלא לשמה. כי קיום תו"מ אפילו במעשה דורש הרבה כוחות. והאדם מוכרח לעשות הרבה ויתורים מדברים גשמיים, בכדי שתהיה לו היכולת לקיים מה שציווה ה'. מכל מקום, עבודה

אמיתית מתחילה בעת שהאדם רוצה לברר את הכוונה של לשמה, היינו שרוצה לעבוד בעמ"נ שלא לקבל פרס.

ובעבודה דכוונה, שהוא סיבה אמיתית, שבשבילה הוא מקיים תורה ומצות, כאן מתחילה המחלוקת האמיתית של טוב ורע. כי האדם רוצה לעבוד בשביל הבורא, כי הבורא נקרא "טוב ומטיב", שהוא המשפיע. אז בא הגוף, הנקרא "רע", ומפריע לו. כי הרצון לקבל לעצמו נקרא "רע". כי עליו שורה מידת הדין, מסיבת שהיה דין וצמצום, שהוא ישאר בחושך. ואין הוא ראוי לקבל שום אור.

כי היות שהאדם מצד הטבע נולד עם הרצון לקבל, והאדם צריך לעבוד נגד הטבע. כאן היא המחלוקת האמיתית. עד כדי כך, שאין בכוחו של אדם לנצח ולהכניע הרצון לקבל שלו, ושתהיה לו אפשרות לעבוד לשם שמים ולא לתועלת עצמו.

וכאן אפשר לומר, שהם נקראים "שני דברים, המכחישים זה את זה". ממש שהרצון לקבל הוא ההיפך של הרצון להשפיע. ואז "בא השלישי ויכריע ביניהם". כלומר, עד שבא הקב"ה ועושה שלום ביניהם. זאת אומרת, שהקב"ה נותן לו מתנה, את הרצון להשפיע. ואז נגד נתינת הבורא נכנע הרע, שהמקבל הנ"ל תחת הטוב של האדם.

כלומר, שאנו לומדים, שיש ב' כוחות בהגוף, היינו שני מיני רצון. אבל כנ"ל, שזה הענין של רצון להשפיע מתחיל לפעול באדם רק בזמן שהוא רוצה להתחיל בעבודה דכוונה. מה שאם כן בעבודת הכלל, עוד לא ניכר שיש בהגוף רצון וצורך לכוון בעמ"נ להשפיע, ולומר על זה, שהרצון לקבל מתנגד, היות שעדיין אין למי להתנגד.

אלא דוקא בעת שהאדם מתחיל לעבוד בעל מנת להשפיע, ואדם חושב, אם הוא רוצה לעבוד בעמ"נ להשפיע, זהו בידו, כלומר שזה תלוי רק ברצון שלו, אבל כשמתחיל בעבודה הוא רואה, שאין הוא בעל הבית לעשות מה שהוא רוצה, אלא שיש לו עוד דיעה אחרת עמו, היינו הרצון לקבל מתנגד.

ובמצב הזה מרגישים את העבודה הקשה ביותר. שזה עוד יותר קשה מעבודת הבחירה, שהאדם צריך לעשות על בחינת מעשה מצות, היות שזוהי ממש עבודה נקיה לשם שמים הוא רוצה לעבוד, כנ"ל שהוא רוצה לעבוד עבודה דקדושה, שהוא בעמ"נ להשפיע.

אז מתחילה המחלוקת האמיתית בין טוב לרע. מה שאם כן בבחינת המעשה, עוד לא היה ברור להגוף, שהוא רוצה ללכת בדרך שלא לקבל לעצמו כלום, אלא שיהיה הכל לשם שמים, וחשב שהכל יהיה עבור המקבל.

והיות שהם שני כוחות שבאדם. והרצון לקבל בא לאדם תיכף מעת שנולד, כמו שכתוב בזה"ק (וישב דף א', ובהסולם אות ג', ד') וזה לשונו "מלך זקן וכסיל. מלך זהו היצר הרע, שהוא נקרא מלך ושליט בעולם על בני אדם. זקן וכסיל הוא. ודאי זקן, שמיום שהאדם נולד ויצא לאויר העולם, הוא נמצא עם האדם. ועל כן הוא מלך זקן וכסיל".

עוד שם (אות ח') וזה לשונו "על כן הקדים עצמו היצר הרע להתחבר עם האדם מיום שנולד בו, בכדי שיאמין לו. וכשיבוא אח"כ היצר הטוב, אין האדם יכול להאמינו, ודבריו דומים עליו למשא".

עוד שם (אות ט') כתוב "ומשום שהקדים היצר הרע וכבר טען טענותיו לפניו, כשיבוא אח"כ חבירו, שהוא היצר הטוב, רע לאדם להיות עמו, ואינו יכול להרים ראשו, כאילו הטעין על כתפו כל המשאות שבעולם".

ובהאמור רואים אנו, שיש ב' כוחות באדם, אבל כח הרע הוא יותר חזק, משום שהוא בא עם טענותיו, שצריכים לדאוג בשביל תועלת עצמו. לכן שליטתו יותר חזקה, היות שבא לפני היצר הטוב. וזה נקרא "צדיק הראשון בריבו", כמו שכתוב שם (אות י') "ועל כן כל דיין, המקבל דבריו של בעל דין, מטרם שיבוא חבירו, דומה כאלו מקבל עליו אל אחר להאמין בו".

עוד שם (אות י"א) כתוב "אבל צדיק ההוא, שהוא ירא את רבונו, כמה רעות הוא סובל בעולם הזה, כדי שלא יאמין ולא ישתתף עם היצר הרע. והקב"ה מצילו מכולם. זה שכתוב "רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו ה'", שפירושו הוא, שהסובל רבות רעות הוא צדיק, משום שהקב"ה חפץ בו. כי הרעות שסובל מרחיקות אותו מן יצר הרע. ומשום זה הקב"ה חפץ באדם ההוא, ומציל אותו מכולם".

ולפי דברי הזה"ק יוצא, מתי הקב"ה מציל את האדם, רק בזמן שהאדם סובל רעות רבות, לאחר זה בא הקב"ה ומציל אותו. ולכאורה קשה, מדוע צריך האדם לסבול הרבה צרות, ואח"כ הקב"ה עוזר לו. ומאי איכפת ליה לקב"ה, אם יציל את הצדיק מטרם שיסבול הרבה רעות.

והתשובה היא, שידוע "אין אור בלי כלי", כנ"ל, ש"כלי" נקרא צורך. ואם נותנים לאדם דבר שאין בו צורך, הוא לא ישמור זה, ודבר זה ילך

לאיבוד. ולכן כשאדם מתחיל לעבוד בבחינת הכוונה דעל מנת להשפיע, שזהו נגד הטבע, אז הגוף מתנגד, היות שהוא ההיפך מתכונתו.

ואז מתחילה המחלוקת בין שניהם. והיות כנ״ל, שהמקבל בא הראשון להאדם, וצדיק הראשון בריבו כנ״ל, לכן שליטתו חזקה מאוד. וכפי ההשתדלות, שהאדם נותן, בכדי לנצח את המקבל לעצמו שלו, והוא לא יכול, ולכן הוא מרגיש עצמו ברע. וכל פעם שהוא מתגבר וחושב שכבר הוא על הסוס, וכבר המקבל נכנע תחתיו, משום שמגולה לעינו את ההפסדים, מה שהמקבל עושה לו צרות, שלא נותן לו לכוון לשם שמים, ועכשיו הוא כבר רואה את האמת, פתאום הוא נופל שוב לרשותו.

ואפילו לא מרגיש את רגע יציאתו מקדושה למצב של שפלות. שאחר כך, לאחר כמה זמן, הוא בא לידי הכרה, שהוא נמצא ברשות המקבל לעצמו עם כל השפלות שלו. עד שהאדם מתפלא, איך יכול להיות דבר כזה.

כלומר, ידוע שכל דבר הולך ומדרדר בסדר ובהדרגה. וכאן, הוא רואה, שבזמן שהאדם היה מרגיש, שעתה הוא נמצא ברום רקיע, ופתאום הוא רואה, שנפל לתחתית הארץ, ולא היתה תחנת ביניים. והכרתו שנפל, הוא לא באמצע הנפילה, אלא שכבר מונח בארץ, אז חזרה אליו הכרתו, ורואה שהוא נמצא בארץ. וגם אין זמן קבוע, כמה זמן הוא בין הנפילה לבין הכרת נפילתו.

ובאמת יש להבין, מדוע הוא כך. שמשמע, שכן הוא סדר העבודה. והענין הוא כנ״ל, שע״י העליות וירידות מתרקם אצלו צורך גדול לישועת ה׳. וזה שכתוב ״רבות רעות צדיק״. שמי שרוצה להיות צדיק, כידוע, ש״צדיק״ נקרא מידת היסוד, ש״יסוד״ נקרא משפיע. זאת אומרת, מי שרוצה ללכת בעבודה דלהשפיע, הוא נקרא ״רוצה להיות צדיק״, הוא סובל הרבה רעות, כלומר, הרבה ירידות, שכל ירידה וירידה גורמת לו כאב וצער, מזה שהוא נמצא תחת שליטת המקבל.

ולפי רבות רעות, שהוא מרגיש, אז נתרקם בו צורך, הנקרא ״כלי״, שה׳ יעזור לו ולהציל אותו, מצד שהוא רואה, שאין שום מוצא להחלץ משליטת זו, רק הקב״ה יכול לעזור לו. נמצא, שע״י היסורים שהוא סובל, הרעות האלו נותנות לו צורך, שנקרא ״כלי״, שה׳ יתן לו המילוי של החסרון הזה.

מה שאם כן מטרם שהוא סובל, מזה שהוא לא יכול לעבוד בעמ״נ להשפיע, אם ה׳ יתן לו איזו הארה, שמחזירו למוטב, הוא לא יחשיב אותה, מטעם כי הדבר הזה אצלו שלא לצורך. הגם שביקש, שיתנו לו רצון להשפיע, אבל תיכף הוא מתחרט. היות שהצורך לזה עוד לא נקבע בלבו.

וזוהי התשובה, למה שאין ה׳ עוזר לו תיכף, על המקום שהוא מתפלל. ובפרט שהתפלל לה׳ כמה פעמים, וה׳ לא שמע לתפלתו, האדם מתרעם על ה׳. ולפעמים באות מחשבות לאדם, שיש לו תערומות, ואומר ״אם אני הייתי מבקש מה׳, שיעזור לי לטובתי, אני יכול להבין, שאני עוד לא ראוי, שה׳ ישמע בקולי. מה שאם כן כשאני בא לבקש מה׳, שאני רוצה, שיעזור בכדי שאני רוצה לעבוד לטובתו, היינו לטובת ה׳, מדוע לא רוצה לעזור לי״. ומשום זה האדם בורח מהעבודה.

ועתה נבאר השאלה מה ששאלנו. ההגיון מחייב, במקום שאין מחלוקת, בטח המקום הזה הוא יותר חשוב, ממקום שיש מחלוקת. הגם שאח״כ מי שהוא נכנס בעובי הקורה ועשה שלום ביניהם. ומוכרחים לומר, שבטח היה יותר טוב, אם לא היתה מחלוקת, ולא היו צריכים לעשות שלום.

ובסדר העבודה אנו רואים אחרת, שחז״ל אמרו (ברכות ה׳) ״לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר רגזו ואל תחטאו״. ופירוש רש״י ״ירגיז יצר טוב״, שיעשה מלחמה עם יצר הרע.

משמע, שהגם שיש שם שלום, שהיצר הרע לא מפריע לו מלעסוק בתו״מ, מכל מקום האדם צריך לעשות עמו מלחמה. ועוד יש לשאול, אם הוא לא מפריע לו מלעסוק בתו״מ, מדוע הוא נקרא ״יצר הרע״. אלא עוד שצריכים להרגיז. מדוע צריכים להרגיז אותו, אם היצר הרע לא עושה לו שום רע.

ועל דרך העבודה יש לפרש בפשיטות, שהוא רגיל מצד החינוך לעסוק בתו״מ בכל פרטיה ודקדוקיה, ואין לו מה להוסיף על המעשים. אלא לפי סדר תיקון הבריאה, האדם צריך לתקן את המקבל לעצמו, שיהיה בעמ״נ להשפיע. לכן כשהאדם מתחיל לחשוב על הכוונה כנ״ל, כלומר שמתחיל לסדר לעצמו לפני עשיית המצות, לשם איזו סיבה הוא הולך לעשות את המצות, ובא לידי כוונת האמת, זאת אומרת, שהתו״מ נתנו לצרף את הבריות, כלומר שמהיום והלאה הוא מקוה בסגולת תו״מ, שהוא לא יתן להמקבל שלו שום דבר.

לזה ירגיז אותו, שאומר להגוף, שיעבוד ולקיים תו״מ, והשכר שלו יהיה תמורת עבודתו, שהוא לא יתן לו שום דבר. ולא כמו שהיה עד עכשיו, שכל מחשבתו היתה רק איך להנות המקבל שלו. ועכשיו אומר להמקבל, אני מבקש ממך, שתעסוק בתו״מ על כוונה חדשה, היינו שאני לא אתן לך שום דבר.

וכי דבר זה לא ירגיז. הלא הצדק הוא עם היצר הרע. וכי נשמע דבר כזה בעולם. הלא זה הוא חוצפה ממש, שאומרים לאדם, אני רוצה שאתה תעבוד

אצלי, והטובת הנאה עבור מה שאתה עובד, אני אתן לאחר. ועוד יותר מזה, אני אתן את השכר, מה שמגיע לך בעבור העבודה, למי ששונא אותך.

ועל זה אמרו חז"ל "לעולם ירגיז יצר טוב על יצר הרע". וזהו כמו שכתוב בזה"ק, שהקב"ה שונא את הגופות (וישב, אות כ"ח). אבל מכל מקום, זהו שאדם מרגיז את היצר הרע, הוא נגד ההגיון. הלא הוא לא עושה לו שום רע, ומדוע מגיע לו שירגיז אותו.

הנה שלמה המלך היה קורא ליצר הרע בשם "שונא", כמו שכתוב "אם רעב שונאך, האכילהו לחם". ויש להבין, מה בא זה ללמדינו. אלא דרך העולם הוא, מי שיש לו שכן רע והוא שונא אותו, מדרך של שונא ואיש רע לעשות רעות להשכנים. ויש לפעמים, שאדם פוגש את חברו, ושואל אותו, איפה אתה גר. הוא אומר לו, בבית של פלוני, ואנחנו רק ב' שכנים. והוא שואל, איך מסתדר עם השכן שלך, הלא שמעתי, שהוא איש רע מאוד. אז הוא משיב לו, אני לא יודע מזה, כי אף פעם לא עשה לי שום רע. והוא אומר לו, היתכן. והוא שואל, איך אתה מתנהג עמו. והוא מספר לו, כי כל יום מטרם שאני יוצא מהבית, אני שואל אותו, מה שהוא צריך. אפילו מה שהוא לא אומר לי, גם כן אני מבין שנחוץ לו. וגם בשאר דברים, מטרם שהוא מבקש ממני, תיכף אני ממלא את רצונו. והוא השיב לו, עכשיו אני מבין, שבאמת הוא איש רע, אבל אין לו על מה לעשות לך רע, היות שהוא מפחד, שהוא יכול להפסיד את השרות, מה שאתה משרת אותו. תנסה שלא לשמש אותו, ותראה אז את הרע שלו, שבאמת הוא שונא אותך, אלא שלא רוצה להפסיק את השרות, מה שאתה נותן לו.

והנמשל הוא, כי בזמן, שכל מה שאנו עושים בין בתו"מ ובין בדברים גשמיים, הכל לטובת המקבל, לכן אין הוא מגלה את הרע שלו. ורק בו בזמן שאומרים לו, עד כאן עבדתי בשבילך, ומכאן ולהבא אני רוצה לעבוד בעמ"נ להשפיע לה', ולא עוד אלא אני רוצה, שאתה גם כן תעבוד בשביל הקדושה, ולא בשביל הטומאה, וכשהוא שומע הדברים האלה, מיד הוא מתרגז.

ובזה נבין מדוע חז"ל אמרו, להרגיז אותו. אין הכוונה שצריכים להרגיז אותו, אם לא עושה לנו שום צרות ורעות. אלא אנו צריכים ללכת בעבודת האדם, שהוא בחינת כוונה, לכוון בעמ"נ להשפיע לה'. ואם האדם רוצה לדעת, אם באמת הוא רוצה ללכת מכאן ולהבא רק לשם שמים, אז הסימן הוא, אם היצר הרע מתרגז, זהו סימן שהאדם רוצה ללכת בדרך בנין דקדושה. ולכן היצר הרע מתרגז.

כלומר, שהרוגז הוא תוצאה מזה שהאדם רוצה לעבוד לשם שמים. מה שאם כן אם זה שהאדם אומר, שרוצה לעבוד לשם שמים, הוא רק משפה לחוץ, אין היצר הרע מתרגז מזה, כי מה איכפת ליה, שהאדם מדבר ולא יודע אפילו מה שהוא אומר. כלומר, שהאדם לא יודע מהו הפירוש "לשם שמים".

ולפי זה יוצא, שהפירוש הוא, מה שרש"י אומר "ירגיז", היינו שיעשה עמו מלחמה. ויש להבין, מה רש"י מוסיף לנו, בזה שמפרש, שיעשה עמו מלחמה. והתשובה היא כנ"ל, שענין "ירגיז" הכוונה שיעשה עמו מלחמה. היינו, שלא ישמש אותו, אלא שיעשה עמו מרד. ולאמור לו "עד כאן עבדתי אותך בכל כוחי, ועכשיו אני כבר לא אתן לך שום דבר, אלא להיפך, אני רוצה לשעבד אותך, שתעבוד לשם שמים".

וע"י זה הוא יראה, שהיצר הרע נעשה ברוגז על היצר הטוב. ואם אתה עושה מלחמה, ואין אתה רואה, שיצר הרע יהיה ברוגז עליך, זהו סימן, שאין אתה יודע אפילו, מה זה "לשם שמים". רק שמעת שכתוב בספרים, שצריכים לעשות הכל לשם שמים. אתה אומר שגם אתה רוצה זה, אבל לאמיתו של דבר, אין אתה יודע אפילו במה מדובר.

ובהאמור יוצא, שבאמת הרע נמצא באדם ולא רואים אותו. ורק ע"י מחלוקת הוא מתגלה. לכן אם האדם יחיה עמו בשלום, הוא אבוד מכל. כי אף פעם לא תהיה לו היכולת להגיע למטרת הבריאה, מסיבת שאין לו כלים דהשפעה, רק כלים דקבלה, שכלים אלו אינם יכולים לקבל שפע עליון, מסיבת הופכיות הצורה.

והאדם לא יודע את כוחו של הרע, שידע, שצריכים לברוח מפניו, מטרם שמרגיש מה שהרע גורם לו. ולכן דוקא ע"י המלחמות שעושה עמו, יש לו כל פעם ופעם ירידות ועליות. ולפי הרגשת הירידות, שכואב לו, זה מביא לו שישנא את הרע.

וזה פירוש "אוהבי ה' שנאו רע, שומר נפשות חסידיו, מיד רשעים יצילם". שמי שרוצה להיות אוהב ה', כלומר שכל כוונתו בהחיים שלו הוא, שיהיה לו רק רצון אחד, שיהא בידו לעשות נחת רוח להקב"ה, הוא מוכרח מקודם להיות שונא את הרע. מסיבת שאי אפשר לעבוד לשם שמים, רק בזמן שלא עובדים לתועלת עצמו. והיות שהמקבל, הנקרא "יצר הרע", הוא מפריע לו מלעבוד עבור תועלת ה', וזה גורם שהאדם ישנא את הרע שלו, הנקרא "תועלת עצמו".

וזהו כנ״ל, שדוקא ע״י שהאדם משתדל כן לעבוד לשם שמים, והאדם רואה, שהוא המפריע, זה גורם לו כל פעם ופעם שיעור שנאה להרע שלו. כי אינו דומה שמי שעושה רע לשני פעם אחד, למי שהוא עושה רעות להשני כל יום ויום. נמצא, שיעור השנאה נמדד לפי שיעור רע, שהוא סובל ממנו. לכן אמרו ״יצרו של אדם מתגבר עליו כל יום ומבקש להמיתו. ואלמלא הקב״ה עוזרו, אינו יכול לו. שנאמר, ה׳ לא יעזבנו בידו״ (קידושין ל׳).

ובהאמור נבין, מדוע צריכים שיצרו של אדם יתגבר בכל יום, ואח״כ הקב״ה עוזרו. ומדוע ה׳ לא עוזרו בפעם אחד ולתמיד. למה לי העבודה הזאת, כל יום ויום אותו דבר. והאדם מבין, שכל יום ויום הוא צריך להתקדם, כי כן הוא הסדר, שבכל דבר שהאדם רוצה לקנות משהו, כל יום ויום הוא מתקדם, פעם פחות ופעם יותר. וכאן האדם רואה ממש ההיפך, שלא די שלא מתקדם, אלא שכל פעם הוא רואה, שהוא הולך אחורה.

אולם האמת הוא, כמו שאמר אאמו״ר זצ״ל, שכל יום ויום האדם, הרוצה ללכת בדרך האמת, הוא מתקדם כל יום יותר קרוב להאמת, שהפירוש הוא, **שכל יום ויום האדם רואה יותר האמת, שהרצון לקבל לעצמו הוא רע**. והיינו כנ״ל, שע״י זה שהמקבל עושה לו רעות, בזה שמרחיק אותו מלעבוד לתועלת ה׳, נמצא, שכל יום ויום, שמקבל האדם צרות ורעות, בזה שה׳ לא נותן לו לעבוד לשם שמים, נמצא, הרעות, שהאדם מקבל מהיצר הרע, גורמים לאדם, שישנא יצר הרע.

וזה שכתוב ״אוהבי ה׳ שנאו רע״. כלומר, שאוהבי ה׳ מוכרחים לבוא מקודם לשנאת הרע. וזה באה לו ע״י שהרע, עושה לו צרות. זוהי הסיבה שישנא אותו. ורק אז האדם בא לידי יראה גדולה, שמא הוא ישאר תחת שליטת אהבה עצמית, ואף פעם לא יוכל להשתחרר ממנו.

אז באה ההבטחה, שה׳ עוזרו. כמו שכתוב ״ה׳ לא יעזבנו בידו של הרע״. מה שאם כן אם האדם עוד לא הגיע לידי יראה, אולי הוא ישאר בידו של הרע לעולמים, מכיוון שהוא רואה, שהוא לא מפחד, שישאר בידו של המקבל, כי עדיין לא כואב לו, שירגיש צרות ורעות, מזה שלא יכול לעשות שום דבר לשם שמים, נמצא, שעדיין אין לו צורך.

ואיך הקב״ה יעזור לו. היות מדבר שלא לצורך, אין האדם מחשיב. ולכן אם הקב״ה יתן לו עזרה, הוא תיכף יאבד אותה. היות שעזרת ה׳ היא, כמו שכתוב בזה״ק, שאומר על מה שאמרו חז״ל ״הבא לטהר מסייעין אותו. ושואל, במה. והשיב, בנשמתא קדישא״.

וכשישיג זה ואין לו צורך גדול, אין יכולת בידו להחשיב את השפע העליון. ויאבד את זה, והקליפות יקחו ממנו. כי לא יבין את החשיבות של הקדושה, שצריכים לשומרו מן החיצוניים, היינו מאלו שהם מחוץ לקדושה.

אולם כאן מתעוררת שאלה, מתי האדם יכול להרגיש את הרע, כלומר שהרצון לקבל נקרא "רע". כי בזמן הירידה, שהאדם נפל לתוך עולם הגשמי, אז בכלל לא חושב על עבודה, כי ראשו ורובו שקוע רק בתאוות עולם הזה. ובמצב זה הוא עבד לאדון המקבל, ואוהב אותו בלב ונפש. ואיך הוא יכול להרגיש שהמקבל נקרא "רע". כי אם היה מרגיש שהמקבל לעצמו נקרא "רע", לא היה עובד אותו בלב ונפש. אם כן, מתי הזמן של רע. כלומר, מתי הזמן שהאדם מרגיש, שהמקבל לעצמו נקרא "רע".

ואאמו"ר זצ"ל אמר, שעיקר החטא אצל בעלי עבודה, שרוצים ללכת בדרך האמת, הוא דוקא בזמן העליה. שזהו הזמן, שאדם יכול לעשות חשבונות בנוגע לעבודת ה'. מה שאם כן בזמן הירידה, אין ממי לדבר. כי אז הוא לא אדם, רק בהמה, היות שאין לו אז דאגות אחרות אלא מתאוות בהמיות. לכן בזמן העליה, אם אין האדם רואה, שהעבודה שלו תהיה על סדר הנכון, זורקים אותו החוצה, ונופל לשאול תחתיות, מחמת שהוא לא היה נוהג בזמן העליה כמו שצריך להיות, ולא שם לב לזה.

אי לזאת, האדם, בזמן העליה, הוא צריך לעשות חשבון, ממה שהפסיד בזמן הירידה. ומה עליו להשיג ולעלות במעלות הקדושה. ומדוע הוא לא עולה עכשיו למצב של יותר שלימות, מכפי שהוא נמצא עכשיו. וגם צריך לראות, אולי באמת הוא עכשיו ברום המעלות, ואין שום מדרגה יותר גבוהה מהמצב, שהוא נמצא בו עתה. וגם לעשות חשבון, כמה יקר וערך חשיבות הוא מרגיש, בזה שהוא מרגיש, שהוא נמצא בזמן עליה. ומה עליו לעשות הלאה. האם כבר זכה לרזי תורה, ואם בכלל הוא מקוה לזכות לזה, וכדומה. הכל הוא יכול לחשוב רק בזמן העליה.

נמצא לפי זה, שרק בזמן עליה, אז כשעושה חשבון, מה שעליו להרויח ומה הוא מפסיד, ע"י שהוא משועבד להרצון לקבל, שהוא לא יכול להרויח והוא רק מפסיד, החשבון הזה כשהוא עושה, הוא יכול להרגיש, איך שהיצר שלו עושה לו רעות.

ומכל עליה ועליה הוא צריך לעשות חשבון, מה שהפסיד מן הירידה. וע"י זה הוא רואה, שהיצר עושה לו הרבה רעות. ובכדי שיקבע בלבו צורך

לעזרת ה׳, זה בא לו ע״י הרבה רעות, שהוא סובל ממנו, כנ״ל בדברי הזה״ק, שדרשו על הכתוב ״רבות רעות צדיק״, שהצדיק סובל הרבה רעות מהיצר.

ולפי שהסברנו, יש לפרש את הכתוב ״רבות רעות צדיק״. כלומר, לאחר שהצדיק סבל הרבה רעות, כי ״צדיק״ נקרא על שם העתיד. היינו, מי שרוצה להיות צדיק. זאת אומרת, שרוצה לעבוד לשם שמים, הוא סובל הרבה רעות, עד שיתאסף הרבה רעות. וזה שכתוב ״ומכולם״, היינו שיש לו כבר הרבה רעות, אז יצילנו ה׳. **מסיבה, שאז יש לו צורך אמיתי שהקב״ה יעזור לו. וכבר ידע איך להחשיב את ישועת ה׳.** שזהו מטעם, שאין אור בלי כלי, כנ״ל.

ועתה נבאר השאלה, ששאלנו מה שכתוב ״לא מצא הקב״ה כלי מחזיק ברכה לישראל, אלא השלום״. משמע, שדוקא לישראל השלום הוא דבר. מה שאם כן לאומות העולם אין השלום טוב בשבילם. היתכן, למי אינו טוב השלום. כלומר, שמכאן משמע, שבשביל הרשעים יותר טוב מחלוקת משלום. איך אפשר להיות דבר זה.

ולפי שהסברנו לעיל, שענין **״רשעים״ הכוונה על הרע שבגופו של אדם**, הרשעים האלו צריכים לקבל תיקון. כמו שלמדנו, שהרצון לקבל צריך לקבל תיקון, שישמש להקדושה. שזה ענין ״ואהבת את ה׳ אלקיך בכל לבבך בשני יצריך״. ואיך היצר הרע יכול לקבל תיקון הזה. וזה יכול להיות דוקא ע״י המחלוקת עם היצר הטוב, כנ״ל, שהיצר הטוב צריך להרגיז אותו, היינו שיעשה עמו מלחמה.

וע״י המלחמות האלו מתגלה הרע שבו. כלומר, הוא מרגיש את הרעות, מה שהיצר הרע גורם לו. ואז האדם קובע, שהמקבל לעצמו נקרא ״יצר הרע״. ואם המקבל לעצמו לא עושה לו רעות, אז הוא להיפך, האדם עובד הכל בשבילו בלב ונפש, וכל דאגותיו ומחשבותיו הם אך ורק לטובת המקבל.

וממילא, כל פעם שהמקבל הזה, העושה הרבה דברים שהם נגד דקדושה, נקרא המקבל לעצמו בשם רבים, היינו ״רשעים״. ולהרשעים האלו, לא טוב להם השלום, כי אם מחלוקת כנ״ל, שע״י המחלוקת הם יקבלו תיקון. כמו שכתוב (ישעיה נ״ז) ״אין שלום, אמר אלקי, לרשעים״.

ובהאמור יש לפרש את ענין, שזדונות נעשו לו כזכיות, איך יש לומר לפי ההגיון דבר זה. כלומר, שאם היצר רע גורם לו כל פעם ירידות, שמוכרח כל פעם לרדת שוב לשאול תחתיות, ששם הוא נעשה נפרד לגמרי מקדושה, שדברים ומעשים כאלו יהיו פעם זכויות.

ובהנ"ל, שע"י רבות רעות שהצדיק סובל מהרשע, זאת אומרת, מזה שהיצר עושה לו כל פעם רעות, ומזה הוא מקבל צורך, שהקב"ה יעזור לו, אחרת הוא אבוד מכל וכל. ומכולם, היינו שמתקבץ הרבה רעות, עד שהאדם נותן תפלה מעומק הלב, ואז הקב"ה עוזרו.

וכמו שכתוב (תהילים פ"ה) "אשמעה, מה ידבר האל ה', כי ידבר שלום אל עמו, ואל חסידיו, ואל ישובו לכסלה". ולפי זה יוצא, מי היה הגורם ש"ידבר האל ה', כי ידבר שלום אל עמו, ואל ישובו לכסלה". כלומר, שלא יחטא עוד. זה היו דוקא אלו הרעות והצרות, מה שהרשעים שבו שגורמו לו לזדונות, וכבר הגיע לתכלית השפלות, שאפשר להיות בעולם, כנ"ל "רבות רעות צדיק".

כמו שכתוב בזה"ק, ע"י זה שהצדיק סובל רבות רעות. כי הרעות שסובל, מרחיקות אותו מן יצר רע. ומשום זה הקב"ה חפץ באדם ההוא, ומציל אותו מכולם. והיינו כנ"ל, כי זה שסובל רעות, הוא בא לידי הכרה, שהיצר, היינו המקבל לעצמו, הוא רע.

נמצא, שהסבל, שהוא מקבל מן היצר, הוא מרחיק אותו, שלא ירצה לעבוד בשבילו. ואז יש לו צורך לצעוק לה', שיעזור לצאת משליטתו. נמצא, מדוע חפץ ה' דוקא באדם ההוא. הוא מסיבת, שאדם ההוא יש לו צורך וכלי, שה' יעזור לו, כנ"ל, אין אור בלי כלי.

נמצא, שדוקא הזדונות, שהיצר הרע השפיעו לאדם ההוא, הם גרמו לו כלי. והקב"ה ישפיע לו את בחינת השלום לכלי זה. וזה נקרא, ש"זדונות נעשו לו לזכיות". היות שכל מה שזכה לשמוע שלום מה', היה מכוח הזדונות האלו. לכן הם נעשו לזכיות.

ועתה נוכל להבין את מה ששאלנו, במה שאמרו חז"ל "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל, אלא השלום". ושאלנו, מהי הברכה, ומהו השלום. יש להבין לפי הכלל "אין אור בלי כלי". היינו, אין לשום דבר מציאות, שיתקיים בלי צורך להדבר. אם אין צורך, מוכרח הדבר להתבטל. לכן אמרו חז"ל "הכלי, שיחזיק את הברכה, אין כלי אחרת, אלא השלום". אחרת הברכה מוכרחה להסתלק. כלומר, **הברכה הוא האור, והשלום הוא הכלי**. כמו שכתוב "כלי מחזיק ברכה לישראל".

אולם יש להבין, מהי הסגולה שיש בשלום, שדוקא על השלום יכולה להתקיים הברכה, אחרת מוכרחה להסתלק. ידוע, **האור נקרא ברכה**. כי בזמן שהאדם זוכה לאורו יתברך, כבר לא חסר לו כלום, אלא הוא נמצא

בתכלית השלימות. כי אי אפשר לומר, שהאדם הזה הוא שלם, אם חסר לו משהו.

וזהו כמו שכתוב "וה' ברך את אברהם בכל". מהו "בכל". צריכים לומר "בכל", היינו שלא חסר לו שום דבר, אחרת לא נקרא "ברכה", אם יש איזה חסרון. והאור הזה, שישאר באדם ולא יסתלק ממנו, הוא צריך לכלי, שיוכל להתקיים בו, ולא יתקלקל. אחרת, אם רואים, למשל, אם המשקה ישאר בכלי, זה מוכרח להתקלקל, מוציאים את המשקה מהכלי.

והנמשל הוא, כי ברוחניות, היות האור הוא המשפיע, ובכדי שהשפע יתקיים בהכלי, גם הכלי צריכה להיות כוונתה להשפיע, אחרת האור יתקלקל. פירוש הדבר הוא, היות שהחיצונים, היינו הקליפות, רוצים להנות מהאור, וזה נקרא, שהיין מתקלקל, כלומר יין הזה כבר אינו ראוי לשתיית אדם, מבחינת "אתם קרויין אדם ולא אומות העולם", ומשום זה מטרם שהכלי מקלקל את היין, מוציאים את היין.

כמו כן מטרם שהכלי יפגום בהשפע, מוציאים את השפע והאור נסתלק. כמו שאמרו חז"ל "אין אדם עובר עבירה, אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות" (סוטה ג'). ועל זה מקשים העולם, אם כן, מדוע יוצא רוח החכמה מהאדם. שלא יצא, וממילא האדם לא יחטא.

ואאמו"ר זצ"ל תירץ. ידוע, ש"עין רואה והלב חומד". שפירושו, בזמן שהאדם רואה איזה דבר, הראיה הזו גורמת לו, שיבוא אח"כ לידי חמדה. ועל הראיה אין האדם יכול לעשות שום דבר, כי זה לא בידו. וראיה לאו דוקא בראיית עין באים לידי חמדה, אלא אפילו בראיית השכל. היינו, שבאה לו איזו מחשבה, המחשבה הזו מביאו לידי חמדה.

אי לזאת, אם האדם אינו רוצה לבוא לידי חמדה, שהחמדה כבר הוא חטא, העצה לזה הוא לעשות תשובה על הראיה. אז הוא לא יבוא לידי חמדה. אחרת הוא מוכרח לבוא לידי חמדה, והחמדה הוא כבר חטא.

לכן נעשה תיקון. בכדי שהאדם לא יפגום בקדושה, תיכף אחרי הראיה, אם לא עושה תשובה, אור החכמה מסתלק ממנו, ונכנס במקומו רוח שטות, וממילא הפגם לא כל כך גדול. וזה תירוץ, מדוע רוח חכמה מסתלק ממנו, שחז"ל הודיעו לנו, איזה תיקון נעשה מלמעלה עבור האדם, שרוח החכמה מסתלק ממנו.

ולענינו נבין עכשיו, מדוע צריכים כלי, שיכול להחזיק את הברכה, שנותנו לו מלמעלה, ושלא יצטרכו ליטול ממנו חזרה. הוא כנ"ל, שרוח

החכמה שלוקחים ממנו, הוא בכדי שלא יפגום בהקדושה. כמו כן, אם האדם זכה לברכה מן השמים, שקבל שפע מלמעלה, ואם האדם לא יהיה בסדר, כלומר הכלי שהשפע מלובש בה, איננו בסדר, כנ"ל שיכול לקלקל השפע, כדוגמת היין, אז יש תיקון מלמעלה, שלוקחים הברכה בחזרה.

על זה בא רבי שמעון בן חלפתא ואומר "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל, אלא השלום". והוא נותן לנו עצה, איך שהברכה יתקיים ולא יפסק, הוא השלום. אבל מהו שלום. צריכים לפרש, כנ"ל בסוד הכתוב "אשמעה, מה ידבר האל ה', כי ידבר שלום אל עמו, ואל ישובו לכסלה".

כי הסברנו לעיל, שצריכה להיות מחלוקת בהאדם, כמו שכתוב "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע". וכמו שפירש רש"י "שיעשה עמו מלחמה". ודוקא ע"י המלחמה יתגלה הרע שיש בו. וכל פעם שמתגלה רע, נקרא "מתגלה רשע". וע"י הרבה גילויים מתגלים שיש באדם הרבה רשעים, כנ"ל בדברי הזה"ק "רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו ה'".

והרשעים האלו, שמתגלים באדם, הם נותנים הצורך, הנקרא "כלי לעזרת ה'". כמו שכתוב "הבא לטהר מסייעין אותו. ובמה. אומר הזה"ק, בנשמתא קדישא. היינו, שהוא זוכה לאור עליון, המכונה "נשמה". וזה מחזירו למוטב".

ועכשיו נבין מהו **השלום**, שכתוב "כי ידבר שלום, ואל ישובו לכסלה". **זה שהקב"ה עוזר לו, במה שנותן לו נשמה, בתור סיוע לנצח את הרע, זה נקרא "שלום"**. היינו, שהרע נכנע תחת הטוב, ומשמש עכשיו להקדושה, כנ"ל "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך בשני יצריך". כלומר, שגם היצר הרע נעשה אוהב ה'. זאת אומרת, שעכשיו הוא מסוגל לעבוד בעמ"נ להשפיע נחת רוח להבורא.

השלום הזה, שנעשה באדם, שכבר לא ישיב לכסלה. הכלי הזו כבר שומרת להאור, שלא יתפסק. כי מה שאמרנו, שהכלי יכול לפגום בהשפע, זה יכול להיות, באם נתעורר בהכלי הרצון לקבל לעצמו, אז השפע יכול להמשך להקליפות. לכן מוכרח השפע להסתלק. מה שאם כן כשהקב"ה אומר לו "שלום, שלא ישיב לכסלה", זה הכלי המחזיק את הברכה.

ובזה נבין מה ששאלנו, אם הקב"ה אומר "שלום לרחוק", בטח שאומר "שלום לקרוב". אם כן מה משמיענו בזה שאומר "לקרוב". ובהנ"ל יהיה הפירוש, מתי אומר ה' "שלום". בזמן שיש בחינת רחוק. כלומר, שכבר

מגולה הרע ע״י המחלוקת, וניכר, שהמקבל לעצמו הוא המרחק אותו מה׳, שזה נקרא ״רחוק״.

ובטח שיכול ענין הנ״ל דוקא אם יש מי שרוצה להיות מקורב לה׳, שהוא עושה עמו מלחמה. והוא נקרא ״קרוב״. ודוקא ע״י שניהם, כלומר בזמן שיש לעשות שלום להרחוק ולקרוב ביחד, אז אומר הקב״ה ״שלום״. וזה שכתוב ״שלום שלום לרחוק ולקרוב״.

תלמוד ירושלמי

ברכות

מהו, קומה ה׳ ויפוצו אויביך, בעבודה ..... א (1)

מהו, קומה ה׳ ויפוצו אויביך, בעבודה

מאמר י״ט, תשנ״א

הנה הירושלמי אומר וזה לשונו ״תני רשב״י אומר, אם ראית את הבריות, שנתייאשו ידיהן מן התורה, מאוד, עמוד והתחזק בה, ואתה מקבל שכר כולם״, עד כאן לשונו.

ויש להבין, מהו הפירוש, שהבריות נתייאשו מן התורה. כי ענין יאוש, שייך לומר בדבר שהאדם נתן הרבה יגיעה בכדי להשיג איזה דבר. והוא רואה שכל היגיעה לא עזרה לו, ועדיין לא השיג את הדבר. אז האדם בא לידי יאוש. לפי זה יוצא, שאם האדם רואה, שהבריות כבר נתייאשו מלמצוא תורה, בטח לאחר שנתנו יגיעה, אם כן, איך שייך לומר ״מאוד עמוד והתחזק בה״. הלא רואים, שהיגיעה לא עזר להם. אם כן במה יש להתחזק.

ידוע שבענין עבודה לומדים הכל בגוף אחד. לפי זה יוצא, זה שרואה שהבריות נתייאשו ידיהן מן התורה, זה הוא באדם אחד. אם כן, מהו הפירוש, שראה שנתייאשו ידיהן מן התורה. ויש להבין, מהו שאומר, שנתייאשו ידיהן מן התורה. ידוע, שענין ״ידים״ פירושו, מה שלוקחים בידים. אם כן מהו הפירוש, ״שנתייאשו ידיהן״. שמשמע שראו שאי אפשר לקבל בידיהן מן התורה מה שרוצים לקבל. אם כן צריכים לדעת, מהו שהם היו רוצים לקבל מן התורה, ונתייאשו מזה.

ידוע, שהאדם נברא עם יצר הרע ועם יצר הטוב. ויצר הרע נברא תיכף כשהאדם נולד. ועל הרצון הזה אין האדם צריך לתת יגיעה, בכדי שיקנה אותו. וזהו מטעם שהבורא ברא את האדם בטבע זה, הנקרא ״רצון לקבל הנאה ותענוג״. לכן, היות שזה בא מן הטבע, זהו חזק מאוד, ואינו צריך לשום סיוע. אלא בכל מקום שהאדם רואה, שיכול להנות מאיזה דבר, תיכף יעשה מה שביכולתו בכדי להשיג את התענוג. ולפי זה יש לשאול, אם הוא משתדל להביא תענוגים להאדם, אם כן מדוע הוא נקרא ״יצר הרע״. הלא הוא דואג להביא תענוגים להאדם, ולא דברים רעים.

והתשובה היא, היות שמטרת הבריאה היתה בכדי להטיב לנבראיו. אלא מטעם שלא יהיה ענין של בושה, נעשה תיקון, שבכלים דקבלה אין השפע מגיע לשם. שזה נקרא "תיקון הצמצום". ורק בחינת נהירו דקיק מאיר לתוך הכלים דקבלה. שזהו ענין מה שמפרש האר"י הקדוש, שמלכות מחיה את הקליפות בסוד "ורגליה יורדות מות". ומזה ניזון העולם הגשמי.

אולם הטוב ועונג אמיתי, מה שהיה במחשבתו יתברך, אינו מאיר להכלים דקבלה. נמצא לפי זה, היצר הרע, שהוא הנקרא "רצון לקבל לתועלת עצמו", אינו מסוגל לקבל את הטוב ועונג אמיתי. לכן, היות שהרצון לקבל לעצמו הוא המפריע, לכן נקרא "יצר הרע", משום שהוא המפריע לאדם, שיהיה ביכולתו לקבל טוב.

לכן, כיון שהאדם נברא עם הטבע של רצון לקבל לעצמו, איך אפשר להיות מציאות, שיהא כח באדם לצאת משליטת היצר הרע. ועל זה באה תשובת חז"ל (קדושין ל') וזה לשונם "כך הקב"ה אמר להם לישראל. בני, בראתי יצר הרע, ובראתי לו תורה תבלין. ואם אתם עוסקים בתורה, אין אתם נמסרים בידו".

ובהאמור יוצא, שרק על ידי התורה יכולים לצאת משליטת היצר הרע. זאת אומרת, כשאדם לומד תורה, אז האדם צריך לראות תמיד, אם הוא כבר לקח מהתורה את הכנעת היצר הרע. לכן אם האדם לומד תורה, הוא רואה, שהוא לא קבל מהתורה את התרופה של התורה, שהיא מכניע את היצר הרע. נמצא, לפי ערך הזמן והיגיעה שנתן בלימוד התורה, ומכל מקום לא זז כמלוא נימא מהרע שלו. אלא לפעמים הוא רואה להיפך, שהוא הלך אחורה. וכל יום ויום האדם חושב עצמו לבריאה חדשה, היינו שכל יום ויום הוא חושב, אולי היום הוא יזכה שהתורה יתן לו את התרופה לשכנע את היצר הרע.

וכיון שהוא רואה, שלא הולך לו, אז האדם בא לידי יאוש, ואומר, הגם שחז"ל אמרו "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין", אולי זה יכול להיות דוקא באדם שהוא נולד עם מידות טובות. אבל הוא רואה על עצמו את שפלותו, שאין זה באפשרותו להגיע לדרגה זו. אם כן עליו לעזוב את המערכה, היות שזה הוא לא בשבילו, וחבל על הזמן שהוא נתן יגיעה בחינם, שזה מביא לו גם כן לידי מצב, הנקרא "תוהה על הראשונות".

וזה שכתוב "אם ראית את הבריות, שנתייאשו ידיהן מן התורה". היינו, שכל אלו הימים שהוא היה עוסק בתורה, על הכוונה בכדי להשיג מהתורה

את התרופה של ביטול הרע, והיות שכל יום הוא אצלו בריה חדשה, נמצא שיש לו בגופו הרבה בריות. והן עכשיו נתייאשו ידיהן מן התורה, היות שהוא נמצא במצב, שכבר לא יקבל אף פעם את התרופה הזו מן התורה. אלא שכך הוא נמצא תחת השליטה של הרצון לקבל. אם כן מה עליו לעשות עכשיו. היות שמדרך העולם, שהאדם בא לידי יאוש מאיזה דבר שהוא רוצה להשיג, אז הוא עוזב את הענין, ובורח מדבר זה. אם כן הוא צריך לברוח מהמערכה.

על זה בא רשב"י ואומר "מאוד עמוד, והתחזק בה, ואתה מקבל שכר כולם". ויש להבין את מה שרשב"י אומר ומוסיף "ואתה מקבל שכר כולם". ומדוע לא מספיק בזה שאומר, שיאמין מה שהוא אומר "מאוד עמוד והתחזק בה". היינו, שאנו צריכים להאמין באמונת חכמים, שאסור להתייאש, ולהאמין, שה' הוא שומע תפלת כל פה. ולמה הוא מוסיף ואומר "ואתה מקבל שכר כולם". ואם הוא לא יקבל שכר כולם, אין האדם צריך להתחזק ולא להתייאש חס ושלום.

ויש לפרש מה שהוא אומר "ואתה מקבל שכר כולם", זה הוא טעם **שאסור להתייאש שהוא לא יקבל מן התורה את התרופה, שזה מביא לנו ביטול יצר הרע**. והענין הוא, שאנו צריכים להאמין, שזה שהאדם מתחיל בעבודה דלהשפיע, האדם רואה כל פעם, שהוא יותר משוקע באהבה עצמית. וכל יום ויום שהוא מוסיף בעבודה, שזה נחשב לבריה חדשה, כמו שאמרו חז"ל על "גר שנתגייר, כקטן שנולד דמי", שפירושו הוא בדרך עבודה, שכל יום שהאדם מקבל על עצמו עול מלכות שמים, הוא נעשה אז "ישראל", שזה נקרא "גר שנתגייר, כקטן שנולד".

נמצא לפי זה, שהאדם נכלל מהרבה בריות. וכל מה ש"הבריות נתרבו", היינו שהוא רואה, שעדיין לא זכה לאמונה בקביעות, והוא עדיין מרוחק מה' מסיבת שינוי צורה, שזה גורם פירוד מהבורא, שזה נקרא, שהוא רואה "שהבריות, שנתייאשו ידיהן מן התורה", כנ"ל, שנתייאשו מלקבל את התרופה, הנקרא "ביטול הרע".

והשאלה היא, מדוע אין ה' נותן להם את מה שהבטיח לנו, כנ"ל שאמר "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". ומדוע אלו אנשים שרוצים לעבוד בעל מנת להשפיע, אין הוא נותן להם את התבלין.

והתשובה היא, כמו שהסברנו במאמרים הקודמים, "אין אור בלי כלי, אין מילוי בלי חסרון". והיות שאין מראים לאדם חסרון יותר מכפי שהוא

מוכן לקבל, היינו, כפי ערך הטוב שיש בו, היינו לפי שעוסק בהתגברות על הרע, ועושה מעשים בכדי לבטל את הרע, לכן מגלים לו כל פעם יותר חסרון, לפי ערך עבודתו, איך שהוא מרוחק מהרצון להשפיע.

נמצא, שבאמת ה' הוא שומע תפלה, אלא **עניית התפלה** אינו כמו שהאדם חושב, מה שחסר לו, היינו מילוי. כי באמת **חסר להאדם חסרון**, היינו רצון אמיתי, שירצה בהחיים שלו לזכות לרצון אך ורק להשפיע נחת רוח להבורא. והיות שהאדם בתחילת עבודתו הוא חושב שחסר לו קצת רצון להשפיע, כלומר, זה שעדיין אין לו צורך, שיהיה בידו לעשות נחת רוח להבורא, אין זה חסרון גדול, מטעם שהוא לא כל כך מגושם באהבה עצמית.

אלא שהוא חושב, מתי שהוא רק ירצה לעבוד בעל מנת להשפיע, יהיה בידו לעשות זאת. נמצא, שאין לו עדיין חסרון אמיתי, היינו שירגיש איך שהוא מרוחק מלעשות משהו לא לתועלת עצמו. לכן לא נבחן זה לחסרון אמיתי, שה' ימלא לו חסרונו.

לכן תחילת עניית התפלה, הוא להאדם שרוצה ללכת בדרך להשפיע, הוא שה' מראה לו כל פעם יותר חסרון, איך שהוא מרוחק מעבודה דלהשפיע. נמצא, זה שהאדם רואה, שאין התורה נותנת לו את התבלין, זהו לטובתו, היינו שבזה הוא מקבל כלי, הנקרא "חסרון", שהבורא יתן לו אח"כ את המילוי על החסרון.

נמצא לפי זה, בשיעור שמקבל כל פעם שיעור חסרון של הרצון להשפיע, הוא מקבל ע"י זה ריבוי כלים, שיהיו מוכנים לקבל את המילוי של החסרון. כלומר, אם יש לו רצון גדול להשיג את הרצון להשפיע, נמצא לפי זה, שריבוי חסרונות נקרא, ריבוי כלים לקבלת המילוי, הנקרא רצון להשפיע. היינו, שהוא מקבל רצון להשפיע גדול לפי ריבוי הכלים שלו. זאת אומרת, לפי ערך החסרון, בשיעור זה הוא יכול לקבל את התבלין מן התורה. נמצא, לפי ערך ריבוי הכלים, בשיעור זה הוא מקבל אור.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מה מוסיף לנו רשב"י, בזה שאומר, שהוא נוטל שכר כולם. ובהנ"ל יש לפרש, זה שהאדם רואה, שהבריות נתייאשו ידיהן מן התורה, היינו שהם רואים, שאין הם מקבלים לתוך ידיהם את התבלין, שהתורה צריכה לתת להם, שהוא ביטול היצר הרע, אלא להיפוך, על זה אומר רשב"י, תדעו לכם, שכל הדחיות שהאדם מרגיש, שכל פעם הוא נדחה יותר רחוק מלהגיע להתקרבות ה', היינו לבחינת

השתוות הצורה, הנקרא "דביקות בה", הוא מטעם, כדי שתרכשו כלים לקבל את התבלין.

נמצא, שעכשיו, שיש לכם הרבה כלים, שזה בא מהרבה דחיות, עכשיו כל הכלים יקבלו שכר, היינו מילוי, שזה נקרא, שהוא יקבל שכר נגד כולם, היינו נגד כל הדחיות, מטעם שהדחיות האלו הם כלים לקבל מילוי, הנקרא "שכר".

נמצא, שהאדם, בזמן שהוא רואה, שהוא נמצא בין המחשבות ורצונות של הרצון לקבל, שהם נקראים "רשעים", משום שהם עושים רע להאדם, שלא יוכל להגיע להשיג את הטוב ועונג, הנמצא במחשבת הבריאה, שהיא רצונו להטיב לנבראיו. וצריכים לדעת, שהם נקראים גם כן "אויבי ה'", היות שהם מפריעים לה', שאין ה' יכול להוציא לפועל את מחשבתו, שהוא להטיב לנבראיו. כי בשביל הרצון לקבל לתועלת עצמו, אין הבורא יכול להשפיע להם, מטעם שהכל ילך לכלי קבלה, שהם בחינת סטרא אחרא. נמצא, שהרשעים האלו, היינו רצונות דקבלה שנצטברו אצל האדם, הם נקראו "אויבי ה' ואויבי הבריות".

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (תהילים ל"ד) "דרשתי את ה', וענני". ופירש הרד"ק "דרשתי, כי בהיותו בין ידיהם, היה בלבו דורש את ה', ומתחנן לפניו בלבבו, שיצילהו מידם".

ועל דרך עבודה יש לפרש, שדוד ראה, כי בהיותו בין ידיהם, היינו תחת שליטתם של המחשבות ורצונות של הרצון לקבל, היה בלבו דורש את ה'. כלומר, שהגם שראה שהם שולטים עליו, ומכל מקום היה בפניות הלב דורש את ה', שיצילהו מידם. כלומר, הגם שבחיצוניות הם היו שולטים עליו, אבל בפנימיות הלב היה מוחה על מה שהם שולטים עליו, והיה מתחנן לה' שיצילהו מידם. ומכל מקום בפנימיות הלב היה דורש ומתחנן לה', שיצילהו מידם, ולא היה מתייאש, מזה שבחיצוניות הם שולטים עליו. וזהו על דרך שאמרו חז"ל (ברכות י') "אפילו חרב חדה מונחת לו על צוארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים". כנ"ל, שגם הירידות גורמים למילוי חסרון.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מהו "קומה ה', ויפוצו אויביך, וינוסו משנאיך מפניך". בעבודה יש לפרש כנ"ל, מי הם אויבי ה' בעבודה. היינו, שלא נותנים להאדם לעבוד לתועלת ה'. הוי אומר, זהו הרצונות שישנם באדם לעבוד אך ורק לתועלת עצמם, הרצונות האלו הם נקראים "אויבי ה' ואויבי האדם", כנ"ל.

כי זה שלא יכולים לעבוד לתועלת ה׳, זה נקרא ״אויבי ה׳״, מטעם, לא שה׳ צריך שיעבדו בשבילו, אלא כי ע״י זה שיעבדו בשביל ה׳, הם יקבלו דביקות בה׳, הנקרא ״כלים דהשפעה״. ובכלים האלו ה׳ יכול להשפיע להם את הטוב והעונג שהיה במחשבת הבריאה. והיות שהרצונות האלו של קבלה לעצמו מפריעים לזה, נמצא, שהם מפריעים להרצון דלהטיב לנבראיו, שלא יוכל להוציאו לפועל.

וגם הם נקראים ״אויבי האדם״, היות שהרצוניות דקבלה מפריעים להבריות, שיוכלו לקבל את הטוב ועונג, מה שהבורא רוצה לתת להם. והרצוניות האלו דקבלה לעצמם אינם מסוגלים לקבל אלא מהאור, הנקרא ״נהירו דקיק״, המאיר לתוך הקליפות. שמהאור הדק הזה יש יכולת להאיר לכלי קבלה השייכים להקליפות.

מה שאם כן על האור האמיתי היה צמצום, שלא יאיר רק בכלים דקדושה, הנקראים ״כלים דהשפעה״, היינו דוקא על הרצון להשפיע נחת רוח ליוצרו, ולא לתועלת עצמו. לכן אנו מבקשים ״קומה ה׳ ויפוצו אויביך״. היות שכל הכח שיש להרצון לקבל, הוא מסיבת שכינתא בעפרא, שכינתא בגלותא. כלומר, היות שהקדושה הוא בבחינת העלם והסתר, ואינם רואים את חשיבותה, לכן ה״אויבי ה׳״ ו״אויבי אדם״ מרימים ראש ורוצים לשלוט.

מה שאם כן אם ה׳ יעזור לנו בזמן ההסתרה, שאז בחינת מלכות היא בבחינת עפר. כלומר, שאין הנבראים מרגישים את מציאות ה׳, אלא הקליפות הם עומדים מול פנינו, והקדושה היא בגניזו, שלא רואים את חשיבותה. אז הוא כנ״ל, שאויבי ה׳ ואויבי ישראל הם השולטים.

כמו שמובא בזה״ק על המלכות, שהיא בחינת עץ הדעת טוב ורע. זכה, הוא טוב, היינו שהרע היא מכוסה ולא נראה לחוץ. ממילא אין הרע שולט, מטעם שהיא נעלם. ואם לא זכה, היא רע. היינו, שהטוב היא בהעלם, והרע הוא מגולה כלפי חוץ. אז הרע שולט, מטעם שהרע הוא מגולה והטוב הוא בהעלם.

לכן האדם רואה, שלפעמים האדם מבין, שעיקר התכלית של האדם היא לעבוד לשם שמים, ואין לו שום ספיקות בזה, אלא שהאדם חושב, שזהו טבעי. היינו, שלא יוכל להיות אחרת. ואח״כ, אחר המצב הזה, שהבין שעיקר הוא רק לעבוד עבודת הקודש, ולא יהיה נמשך אחרי הרבים, ועוד יותר מזה, שיש לפעמים, שהוא מסתכל על הרבים, אין הוא יכול להבין, איך

אנשים בעלי שכל יכולים כל כך להיות משוקעים בדברים שטותיים, ולא עוסקים בעבודת הקודש.

ואח"כ האדם בעצמו נופל לכל מיני אהבות של שטותיים, שמקודם לכן הוא צחק מהם, ולא היה יכול להבין. ועתה הוא בעצמו נמצא שם. ויש להבין, איך יכול להיות דבר כזה. והתשובה היא כנ"ל, שאח"כ, שהאדם הגיע לבחינת "לא זכה", ואז הטוב נעלם ממנו, והרע נתגלה אצלו. לכן הוא נמשך אחר מה שהוא מגולה לחוץ, שהוא הרע. ואין לו בחירה, ועושה רק מה שמגולה לחוץ.

וזה שכתוב, ש"מלכות נקראת עץ הדעת טוב ורע". אלא שכל הענין של בחירה הוא, מה שיהיה מגולה, היינו הבחירה להיות "זכה" או "לא זכה". נמצא, שעל האדם מוטל רק דבר אחד, היינו שיתפלל לה', שהרע יהיה מכוסה, והטוב יהיה מגולה. וממילא אין לו אז עבודה לעבוד לשם שמים, כי אז לא יכול להבין אחרת, אלא לעבוד לתועלת ה'. ואין לו אז שום עבודה לבטל עצמו לה'. אלא שהוא חושב, שזה הוא טבעי. לכן כל מה שהוא חשב מקודם, שזה הוא בלתי אפשרי, הוא רואה עכשיו, שזהו טבעי, ורוצה להיבטל לה', כמו נר בפני אבוקה. וכל זה הוא מטעם, שהרע מכוסה והטוב מגולה לחוץ.

וזה שכתוב "קומה ה' ויפוצו אויביך". שאנו מתפללים, שה' יהיה בבחינת "קומה", על דרך שאנו מתפללים ואומרים "הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת", ש"סוכת דוד" נקראת בחינת מלכות, שהיא בחינת שכינתא בעפרא. ואנו מבקשים, שה' יקים אותה מנפילתה, ושתהיה בבחינת "קומה", בקומה זקופה.

וממילא כל אחד ואחד יבטל את עצמותו, וירצה לעבוד רק לתועלת ה', ולא לתועלת עצמו. ועל ידי "הקומה ה'", יהיה אח"כ "ויפוצו אויביך". היינו **הרצונות שיש בהנבראים, שהם אויבי ה' ואויבי הבריות, הם יפוצו**. "וינוסו משנאיך מפניך". כלומר בזמן שתהיה בחינת "קומה ה'", שאז יהיה הקדושה בבחינת הפנים, אז יקוים "וינוסו משנאיך מפניך", היינו כנ"ל, שכל השונאים והאויבין ינוסו.

ובענין "קומה ה' ויפוצו אויביך" יש לדעת, שענין "פיזור האויבים" אין זה עוד גמר עבודה, הגם שזהו עיקר העבודה, כמו שכתוב "ובערת הרע מקרביך". אבל זהו רק תיקון הבריאה ולא מטרת הבריאה. כי מטרת

הבריאה היא, שהתחתונים יקבלו טוב ועונג, שזה נקרא בחינת **תורה, מבחינת שמותיו של הקב"ה**.

נמצא, בחינה א' היא בחינת אמונה, מלכות שמים, ואח"כ באה בחינת תורה. וזה שכתוב "כי מציון תצא תורה", שהאדם צריך לזכות לבחינת "תורה", שזהו בחינת שמותיו של הקב"ה, שהוא בחינת הטוב ועונג שהיתה במחשבת הבריאה.

אולם לא לשכוח, שעיקר האדם צריך להשתדל ללכת ב"ימין", הנקרא שלימות, ולהאמין באמונת חכמים, שאמרו, שהאדם צריך לשמוח בזה שה' זיכה אותו, שיכול לקיים תורה ומצות, אפילו שלא לשמה. היינו, שהאדם רואה, שכל מה שהוא עושה, הוא רק לתועלת עצמו, ולתועלת ה' אין בידו לעשות מאומה, גם זה הוא דבר גדול. והאדם צריך לקבל מזה שמחה, ולתת תודה לה' על זה. כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, **שה"שלא לשמה" שהאדם עושה, חשוב אצל הבורא עוד יותר, מה שהאדם חושב, שה"לשמה" חשוב**. ובטח הלשמה חשוב יותר, אולם השלא לשמה גם כן חשוב אצל הבורא. לכן האדם צריך להיות בשמחה אפילו מה שלא לשמה.

נדרים

מה נותן לנו הכלל של ואהבת לרעך ..... ט (9)
הצורך לאהבת חברים ..... י (10)

מה נותן לנו הכלל של ואהבת לרעך

מאמר ה׳, תשמ״ה

מה נותן לנו הכלל ״ואהבת לרעך כמוך״ - ע״י הכלל יכולים להגיע לאהבת ה׳.

אם כן מה נותנת לנו קיום של תרי״ב מצות - קודם כל, צריכים לדעת מה זה ״כלל״. ידוע, שכלל נבנה על הרבה פרטים, ובלי פרטים אי אפשר להיות כלל. כדוגמת, שאנו אומרים, ״קהלה קדישא״. הכוונה על כמה פרטים, שנתאספו ונתחברו להיות חטיבה אחת. ואח״כ ממנין ראש הקהל, וכדומה. וזה נקרא ״מנין״ או ״עדה״. שכל הפחות צריך להיות עשרה אנשים, אז יכולים לומר ״קדושה״ בתפלה.

ועל זה אמרו בזהר הקדוש ״כל בי עשרה, שכינתא שריא״. שפירושו הוא, שבמקום שיש עשרה אנשים, כבר יש מקום להשראת השכינה.

ולפי זה יוצא, שהכלל ״ואהבת לרעך כמוך״ בנוי על תרי״ב מצות. היינו, אם אנו נקיים את התרי״ב מצות, אז נוכל לבוא להכלל של ״ואהבת לרעך כמוך״. נמצא, שהפרטים נותנים לנו להגיע להכלל. וכשיהיה לנו הכלל, אז נוכל להגיע לאהבת ה׳, כמו שכתוב ״כלתה נפשי להי״.

והגם שאין האדם יכול לקיים כל התרי״ב מצות לבד. למשל, פדיון הבן. שאם נולד לו בת תחילה, כבר אינו יכול לקיים מצות פדיון הבן. וכמו כן האשה פטורה ממצות עשה שהזמן גרמא, כמו ציצית ותפילין. אבל מטעם ש״כל ישראל ערבים זה לזה״, נמצא, שע״י כולם מתקיים כולם. נבחן זה, כאילו שכולם קיימו ביחד את כל המצות. לכן בסגולתן של התרי״ב מצות ניתן להגיע להכלל של ״ואהבת לרעך כמוך״.

הצורך לאהבת חברים

מאמר י״ד, תשמ״ח

בזה יש הרבה סגולות:

א) סגולה לצאת מאהבה עצמית, ולאהוב את הזולת. שזה ענין, כמו שאמר רבי עקיבא ״ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה״. היות שע״י זה יכול להגיע לאהבת ה׳.

אולם יש לדעת, כי ענין לאהוב הזולת ולעבוד לטובת הזולת, זה אינו מטרת הבריאה, כפי שהחילוניים מבינים אותה. היות שאין העולם נברא שאחד יעשה טובות להשני. כי העולם נברא, שכל אחד יקבל הנאה לעצמו. וזה, מה שאנו אומרים, שצריכים לעבוד לטובת הזולת, זהו רק **תיקון הבריאה**, ולא מטרת הבריאה. שענין התיקון הוא, שבכדי שלא יהיה ענין של בושה, נעשה תיקון של ענין השפעה, שרק ע״י זה הנבראים יקבלו טוב ועונג לעצמם בשלימות, בלי פגם של בושה.

ועל זה יש לפרש מה שהזה״ק אומר על פסוק ״וחסד לאומים חטאת. כל טובו דעובדין, לגרמייהו עובדין״. שיכולים לפרש, כל הטוב, שהם עושים חסד, הוא על כוונה שלהם, שנקראת ״לגרמייהו״, היינו לעצמם. שפירושו, שזהו לפי הבנת עצמם. ולא לפי שניתן לנו לקיים ״ואהבת לרעך כמוך״ מצד מצות ה׳, שברא את העולם על הכוונה דלהטיב לנבראיו. וענין המצות שניתן לנו, הוא רק **לצרף את הבריות**, שע״י זה יגיעו לדביקות ה׳, שיעזור להם לקבל טוב ועונג, וישארו בדביקות ה׳.

ב) שזה שחברים מתייחדים לחטיבה אחת, הם מקבלים כח, שיוכלו להחשיב את מטרת עבודתם. שהוא, בכדי להגיע לשמה. והיות שהכלל שחינכו אותם, כדברי הרמב״ם ז״ל, שאומר, ״נשים, קטנים וכלל עמי הארץ, מלמדים אותם, אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר. עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט״.

והיות שצריכים לחכות עד ש״יתחכמו חכמה יתירה״, להגיד להם, שצריכים לעבוד **לשמה**. וממילא נשאר כלל גדול מהרבים ב**שלא לשמה**. והיות שמצד הטבע, היחידים מתבטלים לגבי דעת רבים, לכן כשהחברים הרוצים כן ללכת בדרך להגיע לשמה, בכדי שלא יתבטלו לגבי הכלל, לכן כשהחברים מתחברים, וכל אחד מסור להשני, **וכוונתם, שע״י אהבת הזולת יגיעו לאהבת ה׳, שזוהי המטרה,** כמו שכתוב ״ואהבת את ה׳ אלקיך בכל לבבך, בכל נפשך״, נמצא, שע״י זה שהם כלל אחד, הגם שזה כלל קטן, אבל

כבר נחשבים לרבים. ואין הרבים האלה משועבד להרבים של הכלל. והם יכולים לעבוד באהבת חברים על הכוונה להגיע לאהבת ה׳.

והגם שמצות ״ואהבת לרעך כמוך״ נוהגת לגבי כל הכלל ישראל, אבל לפי שהכלל ישראל אינם הולכים על דרך להגיע מאהבת הזולת לאהבת ה׳, ויש כלל, כשמתחברים אחד עם השני, אז כל אחד מקבל הדיעות של השני, והיות שענין לשמה לא נקבע עוד בלבו של אדם, שזהו עיקר הכוונה של תו״מ, כלומר, שעיקר הכוונה היא, שע״י הקיום של תו״מ יכולים להגיע לשמה, לכן בזה שהאדם מתחבר עם השני, הדיעות של השני מחלישות את דעתו של לשמה. ומשום זה יותר כדאי לשמש ולהתחבר עם סוג אנשים, שהם מבינים, שענין ״ואהבת לרעך כמוך״ **הוא רק אמצעי להגיע לאהבת ה׳**, ולא מטעם אהבה עצמית, אלא כל כוונתו יהיה לתועלת ה׳. לכן יש להיזהר להתחבר, ולדעת עם מי מתחברים.

וזו היא התועלת של אהבת חברים בקבוצה מיוחדת. כלומר, שיש **לכולם מטרה אחת להגיע לאהבת ה׳**. מה שאם כן כשמתחברים אנשים סתם, הגם שהם עוסקים בתורה ומצות, אבל מסיבת שאין הם הולכים בדרך להגיע בעמ״נ להשפיע לה׳, אלא כנ״ל, לפי שחינכו אותם בעמ״נ לקבל, הנקרא ״שלא לשמה״, ואם יתחברו עמהם, הם יקבלו דיעותיהם, אז יגידו אח״כ, שלא כדי ללכת בדרך להגיע לשמה, היות של לשמה הוא יותר קשה משלא לשמה, מטעם שלשמה הוא נגד הטבע, לכן צריכים להיות נזהרים, שלא להתחבר עם אלה אנשים שעדיין לא יתחכמו עם חכמה יתירה, ועדיין לא הגיעו לדעת, שעיקר עבודת ה׳ היא לתועלת ה׳ ולא לתועלת עצמם.

אבל ענין ״ואהבת לרעך״ נוהג לגבי כל הכלל ישראל. אלא כנ״ל, ניתן לנו שמירה לדעת מקודם עם מי מתחברים. והסיבה היא, כי האדם, מטרם שזכה לצאת מאהבה עצמית, הוא מרגיש תמיד שזה קשה. היות שהגוף מתנגד לזה, ואם הוא נמצא בסביבה שיש קבוצה של אנשים, שהם מאוחדים יחד בדיעה אחת, שמסתכלים על המטרה ולא על עבודה, אז המטרה שלו לא נחלשת ממנו.

מה שאם כן אם הוא לא נמצא תמיד ביחד עם החברים שלו, מאוד קשה להאדם להחזיק מעמד בהמטרה דלהשפיע. והוא צריך לרחמי שמים, שלא יחליש את דעתו, מה שהבין מקודם, שכדאי לעבוד וללכת בתלם של עבודה דלהשפיע.

ופתאום הוא מקבל מחשבות, שכדאי ללכת כמו הכלל כולו, ולא צריך להיות יוצא מהכלל, הגם שבזמן שהיה מחובר עם החברים היה מבין אחרת. וזהו כנ״ל, שבזמן שלא מחובר עם הכלל של הקבוצה הקטנה, הוא תיכף נכנע להרבים של הכלל, ומקבל דעותיהם, שמספיק לשמור תורה ומצות בכל פרטיה ודקדוקיה, ולכוון שאנחנו מקיימים מצות המלך שצוה לנו ע״י משה רבנו עליו השלום, וע״י החכמים הבאים אחריו. וזה מספיק בשבילנו, שבעבור זה נקבל שכר. ואנחנו מאמינים בחז״ל, שאמרו לנו ״ונאמן בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעולתך״. ומה יש לנו לחשוב יותר מזה. וכמו שאומרים, אם אנו נקיים זה, דיינו.

והוא כמו רבי חנניא בן עקשיא אומר, ״רצה הקב״ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצות״. זאת אומרת, שכל התורה ומצות שניתן לנו, הוא כדי שיהיה לנו הרבה שכר.

וכל זה, שעכשיו האדם נעשה יותר חכם, מכפי שהיה מאוחד בתוך החברה הנ״ל, שהיה מבין בפשטות, שצריכים לעבוד לשם שמים ולא לתועלת עצמו, אלא צריכים לצאת מאהבה עצמית, ולזכות לבחינת דביקות ה׳. והגם שראה שקשה לצאת מאהבה עצמית, אבל הוא הבין, שזה הוא דרך אמיתית. כלומר, שהאדם צריך להגיע לעבוד לשמה.

מה שאם כן בו בזמן שנפרד מהחברה הנ״ל, תיכף נפל לדעת הרבים, שהם רוב העולם. כלומר, שרוב הכלל ישראל עוד לא הגיעו לבחינת, כמו שאמר הרמב״ם ז״ל ״עד שיתחכמו חכמה יתרה, מגלים להם רז״, שהוא שצריכים לעבוד לשמה. והאדם הזה שנכנס בהחברה, שהדרך שלהם הוא, שצריכים להגיע לשמה. נשאלת השאלה, מאיפה הגיע האדם הזה להכנס למקום כזה. וצריכים להאמין, שזה בא מן השמים.

ולפי זה יש להבין, מדוע הוא נתרחק אח״כ מהחברה. צריכים לומר, כמו שאמר אאמו״ר זצ״ל, שזה מה שהאדם מתחיל ללכת בדרך של לשמה, ובטח הכוונה זו באה לאדם שנותנים לו ההתעוררות לדרך האמת, ואח״כ מאיזו סיבות שהוא האדם מתרשל בעבודה זו, וחוזר לדרך הרגיל של הכלל, הוא שאל, מדוע לא נותנים לו עוד הפעם התעוררות מלמעלה.

הוא אמר על זה משל, שזה דומה לאדם ששוחה בנהר, ובאמצע השחיה הוא אבד את כוחותיו. ובא אדם השוחה עמו ביחד, ונותן לו דחיפה, בכדי שהאדם יתחיל מעצמו לשחות. והאדם שרוצה להצילו, נותן כמה דחיפות. ואם הוא רואה, שאינו משתתף עמו, הוא עוזב אותו והולך. אלא רק בזמן

שהוא רואה, כשנותן לו דחיפה, הוא מתחיל לשחות בעצמו, אז הוא נותן לו כל פעם דחיפות, עד שיצא מכלל סכנה. מה שאם כן אם לא משתתף עמו, הוא עוזב אותו.

כן בעבודה. שהאדם מקבל התעוררות מלמעלה, שיגיע למקום שעובדים בידיעה בכדי להגיע עמ"נ להשפיע נחת רוח להבורא, ונותנים להאדם כמה התעוררויות, ואם אינו מתאמץ לתת כוחות להגיע לזה, אז הוא מקבל כמה תירוצים על עצמו, והוא מוכרח לברוח מהמערכה. והאדם נשאר צדיק. כלומר, בזה שהוא עוזב את החברה הזו, הוא תמיד צודק. וע"י זה שמצדיק עצמו, באמת הוא מרגיש עצמו לצדיק.

אי לזאת, **על האדם מוטל להידבק בחברה**. וכיון שהם מאוחדים, הם נבחנים גם כן לכלל. אלא שהם כלל גדול, והחברה שלו הם כלל קטן. וכלל לא מתבטל בפני כלל.

ג) שיש סגולה מיוחדת בדיבוק החברים. היות שהדעות והמחשבות עוברים מאחד להשני ע"י הדבקות שבהם, לכן כל אחד נכלל מהכוחות של השני. וע"י זה יש לכל אחד כח של כל החברה. **לכן, הגם שכל אדם הוא אחד, אבל יש לו כל הכוחות של החברה.**

מדרש רבה

רות

מהו, השגחתו יתברך היא בהסתר ובנגלה ..... א (1)

מהו, השגחתו יתברך היא בהסתר ובנגלה

מאמר כ״ח, תשמ״ח

במדרש רבה רות (פ״ב, י״א) שואל וזה לשונו, ״כתוב אחד אומר, כי לא יטוש ה׳ עמו ונחלתו לא יעזוב. וכתוב אחד אומר, כי לא יטוש ה׳ את עמו בעבור שמו הגדול. אמר רבי שמואל בר נחמני, פעמים שהוא עושה בעבור עמו ונחלתו, ופעמים שהוא עושה בשביל שמו הגדול. אמר רבי איבי, כשישראל זכאין בעבור עמו ונחלתו, וכשאין ישראל זכאין, בעבור שמו הגדול. ורבנן אמרי, בארץ ישראל בשביל עמו ונחלתו, בחוצה לארץ בעבור שמו הגדול, שנאמר, למעני למעני אעשה״, עד כאן לשונו.

ויש להבין, מהו הפירוש של ״שמו הגדול״, ומהו הפירוש של ״עמו ונחלתו״, וכמו כן יש להבין, מהו ההבדל בין ״חוץ לארץ״, שהם מיוחסים ל״שמו הגדול״, לבין ״ארץ ישראל״, שהוא בשביל ״עמו ונחלתו״.

הנה ניתן לנו להאמין בהשגחתו יתברך, שהוא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב, שזהו ענין שאנו צריכים להאמין, שמטרת הבריאה היתה מטעם שרצונו להטיב לנבראיו, ואנו צריכים להאמין, אפילו שאנו מרגישים יסורים, ממה שהשגחה שולחת לנו להרגיש, מכל מקום צריכים להאמין שהעונשין שאנו מקבלים, על מה שאנו לא מקיימים את מצות ה׳, מה שהבורא צוה לנו, אין העונשין האלו ענין של נקימה ונטירה, מה שנוהג בבשר ודם, שהוא מעניש אותו בגלל שפגענו בכבודו, ואינו שומעים לקול פקודותיו, אלא יש כאן ענין של תיקון.

פירוש, שהיסורים מה שהאדם מקבל, בזה שלא שמר את מצות ה׳, כי היות שענין נתינת תו״מ היא לטובת האדם, שע״י הוא יקבל כלים, שהם מוכשרים לקבל את הטוב והעונג, שה׳ הכין עבור הנבראים. לכן כשאין האדם מקיים תו״מ, נמצא, שהוא מחוסר מאלו הכלים, לכן הקב״ה שולח לו יסורים, בכדי שיקבל על עצמו את התו״מ. וזהו על דרך שאמר אאמו״ר

זצ״ל, שיש להאמין, ש**החטא הוא העונש והעונש הוא התיקון**. וזהו להיפך מדעת המקובל ברחוב.

וזהו כמו שאומר הרמב״ן ז״ל (מובא בתע״ס חלק א׳ בהסתכלות פנימית אות א׳) וזה לשונו, וכן פירש לנו הרמב״ן ז״ל על ענין אחדותו יתברך בסוד אחד, יחיד, ומיוחד. וזה לשונו, ״יש הפרש מן אחד יחיד ומיוחד. שם המתפרש, כשהוא מתייחד לפעול בכח אחד נקרא ״מיוחד״. וכשהוא מתחלק לפעול פעולתו, כל חלק שממנו נקרא ״יחיד״. וכשהוא בהשואה אחת, נקרא ״אחד״.

פירוש, מתייחד לפעול בכח אחד, רצונו לומר, שפועל להטיב כראוי ליחודו, ואין שום שינוי בפעולותיו. וכשהוא מתחלק לפעול פעולתו, דהיינו שפעולותיו משונות זו מזו, ונראה חס ושלום כפועל טוב ופועל רע, אז נקרא ״יחיד״, מפני שלכל פעולותיו המשונות יש להן תוצאה יחידה, להטיב. ונמצא, שהוא יחיד בכל פעולה ופעולה, ואינו משתנה ע״י פעולותיו המשונות. וכשהוא בהשואה אחת נקרא ״אחד״, כלומר ״אחד״ מורה על עצמותו יתברך.

עוד שם וזה לשונו, ״אחד״ מורה שהוא בהשואה אחת, ״יחיד״ מורה שגם כל אלו הריבויים, המה אצלו בצורת יחיד, כמו עצמותו יתברך. ו״מיוחד״ מורה, הגם שהוא פועל ריבוי הפעולות, אמנם כח אחד פועל כל אלו וכולם חוזרות ושבות ומתייחדות בצורת יחיד.

רואים אנו, שכל ההנהגה היא בצורת תיקונים. והגם שקשה להבין זה, אבל אנו מוכרחים לקבל על עצמנו **אמונת חכמים, שזה נקרא ״תורה שבעל פה״**. כלומר שיש להאמין, מה שהם אומרים לנו, מה לעשות ומה להאמין, וצריכים ללכת אחר דיעותיהם בעינים עצומות בלי בקורת, משום שאין הדעת שלנו יכול להבין את דרכי השגחתו יתברך, אלא הכל צריך להיות באמונה למעלה מהדעת, שדוקא ע״י זה זוכים אח״כ להטוב והעונג, מאחר שאנחנו הולכים לפי דרכי החכמים, שהם קבעו לנו באיזה אופן וצורה ללכת, ולא כפי שהשכל שלנו מבין.

ודוקא בדרך זה של למעלה מהדעת, זוכים אח״כ להרגשה באברים, שה׳ מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב. ואז אינו צריך להאמין, כי כבר זכה להרגיש זה. ואז הוא בעצמו מעיד על בריאת העולם, שהיה על הכוונה בכדי להטיב לנבראיו.

ואנו צריכים להאמין, שהבורא מנהיג את העולם בבחינת ״אלקים״, הנקרא ״טבע״, כמו שכתוב ש**הטבע** גימטריא **אלקים**, שהוא מידת הדין,

שאלקים, הוא מידת הדין, **והויה** הוא מידת הרחמים. לכן לכללות העולם, שאינם מאמינים בה׳, הם אומרים שההשגחת העולם היא לפי מידת הטבע, שהטבע קובע את ענין הנהגת העולם. אולם אין הם אומרים שהטבע הוא אלקים, אלא שהוא טבע בלי שום מנהיג. והטבע הזו, שהבורא ברא במידת הדין, אנו רואים, שאין רחום בדין, היות שהטבע אינו בעל שכל, שתהיה היכולת לבקש ממנו רחמים, שלא יעניש אותנו כל כך, מסיבת שאנו כל כך חלשים, שאין כח בידינו לשמור את פקודותיו.

ועל זה באה התשובה, ״אין רחום בדין״. נגיד למשל, מי שזרק את חבירו לתוך המים, והמים רוצים להטביעו, הוא אומר להמים, מה אני אשם שחבירי זרק אותי לתוך הרשות שלך. לכן אני מבקש ממך, שתרחם עלי, היות שאני בעל משפחה גדולה ברוכת ילדים, ואין מי שידאג עבורם, לכן תמחול לי על זה שנכנסתי בתחום שלך. התשובה היא, ״אין רחום בדין״ למי שעובר על חוקי הטבע, שהוא בחינת אלקים, שהוא בחינת דין, שזהו כמו שכתוב ״יקוב דין את ההר״. ורק אלו אנשים שמאמינים שהטבע הוא אלקים, כלומר שיש מי שמנהיג את הטבע, אז על ידי תפלה יכולים להיות שינוי בהטבע, משום שיש בעל בית על הטבע, וממילא הוא יכול לשנות את הטבע.

וכמו שמובא (תענית כ״ה ע״א), שרבי חנינא בן דוסא ראה בערב שבת את בתו, שהיא עציבה. אמר לה, ״בתי, אמאי עציבת. אמרה ליה, דאחלף לי מנא דמשחא (כלי שיש בה שמן) במנא דחלא (בכלי שיש בה חומץ) ורמאי בשרגא (ושמתי את החומץ בנר, ויכבה הנר, ויהיה חושך בשבת). אמר לה, מי שאמר לשמן וידליק, יאמר לחומץ וידליק״.

רואים אנו, שמי שמאמין שיש להטבע בעל הבית, הוא יכול לשנות הטבע. לכן אלו הצדיקים, שאצלם הטבע הוא בחינת אלקים, כלומר שהבורא הוא בעל הבית על הטבע, לכן ע״י תפלתן הבורא משנה הטבע בגללם. וזה הוא הענין שמתפללים לה׳, שיעזור לנו לשנות את הטבע. כלומר, שאפילו מצד הטבע כל הרופאים התייאשו מאודם הזה, שמצד הרפואה אין לו שום סיכויים שיוכל לקום מחולי זה, מכל מקום ה׳ יכול לרפאות ולשנות את הטבע.

וכמו שכתוב (ברכות י׳) ״אפילו חרב חדה מונחת לו על צוארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים״. הגם שמצד הטבע היא בחינת דין ובטח שימית, מכל מקום, יהודי שמאמין, שיש מי שמנהיג את הטבע, והוא בחינת רחמים, הנקרא ״הויה״. לכן אמרו, אל ימנע עצמו מן הרחמים, שזהו מה

שכתוב "הויה הוא אלקים". מה שאם כן אלו אנשים שאומרים, שהטבע הוא בלי בעל הבית ואין מי שינהיג אותה, אצלם בטח אין רחום בדין. לכן אין להם שום טענות להטבע, היות שאין על מי להתרעם, הלא הוא אינו בעל שכל, שיהיה מציאות לדבר אליו ולבקש ממנו רחמים.

וזה דומה למנהג עתיק, שמטרם שהמציאו את התמרורים שיסדר את התנועה בכלי רכב, היה הסדר, ששוטר היה עומד וכיון את התנועה. ואז היו הרבה אנשים שהיו בכעס ומלא טענות להשוטרים, שהם אינם בסדר, שלא מסתכלים על התור, שלפעמים בא אדם לבקש מהשוטר שיעשה לו טובה, היות שיש לו איזה חולה בבית וכדומה, או פרוטקציה וכדומה, היה השוטר משנה את הסדר לפי שכלו. אז כל אחד היה חושב שהשוטר אינו בסדר, והיו הרבה אנשים, שהיו מרוצים, והרבה לא.

מה שאין כן בימינו, שנעשה מסדר התנועה בחינת דומם, בלי שכל, הנה עכשיו כל אחד ואחד מקבל על עצמו גזר דינו של התמרור (רמזור), ואף אחד לא יכעס עליו ואף אחד לא יתפלל אליו, שיעשה לו טובה. דרך משל, יש לפעמים שהאמבולנס נוסע עם חולה והוא צריך לבי"ח מטעם פקוח נפש, אין הוא מדבר להתמרור הדומה לטבע, "המסדר את הנהגת הבריאה", שיתן לו לעבור, כי הוא דומה להטבע, שהוא בחינת דין, ואין רחום בדין.

ובהאמור נבין, כי הבורא, שרצה שהעולם הגשמי יתקיים, ושיהיה קיום המין, ושתהיה המשכת הדורות בזה אחר זה, ולא תהיה בחירה ביד האדם לקלקל את סדר קיום העולם, לכן ברא את העולם בבחינת טבע. והגם שאין הוא מגולה בסדר הנהגה, וכולם חושבים שאין בעל בית בעולם, אלא כל מה שעולה במחשבתו של אדם לעשות הוא עושה, כי בזמן שלא יודעים שיש בעל בית שמשגיח על העולם, לכן כל איש הישר בעיניו יעשה, ויכולים לקלקל העולם. מה עשה, הלך וגילה את השכר ועונש. כלומר, כל מי שירצה לעבור על חוקי הטבע, מה שהוא עשה, תיכף יקבלו על המקום את העונש, ואם הם יקיימו את חוקי הטבע, הם יקבלו שכר על עבודתם, שזה נקרא ש"שכר ועונש מגולים".

לכן בעולם הגשמי, בגלל תיקון המכונה "השתוות הצורה", אסור לקבל לתועלת עצמו. אלא כמו שכתוב (אבות פרק שני, י"ז) "וכל מעשיך יהיו לשם שמים". והיות שהתענוג הכי גדול, שבזמן שהאדם מרגיש שעומד בהיכל המלך ומדבר עם המלך, והיות שכל קבלת תענוג צריכה להיות לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, כלומר שהאדם צריך לכוון בעת קבלת התענוג, שהוא מקבל שהוא מסיבת שהבורא רוצה שהנבראים יהנו, אבל הוא מבחינתו

עצמו הוא מסוגל לוותר על התענוג, וידוע שכל התענוג גדול ביותר הוא יותר קשה לוותר עליו, לכן אם הבורא היה מגולה ולא היו צריכים להאמין בו, לא היתה שום מציאות שהאדם תהיה לו היכולת לכוון בעמ"נ להשפיע. כי בשום אופן אין האדם יכול לומר, שאלמלא לא היה רצון הבורא שאנחנו נהיה קרובים אליו, ולהרגיש אותו איך שאנו מדברים אליו, היינו מוותרים על התענוג מהפגישה זו.

לכן נעשתה בגלל זה הסתרה, בכדי שיהיה מקום לבחירה, כלומר שאנו צריכים להאמין ש"מלוא כל הארץ כבודו". ומטרם שהאדם זוכה לכלים דהשפעה, אין האדם מסוגל שיהיה לו אמונה בקביעות, כמו שאומר בהקדמת ספר הזהר (דף קל"ח, ד"ה "כי חוק") ומשום זה יש צמצום והסתר על רוחניות. ובכדי שלא יהיה קלקול בעולם, לכן השכר וענש מגולה.

מה שאם כן אם היה מגולה השכר ועונש ברוחניות, לא היה אז צורך לקיים תו"מ לשם שמים, אלא הסיבה המחייבת לקיים תו"מ היתה נשארת בשלא לשמה. כלומר, במקום ששכר ועונש מגולה, שנקרא "השגחה גלויה", אין צורך לקיים תו"מ מסיבת שהבורא צוה לנו כך, ואנו רוצים לעשות רצונו, ולא מטעם שכר ועונש. היות שיש לקיים תו"מ מטעם "בגין דאיהו רב ושליט", לכן לזכיה גדולה הוא אם אנחנו יכולים לעשות רצונו ולקיים מצותיו.

מה שאם כן אם השכר ועונש היה מגולה, לא חשוב לנו מי נותן לנו השכר או העונש. נמצא, אם היה כך, לא היתה שום בחירה מצד אדם להגיע לידי דביקות בה', היות שאין לו צורך לזה, כי השכר ועונש הם מדריכים את האדם לשמור את החוקים כנ"ל, כי השכר ועונש נבחנים לשני רגלי אדם, שע"י האדם הולך ומתקדם להמטרה שהרגלים מובילים אותו. כי ממקום שמרגיש יסורים, שהוא בחינת עונש, הוא בורח, ובמקום שהוא מרגיש, שיכול לקבל הנאה ותענוג, לשם הוא רץ.

וממילא אין לו שום צורך לדעת מי הוא הבעל בית של העולם, כי מה יוסיף לו זה שידע שיש מנהיג העולם, כי האדם אינו מעניין לו רק בירורים של תענוג ויסורים. וממה שהאדם יכול להוציא יותר תענוג, בזה הוא שקוע ראשו ורובו, וכל השיקולים שבחיים שלו הם רק בדברים האלו. לכן ה' הסתיר עצמו בתורה, שפירושו, שע"י זה שהאדם יעסוק בתורה, הוא יכול למצוא אותו יתברך, אחרת הוא מוסתר.

נמצא, **לכלל העולם**, שאין להם שייכות לרוחניות והוא מוסתר מהם, הוא מוכרח להנהיג את העולם בהשגחה גלויה, היינו שהשכר ועונש יהיה

מגולה. וממילא לא יקלקלו את סדרי הבריאה, שהקב"ה ברא את העולם בטבע, שהם אומרים, שאין כאן שום בעל בית אלא הטבע, שהוא כעין דומם, הוא המנהיג העולם. ובזמן שאין לפחד מן בעל בית, אז "איש הישר בעיניו יעשה" ויכולים לקלקל את הבריאה, (אלא מפני שה') הוא מנהיג (את כל העולם) בהשגחה גלויה, וממילא יקיימו את כל התנאים מה שהטבע מבקש, אחרת הטבע מעניש אותם. נמצא, שהוא יכול להיות מוסתר והכל עושים רצונו, מה שהוא סידר את העולם בבחינת הטבע, הנקרא "אלקים", "מידת הדין". נמצא, שהוא מוסתר והשכר ועונש מגולה.

מה שאין כן ברוחניות, שהוא רוצה להיות מגולה אצל התחתונים, אז ההשגחה היא מכוסה, כלומר שאין השכר ועונש מגולה. רק שהאדם צריך להאמין, שיש שכר ועונש. ומדוע מוסתר השכר ועונש. הוא מסיבה, שרוצה שהם יחפשו אותו, כלומר שבחינת "רב ושליט" תחייב אותם לעסוק בתורה ומצות ולא השכר, אלא שיהיה הכל לשמה, היינו שהבורא הוא הסיבה שיעסוק בתורה ומצות, משום שזהו רצונו יתברך.

מה שאם כן באם שמרגישים שכר ועונש בעשיית המצות, זה נקרא שלא לשמה, כמו שכתוב "במצותיו חפץ מאוד" (תהילים קי"ב, א'), שדרשו "במצותיו" ולא בשכר מצותיו, אלא לקיים מסיבת שהבורא צוה לעשות, והאדם רוצה לעשות נחת רוח להבורא, לכן הוא מקיים את מצותיו. וכמו שאומר שם הרד"ק "במצותיו חפץ מאוד", מצות עשה, עושה אותה בחפץ לבבו, באהבת האל יתברך, שצוהו לעשותם. לפיכך אומר "מאוד", כלומר שרודף אחר המצוה, ומתאמץ לעשותה בכל כוחו, בגופו וממונו.

ובהאמור, במקום שרוצים שהבורא בעצמו יהיה מגולה אצל האדם בבחינת הדביקות, אז השכר ועונש בהשגחה בלתי גלויה, אחרת לא יהיה צורך אליו יתברך, אלא שיקיימו תו"מ מטעם תועלת עצמו. ומזה יקבלו סיפוק בחיים שלהם. מה שאם כן במקום שאין שם האפשרות שירצו להתעניין "אם יש מנהיג או לא חס ושלום", שזהו, שהעולם מתנהג רק בדברים גשמיים, נמצא, שהבורא מכוסה שם, מטעם שאין להם שום צורך לדעת, אם יש בעל בית ומנהיג להעולם, אלא שאומרים, שהמנהיג הוא בחינת טבע, כמו דומם. ובכדי שלא יקלקלו את סדרי הטבע. מה עשה הבורא, עשה שם תיקון על הטבע, והתיקון הזה נקרא "שכר ועונש המגולה", שזו היא שמירה מעולה, שלא יקלקלו את הטבע מה שהבורא ברא.

לכן יש לומר, **במקום שהבורא נשאר מוסתר, שם השכר ועונש מגולה. ובמקום שהבורא צריך להיות מורגש אצל התחתונים, אז צריך להיות השכר ועונש מוסתר מהתחתונים**.

ובהאמור נוכל לפרש מה ששאלנו, מהו שאמרו על הכתוב "כי לא יטוש ה' עמו". בעבור ב' סיבות:

א) מטעם עמו ונחלתו

ב) מטעם שמו הגדול.

ושאלנו, מה ההבדל ביניהם. חז"ל (מסכת סנהדרין צ"ח) דרשו על פסוק "למעני למעני אעשה", אמר רבי אלכסנדרי רבי יהושע בן לוי רמי, "כתיב בעתה וכתיב אחישנה, זכו אחישנה, לא זכו בעתה". ויש לפרש מה זה "אחישנה". לפי שלומדים, שהנבראים צריכים להגיע לזכות למטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, וכל העבודה שלנו היא לתקן עצמנו עם כלים דהשפעה, שרק בכלים האלו האורות העליונים יכולים להתלבש, מטעם שיהיה השתוות הצורה בין האור והכלי, שהוא תיקון הצמצום, בכדי שלא יהיה נהמא דכסופא, נמצא, בידי אדם לתקן זה.

וזה נקרא שממהרים את קבלת המטרה, שהיא להטיב לנבראיו. וזה יכולים לעשות רק ע"י ביטול הרשות. ורק אז יש מציאות שיקבל הכל מטעם דלהשפיע. אי לזאת, כשהקב"ה משפיע את השפע, הוא משפיע ל"עמו ונחלתו". כלומר, הכל נקרא שלו, ואין להתחתון שום רשות בפני עצמו, כנ"ל, מטעם שביטל את רשות עצמו, לכן "לא יטוש", אלא הוא משפיע ל"עמו ונחלתו".

מה שאם כן "לא זכו", כלומר שהם לא רוצים לבטל את רשותם, ואין הם ראויים לקבלת השפע, זה נקרא "בעתה", שאז הקב"ה עושה למען "שמו הגדול", ששמו של הקב"ה הוא טוב ומטיב. לכן הוא משפיע להם מטעם טוב ומטיב, שזה נקרא "שמו הגדול".

וזה שכתוב "ורבנן אמרי, בארץ ישראל בשביל עמו ונחלתו, בחוץ לארץ בעבור שמו הגדול". ומהו היחס בעבודה "ארץ ישראל בשביל עמו ונחלתו". כי "ארץ ישראל" בעבודה, נקראת בזמן שהאדם כבר זכה שכל מעשיו הם **ישר - אל** ואין עושה לתועלת עצמו שום דבר. נמצא, כי לא יטוש ה', אלא הוא משפיע להם טוב ועונג, הוא בשביל שיש להם כלים דהשפעה כנ"ל, לכן הם נקראים "עמו ונחלתו", היות שאין להם רשות בפני עצמם.

מה שאם כן ב"חוצה לארץ", שעדיין אינם נמצאים ב"ארץ ישראל", כנ"ל, שהמעשים שלהם עדיין אינם לשם שמים, הנקרא "ישר - אל", הוא

רק מצד אתערותא דלעילא, הנקרא "מצד רצון העליון", שמטרתו הוא רצונו להטיב לנבראיו. וזה נקרא "בעתה", כנ"ל, שזה נקרא "בעבור שמו הגדול", ששמו הגדול נקרא שמו של הקב"ה, שהוא טוב ומטיב, ו"גדול" נקרא בחינת חסד, שפירושו, היות שדרכו הוא להשפיע, לכן לא יטוש ה' רק מצד אתערותא דלעילא, היות מצד התחתונים עדיין אינם ראויים שהקב"ה ישפיע להם טוב ועונג.

ובהאמור יוצא, שבכל הירידות, שהאדם מקבל בעבודה, הוא צריך להאמין בשכר ועונש, אף על פי שהוא לא רואה. אלא הוא צריך להאמין, שהקב"ה לא עוזב אותו, אפילו שהוא נמצא בזמן ירידה. הגם שזה עונש, בזה שהקב"ה מרחק אותו מעבודה. כי זה שאין לו טעם בעבודה, הוא מסיבה שה' זרק אותו. כלומר, שהאדם לא יחשוב, שהאדם לא רוצה עכשיו להיות עובד ה', אלא ה' לא חפץ בו. ולהאמין שזהו עונש. אבל גם להאמין, שזה לא ענין נקימה ונטירה, אלא שהם תיקונים, שע"י יזכה לעלות ולהגיעה להמטרה הנרצה.

בראשית רבה

מהו "אין לך עשב מלמטה, שאין ממונה עליו" בעבודה ..... ט (9)
מהו, אין לך דבר שאין לו מקום, בעבודה ..... טז (16)

מהו "אין לך עשב מלמטה, שאין ממונה עליו" בעבודה

מאמר כ"ז, תש"ן

חז"ל אמרו "אין לך עשב ועשב מלמטה שאין ממונה עליו מלמעלה, ושומר אותו, ומכה אותו, ואומר לו גדל". אומר (זהר ובב"ר, י) "אמר רבי סימון, אין לך כל עשב ועשב, שאין לו מזל ברקיע, שמכה אותו, ואומר לו גדל".

ויש להבין, מה מרמז לנו המאמר הזה בעבודה. הנה אנו רואים בעולמנו, שכל הנבראים אוהבים את מנוחה, כמו שכתוב (תע"ס, דף כ', אות י"ט) "ידוע אשר כל ענף יהיה טבעו שוה לשורשו. ולכן כל הענינים הנהוגים בשורש, יתרצה בו גם הענף, ויאהב אותם ויחמדם. וכל הענינים, שאינם נהוגים בשורשו, גם הענף מתרחק מהם, לא יסבול אותם, וישנא אותם. ועל כן כל הענינים הכלולים בו יתברך, ונמשכים לנו הימנו בהמשכה ישרה, יבושם לנו. דהיינו, אנו אוהבים את המנוחה, מטעם משום שהשורש שלנו אינו בעל תנועה".

ולפי זה נשאלת השאלה, למה אנו עושים דבר מה שאנו לא אוהבים אותו. ומי מכריח לנו לתת יגיעה. והתשובה היא, שיש למעלה ממונה אחד, ויש לו מקל בידו, ומרביץ יסורים להנבראים. והיות שלא יכולים לסבול את היסורים, זהו הגורם שעוזבים את המנוחה והולכים לעבודה. נמצא, שהעבודה זו נקראת "עבודה על דרך הכפיה", שהאדם כופה עצמו ללכת לעבודה, בגלל היסורים שהממונה מכה. לכן אנו עושים "ואומר לו גדל". אחרת האדם, כשנולד, היה שוכב על מקומו, ולא היתה שום התפתחות, הן מצב הגופני והן מצב הנפשי. לכן המקל הזה, שיש ביד הממונה, שמרביץ להנבראים, הוא הגורם ההתפתחות של הנבראים.

נמצא, שהגורם של קבלת התענוגים, שבא על ידי התפתחות הבריאה, הוא מטעם שיש ממונה אחד למעלה, "שמכה ואומר גדל", היינו שיתגדל כל

עשב ועשב. נמצא לפי זה, האנשים הם בעולם כעשבי השדה, שכל עשב צריך להתגדל.

ויש לפרש על דרך עבודה, שהממונה מכה בהנבראים. וכשהנבראים מקבלים את היסורים, הם מוכרחים ללכת קדימה. ואין הם יכולים להישאר במצב המנוחה, כמו שיש להאדם מצד הטבע, הנמשך משורשו, שהוא במצב המנוחה המוחלטת כנ"ל. נמצא, שכל הדחף לעבודה הוא רק שהיסורים גרמו לזה.

אולם יש להבין, מי הוא הממונה שיש לו מקל בידו, ומרביץ לכל הנבראים, שלא ישארו במנוחה. אלא כל אחד ואחד, הנקרא "כל עשב ועשב", שמכה בו ואומר לו גדל. הוא בחינה הב', שיש לנו להבחין בהשורש שלנו.

היינו, שהבורא, שהוא השורש שלנו, הוא מלא תענוג. לכן זה מוליד לנו יסורים, אם אין לנו תענוג כנ"ל. כי מה שיש בשורש, הענפים רוצים להדמות אליו. וזו כנ"ל (תע"ס חלק א', דף כ') "כל הענינים הנהוגים בשורש, יתרצה בו גם הענף, ויאהב אותם, ויחמדם".

לכן זה שהנבראים משתוקקים לתענוגים, ובלי זה אי אפשר לחיות, הוא מטעם שתענוג נמצא בהשורש, זהו הממונה שמכה ואומר גדל. וזה כמו שכתוב (אות כ"א) "אמנם להישאר ריקם מהקנינים והטוב, גם זה אי אפשר. ועל כן בוחרים בסבל ריבוי התנועה, בכדי להשיג מילוא הקנינים". נמצא, שזהו היסורים שהאדם מקבל מהממונה, שמכה ואומר גדל.

וענין זה נוהג בין בענינים גשמיים, והן בעניני רוחניים. אלא ההבחן הוא, כי בענינים גשמיים אין הסתרה. כלומר, שבתענוגים גשמיים יש ענין "עין רואה והלב חומד". נמצא, מה שעין רואה, זה הוא הגורם יסורים להאדם. כי מה שהוא רואה, בין בעינים ובין ראיה שכלית, הוא משתוקק להשיג. והשתוקקות להדבר, וכל זמן שלא משיג את הדבר, זה גורם להאדם יסורים.

והיסורים נמדדים לפי מידת ההשתוקקות לדבר. כמו שאנו רואים בגשמיות, שלפעמים על ידי אהבה נכזבת האדם מאבד עצמו לדעת. וזהו מחמת ריבוי יסורים שיש לו, מזה שאין הוא רואה שיוכל להשיג את הדבר. לכן הוא אומר "טוב לי מותי מחיי" ומאבד עצמו. אולם זהו רק בעניני גשמיות.

אולם בעניני רוחניים, מחמת תיקון נעשה צמצום והסתר, שאין האדם רואה את הטוב ועונג המלובש בתורה ומצות. וזה היה בכוונה תחילה, בכדי

שיהיה מקום לעבוד לשם שמים, אחרת לא היה שום מציאות של בחירה, שיהיה אפשרות, שיהא באדם כח לעבוד על מנת להשפיע, מחמת טעם הנ״ל. כי העין רואה אז הלב חומד. והיה מוכרח לעשות, היינו לקיים את התו״מ, משום שהתענוג המגולה היה מכריח אותו לקבל, בגלל להשתיק את יסורי החמדה שלו, כמו שנהוג בתאוות גשמיות.

אלא עתה, שהכל הוא צריך לעשות באמונה למעלה מהדעת, ולומר, שהתו״מ הוא בבחינת ״כי הם חיינו״, וכמו שכתוב ״הנחמדים מזהב ומפז רב, ומתוקים מדבש ונופת צופים״. ואם היה הכל מגולה, בטח שהרצון לקבל היה משתוקק להתענוג, ואז לא היה שום מציאות, שיהיה מישהו שלא יקיים תו״מ. והיות שבכדי לזכות לדביקות ה׳, מוכרחים לעשות בעל מנת להשפיע. לכן שורה על תורה ומצות העלם והסתר. לכן אין כאן לומר ״עין רואה והלב חומד״.

נמצא, ברוחניות, שצריכים מקודם לעבוד על בחינת אמונה, היינו להאמין בשכר ועונש, לכן אין שייך לומר ״אין לך עשב ועשב מלמטה, שאין לו ממונה מלמעלה, ומכה אותו, ואומר לו גדל״. נמצא, שענין ״מכה ואומר לו גדל״ הוא ענין היסורים, מה שהאדם מרגיש, איך שהוא מרוחק מה׳, ורוצה ומשתוקק להידבק בה׳, ולא הולך לו, ומזה הוא סובל יסורים, שהיסורים האלה דוחפים אותו, שיעשה כל מה שבידו, אך ורק שיהיה לו דביקות בה׳.

ולפי זה יוצא, היות שאי אפשר שיהיה יסורים לאדם, מאיזה דבר שהוא משתוקק לזה, אלא כפי חשיבות שבדבר, לכן נשאלת השאלה, היות שבלי יסורים אין להאדם שום התקדמות, מטעם הנ״ל, שהאדם רוצה במנוחה, אם כן מאין יקח האדם חשיבות לעשות לשם שמים. כלומר, שישתוקק לעשות נחת רוח להבורא. ואם הוא רואה, שאין בידו לעשות נחת רוח להבורא, שיהיה לו יסורים. שהיסורים האלו דוחפים אותו, שיעשה את כל מה שבידו לעשות, אך שיהיה בידו כח לזכות לדביקות ה׳ באמת. על זה אומר הכתוב (תהילים, צ״ד) ״אשרי הגבר, אשר תיסרנו יה, ומתורתך תלמדנו״.

ולכאורה יש להבין, מהו ״אשרי״ בזה שה׳ נותן לו יסורים. ויש לפרש כנ״ל, היינו שה׳ משפיע לו החשיבות של תורה, ומתחיל להרגיש, שענין תורה הוא בחינת ״אורייתא וקוב״ה חד הוא״. היינו, שתורה הוא ענין שמותיו של הקב״ה. ולפי החשיבות שהקב״ה משפיע לו, האדם מתחיל להרגיש יסורים, מזה שהוא מרוחק מכל הענין הרוחני.

היינו, שהוא מתחיל להשתוקק לענין רוחניות, שהוא יזכה לזה. וכל פעם שהוא רואה, שהוא מרוחק, הוא מתחיל להרגיש יסורים. והיסורים דוחפים אותו, שיעשה כל מה שבידו לעשות, היות שמתחיל להרגיש, שבלי רוחניות אין טעם בחיים.

נמצא, ברוחניות גם כן יש ענין הממונה, שיש עליו מלמעלה, שמכה בו. היינו, שנותן לו יסורים, והיסורים האלו, לאו כל אדם זוכה שהקב"ה ישפיע לו החשיבות שיש בתורה, שזה יגרום לו יסורים. ובזה יש להבין מה שכתוב "אשרי הגבר, אשר תיסרנו יה". היינו, שהבורא משפיע לו את החשיבות הזו, שישתוקק לזה. וזהו היסורים כנ"ל, שהממונה למעלה מכה ואומר גדל. וזה נוהג בין בגשמיות ובין ברוחניות.

וזה שכתוב בזה"ק (קדושים, דף ל"ו, ובהסולם, אות ק"ח) "ואין לך אפילו עשב קטן בארץ, שאין עליו כח עליון למעלה בעולמות העליונים, וכל מה שעושים בכל אחד ואחד, וכל מה שכל אחד ואחד עושה, הכל הוא בהתגברות של כח העליון הממונה עליו למעלה. וכל המנהגים שבהם נחתכים מדין, על הדין נוסעים, ועל הדין מתקיימים, אין מי שיוצא מקיומו לחוץ".

וזה יש לפרש כנ"ל, שהכל מתנהג לפי השגחה פרטית, ואין להתחתונים שום בחירה לצאת מהחוקים שהשגחה פועלת עליהם. נמצא, כשמדברים מעבודה, שכל אדם הוא עולם קטן, "אין לך עשב ועשב, שלא יהיה ממונה עליו מלמעלה". יהיה הפירוש, שאין שום רצון ומחשבה שבא לאדם, שלא יהיה בא לפי החוקים שלמעלה. לכן כל הכבידות שישנו בעבודת ה', הוא הסתירות שאנו מוצאים. היינו, מצד א' אנו אומרים, שהכל תלוי בעבודת האדם, כמו שאמרו חז"ל, שהאדם צריך לומר "אם אין אני לי מי ליי". נמצא, שהכל תלוי בידי אדם, שזה ענין שכר ועונש.

ומצד הב' צריכים לומר, הכל בא מלמעלה, כנ"ל בדברי הזה"ק, שאומר "אין לך אפילו עשב קטן בארץ, שאין עליו כח עליון למעלה". שמשמע, שהכל הולך לפי השגחה עליונה, ואין לתחתונים שום אפשרות לשנות. והתשובה לב' ענינים הסותרים זה את זה, הוא כנ"ל בדברי הרמב"ם (מובא במאמר כ"ה, תש"ן), שאומר, שאין בידינו להבין זה, אבל אנו צריכים להאמין, שכך הוא.

והסדר ההתקדמות בעבודה, שאמרנו, שהוא בא על ידי שמשיגים חשיבות בהמטרה, הוא כמו שאמרו חז"ל, שזה בא ע"י התורה. כי אפילו

שהוא רואה, שהוא לומד שלא לשמה, מכל מקום המאור שבתורה מחזירו למוטב. היינו, **שעל ידי המאור הוא מקבל את חשיבות התורה**.

ואז האדם בא לידי "הממונה של כל עשב ועשב, שמכה ואומר לו גדל". היינו, שמתחיל להרגיש יסורים, מזה שהוא מרוחק מדביקות ה'. והיסורים האלו גורמים לו, שיעשה את כל מה שביכולתו, בכדי להשיג דביקות בה'.

היוצא מזה, שהאדם צריך להתחיל בשלא לשמה. אבל לשמה, האדם רואה שאינו מסוגל לעשות. אולם אם הוא לומד שלא לשמה, בכדי שהוא מאמין שעל ידי זה הוא יבוא לשמה, אז הוא מקבל מאור התורה. ומזה הוא זוכה להגיע לשמה.

ובענין היסורים, אביא כאן מה שכתוב בזהר (בראשית, חלק ג', דף ס"ד, ובהסולם אות ק"ג) "כי אמרו חז"ל, לא היה שמחה לפניו, כיום שנבראו בו שמים וארץ". אמנם אי אפשר לאדם לקחת חלק בשמחתו יתברך הגדולה הזו, אלא לאחר שעשה תשובה שלמה מאהבה.

אבל מטרם זה לא ישמח כלל בעצמו ובבריות העולם. אלא להיפך, שמרגיש לפניו עולם מלא צער ומכאובים. הן מכאובים גופניים והן מכאובים נפשיים. שהם העברות שהוא עושה. וכל זה הגיע לו, כי לא נברא העולם אלא בסוד השפעה, דהיינו לעסוק בתורה ובמעשים טובים בכדי להשפיע נחת רוח ליוצרו, ולא להנאת עצמו.

אבל בתחילה "עייר פרא אדם יולד". דהיינו, כל ענינו הוא להנאת עצמו. ולפיכך הטביע הבורא יסורים קשים ומרים בענין הקבלה לעצמו, הטבוע באדם בעת לידתו, הן מכאובים גופניים והן מכאובים נפשיים. באופן, שאם יעסוק בתורה ומצות אפילו להנאת עצמו, מכל מקום על ידי המאור שבה, ירגיש הפחיתות והשחיתות הנוראה שיש בטבע הקבלה לעצמו. ואז יתן אל לבו לפרוש את עצמו מטבע הקבלה הזו, ויתמסר לגמרי לעבוד רק להשפיע נחת ליוצרו. ואז יפקח ה' עיניו, ויראה לפניו עולם מלא מתכלית השלמות.

ובענין היסורים הגשמיים והרוחניים שסבל מטרם שעשה תשובה, יש בהם ב' דרכים:

א) הוא בחינת "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" (כל מה שעשה הבורא, לטוב הוא עשה). כי הוא רואה בעיניו, אשר **לולא המכאובים הנוראים ההם, שסבל מכח שהיה משוקע בטבע הקבלה לעצמו, לא היה זוכה לתשובה מעולם.** ואל כן הוא מברך על הרעה, כשם שמברך על הטובה. כלומר, שהרע גורם להטוב.

ב) "גם זו לטובה". דהיינו, לא לבד שהרעות נעשו גורמים לטובה, אלא **שהרעות עצמם נהפכו ונעשו טובות.** והיינו על ידי אורות גדולים מאוד, שהבורא יתברך מאיר בכל אלו הרעות, עד שנהפכו ונעשו טובות".

נמצא, שכל התקדמות של האדם, הוא דוקא אם הוא מרגיש יסורים במצב שבו הוא נמצא. שזה נותן לו דחף, שילך קדימה.

ובהאמור יש לפרש, מה שאומר האר"י הקדוש, ש"אין שום מדרגה עולה, אלא על ידי עליית מיין נוקבין", שענין נוקבין פירושו חסרון. "שמים פירושו בחינת בינה, שקיבלה לתוכה בחינת מלכות, שמלכות נקראת "חסרון", מלשון "נקב". לכן העליון מוכרח לתת להתחתון מה שחסר לו.

והיות ש"אין כל חידוש אור בעולם, אלא מאין סוף ב"ה", לכן העליון עולה בדרגה, בכדי לקבל שפע בשביל התחתון. ובדרך עבודה יש לפרש, שענין עליון ותחתון, **נקרא מצב הא' עליון ומצב הב' נקרא תחתון**. זאת אומרת, אם במצב שבו נמצא האדם, אינו מרגיש שום חסרון, ויש לו סיפוק, מובן מאליו, שאין לו צורך להתקדם בעבודה. כי לא רואה שום חסרון, שהחסרון הזה יתן לו דחיפה ללכת קדימה.

לכן אם האדם מוצלח, הוא מוציא חסרון במצב שבו הוא נמצא. וזה כלל "כל מצב ומצב נקרא עליון ותחתון". נמצא, שבו בזמן שמצא חסרון במצב שבו הוא נמצא, לכן במצב הב', הנקרא "מצב של חסרון", והחסרון הזה נקרא עתה "תחתון", גורם שיעזוב את המצב הקודם, וישתדל לתקן את החסרון מה שהוא מרגיש עתה.

זה נקרא בעבודה, שהמיין נוקבין של התחתון גורמים התעלות בדרגה להעליון. היינו להמצב הקודם. וזהו שאמר האר"י הקדוש, שהתחתון על ידי המ"ן שלו, גורם עליה להעליון. נמצא כנ"ל, **שרק החסרונות, הנקרא "יסורים", גורמים את העליות, שעל ידם מתעלים תמיד ללכת קדימה**.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (ב"ר צ"ב, א') אמר רבי יהושע בן לוי "כל יסורים, שהם באים על האדם ומבטלין אותו מדברי תורה, יסורים של תוכחות הם. אבל יסורים, שהם באים על האדם, ואין מבטלין אותו מדברי תורה, יסורים של אהבה הם. כדכתיב, כי את אשר יאהב ה' יוכיח".

ולכאורה קשה להבין, וכי בשביל שה' אוהב אותו, הוא צריך לתת לו יסורין. השכל מחייב, כמו שאנו רואים, אם אדם אוהב את חבירו, הוא נותן לו מתנות, ולא שמי אוהב את השני הוא עושה לו יסורים. אלא בהנ"ל, היות

שבלי יסורים האדם רוצה להישאר במצב של מנוחה, מטעם כי השורש שלנו הוא במצב המנוחה המוחלטת. ורק על ידי "הממונה, שמכה, ואומר לו גדל", היינו רק היסורים הם הגורמים לו, שיבטל את התענוג של המנוחה, וישתדל לקנות קנינים חדשים.

מה שאם כן אם אין לו יסורים, הוא נשאר במצב שבו הוא נמצא. למשל, אדם שגר בחדר אחד, והתחתן, והוא עצל, היינו הוא אוהב את המנוחה יותר מהרגיל, אז הוא מסכים לגור בחדר אחד, אף על פי כשהיה רווק היה גר בחדר אחד, הוא ממשיך לחיות כך אפילו כשהתחתן.

מה שאם כן אם נולדו לו כמה ילדים, אז גם הוא מרגיש את הדוחק בבית, וגם הוא מתחיל להרגיש את היסורים, מזה שהוא גר בחדר אחד. אז היסורים גורמים לו, שהוא מוכרח לעבוד שעות נוספות, שפירושו, לתת יותר יגיעה מכפי שהוא רגיל, בכדי להשיג דירה של כמה חדרים.

ובעבודה הוא אותו דבר. היינו שהאדם, שהגיע לחינוך, ואביו חינך אותו לעסוק בתורה ומצות, ועד כמה שאביו נתן לו להבין, מה זה רוחניות, מה זה לשם שמים וכדומה, היה מספיק לו זה ללכת בעבודה ולקיים תו"מ. אבל כשנתבגר, שכבר התחתן ונעשה לרשות בפני עצמו, וכבר יש ילדים, והוא יודע שהוא צריך לחנך אותם, ולתת להם את ענין יראת שמים, אז הוא עושה חשבון לעצמו, כמה הבנה והרגשה יש לו עכשיו, יותר מכפי כשהיה ילד בן תשע, שהגיע לחינוך, או מכשנעשה בר מצוה.

אז הוא רואה, שאין לו שום התקדמות, שיהיה בידו לומר עכשיו "אני מבין את ענין של חשיבות של תו"מ, מה שלא ידעתי מכשהייתי ילד". ואם הוא מתחיל להרגיש יסורים מזה, היינו שהוא רואה עצמו כאיש מפגר, שהוא כבר איש בא בשנים והשכל שלו הוא כמו ילד, כלומר, שאותו הבנה שהיה לו בתו"מ, יש לו גם עכשיו, ולא התקדם כמו שאדם צריך להתקדם. נמצא, שהוא מרגיש את עצמו כמו ילד קטן. היסורים האלו דוחפים אותו לתת יגיעה, ושימצא מדריך המסוגל להדריך אותו, שיתגדל ויהיה לאיש, ולא להישאר כמו ילד בעבודה.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו הענין מה שאמרו חז"ל על יסורים שאין בהם בטול תורה, נקרא "יסורים של אהבה". יהיה הפירוש, כמו שכתוב "את אשר יאהב ה' יוכיח". היינו היסורים האלו, שמביאים לאדם צורך שיתקדם בתו"מ, היינו להבין את התו"מ, לא כמו שהיה ילד, אלא כמו שמתאים לאיש מבוגר.

נמצא, שהיסורים דחפו אותו שילמוד, ולעסוק בתו"מ, כמו שמתאים לבחינת "אדם" ולא לבחינת "ילד". כמו שאמרו חז"ל "אתם קרויים אדם, ואין אומות העולם קרויים אדם". שפירוש של "אדם", שהוא בחינת "מדבר". כלומר, שאין הוא לוקח לעצמו את המזונות של "בעלי חי", אלא מזונות שמתאים לבחינת "מדבר". זה נקרא "יסורים של אהבה, שאין בהם בטול תורה", אלא להיפך, להשגת תורה ומצות.

מהו, אין לך דבר שאין לו מקום, בעבודה

מאמר כ', תשנ"א

חז"ל אמרו (בראשית רבה ס"ח, ט') וזה לשונם "מפני מה מכנין שמו של הקב"ה, וקוראין אותו מקום. שהוא מקומו של עולם, ואין עולמו מקומו. מן מה דכתיב, הנה מקום אתי. הוי הקב"ה מקומו של עולם, ואין עולמו מקומו". וכן אמרו (אבות ד', ג') "אין לך דבר שאין לו מקום". ויש להבין מה בא זה ללמדנו בעבודה.

הנה "מקום" בעבודה יש לפרש מקום חסרון. כלומר, אם יש לאדם איזה חסרון, יש לומר, שיש לו מקום לקבל מילוי על החסרון. אבל אם אין לו חסרון, לא שייך לומר שיכול למלאות, היות שאין לו למי למלאות. כדוגמת, שאם אינו רעב, אין הוא יכול לאכול. שזה נקרא, שאין לו מקום בשביל למלאות רעבונו, או אם אינו צמא, אין הוא יכול לשתות מים, מסיבת שאין לו מקום לקבל את המילוי.

ובהאמור יש לפרש, מהו ההבדל בין "מקום העולם" ל"ברוך המקום", היינו למקומו של הקב"ה. ובבחינת עבודה יש לפרש, שהקב"ה הוא מקומו של עולמו. כלומר, שהתיקון הבריאה הוא, שהמקום של הבורא, היינו החסרון, הנקרא "מקום של הקב"ה", הוא שהבורא רוצה להשפיע, היינו החסרון.

מה שאפשר לומר לגבי הבורא חסרון, הוא, שהוא רוצה להטיב לנבראיו. והרצון הזה להשפיע, בזמן שהעולם יהיו בבחינת חסרון, מה שהם רוצים

להשפיע כדוגמת הבורא, אז העולם יתקיים בבחינת השלמות. שאז הבורא יכול להשפיע להם טוב ועונג. למה. מטעם שקבלת טוב ועונג יהיה על דרך התיקון.

אולם, אין עולמו מקומו. היינו החסרון, היינו הרצון שיש בעולם, הוא הוא הרצון לקבל, זה אינו שייך להבורא, כי הוא ממי יקבל. לכן הוא, היינו הרצון להשפיע שיש להבורא, את זה צריך עולמו לקבל על עצמם, ולא להשתמש עם הטבע של הרצון לקבל, שעם החסרון הזה נולד הבריאה, שהיא נקראת "יש מאין", שזה נקרא "מקומו של עולם".

ועבודת האדם היא רק איך לצאת מהטבע של הרצון הנמצא בעולם, ולקבל רצון אחר, שהוא הרצון להשפיע. והיא עבודה קשה. וזה יכולים להשיג רק ע"י תורה, כמו שאמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין", שדוקא ע"י התורה יכולים לצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו, ולהשיג רצון להשפיע, היות שזהו טבע שני, שרק אור התורה עוזר לזה.

נמצא, שהוא, היינו הבורא, מקומו של עולם, היינו שהעולם צריך להגיע ולהשיג את החסרון של הבורא, שהוא הרצון להשפיע. אולם אין עולמו, שהוא הרצון לקבל, היינו החסרון מה שיש להעולם מצד הבריאה, שהוא הרצון לקבל לעצמו, אין זה חסרונו של הבורא.

לכן אומרים "ברוך המקום". היינו בזמן שהאדם זוכה לקבל את בחינת חסרון של הבורא, שהוא רצון להשפיע, אז האדם נותן תודה לה' עבור זה שהבורא נתן לו את המקום שלו, היינו שהוא הרצון להשפיע, שזה יש להבורא. והאדם צריך להגיע לדרגה זו, היינו שיהיה לו הרצון להשפיע. לכן אומרים "ברוך המקום", עבור זה שנתן לנו את המקום, היינו החסרון שלו, שהיא הרצון להשפיע, שברצון הזה של הבורא יכול הבורא למלאותו עם טוב ועונג.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מהו "אין לך דבר, שאין לו מקום" בעבודה. והפירוש הוא, שדבר זה שהאדם רוצה להשיג, היינו את הרצון להשפיע, שזה הדבר שהאדם מרגיש שחסר לו. אז האדם צריך לעבוד מקודם, שהדבר הזה, שהוא רוצה להשיג, היינו הרצון להשפיע, צריך שיהיה לו מקודם מקום, היינו חסרון אמיתי. והוא מתבטא בשני אופנים:

א) שירגיש שחסר לו.

ב) שירגיש, שרק ה' יכול לעזור לו, והאדם בעצמו אינו מסוגל בשום אופן לצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו.

וזהו "שאין לך דבר, שאין לו מקום". כלומר, שסדר העבודה הוא, שהאדם צריך מקודם להכין את המקום, היינו החסרון, ואח"כ ה' נותן לו המילוי על חסרונו.

אולם יש לדעת, הגם שעיקר עבודתו של אדם היא להגיע לידי ידיעה שחסר לו את הרצון להשפיע, ולהתפלל לה' שימלא את חסרונו, שיתן לו את הרצון הזה, אבל האדם צריך ללכת גם עם **קו ימין**, שהיא נבחן לבחינת שלימות. היינו, שהאדם ירגיש עצמו לאיש שלם. וזהו בכדי שיהיה בידו לתת תודה לה'. כי בזמן שהאדם מתפלל על איזה דבר, שה' ימלא את חסרונו, הוא נקרא "ארור", ו"אין ארור מתדבק בברוך".

לכן אמרו חז"ל (ברכות ל"ב) "לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה, ואח"כ יתפלל". וזהו מטעם, שבזמן שהאדם מסדר שבחו של הקב"ה, בטח שאם האדם רואה בשבחו של הקב"ה, משבח אותו, ונמצא אז האדם במצב של שלימות, היינו שהאדם נמצא במצב של ברכה, וממילא "הברוך מתדבק בברוך", אז האדם יכול להמשיך מלמעלה ברכה.

והסדר צריך להיות, שהאדם צריך למצוא בעצמו איזה דבר טוב שה' נתן לו. והגם שעכשיו הוא בחסרון, אבל צריך לעורר בעצמו רשימות, ממה שהיה לו איזה דבר טוב מהבורא, שיכול עבור זה לתת תודה לה' על זה. לא חשוב ממה שהאדם היה נהנה, אלא חשוב שהאדם היה נהנה מזה. והוא נותן עתה תודה לה' על זה. ממילא הוא נמצא במצב של שלימות.

כלומר, שהיה אז בשלום עם הבורא, מזה שהבורא היה מהנה אותו. אז כבר האדם יכול להיות בשמחה ממה שהיה לו. ועתה הוא יכול לבוא להבורא, שיעזור לו, היות שהוא לא נמצא עתה במצב של עצבות, שהוא מרגיש עתה, שרע לו יותר מכל האנשים, שזה נקרא, שהוא במצב של "ארור", ו"אין הארור מתדבק בברוך". אלא עתה הוא בבחינת "ברוך". לכן האדם צריך לחפש אצלו איזה דבר, שיהיה בידו לתת תודה לה'.

וזה שכתוב "ולא יראו פני ריקם". שיש לפרש כנ"ל, היינו שבזמן שהאדם בא לבקש מה' משהו, אין האדם צריך להיות ריק, היינו שאין לו כלום, אלא האדם צריך להשתדל מקודם, למצוא משהו אצלו, שהבורא נתן לו, שעל זה הוא מברך את ה'.

ואח"כ הוא יכול לבקש מה', כנ"ל, היות שהוא חושב על מה שקבל מה'. אם כן כבר יש לו קשר עם ה', שהבורא נתן לו משהו, לא חשוב מהו, אלא

חשוב שהוא יכול לתת תודה לה׳ על זה, כבר יש קשר עם ה׳, בזה שהוא שבע רצון מה׳, על זה שהבורא השפיע לו.

לכן, כיון שהוא עכשיו בשלימות עם ה׳, זהו סגולה שה׳ ימלא משאלותיו. כי זהו כמו שאמר אאמו״ר זצ״ל, כי בזה ״ברוך מתדבק בברוך״. לכן צריכים מאוד להיזהר, שלא ליפול בקליפה של עצבות, שאז האדם בפירוד עם הבורא, מה שאין כן כשהוא במצב של בחינת ״ברוך״.

והעיקר שהאדם צריך להשתדל להיות ״זכה״. היינו שיתפלל לה׳, שיהיה זכה. כי בזמן שהאדם הוא בבחינת ״זכה״, אז יש לו חשק לתורה ולתפלה. וכל דבר שבקדושה שהוא רואה, הדברים האלו מוציא חן בעיניו. ומקבל מזה מצב רוח מרומם, היות שהוא מרגיש טעם חיים בכל דבר ששייך לקדושה.

מה שאם כן כשהוא ״לא זכה״, הוא ממש להיפך. היינו, שאין לו חשק לתורה ולתפלה. ובכל דבר שבקדושה, כשהוא עושה, הכל אצלו בדרך הכפיה. וממש, כשהוא עושה חשבון לעצמו, הוא אומר על כל דבר, שיש לו שייכות לקדושה, זהו אצלו בבחינת סם המות, שהוא רוצה מהר לברוח מכל אלו הדברים שנמצאים בסביבתו.

הגם שהוא רואה, שאנשים הנמצאים בסביבתו, כן עוסקים בתורה ומצות, ויש להם מצב רוח בעת עבודה, שהם עוסקים. אז הגוף שלו מתרץ, שאם היה להאנשים האלו אותו טעם מה שהוא מרגיש, בטח שהם לא היו יותר טובים ממנו. ולפעמים אין הוא חושב אפילו לתרץ, מדוע הם כן מסוגלים והוא לא. זאת אומרת, מה שהם כן עוסקים בהתלהבות בעבודה, הן בתורה והן בתפלה, זה עוד לא מספיק עבורו, שיקבל מטעם זה חשק בעבודה. ובאמת צריכים לומר, היות שהאדם הזה הוא בבחינת ״לא זכה״, אז ״תורתו נעשית לו סם המות״.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז״ל (יומא ע״ב) וזה לשונם ״אמר רבי יהושע בן לוי, מה דכתיב, וזאת התורה אשר שם משה. זכה, נעשית לו סם חיים. לא זכה, נעשית לו סם מיתה״.

ויש לפרש בדרך עבודה כנ״ל, שאם האדם בעל זוכה, אז תורתו נעשית לו סם החיים. כלומר, שהוא מרגיש טעם חיים בתורה ותפלה, ובכל דברים שבקדושה. וכשהוא חס ושלום לא זכה, אז תורתו נעשית לו סם המות, היינו שהוא מרגיש בתורה ועבודה בחינת סם המות, היינו טעם של סם המות, ורוצה לברוח הן מתורה והן מעבודה, וכל מה שהוא כן עושה, הוא רק בדרך הכפיה.

אולם יש לדעת, כי סדר עבודת האדם הוא בב׳ בחינות:

א) שלא לשמה,
ב) לשמה, היינו בעל מנת להשפיע.

וכמו שאומר בהקדמה לספר הזהר (אות כ״ט) וזה לשונו ״ותדע שעבודתנו במשך ע׳ שנותינו מתחלקת לד׳ חלוקות:

חלוקה א׳ הוא להשיג את הרצון לקבל המופרז בלי מצרים, בכל שיעורו המקולקל מתחת יד מערכת ד׳ העולמות אבי״ע הטמאים. כי אם לא יהיה לנו, הרצון לקבל, לא נוכל כלל לתקנו. כי אין לך מי שיתקן דבר, שאין בו, שהקליפות תהיינה שולטות עליו, ותתנה לו מאורותיהן, בכדי להמציא להאדם כל החומר שהוא צריך לעבוד בו ולתקנו. וזהו עד י״ג שנים.

חלוקה ב׳ הוא מי״ג ואילך, שאז ניתן כח לנקודה שבלב שבו, שהוא סוד אחוריים של נפש דקדושה, המלובשת בהרצון לקבל שלו מעת לידתו. אלא שאינה מתחלת להתעורר רק אחר י״ג (שהוא מטעם הנ״ל). ואז הוא מתחיל להכנס תחת רשות מערכת העולמות דקדושה. ועיקר גדלות הרצון לקבל מצוירת רק ברוחניות. ועם כל זה הוא מדרגה חשובה לאין ערך יותר מהראשונה, הנה היא המדרגה המביאתו לשמה, כמו שאמרו חז״ל, לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. והמדרגה הסופית שבחלוקה זו, היא שיתאהב בהקב״ה בתאוה גדולה, עד שאין התאוה סרה מנגד עיניו כל היום וכל הלילה. ועל דרך שאמר הפייטן, בזכרי בו אינו מניח לי לישון.

חלוקה ג׳ הוא עבודה בתורה ומצות לשמה, דהיינו על מנת להשפיע ושלא לקבל פרס, שעבודה זו מטהרת את הרצון לקבל לעצמו שבו, ומהפכתו ברצון להשפיע. אשר בשיעורי טהרה של הרצון לקבל, נעשה ראוי ומוכשר לקבל ה׳ חלקי הנפש, הנקראות נרנח״י״.

ובהאמור אנו רואים, שאנו צריכים לעבוד מקודם בשלא לשמה, דהיינו להשיג את הרצון וחשק להאור התענוג המלובש בתורה ומצות. שהעבודה זו היא, שהאדם צריך לעבוד רק לתועלת עצמו. כלומר, זה שהוא עוסק בעבודה, היא מטעם להנות את הרצון לקבל עם תענוגים יותר גדולים מתענוגי גשמיים. נמצא, שהעבודה זו, שנקראת ״שלא לשמה״, הוא מטעם שעובד רק בכדי לקבל סיפוק נפשי, ולא מטעם להשפיע נחת רוח ליוצרו. כלומר, הוא עובד בעבודה של קיום תו״מ לתועלת עצמו, ואינו חושב על תועלת ה׳.

ובזמן שהאדם מתחיל לעבוד בשלא לשמה, בכדי להשיג סיפוק נפשי, אז האדם מתחיל להרגיש טעם בתורה ועבודה, ויש לו מצב רוח מרומם, ומתחיל להרגיש אהבת ה׳, ויש לו אז חן דקדושה. אולם בזמן שהוא רוצה להכנס לעבודה דלהשפיע, היינו לעבוד לתועלת ה׳ ולא לתועלת עצמו, אז לוקחים ממנו את הטעם, שהיה מרגיש בזמן שהיה עובד רק לתועלת עצמו.

וזהו בכדי שירגיל עצמו לעבוד לתועלת ה׳, ולא לתועלת עצמו. והיות שהאדם היה רגיל להרגיש טעם בעבודה, במצב דחלוקה ב׳, ועכשיו אינו מרגיש אותו טעם של מתיקות, שהיה מרגיש במצב העבודה דשלא לשמה, האדם חושב, זה שאינו מרגיש טעם בעבודה, כמו שהיה לו לפני כניסת בעבודה דלשמה, היא מסיבת שהוא נעשה עתה יותר גרוע ממה שהיה אז. לכן הוא אומר, שהוא רואה, שהעבודה הזו אינה בשבילו, ורוצה לברוח מהמערכה.

והאמת הוא, שהאדם צריך להאמין, שזה שאינו מרגיש טעם בעבודה, אינו מטעם שהוא ירד עכשיו ממדרגתו, שהיה לו לפני זה. אלא עכשיו מדריכים אותו מלמעלה, שהוא ירגיל עצמו לעבוד לשם שמים, ולא להשגיח על עצמו, אם יש לו תענוג מהעבודה זו. אלא שהוא ירגיל עצמו לעבוד לשם שמים. היינו כמו שאמר אאמו״ר זצ״ל (מובא ב״סדר עבודה של בעל הסולם״), שהאדם צריך להאמין, בזמן שהאדם מיחס את עבודתו לה׳, אז הקב״ה מקבל עבודתו, ולא חשוב איזו צורה יש להעבודה שלו.

נמצא, שהאדם, בזמן שאין הוא מרגיש טעם בעבודה, אז האדם צריך לומר, שעכשיו יש לו הזדמנות, שיכול לעבוד רק לתועלת ה׳, היינו שה׳ יהנה מעבודתו, היות שעכשיו אין האדם מרגיש טעם בעבודה, שיגיד שהטעם מושך אותו.

אולם בזמן שהאדם מתגבר, ועובד בעל מנת שה׳ יהנה מעבודתו, האדם צריך להשתדל להנות מזה שיש לו עכשיו מקום לעבוד רק לשם שמים. ומזה האדם צריך לקבל מצב רוח מרומם. שעל עבודה זו אמרו ״עבדו את ה׳ בשמחה״. היינו במקום שהאדם רואה, שיש לו עבודה, היינו שהוא רואה, שיש לו מקום להתגבר, היות שהגוף רוצה, שדוקא שהרצון לקבל יהנה מעבודתו, והאדם צריך להתגבר, שיעשה דוקא מטעם שה׳ יהנה מעבודתו, היות שעכשיו אין האדם מרגיש טעם בעבודה, שיגיד שהטעם מושך אותו, זה נקרא ״עבודה״.

ומהעבודה זו האדם צריך לקבל שמחה, מזה שהוא רואה, שעתה יש לו הזדמנות לעשות עבודה, שתהיה רק בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו. אבל

כאן מתחיל העליות וירידות, מטעם שכל פעם נותנים לאדם להרגיש את האמת, איך שהוא באמת מרוחק מזה, היות שהוא נגד הטבע.

אבל יש לשאול, מדוע עשה ה׳ כך, שהאדם לא יהיה בכוחו עצמו להתגבר על הכלי קבלה שלו, אלא שיהא נצרך להבורא, שיעזור לו. על זה אמר אאמו״ר, שלולי זה שאין האדם יכול להתגבר בעצמו בלי עזרת ה׳, אז האדם רואה, שהוא ישאר מחוץ להקדושה. ואמר, שהטעם הוא, כי אם האדם היה יכול להתגבר על הרע שבו, וממילא היה טועם טעם בעבודה, והיה מסתפק במועט. היינו, כי האדם היה מרגיש בעצמו, ברוך ה׳ הוא עוסק בתורה ומצות, ומרגיש בעצמו שעושה הכל לשם שמים, אם כן מה חסר לו עוד, אי לכך, אין הוא רואה, מה יש לו עוד להוסיף עוד, כי באמת הוא היה באמת עובד ה׳. והיות בלי חסרון אין האדם מסוגל לעבוד, היה נשאר בבחינת קטנות דקדושה.

מה שאם כן אם האדם רואה, שאין בידו להתגבר לעשות משהו לשם שמים, וכל פעם יש לו ירידות ועליות, שעל ידי זה האדם רואה, שהוא זקוק לעזרת ה׳. והעזרה מה שהבורא נותן, הוא כמו שאומר הזה״ק על מה שכתוב ״הבא לטהר מסייעין אותו״. ושואל ״במה מסייעין אותו״. והשיב ״בנשמתא קדישא״.

היינו, כל פעם הוא זוכה לנשמה יותר גבוהה, כפי העזרה שהאדם מבקש. היינו מקודם אור הנפש, ואח״כ רוח, עד שזכה לבחינת נרנח״י שבנשמתו. נמצא לפי זה, העליות וירידות שהאדם מקבל, הן באות מלמעלה בכוונה תחילה, שע״י זה הוא יגיע להשיג מה ששייך לבחינת נשמתו.

אולם בזמן שהאדם עוד נמצא בשלא לשמה, ואפילו שעוד לא השיג את השלא לשמה מבחינת התאוה הגדולה לה׳, כנ״ל בחלוקה הב׳, היינו ״בזכרי בו אינו מניח לי לישון״, גם כן צריך להתחיל בעבודה דלהשפיע, ולא לחכות עד שיגיע לבחינת שלא לשמה, הנקרא ״בזכרי בו אינו מניח לי לישון״. כי האדם יכול להישאר בבחינה זו לעולמים. אלא שלאחר שהגיע לבחינת שלא לשמה, ומרגיש טעם בעבודה, כבר אז נותנים לו מלמעלה התעוררות, שירצה משהו לעשות בעל מנת להשפיע. ואז מתחילה העבודה אמיתית, עד שמלמעלה נותנים לו הרצון להשפיע.